

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

Journal of Social Science and Cultural

P-ISSN: 2697-6269 ปีที่ 9 ฉบับที่ 12 (ธันวาคม 2568)

E-ISSN: 2730-1362 Vol.9 No.12 (December 2025)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู โดยเน้นสาขาวิชาในด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ บริหารการศึกษา การศึกษาการสอนเชิงประยุกต์ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐมิติ และการเงิน บริหารธุรกิจ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ อาทิ วิทยาศาสตร์สุขภาพ หรือ การพยาบาล

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม

ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน

ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน

ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

 เจ้าของ

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

572 ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

 บรรณาธิการบริหาร

ดร.ปยุตดา จงละเอียด

ผู้อำนวยการส่วนงานสนับสนุนวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 กองบรรณาธิการ

พระวัชรพุทธิบัณฑิต, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระสาโรจน์ ธมมสโร, ดร.

โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

นักวิชาการอิสระ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณิศภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ดร.มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร.มุกดาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร.อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

ดร.เรีนฤทัย รอดสุวรรณ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ดร.วงษ์สิริ เรืองศรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

นางอำภาพันธ์ พรหมรา

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

นายเอกพร เอียดจ้อย

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอนุชิต ปราบพาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายศักดิ์ดา หารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภินันท์ คำหารพล

โรงเรียนนาจานชัยสมบูรณ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2

 ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลาไม้ชัย

นายบุญญฤทธิ์ ชูราศี

 ฝ่ายกฎหมาย

อาจารย์ จรวยพร เหมรังสี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

 จัดรูปเล่ม

นางสาวศุภิสรา ณ สุวรรณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

 พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031 โทรสาร. 075-446-676

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 12 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ จำนวน 27 เรื่อง ประกอบด้วย บทความวิจัย จำนวน 26 เรื่อง และบทความวิชาการ จำนวน 1 เรื่อง เล่มนี้เป็นปีที่ 9 ของการปรับปรุงรูปแบบ และประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index - TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัย นักศึกษาคณาจารย์ ครูอาจารย์ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการ เชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวปัทมยุดา จงละเอียด
บรรณาธิการ

บรรณาธิการ	(ก)
บทบรรณาธิการ	(จ)
กลไกการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: การวิเคราะห์องค์ความรู้ บทบาทและเครือข่ายของลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง	1
MECHANISMS FOR PROMOTING AND DEVELOPING INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE: AN ANALYSIS OF KNOWLEDGE, ROLES, AND NETWORKS OF LIKAY PA BY THAWORN SUNTHORN SIN TROUPE, TRANG PROVINCE	
เมธิรา ไกรนที	
ปัจจัยผลักและปัจจัยดึงในการลงทุนโดยตรงของไทยในกลุ่มประเทศบริคส์: การศึกษาเชิงคุณภาพ	17
PUSH VERSUS PULL FACTORS OF THAILAND'S OFDI IN BRICS: A QUALITATIVE ANALYSIS	
ชฎาภรณ์ ณ นคร และสุจินดา เจียมศรีพงษ์	
การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร	33
THE DEVELOPMENT OF EXECUTIVE FUNCTION DEVELOPMENT PROGRAM FOR DEVELOPING LEADERSHIP CHARACTERS OF CADETS	
หฤทัยทิพย์ ตัณฑเทศ, นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล และดุชนันท์ อินทรประเสริฐ	
การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา	49
DEVELOPING SYSTEMS AND MECHANISMS FOR THE MANAGEMENT OF RESEARCH WORK IN BUDDHISM TO ENHANCE WISDOM AND ETHICS BASED ON INTEGRATED BUDDHIST PRINCIPLES	
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษณา กิตติโสภโณ), พระมหาบุญยืน ญาณโสภโณ, กมลลาศ ภูวนาธิพงศ์, บดินทร์ภัทร์ สายบุตร, ถาวร ภูเขา, มุกรวิ ฉิมพะเนาว์ และเดชฤทธิ์ โอธสุ	
การส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี	66
PROMOTING THE POTENTIAL OF CREATIVE TOURISM IN CHANTHABURI PROVINCE	
ดนัย โชติแสง และพจนา ฐปแก้ว	

สารบัญ (ต่อ)

การวิจัยผลกระทบของบุคลิกภาพเชิงรุกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงประจักษ์บนพื้นฐานทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน	78
THE RESEARCH ON THE IMPACT OF PROACTIVE PERSONALITY ON ENTREPRENEURIAL INTENTION OF COLLEGE STUDENTS: AN EMPIRICAL STUDY BASED ON THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR	
ฮั่น สวี และหลี่ ชิงกวง	
การสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี เพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดสำหรับรายวิชาการดำเนินงานและ การบริการอาหารและเครื่องดื่ม	89
SYNTHESIZING THEORY AND CONCEPTS TO DEVELOP PERFORMANCE INDICATORS IN FOOD AND BEVERAGE MANAGEMENT COURSES	
ชลธิชา พันธุ์สว่าง	
แนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร	103
TRENDS IN ENGLISH LEARNING MANAGEMENT AMONG SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, BANGKOK	
ชนัญพร จาริก, ทรงยศ แก้วมงคล และขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ	
การพัฒนาแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร	120
DEVELOPMENT OF A MODEL TO PROMOTE THE PARTICIPATION OF VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS (VHVS) IN THE PREVENTION AND CONTROL OF HYPERTENSION IN PHICHIT PROVINCE	
มยุรี เข้มทอง และอมรเทพ พรหมเยี่ยม	
การตรวจสอบมาตรวัดการวิจัยการศึกษาภัยพิบัติในสถาบันอุดมศึกษาพื้นที่อ่าวเบงกอล	135
SCALE VALIDATION FOR DISASTER EDUCATION RESEARCH IN UNIVERSITIES OF THE BEIBU GULF REGION	
กั้ว จวน และเหลียว ป๋อยฮั้ว	
ปัจจัยประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี	145
DEMOGRAPHIC AND TRAVEL BEHAVIOR FACTORS INFLUENCING THE CULTURAL TOURISM DECISION-MAKING OF THAI TOURISTS IN UBON RATCHATHANI	
ศุภชัย ชาญวรรณกุล	
การพัฒนาแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2	160
DEVELOPING AN INNOVATIVE ORGANIZATION MODEL TO ENHANCE LEARNERS' INNOVATION COMPETENCIES IN SCHOOLS UNDER THE NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2	
จิราภรณ์ เรืองรักษ์	

สารบัญ (ต่อ)

การยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ในเขตเทศบาลนครขอนแก่น	175
UPGRADING WASTE-FREE COMMUNITIES ACCORDING TO BUDDHIST METHODS FOR SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT BY USING COMMUNITY-BASED COMMUNITIES IN KHON KAEN MUNICIPALITY	
พระครูปลัด ทวี ช่วยมณี, สุทธิพงษ์ สายาพัฒน์, อธิยา เม็ดไธสง และมนัญญา พานิชถาวร	
การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครู โรงเรียนบ้านหาญ สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล	193
DEVELOPMENT OF A SYSTEMIC MANAGEMENT MODEL INTEGRATED WITH THE PARTICIPATORY MANAGEMENT APPROACH TO ENHANCE TEACHERS' ACTIVE LEARNING MANAGEMENT COMPETENCY AND INNOVATOR SKILLS AT BAN HAN SCHOOL UNDER THE SATUN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE	
สุวรรณรัตน์ เจียะหลี่	
นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง	207
POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF THE CENTRAL CITY OF THE MIDDLE NORTHEASTERN REGION	
ปิยะนุช ปัญจพรรค และสปีพงค์ สุขสม	
การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนสูตรเข้มข้นผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช	222
STRENGTHENING THE CAPACITY OF THAI RICE NOODLE PRODUCERS THROUGH DIGITAL TECHNOLOGY A CASE STUDY OF A COMMUNITY ENTERPRISE PROCESSING COCONUT PRODUCTS IN PAK POON MUNICIPALITY, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE	
จรุ ถิ่นพระบาท, สุจินดา พรหมขำ, สมภารณ์ นวลสุทธิ และเสกสรรค์ วีระสุข	
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก เรื่อง หอยหอม	234
DEVELOPING INTEGRATED LOCAL CURRICULA THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION AT THE ELEMENTARY SCHOOL LEVEL MUEANG NAKHON NAYOK DISTRICT, NAKHON NAYOK PROVINCE ABOUT HOI HOM	
ธวชนี โรจนาวี และรัชชกฤต เทียมธรรม	
กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัย ในมณฑลกว่างซี ประเทศ สาธารณรัฐประชาชนจีน	251
STRATEGIES FOR GOOD CORPORATE HEALTH MANAGEMENT UNIVERSITY IN GUANGXI PROVINCE, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA	
ฟาง หลูแดง, พัทธรา เดชโฮม, นรินทร์ สุธีนิรันดร์ และจิตติวิสุทธิ วิมุตติปัญญา	

สารบัญ (ต่อ)

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL USING PHENOMENON BASED LEARNING WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) TO ENHANCE COMMUNICATION SKILLS FOR PRE-SERVICE TEACHER IN THE DIGITAL ERA พรสุดา อินทร์สาน	261
ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 THE EFFECTS OF PROBLEM-BASED LEARNING ON SCIENTIFIC PROBLEM-SOLVING THINKING AND SCIENTIFIC MIND OF GRADE 5 STUDENTS ศักรินทร์ ชนะสงคราม, อารี สาริปา และกิตติศักดิ์ ใจอ่อน	276
แนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา มณฑลกวางซี GUIDELINES FOR MODERN ORGANIZATION MANAGEMENT OF VOCATIONAL COLLEGES, GUANGXI เกา ฉวนไหย่ว, พัชรา เดชโฮม, นิรันดร์ สุธีนิรันดร์, สรายุทธ์ เศรษฐขจร และจิตติวิสุทธิ วิมุตติปัญญา	290
การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช APPLICATION OF GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEM TO PROMOTE ECOTOURISM AND CULTURAL TOURISM IN LANSKA DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE พรพิมล สมหมาย, ณวิสาร จุลเพชร, หยดฟ้า รามณี และมนโรส บริรักษ์อรวินท์	302
รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATION MODEL USING DIGITAL TECHNOLOGY OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION UNDER SAMUTPRAKAN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA ณัฐภูมิ เกาสุตร, นิรันดร์ สุธีนิรันดร์, พัชรา เดชโฮม และจิตติวิสุทธิ วิมุตติปัญญา	319
พฤติกรรมและความต้องการด้านการสัญจรของผู้อยู่อาศัยบริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย MOBILITY BEHAVIOR AND DAILY TRANSPORTATION NEEDS OF COMMUNITIES ALONG THE WONGWIAN YAI-MAHACHAI RAILWAY ชาย ลัญญาวิวัฒน์, พุทธ แสงกล้า, เทอดพงศ์ บุญพันธ์, เยาวลักษณ์ ดารา และจารุพรรณ รททอง	331
กลยุทธ์ในการเสริมสร้างทักษะวิชาชีพของทีมงานบริหารกิจการนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยในกวางซี STRATEGIES FOR ENHANCING PROFESSIONAL SKILLS OF STUDENT AFFAIRS MANAGEMENT TEAM IN UNIVERSITIES IN GUANGXI เผย อี้หมิง, พัชรา เดชโฮม, นิรันดร์ สุธีนิรันดร์, สรายุทธ์ เศรษฐขจร และจิตติวิสุทธิ วิมุตติปัญญา	344

สารบัญ (ต่อ)

อิทธิพลของความพึงพอใจในการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี	357
THE INFLUENCE OF SERVICE SATISFACTION ON USER LOYALTY AT SUBDISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITALS: A CASE STUDY OF THE SURAT THANI PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION	
ระพีพันธ์ เป่าชู, พงษ์ศิริ แจ่มเศษ และศุภณัฐ เสืออินโท	
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลาง ในมหาวิทยาลัยของรัฐใน มณฑลเจ้อเจียง	376
MODEL FOR IMPROVING THE INFORMATION LEADERSHIP OF MIDDLE-LEVEL ADMINISTRATORS OF PUBLIC UNIVERSITIES IN ZHEJIANG	
จาง เหวินหมิง, พัซรา เดชโฮม, นีรันดร์ สุธีนิรันดร์, สรายุทธ์ เศรษฐขจร และจิตติวิสุทธิ์ วัฒนศิริปัญญา	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	388

กลไกการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: การวิเคราะห์องค์ความรู้
บทบาท และเครือข่ายของลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง*

MECHANISMS FOR PROMOTING AND DEVELOPING INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE:
AN ANALYSIS OF KNOWLEDGE, ROLES, AND NETWORKS OF
LIKAY PA BY THAWORN SUNTHORNSIN TROUPE, TRANG PROVINCE

เมธิรา ไกรนที

Maytira Krainatee

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: maytira_kra@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ การวิเคราะห์บทบาทและเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของการแสดงลิเกป่าคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปะการแสดงลิเกป่า ผู้ที่เข้าร่วมในการแสดงเยาวชน ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอและตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจ รวมจำนวน 16 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สรุปภาพรวมโดยการพรรณนาผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงลิเกป่า ด้านประวัติความเป็นมา มีการสืบทอดมาไม่น้อยกว่า 70 - 80 ปี มีองค์ประกอบในการแสดง ประกอบด้วย ด้านนักแสดง เนื้อร้อง เครื่องดนตรี การแต่งกาย โรงลิเกป่า ความเชื่อและลำดับการแสดง การวิเคราะห์บทบาทของการแสดงลิเกป่า ประกอบด้วย บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน การให้การศึกษา การอบรมบ่มเพาะ การให้ความบันเทิง การสืบทอดความเชื่อ การประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่าง ๆ และการสร้างความทรงจำร่วมกัน การวิพากษ์วิจารณ์สังคม การวิเคราะห์เครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สถาบันการศึกษา ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง หน่วยงานภาคเอกชน ได้แก่ สภาวัฒนธรรมอำเภอสิเกา และองค์กรธุรกิจชุมชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า กลไกในการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมลิเกป่า จะต้องมีการบูรณาการองค์ความรู้ดั้งเดิมให้เข้ากับบทบาทที่มีการปรับตัวตามยุคสมัยและกลไกของภาคีเครือข่ายที่จะต้องทำงานแบบประสานความร่วมมือเพื่อความยั่งยืนของการแสดงลิเกป่า

คำสำคัญ: ลิเกป่า, มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, เครือข่ายวัฒนธรรม, การส่งเสริมและพัฒนา

Abstract

This research article aims to examine knowledge, role and network analysis to promote and develop intangible cultural heritage through Likay Pa performances by the Thaworn Sunthonsilp troupe in Trang Province. This qualitative research includes the following key informants: knowledgeable individuals in Likay Pa performing arts; participants in the performances; youth; representatives from educational institutions, the Provincial Cultural Office, local administrative organizations, community leaders, the president of the District Cultural Council, and business organizations, totaling 16 individuals. Data were collected through participatory observation, in-depth interviews, focus group discussions, content analysis, and a comprehensive summary presented through descriptive analysis. The research showed that the knowledge of the Likay Pa performance on the history has been transmitted for at least 70 - 80 years. The performance components included actors, lyrics, musical instruments, costumes, Likay Pa theaters, beliefs, and performance sequences. An analysis of the Likay Pa performance highlighted roles in shaping a shared community identity, education and training, entertainment, belief transmission, coordinating relationships among different groups of people, creating shared memories, and social criticism. The network analysis for the promotion and development of intangible cultural heritage involved government agencies, including educational institutions, community leaders, local administrative organizations, and the Trang Provincial Cultural Office, as well as private-sector agencies, such as the Sikao District Cultural Council and community businesses. Research findings indicate that mechanisms to promote and develop Likay Pa's cultural heritage must integrate traditional knowledge with adaptive roles in line with modern times, and that a network of stakeholders must collaborate to ensure the sustainability of Likay Pa performances.

Keywords: Likay Pa, Intangible Cultural Heritage, Cultural Network, Promotion and Development

บทนำ

ทุนวัฒนธรรม เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะการแสดง วรรณกรรม ภาษา อาหาร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมพฤติกรรมของคนในชุมชนท้องถิ่น สามารถธำรงรักษาความเป็นชุมชนท้องถิ่น ดังที่ Bourdieu, P., Throsby, D. กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นในฐานะของทุนที่ช่วยสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมและการส่งเสริมความยั่งยืนทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนท้องถิ่น (Bourdieu, P., 1986); (Throsby, D., 2001) ดังนั้น วัฒนธรรม จึงเป็นทุนประการหนึ่งในฐานะทรัพยากรที่มีคุณค่า นำมาสู่การสร้าง ความยั่งยืน มีความสำคัญทั้งในมิติเชิงเศรษฐกิจ เชิงวัฒนธรรม สัญลักษณ์ และมูลค่าเชิงสังคมในด้านของการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ที่สำคัญ

ของแต่ละชุมชน (Throsby, D., 1999) และยังมีบทบาทสำคัญต่อการเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชน การฟื้นฟูอัตลักษณ์ นำมาสู่การส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการรักษาไว้ซึ่งมิติของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Hilliard, T., 2000)

พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย มีความอุดมสมบูรณ์ของทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย มีบทบาทต่อการพัฒนาพื้นที่ ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจและมิติทางสังคม โดยเฉพาะการมีทุนทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่น มีความหลากหลาย มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน ดังที่ พระมหาเมธี จันทวโส (ไวยวัฒน์) และคณะ กล่าวถึง การที่ภาคใต้ เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความเป็นอัตลักษณ์ เกิดเป็นมนต์เสน่ห์ทางวัฒนธรรม ทั้งทางด้านภาษา อาหาร การแต่งกาย การละเล่นและประเพณีทางศาสนา แต่ด้วยความเจริญทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมจากต่างชาติ ที่เข้ามามีบทบาท ส่งผลกระทบต่อผู้คน การมีบทบาทต่อคนรุ่นใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับมรดกทางวัฒนธรรมน้อยลง ซึ่งอาจส่งผลต่อการสูญหายของวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม (พระมหาเมธี จันทวโส (ไวยวัฒน์) และคณะ, 2567) โดยเฉพาะเมื่อกล่าวถึง ความหลากหลายของศิลปะการแสดงในพื้นที่ภาคใต้ ไม่ว่าจะเป็น หนังตะลุง มโนราห์ ร้องเงี้ยว เพลงบอก ลิเกป่า ดิเกฮูลู มะโย่ง เป็นต้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของทุนทางวัฒนธรรมและการผสมผสานทางวัฒนธรรม แต่ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้ส่งผลกระทบต่อคงอยู่ของศิลปะการแสดงพื้นบ้านบางประเภท

ศิลปะการแสดงลิเกป่า เป็นทุนทางวัฒนธรรมประการหนึ่ง ที่ยังคงปรากฏพบในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะในปัจจุบัน ในพื้นที่อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง ยังคงมีคณะลิเกป่า ภายใต้อำเภอสิเกา ภายใต้อำเภอสิเกา สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง เป็นคณะเดียวที่มีปรากฏในอำเภอสิเกา จังหวัดตรัง และเป็นหนึ่งในประมาณ 3 คณะ ที่ยังคงหลงเหลือในพื้นที่จังหวัดตรัง แม้ว่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง กำลังเผชิญกับปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความต้องการได้รับการสนับสนุนเชิงกลไก แต่ยังคงทำการแสดงที่เป็นการให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงลิเกป่า และยังคงทำการแสดงในโอกาสต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ยังคงเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีการปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมในปัจจุบัน (ถาวร รักรู้, 2567) ซึ่งจากผลการศึกษาของ อัครเดช ศิวิรักษ์ และเอนก สวาทอินทร์ ได้แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดของของคณะลิเกป่าถาวร สุนทรศิลป์ มาประมาณกว่า 70 - 80 ปี (อัครเดช ศิวิรักษ์ และเอนก สวาทอินทร์, 2562) อีกทั้ง ผลการศึกษาของ กิตติกร วิบูลย์ศรี แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา การบันทึกไว้ซึ่งองค์ความรู้ เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญเนื่องด้วย ในปัจจุบันศิลปะการแสดงลิเกป่า ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ จนทำให้ประสบปัญหาการไม่ได้รับความนิยมดังเช่นในอดีต (กิตติกร วิบูลย์ศรี, 2552) แต่อย่างไรก็ตาม การแสดงลิเกป่าของคณะลิเกป่าถาวร สุนทรศิลป์ ยังคงไว้ ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในฐานะของศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่เป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต มีลักษณะเฉพาะด้านตัวละคร บทร้อง บทพูด ท่ารำ การแสดงท่าทาง เครื่องแต่งกาย การใช้ไหวพริบ เครื่องดนตรีพื้นบ้าน โดยเฉพาะกลองรำมะนาประกอบจังหวะ และแม้ว่า ในอดีต ศิลปะการแสดงลิเกป่า จะได้รับความนิยม และมีบทบาทในการแสดงในโอกาสต่าง ๆ มากกว่าในยุคปัจจุบัน แต่ด้วยความโดดเด่นของการแสดงของลิเกป่าคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง ให้ความสำคัญกับกลวิธีการนำเสนอเรื่องราว ความมุ่งมั่นในการสืบทอดทุนทางวัฒนธรรม การมีบทบาทต่อชุมชนที่หลากหลายในฐานะสื่อพื้นบ้าน การสื่อสารเรื่องราว

ทั้งด้านความบันเทิงและบทบาทด้านอื่น ๆ และส่งผลต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวในยุคของการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ ส่งผลให้การแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง ยังคงได้รับการยอมรับจากผู้คนในชุมชนและภายนอกชุมชน

ดังนั้น แม้ว่า จะมีงานวิจัยหรือการศึกษาเกี่ยวกับองค์ความรู้ของการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง มาแล้วก็ตาม แต่เพื่อเป็นการทำความเข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรม และทุนทางวัฒนธรรมที่มีการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น มากยิ่งขึ้น ประกอบกับ ที่ผ่านมา ยังไม่มีงานศึกษาเกี่ยวกับบทบาทในฐานะสื่อพื้นบ้าน ขาดการศึกษา การวิเคราะห์เกี่ยวกับกลไกเครือข่ายในการพัฒนาการแสดงลิเกป่าอย่างเป็นระบบ งานวิจัยชิ้นนี้ จึงมีความจำเป็นในการศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงลิเกป่า การวิเคราะห์บทบาทและเครือข่ายเพื่อการส่งเสริม และพัฒนาการแสดงลิเกป่าคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง ในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจ การส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในคุณค่าในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและของชาติ โดยผู้วิจัย ตั้งคำถามในการวิจัย ประกอบด้วย องค์ความรู้หลักเกี่ยวกับการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง มีอะไรบ้าง บทบาทและเครือข่ายของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง ส่งผลต่อการส่งเสริมและพัฒนา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. การศึกษาองค์ความรู้ในการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง
2. การวิเคราะห์บทบาทของการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง
3. การวิเคราะห์เครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ของการแสดงลิเกป่าคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากกรณีศึกษา

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลในพื้นที่บ้านพรจุต ตำบลบ่อหิน อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง โดยมีการพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล การขอความยินยอมโดยรับทราบ การเก็บรักษาข้อมูลที่เป็นความลับ ผ่านกระบวนการได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มีวิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยเทคนิคการเลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก โดยเจาะจงผู้ที่มีความรู้ หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปะการแสดงลิเกป่า จำนวน 3 คน คัดเลือกจากผู้ที่มีความรู้ หรือปราชญ์ชาวบ้านด้านศิลปะการแสดงลิเกป่าที่มีประสบการณ์การแสดงเกิน 10 ปี และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย ผู้ที่เข้าร่วมในการแสดง จำนวน 1 คน มีเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก โดยการเจาะจงผู้ที่รับชมการแสดงลิเกป่า และยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย นักเรียน/เยาวชน จำนวน 2 คน มีเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก โดยการเจาะจงผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงลิเกป่าและยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้นำเครือข่าย ประกอบด้วย ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา จำนวน 4 คน ตัวแทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด จำนวน 1 คน ประธานสภาวัฒนธรรมอำเภอ จำนวน 1 คน ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 1 คน และตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจ จำนวน 2 คน

มีเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก โดยการเจาะจงผู้ที่มีส่วนในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่าและยินดีเข้าร่วมในการศึกษาวิจัย รวมจำนวน 16 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สรุปภาพรวมโดยการพรรณนาความ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีการสร้างเครื่องมือที่มีขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาแนวคิด เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ บทบาท เครือข่ายของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ควบคู่กับการพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.2 การสร้างแบบสังเกตการณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อสังเกตข้อมูลองค์ความรู้และบทบาทของลิเกป่า แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ บทบาทของลิเกป่าและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม เพื่อศึกษาเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการแสดงลิเกป่า การแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง หลังจากนั้น จึงมีการศึกษาข้อมูลภาคสนามโดยวิธีการสังเกตแบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามแนวคำถาม ซึ่งมีการออกแบบเครื่องมือไว้ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จำนวน 2 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง หลังจากนั้น จึงนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาจัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาตามแนวคิดสี่พื้นบ้าน แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่นำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ซึ่งสามารถตอบคำถามการวิจัย สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยการตรวจสอบความสมบูรณ์ ครบถ้วน และความถูกต้องของข้อมูล โดยการนำข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มมาเปรียบเทียบ และการพิจารณาข้อมูลร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญและชุมชน เมื่อข้อมูลมีความถูกต้องแล้วจึงทำการสรุปเนื้อหาภาพรวมโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

การศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงลิเกป่า การวิเคราะห์บทบาทของการแสดงลิเกป่าและเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาตลาดทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง สามารถนำเสนอ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง ประกอบด้วย

1.1 ประวัติความเป็นมาของการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง มีรายละเอียดดังนี้ การก่อตั้งของคณะลิเกป่า ถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง พบว่า มีการสืบทอดมาไม่น้อยกว่า 70 - 80 ปี โดยคำบอกเล่าเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นมาจากการที่นายแดง รำพา เป็นก่อตั้งคณะลิเกป่าแดงตรัง ซึ่งมีการเล่าต่อกันมาว่า ในอดีตทวดแดง เป็นนายหนังตะลุง และได้ไปแสดงหนังตะลุง ที่จังหวัดกระบี่ จึงได้ไปสังเกตเห็นการแสดงลิเกป่า จึงกลับมาชักชวนลูกคู่หนังตะลุงมาฝึกหัด โดยการสังเกต จดจำลักษณะ การสอบถามรายละเอียดเกี่ยวกับการแสดงมาฝึกหัดกัน มีการประดิษฐ์เครื่องดนตรี และฝึกหัดกันมาเรื่อย ๆ จนมีการตั้งคณะลิเกป่าคณะแดง เมืองตรัง ที่มีชื่อเสียง

เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งในจังหวัดตรังและจังหวัดใกล้เคียง จนกระทั่งเมื่อนายแดง รำพา เสียชีวิตลง มีนายเฟื่อง คำมีศรี เป็นผู้สืบทอดการแสดงลิเกป่า มีการฝึกหัดการแสดงให้กับลูกหลาน มีการจ้างไปทำการแสดง มีการตั้งชื่อคณะว่า คณะเกสร สุนทรศิลป์ แล้วจึงทำการเปลี่ยนชื่อมาเป็น คณะกิจจาเกษร สุนทรศิลป์ และเมื่อนายเฟื่อง คำมีศรี เริ่มชรา จึงสืบทอดคณะลิเกป่ามายังนายถาวร รักรู้ ให้เข้ามาบริหารคณะ และเมื่อนายเฟื่อง คำมีศรี เสียชีวิต จึงมีนายถาวร รักรู้ เป็นหัวหน้าคณะ มีการเปลี่ยนชื่อคณะว่า คณะลิเกป่าถาวร สุนทรศิลป์ (ถาวร รักรู้, 2567), (กฤตยชญ์ แซ่อ่อง, 2568) มาจนถึงปัจจุบัน โดยมีที่ตั้งของลิเกป่าคณะถาวร สุนทรศิลป์ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 19/1 หมู่ที่ 2 บ้านพรจุต ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง ปัจจุบัน มีสมาชิก จำนวนประมาณ 18 - 20 คน โดยคณะลิเกป่า เป็นที่รู้จักในพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะในจังหวัดตรัง ดังที่ กิตติศักดิ์ ทองขำดี กล่าวว่า “ยังมีการจ้างไปทำการแสดงในโอกาสต่าง ๆ เช่น งานประจำปี งานกำนัน มาอย่างต่อเนื่อง (กิตติศักดิ์ ทองขำดี, 2567)

1.2 องค์ประกอบในการแสดง ประกอบด้วย

1.2.1 องค์ประกอบด้านนักแสดง นักแสดงของการแสดงลิเกป่า ประกอบด้วย นักแสดงตลอดจนลูกคู่ จำนวนประมาณ 5 - 10 คน หรือมากกว่า ขึ้นอยู่กับโอกาสในการแสดงและการว่าจ้างของเจ้าภาพ แต่นักแสดงที่สำคัญของคณะ ประกอบด้วย แยกแดง หรือเทศ (พระเอก) ยาหยีหรือเมียเทศ (นางเอก) เสนา (ตัวตลก และคนรับใช้ของเจ้าเมือง) และเจ้าเมือง นอกจากนั้น ก็มีการแสดงเป็นบทต่าง ๆ ตามการดำเนินเรื่อง ดังที่ อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน กล่าวว่า “นอกจากบทหลัก ๆ แล้ว ยังมีบทอื่น เช่น บทพระเอก นางเอก แม่ และ ลูก” (อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน, 2567) และการเป็นลูกคู่ หรือผู้ที่มีหน้าที่ในการรับส่งบท และเล่นดนตรี ซึ่งจุดเด่นของการแสดงลิเกป่า คือ การที่บุคคล เช่น นักดนตรี หรือนักแสดง สามารถสลับบทบาทกันได้ (ถาวร รักรู้, 2567)

1.2.2 องค์ประกอบด้านเนื้อเรื่อง การกล่าวบทหรือภาษาที่ใช้ในการแสดงลิเกป่า ทำการแสดงโดยใช้ภาษาท้องถิ่นภาคใต้แถบจังหวัดตรัง แต่จะมีลักษณะพิเศษของภาษาของผู้ที่รับบทเป็นแยกแดง จะมีการใช้ภาษาให้มีสำเนียงของแยก ที่เรียกว่า แยกเทศ ออกเสียงภาษาไทยไม่ชัด หรือที่ ถาวร รักรู้ กล่าวว่า “แหล่งให้พริ้ว ๆ ” (ถาวร รักรู้, 2567) เพื่อให้สอดคล้องกับบทหรือเรื่องราวที่นำมาแสดง เพื่อต้องการให้ผู้รับชมการแสดงได้รับความสนุกสนาน โดยเนื้อเรื่องส่วนใหญ่ มักจะเป็นการเล่าเรื่องราวระหว่างการเดินทางทางเรือมาจากเมืองลกกะตา การสังเวยธรรมชาติ การพบปะผู้คน การเข้าเมืองมาพบกับเสนา เจ้าเมือง การเกี่ยวพาราสิยาหยี โดยจะมีการสอดแทรกมุขตลก ประกอบการรำรำ การเต้น ประกอบจังหวะสอดคล้องกับเครื่องดนตรี และการโต้ตอบระหว่างกันของนักแสดง อีกทั้ง ในการแสดงยังมีเพลงที่นักแสดงนำมาแสดง เช่น เพลงลุ่มโปง ยาน้อย ลาวเดินดง ลมพัดชายเขา สร้อยกำ ซึ่งลักษณะเด่นของการแสดงลิเกป่า ประการสำคัญ คือ การคิด การขับบทกลอนสด ที่แสดงออกถึงไหวพริบ ปฏิภาณของนักแสดง ดังคำกล่าวของ กิตติศักดิ์ ทองขำดี ที่กล่าวว่า “คนเมื่อก่อนหัวดี คิดสดได้หมด” (กิตติศักดิ์ ทองขำดี, 2567) ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน ที่กล่าวว่า “บทไม่ตายตัวแล้วแต่คนขับบท ไปเห็นอะไรก็ขับ เช่น ไปตลาด ขับชมแม่ค้า ไปในป่า ขับชมสัตว์” (อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน, 2567)

1.2.3 องค์ประกอบด้านเครื่องดนตรี เครื่องดนตรี ที่ใช้ในการแสดง ประกอบด้วย รำมะนา 2 ใบ หรือมากกว่า โหม่งหรือฆ้องคู่ 1 รวง ปี่ 1 เล้า (บางครั้งอาจมีการใช้ขอแทนปี่) ฉิ่ง 1 คู่ ฉาบ 1 คู่ กลองตุ้ม หรือ กลองตุ๊ก 1 ใบ และไม้กรับ 1 คู่ และในปัจจุบัน ในบางโอกาสอาจมีการนำเครื่องดนตรีสมัยใหม่มาใช้ในการแสดง เช่น กลองชุด คีย์บอร์ด มาร่วมบรรเลง (ถาวร รักรู้, 2567)

1.2.4 องค์ประกอบด้านการแต่งกาย การแต่งกายของนักแสดง มีการแต่งกายที่เรียบง่าย แต่มีลักษณะเด่น โดยผู้ที่รับบทเป็นแขกแดง จะนิยมแต่งกายด้วยกางเกงขายาว นุ่งผ้าถุงหรือผ้าโสร่งสวมทับครึ่งท่อน ที่เรียกว่า นุ่งโอบ สวมเสื้อเชิ้ตแขนยาวที่มีการสวมเสื้อกั๊กทับ สวมหมวกแขก มีหนวดเครา หรือมีการวาดหนวดเครา จากปากกาหรือดินสอ การแต่งกายของยาหิ จะแต่งกายตามแบบฉบับของผู้หญิงที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยการสวม เสื้อแขนยาว นุ่งผ้าปาเต๊ะ มีผ้าคลุมศีรษะ การแต่งกายของเสนา จะมุ่งเน้นการสร้างความเป็นกันเองกับผู้รับชม จึงมีการแต่งกายแบบเรียบง่าย แต่สื่อถึงความตลกขบขัน โดยมีการนุ่งผ้าโสร่ง ไม่สวมเสื้อ มักจะแต่งหน้าหรือวาดหน้า หรือทาแป้งให้หน้าขาวโดยเฉพาบริเวณแก้มและรอบดวงตา ดังคำกล่าวของอนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน ที่กล่าวว่า “เอาแป้งคลุกเข้าปำที่ บางทีสวมหมวก ที่เรียกว่า เปี้ยะขาวหรือหมวกสีขาว” (อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน, 2567) นอกจากนี้ นักแสดงคนอื่น ๆ ก็มักจะแต่งกายตามโอกาสในการแสดง เรื่องราวในการแสดง และตามสมัยนิยมหรือ ความพร้อมของแต่ละบุคคล (ถาวร รักรู้, 2567)

1.2.5 องค์ประกอบด้านโรงลิเกป่า โรงลิเกป่า ในอดีต นิยมสร้างแบบง่าย ไม่มีเวที โดยจะวางโรงลิเกป่าบนพื้นดิน ปูเสื่อหรือวัสดุอื่น ๆ การทำเสา จะมีการใช้ไม้ปักเสา เช่น ไม้ไผ่ จำนวน 9 เสา ปักเสายาว ไล่ด้านหน้า ปักเสาสั้นไล่ด้านหลังตามลำดับ ดังคำกล่าวของ อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน ที่กล่าวว่า “โรงลิเกทำเป็นปริม ให้มีลักษณะเหมือนเพิงหมาแหงนแต่ให้ยาว ให้แสงลม ไข้ใช้ได้ปักเสาในการแสดง มุงทางพร้าว ทำให้มีท้ายโรง ให้มีม่าน กันห้องแต่งตัว กันท่อนเป็นห้องแต่งตัวกับใบพร้าว” (อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน, 2567) ใช้แถววัลย์ในการมัดหรือผูกเสา มีการกันฉากหรือม่านไว้สำหรับเป็นฉากประกอบการแสดง และเป็นการกันพื้นที่ด้านหลังไว้สำหรับการแต่งกายและการนั่งพักของนักแสดงลิเกป่า มีการมุงหลังคาและกันผนังด้านข้างด้วยทางมะพร้าว มีการผูกไม้ ไว้สำหรับนั่งพักหรือนั่งฟัง ดังที่ ถาวร รักรู้ เรียกว่า “นก” แต่ปัจจุบัน การสร้างโรงลิเกป่า มีการปรับเปลี่ยนตามสมัยนิยม โดยส่วนใหญ่ นิยมใช้เต็นท์ในการทำโรงลิเกป่า (ถาวร รักรู้, 2567)

1.2.6 องค์ประกอบด้านความเชื่อ การแสดงออกถึงการมีความเชื่อ การประกอบ พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ประกอบด้วย ความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพ ระลึกถึงครูอาจารย์ มีการตั้งหิ้งเพื่อแสดงถึงความเคารพครูหมอลิเกป่า โดยจะตั้งของเซ่นไหว้ในช่วงเวลา เช่น เดือน 3 เดือน 6 หรือวันสำคัญตามความสะดวก ของบุคคล โดยในการเซ่นไหว้ จะมีการจัดเตรียมสิ่งของ ประกอบด้วย ข้าวตอกดอกไม้ หมากพลู กล้วย อ้อย ถั่ว งา และจะไม่นำหมูมาใช้ในการเซ่นไหว้ นอกจากนี้ ยังมีการจัดเตรียมเหล้า ไว้สำหรับไหว้บูชาตาพรานบุญ เนื่องจาก ในการทำการแสดง จะต้องมีการอัญเชิญตาพรานบุญ ไปในสถานที่แสดง ตามแนวปฏิบัติที่สืบทอดกันมา และมีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อในขั้นตอนต่าง ๆ ตามลำดับการแสดง (ถาวร รักรู้, 2567)

1.2.7 องค์ประกอบด้านลำดับการแสดง การแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง มีลำดับการแสดงเริ่มต้นด้วยการตั้งกาดครูหรือการไหว้ครู การเชิญครู เพื่อแสดงถึงความเคารพต่อ ครูบาอาจารย์ การได้รับการคุ้มครองไม่ให้เกิดปัญหา อุปสรรคในระหว่างทำการแสดง มีการจัดเตรียมสิ่งของที่ใช้ ในการไหว้ครู ประกอบด้วย หมาก พลู ดอกไม้ กล้วย และหน้ากากพรานบุญ ต่อมาจึงเป็นการลงโรง หรือโหมโรง เพื่อเตรียมความพร้อมของนักแสดง และเพื่อเชิญชวน เรียกคนดู โดยคณะลิเกป่า จะร้องเพลงและเล่นดนตรี ในจังหวะที่ช้าและค่อยเร็ว ๆ ขึ้นตามลำดับ ดังที่ อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน กล่าวว่า “โหมโรง ตีเปล่า ๆ ไม่มีเสียงร้อง”

(อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน, 2567) หลังจากนั้น จึงมีการกลมโรง การออกแขกแดง ยาหยี หรือยาอี เสนา และเจ้าเมือง การแสดงบพนี้ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมมากยิ่งขึ้น แล้วจึงต่อดำเนินเรื่องหรือการแสดงเรื่องที่ขึ้นอยู่กับ การกล่าวบท การแสดงเรื่อง โดยนักแสดงจะออกมาหน้าเวที และมีการขับบทเพื่อให้ผู้ชมรับทราบว่าตนแสดง เป็นบทละครใด เช่น บทลาแม่ ที่มีนักแสดง ประกอบด้วย บทแม่และลูก ดังคำกล่าวของอนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน ที่กล่าวว่า “คนที่แสดงจะร้อออกมา แล้วกะขับบท หรือแหลงเลย สมมติว่าตัวเองเป็นใคร ก็ขับบทไปเรื่อย” (อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน, 2567) แต่ทั้งนี้ การดำเนินเรื่องก็ขึ้นอยู่กับเวลาที่ตกลงกับผู้ว่าจ้างหรือโอกาสในการแสดง เมื่อ การแสดงเรื่องสิ้นสุดลง จึงมีการกล่าวบทส่งครู โดยนักแสดงจะออกมาหน้าเวทีทั้งหมด ดังที่ อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน กล่าวว่า “นักแสดงออกมาหมด ไหว้ครูบ 4 ทิศ เพราะตอนมาตั้งครู กะตั้ง 4 ทิศ” (อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน, 2567) ในลำดับนี้ มีการกล่าวบทส่งครู ควบคู่กับการบรรเลงเครื่องดนตรี ให้มีจังหวะคล้ายกับจังหวะขั้นตอนการโหมโรง โดยเริ่มต้นจากจังหวะเร็วแล้วจึงค่อย ๆ ช้าลง ซึ่งมีเสียงปี่ เป็นสัญญาณบ่งบอก เป็นการแสดงถึงการจบการแสดง ลิเกป่าในแต่ละครั้ง (กิตติศักดิ์ ทองขำดี, 2567)

2. ผลการวิเคราะห์บทบาทของการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง การวิเคราะห์บทบาท ของการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง ในฐานะสื่อพื้นบ้าน ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์โดยอาศัย แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน ตามแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ โดยการแสดงลิเกป่าของคณะ ถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง มีบทบาทหลักในด้านต่าง ๆ จำนวน 7 ด้าน (กาญจนา แก้วเทพ, 2545); (กาญจนา แก้วเทพ และคณะ, 2554); (กาญจนา แก้วเทพ, 2557) ประกอบด้วย

2.1 บทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน ศิลปะการแสดงลิเกป่า เป็นสื่อพื้นบ้านของชุมชน ที่มีบทบาท ทำให้บุคคล ชุมชน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม การนำเสนอเรื่องราววิถีชีวิต การสืบทอดมรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรม การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน ดังคำกล่าวของ นุชรี ตั้งเคียน ที่ว่า “ลิเกป่า เป็นสุนทรียะ เป็นศาสตร์หนึ่งของศิลปะ ที่สะท้อนการถ่ายทอดวัฒนธรรม สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในหลายด้าน ทั้งด้าน การใช้ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน และยังเล่าประวัติศาสตร์ของชุมชน” (ตั้งเคียนม, 2568) และ วิมลพัชร สุวรรณวัฒน์ กล่าวว่า “ลิเกป่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนตัวตน ความเชื่อของคนในชุมชน” (วิมลพัชร สุวรรณวัฒน์, 2568)

2.2 บทบาทในการให้การศึกษา การอบรมบ่มเพาะและการจัดระเบียบสังคม การแสดงลิเกป่า มีบทบาทด้านการอบรมสั่งสอน การชี้แนวปฏิบัติให้กับคนในสังคม โดยการขับร้องบทกลอน เนื่อร้อง การเล่าเรื่อง ในการแสดง มีการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ การสอดแทรกคติ การกระตุ้น ส่งเสริมคติ แนวปฏิบัติให้กับ ผู้รับชม และมีการให้ความรู้เกี่ยวกับ ทรัพยากร ธรรมชาติ ดังคำกล่าวของ นาริรัตน์ สุขคง ที่ว่า “การแสดงลิเกป่า มีการสอดแทรกความรู้ เช่น บทไปท่องเที่ยว ก็จะเล่าสภาพพื้นที่ สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของการแสดง” (นาริรัตน์ สุขคง, 2568) อีกทั้ง บางครั้ง ยังมีบทเกี่ยวข้องกับความกตัญญูของบุตรที่มีต่อมารดา การแสดงความห่วงใย ของบุตรที่มีต่อมารดา เมื่อจำเป็นต้องเดินทางไปทำมาหากิน (กิตติศักดิ์ ทองขำดี, 2567)

2.3 บทบาทในการให้ความบันเทิง จุดมุ่งหมายของการแสดงลิเกป่า ประการสำคัญ คือ การทำ การแสดงเพื่อให้ความบันเทิง ความสนุกสนานแก่ผู้รับชมจากบทกลอน เนื่อร้อง มุขตลก การแต่งกาย การเล่น ดนตรี และการเต้นรำประกอบท่าทาง โดยเฉพาะการขับบทตอบรับระหว่างแขกแดงและเสนา ที่แขกแดงมักจะ

กล่าววาท และเสนา ฟังเพี้ยน ทำให้คนดูตลกขบขันมากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวของ วุฒิชัย ช่อแสง ที่กล่าวว่า “ลิเกป่า เป็นเครื่องจรรโลงใจ เป็นศิลปะ การแสดงที่มีความสนุกสนาน ให้ความบันเทิง แสดงได้ในหลายโอกาส” (วุฒิชัย ช่อแสง, 2568)

2.4 บทบาทในการสืบทอดความเชื่อ การแสดงลิเกป่า เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีบทบาทด้านการแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังเช่น การแสดงเพื่อแก้บน โดยผู้ที่นับถือครูหมอลิเกป่า ได้ทำการบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เมื่อสิ่งที่บนบาน ประสบความสำเร็จ จึงมีการแก้บน หรือ การตัดเหมรย โดยว่าจ้างการแสดงลิเกป่า ดังคำกล่าวของ หวล ยงประเดิม ที่กล่าวว่า “นับถือครูหมอ เหมือนครูหมอโนรา จึงบน พอสำเร็จ ตามที่บน จึงแก้บน” (หวล ยงประเดิม, 2567) และในขณะเดียวกัน ในการแสดงลิเกป่า มีการแสดงออกซึ่งความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็น การกาดเชิญครู การนับถือตาพรานบุญ การส่งครูตลอดจนมีการประกอบพิธีกรรมในการไหว้ครูหมอลิเกป่า (ถาวร รักรู้, 2567)

2.5 บทบาทในการประสานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกลุ่มต่าง ๆ และการสร้างความทรงจำร่วมกัน การแสดงลิเกป่ามีบทบาทด้านการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลและความหลากหลายทางวัฒนธรรม เนื่องด้วย ลิเกป่า เป็นสื่อพื้นบ้านประการหนึ่งที่มีผู้รับชม ทั้งวัยเด็กไปจนถึงผู้สูงอายุ สามารถรับชมการแสดงได้ทุกเชื้อชาติ ศาสนา ดังคำกล่าวของ หทัยกาญจน์ รำมะนา ที่กล่าวว่า “เมื่อมีการแสดงลิเกป่า จะมีทั้งคนแก่ โดยเฉพาะคนแก่บางคน เมื่อได้ยินเสียงดนตรี ก็จะมาดู เนื่องจาก อยู่ในสายเลือด มีเด็กมาดู เนื่องจาก เป็นสิ่งที่มีในชุมชน เป็นการรวมตัวของผู้คนในวัยต่าง ๆ เป็นการสร้างความรัก ความสามัคคี และความรู้สึกรัก ห่วงแหน ความภาคภูมิใจ” (หทัยกาญจน์ รำมะนา, 2568) อีกทั้ง บุญฤทธิ์ รำภา กล่าวว่า “เป็นสิ่งที่สามารถหล่อหลอมให้คนมีความรัก สามัคคีในท้องถิ่น เวลาคนมาดูลิเกป่า ก็เกิดความสุขสนุกสนาน ความชอบร่วมกัน เกิดอารมณ์ที่เป็นมิตร” (บุญฤทธิ์ รำภา, 2568)

2.6 บทบาทในการแสดงความรู้สึกร่วมกัน การแสดงลิเกป่า แม้ว่า จะมีสถานภาพเสี่ยงต่อการสูญหายในอนาคต แต่ในปัจจุบัน คณะลิเกป่าถาวร สุนทรศิลป์ มีบทบาทต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน มีการแสดงทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ชุมชน เนื่องจากการมีเครือข่ายกับวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ คณะลิเกป่า ได้รับบทบาทในการแสดงเพื่อต้อนรับ การให้ความรู้ การถ่ายทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านให้กับนักท่องเที่ยว ดังคำกล่าวของ บรรจง นฤพรเมธี ที่กล่าวว่า “ลิเกป่าชบเขาไปแล้ว แต่นำเอาเรื่องการท่องเที่ยวเข้ามาเพื่อให้มีรายได้ ได้ทำการแสดง เป็นหนึ่งในโปรแกรมการท่องเที่ยว ชมศิลปะการแสดง ศิลปวัฒนธรรมการแสดงลิเกป่าในช่วงค่ำ” (บรรจง นฤพรเมธี, 2568) อีกทั้ง การเล็งเห็นถึงความสำคัญในการอนุรักษ์และการถ่ายทอด โดยมีหน่วยงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง ได้มีการติดต่อประสานงานให้คณะลิเกป่า ได้ไปทำการแสดงในงานประจำปี หรืองานสำคัญของจังหวัด (นาริรัตน์ สุขคง, 2568)

2.7 บทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์สังคมและการแจ้งข่าวสาร นักแสดงของคณะลิเกป่า โดยเฉพาะ แหกแดง จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีไหวพริบปฏิภาณ เนื่องจาก ต้องมีการคิดบทกลอน เนื้อร้องในขณะที่ทำการแสดง ที่จะมีการสอดแทรกสถานการณ์ทางสังคมในขณะนั้น การวิพากษ์วิจารณ์สังคม เพื่อให้ความรู้แก่ผู้รับชม ดังคำกล่าวของ บุญฤทธิ์ รำภา ที่กล่าวว่า “การแสดงลิเกป่ามีการสอดแทรกถึงการดำรงชีวิตของคนในยุคปัจจุบันและเดิมนี้นี้ คนมีความเครียด จึงต้องมีศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน” (บุญฤทธิ์ รำภา, 2568)

3. ผลการวิเคราะห์เครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการตลาดทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น การคงอยู่ของคณะถาวร สุนทรศิลป์ ตลอดระยะเวลาของการก่อตั้ง การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในที่เป็นกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาการตลาดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ การตระหนักในคุณค่าของศิลปะการแสดงลิเกป่าของคณะลิเกป่า และปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีส่วนในการเป็นกลไกในการส่งเสริมและพัฒนาการตลาดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม คือ การมีเครือข่ายจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมคณะถาวร สุนทรศิลป์ โดยเครือข่ายดังกล่าว ประกอบด้วย

3.1 เครือข่ายภาครัฐ ประกอบด้วย

3.1.1 สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียนบ้านพรุจูด ให้ความสำคัญกับการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ ดังคำกล่าวของวิมลพัชร สุวรรณวัฒน์ และหทัยกาญจน์ รำมะนา ที่กล่าวว่า “โรงเรียนมีการจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นการแสดงลิเกป่า เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในคาบกิจกรรมชุมนุม การส่งเสริมให้นักเรียนที่มีทักษะการแสดงลิเกป่าไปร่วมกิจกรรมการแสดง การสืบทอดวัฒนธรรม โดยมีหัวหน้าคณะลิเกป่า เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ (วิมลพัชร สุวรรณวัฒน์, 2568); (หทัยกาญจน์ รำมะนา, 2568) โรงเรียนสิเกาประชาคงวิทย มีการส่งเสริมศิลปะการแสดงลิเกป่า ดังคำกล่าวของ ธนกฤต มีสุข, วุฒิชัย ช่อเส้ง, นุชรี ตั้งเคียน ที่ว่า “โรงเรียนมีการจัดตั้งชุมนุมนักเรียนวัฒนธรรมรุ่นเยาว์อย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้นักเรียนที่เข้าร่วม ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ตลอดจน มีการจัดค่ายเพื่ออบรมพัฒนานักเรียนเพื่อเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรม การสนับสนุนเครื่องดนตรีที่ใช้ในการแสดง การบรรจุเรื่องราวของศิลปะการแสดงลิเกป่าไว้ในหลักสูตรท้องถิ่น การสนับสนุนนักเรียนในการเป็นสมาชิกของคณะลิเกป่า การจัดทำข้อตกลงความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัยในประเทศมาเลเซียเพื่อมุ่งเน้นการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม” (ธนกฤต มีสุข, 2568); (วุฒิชัย ช่อเส้ง, 2568); (ตั้งเคียน, 2568)

3.1.2 ผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บทบาทของผู้นำชุมชนในพื้นที่ มีการให้ความสำคัญกับการสืบทอดการแสดงลิเกป่า โดยการรณรงค์ เชิญชวนให้มีการเล็งเห็นความสำคัญและสืบทอดศิลปะการแสดง การช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกในต่าง ๆ การสนับสนุนเพื่อให้มีการจัดแสดงอย่างต่อเนื่อง ตลอดจน มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ไปยังชุมชนภายนอก (บุญฤทธิ์ รำภา, 2568) และการส่งเสริมและพัฒนาศิลปะการแสดงลิเกป่าโดยองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อหิน ดังคำกล่าวของ ธรรมฤทธิ์ เขบาท ที่กล่าวว่า “อบต.ได้เข้ามาดำเนินการสนับสนุน ส่งเสริมเพื่อให้การแสดงลิเกป่าคงอยู่กับชุมชน การสนับสนุนเครื่องดนตรี และการมีนโยบายในการนำศิลปะการแสดงลิเกป่ามาใช้ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และการจัดทำศูนย์การเรียนรู้ศิลปะพื้นบ้านภายในชุมชน” (ธรรมฤทธิ์ เขบาท, 2568)

3.1.3 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรัง เป็นหน่วยงานระดับจังหวัดที่เข้ามาส่งเสริมการคงอยู่และการสืบทอดศิลปะการแสดงลิเกป่า โดยการทำงานเป็นภาคีความร่วมมือกับคณะลิเกป่า ดังคำกล่าวของ นาริรัตน์ สุขคง ที่กล่าวว่า “การทำงานในฐานะเจ้าหน้าที่จากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด มีการประสานงาน ติดต่อกันให้ไปทำการแสดงในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมในจังหวัด และต่างจังหวัด เพื่อส่งเสริมการรับรู้ของบุคคลทั่วไป การจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับลิเกป่าผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ของสำนักงาน

ตลอดจน มีการรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับลิเกป่าให้เป็นฐานข้อมูลในการศึกษา และการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน” (นาริรัตน์ สุขคง, 2568)

3.2 เครือข่ายภาคเอกชน ประกอบด้วย

3.2.1 สภาวัฒนธรรมอำเภอเสลภูมิ การดำเนินงานของสภาวัฒนธรรมอำเภอในลักษณะของเครือข่าย จะเห็นได้จากคำกล่าวของ ถาวร พรเดชนันต์ ที่กล่าวว่า “ช่วยส่งเสริมศิลปะการแสดงลิเกป่า โดยช่วยประชาสัมพันธ์ข้อมูลให้กับคณะลิเกป่าเพื่อไปทำการแสดงในพื้นที่ต่าง ๆ (ถาวร พรเดชนันต์, 2568)

3.2.2 องค์การธุรกิจชุมชน เป็นองค์กรที่เข้ามามีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ได้รับทราบว่ามีคณะลิเกป่า และการช่วยส่งต่อข้อมูลประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่ จันทรเพ็ญ ปูเงิน กล่าวว่า “ได้แนะนำคน หรือนักท่องเที่ยวที่เข้ามา ว่าในหมู่บ้านมีคณะลิเกป่า และช่วยประชาสัมพันธ์” (จันทรเพ็ญ ปูเงิน, 2568) และส่งเสริมคณะลิเกป่าโดยการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยให้คณะลิเกป่า มาถ่ายทอดศิลปะการแสดงให้นักท่องเที่ยวได้รับชม (บรรจง นฤพรเมธี, 2568)

อภิปรายผล

องค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงลิเกป่า ทำให้เห็นคุณค่าของทุนของชุมชน ในฐานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน เป็นสิ่งที่สร้างความรัก ความภาคภูมิใจให้กับบุคคลและชุมชน มีองค์ประกอบของการแสดงที่มีความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อีริวตัน ช่างสาน ที่กล่าวถึง องค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าในพื้นที่ภาคใต้ โดยมีการศึกษาในบริบทของจังหวัดนครศรีธรรมราช ว่า ประกอบด้วย “คณะลิเกป่า เครื่องดนตรี การแต่งกาย โอกาสในการแสดง ความเชื่อและพิธีกรรม เรื่องที่นิยมนำมาแสดงและสถานที่” (อีริวตัน ช่างสาน, 2556) และสอดคล้องกับงานศึกษาของ กิตติกร วิบูลย์ศรี ที่ศึกษาองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่าในพื้นที่จังหวัดกระบี่ โดยแสดงให้เห็นถึงจุดรวมของการแสดงลิเกป่า คือ มีขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมก่อนทำการแสดง การออกแขก การแสดงของแขกแดง มีการแต่งกายตามแบบฉบับของชาวไทยมุสลิมพื้นบ้าน แต่ทั้งนี้ มีความแตกต่างกันในด้านของเนื้อหาที่นำมาขับร้อง ที่สะท้อนถึงความเชื่อทางไสยศาสตร์ที่น่าเอาคติสอนใจของศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามมาดัดแปลง (กิตติกร วิบูลย์ศรี, 2552)

บทบาทของศิลปะการแสดงลิเกป่า มิใช่มีหน้าที่เพียงการสืบทอดในฐานศิลปะการแสดงพื้นบ้าน แต่ยังเป็น การสืบทอด เนื่องด้วยเหตุผลประการสำคัญ คือ การที่ลิเกป่ามีคุณค่า มีบทบาทต่อการพัฒนาชุมชนในมิติต่าง ๆ นับว่าเป็นนัยยะสำคัญต่อการนำเอาศักยภาพมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ในฐานทุนหรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเพื่อความเข้มแข็ง การพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานทุนทางสังคม ดังสอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu, P., Throsby, D ที่กล่าวถึงความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรม ในการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมและการส่งเสริมความยั่งยืนทางวัฒนธรรม (Bourdieu, P., 1986); (Throsby, D., 2001) และนำมาสู่การส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม (Hilliard, T., 2000) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ กัญญารัตน์ นิตติคุณ และคณะ ที่กล่าวถึงความมีคุณค่าและมูลค่าของทุนทางวัฒนธรรม ในฐานมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาสังคม การพัฒนาประเทศ เป็นเครื่องมือที่สำคัญที่นำมาสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน (กัญญารัตน์ นิตติคุณ และคณะ, 2564) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ อัญชิชา มั่นคง ที่กล่าวถึง การที่ทุนทางวัฒนธรรมมีบทบาท

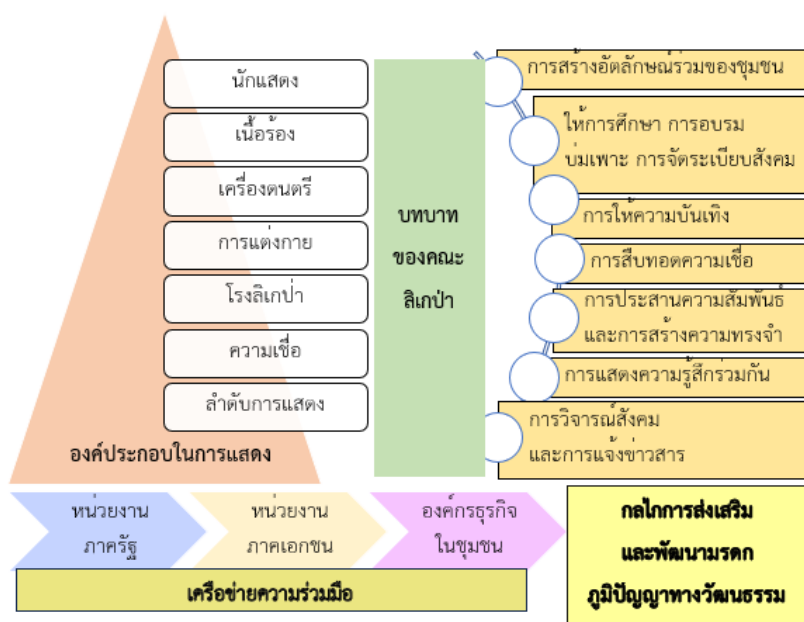
ต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของชุมชน ที่จะต้องมีการส่งเสริม การถ่ายทอดการเรียนรู้ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ซึ่งสามารถนำมาสู่ความเข้มแข็งของชุมชน (อัญธิชา มั่นคง, 2560) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรรัฐธยา สารศาณิน และนิธิดา แสงสิงแก้ว ที่กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้านประเพณีกินข้าวห่อ มีบทบาทในมิติต่าง ๆ ดังเช่น การแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชน การเสริมสร้างขวัญ กำลังใจ การสร้างความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เครือญาติ การสร้างความสามัคคี และในปัจจุบันมีบทบาทในด้านการสร้างรายได้ และการสร้างเครือข่ายเยาวชนที่ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ (วรรัฐธยา สารศาณิน และนิธิดา แสงสิงแก้ว, 2560)

การวิเคราะห์เครือข่ายที่ส่งผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ทำให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของกลไกในการทำงานเชิงเครือข่าย การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรธุรกิจ ที่จะเข้ามาเป็นภาคีในการพัฒนาร่วมกับคณะลิเกป่า ให้การแสดงลิเกป่า สามารถคงอยู่ไว้ซึ่งอัตลักษณ์ การแสดงบทบาท และมีความสามารถในการปรับตัวท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการได้รับการสนับสนุนในรูปแบบกลไกเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของคณะลิเกป่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน ที่อาจส่งผลกระทบต่อคงอยู่ หรือการปรับตัวของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ที่อาจสูญหายไปในอนาคต ที่จะต้องได้รับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายในภาคส่วนต่าง ๆ ที่เป็นพลังในการส่งเสริมการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น โดยเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐ ด้านการศึกษา จะต้องมีกลไกการดำเนินงาน โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ การบรรจุไว้ในหลักสูตรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการแสดงออกของนักเรียนด้านการแสดงในโอกาสต่าง ๆ โดยมีคณะลิเกป่า เป็นพี่เลี้ยงหรือผู้ให้ความรู้ หน่วยงานภาครัฐ ควรมีบทบาทเชิงรุกในการจัดทำแผนการส่งเสริม การพัฒนาลิเกป่าอย่างเป็นรูปธรรม การประกาศยกย่องปราชญ์ชาวบ้าน การประชาสัมพันธ์ข้อมูล การจัดกิจกรรมให้ความรู้ การถ่ายทอดศิลปะการแสดงลิเกป่า ให้เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านประจำจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำ ควรมีบทบาทเชิงรุกในการสนับสนุนให้ลิเกป่าเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชน เช่น การจัดงานวัฒนธรรมประจำตำบล โดยมีการแสดงลิเกป่า การจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ลิเกป่าภายในชุมชน การสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุง พัฒนาคณะลิเกป่า หน่วยงานภาคเอกชน ควรมีกลไกในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการเข้ามาสนับสนุน เช่น การส่งเสริมการแสดงในงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้นทั้งในระดับจังหวัดและเครือข่ายขององค์กรธุรกิจ การพัฒนาเชิงธุรกิจ เช่น ของที่ระลึกที่พัฒนามาจากการแสดงลิเกป่า ซึ่งทุกภาคส่วนจะต้องดำเนินงานให้เกิดกลไกแบบประสานความร่วมมือที่อยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคณะลิเกป่า ดังเช่น สอดคล้องกับที่ เมธิรา ไกรนที และปัญญา เทพสิงห์ เสนอแนะว่า “ทุนทางสังคมด้านต่าง ๆ เป็นปัจจัยที่นำมาซึ่งการพัฒนา โดยต้องสอดคล้องกับความต้องการและการมีส่วนร่วมของชุมชน” (เมธิรา ไกรนที และปัญญา เทพสิงห์, 2567) โดยเฉพาะประเด็นของการมีส่วนร่วมของชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของ อีระพงษ์ ทศวัฒน์ และคณะ ที่พบว่า การดำเนินการโดยการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา จะต้องอาศัยการประสานความร่วมมือของภาคประชาชนกับหน่วยงานภาครัฐ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานจากภายนอก (อีระพงษ์ ทศวัฒน์ และคณะ, 2567) และที่อดิศักดิ์ พรหมเมศ และคณะ กล่าวถึงการบริหารจัดการโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาชุมชน ที่ส่งเสริมการพัฒนาความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนให้กับชุมชน (อดิศักดิ์ พรหมเมศ และคณะ, 2568)

ผลที่ได้รับจากการศึกษา ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการรวบรวม การเผยแพร่องค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติ องค์ประกอบของการแสดงในทุกมิติ การวิเคราะห์บทบาทของการแสดงลิเกป่าในฐานะของสื่อพื้นบ้านที่ยังคงไว้ซึ่ง บทบาทต่อบุคคล ชุมชน ท่ามกลางการปรับตัวในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งยังไม่มีการศึกษามาก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะ การวิเคราะห์กลไกเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมลิเกป่าอย่างเป็นระบบ ซึ่ง ยังไม่ปรากฏข้อมูลการศึกษาในประเด็นดังกล่าวในพื้นที่มาก่อนหน้านี้ แต่อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้ ยังมีข้อจำกัด ในด้านการศึกษาคณะลิเกป่า เพียงคณะเดียว จึงยังไม่สามารถนำข้อมูลไปกล่าวสรุปถึงคณะลิเกป่าอื่น ๆ ได้ทั้งหมด อีกทั้ง ยังเป็นการมุ่งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงลิเกป่าในช่วงระยะเวลาปัจจุบัน จึงยังไม่สามารถเปรียบเทียบ ความแตกต่างของการแสดงลิเกป่าระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้มากนัก ดังนั้น แนวทางการวิจัยในอนาคต จึงควรศึกษา การแสดงลิเกป่าในพื้นที่อื่น ๆ โดยเป็นการศึกษาแบบภาพรวม ไม่เจาะจงการศึกษาแบบกรณีศึกษา เพื่อให้สามารถ พิจารณา วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงลิเกป่าในภาพรวม ความเปลี่ยนแปลง การปรับตัว การศึกษาด้วยวิธีการ เชิงปริมาณ ในประเด็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัว การเปลี่ยนแปลง การวิจัยเพื่อสร้างกลยุทธ์ในการส่งเสริม การพัฒนาการแสดงลิเกป่า

องค์ความรู้ใหม่

การได้รับข้อค้นพบเกี่ยวกับองค์ประกอบ บทบาท และกลไกเครือข่ายของการแสดงลิเกป่าที่มีความโดดเด่น จากการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงถึงการเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบด้านการแสดง บทบาท ของคณะลิเกป่า และการทำงานร่วมมือกับเครือข่ายทุกภาคส่วน เป็นกลไกสำคัญที่นำมาสู่การพัฒนามรดกภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมของการแสดงลิเกป่าในบริบทของจังหวัดตรัง โดยมีรายละเอียด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กลไกการส่งเสริมและพัฒนา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของลิเกป่า

คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง

สรุปและข้อเสนอแนะ

การแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง มีประวัติความเป็นมาไม่น้อยกว่า 70 - 80 ปี ในการแสดงแต่ละครั้ง มีองค์ประกอบในการแสดงที่มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมา เมื่อทำการวิเคราะห์บทบาทของการแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง โดยการนำแนวคิดเกี่ยวกับการวิเคราะห์บทบาทของสื่อพื้นบ้านมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ พบว่า การแสดงลิเกป่าของคณะถาวร สุนทรศิลป์ มีบทบาททั้งต่อวัฒนธรรม บทบาทต่อบุคคล ชุมชน การวิเคราะห์กลไกเครือข่ายเพื่อการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การคงอยู่ของคณะลิเกป่าในปัจจุบัน นอกจากความยึดมั่นในทุนทางวัฒนธรรมของตนแล้ว คณะลิเกปายังได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายที่เข้ามาเป็นปัจจัยในการส่งเสริมการคงอยู่ โดยกลไกการส่งเสริมและพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง จะต้องอาศัยการบูรณาการเชื่อมโยงองค์ความรู้ดั้งเดิมให้เข้ากับการปรับเปลี่ยนบทบาททางสังคมให้มีความทันสมัย และการเสริมสร้างกลไกเครือข่ายการสนับสนุนจากภาคีภาคส่วนต่าง ๆ ในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ การแสดงและการคงอยู่ของคณะลิเกป่า ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากที่สุด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ควรมีการทำงานในลักษณะของภาคีเครือข่ายความร่วมมือ บนพื้นฐานของความต้องการและการมีส่วนร่วมของคณะลิเกป่า การเข้ามาสนับสนุนให้คณะลิเกป่ามีพื้นที่ในการแสดงออกทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น การส่งเสริมการจัดตั้งแหล่งหรือศูนย์การเรียนรู้ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ประกอบของคณะลิเกป่า การให้ความสำคัญกับการประชาสัมพันธ์ข้อมูลอย่างแพร่หลาย การดำเนินการส่งเสริมให้คณะลิเกป่าได้คงอยู่สืบไป ควรมีการดำเนินการในระดับนโยบาย ประกอบด้วย นโยบายด้านการศึกษา ที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่น นโยบายด้านวัฒนธรรม ควรมีการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น การสืบทอด ต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจน การสร้างการรับรู้ ความตระหนักและความห่วงใยในมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ควรมีการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ประกอบของการแสดงลิเกป่า อีกทั้ง ข้อเสนอแนะต่อคณะลิเกป่า ปัจจุบัน คณะลิเกป่า ประกอบด้วย สมาชิกของคณะที่มีบุคลกรุ่นเยาวชนและบุคลกรุ่นผู้สูงอายุ ดังนั้น เพื่อเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการแสดงลิเกป่าให้คงอยู่ นับว่าเป็นโอกาสที่ดีของการถ่ายทอดองค์ความรู้จากบุคลกรุ่นสูงอายุไปยังเด็กและเยาวชนเพื่อสร้างการรับรู้และฝึกฝนให้เกิดความชำนาญมากยิ่งขึ้น และให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังบุคลที่มีความสนใจเพื่อส่งเสริมการรับรู้มากยิ่งขึ้นและ 2) ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคณะลิเกป่าในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการศึกษาปัญหา ความต้องการของคณะลิเกป่าเพื่อการพัฒนาในระยะต่อไป รวมทั้ง แนวทางในการวิจัยในอนาคต จึงควรศึกษาการแสดงลิเกป่าในพื้นที่อื่น ๆ การศึกษาความเปลี่ยนแปลง การปรับตัว การศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับตัว การเปลี่ยนแปลง และการวิจัยเพื่อสร้างกลยุทธ์ในการส่งเสริมการพัฒนาศูนย์การแสดงลิเกป่า

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยชญ์ แซ่อ่อง. (5 เม.ย. 2568). องค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- กัญญารัตน์ นิตคุณ และคณะ. (2564). การใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสาร วิชาการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(1), 75-91.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). เมื่อสื่อส่องและสร้างวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลาแดง.
- _____. (2557). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2554). สื่อพื้นบ้านศึกษาในสายตานักเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.
- กิตติกร วิบูลย์ศรี. (2552). ศิลปะการแสดงลิเกป่าในแถบชายฝั่งทะเลตะวันตก: กรณีศึกษา จังหวัดกระบี่. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กิตติศักดิ์ ทองขำดี. (8 ก.ค. 2567). องค์ความรู้และบทบาทของการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- จันทร์เพ็ญ ปูเงิน. (28 พ.ย. 2568). เครือข่ายในการส่งเสริมศิลปะแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- ถาวร พรเดชอนันต์. (28 พ.ย. 2568). เครือข่ายในการส่งเสริมศิลปะแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- ถาวร รักรู้. (8 ก.ค. 2567). องค์ความรู้เกี่ยวกับการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- ธนกฤต มีสุข. (21 พ.ย. 2568). องค์ความรู้ บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- ธรรมฤทธิ์ เขบาท. (21 พ.ย. 2568). บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- ธีรวัฒน์ ช่างสาน. (2556). แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาลิเกป่าในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 8(1), 76-88.
- ธีระพงษ์ ทศวัฒน์ และคณะ. (2567). การสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกับชุมชนและการพัฒนาผู้ประกอบการ จากฐานทุนวัฒนธรรม อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(10), 215-228.
- นาริรัตน์ สุขคง. (28 พ.ย. 2568). บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- นุชรี ตั้งเคียนม. (21 พ.ย. 2568). บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- บรรจง นฤพรเมธี. (24 ม.ค. 2568). บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)

- บุญฤทธิ์ รำภา. (21 พ.ย. 2568). บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- พระมหาเมธี จันทวิโส (ไวยวัฒน์) และคณะ. (2567). มนต์เสน่ห์ทางวัฒนธรรมไทยในภาคใต้. วารสารพุทธสังคม วิทยาปริทรรศน์, 9(1), 185-200.
- เมธิรา ไกรนที และปัญญา เทพสิงห์. (2567). ทูตทางสังคม: ศักยภาพของชุมชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาอัตลักษณ์ การปักผ้า ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทดำ หมู่บ้านดอนมะลิ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(4), 135-148.
- วรัญญา สารศาลิน และนิธิดา แสงสิงแก้ว. (2560). การวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของสื่อพื้นบ้าน: กรณีศึกษาประเพณี กินข้าวห่อของชาวกะเหรี่ยง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 5(1), 51-61.
- วิมลพัชร สุวรรณวัฒน์. (28 พ.ย. 2568). บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- วุฒิชัย ช่อเส้ง. (21 พ.ย. 2568). องค์ความรู้ บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- หทัยกาญจน์ รำมะนา. (28 พ.ย. 2568). บทบาทและเครือข่ายในการส่งเสริมการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- หวล ยงประเดิม. (15 มิ.ย. 2567). บทบาทของการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- อดิศักดิ์ พรหมเมศ และคณะ. (2568). กลยุทธ์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาบ้านมุง อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก. วารสารสังคมศาสตร์และ วัฒนธรรม, 9(11), 157-173.
- อนงณ์ ช่วยทุกข์เพื่อน. (8 ก.ค. 2567). องค์ความรู้และบทบาทของการแสดงลิเกป่า คณะถาวร สุนทรศิลป์ จังหวัดตรัง. (เมธิรา ไกรนที, ผู้สัมภาษณ์)
- อัครเดช ศิวรักษ์ และเอนก สวาทอินทร์. (2562). ศึกษาความเป็นมา รูปแบบ และแนวทางอนุรักษ์ลิเกป่าคณะถาวร สุนทรศิลป์ บ้านพรจุต ตำบลบ่อหิน อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชชมงคลศรีวิชัย วิทยาเขตตรัง.
- อัญชิชา มั่นคง. (2560). บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษาชุมชนในตำบล บ้านตุ่น อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 12(39), 90-100.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In Richardson, J. C. (Ed.), In Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241 - 258). New York: Greenwood Press.
- Hilliard, T. (2000). Cultural Capital and community development. Community Development Journal, 35(2), 123-133.
- Throsby, D. (1999). Cultural Capital. Journal of Cultural Economics, 23(1-2), 3-12.
- _____. (2001). Economics and culture. United Kingdom: Cambridge University Press.

ปัจจัยผลักและปัจจัยดึงในการลงทุนโดยตรงของไทยในกลุ่มประเทศบริกส์:

การศึกษาเชิงคุณภาพ*

PUSH VERSUS PULL FACTORS OF THAILAND'S OFDI IN BRICS:

A QUALITATIVE ANALYSIS

ชฎาภรณ์ ณ นคร*, สุจินดา เจียมศรีพงษ์

Chadaphorn Na Nakorn*, Sujinda Chemsripong

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก ประเทศไทย

Faculty of Business Administration, Economics and Communication, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand

*Corresponding author E-mail: chadaphornn65@nu.ac.th

บทคัดย่อ

วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS 2) ศึกษาผลได้ทางเศรษฐกิจจากการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย และ 3) ศึกษานโยบายในการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงลึกมุมมองเชิงปฏิบัติและนโยบาย การวิจัยใช้วิธีเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 4 ราย ได้แก่ ผู้บริหารเอกชนไทยที่ลงทุนในอินเดียและแอฟริกาใต้ และเจ้าหน้าที่ระดับสูงของหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการลงทุน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง การเก็บข้อมูลเป็นเชิงประจักษ์ผ่านการสัมภาษณ์จนข้อมูลอิ่มตัว และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงธีมร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหาโดยใช้โปรแกรม NVivo ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยผลักที่มีอิทธิพลต่อการลงทุน ได้แก่ ตลาดในประเทศที่อิ่มตัว ความไม่แน่นอนทางการเมือง ความจำเป็นในการแสวงหาเทคโนโลยีและโอกาสทางธุรกิจใหม่ ขณะที่ปัจจัยดึงดูดจากกลุ่มประเทศ BRICS ได้แก่ สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน การเปิดเสรีการถือหุ้น ขนาดตลาดที่ใหญ่ 2) ผลได้ทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นทั้งในระดับบริษัทและระดับประเทศ โดยบริษัทไทยได้รับผลเชิงบวกด้านรายได้ การขยายธุรกิจ การเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ขณะที่ระดับประเทศได้รับประโยชน์ต่อ GDP การพัฒนาทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ และการยกระดับขีดความสามารถการแข่งขัน และ 3) ข้อเสนอเชิงนโยบายเน้นการจัดตั้งศูนย์สนับสนุนการลงทุนขาออก สนับสนุนด้านข้อมูล กฎหมาย การใช้ประโยชน์จากความตกลงทางการค้า องค์ความรู้ใหม่ คือ การพัฒนา “โมเดลปัจจัยขับเคลื่อนการตัดสินใจลงทุนในกลุ่มประเทศ BRICS ของไทย” ความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างปัจจัยผลัก - ดึง กลไกสนับสนุน และผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: ปัจจัยผลักดัน, ปัจจัยดึงดูด, การลงทุนโดยตรง, กลุ่มประเทศบริกส์, ผลได้ทางเศรษฐกิจ

Abstract

This study aims to: 1) Examine the key factors influencing the outward foreign direct investment (OFDI) decisions of Thai companies in BRICS countries, 2) Investigate the economic benefits resulting from Thailand's OFDI, and 3) Explore relevant policy mechanisms that support Thai investment abroad. A qualitative research design was employed, involving four key informants purposively selected from executives of Thai firms operating in India and South Africa and senior officials from government agencies responsible for international investment promotion. In-depth semi-structured interviews were conducted until data saturation was reached, and the data were analyzed using thematic analysis supported by content analysis with NVivo software. 1) The findings reveal that push factors influencing Thai investment include a saturated domestic market, Political uncertainty, and the need for technological upgrading and new business opportunities. Meanwhile, pull factors from BRICS countries include investment incentives, ownership 2) Liberalization, and access to large and growing consumer markets. the economic benefits occur at both firm and national levels. At the firm level, companies gain increased revenues, business expansion, and access to new technologies. At the national level, benefits emerge through GDP enhancement, human capital development, and strengthened global competitiveness. and 3) Policy recommendations emphasize establishing an outbound investment support center, legal and informational assistance, and strategic utilization of trade agreements. The contribution of this study is the development of a conceptual model explaining the dynamic interaction between push factors, pull factors, enabling mechanisms, and economic outcomes driving Thailand's OFDI in BRICS markets.

Keywords: Pull Factors, Push Factors, Direct Investment, BRICS, Economic Outcomes

บทนำ

การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (Outward Foreign Direct Investment: OFDI) เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ เนื่องจากจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ตลอดจนช่วยเสริมสร้างโอกาสการเข้าถึงตลาดใหม่ การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการใช้ประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรในต่างประเทศ (Dunning, J. H., 1980) สำหรับประเทศไทยการลงทุนในต่างประเทศมีบทบาทมากขึ้นนับตั้งแต่ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา โดยข้อมูลจากธนาคารแห่งประเทศไทยระบุว่า มูลค่า OFDI ของไทยเพิ่ม 5 เท่าจาก 3.4 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2005 เป็น 17 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2022 แสดงถึงแนวโน้มการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง (Bank of Thailand, 2023) และหนึ่งในภูมิภาคที่ไทยให้ความสนใจเพิ่มขึ้น คือ กลุ่มประเทศ BRICS ได้แก่ บราซิล รัสเซีย อินเดีย จีน และแอฟริกาใต้ ซึ่งมีจำนวนประชากรรวมกว่า 3.2 พันล้านคน และคิดเป็นสัดส่วนมากกว่า 25% ของ GDP โลก (World Bank, 2023) กลุ่มประเทศ BRICS มีจุดแข็งสำคัญด้านจำนวนประชากร ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่และเป็นแรงดึงดูดสำคัญที่ทำให้ไทยสนใจเข้าไปลงทุนเพื่อแสวงหาผลกำไร

ซึ่งการลงทุนในกลุ่มนี้จัดเป็นการลงทุนที่มีศักยภาพสูง เพราะประเทศเหล่านี้ เป็นตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และมีบทบาทเพิ่มขึ้นในห่วงโซ่มูลค่าโลก และสำหรับประเทศไทยในปัจจุบัน จีนและอินเดียถือเป็นตลาดที่สำคัญ ขณะที่รัสเซียและแอฟริกาใต้มีทรัพยากรที่ตอบโจทยอุตสาหกรรมพลังงาน และวัตถุดิบ

อย่างไรก็ตาม การลงทุนในกลุ่ม BRICS ย่อมมีความเสี่ยงที่ผู้ประกอบการไทยต้องเผชิญ เช่น ข้อจำกัดเชิงสถาบันและกฎระเบียบ ได้แก่ ความไม่โปร่งใสในขั้นตอนทางกฎหมาย ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และความไม่แน่นอนทางการเมืองโดยเฉพาะในรัสเซียและแอฟริกาใต้ (North, D. C., 1990); (World Bank, 2022) ขณะเดียวกัน ปัจจัยผลักดันจากประเทศไทย เช่น ตลาดในประเทศที่เริ่มอิ่มตัว ต้นทุนแรงงานที่สูงขึ้น และความจำเป็นในการเข้าถึงเทคโนโลยีใหม่ ล้วนกระตุ้นให้บริษัทไทยต้องหาตลาดและทรัพยากรจากต่างประเทศ (Banga, R., 2004) งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย (Outward Foreign Direct Investment: OFDI) ส่วนใหญ่เน้นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ เช่น Panel Regression Model เพื่อทดสอบปัจจัยแรงผลัก (push factors) และแรงดึง (pull factors) ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจลงทุน (Buckley, P. J. et al., 2007) ผลการศึกษาทางเชิงปริมาณจำนวนมาก พบว่า ปัจจัยด้านสถาบันการเมืองและการบริหารภาครัฐ (Soussane, M., 2022); (Kwablah, G., 2022); (Gopalan, S. et al., 2019) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมหภาค เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) (Chemsripong, S., 2021); (Alhamran, M., 2021); (Kwablah, G., 2022) และปัจจัยด้านการเปิดกว้างทางการค้า (Trade Openness) (Dash, A. K., 2021); (Aloui, Z., 2021); (Emako, E., 2022) เป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

งานวิจัยเชิงปริมาณดังกล่าวยังมี ข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ 1) ข้อจำกัดด้านข้อมูล (Data limitation) ข้อมูล OFDI ของไทยไปยังกลุ่มประเทศ BRICS มีจำนวนปีและตัวแปรจำกัด ทำให้ไม่สามารถสะท้อนพฤติกรรมและพลวัตของการลงทุนในเชิงลึกได้ครบถ้วน 2) ความแตกต่างเชิงบริบท (Contextual differences) แบบจำลองเชิงปริมาณไม่สามารถอธิบายปัจจัยเชิงพฤติกรรมและบริบทของการตัดสินใจลงทุน เช่น บทบาทของผู้บริหาร ปัจจัยเชิงนโยบาย หรือข้อจำกัดเชิงสถาบันได้อย่างชัดเจน 3) การตีความเชิงเหตุผลเชิงลึก (Causal explanation) แม้ผลลัพธ์เชิงสถิติจะบ่งชี้ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร แต่ยังไม่สามารถอธิบาย “เหตุผลเชิงกลยุทธ์” ที่อยู่เบื้องหลังการตัดสินใจลงทุนได้อย่างเป็นระบบ ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงเลือกใช้ ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้แทนจากภาคธุรกิจและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้เข้าใจบริบทจริงของการลงทุนไทยในกลุ่มประเทศ BRICS ทั้งในด้านแรงผลัก แรงดึง และข้อจำกัดเชิงนโยบาย โดยใช้การวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) และโปรแกรม NVivo ในการสกัดประเด็นสำคัญ ซึ่งช่วยเติมเต็มข้อจำกัดของการวิเคราะห์เชิงปริมาณและเพิ่มความลึกของการตีความเชิงเศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ แม้วิธีการเชิงคุณภาพจะช่วยให้เข้าใจกลไกทางเศรษฐกิจได้อย่างลึกซึ้ง แต่ยังมีข้อจำกัดในการสะท้อน “ผลได้เชิงเศรษฐกิจและสังคม” และ “ข้อเสนอเชิงนโยบายที่เป็นรูปธรรม”

ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ประกอบการและหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS และศึกษาผลได้ทางเศรษฐกิจจากการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย รวมถึงศึกษานโยบายต่าง ๆ ทั้งของประเทศของไทยและกลุ่มประเทศ BRICS

ในการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย โดยการวิเคราะห์ในมิติต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และด้านการค้า ที่มีผลต่อการลงทุนของไทยในกลุ่มประเทศ BRICS การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในหลายมิติเชิงวิชาการ ซึ่งช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้เกี่ยวกับผลลัพธ์เชิงคุณภาพของ OFDI และเชิงนโยบาย โดยสามารถใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับภาครัฐและผู้กำหนดกลยุทธ์ เพื่อยกระดับการสนับสนุนและเสริมสร้างความยั่งยืนของการลงทุนไทยในต่างประเทศให้สอดคล้องกับ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS
2. เพื่อศึกษาผลได้ทางเศรษฐกิจจากการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย
3. เพื่อศึกษานโยบายในการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS ศึกษาผลได้ทางเศรษฐกิจจากการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย และศึกษานโยบายในการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย เพื่อให้ได้ข้อค้นพบเชิงลึกที่สามารถสะท้อนประสบการณ์จริงในเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการลงทุนระหว่างประเทศที่มีความซับซ้อนและแตกต่างด้านเศรษฐกิจ สังคม และกฎระเบียบของประเทศปลายทาง

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลถูกคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ว่าต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงและเกี่ยวข้องกับการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS การใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงช่วยให้ได้ข้อมูลที่ลึกและตรงประเด็นมากกว่าการเลือกแบบสุ่ม ซึ่งเป็นแนวปฏิบัติมาตรฐานของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Etikan, I. et al., 2015) โดยมี จำนวน 4 ราย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

รหัส	หน่วยงาน/บทบาท	บทบาทข้อมูล
I1	ผู้บริหารบริษัทไทยที่ลงทุนในกลุ่มประเทศ BRICS	ประสบการณ์ตรงด้านโอกาส ความเสี่ยง และปัจจัยผลัก - ดึง และมุมมองเชิงประสบการณ์การดำเนินธุรกิจจริง
I2	ผู้บริหารบริษัทไทยที่ลงทุนในกลุ่มประเทศ BRICS	ประสบการณ์ตรงด้านโอกาส ความเสี่ยง และปัจจัยผลัก - ดึง และมุมมองเชิงประสบการณ์การดำเนินธุรกิจจริง
I3	เจ้าหน้าที่ระดับสูงจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS	นโยบายส่งเสริมการลงทุนและสภาพแวดล้อมเชิงกฎระเบียบ
I4	เจ้าหน้าที่ระดับสูงจากภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS	ข้อมูลเชิงเอกสารภาครัฐและ Fact Sheet ของกลุ่มประเทศ BRICS

แม้จำนวนผู้ให้ข้อมูลจะมีเพียง 4 ราย แต่ข้อมูลมีความเข้มข้นและลึกเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการสัมภาษณ์ดำเนินต่อเนื่องจนข้อมูลเกิดความอิ่มตัว (Data Saturation) ซึ่งหมายถึง ไม่พบประเด็นใหม่เพิ่มเติมในช่วงท้ายของการเก็บข้อมูล (Guest, G. et al., 2006) เพื่อยืนยันความถูกต้องของข้อมูลและตีความอย่างรอบด้าน โดยใช้วิธีทวนสอบกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) ซึ่งถือเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการสร้างความเชื่อมั่นในงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Birt, L. et al., 2016)

2. เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยเตรียมกรอบประเด็นคำถามล่วงหน้าเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสนทนาเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลในแต่ละราย ทั้งนี้ กรอบคำถามถูกออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งสามข้อ ครอบคลุมประเด็น 1) ปัจจัยหลัก - ปัจจัยตั้งในการตัดสินใจลงทุน 2) ผลได้ทางเศรษฐกิจของการลงทุน และ 3) นโยบาย ข้อเสนอแนะ และข้อจำกัดในการส่งเสริมการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และผ่านการทดลองใช้ (Pilot Test) เพื่อปรับแก้ความชัดเจน เชิงถ้อยคำ และความเหมาะสมกับผู้ให้ข้อมูล

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งแบบพบหน้าและออนไลน์เป็นเวลา 45 - 90 นาทีต่อราย โดยได้รับความยินยอมบันทึกเสียงเพื่อนำไปถอดความแบบข้อความ (Verbatim Transcription)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามแนวทาง 6 ขั้นตอน ของ Braun, V. & Clarke, V. ได้แก่ 1) ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล 2) การสร้างโค้ดเบื้องต้น 3) การจัดประเภทโค้ดเป็นหมวดหมู่ 4) สร้างธีมหลัก 5) ทบทวนและตั้งชื่อธีม และ 6) รายงานผลการวิเคราะห์เชิงความหมาย เพื่อให้ข้อมูลมีโครงสร้าง และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้โดยใช้โปรแกรม NVivo เป็นเครื่องมือช่วยวิเคราะห์ ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับความนิยมในการวิจัยเชิงคุณภาพในปัจจุบัน (Braun, V. & Clarke, V., 2021) ความน่าเชื่อถือของการวิจัยได้รับการตรวจสอบเพิ่มเติมผ่านวิธีการตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง (Triangulation) และการตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) เพื่อยืนยันข้อมูลจากหลากหลายแหล่งและป้องกันความเอนเอียงในการตีความ

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยผลัก (Push factor) ที่ทำให้ผู้ประกอบการไทยต้องมองหาโอกาสนอกประเทศเกิดจากสภาพตลาดภายในประเทศที่เริ่มอิ่มตัว อีกทั้งผู้ประกอบการยังมีแรงจูงใจในการแสวงหาเทคโนโลยีใหม่ ๆ และความรู้จากต่างประเทศ เพื่อนำมาพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของตนเอง ดังนั้น การขยายฐานการผลิตหรือการหาตลาดใหม่ในต่างประเทศจึงกลายเป็นทางเลือกที่สำคัญ โดยผู้ให้ข้อมูลจากภาคธุรกิจสะท้อนสอดคล้องกันว่า

“...หากต้องการเติบโตเพิ่ม เราต้องออกไปสู่ตลาดที่ใหญ่กว่า...” (I1, 2025) ซึ่งสะท้อนการรับรู้เชิงกลยุทธ์ด้านความจำเป็นในการแสวงหาโอกาสใหม่ ในขณะเดียวกัน ปัจจัยดึงดูด (Pull factor) ของกลุ่มประเทศ BRICS มีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการไทยเข้าไปลงทุนหรือทำธุรกิจ ปัจจัยเหล่านี้ ประกอบด้วย สิทธิประโยชน์ทางภาษีและมาตรการคืนเงินลงทุนบางส่วน การเปิดกว้างด้านการถือหุ้นและการควบรวมกิจการ (Mergers and Acquisitions: M&A) ตลอดจนขนาดตลาดที่ใหญ่และมีเครือข่ายทางธุรกิจ เอื้อต่อการเติบโต ซึ่งผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า “...รัฐบาลอินเดียและแอฟริกาได้เปิดโอกาสนักลงทุนต่างชาติและมี incentive ชัดเจน ซึ่งไทยไม่มี...” (I2, 2025) สิ่งเหล่านี้ช่วยลดต้นทุนการทำธุรกรรม เพิ่มระดับความแน่นอนและความมั่นใจในการประกอบธุรกิจเอื้อต่อการเติบโต สิ่งเหล่านี้ช่วยลดต้นทุนการทำธุรกรรม เพิ่มระดับความแน่นอนและความมั่นใจในการประกอบธุรกิจ

อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่ตลาดของกลุ่มประเทศ BRICS ยังมีอุปสรรคและข้อจำกัด (Frictions) ที่ต้องพิจารณา เช่น ความแตกต่างด้านภาษา ระบบเอกสารทางธุรกิจที่ซับซ้อน และนโยบายทางเศรษฐกิจการค้าที่แตกต่างกัน โดยผู้ให้ข้อมูลภาครัฐระบุว่า “...การเข้าใจระบบกฎหมายและเอกสารของแต่ละประเทศต้องมีผู้เชี่ยวชาญช่วย...” (I3, 2025) สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องพึ่งพาบริการสนับสนุน เช่น ศูนย์บริการ Outbound Desk การจัดหาล่ามผู้เชี่ยวชาญ รวมถึงเครื่องมือและข้อมูลเกี่ยวกับความตกลงการค้าเสรี (FTA) เพื่อช่วยลดอุปสรรคดังกล่าว ผลลัพธ์ (Outcomes) จากการที่ผู้ประกอบการไทยขยายไปยังตลาด BRICS สามารถสะท้อนออกมาได้ทั้งในระดับบริษัทและระดับประเทศ ในระดับบริษัท ผู้ประกอบการได้รับรายได้เพิ่มขึ้น มีโอกาสขยายตัว และเรียนรู้จากสภาพแวดล้อมทางธุรกิจใหม่ ส่วนในระดับประเทศ การลงทุนดังกล่าวช่วยก่อให้เกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจโดยรวม และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศในเวทีเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ผลดังกล่าวสอดคล้องกับโครงสร้างการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 ซึ่งแสดงความเชื่อมโยงระหว่าง ปัจจัยผลัก ปัจจัยดึง อุปสรรค ผลลัพธ์ และข้อเสนอเชิงนโยบาย

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย NVivo สามารถสังเคราะห์เป็น 5 ทิมหลัก

ทิมหลักจากผลวิจัย	เนื้อหาที่พบ	การเชื่อมโยงกับ OLI theory	การเชื่อมโยงกับ Institutional Theory
ปัจจัยผลัก (Push Factors)	1. ตลาดไทยอิ่มตัว 2. ต้นทุนสูง 3. การแข่งขันรุนแรง	1. Ownership advantage: ได้เปรียบเชิงเทคโนโลยี/ การบริหาร	ความไม่แน่นอนและ ข้อจำกัดเชิงสถาบันในประเทศ แม้ผลักดันบริษัทออกไป
ปัจจัยดึง (Pull Factors)	1. ตลาด BRICS ขนาดใหญ่ 2. ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ 3. สิทธิประโยชน์การลงทุน	1. Location advantage: ได้เปรียบด้านตลาดและทรัพยากร ในประเทศปลายทางดึงดูดการ ลงทุน	นโยบายการลงทุนเอื้อ เช่น tax holiday กฎหมาย FDI ที่เปิดกว้าง
อุปสรรค (Obstacles/ Barriers)	1. กฎหมายซับซ้อน 2. ความเสี่ยงทางการเมือง 3. ภาษา/วัฒนธรรม	1. Internalization advantage: บริษัท internalize บางกิจกรรม เพื่อลดความเสี่ยง	ตรงกับ Institutional Theory: ความอ่อนแอของสถาบัน ความไม่โปร่งใส ความแตกต่างด้านกฎระเบียบ

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลด้วย NVivo สามารถสังเคราะห์เป็น 5 ทีมหลัก (ต่อ)

ทีมหลักจากผลวิจัย	เนื้อหาที่พบ	การเชื่อมโยงกับ	การเชื่อมโยงกับ
		OLI theory	Institutional Theory
ผลลัพธ์ (Outcomes/ Impacts)	1. รายได้เพิ่ม	1. Internalization:	สถาบันและแรงกดดันทางสังคม
	2. ถ่ายทอดเทคโนโลยี	ควบคุมห่วงโซ่มูลค่าเพิ่มเอง	ผลักดันให้บริษัททำ CSR และ
	3. การสร้างงาน CSR	เพื่อรักษาผลประโยชน์	ปรับตามมาตรฐาน
ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Recommendations)	1. Outbound Desk	1. สนับสนุนให้ใช้ Ownership	รัฐควรเสริม institutional
	2. สนับสนุนทางการเงิน	และ Location advantages	support ให้เข้มแข็ง
	3. FTA Navigator	ได้เต็มศักยภาพ	เพื่ออำนวยความสะดวกแก่
	4. อบรมด้านกฎหมาย/ภาษา		นักลงทุน

การวิเคราะห์เชิงคุณภาพในครั้งนี้ได้จัดโครงสร้างผลการศึกษาดูโดยเชื่อมโยงกับตัวแปรหลักที่ใช้เป็นกรอบแนวคิด ได้แก่ มิติการเมือง เศรษฐกิจ และการค้า ทั้งในเชิง ปัจจัยดึงดูดในประเทศปลายทาง (Pull Factors) และ ปัจจัยผลักดันจากประเทศต้นทาง (Push Factors) การจัดวางในลักษณะนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็นพลวัตของการตัดสินใจลงทุนระหว่างประเทศในเชิงองค์รวม โดยอาศัยทั้งหลักฐานเชิงข้อความจากผู้ให้ข้อมูล (I1 - I3) ทั้งนี้ การตีความในกรอบดังกล่าวช่วยให้สามารถเปรียบเทียบกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นระบบ และยังเน้นย้ำปัจจัยเฉพาะบริบทที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนของผู้ประกอบการไทยในกลุ่มประเทศ BRICS อันเป็นข้อมูลสำคัญต่อการกำหนดข้อเสนอเชิงนโยบายในระยะต่อไป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามกรอบการศึกษาที่กำหนด พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) จากประเทศไทย 1) ความไม่มั่นคงทางการเมือง (Political Uncertainty) ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนย้ำถึงปัญหาความไม่แน่นอนของเสถียรภาพทางการเมืองไทย ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นและการวางแผนลงทุนระยะยาว (I1, 2025); (I2, 2025); (I3, 2025) และ 2) ตลาดภายในประเทศมีขนาดเล็ก (Small Domestic Market) บริษัทไทยประสบข้อจำกัดในการขยายตลาดในประเทศ จึงต้องมองหาตลาดใหม่ที่ใหญ่กว่าเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) จากกลุ่มประเทศ BRICS 1) สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน (Investment Incentives) ประเทศปลายทาง เช่น อินเดียและแอฟริกาใต้ มีนโยบายที่เอื้อต่อนักลงทุนต่างชาติ เช่น การอนุญาตถือหุ้น 100% และการคืนเงินลงทุน 25% ซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญ (I2, 2025) และ 2) ศักยภาพตลาดและการเติบโต (Market Potential) ขนาดตลาดและอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศ BRICS เป็นปัจจัยหลักที่ดึงดูดการลงทุน โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับตลาดไทยที่เล็กกว่า

ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จาก Fact Sheet พบว่า ข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น GDP อัตราเงินเฟ้อ และการค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น สิทธิประโยชน์การลงทุน (Incentives) และการเข้าถึงตลาด (Market Access) มีความสอดคล้องกับกรอบตัวแปร Pull Factors และ Push Factors ที่นำมาใช้ในการวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะประเทศอินเดียและจีนที่โดดเด่นด้านการเติบโตทางเศรษฐกิจ (GDP Growth)

และขนาดตลาด (Market Size) ขณะที่ประเทศแอฟริกาใต้มีมาตรการดึงดูดการลงทุนเชิงนโยบายที่ชัดเจน (I4, 2025) ดังนั้น ข้อมูลจาก Fact Sheet สามารถนำมาเสริมความน่าเชื่อถือและความแข็งแรงของผลการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ (I1, 2025); (I2, 2025); (I3, 2025) และทำหน้าที่เป็นฐานเชิงประจักษ์ (Empirical Support) เพื่อยืนยันว่า การลงทุนโดยตรงในกลุ่มประเทศ BRICS เป็นกลยุทธ์สำคัญสำหรับบริษัทไทยในอนาคต

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พบว่า การลงทุนโดยตรงของบริษัทไทยไปยังกลุ่มประเทศ BRICS ถูกขับเคลื่อนโดยปัจจัยทั้งภายนอกและภายในประเทศ ซึ่งสามารถจำแนกเป็น ปัจจัยดึงดูด (Pull Factors) และ ปัจจัยผลักดัน (Push Factors) อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการจัดหมวดหมู่ในตารางที่ 2 และเชื่อมโยงกับผลการวิเคราะห์เชิงมิติในตารางที่ 3 ในส่วนของ ปัจจัยดึงดูดจากกลุ่มประเทศ BRICS ปัจจัยทางการเมืองถือเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ อินเดียเปิดเสรีการถือหุ้นสำหรับนักลงทุนต่างชาติ ขณะที่แอฟริกาใต้มีมาตรการคืนเงินลงทุนสูงถึง 25% แม้เสถียรภาพทางการเมืองจะแตกต่างกัน แต่มาตรการเหล่านี้ช่วยลดความเสี่ยงและสร้างแรงดึงดูดหลัก ในด้านเศรษฐกิจ อินเดียและจีนมีอัตราการเติบโต GDP สูง ตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ และแรงงานจำนวนมาก ซึ่งสะท้อนถึงโอกาสทั้งฐานการผลิตและตลาดบริโภค ขณะที่ปัจจัยด้านการค้าก็เป็นองค์ประกอบสำคัญ โดยกลุ่มประเทศ BRICS มีโครงสร้างพื้นฐานและกิจกรรมทางการค้าที่เอื้อต่อการเข้าถึงตลาดและห่วงโซ่อุปทาน เช่น โครงการ Belt and Road Initiative ของจีน การทำหน้าที่เป็น Gateway to Africa ของแอฟริกาใต้ และงาน Trade Fairs ของอินเดีย (I4, 2025)

ด้านปัจจัยผลักดันจากประเทศไทย พบว่า ขนาดตลาดภายในประเทศและอัตราการเติบโต GDP ยังจำกัด รวมถึงโอกาสทางธุรกิจและแรงงานเมื่อเปรียบเทียบกับโอกาสในกลุ่มประเทศ BRICS ไม่เพียงพอที่จะดึงดูดบริษัทให้อยู่ในประเทศไทย ปัจจัยเหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่กระตุ้นให้บริษัทไทยมองหาตลาดและโอกาสลงทุนขาออก เมื่อพิจารณามูลค่าการค้าและศักยภาพการลงทุน ไทย - BRICS พบว่า จีนและอินเดียเป็นคู่ค้าหลัก โดยมูลค่าการค้ารวมไทย - จีนสูงถึง 105,934 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และไทย - อินเดีย 15,990 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพในการเป็นปลายทางการลงทุนโดยตรง (ODI) (I4, 2025)

ตารางที่ 3 การเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์กับตัวแปรที่กำหนด

มิติ	Push Factors (ปัจจัยผลักดัน: ไทย)	Pull Factors (ปัจจัยดึงดูด: BRICS)	Outcomes Policy Implications
การเมือง	ระบบ one-stop service เอื้อต่อ inbound แต่ขาดศูนย์กลางข้อมูล กฎหมายต่างประเทศสำหรับ Outbound ซึ่งขึ้นข้อเสนอ “Outbound Desk”	- กฎระเบียบ ความเป็นธรรมและเสถียรภาพการ เมืองเป็นตัวกำหนดสำคัญ - การเปิดกว้างการถือหุ้น M&A (อินเดีย แอฟริกาใต้) - ข้อจำกัดด้านศาสนา วัฒนธรรม (บางกรณี)	- ความสามารถในการคัดเลือกประเทศปลายทางที่เหมาะสม - ข้อเสนอเชิงนโยบาย: การจัดตั้ง Outbound Desk และบริการสนับสนุนด้านกฎหมาย
เศรษฐกิจ	แรงผลักดันหลัก: การเติบโตเชิงกลยุทธและการเรียนรู้เทคโนโลยี มากกว่าปัจจัยด้านค่าแรง	- สิทธิประโยชน์ทางภาษีและอากร - มาตรการคืนเงินลงทุน 25% (South Africa)	- บริษัท: การขยายรายได้และการเรียนรู้

ตารางที่ 3 การเชื่อมโยงผลการวิเคราะห์กับตัวแปรที่กำหนด (ต่อ)

มิติ	Push Factors (ปัจจัยหลัก: ไทย)	Pull Factors (ปัจจัยดึงดูด: BRICS)	Outcomes Policy Implications
		- “ค่าแรง” ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาด	- ประเทศ: การถ่ายทอดเทคโนโลยีและการยกระดับอุตสาหกรรม
การค้า	- โครงสร้างโลจิสติกส์ในไทยพร้อมเชื่อมต่อ แต่ต้องพึ่งพา FTA และพันธมิตรต่างประเทศ	- ความพร้อมโครงสร้างพื้นฐาน (รวมดิจิทัลเพย์เมนต์) - การใช้ FTA ลดอุปสรรคทางการค้าและภาษี	- เสริมความยืดหยุ่นของห่วงโซ่อุปทาน - วางยุทธศาสตร์ฐานการผลิตใหม่
ข้อมูลเชิงปริมาณ (ODI)	- ข้อมูลบริษัทไทยที่ลงทุนใน BRICS ยังไม่ครอบคลุม โดยเฉพาะบริษัทนอก BOI	(N/A)	สนับสนุนการพัฒนาฐานข้อมูลเชิงนโยบายเพื่อใช้ในการปรับปรุงรอบถัดไป

2. ผลได้ทางเศรษฐกิจจากการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย

ผลได้ทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะได้รับ 1) ในระดับบริษัท การลงทุนโดยตรงของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS โดยเฉพาะจีนและอินเดีย คาดว่าจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้และกำไรจากการเข้าถึงฐานผู้บริโภคที่มีขนาดใหญ่ และกำลังซื้อที่ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ขนาดตลาดที่กว้างขวางดังกล่าวเปิดโอกาสให้บริษัทไทยสามารถขยายตลาดได้ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับนานาชาติ ขณะเดียวกัน ต้นทุนแรงงานที่ต่ำในบางประเทศยังเป็นปัจจัยเอื้อให้บริษัทสามารถลดต้นทุนการผลิต เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความยืดหยุ่นในเชิงการดำเนินงาน โดยผู้ให้ข้อมูลจากภาคธุรกิจได้สะท้อนว่า “...การลงทุนในอินเดียทำให้เรามีฐานตลาดใหม่และลดต้นทุนการผลิตอย่างมาก...” (I2, 2025) การเข้าถึงห่วงโซ่อุปทานระดับโลก (Global Supply Chain) ผ่านการลงทุนในประเทศเหล่านี้ยังช่วยให้บริษัทไทยสามารถเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมการผลิตและบริการที่มีศักยภาพสูง อันจะส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดโลกได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการจัดหมวดหมู่เชิงธีมใน ตารางที่ 3 หมวด Firm-Level Outcomes และ 2) ในระดับประเทศ การค้าระหว่างไทยกับกลุ่มประเทศ BRICS มีแนวโน้มที่จะส่งผลเชิงบวกต่อการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในระยะยาว การลงทุนและความร่วมมือทางธุรกิจในตลาดขนาดใหญ่ที่มีแรงงานต้นทุนต่ำและโครงสร้างห่วงโซ่อุปทานที่แข็งแกร่ง ไม่เพียงช่วยเพิ่มการส่งออกสินค้าและบริการของไทยเท่านั้น แต่ยังเปิดโอกาสในการถ่ายทอดเทคโนโลยี การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการจัดการธุรกิจ และการยกระดับขีดความสามารถทางการแข่งขันของภาคอุตสาหกรรมไทยในระดับโลก โดยผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานรัฐให้สัมภาษณ์ว่า “...การลงทุนของเอกชนไม่ใช่แค่เพิ่มรายได้ให้บริษัท แต่เป็นการเปิดประตูเศรษฐกิจระดับประเทศ...” (I3, 2025) ปัจจุบันเหล่านี้สะท้อนถึงศักยภาพในการเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของไทย พร้อมทั้งสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ด้านการกระจายการลงทุนและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการจัดวิเคราะห์ใน ตารางที่ 3 ในหมวด Country-Level Outcomes

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามกรอบการศึกษาที่กำหนด พบประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ผลได้ทางเศรษฐกิจที่บริษัทได้รับ (Firm-level Outcomes) บริษัทที่ไปลงทุนในกลุ่มประเทศ BRICS ได้ประโยชน์ด้านรายได้ กำไร การขยายธุรกิจ และการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ อีกทั้งยังช่วยสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก ซึ่งสอดคล้องกับเสียงสะท้อนของผู้ให้ข้อมูลจากภาคธุรกิจ (I1, 2025); (I2, 2025) และ 2) ผลได้ทางเศรษฐกิจที่ประเทศไทยได้รับ (Country-level Outcomes) การลงทุนในต่างประเทศมีส่วนช่วยเพิ่มมูลค่า GDP การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมกลับมาพัฒนาภาคการผลิต และช่วยขยายเครือข่ายการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ โดยข้อมูลนี้ได้รับการยืนยันจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลภาครัฐและข้อมูลเชิงเอกสาร (I3, 2025); (I4, 2025)

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) พบว่า ผลที่คาดว่าจะได้รับการลงทุนนี้ ทั้งในระดับบริษัทและประเทศ มีความชัดเจน ในระดับบริษัท บริษัทไทยสามารถเพิ่มรายได้และกำไรจากการเข้าถึงตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ ส่วนในระดับประเทศ การค้ากับกลุ่มประเทศ BRICS มีศักยภาพขยาย GDP ไทยในระยะยาว พร้อมเปิดโอกาสถ่ายทอดเทคโนโลยีและเรียนรู้เชิงธุรกิจจากมหาอำนาจเศรษฐกิจ จากผลวิเคราะห์ดังกล่าว ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญ ได้แก่ การเจรจาความร่วมมือทางการค้าและการลงทุน (FTA BITs) กับอินเดียและแอฟริกาใต้ เพื่อให้เอกชนไทยเข้าถึงสิทธิประโยชน์ด้านการเงินและการถือหุ้น การพัฒนานโยบายสนับสนุนการลงทุนขาออก (OFDI) ให้เป็นวาระแห่งชาติ และการเสริมข้อมูลประกอบการตัดสินใจด้านการเมืองและความโปร่งใส โดยใช้ดัชนีสากล เช่น World Bank Governance Indicators (I4, 2025)

3. นโยบายในการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย

ข้อเสนอเชิงนโยบาย ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพชี้ให้เห็นความจำเป็นในการสร้างกลไกสนับสนุนการลงทุนขาออกของบริษัทไทยไปยังกลุ่มประเทศ BRICS โดยข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญสามารถสรุป ได้ดังนี้ 1) เจรจาความร่วมมือทางการค้าและการลงทุน ภาครัฐไทยควรเน้นการเจรจา FTA (Free Trade Agreement) และ BITs (Bilateral Investment Treaties) กับอินเดียและแอฟริกาใต้ เพื่อให้เอกชนไทยสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ เช่น การคืนเงินลงทุนและความยืดหยุ่นในการถือหุ้น โดยผู้ให้ข้อมูลภาครัฐสะท้อนว่า “...หากไทยมีข้อตกลงการค้าและการลงทุนเหมือนประเทศชั้นนำอื่น จะเพิ่มความมั่นใจให้บริษัทไทยตัดสินใจลงทุน...” (I3, 2025) 2) พัฒนานโยบายสนับสนุนการลงทุนขาออก (OFDI) ภาครัฐไทยควรส่งเสริม Outward Foreign Direct Investment ให้เป็นวาระแห่งชาติ จะช่วยสนับสนุนบริษัทไทยขนาดกลางและขนาดใหญ่ให้สามารถขยายตลาดและเข้าถึงฐานการผลิตในต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประสบการณ์จากผู้ให้ข้อมูลภาคเอกชนที่ระบุว่า การขยายธุรกิจไปยังกลุ่มประเทศ BRICS ต้องการ “...การสนับสนุนเชิงระบบมากกว่าการช่วยเหลือรายกรณี...” (I1, 2025) และ 3) เสริมข้อมูลประกอบการตัดสินใจด้านการเมืองและความโปร่งใส ภาครัฐไทยควรใช้ดัชนีสากล เช่น World Bank Governance Indicators ประกอบการวิเคราะห์ความเสี่ยงทางการเมืองและความโปร่งใสในประเทศปลายทาง เพื่อให้บริษัทไทยสามารถตัดสินใจลงทุนบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผู้ให้ข้อมูลจากหน่วยงานรัฐคนหนึ่งกล่าวว่า “นักลงทุนไทยส่วนใหญ่กังวลความไม่แน่นอนด้านกฎหมายและความโปร่งใสของประเทศปลายทางมากกว่าปัจจัยทางธุรกิจ” (I4, 2025)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงธีม (Thematic Analysis) ตามกรอบการศึกษาที่กำหนด พบประเด็นสำคัญ คือ ข้อเสนอเชิงนโยบาย (Policy Recommendations) ภาครัฐควรสร้างความมั่นคงทางการเมือง พัฒนากลไกสนับสนุนการลงทุนในต่างประเทศ จัดตั้งศูนย์ข้อมูลด้านการลงทุนระหว่างประเทศ และผลักดันการทำความตกลงทางการค้าและการลงทุน เพื่อสร้างความได้เปรียบเชิงกลยุทธ์ให้แก่นักลงทุนไทย ซึ่งสอดคล้องกับองค์ประกอบด้าน Policy Recommendations ที่สรุปไว้ในตารางที่ 3

กล่าวโดยสรุป การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ BRICS เป็นผลจากแรงผลักดันภายในประเทศที่จำกัดโอกาสการเติบโต และแรงดึงดูดจากประเทศปลายทางที่มอบโอกาสและสิทธิประโยชน์เชิงนโยบาย ทั้งนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมภายในประเทศที่เอื้อต่อการลงทุน ควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากโอกาสในต่างประเทศ จะเป็นปัจจัยชี้ขาดต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของการลงทุนไทยในเวทีโลก นอกจากนี้ การลงทุนโดยตรงของบริษัทไทยไปยังกลุ่มประเทศ BRICS เป็นกลยุทธ์สำคัญในการขยายตลาดและสร้างรายได้ รวมถึงเป็นช่องทางในการยกระดับเทคโนโลยีและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การสนับสนุนเชิงนโยบาย และข้อมูลเชิงประจักษ์จะช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนของกลยุทธ์ดังกล่าว

อภิปรายผล

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS ผลวิจัยการวิเคราะห์ ชี้ให้เห็นว่าการลงทุนโดยตรงของไทย (ODI) ในกลุ่มประเทศ BRICS ผสมผสานระหว่าง “แรงผลักดัน” (Push Factors) จากประเทศต้นทางและ “แรงดึงดูด” (Pull Factors) จากประเทศปลายทางได้อย่างแยบยล โดยสามารถสังเคราะห์และเปรียบเทียบกับงานวิจัยเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ล่าสุด ได้ดังนี้ แรงผลักดันจากประเทศไทย งานวิจัยด้านบททฤษฎีชี้ว่า ปัจจัยด้านความไม่แน่นอนทางการเมือง (Political Stability) เป็นตัวแปรสำคัญต่อการลงทุนระหว่างประเทศ (Faruq, A. T. M., 2023) อย่างสอดคล้องกับความเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ ที่ระบุว่า “ความไม่มั่นคงทางการเมืองไทยส่งผลต่อความเชื่อมั่นและการวางแผนลงทุนระยะยาว” แรงดึงดูดจากกลุ่มประเทศ BRICS งานจาก Lee, S. Y. et al. พบว่า อัตราค่าแรงขั้นต่ำในประเทศต้นทางและปัจจัยเชิงสถาบัน เช่น government index และ trade openness มีอิทธิพลต่อ ODI อย่างมีนัยสำคัญ (Lee, S. Y. et al., 2022) นอกจากนี้ งานวิจัยในกลุ่มประเทศ BRICS โดย Soomro, A. N. et al. พบว่า แม้ trade openness และ FDI จะมีผลต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่โดยตรงอาจมีผลลบ ในขณะที่ ICT infrastructure เป็นปัจจัยส่งเสริมเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในบางประเทศ (Soomro, A. N. et al., 2022) แนวความคิดนี้สอดคล้องกับที่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า “สิทธิประโยชน์ด้านการลงทุน เช่น การคืนเงินลงทุน 25% และการถือหุ้น 100% เป็นแรงดึงดูดสำคัญ”

เมื่อพิจารณาในกรอบทฤษฎี OLI ของ Dunning, J. H. พบว่า บริษัทไทยใช้ความได้เปรียบเชิงกรรมสิทธิ์ (Ownership) เช่น ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และความได้เปรียบเชิงสถานที่ (Location) จากตลาดขนาดใหญ่ และทรัพยากรในกลุ่มประเทศ BRICS ในการขยายการลงทุน ขณะที่การควบคุมภายใน (Internalization) ถูกใช้เพื่อจัดการความเสี่ยงและรักษากำไรภายในบริษัท (Dunning, J. H., 1980) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Cruz, C. B. B. et al. ในการอธิบายการขยายตัวของ OFDI และพบว่า ถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในงานวิจัยร่วมสมัย (Cruz, C. B. B. et al., 2022)

อุปสรรคสำคัญที่ค้นพบจากการวิจัย ได้แก่ ความไม่แน่นอนทางนโยบาย ความแตกต่างด้านกฎหมาย และข้อจำกัดเชิงสถาบันในประเทศคู่ลงทุน ซึ่งสอดคล้องกับ Institutional Theory ของ Khan, H. et al. ที่อธิบายว่าสถาบันและกฎระเบียบเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมการลงทุน ผลลัพธ์ที่สะท้อนออกมาในกรณีของไทย ได้แก่ การเสียค่าใช้จ่ายสูงขึ้นจากขั้นตอนเอกสารซับซ้อน และความท้าทายด้านวัฒนธรรมและภาษา ซึ่งสอดคล้องกับบทความเชิงประจักษ์ล่าสุดที่ระบุว่าคุณภาพสถาบันเป็นตัวกำหนด ODI อย่างมีนัยสำคัญในประเทศกำลังก้าวหน้า (Khan, H. et al., 2024)

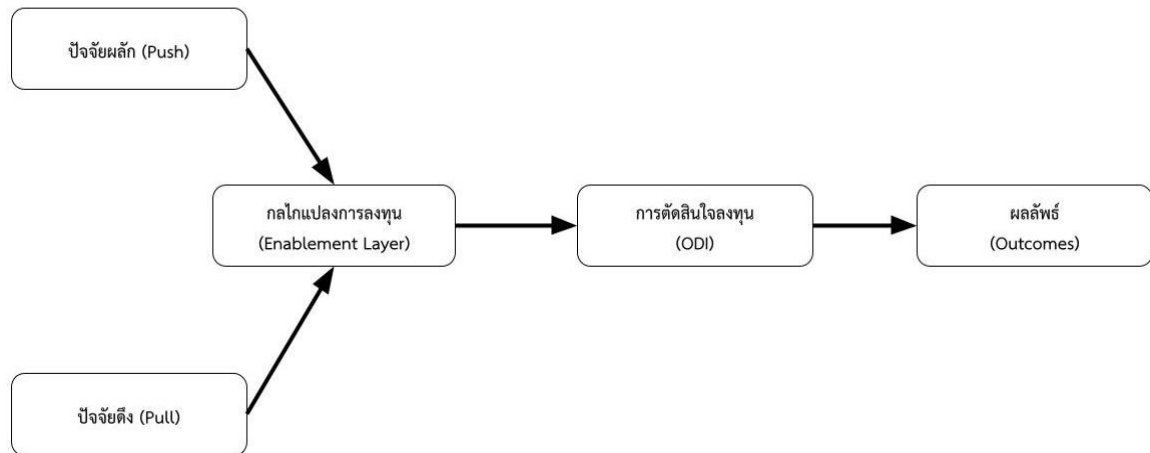
2. ผลได้ทางเศรษฐกิจจากการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย ผลได้ทางเศรษฐกิจระดับบริษัทและประเทศ การลงทุนในต่างประเทศช่วยให้บริษัทขยายรายได้ กำไร และเข้าถึงเทคโนโลยีนวัตกรรมใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดว่าการไหลเข้าของ FDI ช่วยเพิ่มผลิตภาพ ภาคการผลิต และการรวมเทคโนโลยี (Malik, A. & Sah, A. N., 2024) ในระดับประเทศ การลงทุนโดยตรงจะช่วยยกระดับ GDP โดยรวมและส่งผลต่อการพัฒนาเทคโนโลยีในประเทศต้นทาง ตามงานวิจัยเกี่ยวกับ FDI ใน BRICS ที่เน้นถึงบทบาทของ FDI ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเปิดเสรีด้านการค้า (Chattopadhyay, A. K. et al., 2022) ในเชิงผลลัพธ์ พบว่า การลงทุนในกลุ่มประเทศ BRICS สร้างผลได้ทางเศรษฐกิจ เช่น การเพิ่มรายได้ การขยายเครือข่ายธุรกิจ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีไปยังบริษัทแม่และแรงงานไทย ขณะเดียวกันยังสร้างคุณค่าทางสังคม ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังแสดงถึงความจำเป็นในการออกแบบนโยบายสนับสนุนของรัฐ เพื่อช่วยลดอุปสรรคและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของนักลงทุนไทยในกลุ่มประเทศ BRICS โดยสรุป การวิจัยนี้ชี้ว่าการลงทุนไทยในกลุ่มประเทศ BRICS ไม่เพียงเป็นการแสวงหาตลาดและทรัพยากร แต่ยังสะท้อนถึงความท้าทายเชิงสถาบันและความสำคัญของการสนับสนุนนโยบายเชิงรุก ซึ่งเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับการวางยุทธศาสตร์ OFDI ของไทยในอนาคต

3. นโยบายในการสนับสนุนการลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของไทย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย งานวิจัยชี้ว่าประเทศที่มี “institutional quality” สูง เช่น ระบบกฎหมายที่ชัดเจน และการจัดการทุจริต มีแนวโน้มดึงดูด FDI มากขึ้น (Cutcu, I. & Keser, A., 2025) นอกจากนี้ ความสะดวกในการทำธุรกิจ (Ease of Doing Business) และคุณภาพกำลังคน (Human Capital) ยังมีผลต่อการดึงดูด FDI มากกว่าต้นทุนแรงงานโดยสรุป การศึกษาเชิงฉันทโนบิตของ ODI ของไทยชี้ว่า “แรงผลักดันจากภายในประเทศที่จำกัด” ผสมกับ “แรงดึงดูดจากประเทศปลายทางที่ให้นโยบายเอื้ออำนวย” ทำให้เกิดการเคลื่อนที่ของทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจทั้งในระดับองค์กรและประเทศเป็นไปตามแนวคิดในวรรณกรรมที่ยกมา การส่งเสริมเสถียรภาพภายใน และการสร้างกลไกสนับสนุนระหว่างประเทศ จึงถือเป็นกุญแจสำคัญต่ออนาคตของการลงทุนของไทยอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดลองค์ความรู้ที่อธิบายพลวัตของการตัดสินใจลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS ซึ่งเป็นบริบทที่ยังมีงานศึกษาเชิงประจักษ์จำกัดในวรรณกรรมการลงทุนข้ามพรมแดนของไทย โมเดลนี้สะท้อนให้เห็นกลไกเชิงเหตุและผลที่เชื่อมโยงระหว่างปัจจัย

ต้นทางและปลายทางที่มีอิทธิพลต่อการเกิดขึ้นของการลงทุนข้ามประเทศ และช่วยอธิบายว่ากระบวนการตัดสินใจลงทุนดังกล่าวมิได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง แต่เป็นผลจากการประสานกันของหลายองค์ประกอบอย่างเป็นระบบ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลปัจจัยในการลงทุนโดยตรงของไทยในกลุ่มประเทศบริกส์

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า องค์ประกอบแรกของโมเดล คือ แรงผลักดันจากประเทศต้นทาง (Push Factors) ซึ่งมีลักษณะเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้บริษัทไทยต้องมองหาโอกาสนอกประเทศ ปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย ความไม่แน่นอนทางการเมือง ตลาดภายในที่มีขนาดจำกัด และโอกาสเติบโตเชิงยุทธศาสตร์ที่ไม่เพียงพอ ปัจจัยดังกล่าวทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนที่ผลักดันให้บริษัทเริ่มพิจารณาการลงทุนในต่างประเทศ โดยเฉพาะในตลาดเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูงอย่างกลุ่มประเทศ BRICS

องค์ประกอบถัดมา คือ แรงดึงดูดจากประเทศปลายทาง (Pull Factors) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สร้างแรงจูงใจให้บริษัทไทยตัดสินใจเลือกเข้าไปลงทุน ปัจจัยเหล่านี้ครอบคลุมสิทธิประโยชน์การลงทุน โครงสร้างเศรษฐกิจที่รองรับการผลิต ขนาดตลาดที่ใหญ่และเติบโตสูง รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงแรงงานและเทคโนโลยีเฉพาะด้าน ปัจจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าตลาดในกลุ่มประเทศ BRICS ทำหน้าที่เป็นพื้นที่รองรับการลงทุนที่มีศักยภาพเชิงธุรกิจในระยะยาว และสามารถทดแทนข้อจำกัดของตลาดในประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรม

องค์ประกอบสุดท้ายของโมเดล คือ ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจของการลงทุน ซึ่งสะท้อนให้เห็นทั้งในระดับบริษัทและระดับประเทศ ในระดับบริษัท ผลการวิจัยพบว่า การลงทุนในต่างประเทศทำให้รายได้และกำไรเพิ่มขึ้น ช่วยให้เกิดการเรียนรู้เทคโนโลยีและการบริหารจัดการเชิงนวัตกรรม และนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกมากขึ้น ขณะที่ในระดับประเทศ ผลลัพธ์สะท้อนออกมาในรูปแบบการเพิ่มศักยภาพของ GDP การถ่ายทอดเทคโนโลยีและองค์ความรู้กลับสู่ประเทศแม่ และการสร้างบทบาทใหม่ทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและนานาชาติ ซึ่งเป็นประเด็นสะท้อนเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในระยะยาว

โดยสรุป โมเดลองค์ความรู้นี้ ชี้ให้เห็นว่า การตัดสินใจลงทุนโดยตรงในต่างประเทศของบริษัทไทยในกลุ่มประเทศ BRICS เกิดขึ้นจากกลไกแบบบูรณาการระหว่างแรงผลัก แรงดึง กลไกสนับสนุนเชิงโครงสร้าง และผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลให้โมเดลนี้สามารถใช้เป็นแนวคิดเชิงนโยบายและเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้กำหนดนโยบายและภาคธุรกิจไทยในการวางแผนขยายการลงทุนในบริบทสากลได้อย่างเหมาะสม

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปที่สำคัญ 1) การศึกษาเชิงเปรียบเทียบในมิติอุตสาหกรรม (Sectoral Comparative Study) การศึกษาในอนาคตควรพิจารณาเกี่ยวกับการวิเคราะห์การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศ (ODI) ของไทยในกลุ่ม BRICS แยกตามอุตสาหกรรม เช่น ยานยนต์ เกษตรแปรรูป หรือดิจิทัล เพื่อทำความเข้าใจความแตกต่างของแรงผลัก - แรงดึง และปัจจัยเชิงนโยบายที่มีอิทธิพลเฉพาะในแต่ละภาคส่วน ทั้งนี้ จะช่วยให้ได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่มีความเฉพาะเจาะจงและนำไปใช้ได้มากขึ้น และ 2) การวิเคราะห์พลวัตเชิงภูมิรัฐศาสตร์และเสถียรภาพนโยบาย (Geopolitics & Policy Stability Analysis) ผลการศึกษารั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านเสถียรภาพทางการเมืองและกฎระเบียบของประเทศปลายทางมีผลต่อการตัดสินใจลงทุนอย่างมีนัยสำคัญ การศึกษาในอนาคตจึงควรให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์พลวัตเชิงภูมิรัฐศาสตร์และความต่อเนื่องของนโยบายของประเทศในกลุ่ม BRICS รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์โลก (เช่น มาตรการกีดกันทางการค้า ความขัดแย้งระหว่างประเทศ) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สะท้อนความเสี่ยงและโอกาสเชิงยุทธศาสตร์ได้อย่างรอบด้านและข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต 1) การศึกษาเชิงเปรียบเทียบในมิติอุตสาหกรรม (Sectoral Comparative Study) ควรเปรียบเทียบผลลัพธ์การลงทุนของบริษัทไทยในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น เกษตรแปรรูป พลังงาน และดิจิทัล เพื่อดูว่าปัจจัยผลักและดึงแตกต่างกันอย่างไรในแต่ละอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมใดมีศักยภาพสูงสุดในกลุ่มประเทศ BRICS และ 2) การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค (Regional Comparison) การเปรียบเทียบการลงทุนของไทยในกลุ่มประเทศ BRICS กับกลุ่มประเทศ CLMV หรือ ASEAN จะช่วยให้เข้าใจว่าปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนแตกต่างกันอย่างไร และจะต่อยอดเชิงนโยบายได้แม่นยำขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Alhamran, M. (2021). Determinants of outward foreign direct investment: Evidence from developing economies. *Journal of Economic Studies*, 48(6), 1093-1110.
- Aloui, Z. (2021). Trade openness and foreign direct investment: Evidence from developing and developed countries. *International Economics and Policy Journal*, 18(3), 211-230.
- Banga, R. (2004). Drivers of outward foreign direct investment from Asian developing economies. *Transnational Corporations*, 13(2), 67-105.
- Bank of Thailand. (2023). Thai Direct Investment Abroad (Outflow). Retrieved February 20, 2024, from https://app.bot.or.th/BTWS_STAT/statistics/BOTWEBSTAT.aspx?language=ENG&reportID=848

- Birt, L. et al. (2016). Member Checking: A Tool to Enhance Trustworthiness or Merely a Nod to Validation? *Qualitative Health Research*, 26(13), 1802-1811.
- Braun, V. & Clarke, V. (2021). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. London: SAGE Publications.
- Buckley, P. J. et al. (2007). The determinants of Chinese outward foreign direct investment. *Journal of International Business Studies*, 38(4), 499-518.
- Chattopadhyay, A. K. et al. (2022). Trends and determinants of FDI with implications of COVID-19 in BRICS. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 14(1), 43-59.
- Chemsripong, S. (2021). Thailand Foreign Direct Investment to CLMV Countries: Macro Economics Approach. *Studies of Applied Economics*, 39(4), 1-12.
- Cruz, C. B. B. et al. (2022). The OLI paradigm as a comprehensive model of FDI determinants: A sub-national approach. *International Journal of Emerging Markets*, 17(1), 145-176.
- Cutcu, I. & Keser, A. (2025). Democracy and foreign direct investment in BRICS-TM countries for sustainable development. *Journal of the Knowledge Economy*, 16(2), 10524-10565.
- Dash, A. K. (2021). Does foreign aid influence economic growth? Evidence from South Asian countries. *Asian Economic Review*, 63(2), 145-168.
- Dunning, J. H. (1980). Toward an eclectic theory of international production: Some empirical tests. *Journal of International Business Studies*, 11(1), 9-31.
- Emako, E. (2022). Macroeconomic determinants of outward foreign direct investment: Evidence from emerging markets. *Journal of Economic Integration*, 37(3), 512-534.
- Etikan, I. et al. (2015). Comparison of Convenience Sampling and Purposive Sampling. *American Journal of Theoretical and Applied Statistics*, 5(1), 1-4.
- Faruq, A. T. M. (2023). The determinants of foreign direct investment (FDI): A panel data analysis for the emerging Asian economies. Retrieved February 20, 2024, from <https://doi.org/10.48550/arXiv.2307.07037>
- Gopalan, S. et al. (2019). Roads to prosperity? Determinants of FDI in China and ASEAN. *The Chinese Economy*, 52(4), 318-341.
- Guest, G. et al. (2006). How Many Interviews Are Enough?: An Experiment with Data Saturation and Variability. *Field Methods*, 18(1), 59-82.
- I1. (2025, May 6). Data on Direct Investment in the BRICS Countries. (Na Nakorn, C., Interviewer)
- I2. (2025, May 6). Data on Direct Investment in the BRICS Countries. (Na Nakorn, C., Interviewer)
- I3. (2025, May 15). Investment promotion policies and the regulatory environment. (Na Nakorn, C., Interviewer)

14. (2025, May 15). Government documentary data and BRICS country fact sheets. (Na Nakorn, C., Interviewer)
- Khan, H. et al. (2024). Institutional quality and foreign direct investment: Global evidence. *Journal of the Knowledge Economy*, 15(3), 10547-10591.
- Kwablah, G. (2022). Institutional quality, economic growth, and foreign direct investment inflows in developing countries. *Journal of International Trade and Economic Development*, 31(7), 945-963.
- Lee, S. Y. et al. (2022). The push and pull factors of China's outward foreign direct investment. *Technological and Economic Development of Economy*, 28(3), 611-637.
- Malik, A. & Sah, A. N. (2024). Does FDI impact the economic growth of BRICS economies? *Journal of Risk and Financial Management*, 17(1), 1-19.
- North, D. C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Press: Cambridge University Press.
- Soomro, A. N. et al. (2022). The dynamic relationship between FDI, ICT, trade openness, and economic growth. *Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 9(2), 295-303.
- Soussane, M. (2022). Political stability and FDI. *Global Economic Review*, 51(2), 177-196.
- World Bank. (2022). *Worldwide Governance Indicators (WGI)*. Retrieved February 20, 2024, from <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators>
- _____. (2023). *World Development Indicators (WDI)*. Retrieved February 20, 2024, from <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>

การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร*

THE DEVELOPMENT OF EXECUTIVE FUNCTION DEVELOPMENT PROGRAM FOR DEVELOPING LEADERSHIP CHARACTERS OF CADETS

หฤทัยทิพย์ ตันฑะเทศ*, นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล, ดุษฎี อินทรประเสริฐ

Haruetaitip Tuntatead*, Numchai Suppareakchaisakul, Dusadee Intraprasert

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Behavioral Science Research Institute, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: haruetaitip.rtaf@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ค้นหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารบนพื้นฐานของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร รวมถึงองค์ประกอบของทักษะสมองที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ 2) พัฒนาและออกแบบโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาจากการสนทนากลุ่มกับนักเรียนผู้บังคับบัญชาและครูฝึก 10 คน ผลการวิจัยพบว่า แนวทางที่สำคัญในการส่งเสริมคุณลักษณะผู้นำ คือ การเป็นแบบอย่างและการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งพบองค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำมี 6 ด้าน คือ การควบคุมอารมณ์ การยั้งคิดไตร่ตรอง การยืดหยุ่นความคิด การวางแผนและจัดระบบดำเนินการ การติดตามประเมินตนเอง และการมุ่งเป้าหมาย ผลจากระยะที่ 1 ถูกนำไปใช้ออกแบบโปรแกรมในเรื่องกระบวนการพัฒนาทักษะและขอบเขตของตัวแปรที่ศึกษา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินความเหมาะสมของการนำโปรแกรมไปใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนทหารระดับปริญญาตรี จำนวน 20 คนที่เข้าร่วมโปรแกรม เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินความพึงพอใจที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.87 ใช้สถิติเชิงพรรณนา พบว่า ความพึงพอใจในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการพัฒนาความรู้ ($M = 4.75$, $SD = 0.44$) การพัฒนาทักษะและความสามารถ ($M = 4.65$, $SD = 0.49$) การนำไปประยุกต์ใช้ ($M = 4.65$, $SD = 0.49$) และการบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ($M = 4.60$, $SD = 0.50$) แสดงถึงการตอบสนองเชิงบวกต่อโปรแกรมอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: ทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร, การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ, โปรแกรมการแทรกแซง, นักเรียนทหาร

Abstract

This research aimed 1) To identify approaches for developing leadership attributes among cadets based on executive function skills, including the specific components of the executive functions associated with leadership development, and 2) To develop and design a program for enhancing executive function skills to foster leadership attributes among cadets. A mixed-methods research design was employed. Phase 1 utilized a qualitative research approach through content analysis of focus group discussions with 10 participants, comprising commander-cadets and cadet trainers. The results indicated that essential approaches to fostering leadership characters involve role modeling and continuous practice. Additionally, six executive function components related to leadership development were identified: emotional control, inhibitory control, cognitive flexibility, planning and organizing, self-monitoring, and goal-directed persistence. The results from Phase 1 were subsequently used to design a program aligned with the development process of the targeted skills and the scope of variables under investigation, and its content validity was evaluated by five experts. Phase 2 employed a quantitative research approach to assess the appropriateness of implementing the program. The sample consisted of 20 undergraduate cadets who participated in the program. The research instrument was a satisfaction questionnaire with a reliability coefficient of 0.87. Data were analyzed using descriptive statistics. The results indicated a very high level of satisfaction, particularly regarding knowledge enhancement ($M = 4.75$, $SD = 0.44$), skill and ability development ($M = 4.65$, $SD = 0.49$), application of learning ($M = 4.65$, $SD = 0.49$), and achievement of program objectives in enhancing executive function skills ($M = 4.60$, $SD = 0.50$), demonstrating a clearly positive response to the program.

Keywords: Executive Function, Leadership Development, Intervention Program, Cadets

บทนำ

ทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารหรือ EF (Executive Function: EF) เป็นความสามารถทางความคิดขั้นสูงที่เป็นการทำงานของสมองส่วนหน้า ที่มีบทบาทสำคัญต่อการควบคุม กำกับและเชื่อมโยงกับความจำเพื่อใช้งาน ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เรียกได้ว่าเป็นความสามารถของสมองในการบริหารจัดการชีวิตในด้านต่าง ๆ (Sheehan, W. & Iarocci, G., 2019); (Thompson, A. & Steinbeis, N., 2020) ซึ่งไม่ใช่แค่ทักษะพื้นฐานทางพัฒนาการ แต่เป็น ทักษะแห่งอนาคต (Future Skill) ที่มีบทบาทสำคัญในการเตรียมบุคคลให้พร้อมสำหรับการเรียนรู้ การทำงาน และการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษา การพัฒนาศักยภาพของแรงงาน รวมทั้งการเป็นผู้นำในยุคเทคโนโลยีดิจิทัล ที่ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการความสนใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำกับพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความยืดหยุ่นทางความคิดเมื่อต้องเผชิญกับข้อจำกัดหรืออุปสรรค และสามารถปรับตัวต่อความท้าทายต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในการดำเนินชีวิต

โดยยังคงมีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความสามารถเหล่านี้ มีความเกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เช่น การควบคุมตนเอง การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชิงกลยุทธ์ ในการวางแผนเพื่อบรรลุเป้าหมาย ที่ต้องอาศัยความสามารถของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร เช่น การยั้งคิด ไตร่ตรองในการลงมือทำสิ่งต่าง ๆ การยืดหยุ่นทางความคิดเมื่อต้องเผชิญกับอุปสรรคที่ไม่ได้คาดคิด การวางแผน จัดระบบในการทำงานให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ซึ่งเป็นความสามารถพื้นฐานที่สำคัญในการ ปฏิบัติงาน และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน (Diamond, A., 2013) นอกจากนี้ ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสามารถ หรือคุณลักษณะในการเป็นผู้นำ โดยเฉพาะในด้านการคิดและตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่มีความกดดัน และการบริหารความขัดแย้งภายในองค์กร (Barbey, A. et al., 2012) โดยผู้นำที่มีทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ในระดับที่สูง จะสามารถจัดการกับบทบาทหน้าที่ หรือภาระงานที่หลากหลาย รวมทั้งการปรับพฤติกรรมตาม สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว สามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ที่มีความซับซ้อน และสามารถ ใช้เหตุผลเพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mumford, M. et al., 2000)

ซึ่งทหาร เป็นหนึ่งในอาชีพที่ถูกฝึกให้ต้องสามารถทำงานในทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความกดดันหรือความขัดแย้งสูง ทั้งนี้เพื่อรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญที่ถูกปลูกฝัง ตั้งแต่เป็นนักเรียนทหาร ก็คือ คุณลักษณะของผู้นำ เริ่มจากการนำตนเองโดยควบคุมพฤติกรรมให้อยู่ในระเบียบวินัย การรักษาเกียรติของทหาร การวางแผนการดำเนินชีวิตในเรื่องของการเรียนด้านวิชาการ การฝึกอบรมทางทหาร ซึ่งแนวทางการพัฒนาผู้นำในนักเรียนทหารดังกล่าว มีความสอดคล้องกับหลายองค์ประกอบของทักษะสมอง ด้านการคิดเชิงบริหาร เช่น การวางแผนกำกับดูแลตนเองในด้านการเรียน การพัฒนาตนเองในด้านทักษะการคิด ในทุกมิติ แต่จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า ยังไม่มีแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนในการนำทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้นำ จึงเป็นการเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ในเรื่องของแนวทาง พัฒนาผู้นำโดยใช้พื้นฐานของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ ในการบูรณาการแนวคิดในเรื่องของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเข้ากับกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ในนักเรียนทหาร เนื่องจากหลายองค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารมีความสอดคล้องกับภาวะผู้นำ (Chan, T. et al., 2021); (Gabatino, B. & Afalla, B., 2021) ซึ่งประเทศไทยมีสถาบันการศึกษาทางทหารในหลักสูตร ระดับปริญญาตรีที่มีหน้าที่ผลิตนายทหารชั้นสัญญาบัตรหลักของแต่ละกองทัพออยู่ 3 แห่งที่มีหลักสูตรพัฒนา คุณลักษณะผู้นำโดยเฉพาะ คือ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าของกองทัพบก โรงเรียนนายเรือของกองทัพเรือ และโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราชของกองทัพอากาศ โดยการศึกษาในครั้งนี้ มุ่งศึกษาในกลุ่มนักเรียน นายเรืออากาศ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ต้องใช้ EF สูงในการฝึกศึกษาเนื่องจากเป็นกลุ่มนักเรียนทหารที่ต้องเรียนและ ทำงานกับเทคโนโลยีที่มีมูลค่าสูง เช่น อากาศยาน หรือเครื่องบิน เป็นต้น ประกอบกับในประเทศไทย การศึกษา เกี่ยวกับโปรแกรมพัฒนา EF ยังมีค่อนข้างน้อยในกลุ่มวัยรุ่น รวมทั้ง จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ พบว่า ส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับตัวแปรที่เป็นโปรแกรมการเพิ่มหรือลดความบกพร่องของทักษะ สมองด้านการคิดเชิงบริหารเพียงอย่างเดียว (Lazzaro, G. et al., 2021); (Nunes, L. & Seabra, A., 2021) แต่ยังไม่พบการศึกษาโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารร่วมกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ ซึ่งเป็น ทักษะที่สำคัญในอนาคต เนื่องจากทั้ง 2 ทักษะมีความสอดคล้องกันแต่ยังขาดข้อมูลสนับสนุนที่ชัดเจน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารบนพื้นฐานของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร และศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความท้าทายและก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่สามารถบูรณาการความรู้ทางจิตวิทยาเข้ากับการพัฒนาศักยภาพผู้นำในบริบทนักเรียนทหารอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมพัฒนาคุณลักษณะผู้นำที่เพิ่มขึ้น นำไปสู่การพัฒนากำลังคนที่มีศักยภาพสูงให้กับกองทัพอากาศและประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร องค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีเชิงสำรวจเป็นลำดับ (Exploratory Sequential Mixed Methods Research Design) โดยดำเนินการระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบ (Creswell, J. & Plano Clark, V., 2018) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อมุ่งค้นหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ องค์ประกอบสำคัญที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) (Mayring, P., 2000) โดยผลที่ได้นำไปสู่การออกแบบโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร ในระยะที่ 2 เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ โดยเครื่องมือที่ใช้ คือ โปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร และแบบประเมินความพึงพอใจการใช้โปรแกรมที่พัฒนาขึ้น เพื่อประเมินความเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาโปรแกรมให้มีความเหมาะสม รวมทั้งใช้ในการสนับสนุนข้อค้นพบจากการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการวิจัยระยะนี้ ถูกคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ให้มีคุณสมบัติตรงตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารไม่น้อยกว่า 2 ปี ตามแนวทางการเลือกกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Miles, M. & Huberman, A., 1994) จำนวน 2 กลุ่ม คือ นักเรียนทหารที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นนักเรียนผู้บังคับบัญชา จำนวน 5 คน และครูฝึกผู้รับผิดชอบการฝึกนักเรียนทหารจำนวน 5 คน และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนทหารในสถานศึกษาทางการทหารระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน ที่เข้าร่วมโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยในระยะที่ 1 จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ พัทธกษสิทธิของกลุ่มตัวอย่าง โดยผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เอกสารรับรองเลขที่ SWUEC 662063 ซึ่งได้ เมื่อการประชุมครั้งที่ 7/2566 ผู้วิจัย

ได้คำนึงถึงสิทธิของกลุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะที่เป็นนักเรียนทหาร โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและเก็บรักษาความลับด้านข้อมูลส่วนตัว โดยทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างมีสิทธิเข้าร่วม หรือขอยุติการเข้าร่วมวิจัยด้วยความสมัครใจ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อใด ๆ ทั้งสิ้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ ข้อคำถามเพื่อใช้ในการสนทนากลุ่ม โดยข้อคำถามจะเป็นลักษณะกึ่งโครงสร้าง ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ด้านจิตวิทยาและด้านพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ โปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร ที่สังเคราะห์จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพในระยะที่ 1 ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ด้านจิตวิทยาและด้านพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 5 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence; IOC) ระหว่าง 0.60-1.0 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Rovinelli, R. & Hambleton, R., 1977) ประกอบด้วย กิจกรรม 8 กิจกรรม ครั้งละประมาณ 90 นาที ดำเนินการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ใช้เวลาทั้งสิ้น 4 สัปดาห์ และแบบประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น ที่มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิดใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของลิเคิร์ท จำนวน 10 ข้อ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความตรงเชิงเนื้อหา โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item-objective congruence; IOC) ระหว่าง 0.67 - 1.0 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ และทดสอบความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.87 และค่าสหสัมพันธ์คะแนนรายข้อกับคะแนนรวมจากข้อที่เหลือ (Corrected Item-total Correlation) เท่ากับ 0.78 - 1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์มากกว่า 0.30 ทุกข้อ ซึ่งถือว่ามีความเหมาะสมในระดับดี (Boateng, G. et al., 2018)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ตามรูปแบบการวิจัย ดังนี้ 1) การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาจัดระเบียบข้อมูล ทั้งจากการจดบันทึกด้วยลายมือและการบันทึกเสียง หลังจากนั้นทำการถอดเทปบันทึกเสียงการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่พร้อมสำหรับการทำความเข้าใจและตีความ และ 2) การวิจัยเชิงปริมาณแบบเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในระยะที่ 2 คือนักเรียนทหารชั้นปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2567 โรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช จำนวน 144 คน โดยสุ่มอย่างง่าย จำนวน 20 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมที่พัฒนาขึ้น

สถิติที่ใช้ในการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงคุณภาพ กระทำโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Thematic Analysis) โดยได้อ้างคำพูด (Quotation) ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการนำเสนอข้อมูล โดยการใช้ถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลหลักมากที่สุด และทำการลงรหัส (Coding) เพื่อให้มีความเชื่อมโยงกับข้อความนั้น แล้วจึงนำไปจัดกลุ่มเพื่อแบ่งหมวดหมู่พฤติกรรมตามรูปแบบ (Theme) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างเป็นนิยามเชิงปฏิบัติการในเรื่องความหมายและองค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร จากนั้นนำผลจากการสังเคราะห์ที่ได้ไปใช้

ในการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลงานวิจัยเชิงปริมาณ ในการประเมินผลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโปรแกรม กระทำโดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 พบว่า

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักเรียนทหาร ชั้นปีที่ 5 จำนวน 5 คน ซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นนักเรียนผู้บังคับบัญชา และได้รับการยอมรับว่ามีคุณลักษณะผู้นำจากการทำหน้าที่เป็น หัวหน้านักเรียนหรือหัวหน้าชมรม มีอายุระหว่าง 23 - 26 ปี ประกอบด้วย หัวหน้านักเรียนผู้บังคับบัญชา 1 คน รองหัวหน้านักเรียนผู้บังคับบัญชา 1 คน และนักเรียนผู้บังคับบัญชา 3 คน และกลุ่มที่ 2 ครูฝึกนักเรียนทหาร จำนวน 5 คน ผู้รับผิดชอบการฝึกนักเรียนทหาร มีประสบการณ์ด้านการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำอย่างน้อย 3 ปี ประกอบด้วย ครูฝึกนักเรียนทหารระดับผู้บังคับการกรมในส่วนของนักเรียนทหาร 1 คน และผู้บังคับกองพัน 4 คน ทั้งหมดมีประสบการณ์ในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำรวมระหว่าง 8 - 15 ปี จากการเป็นนักเรียนทหารการศึกษาในหลักสูตรทางทหาร และประสบการณ์ในตำแหน่งครูฝึกนักเรียนทหารในปัจจุบัน

2. โดยข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่ม ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อออกแบบโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร สามารถสรุป ได้ดังนี้

2.1 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการอุปนัย (Inductive Approach) จากประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักแล้วสรุปได้ 2 แนวทางหลัก คือ การเรียนรู้จากตัวแบบ และการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ปรากฏรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 การเรียนรู้จากตัวแบบ คือ การเรียนรู้จากการสังเกต การแสดงตัวอย่างให้ดูในการปฏิบัติตน ยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงด้วยตัวเอง และนำข้อดีของผู้อื่นมาปรับใช้กับตนเอง รวมถึงการหลีกเลี่ยงข้อเสียที่พบเห็น ปรากฏตัวอย่าง ดังนี้ “การเป็นตัวอย่างที่น้องเคารพครับ ไม่ว่าแบบทำได้เหมือนประมาณว่าซื้อใจน้องซื้อใจทีมงานเพื่อจะนำพาทีมงาน น้อง ๆ ให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ก็คือ ทำตัวให้น้องเคารพ” (นักเรียนทหารคนที่ 4) หรือ “ถ้าเราต้องการจะเดินตามคน ๆ หนึ่งเราอยากเห็นภาพไหน สิ่งที่เราต้องการ ก็คือ เราต้องการความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวบุคคลคนนั้นว่าเขาสามารถทำได้จริงเขาสามารถเป็นแบบอย่างได้จริง เมื่อเรารู้สึกอย่างนั้นแล้ว....เราถึงจะยอมเดินตามคนนั้นหรือยอมทำตามทำตามสิ่งที่ผู้นำคนนั้นต้องการ” (ครูฝึกคนที่ 2) หรือ “แบบอย่างที่ดีเยี่ยมมันจะเป็นภาพจำให้กับผู้ใต้บังคับบัญชาครับ...ส่วนใหญ่ไปจำภาพลักษณ์เรา อย่างเช่นตัวเราก็จะจำได้ว่าผู้พันคนนั้นคนนี้เป็นยังไง แต่เราจำไม่ได้หรอกว่าเขาสอนอะไรบ้าง ตอนนั้นสิ่งที่ผมให้ประสบการณ์ คือ มิตรภาพ ก็จะเป็นแบบอย่างให้น้อง ๆ ถือนปฏิบัติตามครับ” (ครูฝึกคนที่ 4) เป็นต้น

2.1.2 การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง คือ การฝึกปฏิบัติให้ได้รับประสบการณ์ที่มากเพียงพอ การสร้างโอกาสในการฝึกให้ทั่วถึง การได้ฝึกกระบวนการคิดและการตัดสินใจ ปรากฏตัวอย่าง ดังนี้ “หลังจากที่ผมได้ทำงานแรก ประสบการณ์ผมเพิ่มขึ้น ทักษะผมเพิ่มขึ้น คนเขาเห็นว่าผมทำงานได้ งานต่อ ๆ ไปมันก็มาเรื่อย ๆ จนกระทั่งได้มาขึ้น 4 ถึงช่วงจะคัดเลือกตำแหน่งนักเรียนผู้บังคับบัญชา เพื่อนเขาก็ไว้ใจแล้วก็ไหวตะกะแนนให้ผม

ค่อนข้างเยอะพอสมควร” (นักเรียนทหารคนที่ 2) หรือ “ผมเห็นด้วยว่าทฤษฎีอย่างเดียวไม่สามารถทำให้คนเก่งกล้าสามารถขึ้น แต่คุณต้องได้ผ่านการทำและผ่านชั่วโมงปฏิบัติก่อน” (ครูฝึกคนที่ 2) หรือ “เมื่อสามารถปฏิบัติได้ ทำซ้ำ ๆ มากพอ ที่ผู้บังคับบัญชาจะมั่นใจว่าเราทำได้ เราก็จะได้รับการมอบหมาย ในความหมาย คือ เพราะมีภูมิระเบียนมีทักษะดีกว่าคนอื่นถึงจะถูกเลือกให้ได้รับมอบหมายหน้าที่ ๆ สำคัญ” (ครูฝึกคนที่ 5) เป็นต้น

2.2 องค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารที่สำคัญและเกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร ในบริบทของกองทัพอากาศ โดยวิเคราะห์ด้วยวิธีการอนุมาน (Deductive Approach) จากแนวคิดทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร สรุป ได้ดังนี้

2.2.1 การควบคุมอารมณ์ (Emotional Control) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเองเพื่อรักษาระดับของความรู้สึก และมีการแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองอารมณ์นั้นในระดับที่เหมาะสม ปรากฏตัวอย่างเช่น “เวลาผมหงุดหงิด อารมณ์เสียหรือว่าไปเจอเหตุการณ์อะไรที่เศร้า ผมจะเก็บไว้ในใจก่อน...เพราะผมคิดว่าถ้าเราไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ ไม่ว่าจะเป็นโกรธ หงุดหงิด หรือเศร้าก็ตามอารมณ์พวกนี้จะมีผลทำให้ ประสิทธิภาพในการทำงานของเราจะดรอปลง แล้วมันจะหลุดโฟกัสด้วย” (นักเรียนทหารคนที่ 2) หรือ “การควบคุมอารมณ์สำคัญ ถ้าเรามีอารมณ์โกรธหรือ อารมณ์โมโหไป สุดท้ายเมื่อเราไปทำภารกิจ ก็จะทำให้ไม่ดีเท่าที่เรายังมีสติหรืออารมณ์ยังโอเคปกติอยู่ครับ” (นักเรียนทหารคนที่ 4)

2.2.2 การยั้งคิดไตร่ตรอง (Inhibitory Control) หมายถึง ความสามารถในการต่อต้านแรงกระตุ้นและยับยั้งอารมณ์ คิดก่อนลงมือทำ ในพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มีความเสี่ยงหรืออาจก่อให้เกิดผลกระทบทางลบตามมา เอาชนะความต้องการ และปรับเปลี่ยนอารมณ์ ความคิดการกระทำหรือพฤติกรรมไปในทางที่เหมาะสม ปรากฏ ตัวอย่างเช่น “ความสามารถในการยับยั้งอารมณ์ ผมยกตัวอย่าง เช่น เราเรียนอยู่ในห้องเรียนแล้วรู้สึกว่ามันน่าเบื่อสอนน่าเบื่อมาก เนื้อหาไม่น่าสนใจเลย เล่นเกมดีกว่า...เราต้องเลือกที่จะยับยั้ง แล้วก็ห้ามใจตัวเองให้อย่างน้อย ถ้าไม่เรียนจริง ๆ ก็อย่าเล่นเกม...ถือว่าเราก็ให้เกียรติผู้สอน” (นักเรียนทหารคนที่ 2) หรือ “เป็นการเอาชนะความต้องการจากภายใน หรือเอาชนะสิ่งล่อใจจากภายนอก ยกตัวอย่าง ผมกำลังฝึกน่องอยู่ แล้วผมเห็นน่องทำไม่ดีมาก ๆ มันจะมีอารมณ์หนึ่งว่าน่องทำไม่ดีลงโทษเลยดีกว่า กับอีกความคิดหนึ่งว่าน่องมันทำไม่ดีเราควรไปปรับน่องตรงไหน ถ้าเกิดมันปรับแก้ไม่ได้แล้วค่อยหามาตรการอื่น ๆ แบบต้องยับยั้งอารมณ์แล้วก็ความรู้สึกในใจของเราว่า ให้อะไรที่เราจะทำลงไปมันเกิดประโยชน์หรือเปล่าที่เราจะทำประมาณนี้ครับ” (นักเรียนทหารคนที่ 1)

2.2.3 การยืดหยุ่นความคิด (Shift /Cognitive flexibility) หมายถึง ความสามารถในการเปลี่ยนจุดสนใจ จัดการ และอดทนต่อการเปลี่ยนแปลง โดยคิดอย่างยืดหยุ่น แก้ปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย เอาชนะปัญหาอุปสรรคจนสามารถเปลี่ยนวิกฤติเป็นโอกาสของชีวิตต่อไป ปรากฏตัวอย่างเช่น “การยืดหยุ่นทางความคิดสำคัญ ยกตัวอย่างเมื่อก่อน ผมได้มีโอกาสคุยกับเพื่อน เรื่องระเบียบปฏิบัติในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งที่โรงเรียนเก่าทำได้ ที่นี้ก็ต้องทำได้เหมือนกันสิ แต่พอลองคิดมาคิดไปแล้ว โรงเรียนใหม่ สถานที่ใหม่ อะไร ๆ มันก็มีเงื่อนไขที่แตกต่างไม่เหมือนเดิม ผมก็เลยคิดว่าโอเค เราเปลี่ยนความคิดสักหน่อยนึง มองนอกกรอบ แล้วคิดว่ามันจำเป็นที่จะต้องให้ทุกอย่างเหมือนเดิมไหม เราสามารถยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์หรือความเหมาะสมดีกว่าไหม” (นักเรียนทหารคนที่ 2) หรือ “ความยืดหยุ่นทางความคิดครับ...มันจะมีที่เขาเรียกว่าความสามารถในการทำภารกิจ

ที่แตกต่างกัน หรือบางชั้นปีมีการฝึกก่อนหน้าแล้ว เราไปสั่งภารกิจให้เหมือนกับอีกชั้นปีที่เขาวางมันอาจไม่สามารถที่จะทำการฝึกนั้นให้มีคุณภาพเท่ากันได้ครับ เราควรต้องมีการยืดหยุ่น ต้องดูก่อนว่าแต่ละคนมีความสามารถในการทำการฝึกตอนนั้นเท่าไร อาจจะยืดหยุ่นให้น้องได้ฝึกผ่อนมากขึ้น แต่ให้ภารกิจยังคงสำเร็จได้ครับ” (นักเรียนทหารคนที่ 4)

2.2.4 การวางแผน และจัดระบบดำเนินการ (Planning and Organizing) หมายถึง การกำหนดเป้าหมาย วางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เริ่มต้นลงมือทำงานด้วยตนเอง มองภาพรวมของงาน ติดตามผลของงาน คิดวิธีที่หลากหลายในการแก้ปัญหา ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค ปรากฏตัวอย่างเช่น “การวางแผน และการจัดการการทำงานให้สำเร็จครับ ก็เรามีเป้าหมายใช้ไหมครับ ต่อไปเราต้องระบุขั้นตอนล่วงหน้าว่าจะทำงานอย่างไร มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นใจให้กับผู้ตามที่เขาเห็นว่าเรามีน้ำหนักรในการทำงานและมีการวางแผนที่จะสามารถปฏิบัติตามแล้วทำงานนั้นสำเร็จไปได้ด้วยดีครับ” (นักเรียนทหารคนที่ 4) หรือ “ผมจะวิเคราะห์อยู่เสมอมองงานกับสิ่งต่าง ๆ ที่เราเจอเนี่ย เราควรทำอะไรเพื่อจะแก้ไขปัญหานั้น หรือว่าทำให้มันสำเร็จลุล่วง เราก็จะแบ่งงานออกเป็นหมวดหมู่ แล้วก็ขั้นตอนที่จะต้องจัดลำดับความสำคัญของงาน แล้วก็เริ่มลงมือทำด้วยตัวเองครับ ถ้าบางอย่างเราไม่สามารถทำได้ด้วยตัวคนเดียวก็จะแบ่งให้เพื่อนช่วย” (นักเรียนทหารคนที่ 3)

2.2.5 การติดตามประเมินตนเอง (Self-monitoring) หมายถึง สามารถตรวจสอบและประเมินตนเองได้ สามารถติดตามและบอกได้ว่าผลที่เกิดจากการกระทำของตน จะส่งผลต่อตนเองและผู้อื่นอย่างไร ปรากฏตัวอย่างเช่น “การติดตามตัวเองมัน คือ การมีสติในทางพระพุทธศาสนา แบบว่ารู้เนาะว่าตนเองกำลังทำอะไร แบบว่าเป็นเหมือนบุคคลที่ 3 มองตัวเองก็จะรู้ มันเหมือนพอมีสติ มันก็จะสัมผัสปัญญะตามมา แล้วก็นำไปสู่ปัญญา ก็ดำเนินชีวิตได้ประมาณนี้ครับ” (นักเรียนทหารคนที่ 5) หรือ “ก็คือ เหมือนว่าเริ่มประเมินตัวเองว่ามีข้อดี ข้อด้อยอย่างไร ประเมินเสร็จก็ตั้งเป้าว่าจะเป็นคนที่ดีกว่าเดิม พอตั้งเป้าเสร็จก็ทำ ผมรู้สึกว่ามันเป็นลูปที่นำไปใช้กับทุกเรื่อง มันก็จะนำไปสู่ 6 ข้อที่เหลือได้อยู่ดี ...ก็เพราะว่ามันเกิดจากการประเมินตนเองก่อน” (นักเรียนทหารคนที่ 2) หรือ “ในการเป็นผู้บังคับบัญชา เราไม่ควรดูแค่ผู้ใต้บังคับบัญชาว่าทำอะไรได้บ้าง มีข้อผิดพลาดตรงไหนบ้าง แต่เราควรหันมามองตนเองบ้างว่าเราผิดตรงไหนบ้างในแต่ละวัน เราส่งคำสั่งผิดหรือคิดผิดในการปฏิบัติการกิจแต่ละอย่างผิดบ้าง หรือเปล่า เราควรคิดแล้วนำมาแก้ไขในการปฏิบัติการกิจในวันต่อไป” (นักเรียนทหารคนที่ 4)

2.2.6 การมุ่งเป้าหมาย (Goal-Directed Persistence) หมายถึง ความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย เมื่อตั้งใจและลงมือทำสิ่งใดแล้ว มีความมุ่งมั่นอดทนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ไม่ว่ามีอุปสรรคใด ก็พร้อมฝ่าฟันจนถึงความสำเร็จ ปรากฏตัวอย่างเช่น “ยกตัวอย่างการมุ่งเป้าหมาย โดยผมก็จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือว่าน้อง ๆ ได้เห็นแนวทางหรือผลลัพธ์สุดท้ายที่เราต้องการ แล้วเราถึงจะให้น้อง ๆ เสนอความคิดเห็นเพื่อให้ทุกคนร่วมมือกันเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่เราวางไว้ครับ...ส่วนกระบวนการนักเรียนบังคับบัญชาจะทำอย่างไรเพื่อห็น้อง ๆ มีความถนัดตามแต่ละบุคคล” (ครูฝึกคนที่ 4) หรือ “การมุ่งสู่เป้าหมาย อันนี้ก็เป็นทักษะของผู้บังคับการที่เราจะเป็นผู้นำได้มันต้องมีการฝึก และภารกิจนั้นผู้นำจะต้องนำไปสู่เป้าหมาย เราต้องโฟกัสเป้าหมาย เพื่อให้หน่วยหรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่เราต้องนำนั้นไปถึงเป้าหมาย จะแบบตั้งใจหรือไม่ตั้งใจเราต้องเป็นคนควบคุมให้ผู้ปฏิบัติตามกลับมาอยู่ในกรอบและทำตามสู่เป้าหมายเดียวกันของหน่วยเราได้” (นักเรียนทหารคนที่ 5) หรือ

“ผมเลือกการมุ่งมั่นต่อความสำเร็จครับ มุ่งมั่นต่อเป้าหมาย เพราะเราถูกสอนว่าเมื่อได้รับการฝึกแล้ว ไม่ว่าอย่างไร ต้องทำให้สำเร็จ อันนี้เป็นพื้นฐานที่เราถูกปลูกฝังมา ประมาณว่า (ทำ) ไม่ได้ ไม่ได้ (ทำ) ไม่ได้ต้องได้ ครับ ทหารเราเป็นอย่างนี้” (ครูฝึกคนที่ 4)

ผลการวิจัยระยะที่ 2 พบว่า

1. การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร ผู้วิจัยสังเคราะห์จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีประสาทวิทยาศาสตร์ ตามข้อค้นพบที่ได้จากการสนทนากลุ่มในเรื่องของการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง จนทำให้เกิดการเชื่อมต่อของเซลล์ประสาท (Neuroplasticity) เพื่อรองรับการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ โดยมุ่งเน้นการปรับใช้ทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารในชีวิตประจำวันมากกว่าการฝึกแบบทฤษฎีเพียงอย่างเดียวเพื่อให้วัยรุ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ สถานการณ์จริง นอกจากนี้ ยังประยุกต์ใช้ทฤษฎีการรู้คิดทางสังคม (Social Cognitive Theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางปัญญา ตามข้อค้นพบที่ได้จากผลการสัมภาษณ์ในผลการวิจัยระยะที่ 1 ในเรื่องการเรียนรู้จากตัวแบบ หลังจากนั้นพัฒนาโปรแกรมโดยใช้การออกแบบย้อนกลับ ตามกระบวนการ โดยเริ่มจากการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ การออกแบบการประเมินผลที่เหมาะสม โครงสร้างโปรแกรม การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย การวิเคราะห์ข้อมูลประชากรเป้าหมาย และการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในบริบทของนักเรียนทหาร พัฒนาเป็นกิจกรรมในโปรแกรม โดยใช้แนวคิดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารตามค่านิยมหลักของกองทัพอากาศ (A.I.R. Model) ใน 6 องค์ประกอบพื้นฐาน คือ ความมีระเบียบวินัย การตระหนักรู้ในตนเอง ทักษะการเจรจา ความมีเกียรติของทหาร มีคุณธรรม และความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น (Begin stage) 1 กิจกรรม ขั้นเรียนรู้ (Learning Stage) มี 3 กิจกรรม ขั้นฝึก (Practice Stage) มี 3 กิจกรรม และขั้นสรุป (Summary Stage) 1 กิจกรรม ให้สอดคล้องกับพื้นฐานกระบวนการทำงานของสมองทั้งในรูปแบบการทำงานแบบองค์รวมและการทำงานของสมองในแต่ละส่วนที่ทำให้ผู้เข้าร่วมโปรแกรมมีโอกาสได้รับการเรียนรู้

2. ผลการประเมินความพึงพอใจโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร

ตารางที่ 1 ผลประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร (n = 20 คน)

หัวข้อ	ระดับความพึงพอใจ (ความถี่)					M	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. การบรรลุวัตถุประสงค์								
1.1 เพื่อพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร	12	8	0	0	0	4.60	0.50	มากที่สุด
1.2 เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ	7	12	1	0	0	4.30	0.57	มาก
2. การกระบวนการจัดกิจกรรม								
2.1 การประชาสัมพันธ์	9	6	5	0	0	4.20	0.83	มาก

ตารางที่ 1 ผลประเมินความพึงพอใจการเข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร (n = 20 คน) (ต่อ)

หัวข้อ	ระดับความพึงพอใจ (ความถี่)					M	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
2.2 รูปแบบการจัดกิจกรรม	8	10	2	0	0	4.30	0.66	มาก
2.3 ระยะเวลาที่ใช้	9	6	4	1	0	4.15	0.93	มาก
2.4 สถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม	8	9	2	1	0	4.20	0.83	มาก
2.5 การอำนวยความสะดวก	10	8	2	0	0	4.40	0.68	มาก
3. ผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมโปรแกรม								
3.1 การพัฒนาความรู้	15	5	0	0	0	4.75	0.44	มากที่สุด
3.2 การพัฒนาทักษะและความสามารถ	13	7	0	0	0	4.65	0.49	มากที่สุด
3.3 การนำไปประยุกต์ใช้	13	7	0	0	0	4.65	0.49	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า เมื่อพิจารณาความพึงพอใจในภาพรวม พบว่า ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจจากการเข้าร่วมโปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุดในเรื่อง การพัฒนาความรู้ (M = 4.75, SD = 0.44) การพัฒนาทักษะและความสามารถ (M = 4.65, SD = 0.49) และการนำไปประยุกต์ใช้ (M = 4.65, SD = 0.49) รวมทั้ง การบรรลุวัตถุประสงค์ของโปรแกรมเพื่อพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.60, SD = 0.50) แสดงถึงผู้เข้าร่วมโปรแกรมตอบสนองต่อโปรแกรมเชิงบวกในระดับสูงมาก

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ที่ค้นพบผ่านมุมมองของคนใน (Emic View) จากการสนทนากลุ่มของนักเรียนทหารที่ได้รับมอบหมายให้เป็นนักเรียนผู้บังคับบัญชา และกลุ่มครูฝึกนักเรียนทหาร ซึ่งจากมุมมองของทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ประกอบด้วย 2 แนวทาง คือ 1) การเรียนรู้จากตัวแบบ โดยแสดงผ่านตัวอย่าง มุมมองประสบการณ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารของผู้ถูกฝึก และเป็นครูฝึกผู้ทำการฝึก เช่น “การเป็นตัวอย่างที่น้องเคารพครับ” “เป็นตัวอย่างที่ดีให้เพื่อนและผู้ใต้บังคับบัญชาครับ ถ้าสมมติผู้นำดี ผู้ตามก็ตามดี แล้วหน่วยก็จะดีตามไปด้วย” ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Bandura, A., 1989) ในเรื่องการเรียนรู้จากตัวแบบ โดยพฤติกรรมของบุคคลส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้จากการสังเกต หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล, 2561) ดังนั้น การที่ได้สังเกตตัวแบบแสดงพฤติกรรมที่มีความซับซ้อน และได้รับผลที่พึงพอใจ ก็จะทำให้ผู้ที่สังเกตรู้สึกว่าเขาจะสามารถที่จะประสบความสำเร็จได้ถ้าเขาพยายามจริงและไม่ย่อท้อ ลักษณะของการใช้ตัวแบบที่ส่งผลต่อความรู้สึกว่าเรามีความสามารถที่จะทำได้นั้น สอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพของ Parkhill, A. et al ที่ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการก่อนการเป็นผู้นำในการฝึกอบรมความเป็นผู้นำสำหรับวัยรุ่นในกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโปรแกรมฝึกอบรมภาวะผู้นำในชุมชนเป็นกลุ่มวัยรุ่น 16-17 ปี ในประเทศออสเตรเลีย

ที่พบข้อค้นพบจากการวิจัยว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักให้สัมภาษณ์ที่เป็นกระบวนการการฝึกอบรมความเป็นผู้นำสำหรับวัยรุ่นว่า วัยรุ่นสามารถค้นพบรูปแบบการเป็นผู้นำของตนเองผ่านการเรียนรู้จากแบบอย่าง (Parkhill, A. et al., 2018) และสอดคล้องกับการศึกษาของ เกรียงไกร พึ่งเชื้อ ที่ศึกษาเรื่องโปรแกรมพัฒนาความสามารถคิดบริหารจัดการตนเองเพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดในกลุ่มเยาวชน ซึ่งทำการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร โดยใช้การแลกเปลี่ยนประสบการณ์พูดคุย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากตัวแบบ ผ่านสภาพแวดล้อมและประสบการณ์จริง (เกรียงไกร พึ่งเชื้อ, 2561) และการศึกษาของ Oberoi, A. เรื่องการใช้หมากรุกเป็นโปรแกรมแทรกแซงเพื่อพัฒนาการทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารในกลุ่มเยาวชน โดยใช้การเล่นหมากรุกเป็นโปรแกรมแทรกแซงในการพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากความรู้เดิมสู่ความรู้ใหม่ หลังจากนั้นฝึกปฏิบัติซ้ำจนเกิดเป็นทักษะซึ่งจะนำไปสู่การเชื่อมโยงกับของเซลล์ประสาท และนำไปสู่การพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารหลังจบโปรแกรม (Oberoi, A., 2021) รวมทั้ง สอดคล้องกับการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมในบริบทของนักเรียนทหาร ซึ่งให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านตัวแบบ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำของนักเรียนทหารทางอ้อม ผ่านการคัดเลือกครูฝึกทหารที่เป็นแบบอย่างที่ดี และการคัดเลือกนักเรียนผู้บังคับบัญชาที่มีคุณลักษณะเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้น

ต่อมาเป็นข้อค้นพบแนวทางการพัฒนาโปรแกรมข้อที่ 2) การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยแสดงผ่านตัวอย่างมุมมองประสบการณ์ เช่น “พอผมทำได้ ก็ได้รับความไว้วางใจให้ทำงานอื่นต่อ ๆ มาครับ” “ทฤษฎีอย่างเดียวไม่สามารถทำให้คนเก่งกล้าสามารถขึ้น แต่คุณต้องได้ผ่านการทำและผ่านชั่วโมงปฏิบัติก่อน” “เมื่อสามารถปฏิบัติได้ ทำซ้ำ ๆ มากพอที่ผู้บังคับบัญชาจะมั่นใจว่าเราทำได้” สอดคล้องกับ แนวคิดหลักพื้นฐานการพัฒนาผู้นำตามระเบียบกองทัพบกประเทศสหรัฐอเมริกา (Department of the Army, 2015) ที่ใช้วิธีการจัดสภาพการณ์ (Setting Conditions) โดยแบ่งเป็น 3 วิธี คือ การสร้างโอกาส (Creating Opportunities) หรือสถานการณ์สำหรับการฝึกที่เสมือนจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ หลังจากนั้นเป็นการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Providing Feedback) เพื่อให้แต่ละคนสามารถประเมินสมรรถภาพของตน และการเพิ่มการเรียนรู้ (Enhancing Learning) ในเรื่องที่ต้องใช้สำหรับสถานการณ์ดังกล่าว เป็นวงจรพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ เกิดเป็นทักษะและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Wigglesworth, J. C. เรื่องการเรียนรู้จากสิ่งที่น้ำแข็งมอบให้กับการพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารด้วยประสบการณ์จริง ที่มุ่งเน้นว่าการใช้วิธีการจากภายนอกเพื่อช่วยให้บุคคลสามารถวางแผนหรือทำงานสำเร็จนั้นไม่เพียงพอ ถ้าขาดการเสริมด้วยประสบการณ์ที่ช่วยให้บุคคลได้เรียนรู้และปรับตัวด้วยตนเอง (Wigglesworth, J. C., 2021) สอดคล้องกับการศึกษาของ Perone, S. et al. ที่ศึกษาเรื่องการสอนเชิงประจักษ์ของรูปแบบการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ที่ให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติจนเกิดเป็นทักษะ (Perone, S. et al., 2019) และการศึกษาของ Anna, C. K. et al. เรื่องมุมมองเชิงระเบียบวิธีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของสมองในระยะกำลังพัฒนา ที่ให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง (Anna, C. K. et al., 2022) สอดคล้องกับทฤษฎีทางด้านประสาทวิทยาศาสตร์ที่เชื่อว่า หากบุคคลได้ลงมือฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ย่อมทำให้เกิดการเชื่อมโยงของเซลล์ประสาทซึ่งความยืดหยุ่นของสมองนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการรู้คิดทางสังคมที่เชื่อว่า ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง ดังนั้น

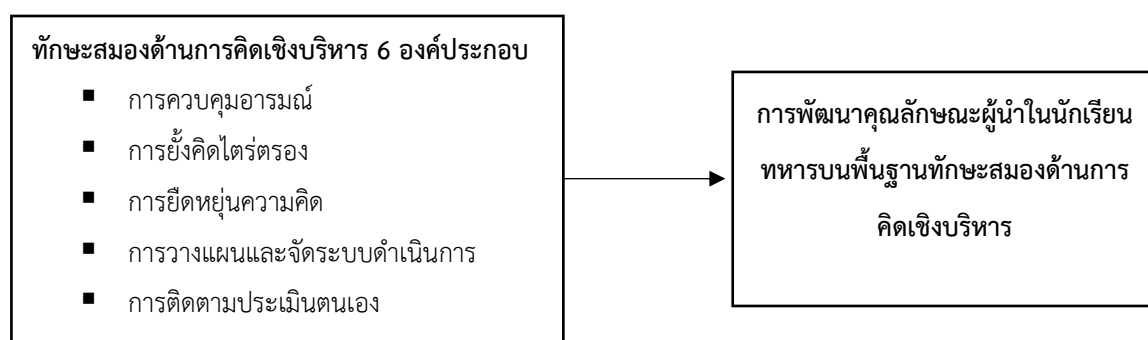
จำเป็นที่จะต้องฝึกให้มีทักษะเพียงพอที่จะประสบความสำเร็จได้ไปพร้อม ๆ กับการทำให้บุคคลรับรู้ว่าคุณมีความสามารถนั้น เขาก็จะไม่ยอมแพ้อุปสรรค แต่จะพยายามทำงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ตามนิยามขององค์ประกอบของการมุ่งเป้าหมายของ Anderson, P. ที่ศึกษาเรื่องการประเมินและการพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารในเด็ก (Anderson, P., 2002) และการศึกษาในเรื่องทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารในเด็กและวัยรุ่น ที่เป็นคู่มือเชิงปฏิบัติสำหรับการประเมินและการพัฒนาโปรแกรมแทรกแซงของ Dawson, P. & Guare, R. ที่อธิบายถึงนิยามขององค์ประกอบทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารในเรื่องการมุ่งเป้าหมาย ว่าเป็นการพยายามปฏิบัติซ้ำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Dawson, P. & Guare, R., 2018)

ต่อมา ข้อค้นพบเกี่ยวกับองค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ 6 องค์ประกอบ คือ การควบคุมอารมณ์ การยั้งคิดไตร่ตรอง การยืดหยุ่นความคิด การวางแผนและจัดระบบดำเนินการ การติดตามประเมินตนเอง และการมุ่งเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาเรื่องการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารและความสามารถในการจัดการ (Management Efficacy) ในกลุ่มผู้นำทางวิชาการ ของ Gabatino, B. & Afalla, B. ซึ่งพบว่า องค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร อาทิ เช่น การติดตามตนเอง การติดตามงาน การวางแผน/การจัดระเบียบ การริเริ่ม การยืดหยุ่น และการยั้งคิดไตร่ตรอง มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของความสามารถในการจัดการ ซึ่งมีคำจำกัดความใกล้เคียงกับคุณลักษณะผู้นำ (Gabatino, B. & Afalla, B., 2021) และงานวิจัยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารและ ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลง (Transformational leadership) ของ Ramchandran, K. et al. โดยเน้นว่าความสามารถทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับ การควบคุมตนเองและการตัดสินใจ มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ (Ramchandran, K. et al., 2016)

รวมทั้ง ผลการพัฒนาและออกแบบโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดด้านประสาทวิทยาศาสตร์ ร่วมกับผลจากการสนทนากลุ่ม ที่เน้นในเรื่องของการเรียนรู้จากตัวแบบ และการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมและทฤษฎีประสาทวิทยาศาสตร์ที่ได้กล่าวไว้ในกรอบการอภิปรายผลการวิจัยในระยะที่ 1 โดยพัฒนาโปรแกรมด้วยการออกแบบย้อนกลับ (Backward design) เริ่มจากการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ การประเมินผลโครงสร้างกิจกรรม รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย การวิเคราะห์ลักษณะประชากรเป้าหมาย และให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียนทหาร พัฒนาเป็นกิจกรรมย่อยในโปรแกรม โดยใช้แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบใช้สมองเป็นฐาน โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น ขั้นเรียนรู้ ขั้นฝึก และขั้นสรุป เพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารตามค่านิยมหลักของกองทัพอากาศ รวมทั้ง ผลการประเมินความพึงพอใจผู้เข้าร่วมโปรแกรม ซึ่งเป็นการสนับสนุนวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ในเรื่องของการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารพบว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมตอบสนองต่อโปรแกรมเชิงบวกในระดับสูงมาก บ่งชี้ว่าการพัฒนาโปรแกรมทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารมีคุณภาพในเบื้องต้นและความเหมาะสมที่จะนำไปใช้กับกลุ่มนักเรียนทหารต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ได้แก่ การเป็นแบบอย่างและการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยได้พบองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบูรณาการทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร โดยองค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำในนักเรียนทหาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ การยั้งคิดไตร่ตรอง การยืดหยุ่นความคิด การวางแผนและจัดระบบดำเนินการ การติดตามประเมินตนเอง และการมุ่งเป้าหมาย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลการสังเคราะห์การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารผ่านมุมมองผู้มีประสบการณ์การพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยนี้ สนับสนุนการนำแนวคิดทฤษฎีการรู้คิดทางสังคมในเรื่องของการเป็นแบบอย่างมาใช้ในการออกแบบและพัฒนาโปรแกรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำบนพื้นฐานทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร แต่อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้จากตัวแบบเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ หากต้องใช้รูปแบบการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นประจำควบคู่ไปด้วย สอดคล้องกับหลักการออกแบบกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติซ้ำอย่างต่อเนื่อง และการให้ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร โดยมุ่งพัฒนาองค์ประกอบของทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารที่ได้มาจากการค้นพบในงานวิจัยเชิงคุณภาพ 6 ด้าน คือ การควบคุมอารมณ์ การยั้งคิดไตร่ตรอง การยืดหยุ่นความคิด การวางแผนและจัดระบบดำเนินการ การติดตามประเมินตนเอง และการมุ่งเป้าหมาย นำไปสู่การออกแบบโปรแกรมตามขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้แบบย้อนกลับ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดสมองเป็นฐาน เพื่อพัฒนาโปรแกรมตามทฤษฎีประสาทวิทยาศาสตร์ในเรื่องทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ร่วมกับทฤษฎีการรู้คิดทางสังคม ซึ่งเป็นทฤษฎีที่นิยมใช้ในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางปัญญา และการพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งผลการประเมินความพึงพอใจผู้เข้าร่วมโปรแกรม พบว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมตอบสนองต่อโปรแกรมเชิงบวกในระดับสูงมาก ใน 4 ด้าน คือ การพัฒนาความรู้ การพัฒนาทักษะและความสามารถ การนำไปประยุกต์ใช้ และการบรรลุวัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหาร ตามลำดับ บ่งชี้ว่าการพัฒนาโปรแกรมทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนา

คุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหารมีคุณภาพและความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ โดยมีข้อเสนอแนะ สำหรับการนำไปประยุกต์ใช้ คือ งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดในเรื่องขอบเขตของกลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษาในบริบทของนักเรียนทหาร ในส่วนของโรงเรียนนายเรืออากาศนวมินทกษัตริยาธิราช ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนทหารในส่วนของกองทัพอากาศมีความจำเพาะ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป อาจศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่ขึ้น หรือศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มประชากรที่เป็นนักเรียนทหารในสถาบันการศึกษาอื่น รวมทั้ง ข้อจำกัดในเรื่องของแบบประเมินความพึงพอใจที่อาจยังไม่สะท้อนผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมจริง ดังนั้น ควรศึกษาประสิทธิผลของโปรแกรมเพิ่มเติม เช่น การพัฒนาเครื่องมือวัดผลเชิงพฤติกรรม หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกในระยะติดตาม เพื่อค้นหาหลักฐานสนับสนุนในเชิงประจักษ์อย่างชัดเจนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญานิพนธ์ระดับดุขฎิบัณฑิต สาขาจิตวิทยาประยุกต์ สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง ประสิทธิผลของโปรแกรมพัฒนาทักษะสมองด้านการคิดเชิงบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะผู้นำในนักเรียนทหาร ซึ่งสำเร็จได้ด้วยดีจากความเมตตาของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นำชัย ศุภฤกษ์ชัยสกุล และ ศาสตราจารย์ ดร.ดุขฎิ อินทรประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ให้คำแนะนำ แนวคิดและแนวทางแก้ไขปรับปรุงงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์และมีมาตรฐานทางวิชาการ ซึ่งผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงไกร พึ่งเชื้อ. (2561). โปรแกรมพัฒนาความสามารถคิดบริหารจัดการตนเพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงต่อการใช้สารเสพติดในกลุ่มเยาวชน. ใน ดุขฎินิพนธ์ปรัชญาดุขฎิบัณฑิต สาขาจิตวิทยาประยุกต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สิทธิพงศ์ วัฒนานนท์สกุล. (2561). จิตวิทยาทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: พรินท์ คอร์เนอร์.
- Anderson, P. (2002). Assessment and Development of Executive Function (EF) During Childhood. *Child Neuropsychology*, 8(2), 71-82.
- Bandura, A. (1989). Social cognitive theory. *Annals of child development*. Six theories of child development. (1st ed.). Connecticut: JAI Press.
- Barbey, A. et al. (2012). An integrative architecture for general intelligence and executive function revealed by lesion mapping. *Brain*, 135(4), 1154-1164.
- Boateng, G. et al. (2018). Best practices for developing and validating scales for health, social, and behavioral research: a primer. *Frontiers in public health*, 6, 149. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2018.00149>.
- Chan, T. et al. (2021). Leading and managing the workplace: The role of executive functions. *Academy of Management Perspectives*, 35(1), 142-164.
- Creswell, J. & Plano Clark, V. (2018). *Designing and conducting mixed methods research*. (3rd ed.). Los Angeles: Sage publications.

- Dawson, P. & Guare, R. (2018). *Executive skills in children and adolescents: A practical guide to assessment and intervention*. (3rd ed.). New York: Guilford Publications.
- Department of the Army. (2015). *Field manual 6-22: Leader development*. Washington, DC: US Government Printing Office.
- Diamond, A. (2013). Executive functions. *Annual Review of Psychology*, 64, 135-168. <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-113011-143750>.
- Gabatino, B. & Afalla, B. (2021). Establishing a nexus between executive functions and management efficacy of academic leaders. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 10(3), 938-947.
- Lazzaro, G. et al. (2021). Boosting numerical cognition in children and adolescents with mathematical learning disabilities by a brain-based intervention: A study protocol for a randomized, sham-controlled clinical trial. *International journal of environmental research and public health*, 18(20), 10969. <https://doi.org/10.3390/ijerph182010969>
- Mayring, P. (2000). *Qualitative Content Analysis*. *Forum Qualitative Sozialforschung Forum: Qualitative Social Research*, 1(2), 1089. <https://doi.org/10.17169/fqs-1.2.1089>.
- Miles, M. & Huberman, A. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. (2nd ed.). California: Sage Publications, Inc.
- Mumford, M. et al. (2000). Development of leadership skills: Experience and timing. *Leadership Quarterly*, 11(1), 87-114.
- Nunes, L. & Seabra, A. (2021). Development of a Program based on Goal Management Training for Adolescents with Executive Dysfunctions Complaints. *The Spanish Journal of Psychology*, 24(20) <https://doi.org/10.1017/SJP.2021.17>
- Oberoi, A. (2021). *Using Chess as an Intervention to Improve Executive Functioning Among Youth*. In Doctoral dissertation, PhD, Department of Social Sciences and Behavioral Sciences. Walden University.
- Parkhill, A. et al. (2018). Pre-leadership processes in leadership training for adolescents. *Children and Youth Services Review*, 88, 375-379. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.03.033>.
- Perone, S. et al. (2019). Empirical tests of a brain-based model of executive function development. *Child development*, 90(1), 210-226.
- Ramchandran, K. et al. (2016). Exploring the neuropsychological antecedents of transformational leadership: The role of executive function. *Adaptive human behavior and physiology*, 2, 325-343. <https://doi.org/10.1007/s40750-016-0051-y>.

- Rovinelli, R. & Hambleton, R. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.
- Sheehan, W. & Iarocci, G. (2019). Executive functioning predicts academic but not social adjustment to university. *Journal of attention disorders*, 23(14), 1792-1800.
- Thompson, A. & Steinbeis, N. (2020). Sensitive periods in executive function development. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 36, 98-105. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2020.08.001>.
- van Duijvenvoorde, A. et al. (2022). A methodological perspective on learning in the developing brain. *NPJ science of learning*, 7(1), 12. <https://doi.org/10.1038/s41539-022-00127-w>.
- Wigglesworth, J. C. (2021). Taking What the Ice Gives You: Developing Executive Function Through Experience. *Journal of Education*, 202(4), 549-553.

การพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา
เพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา*

DEVELOPING SYSTEMS AND MECHANISMS FOR THE MANAGEMENT OF
RESEARCH WORK IN BUDDHISM TO ENHANCE WISDOM AND ETHICS BASED ON
INTEGRATED BUDDHIST PRINCIPLES

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภณ)*, พระมหาบุญยืน ญาณโสภณ, กมลาค ภูวนาธิพงศ์,
บดินทร์ภัทร์ สายบุตร, ถาวร ภูษา, มุกรวี ฉิมพะเนาว์, เดชฤทธิ์ โอธูสุ

Phrakhrusuthikittibundit (Krisada Kittisobhano)*, Phramaha Boonyuen Yanasobhono, Kamalas Phuwachanathiphong,
Bodinphat Saibut, Thawon Phusa, Mukrawee Chimphanao, Decharit Otsu

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา ประเทศไทย

Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phra Nakhon Si Ayutthaya, Thailand

*Corresponding author E-mail: krisada.sae@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ประการ คือ 1) สังเคราะห์งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา 2) พัฒนาระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา และ 3) พัฒนากลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงเอกสาร คุณภาพ และปริมาณ โดยแบ่งการดำเนินงานเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การสังเคราะห์งานวิจัย จำนวน 30 เรื่อง การออกแบบและทดสอบระบบ BRL กับกลุ่มผู้ใช้ 100 คน และผู้เชี่ยวชาญ 5 คน การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ เชิงเอกสารวิธีการสังเคราะห์เชิงวิเคราะห์ เชิงปริมาณ ใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่า และ เชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) การสังเคราะห์งานวิจัย 30 เรื่องสะท้อนการนำหลักธรรม ได้แก่ ไตรสิกขา อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ มาประยุกต์ร่วมกับศาสตร์สมัยใหม่ด้านการศึกษา การจัดการ และการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ที่สนับสนุนการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมในระดับบุคคล ชุมชน และสถาบัน 2) ระบบ BRL ประกอบด้วย 6 โมดูล ได้แก่ ฐานข้อมูลงานวิจัย การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ การประเมินคุณภาพงานวิจัย การสร้างเครือข่าย พื้นที่ต้นแบบ และการสังเคราะห์เชิงนโยบาย ผลการประเมินระบุว่าระบบมีความเหมาะสม ใช้งานได้จริง และช่วยให้การเข้าถึงองค์ความรู้เป็นระบบและลดความซ้ำซ้อนของงานวิจัย และ 3) กลไกการบริหารจัดการงานวิจัย จำนวน 20 กลไกที่พัฒนาขึ้นครอบคลุมการกำหนดทิศทางวิจัย การพัฒนานักวิจัย การจัดทำฐานข้อมูลกลาง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างเครือข่ายวิชาการ ทำให้การจัดการงานวิจัยมีความเป็นระบบและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ในระดับสังคม โดยกลไกเหล่านี้สะท้อนการเชื่อมโยงหลักธรรมกับเครื่องมือสมัยใหม่เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: กลไกการวิจัย, ปัญญาและคุณธรรม, พระพุทธศาสนา, พุทธนวัตกรรม, ระบบงานวิจัย

Abstract

The main objectives of this research article are: 1) Synthesize research on Buddhism; 2) Develop a management system for Buddhist research; and 3) Develop mechanisms for Buddhist research management to foster wisdom and ethics. The study uses a mixed-methods approach documentary, qualitative, and quantitative research conducted in three phases: synthesizing 30 research papers; designing and testing the BRL system with 100 users and expert validation; and conducting interviews and focus groups. Data analysis involved documentary analysis, quantitative statistics, and qualitative content analysis. The research findings are as follows: 1) The synthesis of the 30 research papers reflects the application of Dhamma principles-specifically, the Threefold Training (Tisikkha), the Four Paths of Accomplishment (Iddhipada), and the Four Bases of Social Solidarity (Sangahavatthu)-integrated with modern disciplines in education, management, and community development. This integration has resulted in a body of knowledge that supports the development of wisdom and ethics at the individual, community, and institutional levels. 2) The BRL system consists of six modules: a research database, curriculum and learning media development, research quality assessment, network building, model areas, and policy synthesis. Evaluation results indicated that the system was appropriate, functional, and effective in organizing Buddhist-related research, reducing duplication, and enhancing accessibility to research outputs. Additionally, the BRL system supports users by streamlining information retrieval, promoting collaboration among researchers, and ensuring effective dissemination of research findings. These benefits enhance the management, accessibility, and impact of Buddhist research. and 3) The 20 developed research management mechanisms encompass setting research directions, researcher development, establishing a central database, utilizing digital technology, and building academic networks. These mechanisms render research management systematic and practically applicable at the societal level. Furthermore, they reflect the connection between Dhamma principles and modern tools to efficiently and continuously support the advancement of research on Buddhism.

Keywords: Buddhism, Buddhist Innovation, Management Mechanisms, Research System, Wisdom and Ethics

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางปัญญาและคุณธรรมที่ดำรงอยู่คู่สังคมไทยมาอย่างยาวนาน (พระครูปลัดเสนาะ วิสุทฺโธ และคณะ, 2567) คำสอนในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถาได้รับการสืบทอดไม่เพียงเพื่อการปฏิบัติศาสนกิจ หากยังเป็นองค์ความรู้ที่สะท้อนปรัชญาและจริยธรรมซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ได้อย่างกว้างขวาง ในยุคที่สังคมเผชิญความเปลี่ยนแปลงรวดเร็วจากโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ พระพุทธศาสนาจึงยังคงมีคุณค่าในการเป็นกรอบคิดที่ช่วยชี้นำชีวิตให้ตั้งอยู่บนความสุขและความเจริญ (พระครูภาณุจณกิจโสภณ (ทนากกร วรญาโณ), 2568) การพัฒนาคนด้วยพระพุทธศาสนา คือ การสร้างคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและมีความสุข โดยใช้หลักธรรมเป็นพลังขับเคลื่อน (พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร) และคณะ, 2567)

แม้งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาจะได้รับการสนับสนุนเพิ่มขึ้น แต่ภาพรวมของการพัฒนายังสะท้อนข้อจำกัดหลายด้าน งานจำนวนมากยังคงกระจุกตัวอยู่ในมหาวิทยาลัยสงฆ์และไม่กระจายสู่สถาบันอื่นอย่างทั่วถึง การบูรณาการองค์ความรู้จากงานวิจัยต่าง ๆ ยังไม่เด่นชัด ทำให้ไม่สามารถสร้างความต่อเนื่องและความเชื่อมโยงที่เพียงพอ อีกทั้งยังเผชิญปัญหาการขาดแคลนนักวิจัยรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพในการสืบทอดและพัฒนางานต่อเนื่อง ข้อจำกัดด้านงบประมาณและเครือข่ายความร่วมมือก็เป็นอุปสรรคที่ทำให้การวิจัยทางพระพุทธศาสนา ยังไม่สามารถขับเคลื่อนเป็นพุทธนวัตกรรมที่ก่อผลเชิงสังคมได้เต็มที่ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาระบบและกลไกที่สามารถเพิ่มคุณภาพงานวิจัยทางพระพุทธศาสนาและทำให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมวงกว้าง (อภิญาณ์ วัตรช่อฟ้า และคณะ, 2567); (พระราชวัชรสารบัณฑิต (ประสาร จันทสาโร) และคณะ, 2566)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในฐานะสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์มีพันธกิจสำคัญทั้งด้านการผลิตบัณฑิต การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การบรรลุพันธกิจเหล่านี้ต้องอาศัยระบบการจัดการงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ งานวิจัยที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการขาดบุคลากรวิจัยรุ่นใหม่ การจัดการงบประมาณที่ยังไม่เป็นระบบ การขาดเครื่องมือที่ทันสมัย และการไม่มีระบบควบคุมคุณภาพงานวิจัยที่เข้มแข็ง สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การออกแบบระบบและกลไกใหม่ เช่น ห้องวิจัยพุทธศาสตร์อัจฉริยะ (Intelligent Buddhist Research Room: IBRR) ซึ่งประกอบด้วย ฐานข้อมูลนักวิจัย เครื่องมือวิจัย หลักสูตรฝึกอบรม และพื้นที่ต้นแบบสังคมสันติสุข โดยมีคณะกรรมการและกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน การสร้างระบบลักษณะนี้ถือเป็นแนวทางที่สามารถเพิ่มคุณภาพของงานวิจัยทางพระพุทธศาสนาและทำให้นำไปใช้ได้จริงในสังคม อีกทั้งยังช่วยยกระดับศักยภาพของมหาวิทยาลัยในการสร้างผลงานที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านปัญญาและคุณธรรม

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น หากไม่ได้รับการแก้ไขหรือบรรเทา จะส่งผลกระทบต่อการทำงานวิจัยและการสร้างพุทธนวัตกรรมของมหาวิทยาลัยตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ กล่าวคือ นักวิจัยรุ่นใหม่ขาดประสบการณ์ในการพัฒนางานวิจัยอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้มหาวิทยาลัยได้รับการจัดสรรงบประมาณที่ลดน้อยลงและส่งผลกระทบต่อภาระประกันคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัย คุณภาพการจัดการเรียนการสอนที่ลดน้อยลงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น มหาวิทยาลัยจึงมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณในการบริหารจัดการงานวิจัยเพื่อสร้าง

ความเข้มแข็งและธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการแผนงานและโครงการ รวมถึงการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ การพัฒนาระบบต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป เพื่อตอบวิสัยทัศน์พันธกิจของมหาวิทยาลัย รวมถึงการเข้าสู่มหาวิทยาลัยกลุ่มที่สี่ด้านปัญญาและคุณธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม
2. เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม
3. เพื่อพัฒนากลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพเข้าด้วยกัน การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการรวบรวมวิเคราะห์ และสังเคราะห์งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา โดยใช้งานวิจัยด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 จำนวน 30 เรื่อง เป็นงานวิจัยเป้าหมายในการสังเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณใช้การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างนักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องในระบบกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลทั้งในมิติของจำนวนและเนื้อหาที่สะท้อนความเข้าใจในเชิงลึก รูปแบบการวิจัยดังกล่าวถูกเลือกใช้เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ปัญหาพัฒนาระบบ และออกแบบกลไกการขับเคลื่อนงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาได้อย่างครอบคลุมและมีความน่าเชื่อถือ ทั้งยังเอื้อต่อการสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายและการนำไปประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ คือ นักวิจัยในระบบการวิจัย กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 2,233 รูป/คน ครอบคลุมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและสามารถสะท้อนข้อมูลที่ตรงตามความเป็นจริง

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นักวิจัยและผู้เกี่ยวข้องที่มีบทบาทในกระบวนการวิจัยทั้งในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ และระดับเครือข่าย โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ได้แก่

2.1 กลุ่มผู้ใช้งานระบบ จำนวน 100 รูปหรือคน ที่เข้าร่วมการทดลองใช้งานระบบ ระหว่างเดือนเมษายนถึงสิงหาคม พ.ศ. 2568 คณะผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) โดยอ้างอิงเกณฑ์ของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. ที่ระบุว่า สำหรับประชากร (Population) ขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน การใช้กลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 96 คน จะให้ผลการวิเคราะห์ที่มีความน่าเชื่อถือในระดับร้อยละ 95 ดังนั้น จำนวน 100 คน จึงถือว่าเพียงพอ (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) โดยเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) จากผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นนักวิจัย อาจารย์ นิสิต และประชาชนทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา และมีประสบการณ์ในการใช้งานหรือเข้าถึงระบบวิจัย

2.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน 5 ท่าน เลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ครอบคลุมทั้ง 5 สาขาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระพุทธศาสนา การวิจัย การศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศ และการวัดผลประเมินผล เพื่อให้การประเมินระบบ BRL ครอบคลุมหลายมิติและสะท้อนคุณภาพเชิงองค์รวม

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดใน ระยะที่ 2 และ 3 ดังนี้ ระยะที่สอง เป็นการพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม ด้วยการจัดกิจกรรมระดมความคิด (Brainstorming) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ (Experts) จำนวน 10 รูปหรือคน เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย พระสังฆาธิการ นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย ส่วนระยะที่สาม เป็นการพัฒนากลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้ทรงคุณวุฒิ (Experts) จำนวน 10 รูปหรือคน ซึ่งทั้งหมดคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยประกอบด้วย พระสังฆาธิการ นักวิชาการมหาวิทยาลัย ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้นำชุมชน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ในส่วนของเชิงปริมาณ คือแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยอ้างอิงกรอบแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามแบ่งออกเป็นสามส่วน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถามวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการงานวิจัย และแบบสอบถามที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกการวิจัยด้านพระพุทธศาสนา แบบสอบถามใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับตั้งแต่มากที่สุดถึงน้อยที่สุด เพื่อสะท้อนความคิดเห็นได้อย่างมีระบบและวัดทัศนคติที่หลากหลายของผู้ตอบได้อย่างรอบด้าน ส่วนเครื่องมือเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แนวคำถามสนทนากลุ่ม และแบบสังเกต เครื่องมือเหล่านี้ถูกออกแบบเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนประสบการณ์ ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะอย่างตรงไปตรงมา ครอบคลุมทั้งประเด็นเชิงนโยบาย กระบวนการดำเนินงาน และการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในระดับชุมชน

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนาและการวิจัยทางสังคมศาสตร์ประเมินความสอดคล้องของข้อคำถาม ผลการประเมินถูกนำมาคำนวณค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) พบว่า มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 ทุกข้อ แสดงว่ามีความตรงตามเนื้อหาในระดับที่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ยังได้ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มจริง แล้วนำผลมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งได้ค่ามากกว่า 0.80 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้อย่างมั่นใจ การใช้เครื่องมือทั้งสองลักษณะพร้อมการตรวจสอบคุณภาพเช่นนี้ช่วยให้ข้อมูลที่ได้นั้นทั้งความกว้างและความลึก สามารถสะท้อนภาพรวมของสถานการณ์จริงและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาระบบวิจัยทางพระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ระยะสำคัญ ได้แก่

ระยะที่หนึ่ง เป็นการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการงานวิจัย โดยใช้แบบสอบถามกับนักวิจัยในระบบ ววน. ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 2,233 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงปริมาณที่สะท้อนความคิดเห็นโดยรวมเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาในอนาคต ระยะนี้เป็นพื้นฐานสำหรับการกำหนดกรอบแนวคิดและองค์ประกอบของระบบที่จะพัฒนาต่อไป

ระยะที่สอง มุ่งเน้นการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากสามกลุ่ม คือ ระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ และระดับเครือข่าย การเก็บข้อมูลในระยะนี้ช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการออกแบบระบบ ท้องวิจัยพุทธศาสตร์อัจฉริยะ รวมทั้งรูปแบบของกลไกที่จะใช้ในการขับเคลื่อนงานวิจัย

ระยะที่สาม เป็นการทดลองใช้ระบบที่พัฒนาขึ้นในสถานการณ์จริง ผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติการและการประเมินผลจากผู้เกี่ยวข้อง เพื่อทดสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมของระบบที่ออกแบบไว้ ก่อนนำผลไปปรับปรุงและสรุปเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การดำเนินการทั้งสามระยะนี้ทำให้การเก็บข้อมูลมีความต่อเนื่องครอบคลุม และสามารถสะท้อนทั้งภาพรวมเชิงปริมาณและรายละเอียดเชิงคุณภาพได้อย่างครบถ้วน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยทั้งการวิเคราะห์เชิงปริมาณและการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามของนักวิจัย จำนวน 2,233 รูป/คน ถูกนำมาประมวลผลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวช่วยให้เห็นภาพรวมของทิศทางการพัฒนาที่ต้องการในระดับมหาวิทยาลัยและระดับเครือข่าย

ในส่วนของคุณภาพเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อความตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วตีความเพื่อหาความหมายร่วมและข้อสรุปที่สะท้อนทัศนะของผู้ให้ข้อมูล การวิเคราะห์ทั้งสองลักษณะนี้ถูกบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อสร้างข้อค้นพบที่มีทั้งความกว้างและความลึก อันจะนำไปสู่การออกแบบระบบและกลไกที่มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปใช้ได้จริง

ผลการวิจัย

1. การสังเคราะห์งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา การสังเคราะห์งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนาในครั้งนี้ ได้อาศัยการรวบรวมงานวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2566 รวมทั้งสิ้น 30 เรื่อง เพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบและสังเคราะห์องค์ความรู้ในประเด็นสำคัญ ผลการสังเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีเป้าหมายร่วมกันในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของบุคคลและสังคม ทั้งนี้ วิธีการศึกษาที่ใช้มีความหลากหลาย

ตั้งแต่งานเชิงเอกสาร งานภาคสนาม ไปจนถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ได้ข้อค้นพบที่มีความลึกซึ้งและรอบด้าน ผลงานวิจัยบางส่วนมุ่งเน้นไปที่การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การศึกษาการจัดการความรู้ และการพัฒนาสังคม ขณะที่อีกหลายเรื่องให้ความสำคัญกับการสร้างรูปแบบหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชุมชน เช่น รูปแบบการพัฒนาสังคมพหุวัฒนธรรมให้สมานฉันท์ หรือทฤษฎีการบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การสังเคราะห์งานวิจัยทั้ง 30 เรื่องจึงมิได้เพียงนำเสนอข้อค้นพบในลักษณะรายงานผลแต่ละกรณี แต่ได้ช่วยเชื่อมโยงองค์ความรู้และกรอบแนวคิดให้เห็นความสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมในหลากหลายมิติของสังคมไทยและสังคมโลก

เมื่อพิจารณาแนวโน้มของการสังเคราะห์งานวิจัยดังกล่าว สามารถชี้ให้เห็นทิศทางสำคัญหลายประการ ประการแรก งานวิจัยมีการขยายตัวจากการเน้นการอธิบายหลักธรรมเชิงทฤษฎี ไปสู่การสร้างแบบจำลองและต้นแบบการปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในระดับพื้นที่และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของสังคมปัจจุบันที่มุ่งแสวงหาคำตอบเชิงปฏิบัติในการแก้ปัญหาคุณธรรมและปัญญา ประการที่สอง งานวิจัยจำนวนมากได้หันมาเชื่อมโยงกับกรอบการพัฒนาสากล โดยเฉพาะเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ทำให้เกิดการบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับศาสตร์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา การจัดการสิ่งแวดล้อม การสร้างสุขภาวะองค์กรรวม หรือการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ประการที่สาม การวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเริ่มให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน ทั้งสถาบันสงฆ์ ภาควิชาการ หน่วยงานรัฐ เอกชน และชุมชน ทำให้องค์ความรู้ที่ได้ไม่เพียงแต่มีความสมบูรณ์ในเชิงวิชาการ แต่ยังสะท้อนความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในระดับนโยบายและการพัฒนาสังคมโดยรวม ดังนั้น แนวโน้มของการสังเคราะห์งานวิจัยครั้งนี้จึงชี้ว่าพระพุทธศาสนามีศักยภาพที่จะเป็นฐานคิดและกรอบปฏิบัติที่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและสังคม หากได้รับการจัดการและต่อยอดอย่างเป็นระบบ การสังเคราะห์จึงไม่เพียงตอกย้ำความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะภูมิปัญญา แต่ยังชี้ช่องทางในการพัฒนากลไกการบริหารจัดการงานวิจัยที่สามารถขับเคลื่อนการสร้างปัญญาและคุณธรรมอย่างยั่งยืนในอนาคต ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 กรอบพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมหลายระดับ

หลักธรรม	การบูรณาการ	ศาสตร์สมัยใหม่ที่เชื่อมโยง	กลไก/นวัตกรรมที่เกิดขึ้น	ผลลัพธ์ด้านปัญญาและคุณธรรม
ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)	ทำหน้าที่เป็น	พุทธจิตวิทยา การคิด	โปรแกรมฝึกทักษะคิด	พัฒนาทักษะคิดขั้นสูง
	โครงหลักของการ	เชิงวิจารณ์ญาณ ทฤษฎี	เชิงวิจารณ์ญาณ นวัตกรรม	สติ สมาธิ ปัญญา
	พัฒนามนุษย์	พัฒนาการทางสติปัญญา	การเรียนรู้วิถีใหม่ หลักสูตร	จริยธรรมดิจิทัล สุขภาวะ
	ตั้งแต่ระดับบุคคล	ทฤษฎีการเรียนรู้ การดูแล	พลเมืองดิจิทัล พุทธวิถีดูแล	จิต การยอมรับความจริง
	ครอบครัว	แบบประคับประคอง ฯลฯ	ผู้ป่วยระยะสุดท้าย	(อริยสัจ ไตรลักษณ์)
	เยาวชน จนถึง		นวัตกรรมการสอนสำหรับ	ความเข้มแข็งทางจิตใจ
ชุมชน			ผู้พิการทางการได้ยิน ฯลฯ	ของครอบครัวและเยาวชน

ตารางที่ 1 กรอบพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมหลายระดับ (ต่อ)

หลักธรรม	การบูรณาการ	ศาสตร์สมัยใหม่ที่เชื่อมโยง	กลไก/นวัตกรรมที่เกิดขึ้น	ผลลัพธ์ด้านปัญญา และคุณธรรม
อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา)	เป็นกลไก ขับเคลื่อนการลง มือทำและ นวัตกรรม ทั้งด้าน เศรษฐกิจชุมชน การเรียนรู้ และ การแก้ปัญหา เชิงโครงสร้าง	เศรษฐกิจสร้างสรรค์ Creative Economy การจัดการธุรกิจชุมชน Circular Economy นวัตกรรมการท่องเที่ยว ทฤษฎีแรงจูงใจ และ การจัดการนวัตกรรม การศึกษา	โมเดลพัฒนาสัมมาชีพจาก ขยะรีไซเคิล การยกระดับ งานหัตถกรรมสร้างสรรค์ การพัฒนาศิลปวัฒนธรรม เชิงสร้างสรรค์ การสร้าง นวัตกรรมพื้นที่การเรียนรู้ เช่น Buddhist Sand Box รูปแบบการฝึกนวัตกรรม ทักษะการคิด ฯลฯ	เกิดฉันทะในการทำงาน สุจริต ความเพียร การใคร่ครวญปรับปรุง งานอย่างเป็นระบบ เกิดผลิตภัณฑ์/กิจกรรม สร้างสรรค์ เพิ่มรายได้ ชุมชน โดยไม่ละทิ้งมิติ ศีลธรรม
สังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อิตถจริยา สมานัตตตา)	ทำหน้าที่เป็น ฐานคุณธรรม เชิงสัมพันธ์และ สันติภาพสำหรับ สังคมพหุ วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ และ สังคมเสี่ยงความ ขัดแย้ง	ทฤษฎีการมีส่วนร่วม เครือข่ายทางสังคม ทูตทาง วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ศึกษา สังคมพหุวัฒนธรรม สันติ ศึกษา	รูปแบบอยู่ร่วมกันอย่าง สมานฉันท์ในนครแม่สอด การพัฒนาชุมชนชาติพันธุ์ การสร้างเครือข่ายท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมข้ามพรมแดน โครงการลดความยากจน เชิงโครงสร้าง การสร้าง ภูมิคุ้มกันต่อโครงการ โรงไฟฟ้าขยะ แนวคิด มิตรภาพระหว่างศาสนา ฯลฯ	เกิดความไว้วางใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล การยอมรับความต่าง ทางชาติพันธุ์ ศาสนา และวิถีชีวิต ลดความขัดแย้ง เพิ่มทุน ทางสังคมและสันติสุข

สรุปได้ว่า ข้อค้นพบใหม่ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยทั้ง 30 เรื่อง สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้แก้ไขปัญหาจริงในสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถจำแนกกลุ่มองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญได้เป็น 4 กลุ่มหลัก กลุ่มแรก คือ การสร้างทฤษฎีและโมเดลเชิงแนวคิด ซึ่งเป็นการยกระดับองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้เป็นที่ยอมรับในเชิงวิชาการสากล เช่น การสร้างทฤษฎีการบูรณาการพุทธศาสนา (BI Theory) เพื่อเป็นกรอบในการเชื่อมโยงพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ หรือการนำเสนอโมเดลเรื่องมิตรภาพเชิงบูรณาการระหว่างศาสนาต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือสร้างสันติสุข กลุ่มที่สอง คือ การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบและกระบวนการ (Process Innovation) ซึ่งเป็นกลุ่มที่พบมากที่สุด โดยเป็นการออกแบบกระบวนการหรือกิจกรรมที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ เช่น รูปแบบการจัดการมรดกวัฒนธรรมโดยชุมชน (BMS Model) รูปแบบการแก้ไขปัญหาความยากจน (CMPAC Model) รูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา (Buddhist Sand Box) และรูปแบบการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพุทธวิธี กลุ่มที่สาม คือ การสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาและหลักสูตร ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกยุคใหม่ เช่น โปรแกรมการฝึกทักษะการรู้คิดเชิงวิจารณ์ญาณชุดความรู้และสื่อสร้างสรรค์สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ และหลักสูตรการพัฒนาความเป็นพลเมืองดิจิทัล และกลุ่มสุดท้าย

คือ การสร้างนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และสัมมาชีพ ซึ่งเป็นการนำภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและหลักธรรมมาต่อยอดให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้และแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้จริง เช่น การยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าทอย้อมสีธรรมชาติ และการพัฒนาสัมมาชีพจากการรีไซเคิลขยะ โดยภาพรวมแล้ว องค์ความรู้ใหม่ทั้งหมดล้วนมีลักษณะร่วมกัน คือ การเป็นองค์ความรู้เชิงประยุกต์ที่มุ่งเน้นการสร้างผลกระทบเชิงบวกให้แก่สังคมอย่างเป็นรูปธรรม

2. ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา ระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาที่ถูกพัฒนาขึ้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างกลไกกลางที่สามารถรวบรวม จัดเก็บ วิเคราะห์ และเผยแพร่ผลงานวิจัยได้อย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างนักวิจัย พระสงฆ์ฆาติการ ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ระบบดังกล่าวถูกออกแบบในลักษณะของห้องปฏิบัติการวิจัยพระพุทธศาสนา (Buddhist Research Lab: BRL) ที่ไม่เพียงทำหน้าที่จัดการฐานข้อมูลงานวิจัย แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนาหลักสูตร สื่อการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมที่สามารถต่อยอดผลวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์เชิงสังคมได้อย่างเป็นรูปธรรม องค์ประกอบของระบบ BRL ประกอบด้วย 6 โมดูลหลักที่เชื่อมโยงและสนับสนุนซึ่งกันและกัน ได้แก่ โมดูลฐานข้อมูลที่จัดเก็บผลงานวิจัยและองค์ความรู้เชิงพระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ โมดูลการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยแปลงงานวิจัยให้เข้าถึงผู้เรียนและผู้สนใจทั่วไป โมดูลการประเมินคุณภาพที่ทำหน้าที่กำกับติดตามและตรวจสอบมาตรฐานของงานวิจัย โมดูลการสร้างเครือข่ายที่เปิดโอกาสให้นักวิจัยจากหลากหลายสถาบันและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โมดูลพื้นที่ต้นแบบที่นำงานวิจัยไปทดลองใช้จริงในวัด โรงเรียน และชุมชน และโมดูลการสังเคราะห์เชิงนโยบายที่รวบรวมผลลัพธ์ไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์และเชิงสังคม

ระบบ BRL ได้ผ่านการทดสอบกับกลุ่มผู้ใช้งาน จำนวน 100 คน ซึ่งประกอบด้วย นักวิจัย นักศึกษา และผู้ที่สนใจด้านพระพุทธศาสนา รวมถึงได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ที่มีความรู้ทั้งด้านพระพุทธศาสนาและการวิจัย ผลการประเมินชี้ชัดว่าระบบมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งในเชิงการจัดการองค์ความรู้และการพัฒนาศักยภาพของผู้ใช้ โดยผู้ใช้งานส่วนใหญ่เห็นว่าระบบช่วยให้การเข้าถึงงานวิจัยสะดวก รวดเร็ว และมีความเป็นปัจจุบัน ขณะที่ผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าระบบสามารถยกระดับคุณภาพการวิจัยทางพระพุทธศาสนาได้ในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นการลดความซ้ำซ้อนของงานวิจัย การเชื่อมโยงงานวิจัยกับการปฏิบัติจริง หรือการขยายผลไปสู่การสร้างเครือข่ายเชิงพระพุทธศาสนาในระดับสังคมกว้าง การออกแบบระบบในลักษณะห้องปฏิบัติการยังช่วยให้การบริหารจัดการงานวิจัยมีความยืดหยุ่น สามารถปรับใช้กับสถานการณ์ที่แตกต่างกัน และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมร่วมสมัยที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลและองค์ความรู้ต้องสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา การมีระบบเช่นนี้จึงทำให้พระพุทธศาสนาไม่ถูกจำกัดอยู่ในห้องเรียน หรือคัมภีร์ แต่ถูกแปลงเป็นองค์ความรู้ที่สามารถเรียนรู้ ใช้งาน และสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ตารางที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (BRL) จากผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับ	รายการประเมินรายด้าน	ผลการวิเคราะห์			
		$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ	ระดับประสิทธิภาพ
1	ด้านการตรงตามความต้องการของผู้ใช้ระบบ	4.60	0.55	92.0	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา (BRL) จากผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลำดับ	รายการประเมินรายด้าน	ผลการวิเคราะห์			
		$\bar{x}$	S.D.	ร้อยละ	ระดับประสิทธิภาพ
2	ด้านการงานได้ตามฟังก์ชันการทำงาน	4.60	0.55	92.0	มากที่สุด
3	ด้านความง่ายต่อการใช้งานระบบ	4.80	0.45	96.0	มากที่สุด
รวม		4.67	0.52	93.3	มากที่สุด

3. กลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา ประกอบด้วย 1) การกำหนดทิศทางงานวิจัยโดยอิงหลักพระพุทธรธรรมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม 2) การจัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยกลางที่สามารถเข้าถึงได้สะดวก 3) การอบรมและพัฒนานักวิจัยตามหลักไตรสิกขา 4) การประเมินคุณภาพงานวิจัยโดยยึดหลักกาลามสูตรเป็นแนวทาง 5) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยหลักสังคหวัตถุ 6) การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรตามหลักสัมมาอาชีวะ 7) การกำกับติดตามงานวิจัยโดยอาศัยหลักอิทธิบาทสี่ 8) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศที่บูรณาการพระพุทธศาสนา กับศาสตร์สมัยใหม่ 9) การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาได้อย่างเข้าใจง่าย 10) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดเก็บและเผยแพร่องค์ความรู้โดยยึดหลักสัมมาทิฐิ 11) การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่เยาวชนและคนรุ่นใหม่โดยอาศัยพรหมวิหารสี่ 12) การส่งเสริมงานวิจัยเชิงพื้นที่ที่ตอบสนองวิถีชีวิตของชุมชน 13) การกำหนดมาตรฐานการวิจัยด้านพระพุทธศาสนาให้เทียบได้กับมาตรฐานสากล 14) การสร้างศูนย์กลางทางวิชาการเพื่อรวบรวมองค์ความรู้และเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 15) การสนับสนุนการวิจัยแบบสหวิทยาการที่เชื่อมโยงพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ 16) การจัดทำระบบพี่เลี้ยงนักวิจัยโดยใช้หลักกัลยาณมิตร 17) การเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบสื่อร่วมสมัยที่เข้าถึงประชาชนได้ง่าย 18) การพัฒนาเครื่องมือวัดผลด้านปัญญาและคุณธรรมโดยยึดหลักไตรสิกขาเป็นฐาน 19) การส่งเสริมการวิจัยที่เน้นการแก้ไขปัญหาสังคมตามแนวทางอริยสัจสี่ และ 20) การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างคณะสงฆ์ นักวิชาการ และชุมชนเพื่อผลักดันงานวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์จริง

เมื่อพิจารณาภาพรวมของกลไกทั้ง 20 กลไก จะเห็นได้ว่าการจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาได้รับการออกแบบให้เชื่อมโยงทั้งหลักธรรมและศาสตร์สมัยใหม่อย่างเป็นระบบ กลไกบางข้อเน้นการสร้างรากฐานด้านคุณธรรม เช่น การใช้ไตรสิกขา กาลามสูตร หรือพรหมวิหารสี่ ขณะที่บางข้อเปิดพื้นที่ให้ศาสตร์สมัยใหม่เข้ามาเสริม เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การกำหนดมาตรฐานสากล หรือการวิจัยสหวิทยาการ การผสมผสานทั้งสองมิติทำให้การวิจัยไม่เพียงมีคุณค่าเชิงวิชาการ แต่ยังสามารถนำไปใช้พัฒนาชุมชนและสังคมได้จริง หากได้รับการสนับสนุนและต่อยอดอย่างต่อเนื่อง กลไกทั้งยี่สิบประการนี้จะเป็นโครงสร้างหลักที่ทำให้การวิจัยด้านพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อการเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมในระดับบุคคล ครอบครัว และสังคมโดยรวม ซึ่งสามารถสรุป ได้ดังนี้

ตารางที่ 3 กลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา

ด้าน	กลไก	แก้ไขปัญหา (Problem Solving)
กลไกด้านการวางแผน	1. การกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การวิจัย 2. การจัดทำแผนปฏิบัติการวิจัยประจำปี 3. ระบบกำกับติดตามงานวิจัยตามตัวชี้วัด 4. การประเมินคุณภาพงานวิจัยและกระบวนการทำงาน 5. การจัดลำดับความสำคัญด้านวิจัยตามปัญหาเชิงพื้นที่	แก้ปัญหาการทำงานวิจัยแบบกระจัดกระจาย ขาดทิศทางร่วม ไม่มีตัวชี้วัดกลาง และขาดระบบติดตามประเมินผลที่เป็นมาตรฐาน
กลไกด้านการพัฒนางานวิจัย	1. ระบบคัดเลือกและพัฒนางานวิจัยหน้าใหม่ 2. การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยผ่านการอบรมและพี่เลี้ยง 3. การเสริมสร้างบทบาทผู้บริหารงานวิจัย 4. การสนับสนุนด้านวิชาการและการเขียนข้อเสนอโครงการ 5. ระบบสร้างแรงจูงใจในการผลิตผลงานวิจัย 6. การประเมินสมรรถนะและแผนพัฒนารายบุคคล 7. การพัฒนาผู้เชี่ยวชาญและแกนนำวิจัยในสาขาสำคัญ	แก้ปัญหาการขาดแคลนนักวิจัย ขาดทักษะวิจัย การผลิตผลงานที่ไม่ต่อเนื่อง และการขาดระบบพี่เลี้ยงที่ชัดเจน
กลไกด้านการจัดการข้อมูล	1. การพัฒนาฐานข้อมูลงานวิจัยกลาง 2. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อบริหารจัดการงานวิจัย 3. ระบบจัดเก็บ บำรุงรักษา และสังเคราะห์องค์ความรู้ 4. ระบบรายงานความก้าวหน้าและใช้จ่ายงบประมาณแบบโปร่งใส	แก้ปัญหาข้อมูลกระจัดกระจาย ไม่สามารถเข้าถึงองค์ความรู้เดิม ขาดความโปร่งใส และไม่สามารถติดตามผลการใช้ทรัพยากรได้อย่างเป็นระบบ
กลไกด้านเครือข่าย	1. การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานในมหาวิทยาลัย 2. การประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น 3. การพัฒนาเครือข่ายวิจัยระดับชุมชนและพื้นที่ต้นแบบ 4. การขยายผลและนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง	แก้ปัญหาการทำงานแบบต่างคนต่างทำ ขาดการสนับสนุนจากภาคี ไม่สามารถขยายผลสู่พื้นที่ และผลงานวิจัยไม่ถูกใช้ประโยชน์จริงในสังคม

อภิปรายผล

1. การสังเคราะห์งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมด้วยหลักศาสนา จากการสังเคราะห์งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมจำนวนสามสิบเรื่อง พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาปัญญาและคุณธรรมโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐาน หลักธรรมที่ถูกนำมาใช้บ่อย ได้แก่ ไตรสิกขา อิทธิบาทสี่ และสังคหวัตถุ งานวิจัยหลายเรื่องได้จัดทำรูปแบบและกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมในโรงเรียนและสถาบันการศึกษา บางเรื่องเน้นการพัฒนาชุมชนและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะโดยอาศัยหลักธรรมดังกล่าวเป็นแนวทาง อีกทั้งยังพบว่า งานวิจัยจำนวนหนึ่งมุ่งออกแบบระบบและกิจกรรมที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เช่น หลักสูตรบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์การเรียนรู้ การสร้างพื้นที่ต้นแบบเพื่อการปฏิบัติ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา การสังเคราะห์ยังแสดงให้เห็นว่างานวิจัยหลายเรื่องเชื่อมโยงกับการพัฒนาสังคมร่วมสมัย ทั้งด้านการศึกษา การจัดการสิ่งแวดล้อม และการสร้างสุขภาวะองค์กร ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามทำให้งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กว้างขวางและหลากหลาย ทั้งในมิติการเรียนการสอน การพัฒนาชุมชน และการสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงสังคม หลักไตรสิกขาช่วยกำหนดแนวทางการพัฒนาทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา ขณะที่หลักอิทธิบาทสี่ถูกนำมาใช้เป็นฐานคิดในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดความเพียร ความตั้งใจ และการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่วนหลักสังคหวัตถุช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมระหว่างบุคคลกับสังคม การที่งานวิจัยจำนวนมากเลือกใช้หลักธรรมเหล่านี้เป็น เพราะมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปรับใช้กับสถานการณ์ร่วมสมัยได้จริง อีกทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานและสถาบันการศึกษายังมุ่งให้ผลงานวิจัยเกิดประโยชน์เชิงใช้สอย จึงผลักดันให้นักวิจัยพัฒนารูปแบบ กระบวนการ และนวัตกรรมที่เชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การศึกษา เทคโนโลยี และการจัดการสังคม เพื่อตอบโจทย์ปัญหาและความต้องการของชุมชนในยุคปัจจุบัน ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ มนตรี สังข์ทอง ที่ได้ศึกษาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยของหน่วยวิจัยนวัตกรรมเพื่อสังคมและชุมชน โดยพบว่า การมีระบบและกลไกที่ชัดเจนช่วยยกระดับประสิทธิภาพและสร้างผลสำเร็จให้งานวิจัย (มนตรี สังข์ทอง, 2560) การพบว่า หลักธรรมมีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม สนับสนุนงานวิจัยของ พระฤทธิเดช อนุบาลโย และคณะ ที่พบว่า บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง สอดคล้องกับหลักเบญจศีลเบญจธรรม 5 ข้อ ได้แก่ 1) เมตตากรุณา 2) สัมมาอาชีวะ 3) กามสังวร 4) สัจจะ และ 5) สติสัมปชัญญะ ซึ่งจะช่วยให้พระสงฆ์มีหลักในการอบรมสั่งสอนให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณและโทษในการประพฤติปฏิบัติตนเอง เสริมสร้างศรัทธาให้เยาวชนได้เข้าถึงหลักธรรมคำสั่งสอนที่พระพุทธเจ้าได้บัญญัติ ให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยง่าย (พระฤทธิเดช อนุบาลโย และคณะ, 2567)

ดังนั้น การสังเคราะห์หลักธรรมไตรสิกขา อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 ทำให้เกิดกรอบแนวคิดใหม่ในการบริหารงานวิจัยแบบพุทธบูรณาการ ที่เชื่อมการพัฒนานักวิจัย การขับเคลื่อนกระบวนการวิจัย และการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อให้งานวิจัยสร้างนวัตกรรมและผลกระทบเชิงสังคมอย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา จากการพัฒนาระบบบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา พบว่า ระบบที่ออกแบบในลักษณะห้องปฏิบัติการวิจัยพระพุทธศาสนา (Buddhist Research Lab: BRL) ประกอบด้วย หกโมดูลหลัก ได้แก่ ฐานข้อมูลงานวิจัย การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ การประเมินคุณภาพงานวิจัย การสร้างเครือข่ายนักวิจัย การทดลองใช้ในพื้นที่ต้นแบบ และการสังเคราะห์เชิงนโยบาย ระบบนี้ได้ผ่านการทดลองใช้กับกลุ่มผู้ใช้งาน จำนวน 100 คน และได้รับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ผลการประเมินชี้ว่าระบบมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงสังคม สาเหตุที่ทำให้เกิดข้อค้นพบดังกล่าว มาจากความจำเป็นที่ต้องมีระบบกลางในการจัดการองค์ความรู้ด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งที่ผ่านมาอยู่ในลักษณะกระจัดกระจายและเข้าถึงได้ยาก การออกแบบ BRL ที่มีโมดูลครบวงจรทำให้สามารถตอบโจทย์ทั้งการจัดเก็บ การเผยแพร่ และการนำไปใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและแนวคิดการจัดการความรู้ ทำให้ระบบมีความเป็นปัจจุบันและตรงกับความต้องการของผู้ใช้งานจริง

ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ มนตรี สังข์ทอง ที่ได้ศึกษาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยของหน่วยวิจัยนวัตกรรมเพื่อสังคมและชุมชน โดยพบว่า การมีระบบและกลไกที่ชัดเจนช่วยยกระดับประสิทธิภาพและสร้างผลสำเร็จให้แก่งานวิจัย (มนตรี สังข์ทอง, 2560) อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ พรรณี คอนจจอ และคณะ ที่พัฒนาระบบสารสนเทศคุณภาพชีวิตชีวกมาเพื่อการบริหารงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ระบบที่ออกแบบขึ้นได้รับการยอมรับจากผู้เกี่ยวข้องในระดับสูง สะท้อนว่าระบบที่มีมาตรฐานสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพได้จริง (พรรณี คอนจจอ และคณะ, 2555) นอกจากนี้ ยังใกล้เคียงกับงานของ ภรณ์ทิพย์ สุภาภรณ์ และคณะ ที่พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อจัดการข้อมูลงานวิจัยภายในสถาบันการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจสูงต่อระบบ แสดงให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยกระดับการบริหารงานวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของระบบ BRL ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสนับสนุน (ภรณ์ทิพย์ สุภาภรณ์ และคณะ, 2566)

นอกจากนี้ ระบบ BRL ยังเป็นการต่อยอดจากแนวคิดของ Research Café การออกแบบ BRL จึงเน้นการนำผลงานวิจัยไปสู่คนทุกช่วงวัยผ่านระบบที่เข้าถึงง่ายกว่าการอ่านในเล่มวิจัยเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตของ พระณัฐวัฒน์ กลยาณวทฒนเมธี ที่กล่าวว่า การศึกษาตลอดชีวิตเป็น กระบวนการรูปแบบหรือโครงสร้าง หมายความว่า การจัดการศึกษาให้เป็นระบบ การศึกษาตลอดชีวิตนั้นจะไม่น่าจะสามารถปฏิบัติได้ แต่ปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวมีความเปลี่ยนแปลงไปเป็นการจัดการศึกษาให้เป็นระบบการศึกษาตลอดชีวิต หรือส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พระณัฐวัฒน์ กลยาณวทฒนเมธี, 2564)

จึงกล่าวได้ว่า ระบบ BRL ไม่ใช่เพียงระบบปฏิบัติการด้านการวิจัยเท่านั้น แต่ยังช่วยให้นักวิจัยรุ่นใหม่ นิสิต นักศึกษา และผู้ที่สนใจทางด้านพระพุทธศาสนาสามารถสืบค้นผลงานวิจัยที่ผ่านการสรุปวิเคราะห์แล้ว ส่งผลให้งานวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับการอ้างอิงและนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการที่กว้างขึ้นกว่าเดิม

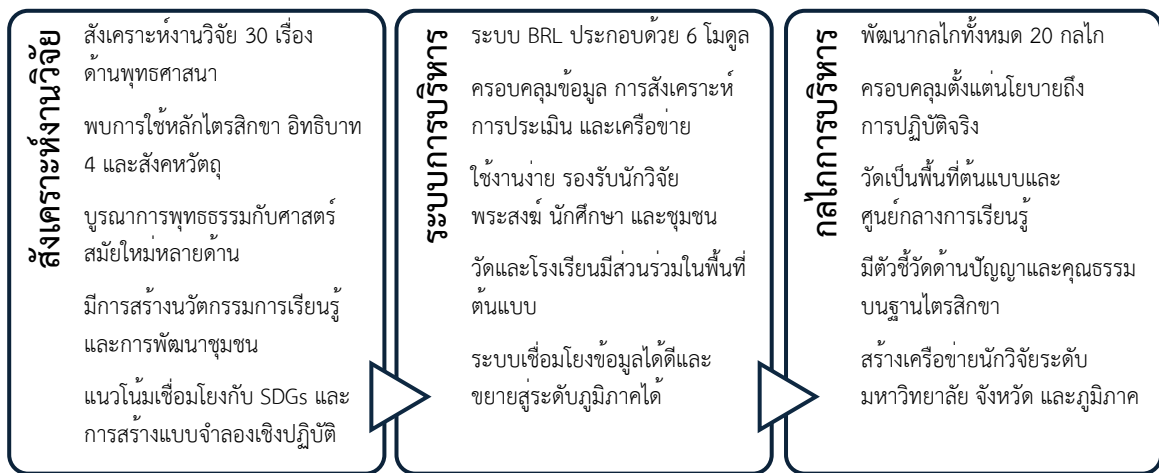
3. การพัฒนากลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม สามารถสรุปออกมาได้ 20 กลไก ซึ่งสะท้อนการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่เพื่อสร้างระบบการจัดการที่เป็นรูปธรรม กลไกทั้ง 20 ข้อครอบคลุมตั้งแต่การกำหนดทิศทางการวิจัย การสร้างฐานข้อมูลงานวิจัยกลาง

การอบรมและพัฒนานักวิจัย การประเมินคุณภาพงานวิจัย การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดสรรทรัพยากร การกำกับติดตามงานวิจัย การสร้างเครือข่ายวิชาการทั้งในและต่างประเทศ การพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแพร่องค์ความรู้ การถ่ายทอดความรู้สู่เยาวชน การทำวิจัยเชิงพื้นที่ การจัดทำมาตรฐานการวิจัย การสร้างศูนย์กลางทางวิชาการ การสนับสนุนงานวิจัยแบบสหวิทยาการ การพัฒนาระบบพี่เลี้ยง นักวิจัย การเผยแพร่ผลงานในสื่อร่วมสมัย การพัฒนาเครื่องมือวัดผลด้านปัญญาและคุณธรรม การทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาสังคมตามแนวริ้วสาย และ การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างคณะสงฆ์ นักวิชาการ และชุมชน ข้อค้นพบเหล่านี้สะท้อนว่าการวิจัยด้านพระพุทธศาสนาจะมีพลังในการขับเคลื่อนสังคมได้ก็ต่อเมื่อมีกลไกที่ครอบคลุม ทั้งการวางแผน การดำเนินงาน และการเผยแพร่ผลอย่างเป็นระบบ ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากในอดีตการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนายังขาดระบบที่ชัดเจนและไม่มีการเชื่อมโยงงานวิจัยให้เป็นทิศทางเดียวกัน งานวิจัยจึงมักกระจุกตัวอยู่ในระดับบุคคลหรือสถาบัน ทำให้ผลที่ได้ไม่สามารถนำไปใช้พัฒนาในระดับโครงสร้าง หรือสังคมได้อย่างเต็มที่ การสร้างกลไกที่สืบข้อจึงเกิดขึ้นเพื่อเป็นคำตอบต่อปัญหาดังกล่าว โดยเน้นการบูรณาการ หลักธรรมกับศาสตร์สมัยใหม่ เช่น การกำหนดทิศทางวิจัยที่อาศัยหลักไตรสิกขาและอิทธิบาทสี่ การใช้หลักสังคหวัตถุ เป็นพื้นฐานของการมีส่วนร่วมชุมชน และการเชื่อมโยงกับเครื่องมือสมัยใหม่อย่างระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนากลไกเหล่านี้ยังได้รับแรงหนุนจากความต้องการของผู้เกี่ยวข้องทั้งในสถาบันสงฆ์ มหาวิทยาลัย หน่วยงานรัฐ และภาคประชาสังคม ที่เห็นร่วมกันว่างานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาควรถูกนำมาใช้แก้ปัญหาสังคม อย่างเป็นระบบมากกว่าการเป็นเพียงองค์ความรู้เชิงทฤษฎี เหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ การยกระดับมาตรฐานการวิจัยของประเทศให้สามารถเชื่อมโยงกับมาตรฐานสากล ทำให้นักวิจัยต้องคิดค้นกลไกที่ครอบคลุมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ เพื่อให้การผลิต การใช้ และการเผยแพร่งานวิจัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรวจสอบได้ จึงกล่าวได้ว่า กลไก 20 ข้อเป็นชุดกลไกใหม่ที่ตอบโจทย์เฉพาะด้านการบูรณาการหลักธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรณี คอนจจอ และคณะ ที่ได้ออกแบบระบบจัดการสารสนเทศคุณภาพเชิงวิชาการมาเพื่อการบริหารงานวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ผู้เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ยอมรับระบบสารสนเทศที่ออกแบบไว้ในระดับสูง สะท้อนว่าการมีเครื่องมือและกลไก ด้านสารสนเทศช่วยยกระดับประสิทธิภาพการวิจัยได้จริง เช่นเดียวกับกลไกที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นฐานสนับสนุน การเผยแพร่องค์ความรู้ในงานวิจัยครั้งนี้ (พรณี คอนจจอ และคณะ, 2555)

จึงกล่าวได้ว่า กลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรม นอกจากจะช่วยให้ นักวิจัยภายในมหาวิทยาลัยสามารถพัฒนางานวิจัยของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้วยังส่งผลให้บุคคลภายนอกเข้าใจระบบการบริหารงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อความเชื่อมั่นขององค์กรภายนอกอย่างมาก

แม้งานวิจัยครั้งนี้จะมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ระบบ BRL ถูกทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างจำกัดเพียง 100 คน ในช่วงเวลาสั้น ๆ กลไก 20 ข้อ เป็นการออกแบบตามความเห็นผู้เชี่ยวชาญ/ผู้บริหารในบริบทเฉพาะก็ตาม เพื่อให้การวิจัยมีผลกระทบต่อวงกว้างวิชาการในอนาคต คณะผู้วิจัยเห็นว่า ควรมีการประเมินผลกระทบระยะยาว (Long-Term Impact Evaluation) ของการใช้ระบบและกลไก การขยายขนาดการทดสอบ (Scaling Up) ระบบ BRL ในสถาบันอื่น ๆ และการศึกษาปัจจัยความสำเร็จ (Success Factors) ในการนำกลไกไปปฏิบัติจริง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 จากการสังเคราะห์และพัฒนางานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาเพื่อเสริมสร้างปัญญาและคุณธรรมนำไปสู่การค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่บูรณาการทั้งมิติวิชาการและปฏิบัติการ โดยสรุปสาระสำคัญได้เป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) การค้นพบเชิงทฤษฎีและองค์ความรู้ใหม่ จากการสังเคราะห์งานวิจัย 30 เรื่อง พบการเปลี่ยนแปลงจากการตีความหลักธรรมแบบดั้งเดิมไปสู่การสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม โดยเกิดทฤษฎีการบูรณาการพระพุทธศาสนา (Buddhism Integration Theory) ที่เชื่อมโยงหลักอริยสัจ 4 และไตรสิกขาเข้ากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อแก้ปัญหาสังคมโลก นอกจากนี้ ยังพบ “PSW Model” ซึ่งประยุกต์ศาสตร์พระราชากับการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และนวัตกรรมการศึกษาที่ผสมผสานพุทธจิตวิทยากับการคิดเชิงวิจารณ์ญาณตะวันตัก เพื่อสร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 2) การค้นพบเชิงระบบการบริหารจัดการ เกิดระบบวิจัยรูปแบบใหม่ที่เน้นความสมดุลระหว่างวิชาการและปฏิบัติการ โดยเปลี่ยนจากระบบปิดภายในสถาบันมาเป็นโครงสร้างเครือข่ายที่เชื่อมโยง มหาวิทยาลัย ภาครัฐ วัด และชุมชน ระบบนี้ออกแบบให้มีความยืดหยุ่น รองรับทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ และเปิดโอกาสให้วัดและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งแหล่งข้อมูลและผู้ใช้ประโยชน์โดยตรง ทำให้งานวิจัยสามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างแท้จริง และ 3) การค้นพบเชิงกลไกการขับเคลื่อน การวิจัยได้พัฒนา 20 กลไกการบริหารจัดการที่มีความชัดเจนตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการในพื้นที่ กลไกเหล่านี้ทำหน้าที่ลดความซ้ำซ้อน ประสานความร่วมมือ และยกระดับมาตรฐานงานวิจัยพระพุทธศาสนา โดยมีจุดเด่น คือ การเปลี่ยนบทบาทของวัดให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และวิจัย (Research Hub) ที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณของคนในชุมชน สรุปภาพรวม ข้อค้นพบใหม่ทั้งหมดชี้ให้เห็นว่า งานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาในปัจจุบันได้ก้าวข้ามขอบเขตทางศาสนาไปสู่การเป็นนวัตกรรมทางปัญญา ที่ใช้พระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางในการสร้างสมดุลระหว่างปัญญาและคุณธรรมควบคู่ไปกับความก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่ เพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกันทางความคิด

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ได้พัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะในหลายระดับ ทั้งในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และเชิงวิชาการเพื่อการวิจัยในอนาคต ข้อเสนอแนะเหล่านี้มีความสำคัญต่อการยกระดับงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาให้มีคุณภาพ สร้างคุณค่าแก่สังคม และสามารถเชื่อมโยงกับศาสตร์สมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) รัฐบาลควรกำหนดนโยบายการวิจัยด้านพระพุทธศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม โดยบรรจุไว้ในแผนการวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ เพื่อให้ทิศทางการวิจัยชัดเจนและได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง 2) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) ควรจัดตั้งศูนย์หรือสำนักบริหารจัดการงานวิจัยพระพุทธศาสนาในระดับประเทศ ทำหน้าที่รวบรวม จัดเก็บ และเผยแพร่ผลงานวิจัยในลักษณะฐานข้อมูลกลาง รวมถึงประสานงานกับมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ระบบการจัดการงานวิจัยมีเอกภาพ และ 3) สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ควรสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรด้านการวิจัยอย่างเพียงพอ โดยจัดสรรทุนวิจัยเฉพาะด้านพระพุทธศาสนา และกำหนดกลไกการติดตามประเมินผล เพื่อให้การใช้ทรัพยากรเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 1) มหาวิทยาลัยควรนำนวัตกรรมจัดการงานวิจัย เช่น ระบบ BRL และฐานข้อมูลกลาง มาใช้เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ผลงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพ และเปิดโอกาสให้นักวิจัยเข้าถึงได้สะดวก 2) มหาวิทยาลัยควรจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพนักวิจัย โดยใช้หลักไตรสิกขาเป็นกรอบ เพื่อให้การพัฒนามีความสมดุลทั้งด้านคุณธรรมและวิชาการ และ 3) มหาวิทยาลัยควรกำหนดมาตรฐานการวิจัยด้านพระพุทธศาสนาที่ชัดเจน และจัดให้มีการประเมินคุณภาพผลงานโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อยกระดับงานวิจัยให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ส่วนข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปนั้น ประกอบด้วย 1) ควรมีการศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้ระบบ BRL และกลไกการบริหารจัดการงานวิจัยในสาขาอื่น ๆ ของพระพุทธศาสนา เช่น การเผยแผ่ การศึกษาพระปริยัติธรรม และการพัฒนาสังคม เพื่อให้เห็นศักยภาพของระบบในหลายมิติ 2) ควรพัฒนาการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลไกการจัดการงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนากับกลไกในศาสตร์อื่น เช่น การแพทย์ การศึกษา และสังคมศาสตร์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีลักษณะสหวิทยาการ และ 3) ควรมีการศึกษาความเชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนากับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อยืนยันบทบาทของพระพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญหาร่วมสมัยในระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

- พรณี คอนจอหอ และคณะ. (2555). การวิเคราะห์และออกแบบระบบจัดการสารสนเทศคุณภาพซิกซ์ซิกม่าเพื่อการบริหารงานวิจัยในมหาวิทยาลัยราชภัฏ. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 18(35), 41-51.
- พระครูกาญจนกิจโสภณ (ทนากกร วรญาโณ). (2568). การศึกษาผลกระทบต่อศรัทธาและแนวทางการป้องกันพระภิกษุผู้กระทำความผิดพระธรรมวินัย ในปัจจุบัน. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 3(1), 134-144.
- พระครูปลัดเสนาะ วิสุทโธ และคณะ. (2567). รูปแบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน ตามหลักพุทธธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 7(4), 39-52.

- พระณัฐวัฒน์ กลยานวทณเมธี. (2564). การพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแนวพุทธศาสตร์ ของวัดพระธาตุ ดอยสะเก็ด พระอารามหลวงอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12(2), 113-128.
- พระราชวัชรสารบัณฑิต (ประสาร จันทสาโร) และคณะ. (2566). ถอดบทเรียนทางการบริหารจากวัดไทยในต่างประเทศ กับการสืบรักษาพระพุทธศาสนา กรณีศึกษาวัดพระธาตุดอยสุเทพ เมืองซีโนฮิลล์ แคลิฟอร์เนีย. วารสาร วิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 5(2), 71-83.
- พระฤทธิเดช อนุาลัย และคณะ. (2567). บทบาทพระสงฆ์กับการส่งเสริมศรัทธาในพระพุทธศาสนาแก่เยาวชน ในอำเภอบ้านค่าย จังหวัดระยอง. วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ, 7(3), 65-77.
- พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงุโร) และคณะ. (2567). การประยุกต์หลักการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์เพื่อการปกครองคณะสงฆ์ยุคใหม่. วารสารบัณฑิตศึกษาวิชาการ, 2(4), 78-91.
- ภรณ์ทิพย์ สุภาภรณ์ และคณะ. (2566). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลงานบริหารจัดการ งานวิจัยภายในสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 22(2), 88-97.
- มนตรี สังข์ทอง. (2560). รูปแบบการประเมินภายในเพื่อขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อพัฒนาเชิงพื้นที่. วารสารวิจัยเพื่อ การพัฒนาเชิงพื้นที่, 9(4), 234-241.
- อภิัญญา ฉัตรข้อฟ้า และคณะ. (2567). รูปแบบการบริหารจัดการทรัพย์สินของวัดในประเทศไทย. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 13(6), 362-373.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30, 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>.

การส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี*

PROMOTING THE POTENTIAL OF CREATIVE TOURISM IN CHANTHABURI PROVINCE

दनัย โชติแสง*, พจนา รูปแก้ว

Danai Chotseang*, Pojana Tuepkeaw

คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จันทบุรี ประเทศไทย

Faculty of Communication Arts, Rambhai Barni Rajabhat University, Chanthaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: danai.c@rbru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี ในแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 และ 2) ศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 10 อำเภอ จำนวน 31 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในระดับพื้นที่ที่มีความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ซึ่งเป็นจุดเด่น และมีความเข้มแข็งของจังหวัดจันทบุรี เพื่อให้เกิดการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรองให้มีคุณภาพสูงที่เน้นคุณค่า อัตลักษณ์ ความยั่งยืนและเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกช่วงวัยเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดจันทบุรีเป็นเมืองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ที่มีมูลค่าสูง และ 2) จังหวัดจันทบุรีมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2 ลักษณะ คือ 2.1) ศักยภาพด้านพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดจันทบุรีในแต่ละชุมชนมีขนาดกว้างใหญ่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้และมีระบบสาธารณูปโภคครบถ้วน มีที่พักจำนวนมากและหลากหลายมีระบบรักษาความปลอดภัยสูงส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยวในพื้นที่มากขึ้น และ 2.2) ศักยภาพด้านความดึงดูดใจ จังหวัดจันทบุรีมีปริมาณทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จำนวนมากทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ตอบสนองความต้องการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลาย

คำสำคัญ: นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ศักยภาพการท่องเที่ยว, แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี

Abstract

This research aimed to 1) Study the policy of promoting creative tourism in Chanthaburi Province within the Chanthaburi Provincial Development Plan for 2023 - 2027, and 2) Study the potential for creative tourism in Chanthaburi Province. A qualitative research methodology was used by analyzing the content of tourism promotion policies in the Chanthaburi Provincial Development Plan as a unit of analysis, and conducting in-depth interviews with executives from government agencies, the private sector, academics, local administrative organizations responsible for promoting creative tourism, and creative tourism operators across all 10 districts, totaling 31 people. The findings revealed that: 1) Policies of promoting creative tourism served as a key mechanism for driving the development of creative tourism at the local level, emphasizing natural tourism resources, arts, culture, and ways of life, which were the strengths and prominent features of Chanthaburi Province. This aimed to enhance the quality of both primary and secondary tourist destinations, focusing on value, identity, sustainability, and suitability for tourists of all ages, to develop Chanthaburi Province into a high-value creative tourism city, and 2) Chanthaburi Province had potential in two aspects of creative tourism; 2.1) Potential in tourism-supporting areas. The creative tourism sites in each community in Chanthaburi Province were extensive, capable of accommodating large numbers of tourists, and equipped with comprehensive public utilities. There are numerous and diverse accommodations with high-security systems, enabling tourists to spend more time exploring the area. and 2.2) Attraction Potential: Chanthaburi Province has a large number of resources for creative tourism, including natural resources, historical sites, antiques, art and culture, traditions, and lifestyle-related activities that cater to the diverse needs of creative tourism for travellers.

Keywords: Tourism Promotion Policy, Creative Tourism, Tourism Potential, Chanthaburi Provincial Development Plan

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อการกำหนดขอบเขตของกิจกรรมและงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นอุตสาหกรรมหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากสามารถสร้างรายได้จำนวนมหาศาล นำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศ ก่อให้เกิดการจ้างงาน และสร้างรายได้ให้กับประชาชนในวงกว้าง นอกจากนี้ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวยังมีความเชื่อมโยงกับธุรกิจอื่น ๆ ส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จึงอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในเส้นทางสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงประเทศไทยที่ได้เน้นการท่องเที่ยวมาใช้เป็นกลยุทธ์หลักในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยในหลายประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดอยู่ในลำดับต้น ๆ ของอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของชาติ (อานนท์ หวังสว่างกุล, 2559) ในปี พ.ศ. 2565 รัฐบาลได้ประกาศ

นโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์อย่างชัดเจน โดยมุ่งเน้นการสร้างพลังอำนาจเชิงวัฒนธรรม (Soft Power) ของประเทศ ส่งผลให้เกิดการเชื่อมโยงไปสู่แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการส่งเสริมเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ของประชาชนควบคู่กับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และต่อยอดศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดมูลค่าเพิ่ม (ณดา จันทรสม, 2565) ทั้งนี้ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความจำเป็นอย่างยิ่งในบริบทการแข่งขันของประเทศต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดการท่องเที่ยวในยุค 4.0 ซึ่งนักท่องเที่ยวมิได้มุ่งแสวงหาความสุขจากการบริการเพียงอย่างเดียว หากแต่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และการทำความเข้าใจความแตกต่างทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้แนวคิดการท่องเที่ยวทางเลือกใหม่ (Alternative Tourism) เข้ามามีบทบาทอย่างเด่นชัด

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีเป้าหมายสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างความเพลิดเพลินของนักท่องเที่ยวกับการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตของชุมชน อันนำไปสู่ความเข้าใจอันดีในสังคมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวรูปแบบดังกล่าวยังเป็นกลไกสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน โดยนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ลดผลกระทบเชิงลบ และเพิ่มผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (กรมการท่องเที่ยว, 2560)

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลาย ส่งผลให้การท่องเที่ยวของจังหวัดมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2563 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจำนวนมากและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดอย่างมีนัยสำคัญ (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 2565) นอกจากนี้ จังหวัดจันทบุรียังมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลาย อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เชิงสุขภาพ เชิงเกษตร เชิงศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงผจญภัย รวมถึงเทศกาลและกิจกรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ด้วยศักยภาพดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดจันทบุรี เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น จากข้อมูลดังกล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า จังหวัดจันทบุรีมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศิลปะ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณี และการท่องเที่ยวแบบผจญภัย ประกอบกับจังหวัดจันทบุรีตั้งอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร (สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 2565) นอกจากนี้ จังหวัดจันทบุรียังมีเทศกาล งานประเพณีและกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ที่ช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ถือเป็นปัจจัยหลักที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจมาท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรีได้มากขึ้น ทั้งนี้ ด้วยศักยภาพและความพร้อมของจังหวัดจันทบุรีมีในหลาย ๆ ด้าน ทำให้การท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งนโยบายของภาครัฐในการที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้น สามารถรองรับการเจริญเติบโตที่ตามมา เอกชนเองก็ให้ความสนใจในการที่จะเข้ามาลงทุนประกอบกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดจันทบุรีมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จุดเด่นของจังหวัดจันทบุรี ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

ให้มาเที่ยวชมในปีหนึ่ง ๆ ได้อย่างเป็นจำนวนมาก คือ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ อุทยานเขาแหลมสิงห์ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาसอยดาว และศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้น จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญหลายแห่ง โดยในแต่ละปี ทุกวันหยุด และวันหยุดนักขัตฤกษ์ จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเฉลี่ยสัปดาห์ละ 3,000 คน

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี และศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี ที่มีผลต่อระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ภายในทุกพื้นที่ของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น ประเทศไทยได้ให้การยอมรับและกำหนดให้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นนโยบายที่นำไปสู่แผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพด้านพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดจันทบุรี ซึ่งจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีในแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570
2. เพื่อศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการกระบวนการวิจัย เป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 เป็นหน่วยในการวิเคราะห์
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dep interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ และผู้บริหารองค์กรส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ทั้ง 10 อำเภอของจังหวัดจันทบุรี ประกอบไปด้วย ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้ ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี พัฒนาการจังหวัดจันทบุรี นักวิชาการมหาวิทยาลัยด้านการท่องเที่ยวและด้านการสื่อสาร นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ประกอบด้วย นายกสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ประธานหอการค้าจังหวัดจันทบุรี ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำนวนรวมทั้งสิ้น 31 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนที่ 2 ข้อมูลทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 8 ข้อคำถาม ส่วนที่ 3 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชุมชนท้องถิ่นจังหวัดจันทบุรี จำนวน 10 ข้อคำถาม มีการทดสอบสอบถามเพียงตรงและความเชื่อมั่นทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

(Content Validity) เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruent: IOC) (Tirakanon, S., 2014) ได้ค่า IOC มีค่าเท่ากับ 0.97

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือราชการ จากคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นผู้ที่มีหน้าที่ส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในการเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การวิจัยฉบับนี้มีระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม 2567 ถึง เดือนมิถุนายน 2568 ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) เป็นการเลือกแบบไม่มีโครงสร้างที่เคร่งครัด มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการที่ไม่ซับซ้อน จุดมุ่งหมายหลักของการเลือกตัวผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบบนี้ไม่ใช่เพื่อได้กลุ่มที่เป็นตัวแทน แต่เพื่อที่จะได้ตัวแทนที่เหมาะสมที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ สำหรับแนวคิด จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการศึกษา (ชาย โพธิ์สิตา, 2550) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกมีลักษณะเป็น “Information-rich case” คือ มีข้อมูลให้ศึกษาในระดับลึกได้มาก และสามารถสะท้อนความเป็นจริงได้ดีที่สุด ซึ่งจะมีความหมายต่อจุดมุ่งหมายหลักของการวิจัย เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด แม้ประชากรที่ใช้ในการวิจัยจะไม่ใช้กลุ่มเปราะบางแต่ผู้วิจัยก็ดำเนินการตามขั้นตอนของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร เพื่อพิจารณารับรองการวิจัยอย่างถูกต้อง และโครงการวิจัยได้รับเอกสารรับรองโครงการวิจัยเลขที่ 2567120(17) ก่อนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Induction Analysis) จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และตีความเพื่อสร้างข้อสรุป โดยมีการแบ่งประเภทตามเนื้อหาของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แล้วเปรียบเทียบเนื้อหาประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 มีความสัมพันธ์และความสอดคล้องระหว่างปรัชญา วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการของจังหวัด พร้อมทั้งใช้เครื่องมือ SWOT Analysis เพื่อสะท้อนศักยภาพ จุดแข็ง ข้อจำกัด โอกาส และอุปสรรคของนโยบายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในบริบทพื้นที่จังหวัดจันทบุรี พบว่า การกำหนดนโยบายที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวที่จังหวัดจันทบุรีมีความเข้มแข็งจากปัจจัยการท่องเที่ยวภายในของจังหวัดจันทบุรีเป็นหลัก โดยอาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่อย่างหลากหลาย ที่จัดเป็นต้นทุนสำคัญของการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ด้วยการพัฒนาคุณภาพและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดจันทบุรี โดยส่งเสริมพัฒนาให้จังหวัดจันทบุรี เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักและท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรี

2. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวกระจายตัวอยู่ทุกพื้นที่ทั้ง 10 อำเภอของจังหวัดจันทบุรี ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี และพบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีลักษณะสำคัญที่แสดงถึงศักยภาพการท่องเที่ยว 4 ประการ ดังนี้

2.1 ความสามารถในการดึงดูดใจ (Attraction) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีลักษณะเฉพาะ โดดเด่น มีอัตลักษณ์ และมีเสน่ห์เฉพาะตัวซึ่งมีสาเหตุมาจากทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรีมีความงดงามตามธรรมชาติ ป่าที่มีสัตว์ป่าและพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ชายหาดทรายขาว เกษะต่าง ๆ และมีเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น การชกเยื่อเกวียนของชาวอำเภอลอง การแข่งขันควายเพลิงของวัดทองทั่ว การละเล่นตำนานเมืองกาไวกายในโบราณสถานเมืองเพนียด เป็นต้น

2.2 ความสามารถในการเข้าถึงได้ง่าย (Accessibility) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีความสะดวกในการเดินทางเข้าชม นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิดกับทรัพยากรการท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดอารมณ์ในการสัมผัสกับทรัพยากรการท่องเที่ยว

2.3 ความสามารถในการสร้างความประทับใจ (Amenity) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งใจโดยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชมทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อาทิ โบราณสถานเมืองเพนียด ที่แสดงให้นักท่องเที่ยวถึงอารยธรรมของจังหวัดจันทบุรีที่มีความรุ่งเรืองในอดีต และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาสอยดาว และอุทยานแห่งชาติทางทะเล เป็นต้น

2.4 การบริการอำนวยความสะดวก (Ancillary Service) พบว่า หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนมีการจัดสรรบริการด้านต่าง ๆ อาทิ เส้นทางคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค อินเทอร์เน็ต ห้องพักและความปลอดภัย ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 2 ลักษณะ คือ 1) ศักยภาพด้านพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้เนื่องจากมีระบบสาธารณูปโภคครบถ้วน มีที่พักจำนวนมากและหลากหลายและมีความปลอดภัยส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดจันทบุรีมากขึ้น และ 2) ศักยภาพด้านความดึงดูดใจ จังหวัดจันทบุรีมีธรรมชาติที่สวยงามและความหลากหลายทั้งทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรป่าไม้ ภูเขา น้ำตก และมีเหตุการณ์สำคัญเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตที่โดดเด่น

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 พบว่า จัดทำขึ้นเพื่อให้จังหวัดจันทบุรีมีทิศทางการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างชัดเจนสอดคล้องเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาภาค และบริบทที่เกี่ยวข้องซึ่งมีการวิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยวและข้อมูลสถิติตัวเลขของนักท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมโดยใช้เครื่องมือ SWOT Analysis และ

สภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา พันธกิจ ประเด็นการพัฒนา เป้าประสงค์ ตัวชี้วัดความสำเร็จตามเป้าหมาย และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานและการติดตามประเมินผลการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดจันทบุรี การวิเคราะห์ SWOT Analysis สามารถสรุป แผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 ให้มีศักยภาพเชิงนโยบายในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากฐานทรัพยากรและอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่เข้มแข็ง แต่ยังคงจำเป็นต้องพัฒนาความชัดเจนของกลยุทธ์เชิงปฏิบัติ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการองค์ความรู้ด้านการสื่อสารและการออกแบบประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับนโยบายจากกรอบแนวคิดไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ดังนั้น นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี จึงมีความสำคัญในฐานะเป็นกลไกสำคัญของจังหวัดจันทบุรี ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้เป็นไปตามแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 สอดคล้องกับแนวคิดความมุ่งหมายของการวางแผนการสื่อสารของ อิติพัทธ์ เอี่ยมนิรันดร์ ที่อธิบายว่า การวางแผนการสื่อสารมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้วัตถุประสงค์ขององค์กรให้ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ชัดเจนและเป็นแนวทางในการประสานงาน ใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเพื่อลดความเสี่ยงและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานเป็นไปอย่างราบรื่น จากความมุ่งหมายของการวางแผนการสื่อสาร สามารถสรุปได้ว่า ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี ผู้ที่มีหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ต้องคำนึงถึงความชัดเจนของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ที่ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ การใช้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ตามโครงสร้างที่กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ สร้างระบบการควบคุม ป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เพื่อให้การใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเกิดประโยชน์สูงสุด (อิติพัทธ์ เอี่ยมนิรันดร์, 2564) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประภาศรี เอียรธูมา และคณะ ที่ศึกษาเรื่องศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษาอ่าวไร่เลอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา - หมู่เกาะพีพีจังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า การยกระดับอ่าวไร่เลให้มีการจัดการเชิงอนุรักษ์ ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าอ่าวไร่เลเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติทั่วไปถึงผจญภัย ผสมผสานกับการจัดการเชิงอนุรักษ์ โดยข้อสรุปนี้ได้เสนอให้กำหนดเป็นนโยบายหรือแนวทางให้การพัฒนาอ่าวไร่เลที่มีคุณค่าการท่องเที่ยวคุณภาพสูง ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน และสามารถนำนโยบายไปปฏิบัติจนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก็จะได้รับความเชื่อถือ และความนิยมจากประชาชน และนักท่องเที่ยวส่งผลให้อ่าวไร่เลเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารมากขึ้น (ประภาศรี เอียรธูมา และคณะ, 2565)

2. ผลการศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีลักษณะสำคัญที่แสดงถึงศักยภาพการท่องเที่ยว 4 ประการ ดังนี้

2.1 ความสามารถในการดึงดูดใจ (Attraction) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีธรรมชาติที่สวยงามและมีความหลากหลายทั้งทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรป่าไม้ ภูเขา น้ำตก และมีเหตุการณ์สำคัญเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตที่โดดเด่น ที่มีลักษณะเฉพาะอัตลักษณ์ และมีเสน่ห์เฉพาะตัว

ซึ่งมีสาเหตุมาจากทรัพยากรการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรีมีความงดงามตามธรรมชาติ ป่าที่มีสัตว์ป่าและพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ชายหาดทรายขาว เกะต่าง ๆ และมีเหตุการณ์สำคัญเฉพาะกาล เช่น การชักเย่อเกวียนของชาวอำเภอลុង การแข่งขันควายเพลิงของวัดทองทั่ว การละเล่นตำนานเมืองกาไวกายในโบราณสถานเมืองเพนียด เป็นต้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กฤษฎา สุริยวงศ์ ที่ศึกษาเรื่อง การสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยชุมชนมีส่วนร่วมของจังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบหลักของศักยภาพชุมชนที่สำคัญ คือ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เป็นศักยภาพหลักในการดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดเพชรบุรี (กฤษฎา สุริยวงศ์, 2563)

2.2 ความสามารถในการเข้าถึงได้ง่าย (Accessibility) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีความสะดวกในการเดินทางเข้าชม นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิดกับทรัพยากรการท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดอารมณ์ในการจับคู่กับทรัพยากรการท่องเที่ยว สอดคล้องงานวิจัยของ อัจฉริยา คันธมาลาเจริญ ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกีดช้าง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยและกีฬา รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการอนุรักษ์ของพื้นที่ตำบลกีดช้างมีศักยภาพสูงเนื่องจากมีกิจกรรมการล่องแพ และกิจกรรมจากการดูแลปางช้างเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดใจ มีการเข้าถึงที่สะดวก (อัจฉริยา คันธมาลาเจริญ, 2564)

2.3 ความสามารถในการสร้างความประทับใจ (Amenity) พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งใจโดยการกิจกรรมการเที่ยวชมทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อาทิ โบราณสถานเมืองเพนียด ที่แสดงให้เห็นนักท่องเที่ยวถึงอารยธรรมของจังหวัดจันทบุรีที่มีความรุ่งเรืองในอดีต และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาสอยดาว และอุทยานแห่งชาติทางทะเล เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญฤทัย เดชทองคำ ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืน กรณีศึกษา: ชุมชนริมน้ำเจ้าพระยา บ้านเกาะเกิดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพด้านทำเลที่ตั้งของชุมชน ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศที่ร่มรื่นเย็นสบายประกอบกับทัศนียภาพโดยรอบของชุมชนที่คงความเป็นอัตลักษณ์ของการดำเนินชีวิตตามวิถีของตนเอง เช่น วิถีประมงพื้นบ้านด้วยการวางข่าย ยกแห การตกทายของชาวบ้านที่น่ารักและอบอุ่นมีความเป็นกันเองเหล่านี้ล้วนเป็นภาพประทับใจของนักท่องเที่ยวที่มีส่วนสำคัญต่อการหวนกลับมาเยี่ยมเยือนอีกครั้ง (ขวัญฤทัย เดชทองคำ, 2566)

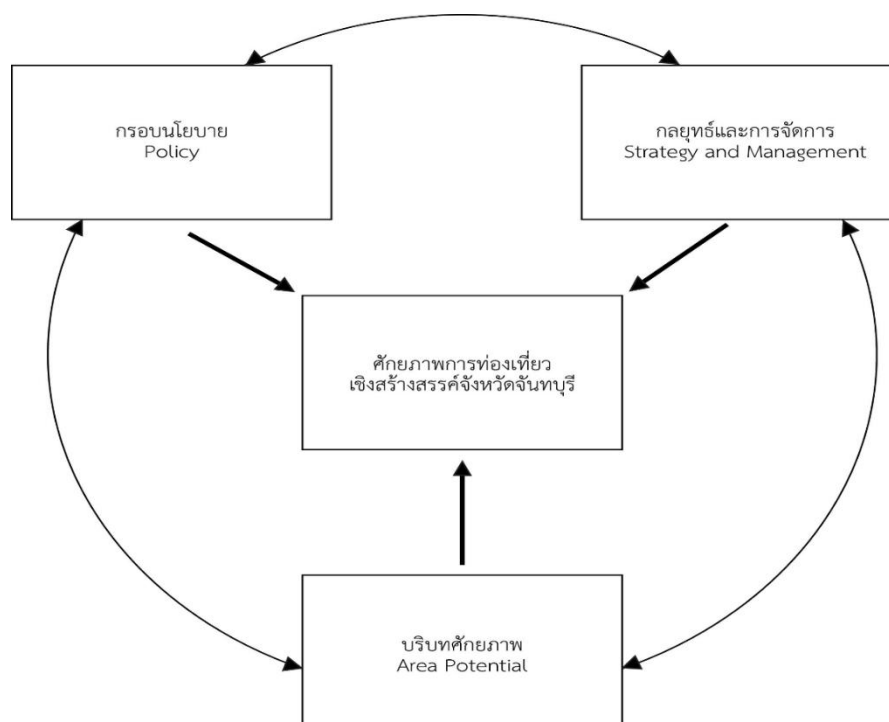
2.4 การบริการอำนวยความสะดวก (Ancillary Service) พบว่า จังหวัดจันทบุรีมีศักยภาพด้านพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้เนื่องจากมีระบบสาธารณูปโภคครบถ้วน มีที่พักจำนวนมากและหลากหลายและมีความปลอดภัยสูงส่งผลให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดจันทบุรีมากขึ้น และพบว่าหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนมีการจัดสรรการบริหารด้านต่าง ๆ อาทิ เส้นทางคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค อินเทอร์เน็ต ห้องพักและความปลอดภัย ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ อัจฉริยา คันธมาลาเจริญ ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนา

ศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่ตำบลกุดช้างมีการเข้าถึงที่สะดวกและมีสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านค้า ร้านอาหารจำนวนมากเพียงพอต่อการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (อัจฉริยา คันธมาลาเจริญ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากผลการวิจัย เรื่องการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีนำไปสู่การสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่สะท้อนความสัมพันธ์เชิงระบบของนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี โดยมีโครงสร้างหลัก 3 ระดับที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ได้แก่ 1) ระดับกรอบนโยบาย (ปรัชญา วิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์การพัฒนา) 2) ระดับเชิงกลยุทธ์ (กลยุทธ์ แผนงาน และโครงการ) และ 3) ระดับบริบทพื้นที่ (ศักยภาพและข้อจำกัดของจังหวัด) องค์ความรู้นี้แสดงให้เห็นว่า นโยบายการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของจังหวัดจันทบุรีมีความสอดคล้องกันตั้งแต่ระดับปรัชญาการพัฒนาที่มุ่งใช้ทุนทางทรัพยากรและอัตลักษณ์ท้องถิ่นไปจนถึงการกำหนดวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพและความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว โดยใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเดิมที่จังหวัดมีความเข้มแข็งเป็นฐานหลักของการพัฒนา การประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ SWOT Analysis เป็นกลไกสำคัญ ทำให้สามารถสะท้อนจุดแข็งด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและศักยภาพภายในจังหวัด ควบคู่กับการพิจารณาจุดอ่อน ข้อจำกัด โอกาส และอุปสรรคจากบริบทภายนอก ซึ่งนำไปสู่การกำหนดแผนงานและโครงการที่มุ่งยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว อันส่งผลต่อการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและการพัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวของจังหวัดอย่างยั่งยืน สามารถสรุปเป็นโมเดล ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี

จากโมเดลนี้สามารถอธิบายแสดงให้เห็นถึงโครงสร้าง 3 ระดับที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อยกระดับจังหวัดจันทบุรีสู่เมืองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มูลค่าสูง คือ

1. ระดับกรอบนโยบาย (Policy Framework) เป็นส่วนกำหนดทิศทางหลักตามแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 โดยมีเป้าหมายหลัก พัฒนาจันทบุรีให้เป็นเมืองท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต ระดับสากลที่เน้นคุณค่าและอัตลักษณ์ และแนวทางขับเคลื่อน การสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) และความยั่งยืน ที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวทุกช่วงวัย

2. ระดับเชิงกลยุทธ์และการจัดการ (Strategic and Management) เป็นกลไกในการแปลงนโยบายไปสู่ การปฏิบัติผ่านเครื่องมือและการบริหารจัดการ เพื่อประเมินศักยภาพ จุดแข็ง ข้อจำกัด และโอกาสในพื้นที่ มุ่งเน้น การใช้ต้นทุนทางทรัพยากรเดิมที่เข้มแข็ง คือ ธรรมชาติและวัฒนธรรม มาพัฒนาคุณภาพและความหลากหลาย โดยกำหนดวัตถุประสงค์และบทบาทหน้าที่ของบุคลากรให้ชัดเจนเพื่อลดความเสี่ยงและใช้ทรัพยากรให้เกิด ประโยชน์สูงสุด

3. ระดับบริบทศักยภาพพื้นที่ (Area Potential) ศักยภาพเชิงพื้นที่ที่ตอบสนองต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4 ด้านหลัก ดังนี้ 1) ความดึงดูดใจ (Attraction) มีทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและเหตุการณ์สำคัญ ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว 2) การเข้าถึงได้ง่าย (Accessibility) มีความสะดวกในการเดินทางเข้ามา ทำให้นักท่องเที่ยว เข้าถึงและสัมผัสทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างใกล้ชิด 3) การสร้างความประทับใจ (Amenity) ผ่านกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์และความสุขใจ เช่น การชมโบราณสถาน และการพักผ่อนในแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ และ 4) การบริการอำนวยความสะดวก (Ancillary Service) พัฒนาระบบสาธารณูปโภค อินเทอร์เน็ต ที่พิกัดจำนวนมากและหลากหลาย และระบบรักษาความปลอดภัยที่ได้มาตรฐาน

สรุปผลลัพธ์ของโมเดล (Expected Outcomes) เมื่อทั้ง 3 ระดับทำงานสัมพันธ์กัน จะส่งผล ดังนี้

1. ศักยภาพด้านพื้นที่ สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมากและกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในพื้นที่ นานขึ้น
2. ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ เกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมและยกระดับสู่เมืองท่องเที่ยวที่มีมูลค่าสูง
3. ความยั่งยืน เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ ไปกับการพัฒนา

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุป ได้ดังนี้ ประเด็น 1 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัด จันทบุรี ในแผนพัฒนาจังหวัดจันทบุรี พ.ศ. 2566 - 2570 นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัด จันทบุรีกำหนดให้จันทบุรีเป็นแหล่งการท่องเที่ยวชายทะเลตะวันออกระดับสากล ที่เน้นคุณค่าอัตลักษณ์ ความยั่งยืน และเหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย พัฒนาให้จังหวัดจันทบุรีเป็นเมืองท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ที่เต็มไปด้วย สีสันของกิจกรรม (Activity) และเทศกาล (Festivity) โดยมุ่งการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เน้นการเพิ่มคุณค่า (Value Added) การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเป็นเมืองท่องเที่ยว ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ความปลอดภัยในระดับสากล เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในภูมิภาค และเชื่อมโยงประเทศกัมพูชา และประเทศเวียดนาม

นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจชุมชนของจังหวัดจันทบุรี โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้เกิดความเจริญเติบโตแบบสมดุลระหว่างความยั่งยืนและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม และประเด็นที่ 2 ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ คือ ทรัพยากรหรือแหล่งท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีลักษณะที่แสดงถึงศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ 4 ประการ ดังนี้ 1) ความสามารถในการดึงดูดใจ (Attraction) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีธรรมชาติที่สวยงามและมีความหลากหลายทั้งทรัพยากรทางทะเล ทรัพยากรป่าไม้ ภูเขา น้ำตก และมีเหตุการณ์สำคัญเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตที่โดดเด่น ที่มีลักษณะเฉพาะอัตลักษณ์ และมีเสน่ห์เฉพาะตัว 2) ความสามารถในการเข้าถึงได้ง่าย (Accessibility) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีความสะดวกในการเดินทางเข้าชม นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิดกับทรัพยากรการท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดอารมณ์ในการสัมผัสกับทรัพยากรการท่องเที่ยว 3) ความสามารถในการสร้างความประทับใจ (Amenity) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี มีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ก่อให้เกิดความประทับใจ สุขใจ และซาบซึ้งใจโดยกิจกรรมการเที่ยวชมทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ อาทิ โบราณสถานเมืองเพนียด ที่แสดงให้เห็นนักท่องเที่ยวเห็นถึงอารยธรรมของจังหวัดจันทบุรีที่มีความรุ่งเรืองในอดีต และกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การพักผ่อน อาทิ อุทยานแห่งชาติน้ำตกพลิ้ว อุทยานแห่งชาติเขาสอยดาว และอุทยานแห่งชาติทางทะเล เป็นต้น และ 4) การบริการอำนวยความสะดวก (Ancillary Service) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีศักยภาพด้านพื้นที่รองรับการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวขนาดใหญ่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากได้เนื่องจากมีระบบสาธารณูปโภคครบถ้วน มีที่พักจำนวนมากและหลากหลายและมีความปลอดภัยสูง และชุมชนมีการจัดสรรบริการบริการด้านต่าง ๆ อาทิ เส้นทางคมนาคม ระบบสาธารณูปโภค อินเทอร์เน็ต ห้องพักและความปลอดภัย ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวน ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงาน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดแผนงานและโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ โดยมุ่งพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวบนฐานอัตลักษณ์พื้นที่และความยั่งยืน ควบคู่กับการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการสู่ระดับสากล ทั้งนี้ ควรบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในระดับจังหวัด ภูมิภาค และนานาชาติ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรีในระยะยาว ข้อเสนอแนะต่อชุมชน สังคม ชุมชนท้องถิ่นควรมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การจัดกิจกรรม ไปจนถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตให้คงอัตลักษณ์ ทั้งนี้ ควรพัฒนาศักยภาพคนในชุมชนด้านการบริการและการเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างประสบการณ์ที่น่าประทับใจและการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของสังคมและความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในพื้นที่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาครัฐควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรีให้มีความชัดเจนและต่อเนื่อง โดยเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) บนฐานทรัพยากรท้องถิ่น และสอดคล้องกับแนวคิด

เศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ควรสนับสนุนงบประมาณและกลไกการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน รวมถึงการพัฒนาระบบข้อมูล การตลาดดิจิทัล และการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มการรับรู้และภาพลักษณ์ของจังหวัดจันทบุรีในฐานะเมืองท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตระดับสากล ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตการวิจัยไปสู่ การศึกษามุมมองของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ ความคาดหวัง และความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จังหวัดจันทบุรี นอกจากนี้ ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) หรือการวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาแนวทางเชิงนโยบายและรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทของจังหวัดจันทบุรีมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2560). รายงานการวิจัยเรื่อง ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- กฤษฎา สุริยวงศ์. (2563). การสื่อสารเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชนมีส่วนร่วมของจังหวัดเพชรบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ขวัญฤทัย เดชทองคำ. (2566). การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำเจ้าพระยาบ้านเกาะเกิดจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา, 15(2), 65-69.
- ชาย โพธิ์สีดา. (2550). ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณดา จันทรสม. (2565). ทูทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 25 ตุลาคม 2565 จาก <https://thaipublica.org/2022/11/nida-sustainable-move09/>.
- ธิดาพัฒน์ เอี่ยมนิรันดร์. (2564). การสื่อสารกับการพัฒนา. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประภาศรี เขียวธูมา และคณะ. (2565). ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการรับรู้ของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษาอำเภอไทรโยคอุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา - หมู่เกาะพีพีจังหวัดกระบี่. วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทร์วิโรฒ, 13(1), 87-103.
- สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี. (2565). สถิตินักท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี ปี 2565 - 2566. เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2565 จาก <https://www.chanthaburi.go.th/frontpage>
- อัญฉริยา คันธมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกีดช้าง อำเภอมะแมต จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนเมืองและสภาพแวดล้อม. มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อานนท์ หวังสว่างกุล. (2559). พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวนานาชาติต่อสื่อออนไลน์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Tirakanon, S. (2014). Social science research methods. (4th ed.). Bangkok: Chulalongkorn Press.

การวิจัยผลกระทบของบุคลิกภาพเชิงรุกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา
มหาวิทยาลัย: การศึกษาเชิงประจักษ์บนพื้นฐานทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน*

THE RESEARCH ON THE IMPACT OF PROACTIVE PERSONALITY ON
ENTREPRENEURIAL INTENTION OF COLLEGE STUDENTS: AN EMPIRICAL STUDY
BASED ON THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR

ฮั่น สวี*, หลี่ ชิงกวาง

Han Xu*, Li Xingguang

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

International College, Krirk University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: 29932241@qq.com

บทคัดย่อ

กิจกรรมการเป็นผู้ประกอบการเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ โดยมีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสการจ้างงานและการพัฒนาทุนมนุษย์ท่ามกลางบริบทการแข่งขันของตลาดแรงงานในปัจจุบัน งานวิจัยนี้อ้างอิงทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) เพื่อศึกษาผลกระทบของบุคลิกภาพเชิงรุกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ โดยเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากนักศึกษาปริญญาตรี จำนวน 1,029 คน จากมหาวิทยาลัย 5 แห่ง ในมณฑลเหอเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อทดสอบสมมติฐานเชิงสถิติอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยพบว่า บุคลิกภาพเชิงรุกมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ต่อความสามารถในการรับรู้ตนเองด้านการเป็นผู้ประกอบการ ทักษะต่อการเป็นผู้ประกอบการ บรรทัดฐานของสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม และตัวแปรทางจิตวิทยาทั้งสี่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา โดยตัวแปรทั้งหมดทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วนระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุกและเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลทางอ้อมสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 13.03 ของอิทธิพลรวม นอกจากนี้ พื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการยังมีบทบาทเป็นตัวแปรปรับเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยยืนยันความเหมาะสมของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในบริบทของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศจีน และขยายกรอบแนวคิดดังกล่าวโดยบูรณาการบุคลิกภาพเชิงรุกในฐานะปัจจัยลักษณะบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการก่อตัวของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ ทั้งนี้ ผลการศึกษายังให้แนวทางเชิงปฏิบัติแก่สถาบันอุดมศึกษาและผู้กำหนดนโยบายในการส่งเสริมการพัฒนาผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในอนาคตอย่างเป็นระบบยิ่งขึ้นอย่างชัดเจน

คำสำคัญ: บุคลิกภาพเชิงรุก, เจตนาการเป็นผู้ประกอบการ, ความสามารถในการรับรู้ตนเองด้านการเป็นผู้ประกอบการ, นักศึกษามหาวิทยาลัย

Abstract

Entrepreneurial activity is a crucial driving force of modern economic and social development, playing an important role in creating employment opportunities and fostering human capital in the context of an increasingly competitive labor market. Based on the Theory of Planned Behavior (TPB), this study investigates the influence mechanism of proactive personality on entrepreneurial intention. Empirical data were collected from 1,029 undergraduate students from five universities in Hebei Province, People's Republic of China. Structural Equation Modeling (SEM) was employed to systematically test the proposed hypotheses. The results indicate that proactive personality has a statistically significant positive effect ($p < 0.05$) on entrepreneurial self-efficacy, entrepreneurial attitude, subjective norms, and perceived behavioral control. All four psychological variables exert significant positive effects on students' entrepreneurial intention and function as partial mediators between proactive personality and entrepreneurial intention. Among them, perceived behavioral control demonstrates the strongest indirect effect, accounting for 13.03% of the total effect. In addition, entrepreneurial family background plays a statistically significant positive moderating role. The findings confirm the applicability of the Theory of Planned Behavior in the context of Chinese university students and extend this framework by integrating proactive personality as an important individual trait in the formation of entrepreneurial intention. Furthermore, the results provide practical implications for higher education institutions and policymakers in promoting the development of future entrepreneurs in a more systematic and explicit manner.

Keywords: Proactive Personality, Entrepreneurial Intention, Entrepreneurial Self-Efficacy, College Students

บทนำ

กิจกรรมการเป็นผู้ประกอบการมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมยุคใหม่ เนื่องจากเป็นกลไกที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมการจ้างงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรในระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในบริบทที่ตลาดแรงงานเผชิญกับความไม่แน่นอนและการแข่งขันที่สูงขึ้น การเป็นผู้ประกอบการจึงถูกมองว่าเป็น “เครื่องยนต์เศรษฐกิจ” ที่ช่วยลดแรงกดดันด้านการว่างงานและสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในหลายประเทศ (Li, C. & Wu, J., 2020) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบการเติบโตทางเศรษฐกิจฐานความรู้ของ Romer, P. M ซึ่งชี้ว่านวัตกรรม ความรู้ และทุนมนุษย์เชิงวิชาชีพเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ (Romer, P. M., 1990) ส่งผลให้รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจเปลี่ยนผ่านจากการพึ่งพาทรัพยากรดั้งเดิมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยองค์ความรู้ นวัตกรรม และศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา บริบททางเศรษฐกิจและตลาดแรงงานของประเทศไทยได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลให้ความสามารถในการรองรับแรงงานใหม่ของตลาดแรงงานลดลง ขณะที่จำนวนนักศึกษาจบใหม่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่ปัญหาการว่างงานที่ทวีความรุนแรงมากขึ้น ข้อมูลจาก

หน่วยงานสถิติของประเทศจีนระบุว่า ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2023 อัตราการว่างงานของแรงงานอายุ 16 - 24 ปี อยู่ในระดับสูง และคาดว่าจะจำนวนบัณฑิตจบใหม่ในปี ค.ศ. 2024 จะเพิ่มขึ้นเป็น 11.79 ล้านคน ภายใต้แรงกดดันดังกล่าว (Li, X. & Wang, Y., 2022) ระบุว่า การส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขยายโอกาสการจ้างงาน เพิ่มความยืดหยุ่นให้กับตลาดแรงงาน และบรรเทาความตึงเครียดด้านการจ้างงานของบัณฑิตจบใหม่ นักศึกษามหาวิทยาลัยถือเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการ เนื่องจากมีความคิดสร้างสรรค์ ความกระตือรือร้น และความสามารถในการยอมรับความเสี่ยงมากกว่ากลุ่มอื่น อีกทั้งยังมีทุนมนุษย์และทักษะพื้นฐานที่เอื้อต่อการเริ่มต้นธุรกิจ อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงประจักษ์ชี้ว่าอัตราการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาปริญญาตรีในประเทศจีนในปี ค.ศ. 2020 มีเพียงร้อยละ 1.6 เท่านั้น (Zhao, H. et al., 2005) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างที่สำคัญระหว่างศักยภาพเชิงบุคคลของนักศึกษาและพฤติกรรมการประกอบธุรกิจจริง ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการทำความเข้าใจปัจจัยเชิงจิตวิทยาและกระบวนการตัดสินใจที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มนักศึกษาอย่างเป็นระบบ

ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) เสนอว่าเจตนาพฤติกรรมของบุคคลได้รับอิทธิพลจากทัศนคติต่อพฤติกรรม บรรทัดฐานของสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ซึ่งล้วนมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจลงมือกระทำ (Ajzen, I., 1991) งานวิจัยจำนวนมากยืนยันว่า TPB สามารถอธิบายเจตนาการเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Krueger, N. F. et al., 2000) นอกจากนี้ Ajzen, I. & Fishbein, M. ยังชี้ว่าปัจจัยด้านประสบการณ์และลักษณะประชากรศาสตร์สามารถบูรณาการเข้ากับกรอบ TPB เพื่อเพิ่มความแม่นยำในการอธิบายพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ประกอบการ (Ajzen, I. & Fishbein, M., 2000)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ประยุกต์ใช้กรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในบริบทของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศจีน โดยเฉพาะในมณฑลเหอเป่ย์ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมดั้งเดิมและเผชิญกับแรงกดดันด้านการจ้างงานของบัณฑิตในระดับสูง ยังมีอยู่อย่างจำกัด อีกทั้งบทบาทของปัจจัยลักษณะบุคคล เช่น บุคลิกภาพเชิงรุก ในการเชื่อมโยงกับกระบวนการรับรู้และเจตนาการเป็นผู้ประกอบการยังไม่ได้มีการอธิบายอย่างชัดเจน ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาผลกระทบของบุคลิกภาพเชิงรุกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัยในมณฑลเหอเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ภายใต้กรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน เพื่ออธิบายกลไกการส่งผ่านของตัวแปรทางจิตวิทยา และให้ข้อเสนอเชิงปฏิบัติแก่สถาบันอุดมศึกษา นักศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการออกแบบมาตรการส่งเสริมการพัฒนาผู้ประกอบการรุ่นใหม่ในพื้นที่วิจัยอย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุกและเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัยในมณฑลเหอเป่ย์
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของความสามารถในการรับรู้ตนเองด้านการเป็นผู้ประกอบการ ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ บรรทัดฐานของสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ในฐานะตัวแปรส่งผ่านระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุกและเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ
3. เพื่อทดสอบบทบาทของพื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุกและเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ตัวอย่างและขั้นตอน

การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์จากนักศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวนสามชั้นปี จากสถาบันอุดมศึกษาจำนวนห้าแห่งในมณฑลเหอเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามอย่างเป็นทางการ จำนวนทั้งสิ้น 1,050 ชุด ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้น ได้มีการตรวจสอบและคัดกรองข้อมูลอย่างเข้มงวด โดยตัดแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ จำนวน 21 ชุด ออก ส่งผลให้ได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ จำนวนทั้งสิ้น 1,029 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 98 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงและเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติในงานวิจัยนี้

นอกจากนี้ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 1,029 คน ถือว่าอยู่ในระดับที่เพียงพอสำหรับการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะด้านระเบียบวิธีวิจัยที่ระบุว่า การวิเคราะห์ SEM จำเป็นต้องใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่เพื่อเพิ่มความแม่นยำและเสถียรภาพของค่าประมาณพารามิเตอร์ อีกทั้งการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งในพื้นที่เดียวกัน ยังช่วยสะท้อนความหลากหลายของบริบททางการศึกษาและภูมิหลังของนักศึกษา อันเอื้อต่อการเพิ่มความสามารถในการอ้างอิงผลการวิจัยไปยังกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในบริบทเดียวกัน

2. ตัวแปรในการวัด

เจตนาการเป็นผู้ประกอบการวัดโดยใช้แบบวัดที่พัฒนาโดย Li ซึ่งประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 มิติ ได้แก่ 1) เจตนาเป้าหมายการเป็นผู้ประกอบการ และ 2) เจตนาการปฏิบัติการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert 7 ระดับ แบบวัดดังกล่าวได้รับการพัฒนาและนำไปใช้ในการศึกษาเชิงประจักษ์อย่างแพร่หลายในงานวิจัยด้านการเป็นผู้ประกอบการ

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ พบว่า มีค่า Cronbach's α อยู่ในช่วง 0.80 - 0.97 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแบบวัดมีความเชื่อมั่นในระดับสูงและมีความเหมาะสมในการใช้วัดเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัย (Lián, F. & Chen, Y. W., 2009)

3. บุคลิกภาพเชิงรุก

บุคลิกภาพเชิงรุกวัดโดยใช้เครื่องมือที่พัฒนาโดย Chen ซึ่งประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 13 ข้อ ครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ ความกระตือรือร้น ความเข้มแข็ง และความสามารถในการเปลี่ยนแปลง (Proactivity, Assertiveness, Adaptability) โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert 6 ระดับ แบบวัดนี้มุ่งสะท้อนลักษณะเชิงพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลที่มีแนวโน้มในการแสวงหาโอกาสและริเริ่มการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบวัด พบว่า มีค่า Cronbach's α เท่ากับ 0.853 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือมีความสอดคล้องภายในที่ดีและเหมาะสมสำหรับการนำมาใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างในงานวิจัยนี้ (Bateman, T. S. & Crant, J. M., 1993)

4. ความสามารถในการรับรู้ตนเองด้านการเป็นผู้ประกอบการ

ความสามารถในการรับรู้ตนเองด้านการเป็นผู้ประกอบการวัดโดยใช้แบบวัดที่ปรับมาจากงานของ Wilson, F. et al. ร่วมกับเครื่องมือของ Zhou ซึ่งเป็นแบบวัดมิติเดียว ประกอบด้วย ข้อคำถาม จำนวน 6 ข้อ และใช้มาตราส่วน

ประมาณค่าแบบ Likert 7 ระดับ แบบวัดนี้มุ่งประเมินการรับรู้ของนักศึกษาเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการเริ่มต้นและดำเนินกิจกรรมการเป็นผู้ประกอบการ

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบวัด พบว่า มีค่า Cronbach's α เท่ากับ 0.857 แสดงให้เห็นว่า เครื่องมือมีความเชื่อมั่นในระดับที่เหมาะสมและสามารถนำมาใช้ในการอธิบายบทบาทของความสามารถในการรับรู้ตนเองในกระบวนการก่อตัวของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wilson, F. et al., 2007)

5. ทศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ บรรทัดฐานของสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม

ตัวแปรด้านทศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ บรรทัดฐานของสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม วัดโดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนาตามกรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน โดยอ้างอิงจากเครื่องมือของ Liñán, F. & Chen, Y. W. ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ ทศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ จำนวน 5 ข้อ บรรทัดฐานของสังคม จำนวน 3 ข้อ และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม จำนวน 5 ข้อ โดยทั้งหมดใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert 7 ระดับ

ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือทั้งชุด พบว่า มีค่า Cronbach's α เท่ากับ 0.943 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นในระดับสูง สะท้อนถึงความเหมาะสมของเครื่องมือในการวัดตัวแปรทางจิตวิทยาตามกรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในบริบทของนักศึกษามหาวิทยาลัย (Liñán, F. & Chen, Y. W., 2009)

6. การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นและความตรง

ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามแต่ละชุด พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's α อยู่ในช่วงระหว่าง 0.892 ถึง 0.926 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวัดมีความสอดคล้องภายในและมีเสถียรภาพในการวัดตัวแปรตามที่กำหนดไว้ในโมเดลการวิจัย

จากนั้นจึงใช้วิธีภาวะน่าจะเป็นสูงสุดในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อประเมินความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวิจัย ผลการวิเคราะห์พบว่า ดัชนีความสอดคล้องของโมเดลมีค่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม ได้แก่ $\chi^2/df = 1.072$, RMR = 0.044, RMSEA = 0.008, AGFI = 0.962, NFI = 0.969, CFI = 0.998, RFI = 0.966 และ IFI = 0.998 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างของโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี

ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวบ่งชี้ว่าเครื่องมือวัดและโครงสร้างตัวแปรแฝงในงานวิจัยนี้มีความตรงเชิงโครงสร้างและความเหมาะสมในระดับดี สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ภายใต้กรอบโมเดลสมการโครงสร้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์เส้นทางของโมเดลสมการโครงสร้าง

การวิเคราะห์เส้นทางในงานวิจัยนี้ดำเนินการโดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ผลการวิเคราะห์พบว่า เส้นทางความสัมพันธ์ทั้งหมดในโมเดลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโมเดลการวิจัยมีความเหมาะสมในการอธิบายความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุก ตัวแปรทางจิตวิทยาตามกรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน และเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัย

ตารางที่ 1 ตารางการวิเคราะห์เส้นทาง

เส้นทาง	Estimate	S.E.	C.R.	P
บุคลิกภาพเชิงรุก→ความสามารถในการรับรู้ตนเอง	1.064	0.070	15.174	***
บุคลิกภาพเชิงรุก→ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ	1.078	0.067	16.086	***
บุคลิกภาพเชิงรุก→บรรทัดฐานของสังคม	1.010	0.068	14.939	***
บุคลิกภาพเชิงรุก→การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม	1.076	0.070	15.402	***
ความสามารถในการรับรู้ตนเอง→เจตนาการเป็นผู้ประกอบการ	0.114	0.035	3.265	0.001
ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ→เจตนาการเป็นผู้ประกอบการ	0.093	0.036	2.559	0.011
บรรทัดฐานของสังคม→เจตนาการเป็นผู้ประกอบการ	0.125	0.045	2.781	0.005
การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม→เจตนาการเป็นผู้ประกอบการ	0.157	0.032	4.944	***
บุคลิกภาพเชิงรุก→เจตนาการเป็นผู้ประกอบการ	0.780	0.133	5.862	***

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า บุคลิกภาพเชิงรุกมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อความสามารถในการรับรู้ตนเองด้านการเป็นผู้ประกอบการ ($\beta = 1.064, p < 0.001$) ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ ($\beta = 1.078, p < 0.001$) บรรทัดฐานของสังคม ($\beta = 1.010, p < 0.001$) และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ($\beta = 1.076, p < 0.001$) แสดงให้เห็นว่าลักษณะเชิงรุกของบุคคลสามารถส่งผลต่อการรับรู้และทัศนคติที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ประกอบการในหลายมิติ

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ ยังพบว่า ความสามารถในการรับรู้ตนเอง ($\beta = 0.114, p = 0.001$) ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ ($\beta = 0.093, p = 0.011$) บรรทัดฐานของสังคม ($\beta = 0.125, p = 0.005$) และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ($\beta = 0.157, p < 0.001$) ล้วนมีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานหลักของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน

เมื่อพิจารณาอิทธิพลโดยตรง พบว่า บุคลิกภาพเชิงรุกมีอิทธิพลโดยตรงต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.780, p < 0.001$) สะท้อนให้เห็นว่าลักษณะเชิงรุกของนักศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการก่อตัวของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ แม้จะยังไม่ผ่านตัวแปรทางจิตวิทยาอื่น ๆ ก็ตาม ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ได้อย่างชัดเจน

2. การวิเคราะห์ผลการเป็นตัวแปรส่งผ่าน

เพื่อทดสอบบทบาทของตัวแปรส่งผ่าน งานวิจัยนี้ใช้วิธี Bootstrap ด้วยการสุ่มตัวอย่างซ้ำ จำนวน 5,000 ครั้ง และกำหนดช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ผลการวิเคราะห์แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางการทดสอบผลการเป็นตัวแปรส่งผ่าน

เส้นทาง	SE	S.E.	P	95%CI LB	95%CI UB
อิทธิพลรวม	0.829	0.034	0.000	0.765	0.896
อิทธิพลทางอ้อมรวม	0.331	0.054	0.000	0.226	0.434

ตารางที่ 2 ตารางการทดสอบผลการเป็นตัวแปรส่งผ่าน (ต่อ)

เส้นทาง	SE	S.E.	P	95%CI LB	95%CI UB
บุคลิกภาพเชิงรุก→การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม→เจตนา การเป็นผู้ประกอบการ	0.108	0.023	0.000	0.065	0.154
บุคลิกภาพเชิงรุก→บรรทัดฐานของสังคม→เจตนา การเป็นผู้ประกอบการ	0.081	0.032	0.018	0.018	0.144
บุคลิกภาพเชิงรุก→ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ→เจตนา การเป็นผู้ประกอบการ	0.064	0.027	0.020	0.009	0.116
บุคลิกภาพเชิงรุก→ความสามารถในการรับรู้ตนเอง→เจตนา การเป็นผู้ประกอบการ	0.078	0.025	0.001	0.027	0.127
อิทธิพลโดยตรง	0.498	0.075	0.000	0.355	0.648

จากตารางที่ 2 พบว่า อิทธิพลรวมของบุคลิกภาพเชิงรุกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการมีค่าเท่ากับ 0.829 และมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ขณะที่อิทธิพลทางอ้อมรวมผ่านตัวแปรส่งผ่านทั้งสี่มีค่าเท่ากับ 0.331 และมีนัยสำคัญเช่นเดียวกัน โดยช่วงความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ไม่ครอบคลุมค่า 0 แสดงให้เห็นว่ากลไกการส่งผ่านมีบทบาทสำคัญในความสัมพันธ์ดังกล่าว

เมื่อพิจารณาเส้นทางการส่งผ่านรายเส้นทาง พบว่า การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านที่มีอิทธิพลมากที่สุด ($\beta = 0.108$, 95% CI [0.065, 0.154]) รองลงมา คือ บรรทัดฐานของสังคม ($\beta = 0.081$, 95% CI [0.018, 0.144]) ความสามารถในการรับรู้ตนเอง ($\beta = 0.078$, 95% CI [0.027, 0.127]) และทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ ($\beta = 0.064$, 95% CI [0.009, 0.116]) ตามลำดับ

แม้ว่าอิทธิพลโดยตรงของบุคลิกภาพเชิงรุกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\beta = 0.498$, $p < 0.001$) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวบ่งชี้ว่าตัวแปรทางจิตวิทยาทั้งสี่ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วน (Partial Mediation) ซึ่งตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ได้อย่างครบถ้วน

เมื่อพิจารณาสัดส่วนของอิทธิพลทางอ้อมต่ออิทธิพลรวม พบว่า เส้นทางการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีส่วนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.03 ของอิทธิพลรวม รองลงมา คือ เส้นทางการบรรทัดฐานของสังคม ร้อยละ 9.77 เส้นทางการความสามารถในการรับรู้ตนเอง ร้อยละ 9.41 และเส้นทางการทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ ร้อยละ 7.72 ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์นี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทเชิงกลไกของตัวแปรทางจิตวิทยาในการเชื่อมโยงบุคลิกภาพเชิงรุกกับเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ

3. การทดสอบบทบาทของพื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการ

เพื่อทดสอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 งานวิจัยนี้ได้ทำการวิเคราะห์บทบาทของพื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการในฐานะตัวแปรปรับต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุกและเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัย ผลการวิเคราะห์พบว่า พื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการมีบทบาทในการเสริมความสัมพันธ์ดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า ในกลุ่มนักศึกษาที่มีพื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุกและเจตนาการเป็นผู้ประกอบการมีความเข้มแข็งมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีพื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการ สะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์ ความคุ้นเคยกับกิจกรรมทางธุรกิจ และการได้รับแบบอย่างจากครอบครัว สามารถช่วยเสริมให้ลักษณะเชิงรุกของนักศึกษาพัฒนาไปสู่เจตนาการเป็นผู้ประกอบการได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ในทางตรงกันข้าม สำหรับนักศึกษาที่ไม่มีพื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการ แม้ว่าบุคลิกภาพเชิงรุกจะยังคงมีอิทธิพลเชิงบวกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ แต่ระดับความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ดังกล่าวอยู่ในระดับที่ต่ำกว่า แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมทางครอบครัวสามารถทำหน้าที่เป็นปัจจัยสนับสนุนที่ช่วยขยายอิทธิพลของลักษณะเชิงบุคคลไปสู่การก่อตัวของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ

ผลการทดสอบบทบาทของตัวแปรปรับดังกล่าวตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ได้อย่างครบถ้วน และสะท้อนให้เห็นว่า นอกจากปัจจัยด้านบุคลิกภาพและกระบวนการรับรู้แล้ว ปัจจัยด้านบริบททางครอบครัวยังมีบทบาทสำคัญในการอธิบายความแตกต่างของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าบุคลิกภาพเชิงรุกมีอิทธิพลต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bateman, T. S. & Crant, J. M. ที่ระบุว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพเชิงรุกมักมีแนวโน้มริเริ่มการกระทำ แสวงหาโอกาส และปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ดี ส่งผลให้มีแรงจูงใจและความตั้งใจในการประกอบธุรกิจมากกว่าบุคคลทั่วไป (Bateman, T. S. & Crant, J. M., 1993) ผลการศึกษารั้งนี้จึงสนับสนุนแนวคิดที่ว่าบุคลิกภาพเชิงรุกเป็นปัจจัยด้านลักษณะนิสัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการก่อตัวของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มนักศึกษา โดยเฉพาะในบริบทที่ตลาดแรงงานมีความไม่แน่นอนและการแข่งขันสูง

ผลการวิเคราะห์เส้นทาง ยังพบว่า ความสามารถในการรับรู้ตนเอง ทักษะคิดต่อการเป็นผู้ประกอบการ บรรทัดฐานของสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วนระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุกและเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยก่อนหน้านี้ที่ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านการรับรู้และทัศนคติเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงลักษณะบุคลิกภาพกับเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ (Zhao, H. et al., 2005); (Krueger, N. F. et al., 2000) ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าบุคลิกภาพเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการอธิบายการตัดสินใจเชิงพฤติกรรมของบุคคล หากแต่ต้องอาศัยกระบวนการประเมิน การตีความ และการรับรู้ภายในของบุคคลเป็นตัวกลางในการขยายอิทธิพลของบุคลิกภาพไปสู่เจตนาการเป็นผู้ประกอบการอย่างเป็นรูปธรรม

เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีบทบาทเป็นตัวแปรส่งผ่านที่มีอิทธิพลสูงที่สุดในบรรดาตัวแปรทั้งหมด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen, I ที่เสนอว่าการรับรู้ความสามารถของบุคคลในการควบคุมและจัดการทรัพยากร โอกาส และอุปสรรค เป็นปัจจัยทำนายเจตนาพฤติกรรมที่สำคัญ (Ajzen, I., 1991) นักศึกษาที่มีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถรับมือกับความเสี่ยง ความไม่แน่นอน และความท้าทายของการเริ่มต้นธุรกิจได้ มีแนวโน้มพัฒนาเจตนาการเป็นผู้ประกอบการในระดับที่สูงกว่า ผลการค้นพบนี้

ชี้ให้เห็นว่าการเสริมสร้างการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ และกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ลงมือทำจริง อาจเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมเจตนาการเป็นผู้ประกอบการในกลุ่มนักศึกษา

นอกจากนี้ บทบาทการปรับของพื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการยังแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมสามารถเสริมสร้างอิทธิพลของบุคลิกภาพเชิงรุกต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมีนัยสำคัญ นักศึกษาที่เติบโตในครอบครัวผู้ประกอบการมักได้รับการถ่ายทอดต้นแบบทางพฤติกรรม ความรู้ และทัศนคติที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจ ซึ่งช่วยให้ลักษณะเชิงรุกของบุคคลสามารถแปรเปลี่ยนไปสู่เจตนาการลงมือเป็นผู้ประกอบการได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ผลการศึกษานี้จึงเน้นย้ำถึงบทบาทของบริบททางสังคมและครอบครัวในฐานะปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อกระบวนการพัฒนาเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษา

โดยสรุป ผลการวิจัยนี้ให้หลักฐานเชิงประจักษ์ว่าบุคลิกภาพเชิงรุกส่งผลต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านตัวแปรส่งผ่านตามกรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน อีกทั้งบทบาทของตัวแปรปรับช่วยอธิบายกลไกภายในของกระบวนการดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบ ผลการศึกษานี้ไม่เพียงสนับสนุนการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในบริบทของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศจีนเท่านั้น แต่ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ Liñán, F. & Chen, Y. W. ที่ชี้ว่าองค์ประกอบด้านทัศนคติและการรับรู้เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเจตนาการเป็นผู้ประกอบการในระดับบุคคล (Liñán, F. & Chen, Y. W., 2009)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ใช้กรอบทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในการตรวจสอบกลไกที่บุคลิกภาพเชิงรุกส่งผลต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษามหาวิทยาลัย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า บุคลิกภาพเชิงรุกมีอิทธิพลต่อเจตนาการเป็นผู้ประกอบการทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านตัวแปรส่งผ่าน ได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ตนเอง ทัศนคติต่อการเป็นผู้ประกอบการ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม โดยเฉพาะการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ซึ่งพบว่า มีอิทธิพลสูงที่สุด นอกจากนี้ พื้นฐานครอบครัวผู้ประกอบการยังทำหน้าที่เป็นตัวแปรปรับที่ช่วยเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพเชิงรุกและเจตนาการเป็นผู้ประกอบการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษานี้ยืนยันความเหมาะสมของทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในการอธิบายเจตนาการเป็นผู้ประกอบการในบริบทของนักศึกษามหาวิทยาลัยในประเทศจีน และสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาเจตนาการเป็นผู้ประกอบการมิได้เกิดจากปัจจัยด้านบุคลิกภาพเพียงประการเดียว หากแต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการรับรู้ การประเมิน และการตัดสินใจของบุคคลภายใต้บริบททางสังคม ครอบครัว และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวย งานวิจัยนี้จึงมีส่วนช่วยขยายกรอบการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน โดยบูรณาการบุคลิกภาพเชิงรุกในฐานะปัจจัยเชิงลักษณะบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อการก่อตัวของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการ และช่วยเพิ่มพลังในการอธิบายพฤติกรรมเชิงตั้งใจของนักศึกษาได้อย่างเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ในเชิงประยุกต์ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาควรให้ความสำคัญกับการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเสริมสร้างบุคลิกภาพเชิงรุกควบคู่กับการพัฒนาการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมของนักศึกษา โดยการบูรณาการการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ

ผ่านโครงการจำลองทางธุรกิจ การเรียนรู้จากกรณีศึกษา การแข่งขันแผนธุรกิจ และการจัดตั้งศูนย์หรือแพลตฟอร์ม บ่มเพาะผู้ประกอบการในระดับมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพื่อช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ ความสามารถในการจัดการความเสี่ยง และการรับมือกับความไม่แน่นอนในการดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การส่งเสริมบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ประกอบการต้นแบบ และเครือข่ายผู้ประกอบการรุ่นพี่ ในฐานะแหล่งเรียนรู้และแบบอย่างทางสังคม จะมีส่วนช่วยถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้เชิงปฏิบัติ และค่านิยม ที่สนับสนุนการเป็นผู้ประกอบการ อันนำไปสู่การเสริมสร้างบรรทัดฐานทางสังคมที่เอื้อต่อการก่อตัวและการคงอยู่ ของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการของนักศึกษาอย่างยั่งยืน ขณะเดียวกัน สถาบันการศึกษาอาจพิจารณาสร้างกลไก การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ประกอบการในท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและการสนับสนุนทางสังคมต่อการเลือกเส้นทางอาชีพด้านการเป็นผู้ประกอบการ ของนักศึกษา ในระดับนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการพัฒนาผู้ประกอบการควรพิจารณา สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการส่งเสริมกิจกรรมผู้ประกอบการทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและระดับสังคม ผ่านการสนับสนุนทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน และเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา ภาครัฐกิจ และภาคชุมชน ตลอดจนการบูรณาการนโยบายด้านการศึกษา นวัตกรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อสร้าง ระบบนิเวศผู้ประกอบการที่เอื้อต่อการเปลี่ยนผ่านจากเจตนาการเป็นผู้ประกอบการไปสู่การปฏิบัติจริง โดยเฉพาะ ในบริบทของเศรษฐกิจดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัด บางประการ ได้แก่ การใช้ข้อมูลภาคตัดขวาง ซึ่งอาจไม่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของเจตนาการเป็นผู้ประกอบการในระยะยาวได้อย่างครบถ้วน การจำกัดพื้นที่ศึกษาเฉพาะมณฑลเหอเป่ย์ และการพึ่งพาข้อมูล จากแบบสอบถามรายงานตนเองซึ่งอาจได้รับอิทธิพลจากอคติของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้น การวิจัยในอนาคต ควรพิจารณาออกแบบการศึกษาแบบติดตามผลในระยะยาว ขยายขอบเขตพื้นที่ศึกษาไปยังภูมิภาคอื่น รวมถึง ผสมผสานวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และพิจารณาตัวแปรเชิงบริบทเพิ่มเติม เช่น วัฒนธรรมองค์กร นโยบายภาครัฐ หรือรูปแบบการสนับสนุนทางการเงิน เพื่อให้สามารถอธิบายกระบวนการก่อรูปและพัฒนาเจตนา การเป็นผู้ประกอบการได้อย่างครอบคลุมและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Ajzen, I. & Fishbein, M. (2000). Attitudes and the attitude-behavior relation: Reasoned and automatic processes. *European Review of Social Psychology*, 11(1), 1-33.
- Bateman, T. S. & Crant, J. M. (1993). The proactive component of organizational behavior: A measure and correlates. *Journal of Organizational Behavior*, 14(2), 103-118.
- Krueger, N. F et al. (2000). Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15(6), 411-432.

- Li, C. & Wu, J. (2020). Entrepreneurial intention among Chinese college students: The role of motivation and environment. *Journal of Entrepreneurship Education*, 23(4), 1-12.
- Li, X. & Wang, Y. (2022). Influence of employment pressure on career decision-making of Chinese college students after COVID-19. *Frontiers in Psychology*, 13, 972345. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.972345>.
- Liñán, F. & Chen, Y. W. (2009). Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 593-617.
- Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. *Journal of Political Economy*, 98(5), 71-102.
- Wilson, F. et al. (2007). Gender, entrepreneurial self-efficacy, and entrepreneurial career intentions: Implications for entrepreneurship education. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 31(3), 387-406.
- Zhao, H. et al. (2005). The mediating role of self-efficacy in the development of entrepreneurial intentions. *Journal of Applied Psychology*, 90(6), 1265-1272.

การสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี เพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดสำหรับรายวิชาการดำเนินงาน และการบริการอาหารและเครื่องดื่ม*

SYNTHESIZING THEORY AND CONCEPTS TO DEVELOP PERFORMANCE INDICATORS IN FOOD AND BEVERAGE MANAGEMENT COURSES

ชลธิชา พันธุ์สว่าง

Chonticha Pansawang

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Muban Chombueng Rajabhat University, Ratchaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: Miss_a-o-m@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาแนวทางการสร้างตัวชี้วัดรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม โดยสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ ได้แก่ การเรียนรู้เชิงรุก การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ฐานพื้นที่และชุมชน (Place-Based/Community-Based Learning) รวมทั้งกรอบลำดับพฤติกรรมการเรียนรู้ตาม Bloom's Taxonomy เพื่อนำมาออกแบบตัวชี้วัดที่สะท้อนสมรรถนะผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับลักษณะของรายวิชาที่ผสมองค์ความรู้เชิงทฤษฎีเข้ากับทักษะปฏิบัติในสถานการณ์จำลองและบริบทวิชาชีพจริง ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นมี 4 มิติ ได้แก่ 1) ตัวชี้วัดด้านความรู้ เน้นความเข้าใจ การวิเคราะห์ และการประยุกต์ความรู้เกี่ยวกับงานบริการอาหารและเครื่องดื่มตามลำดับขั้นการเรียนรู้ของ Bloom 2) ตัวชี้วัดด้านทักษะปฏิบัติ สะท้อนความสามารถในการเตรียมอาหาร การจัดบริการ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการทำงานเป็นทีม ซึ่งเชื่อมโยงกับหลัก Experiential Learning ที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง 3) ตัวชี้วัดด้านทัศนคติและคุณธรรม มุ่งพัฒนาเจตคติวิชาชีพ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย การบริการด้วยใจ และการเห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยบูรณาการบริบทอาหารไทย - ยวนในตำบลรางบัวเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ และ 4) ตัวชี้วัดด้านผลสัมฤทธิ์รวม ใช้ประเมินความสามารถของผู้เรียนในการบูรณาการความรู้และทักษะเพื่อสร้างสรรค์งานบริการอาหารและเครื่องดื่มให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ กระบวนการประเมิน ได้แก่ การสังเกต การประเมินสถานการณ์จำลอง แฟ้มสะสมงาน การสะท้อนคิด และแบบทดสอบ ผลการสังเคราะห์ชี้ว่าการสร้างตัวชี้วัดตามแนวคิดบูรณาการดังกล่าวช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้ตอบโจทย์อุตสาหกรรมบริการยุคใหม่ สนับสนุนการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งสามด้าน และเสริมสร้างจิตสำนึกต่อชุมชนและวัฒนธรรม อันนำไปสู่ความพร้อมในการประกอบวิชาชีพอย่างมีคุณภาพ

* Received 2 December 2025; Revised 19 December 2025; Accepted 22 December 2025

คำสำคัญ: การดำเนินงานอาหารและเครื่องดื่ม, การเรียนรู้เชิงรุก, การเรียนรู้เชิงประสบการณ์, การเรียนรู้เชิงพื้นที่ชุมชน, ตัวชี้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This article aims to examine the development of guidelines for creating learning indicators for the course Food and Beverage Operations and Service. The study synthesizes concepts and theories of modern learning management, including Active Learning, Experiential Learning, and Place-Based/Community-Based Learning, as well as Bloom's Taxonomy of cognitive learning behaviors. These frameworks are applied to design indicators that comprehensively reflect learners' competencies in terms of knowledge, skills, and attitudes, aligning with the nature of the course that integrates theoretical knowledge with practical skills in both simulated and real professional contexts. The developed indicators consist of four dimensions, 1) Knowledge indicators, emphasizing comprehension, analysis, and application of knowledge related to food and beverage service, organized according to the progressive levels of Bloom's Taxonomy. 2) Practical skill indicators, reflecting learners' abilities in food preparation, service operations, problem-solving, and teamwork, in accordance with the principles of Experiential Learning, which promotes learning through hands-on practice. 3) Attitude and ethics indicators, focusing on developing professional attitudes, responsibility, discipline, service-mindedness, and appreciation of local wisdom, with the learning process integrating the Thai-Yuan culinary context of Rang Bua Subdistrict. and 4) Overall performance indicators, used to assess learners' abilities to integrate knowledge and skills to create food and beverage service work that meets professional standards. The assessment methods include observation, simulation-based assessments, portfolios, reflective practice, and tests. The synthesis highlights that developing indicators based on this integrated framework enhances the quality of learning management to meet the needs of the modern service industry, supports the development of learners' competencies in all three domains, and fosters a sense of community and cultural appreciation, ultimately contributing to learners' readiness for professional practice with quality.

Keywords: Food and Beverage Operations, Active Learning, Experiential Learning, Place-Based Learning, Learning Achievement Indicators

บทนำ

ในปัจจุบัน การพัฒนาทักษะวิชาชีพด้านการบริการอาหารและเครื่องดื่มถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้นักเรียนสามารถตอบสนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นภาคส่วนที่มีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ (Trilling, B. & Fadel, C., 2009); (Sobel, D., 2004)

การเรียนการสอนในรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่มจึงไม่เพียงมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้และทักษะเชิงปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังจำเป็นต้องมีการประเมินผลที่ชัดเจนและมีมาตรฐาน เพื่อให้สามารถวัดความสามารถและความก้าวหน้าของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม (Kolb, D. A., 1984); (Joyce, B. & Weil, M., 2009) การประเมินผลในรายวิชาดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยตัวชี้วัดที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีทางการเรียนรู้ รวมถึงมาตรฐานวิชาชีพด้านอาหารและการบริการ (Sobel, D., 2004); (Trilling, B. & Fadel, C., 2009) การพัฒนาตัวชี้วัดที่เหมาะสมจึงต้องอาศัยการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัย แนวคิดเชิงทฤษฎี และกรอบมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดเครื่องมือประเมินที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับบริบทของการเรียนการสอนในสถานศึกษา (Kolb, D. A., 1984); (Joyce, B. & Weil, M., 2009)

Brown, J. S. et al., Gagné, R. M. ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนในรายวิชาการบริการอาหารและเครื่องดื่ม ถือเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะวิชาชีพของผู้เรียน เนื่องจากเป็นรายวิชาที่ผสมผสานระหว่างองค์ความรู้ทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติจริงในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์ประกอบจริง เพื่อสร้างสมรรถนะด้านการบริการ การบริหารจัดการ และความเข้าใจในกระบวนการผลิตอาหารอย่างครบวงจร (Brown, J. S. et al., 1989); (Gagné, R. M., 1985) การเรียนรู้ในรายวิชานี้จึงมิได้มุ่งเน้นเพียงการรับรู้ข้อมูล แต่เน้นการฝึกทักษะ การประยุกต์ใช้ และการตัดสินใจภายใต้สถานการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ situated learning ที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้จากบริบทของการปฏิบัติจริง (Lave, J. & Wenger, E., 1991) อย่างไรก็ตาม รูปแบบการสอนแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นการบรรยายและการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว ทำให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้รับสารมากกว่าผู้ลงมือปฏิบัติ ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาทักษะเชิงกระบวนการและความเข้าใจเชิงลึกได้อย่างเต็มที่ (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนรู้ไปสู่รูปแบบที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น

จากแนวคิดของ Kolb, D. A., Prince, M. ได้สรุปว่า แนวทาง Active Learning จึงได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าเป็นกลยุทธ์การสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้ประกอบวิชาชีพบริการอาหารและเครื่องดื่ม (Kolb, D. A., 1984); (Prince, M., 2004) ส่วนแนวคิดของ Piaget, J., Silberman, M. L. ได้สรุปว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การจำลองสถานการณ์การบริการ การจัดการโครงการกลุ่ม หรือการเรียนรู้แบบบูรณาการกับชุมชน จะช่วยเชื่อมโยงความรู้เชิงทฤษฎีกับประสบการณ์ตรง ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก และสร้างความยั่งยืนในการเรียนรู้ของผู้เรียน (Piaget, J., 1973); (Silberman, M. L., 1996)

นอกจากนั้น Mertler, C. A. ได้กล่าวถึง การพัฒนาตัวชี้วัดสำหรับรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่มยังเป็นกระบวนการสำคัญในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ตัวชี้วัดที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนการสอนช่วยให้ผู้สอนสามารถติดตามความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Mertler, C. A., 2001) การสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ทักษะวิชาชีพ และการบริหารจัดการอาหารและเครื่องดื่ม จะช่วยสร้างกรอบแนวคิดที่เป็นระบบสำหรับการพัฒนาตัวชี้วัด ทำให้สามารถประเมินทั้งด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถนะเชิงปฏิบัติได้อย่างครอบคลุมและเชื่อถือได้

ทั้งนี้ Biggs, J. & Tang, C. ได้กล่าวถึง การศึกษาการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีเพื่อพัฒนาตัวชี้วัด ยังสนับสนุนการปรับปรุงหลักสูตรและกลยุทธ์การสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานและ แนวโน้มอุตสาหกรรมอาหารและบริการอย่างทันสมัย (Biggs, J. & Tang, C., 2011) การมีตัวชี้วัดที่ชัดเจนและมีมาตรฐานช่วยให้ผู้เรียนสามารถตระหนักถึงความคาดหวังของการเรียนรู้ และช่วยให้ผู้สอนสามารถออกแบบ กิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาได้อย่างตรงจุด ซึ่งส่งผลให้การเรียน การสอนในรายวิชานี้มีประสิทธิภาพสูงสุดและสร้างผู้เรียนที่มีความพร้อมทั้งด้านทักษะและความรู้เพื่อนำไปใช้ใน สถานประกอบการจริงได้อย่างมั่นใจ

รายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม

Walker, J. R. & Lundberg, D. E. ได้กล่าวถึง รายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของผู้เรียนในด้านการบริหารจัดการอาหารและเครื่องดื่ม อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการวางแผน การผลิต การบริการ ไปจนถึงการประเมินคุณภาพการดำเนินงาน ในสถานประกอบการ (Walker, J. R. & Lundberg, D. E., 2005) ในส่วน Kolb, D. A., Gagné, R. M. ได้กล่าวถึง รายวิชานี้เน้นการสร้างสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมืออาชีพในสาขาอุตสาหกรรมบริการ โดยเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย กระบวนการจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่ม การจัดการบริการ การบริหารต้นทุน และการควบคุมคุณภาพ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการดำเนินงานในธุรกิจบริการอาหาร นอกจากนี้ การเรียนรู้ ในรายวิชานี้จำเป็นต้องบูรณาการองค์ความรู้ทางทฤษฎีและการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจลำดับ กระบวนการและแนวปฏิบัติที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถปรับใช้ทักษะตามสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kolb, D. A., 1984); (Gagné, R. M., 1985) ส่วน Piaget, J., Silberman, M. L. ได้กล่าวถึง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ และสะท้อนผลลัพธ์ของการปฏิบัติ ซึ่ง นำไปสู่การพัฒนาทักษะในระดับลึก ทั้งในด้านการตัดสินใจเชิงบริหาร ความคิดสร้างสรรค์ และการแก้ปัญหา (Piaget, J., 1973); (Silberman, M. L., 1996) ในขณะเดียวกัน Bonwell, C. C. & Eison, J. A., Prince, M. ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ เรียนรู้มากขึ้น ผ่านกิจกรรม เช่น การจำลองสถานการณ์ในร้านอาหาร การทำโครงงานกลุ่ม และการเรียนรู้จาก ชุมชนจริง ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจเชิงบูรณาการและความมั่นใจในการปฏิบัติงานจริง (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991); (Prince, M., 2004) การจัดการเรียนรู้ในลักษณะนี้จึงตอบสนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรม บริการยุคใหม่ ที่มุ่งเน้นการสร้างบุคลากรที่มีสมรรถนะสูง มีความคิดริเริ่ม และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่าง มีประสิทธิภาพ โดยสรุป การสังเคราะห์แนวคิดทั้งหมดสะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาการดำเนินงานและ การบริการอาหารและเครื่องดื่มควรเน้นการบูรณาการทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ใช้กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น และมุ่งพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่ออุตสาหกรรมบริการสมัยใหม่ ได้แก่ ความรู้เชิงระบบ ทักษะการปฏิบัติงานจริง ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมืออาชีพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนการสอนแบบ Active Learning

Bonwell, C. C. & Eison, J. A., Prince, M. ได้กล่าวถึง การเรียนการสอนแบบ Active Learning เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้นอกจากการรับสารเพียงฝ่ายเดียว โดยผู้เรียนจะเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่ม การแก้ปัญหาเชิงสถานการณ์ การทำโครงการ การทดลองปฏิบัติจริง และการจำลองสถานการณ์ในบริบทที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริง (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991); (Prince, M., 2004) เช่นเดียวกับแนวคิดของ Freeman, S. et al. ได้กล่าวถึงแนวทางนี้มุ่งพัฒนาความเข้าใจเชิงลึก การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Freeman, S. et al., 2014) และ Hmelo-Silver, C. E. ได้กล่าวถึง แนวคิดสำคัญของ Active Learning ประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่ 1) การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Hands-on Learning) ที่ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสและทักษะในการเรียนรู้จริง เพื่อพัฒนาความเข้าใจในเชิงปฏิบัติ 2) การแก้ปัญหา (Problem-Based Learning: PBL) ที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และ 3) การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม (Collaborative Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน (Hmelo-Silver, C. E., 2004) และแนวคิดของ Piaget, J. ด้านทฤษฎีสันับสนุน Active Learning มีพื้นฐานมาจาก ทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ซึ่งมองว่าผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากประสบการณ์ตรงผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและการสะท้อนคิด (Reflection) การเรียนรู้จึงไม่ใช่การรับความรู้จากผู้สอน แต่เป็นการสร้างความเข้าใจใหม่ด้วยตนเอง (Piaget, J., 1973) นอกจากนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb, D. ยังเน้นวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีประสบการณ์ตรง (Concrete Experience), การสะท้อนคิด (Reflective Observation), การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization), และการทดลองใช้ในสถานการณ์จริง (Active Experimentation) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kolb, D. A., 1984) ในส่วนแนวคิดของ Silberman, M. L., Prince, M. ที่สรุปว่า การเรียนรู้แบบ Active Learning จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในรายวิชาที่เน้นทักษะปฏิบัติ เช่น รายวิชาการบริการอาหารและเครื่องดื่ม เนื่องจากช่วยเพิ่มความเข้าใจเชิงลึกและการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ รวมถึงช่วยปลูกฝังความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง (Silberman, M. L., 1996); (Prince, M., 2004) ดังนั้น แนวทางดังกล่าวจึงเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งสร้างผู้เรียนให้เป็นนักคิด นักปฏิบัติ และผู้สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ในสาขาวิชาชีพของตน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Bloom, B. S. ได้กล่าวถึง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Learning Achievement) หมายถึง ระดับความสำเร็จของผู้เรียนในการบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และทัศนคติที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนการสอน (Bloom, B. S., 1956) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา โดยต้องอาศัยการออกแบบการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของรายวิชา

กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ครบทั้งสามด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain), ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain), และด้านจิตพิสัย (Affective Domain) ทฤษฎีลำดับขั้นพฤติกรรมการเรียนรู้ของ Bloom, B. S. (Bloom's Taxonomy) เน้นว่าการเรียนรู้มีลำดับขั้นจากง่ายไปยาก เริ่มจากความรู้ความจำ (Knowledge) ความเข้าใจ (Comprehension) การประยุกต์ใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินค่า (Evaluation) (Bloom, B. S., 1956) การออกแบบการเรียนรู้ การสอนที่คำนึงถึงลำดับขั้นเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ในขณะเดียวกัน แนวคิดการเรียนรู้เพื่อความชำนาญ (Mastery Learning) ของ Block, J. H. & Burns, R. B. ได้เสนอว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ หากได้รับโอกาสและเวลาที่เพียงพอ แนวคิดนี้จึงเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยการใช้วิธีการสอน การฝึกปฏิบัติ และการประเมินผลที่ยืดหยุ่น เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง (Block, J. H. & Burns, R. B., 1976) ส่วน Freeman, S. et al. ได้กล่าวถึง ในบริบทของการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม การนำแนวทาง Active Learning มาใช้สามารถส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติจริง และสะท้อนผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งช่วยพัฒนาทั้งด้านความเข้าใจเชิงลึกและทักษะการปฏิบัติ (Freeman, S. et al., 2014); (Prince, M., 2004) ตัวอย่างเช่น การออกแบบกิจกรรมจำลองการบริการ การวิเคราะห์กรณีศึกษา การจัดโครงงาน หรือการปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง ล้วนช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับสถานการณ์ในอาชีพได้ดียิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ (Guskey, 2010) โดยสรุป แนวคิดทั้งหมดชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อการจัดการเรียนรู้มีความเป็นระบบ เน้นการพัฒนาทั้งสามมิติของ Bloom ใช้กลยุทธ์ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเชิงรุกผ่านกิจกรรมที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง

แนวคิดการเรียนการสอนกับการบูรณาการเชิงพื้นที่ชุมชน

Gruenewald, D. A. ได้กล่าวถึง แนวคิดการบูรณาการการเรียนรู้กับชุมชน (Community-based Integration) เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากบริบทจริงของพื้นที่ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างองค์ความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง (Gruenewald, D. A., 2003) สอดคล้องกับแนวคิดของ Sobel, D. ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น อีกทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการของ Place-Based Education (PBE) ซึ่งเน้นให้สถานที่หรือพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ โดยผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการสำรวจ ศึกษา และสร้างองค์ความรู้จากบริบทของพื้นที่นั้น ๆ (Sobel, D., 2004) และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Smith, G. A. ที่กล่าวถึง การเรียนรู้เชิงพื้นที่ชุมชนจึงไม่เพียงเป็นการเรียนรู้ในเชิงเนื้อหา แต่ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างผู้เรียนกับชุมชน นำไปสู่การพัฒนาความรู้เชิงลึก ความเข้าใจเชิงระบบ และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาท้องถิ่น (Smith, G. A., 2002) ในบริบทของตำบลรางบัว การบูรณาการชุมชนเข้ากับการเรียนการสอนรายวิชาการดำเนินงาน

และการบริการอาหารและเครื่องดื่ม สามารถทำได้ผ่านการนำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมอาหารอัตลักษณ์ของชุมชนไทย - ยวน มาประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน การศึกษากระบวนการทำอาหารพื้นถิ่น การออกแบบเมนูที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น หรือการจัดโครงการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารพื้นบ้านร่วมกับชุมชน ซึ่ง Theobald, P. & Curtiss, J. ได้กล่าวถึง กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานที่จริง เข้าใจบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของพื้นที่ (Theobald, P. & Curtiss, J., 2000) ในส่วน Gruenewald, D. A., Sobel, D. ที่สรุปว่า การจัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่ชุมชนไม่เพียงช่วยพัฒนาความรู้และทักษะทางวิชาชีพของผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความรับผิดชอบต่อชุมชน เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และปลูกฝังแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาที่มุ่งสร้าง “ผู้เรียนแห่งศตวรรษที่ 21” ที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมควบคู่กัน (Gruenewald, D. A., 2003); (Sobel, D., 2004) โดยสรุป การเรียนการสอนที่บูรณาการพื้นที่ชุมชนเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างทั้งความรู้ ทักษะวิชาชีพ และคุณลักษณะด้านคุณธรรมของผู้เรียน ควบคู่กับการปลูกฝังความรับผิดชอบต่อชุมชนและแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นทั้งผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และพลเมืองที่มีจิตสำนึกต่อสังคมและวัฒนธรรมของตน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

Reigeluth, C. M. & Carr-Chellman, A. A. ได้กล่าวถึง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Instructional Model Development) เป็นกระบวนการที่มุ่งสร้างแนวทางการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและบริบทของสังคมในปัจจุบัน โดยอาศัยการสังเคราะห์องค์ความรู้จากหลายศาสตร์ทั้งด้านจิตวิทยาการเรียนรู้ ทฤษฎีการสอน และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ (Reigeluth, C. M. & Carr-Chellman, A. A., 2009) และ Dick, W. & Carey, L. ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วยขั้นตอนสำคัญ ดังนี้ การวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน (Learner Analysis) เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่มุ่งศึกษาลักษณะพื้นฐานของผู้เรียน เช่น ความรู้เดิม ความสนใจ และบริบททางสังคม เพื่อให้เข้าใจความต้องการและปัญหาของผู้เรียนอย่างแท้จริง การวิเคราะห์นี้ช่วยให้ผู้ออกแบบสามารถกำหนดแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสม (Dick, W. & Carey, L., 1996) นอกจากนี้ ยังมี Joyce, B. et al. ได้กล่าวถึง การออกแบบกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ (Integrated Conceptual Framework) ขั้นตอนนี้เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลจากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดหรือโมเดลที่ชัดเจน เพื่อกำหนดองค์ประกอบหลักของการเรียนรู้ เช่น เป้าหมายการเรียนรู้ เนื้อหา กระบวนการ และการประเมินผล โดยกรอบแนวคิดที่ดีควรเชื่อมโยงความรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติจริงในบริบทของผู้เรียน (Joyce, B. et al., 2015) และ Gagné, R. M. ได้กล่าวถึง การเลือกกลยุทธ์และกิจกรรมการเรียนรู้ (Instructional Strategies and Activities) เป็นการกำหนดวิธีการจัดกิจกรรมและเทคนิคการสอนที่เหมาะสมกับลักษณะของผู้เรียนและเนื้อหาวิชา อาจใช้แนวคิดของ Gagné, R. M. ที่เสนอ 9 ขั้นตอนของการสอน (Nine Events of Instruction) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล เช่น การกระตุ้นความสนใจ การนำเสนอเนื้อหา การให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ การประเมินผลและปรับปรุงรูปแบบ (Evaluation and Revision) ขั้นตอนสุดท้าย คือ การนำรูปแบบการสอน

ไปทดลองใช้ (try-out) และประเมินประสิทธิภาพทั้งด้านกระบวนการและผลลัพธ์การเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การประเมินนี้สามารถอ้างอิงแนวคิดการประเมินแบบฟอร์มาทีฟ (Formative Evaluation) และซัมมาทีฟ (Summative Evaluation) (Gagné, R. M., 1985) และตามแนวทางของ Kirkpatrick การบูรณาการองค์ความรู้ทั้ง 4 ด้านนี้ ทำให้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับ เป้าหมายการเรียนรู้ เนื้อหา และบริบทของชุมชน อย่างแท้จริง โดยเฉพาะในกรณีของการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการในพื้นที่ตำบลรางบัว ซึ่งต้องคำนึงถึงทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชน และการพัฒนาทักษะอาชีพของผู้เรียนควบคู่กัน (Kirkpatrick, D. L., 1998) โดยสรุป การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนต้องดำเนินการตามกระบวนการที่เป็นระบบ เริ่มจากการวิเคราะห์ผู้เรียน การสร้างกรอบแนวคิด การกำหนดกลยุทธ์การสอน และการประเมินผล ซึ่งการบูรณาการองค์ความรู้เหล่านี้ช่วยให้รูปแบบการสอนตอบสนองต่อเป้าหมาย เนื้อหา และบริบทของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะในบริบทของตำบลรางบัวที่ต้องคำนึงถึงทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชน และการพัฒนาทักษะอาชีพควบคู่กัน

บริบทพื้นที่ชุมชนตำบลรางบัว

ทิพย์วรรณ สุวรรณศรี ได้กล่าวถึง ชุมชนตำบลรางบัว อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีเอกลักษณ์โดดเด่นด้าน “ภูมิปัญญาอาหารไทย - ยวน” ซึ่งสะท้อนถึงรากฐานทางสังคมและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น การประกอบอาหารของชุมชนนี้ไม่เพียงเป็นการถ่ายทอดความรู้ด้านรสชาติหรือเทคนิคการปรุงเท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม ความเชื่อ และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน (ทิพย์วรรณ สุวรรณศรี, 2562) ส่วน Sobel, D., Gruenewald, D. A. การเรียนรู้ในบริบทพื้นที่ชุมชนตำบลรางบัว ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจและเข้าถึง ทรัพยากรท้องถิ่น เช่น วัตถุดิบพื้นบ้าน เครื่องปรุง และวิธีการจัดการอาหารตามฤดูกาล รวมถึง ความร่วมมือและวิถีชีวิตของชุมชน ที่มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกันผ่านกิจกรรมด้านอาหาร การเรียนรู้จากชุมชนในลักษณะนี้จึงเป็นการเรียนรู้แบบ Place-Based Education ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการกับชีวิตจริง (Sobel, D., 2004); (Gruenewald, D. A., 2003) นอกจากนี้ การบูรณาการภูมิปัญญาอาหารไทย - ยวนเข้าสู่รายวิชาการบริการอาหารและเครื่องดื่ม ยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียน พัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ (Practical Skills) และ ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ผ่านการลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่มุ่งให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้จากการกระทำ การสะท้อนคิด และการปรับใช้ในบริบทจริง ทั้งนี้ ยังช่วยสร้างจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาอาชีพในชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการ

Bonwell, C. C. & Eison, J. A., Prince, M. ได้กล่าว จากการสังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้แบบ Active Learning การเรียนรู้เชิงพื้นที่ชุมชน และการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เหมาะสมกับรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม ดังนี้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่เชื่อมโยงกับชุมชน การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม เช่น การฝึกปฏิบัติจริงในสถานประกอบการจำลอง การเรียนรู้จากชุมชน หรือการแก้ปัญหา

จากสถานการณ์จริง จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกและทักษะการคิดวิเคราะห์ (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991); (Prince, M., 2004) และ Kolb, D. A. กล่าวถึงการใช้กรอบแนวคิดเชิงบูรณาการระหว่างทฤษฎีการเรียนรู้และบริบทชุมชน การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ควรบูรณาการแนวคิดทางทฤษฎี เช่น Constructivism (Piaget, J., 1973) และ Experiential Learning (Kolb, D. A., 1984) ส่วน Sobel, D., Gruenewald, D. A. ได้กล่าวถึง การเข้ากับบริบทของชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) และสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้และสังคม การนำองค์ความรู้ท้องถิ่น เช่น ภูมิปัญญาอาหารไทย - ยวน กระบวนการปรุงอาหารพื้นบ้าน และวัฒนธรรมการบริโภคในชุมชน มาเป็นฐานในการเรียนรู้ จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสังคม สอดคล้องกับแนวคิด Place-Based Learning ที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้จากพื้นที่จริง (Sobel, D., 2004); (Gruenewald, D. A., 2003) เช่นเดียวกับ Dick, W. & Carey, L. ได้กล่าวถึง การประเมินและปรับปรุงรูปแบบผ่านการสังเคราะห์แนวคิดและกรณีศึกษาเอกสาร การพัฒนารูปแบบควรมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ทั้งการประเมินเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้และบริบทของผู้เรียน (Dick, W. & Carey, L., 1996) และ Trilling, B. & Fadel, C. ได้กล่าวถึง รูปแบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่พัฒนาขึ้นจากแนวทางดังกล่าวจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางวิชาการมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง พัฒนาทักษะการคิด การปฏิบัติ และความร่วมมือ อีกทั้งยังสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้สร้างความรู้ (Knowledge Creator) มากกว่าผู้รับความรู้ (Knowledge Receiver) (Trilling, B. & Fadel, C., 2009) โดยรวม แนวทางเหล่านี้ช่วยให้การเรียนรู้เชิงบูรณาการสามารถพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านความรู้ ทักษะอาชีพ ทักษะคิด และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ในสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาในยุคปัจจุบันอย่างแท้จริง

การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และบริบทชุมชนเพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม

Kolb, D. A. ได้กล่าวถึง การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และบริบทชุมชนเพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม มีเป้าหมายเพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยอิงกับแนวคิด Active Learning, Experiential Learning (Kolb, D. A., 1984) และ Place-Based Education ที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติจริง และเชื่อมโยงกับบริบทชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและยั่งยืน ผลจากการสังเคราะห์นี้สามารถพัฒนาตัวชี้วัดหรือเกณฑ์ประเมิน (Evaluation Criteria) ได้อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้ง 4 มิติสำคัญ ดังนี้

1. ตัวชี้วัดด้านความรู้ (Cognitive Domain) อิงจากแนวคิด Bloom's Taxonomy และแนวทางการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ความรู้ในบริบทการบริการอาหารและเครื่องดื่มอย่างมีประสิทธิภาพ

- ระดับความเข้าใจขั้นพื้นฐาน: ผู้เรียนสามารถระบุและอธิบายขั้นตอนการเตรียมอาหาร เครื่องดื่ม และกระบวนการบริการได้อย่างถูกต้อง

- ระดับการประยุกต์ใช้: ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการวางแผนและจัดการงานบริการอาหารและเครื่องดื่มได้อย่างเหมาะสม

- ระดับการวิเคราะห์และประเมินผล: ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการบริการและเสนอแนวทางปรับปรุงหรือแก้ไขได้อย่างมีเหตุผล

- เครื่องมือประเมินที่เหมาะสม: แบบทดสอบแต่ละหน่วย แบบฝึกวิเคราะห์กรณีศึกษา การนำเสนอแผนบริการอาหาร

2. ตัวชี้วัดด้านทักษะปฏิบัติ (Psychomotor Domain) อิงจากแนวคิดของ Kolb, D. A. ที่เน้น “การเรียนรู้จากการลงมือทำ” และการสะท้อนคิด (Reflective Observation) เพื่อพัฒนาทักษะในสถานการณ์จริง (Kolb, D. A., 1984)

- การปฏิบัติงานในครัวและการบริการ: ผู้เรียนสามารถเตรียมอาหาร จัดโต๊ะ และเสิร์ฟเครื่องดื่มได้ถูกต้องตามมาตรฐานการบริการ

- การแก้ปัญหาเชิงปฏิบัติ: ผู้เรียนสามารถปรับปรุงหรือแก้ไขกระบวนการทำงานในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริงได้

- ความสามารถในการทำงานเป็นทีม: ผู้เรียนสามารถร่วมมือกับเพื่อนและผู้เรียนจากชุมชนในการดำเนินกิจกรรมบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- เครื่องมือประเมินที่เหมาะสม: แบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงาน (Observation Checklist), การประเมินสถานการณ์จำลอง (Simulation), การประเมินผลงานจริง (Performance Assessment)

3. ตัวชี้วัดด้านทัศนคติและคุณธรรม (Affective Domain) อิงจากแนวคิด Place-Based Education และ Community-Based Learning ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเชื่อมโยงการเรียนรู้กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

- ความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และการทำงานร่วมกับผู้อื่น: ผู้เรียนมีความตั้งใจและมีวินัยในการเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนและชุมชน

- ความใส่ใจต่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น: ผู้เรียนให้ความเคารพและเห็นคุณค่าในภูมิปัญญาอาหารไทย - ยวน รวมถึงนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้

- การตระหนักถึงความยั่งยืนและการพัฒนาชุมชน: ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นและร่วมสร้างสรรค์คุณค่าแก่ชุมชน

- เครื่องมือประเมินที่เหมาะสม: การสะท้อนความคิด (Reflection Journals), แบบประเมินพฤติกรรม (Behavior Rating Scale), การสัมภาษณ์

4. ตัวชี้วัดด้านผลสัมฤทธิ์รวม (Integrated Learning Achievement) เป็นการประเมินความสามารถของผู้เรียนในการบูรณาการความรู้ ทักษะ และทัศนคติในสถานการณ์จริง

- การบูรณาการความรู้และทักษะ: ผู้เรียนสามารถจัดทำโครงการหรือจำลองสถานการณ์ร้านอาหารที่สอดคล้องกับท้องถิ่นได้

- การเชื่อมโยงทฤษฎีและการปฏิบัติ: ผู้เรียนสามารถออกแบบเมนูอาหารที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนและตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้

- การคิดสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์: ผู้เรียนสามารถนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการบริการให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

- เครื่องมือประเมินที่เหมาะสม: แบบประเมินโครงงาน (Project Rubrics), แฟ้มสะสมงาน (Portfolio), การนำเสนอผลงานกลุ่ม

5. กระบวนการประเมินและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง กระบวนการประเมินจะดำเนินไปทั้งระหว่างการเรียนรู้และหลังสิ้นสุดรายวิชา

- การประเมินระหว่างเรียน (Formative Evaluation): ใช้การสังเกต การให้ข้อเสนอแนะ (Feedback) และการสะท้อนผลการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงกระบวนการสอนได้ทันที่

- การประเมินปลายรายวิชา (Summative Evaluation): ใช้เครื่องมือประเมินหลากหลายรูปแบบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์โดยรวมของผู้เรียน

การประเมินทั้งหมดนี้ควรมีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนและเป้าหมายรายวิชา โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนา “สมรรถนะอาชีพ” อย่างแท้จริง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และสร้างคุณค่าให้แก่ชุมชนในระยะยาว

โดยสรุป การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และบริบทชุมชนช่วยให้สามารถพัฒนาตัวชี้วัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อสมรรถนะอาชีพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกันยังส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับชุมชน การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างคุณค่าแก่สังคมอย่างยั่งยืนตามเป้าหมายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

สรุป

การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และบริบทชุมชนเพื่อการพัฒนาตัวชี้วัดรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม มีจุดมุ่งหมายหลักในการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการประกอบวิชาชีพด้านอาหารและเครื่องดื่มในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่รวดเร็ว โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมบริการที่ต้องการบุคลากรซึ่งมีทั้งความรู้เชิงทฤษฎี ทักษะเชิงปฏิบัติ และทัศนคติที่เป็นมืออาชีพ การพัฒนาตัวชี้วัดจึงไม่เพียงมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมสมรรถนะรอบด้านของผู้เรียนให้สามารถคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางการบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้ที่หลากหลายถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัด โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้ ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงผ่านวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) การสะท้อนคิด (Reflective Observation) การสร้างแนวคิดเชิงนามธรรม (Abstract Conceptualization) และการนำไปประยุกต์ใช้ (Active Experimentation) วงจรนี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึก สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ตลอดจนพัฒนาความเข้าใจและการปรับปรุงตนเองจากการสะท้อนผลการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การนำแนวคิด การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มาใช้ยังเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนจึงไม่เพียงผู้รับข้อมูล แต่ทำหน้าที่เป็น “ผู้สร้างความรู้” ผ่านการคิด วิเคราะห์ อภิปราย ทำกิจกรรม และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ตัวอย่างกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวคิดนี้ ได้แก่ การจำลองสถานการณ์การบริการอาหาร การแก้ปัญหาจากกรณีศึกษา และการจัดโครงการบริการอาหารและเครื่องดื่มในชุมชนจริง กิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งทักษะวิชาชีพ (Professional Skills) และทักษะชีวิต (Life Skills) ไปพร้อมกัน ขณะเดียวกัน การประยุกต์ใช้ แนวทางการเรียนรู้ฐานพื้นที่ (Place-Based Education) ช่วยให้อาจารย์มีความเชื่อมโยงกับบริบทของชุมชนและสถานประกอบการในพื้นที่อย่างแท้จริง โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรท้องถิ่น เช่น การศึกษาภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นในการประกอบอาหาร หรือการเรียนรู้รูปแบบการบริการในสถานประกอบการจริงในชุมชน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวช่วยสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับบริบทวิชาชีพสมัยใหม่ การบูรณาการแนวคิดทั้งสามแนวทางเข้าด้วยกันทำให้กระบวนการเรียนการสอนในรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่มมีความสมบูรณ์ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ ช่วยเชื่อมโยงผู้เรียนกับประสบการณ์จริงและชุมชนได้อย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้การพัฒนาตัวชี้วัดรายวิชานี้ไม่เพียงสะท้อนถึงความก้าวหน้าทางวิชาการ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสังคมปัจจุบัน การพัฒนาตัวชี้วัดในรายวิชานี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการ “ลงมือปฏิบัติจริง” (Learning by Doing) ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้เชิงรุก การจัดกิจกรรมลักษณะนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์ตรง สามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติในสถานการณ์จริง เช่น การฝึกจำลองสถานการณ์ในร้านอาหาร การวางแผนจัดงานบริการ หรือการฝึกบริหารจัดการวัตถุดิบและต้นทุน ซึ่งช่วยเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาตัวชี้วัดเน้นการเรียนรู้ 3 ด้านอย่างสมดุล ได้แก่ ด้านความรู้ ที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการบริหารงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และประยุกต์ใช้ความรู้ได้จริง ด้านทักษะปฏิบัติ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติงานจริงได้อย่างถูกต้อง เช่น การจัดโต๊ะ การบริการลูกค้า และการจัดการครัว เพื่อพัฒนาความชำนาญในวิชาชีพ และด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่ปลูกฝังความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความเคารพต่อผู้อื่น และเจตคติที่ดีต่อการทำงานบริการ ซึ่งทั้งหมดช่วยสร้างสมรรถนะที่ครบถ้วนสำหรับการทำงานในอุตสาหกรรมบริการอาหารและเครื่องดื่มอย่างมืออาชีพ เน้นการปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ความรับผิดชอบ ระเบียบวินัย และจิตสำนึกแห่งการบริการ (Service Mind) ผ่านกิจกรรมสะท้อนตนเอง งานบริการชุมชน หรือการเรียนรู้จากสถานประกอบการจริง เพื่อพัฒนาจิตสำนึกและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ กระบวนการประเมินผลการเรียนรู้ใช้ แนวทางการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) และการประเมินแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เครื่องมือหลากหลาย เช่น แบบสังเกต แฟ้มสะสมงาน (Portfolio) แบบประเมินโครงการ และบันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้ (Reflection Journal) เพื่อให้สามารถวัดผลได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ สะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนในแต่ละมิติอย่างรอบด้าน ดังนั้น การสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และบริบทชุมชนเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดในรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่ม เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามมาตรฐานวิชาชีพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ อีกทั้งยังส่งเสริมการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงกับชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต โดยสรุปการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และบริบทชุมชนเพื่อพัฒนาตัวชี้วัดรายวิชาการดำเนินงานและการบริการอาหารและเครื่องดื่มชี้ให้เห็นว่า

การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องเน้นการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะพึงประสงค์ อย่างรอบด้าน โดยอาศัยแนวคิด Active Learning, Experiential Learning และ Place-Based Education เป็นแกนหลัก การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การเชื่อมโยงทฤษฎีกับสถานการณ์จริง และการเรียนรู้จากบริบทชุมชนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกและพัฒนาทักษะวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้นแบ่งเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านความรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ ด้านทักษะปฏิบัติที่ส่งเสริมความชำนาญในงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม และด้านคุณธรรมจริยธรรมที่ปลูกฝังความรับผิดชอบและทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพกระบวนการประเมินใช้แนวทางตามสภาพจริงและเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ผ่านการสังเกต โครงงาน แฟ้มสะสมงาน และการสะท้อนคิด เพื่อวัดพัฒนาการทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยรวม การพัฒนาตัวชี้วัดตามกรอบดังกล่าวช่วยยกระดับสมรรถนะผู้เรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ เชื่อมโยงกับชุมชน และรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่ได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ทิพย์วรรณ สุวรรณศรี. (2562). ภูมิปัญญาอาหารไทย - ยวนกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดราชบุรี. วารสารศิลปวัฒนธรรมไทย, 15(2), 45-60.
- Biggs, J. & Tang, C. (2011). Teaching for quality learning at university. (4th ed.). Maidenhead: McGraw-Hill Education.
- Block, J. H. & Burns, R. B. (1976). Mastery learning. Review of research in education, 4(1976), 3-49.
- Bloom, B. S. (1956). Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. New York: Longmans.
- Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom (ASHE-ERIC Higher Education Report No. 1). Washington, District of Columbia: The George Washington University: School of Education and Human Development.
- Brown, J. S. et al. (1989). Situated cognition and the culture of learning. Educational Researcher, 18(1), 32-42.
- Dick, W. & Carey, L. (1996). The systematic design of instruction. (4th ed.). New York: Harper Collins College Publishers.
- Freeman, S. et al. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(23), 8410-8415.
- Gagné, R. M. (1985). The conditions of learning and theory of instruction. (4th ed.). New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Gruenewald, D. A. (2003). The best of both worlds: A critical pedagogy of place. Educational Researcher, 32(4), 3-12.

- Hmelo-Silver, C. E. (2004). Problem-based learning: What and how do students learn. *Educational Psychology Review*, 16(3), 235-266.
- Joyce, B. & Weil, M. (2009). *Models of teaching*. (8th ed.). Boston: Pearson.
- Joyce, B. et al. (2015). *Models of teaching*. (9th ed.). Boston: Pearson.
- Kirkpatrick, D. L. (1998). *Evaluating training programs: The four levels*. (2nd ed.). California: Berrett-Koehler.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mertler, C. A. (2001). Designing scoring rubrics for your classroom. *Practical Assessment, Research & Evaluation*, 7(1), 25. <https://doi.org/10.7275/gcy8-0w24>.
- Piaget, J. (1973). *To understand is to invent: The future of education*. New York: Grossman Publishers.
- Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. *Journal of Engineering Education*, 93(3), 223-231.
- Reigeluth, C. M. & Carr-Chellman, A. A. (2009). *Instructional-design theories and models: Building a common knowledge base* (Vol. 3). New York: Routledge.
- Silberman, M. L. (1996). *Active learning: 101 strategies to teach any subject*. Boston: Allyn & Bacon.
- Smith, G. A. (2002). Place-based education: Learning to be where we are. *Phi Delta Kappan*, 83(8), 584-594.
- Sobel, D. (2004). *Place-based education: Connecting classrooms and communities*. Boston: The Orion Society.
- Theobald, P. & Curtiss, J. (2000). Communities as curricula. *Forum for Applied Research and Public Policy*, 15(1), 106-111.
- Trilling, B. & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. California: Jossey-Bass.
- Walker, J. R. & Lundberg, D. E. (2005). *Managing food and beverage operations*. (5th ed.). Upper Saddle River: Pearson Prentice Hall.

แนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร*

TRENDS IN ENGLISH LEARNING MANAGEMENT AMONG SECONDARY EDUCATIONAL
INSTITUTIONS UNDER THE JURISDICTION OF THE SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE, BANGKOK

ชนัญพร จาริก*, ทรงยศ แก้วมงคล, ขวัญหญิง ศรีประเสริฐภาพ

Chanatpond Jarick*, Songyos Kawmongkon, Khwanying Sriprasertpap

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School, North Bangkok University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: rainiize@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร และ 2) ประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารฝ่ายบริหารงานวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ รวมทั้งสิ้น จำนวน 17 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และระยะที่ 2 การประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร รวมทั้งสิ้น จำนวน 32 คน ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 5 ด้าน รวมทั้งหมด 132 ตัวบ่งชี้ โดยทุกตัวบ่งชี้มีแนวโน้มความเป็นไปได้ และมีความสอดคล้องกันทุกตัวบ่งชี้ ($Md. \geq 3.5$, $Mo. - Md. \leq 1$, $I.R. \leq 1.5$) อย่างเป็นฉันทามติ และ 2) การประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวบ่งชี้ และมีความเป็นอิสระหรือความสอดคล้องกัน ($p\text{-value} > .05$) ทุกตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: แนวโน้ม, การบริหารจัดการ, การเรียนรู้ภาษาอังกฤษ, ระดับมัธยมศึกษา

Abstract

This research aims to 1) Study trends in English language learning management at the secondary level of educational institutions under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office, and 2) Assess trends in English language learning management at the secondary level of educational institutions under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office. This research utilized a mixed-method approach and was divided into two phases: Phase 1 studied trends in English language learning management at the secondary level of educational institutions. The informants included experts in English language learning management, educational supervisors, educational administrators, deputy administrators for academic affairs, and heads of foreign language learning groups, totaling 17 persons, who were purposively selected. The interviews were used as the data analysis tool. Phase 2 assessed trends in English language learning management at the secondary level of educational institutions. The informants included administrators and heads of foreign language learning groups at the secondary level of educational institutions under the Bangkok Secondary Educational Service Area Office, totaling 32 persons, who were purposively selected. The data were analyzed using a questionnaire. The statistics used included means and standard deviations. The results revealed that 1) Trends in English language learning management at the secondary level of educational institutions were divided into five dimensions, totaling 132 indicators, and all indicators showed potential for improvement. and there is consistency in every indicator ($Md. \geq 3.5$, $Mo.-Md. \leq 1$, $I.R. \leq 1.5$) with consensus and 2) The assessment of the tendency of English language learning management in secondary schools has accuracy, appropriateness, feasibility and usefulness with statistical significance at the .01 level for every indicator and is independent or consistent ($p\text{-value} > .05$) for every indicator.

Keywords: Trends, Management Administration, English Learning, Secondary Level

บทนำ

การบริหารจัดการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องพัฒนามุ่งสู่ความเป็นเลิศ ภายใต้รูปแบบการบริหารการศึกษา แนวใหม่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่ได้รับการกระจายอำนาจจาก กระทรวงศึกษาธิการโดยตรงในการบริหารจัดการให้นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีสมรรถนะสำคัญ และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งงานสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา คือ งานฝ่ายวิชาการ ในด้านของการบริหารจัดการการเรียนรู้ ดังนั้น การบริหารจัดการการเรียนรู้จึงเป็นหัวใจสำคัญ

ของการบริหารสถานศึกษา และเป็นส่วนหนึ่งของงานฝ่ายวิชาการที่ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียน คณะครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ต้องมีความรู้ความเข้าใจ ให้ความสำคัญและมีส่วนร่วม ในการวางแผนกำหนดแนวทางปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา การบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา มีลักษณะที่จะเน้นไปในเรื่องของการสื่อสาร เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั่นคือ การบริหารจัดการการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะ 3R (Reading (อ่านออก) (W) Riting (เขียนได้) และ (A) Rithematics (คิดเลขเป็น) โดยใช้เทคนิคการบริหารจัดการการเรียนรู้ที่หลากหลาย จึงทำให้การบริหารจัดการ การเรียนรู้เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนานักเรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อนำประโยชน์ไปใช้ในการพัฒนา ประเทศในอนาคต โดยสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำจัดแผน ยุทธศาสตร์ของกระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2563 - 2565) เพื่อยกระดับความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของ ประชากรไทย เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างความพร้อมให้แก่สถานศึกษาในการบริหารจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ปรับปรุงการเรียนการสอนโดย มีเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนไทยรับประสบการณ์และมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ภาษาอังกฤษ รวมทั้งประชากรไทย สามารถใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร เพื่อแสวงหาความรู้ความบันเทิง เพื่อการประกอบอาชีพและมีโอกาส พัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง และยุทธศาสตร์ที่ 6 ปรับปรุงระบบการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ดังนั้น การบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาจึงเปรียบเสมือนเป็นหัวใจ และรากฐานของการเรียนรู้ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียน ซึ่งจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ซึ่งมีปัญหา อยู่ในอดีต ปัจจุบันและในอนาคต (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นหน่วยงานราชการที่มีภารกิจเกี่ยวกับการ จัดและการส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครทั้งเขต 1 และเขต 2 มุ่งเน้นที่จะจัดการการศึกษาให้มีคุณภาพและให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น โดยให้ความสำคัญกับการ บริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ มีการวางแผนการบริหารจัดการการเรียนรู้ ภาษาอังกฤษ และประเมินผลการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของสถานศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพ การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่จากรายงานการติดตามและประเมินผลการจัด การศึกษาตามนโยบายของรัฐบาลในภาพรวมของปีการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ความสามารถด้านภาษาอังกฤษของ ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ สอดคล้องกับผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ ขั้นพื้นฐาน ในกลุ่มสาระวิชาภาษาอังกฤษ โดยระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีคะแนนเฉลี่ย 32.05 SD 14.89 และระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ย 23.44 SD 9.98 ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 (สถาบันทดสอบทางการศึกษา แห่งชาติ, 2565)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่อยู่ในหน่วยงานที่ทำหน้าที่จัดการการเรียนรู้ตามหลักสูตร ในรายวิชาภาษาอังกฤษของสำนักงานการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จึงเล็งเห็นความสำคัญของการกำหนดเป้าหมาย ในเชิงอนาคต โดยมุ่งการศึกษาหาคำตอบเกี่ยวกับประสบการณ์ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยอาศัยข้อมูล

จากปัจจุบัน เพื่อคาดคะเนแนวโน้มที่เป็นไปได้หรือเกิดขึ้นได้ในอนาคต เพื่อวางแผนเตรียมการป้องกัน หรือส่งเสริมการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ และเพื่อนำข้อมูลจากภาพอนาคตที่ได้ไปเป็นแนวทางการจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ จึงสนใจศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร โดยศึกษาแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ด้านการใช้หลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี และด้านการวัดและประเมินผล ตลอดจนยกระดับมาตรฐานการศึกษาภาษาอังกฤษ และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ ทันสมัย เหมาะสมกับการพัฒนางานด้านการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของสถานศึกษา และสามารถนำแนวทางการบริหารจัดการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาไปพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดต่อไปได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร
2. เพื่อประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique) โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ ศึกษาพิเศษ ผู้บริหารสถานศึกษา รองผู้บริหารฝ่ายบริหารงานวิชาการ และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร รวมจำนวนทั้งหมด 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา จากนั้นนำร่างแบบสัมภาษณ์ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของการบริหาร นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหาสาระสำคัญ และถ้อยคำ ภาษาที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ แล้วปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ในประเด็นปัญหาต่าง ๆ การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ เพื่อนำไปขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานต้นสังกัดของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ โดยติดต่อกับตนเองและเก็บแบบสอบถามคืนตามวันและเวลาที่กำหนด การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อใช้ในการวางแผนและเตรียมข้อมูล

ประกอบการทำแบบสอบถามแบบปลายปิดในขั้นตอนของเทคนิค เดลฟาย (Delphi Technique) โดยสอบถามผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในรอบที่ 1 มาจัดทำเป็นแบบสอบถาม จำนวน 5 ด้าน คือ 1) ด้านการใช้หลักสูตร 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านครูผู้สอน 4) ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล แล้วนำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหาสาระสำคัญ และความเหมาะสมของการใช้ภาษา นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้องและความครอบคลุมของคำถามแต่ละข้อคำถามกับแบบสัมภาษณ์ วัตถุประสงค์งานวิจัย ความเหมาะสมด้านภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม และคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง IOC ของแบบสอบถาม ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกของข้อคำถามตั้งแต่ .5 ขึ้นไป มีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .6 - 1.00 และจัดทำแบบสอบถามเพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนัดหมายผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยติดต่อด้วยตนเองและเก็บแบบสอบถามคืนตามวันและเวลาที่กำหนด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) และสอบถามผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามเดียวกันกับการสอบถามผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 และแนบข้อมูลย้อนกลับเชิงสถิติของกลุ่มส่วนรวมด้วย เพื่อแสดงแนวโน้มความคิดเห็นส่วนรวมของผู้เชี่ยวชาญในแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 โดยศึกษาข้อมูลจากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 และวิเคราะห์ข้อมูลของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสอบถามผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 1 เพื่อจัดทำข้อมูลย้อนกลับเชิงสถิติของกลุ่มส่วนรวม และแนบไปกับแบบสอบถามผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนัดหมายผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยติดต่อด้วยตนเองและเก็บแบบสอบถามคืนตามวันและเวลาที่กำหนด และส่งแบบสอบถามไปยังผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง หรือทาง E-mail เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้รับทราบข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าฐานนิยม (Mode) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) และการเขียนแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยนำผลการตอบแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญรอบที่ 2 มาวิเคราะห์ผลตามเกณฑ์ที่กำหนด ในรูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model)

ระยะที่ 2 การประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 16 คน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 16 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 32 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 32 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามการประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมของเนื้อหาสาระสำคัญ และถ้อยคำภาษาที่ใช้ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน พิจารณาความสอดคล้องและความครอบคลุมของแบบสอบถามกับผลการศึกษาในระยะที่ 2 และคำนวณหาดัชนีความสอดคล้อง IOC ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกของข้อคำถามตั้งแต่ .5 ขึ้นไป ซึ่งแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง .6 - 1.00

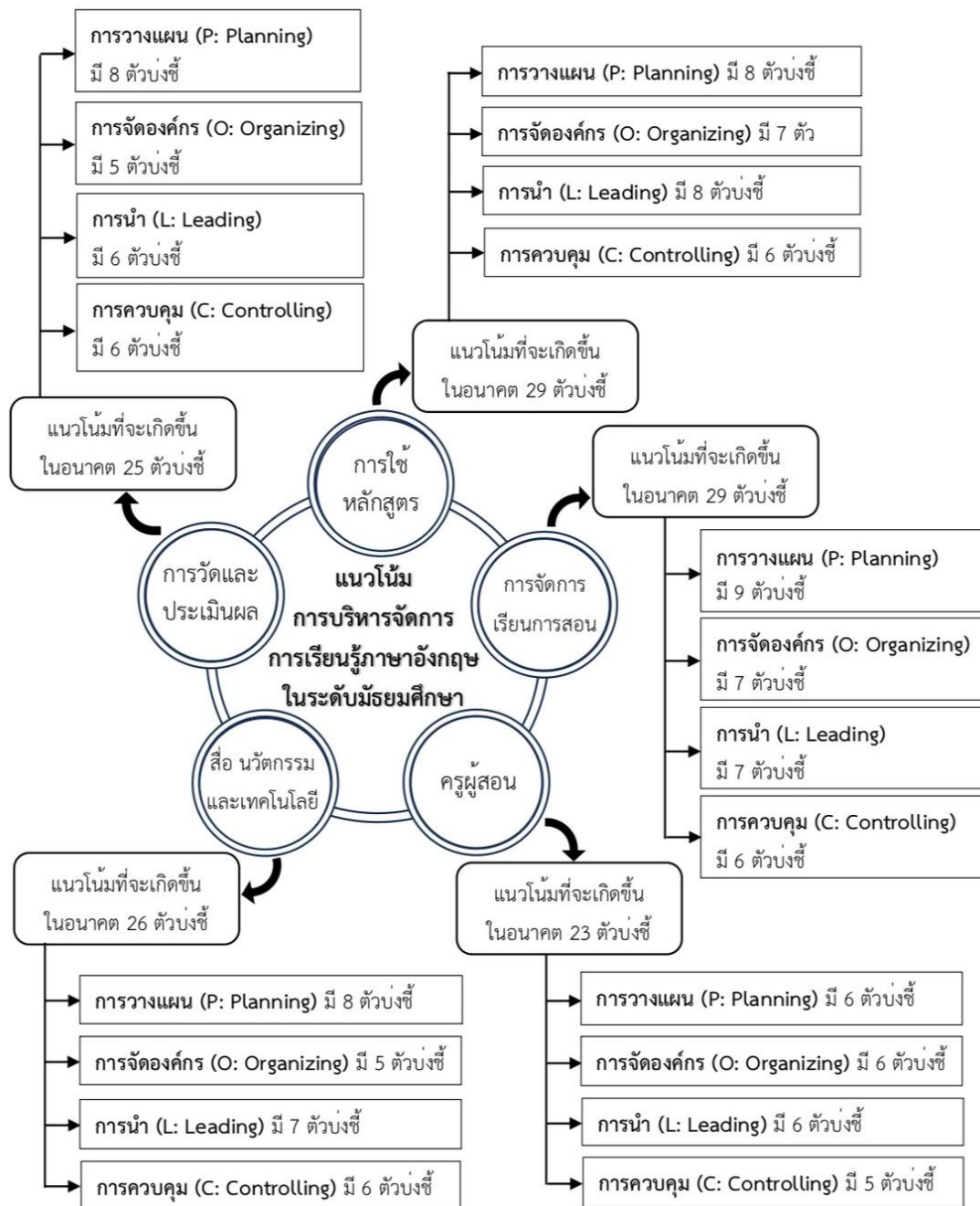
ปรับปรุงแก้ไข เพื่อใช้ประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร และนำไปใช้ประเมินต่อไป การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ เพื่อนำไปขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 และ เขต 2 เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยส่งข้อมูลด้วยตนเองและตรวจสอบการตอบคำถามตามวันและเวลาที่กำหนด แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบไคสแควร์ (Chi-Square) หากพบว่า ค่าไคสแควร์ (Chi-Square) มีนัยสำคัญทางสถิติอย่างน้อยที่ระดับ .05 ($p\text{-value} \leq .05$)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร สรุปผล ได้ดังนี้ 1) ด้านการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 29 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 1.1) การวางแผน (Planning) 8 ตัวบ่งชี้ 1.2) การจัดองค์กร (Organizing) 7 ตัวบ่งชี้ 1.3) การนำ (Leading) 8 ตัวบ่งชี้ และ 1.4) การควบคุม (Controlling) 6 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 29 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 2.1) การวางแผน (Planning) 9 ตัวบ่งชี้ 2.2) การจัดองค์กร (Organizing) 7 ตัวบ่งชี้ 2.3) การนำ (Leading) 7 ตัวบ่งชี้ และ 2.4) การควบคุม (Controlling) 6 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย 23 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 3.1) การวางแผน (Planning) 6 ตัวบ่งชี้ 3.2) การจัดองค์กร (Organizing) 6 ตัวบ่งชี้ 3.3) การนำ (Leading) 6 ตัวบ่งชี้ และ 3.4) การควบคุม (Controlling) 5 ตัวบ่งชี้ 4) ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ประกอบด้วย 26 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 4.1) การวางแผน (Planning) 8 ตัวบ่งชี้ 4.2) การจัดองค์กร (Organizing) 5 ตัวบ่งชี้ 4.3) การนำ (Leading) 7 ตัวบ่งชี้ และ 4.4) การควบคุม (Controlling) 6 ตัวบ่งชี้ และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 25 ตัวบ่งชี้ แบ่งออกเป็น 5.1) การวางแผน (Planning) 8 ตัวบ่งชี้ 5.2) การจัดองค์กร (Organizing) 5 ตัวบ่งชี้ 5.3) การนำ (Leading) 6 ตัวบ่งชี้ และ 5.4) การควบคุม (Controlling) 6 ตัวบ่งชี้

จากการสังเคราะห์ข้อมูลแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ในรูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ในรูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model)

ระยะที่ 2 การประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของ
แนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นรายด้านและรายขั้นตอน

(n = 32)

แนวทางการ บริหารจัดการ	ความถูกต้อง χ^2 (p-Value)	ความเหมาะสม χ^2 (p-Value)	ความเป็นไปได้ χ^2 (p-Value)	ความเป็นประโยชน์ χ^2 (p-Value)	χ^2_{ind}	p-Value
1. ด้านการใช้หลักสูตร มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 29 ตัวบ่งชี้						
การวางแผน	10.125** -	12.500** -	15.125** -	18.000** -	.942** -	.107 -
ตัวบ่งชี้ที่ 1 - 8	32.000**	32.000**	24.500**	32.000**	6.095**	.815
	.000 - .001	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การจัดองค์กร	18.000** -	15.125** -	15.125** -	18.000** -	.000 -	.253 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	4.080**	1.000
9 - 15	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การนำ	18.000** -	15.125** -	12.500** -	18.000** -	.000 -	.107 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	6.095**	1.000
16 - 23	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การควบคุม	28.125** -	28.125** -	24.500** -	28.125** -	.000 -	.107 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	6.095**	1.000
24 - 29	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
2. ด้านการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 29 ตัวบ่งชี้						
การวางแผน	18.000** -	12.500** -	10.125** -	18.000** -	.000 -	.107 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	6.095**	1.000
1 - 9	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000-.001	.000 ทุกค่า		
การจัดองค์กร	24.500** -	24.500** -	24.500** -	32.000**	.000 -	.388 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	ทุกค่า	3.024**	1.000
10 - 16	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การนำ	6.125** -	8.000** -	6.125** -	12.500** -	.000 -	.107 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	6.095**	1.000
17 - 23	.000 - .013	.000 - .005	.000 - .013	.000 ทุกค่า		
การควบคุม	15.125** -	10.125** -	8.000** -	15.125** -	.000 -	.566 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	2.032**	1.000
24 - 29	.000 ทุกค่า	.000 - .001	.000 - .005	.000 ทุกค่า		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของ
แนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นรายด้านและรายขั้นตอน (ต่อ)

(n = 32)

แนวทางการ บริหารจัดการ	ความถูกต้อง χ^2 (p-Value)	ความเหมาะสม χ^2 (p-Value)	ความเป็นไปได้ χ^2 (p-Value)	ความเป็นประโยชน์ χ^2 (p-Value)	χ^2_{ind}	p-Value
3. ด้านครูผู้สอน มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 23 ตัวบ่งชี้						
การวางแผน	28.125** -	24.500** -	28.125** -	28.125** -	.000 -	.107 -
ตัวบ่งชี้ที่ 1 - 6	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	6.095**	1.000
	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การจัดองค์กร	24.500** -	24.500** -	24.500** -	28.125** -	.000 -	.107 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	6.095**	1.000
7 - 12	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การนำ	28.125** -	32.000**	21.125** -	32.000**	.000 -	.388 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	ทุกค่า	32.000**	ทุกค่า	3.024**	1.000
13 - 18	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การควบคุม	24.500** -	24.500** -	24.500** -	28.125** -	.000 -	.289 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	3.755**	1.000
19 - 23	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
4. ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 26 ตัวบ่งชี้						
การวางแผน	8.000** -	6.125** -	4.500** -	10.125** -	.000 -	.795 -
ตัวบ่งชี้ที่ 1 - 8	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	1.024**	1.000
	.000 - .005	.000 - .013	.000 - .034	.000 - .001		
การจัดองค์กร	28.125** -	28.125** -	24.500** -	28.125** -	.000 -	.891 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	.624**	1.000
9 - 13	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การนำ	8.000** -	12.500** -	12.500** -	15.125** -	.000 -	.388 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	3.024**	1.000
14 - 20	.000 - .005	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การควบคุม	28.125** -	24.500** -	21.125** -	28.125** -	.000 -	.388 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	3.024**	1.000
21 - 26	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของ
แนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร จำแนกเป็นรายด้านและรายขั้นตอน (ต่อ)

(n = 32)

แนวทางการ บริหารจัดการ	ความถูกต้อง χ^2 (p-Value)	ความเหมาะสม χ^2 (p-Value)	ความเป็นไปได้ χ^2 (p-Value)	ความเป็นประโยชน์ χ^2 (p-Value)	χ^2_{ind}	p-Value
5. ด้านการวัดและประเมินผล มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ 25 ตัวบ่งชี้						
การวางแผน	21.125** -	21.125** -	21.125** -	18.000** -	.000 -	.107 -
ตัวบ่งชี้ที่ 1 - 8	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	6.095**	1.000
	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การจัดองค์กร	24.500** -	21.125** -	15.125** -	24.500** -	.000 -	.189 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	4.773**	1.000
9 - 13	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		
การนำ	15.125** -	10.125** -	8.000** -	15.125** -	.000 -	.248 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	4.129**	1.000
14 - 19	.000 ทุกค่า	.000 - .001	.000 - .005	.000 ทุกค่า		
การควบคุม	28.125** -	28.125** -	21.125** -	28.125** -	.000 -	.552 -
ตัวบ่งชี้ที่	32.000**	32.000**	32.000**	32.000**	2.098**	1.000
20 - 25	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า	.000 ทุกค่า		

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์
ของแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า 1) ด้านการใช้หลักสูตร เมื่อพิจารณาค่า
การทดสอบความเป็นอิสระหรือความสอดคล้อง (χ^2_{ind}) ของความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้
และความเป็นประโยชน์ พบว่า ทุกตัวบ่งชี้ในขั้นตอนการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ไม่มี
ความแตกต่างกัน (p-value >.05) มีความสอดคล้องกัน 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน เมื่อพิจารณาค่า
การทดสอบความเป็นอิสระหรือความสอดคล้อง (χ^2_{ind}) ของความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้
และความเป็นประโยชน์ พบว่า ทุกตัวบ่งชี้ในขั้นตอนการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ไม่มี
ความแตกต่างกัน (p-value >.05) มีความสอดคล้องกัน 3) ด้านครูผู้สอน เมื่อพิจารณาค่าการทดสอบความเป็น
อิสระหรือความสอดคล้อง (χ^2_{ind}) ของความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์
พบว่า ทุกตัวบ่งชี้ในขั้นตอนการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ไม่มีความแตกต่างกัน (p-value
>.05) มีความสอดคล้องกัน 4) ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี เมื่อพิจารณาค่าการทดสอบความเป็นอิสระ
หรือความสอดคล้อง (χ^2_{ind}) ของความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า

ทุกตัวบ่งชี้ในขั้นตอนการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > .05$) มีความสอดคล้องกัน และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล เมื่อพิจารณาค่าการทดสอบความเป็นอิสระหรือความสอดคล้อง (χ^2_{ind}) ของความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่าทุกตัวบ่งชี้ในขั้นตอนการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม ไม่มีความแตกต่างกัน ($p\text{-value} > .05$) มีความสอดคล้องกัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. การศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 5 ด้าน รวมทั้งหมด 132 ตัวบ่งชี้สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1.1 ด้านการใช้หลักสูตร พบว่า มีจำนวน 29 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม โดยทุกตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกันอย่างเป็นฉันทามติ ($Md. \geq 3.5$, $Mo-Md. \leq 1$, $I.R. \leq 1.5$) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการการใช้หลักสูตรภาษาอังกฤษของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครในทศวรรษหน้าควรมีกรอบการพัฒนาหลักสูตรภาษาอังกฤษที่ชัดเจนและเป็นระบบมากขึ้น การวางแผนหลักสูตรภาษาอังกฤษควรจะต้องเชื่อมโยงกับแนวโน้มเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งทักษะที่ผู้เรียนต้องการในอนาคต การจัดองค์กรที่ชัดเจนจะช่วยลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สัตยากร รัตนวิทย์ ที่ได้ศึกษาเรื่องอนาคตภาพหลักสูตรภาษาอังกฤษของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า หลักสูตรควรมุ่งเน้นผลิตผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจด้านภาษาอังกฤษทั้งทางด้านทฤษฎี และการปฏิบัติภายใต้รากฐานของคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตท่ามกลางสังคมที่หลากหลาย มีความทันสมัย และสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เน้นการนำไปใช้ได้จริง ปรับการจัดการเรียนรู้จากการเน้นไวยากรณ์มาเป็นเน้นการสื่อสาร มีการสร้างเสริมและพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของนักเรียนได้อย่างเท่าเทียมกันอย่างมีคุณภาพ (สัตยากร รัตนวิทย์, 2563)

1.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 29 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม โดยทุกตัวบ่งชี้มีแนวโน้มความเป็นไปได้และความสอดคล้องกันอย่างเป็นฉันทามติ ($Md \geq 3.5$, $Mo-Md \leq 1$, $I.R. \leq 1.5$) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษของสถานศึกษา ควรมีการกำหนดแนวทางที่ชัดเจน ครอบคลุม และเป็นระบบในทุกมิติของกระบวนการบริหาร การศึกษา สถานศึกษาควรมีการวางแผนแนวทางต่าง ๆ ทั้งในการออกแบบแผนปฏิบัติการ และแผนสำรองที่พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้เป็นหนึ่งในทักษะพื้นฐานที่นักเรียนไทยต้องมีเพื่อก้าวสู่พลเมืองโลก มีการจัดองค์กรเป็นระบบงานที่ชัดเจน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัด และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กันยาทิพย์ ประเสริฐไทย ที่ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระดับ

มัธยมศึกษาตอนต้นด้านการจัดการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิด และทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ และวัฒนธรรมที่หลากหลายในภาคภาษาอังกฤษ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีการอ่านออกเสียงข้อความ ภาษาอังกฤษ พูด เขียนให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมดูภาพยนตร์ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับเทศกาล วันสำคัญ และวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา (กันยาทิพย์ ประเสริฐไทย, 2561) และงานวิจัยของ Philip, H. et al. ที่ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ พบว่า การจัดการเรียนการสอนได้รับ อิทธิพลจากระดับความแตกต่างทางอำนาจของโรงเรียน ทำให้ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีผลต่อประสิทธิภาพการเรียน การสอนต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรมของโรงเรียน (Philip, H. et al., 2025)

1.3 ด้านครูผู้สอน ประกอบด้วย 23 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม โดยทุกตัวบ่งชี้มีแนวโน้มความเป็นไปได้และความสอดคล้องกันอย่างเป็นฉันทามติ ($Md \geq 3.5$, $Mo-Md \leq 1$, $I.R. \leq 1.5$) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนภาษาอังกฤษมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ในอนาคต การบริหารจัดการเกี่ยวกับครูผู้สอนภาษาอังกฤษของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครในทศวรรษหน้าจึงควรมีการกำหนดแนวทางอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรมมากขึ้น ผ่านการวางแผนและการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (ID Plan) ซึ่งจะช่วยยกระดับ สมรรถนะที่จำเป็นต่อครูภาษาอังกฤษให้มีมาตรฐานที่ชัดเจนได้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดองค์ที่เน้นการบริหารหน้าที่ และความรับผิดชอบของครูอย่างมีระเบียบ รวมถึงการจัดสรรบุคลากรที่ตรงตามสาขาวิชา และการจัดกิจกรรม พัฒนาวิชาชีพ ทั้งในรูปแบบการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำเสนอผลงานทางวิชาการ ซึ่งเป็นปัจจัย สำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพของครูอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jennifer, L. ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะความเป็นผู้นำของครูด้วยเทคนิคเดลฟาย: ทักษะความเป็นผู้นำที่สำคัญ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่จำเป็น สำหรับผู้นำครูในการนำโครงการเปลี่ยนแปลงการศึกษาในโรงเรียนสาธิตระดับ TK-12 อย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า คุณลักษณะส่วนบุคคลที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความกล้าหาญและมุ่งมั่นในการตั้งคำถามที่ยาก ท้าทาย สมมติฐาน และสนับสนุนสิ่งที่ถูกต้อง 2) การสะท้อนตนเอง มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 3) ความมุ่งมั่น ต่อการพัฒนาทางวิชาการของนักเรียนทุกคนเพื่อลดช่องว่างโอกาส 4) ความน่าเชื่อถือ และ 5) ความพร้อมที่จะ เสี่ยงและทดลองกลยุทธ์หรือเทคนิคใหม่ ๆ เพื่อเข้าถึงนักเรียนทุกคน และมุมมองอนาคตของการบริหารการศึกษา พิเศษด้วยเทคนิคเดลฟาย จำนวน 4 รอบ พบว่า การสร้างและสนับสนุนความสามารถของผู้บริหารด้วยการเพิ่ม ทักษะและความรู้ผ่านการฝึกอบรมอย่างเข้มข้น เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาบุคลากรให้พร้อมต่อความท้าทาย ในอนาคต และการสนับสนุนระบบการทำงานและการกำหนดแนวทางปฏิบัติช่วยให้บุคลากรทำงานร่วมกันอย่างมี ประสิทธิภาพ (Jennifer, L., 2022)

1.4 ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ประกอบด้วย 26 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดองค์กร การนำ และการควบคุม โดยทุกตัวบ่งชี้มีแนวโน้มความเป็นไปได้และความสอดคล้องกันอย่างเป็น ฉันทามติ ($Md \geq 3.5$, $Mo-Md \leq 1$, $I.R. \leq 1.5$) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการสื่อ นวัตกรรม และ เทคโนโลยีภาษาอังกฤษของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ในทศวรรษหน้าควรมีหลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีการวางแผนการใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี ภาษาอังกฤษจากต้นแบบ วิเคราะห์แนวโน้มสังคมและเศรษฐกิจ กำหนดเป้าหมายและขั้นตอนการดำเนินงาน

ที่ยืดหยุ่น จัดองค์กรให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต จัดสรรบุคลากร แต่งตั้งคณะกรรมการ และจัดงบประมาณ ทำให้โครงสร้างองค์กรเอื้อต่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณิ กันทะปิง ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านแม่กอน ในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ด้านสื่อและเทคโนโลยีที่ส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ ควรชี้แจงการกำหนดนโยบายให้ครูผลิตใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ อบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาครูด้านการผลิตสื่อ ใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ประชุม เพื่อให้ครูสะท้อนผลการใช้สื่อ และเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ (สุวรรณิ กันทะปิง, 2562)

1.5 ด้านการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 25 ตัวบ่งชี้ ครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดการ องค์กร การนำ และการควบคุม โดยทุกตัวบ่งชี้มีแนวโน้มความเป็นไปได้และมีความสอดคล้องกันอย่างเป็นฉันทามติ ($Md \geq 3.5$, $Mo-Md \leq 1$, $I.R. \leq 1.5$) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการบริหารจัดการการวัดและประเมินผลภาษาอังกฤษ ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครในทศวรรษหน้า ควรมีการสร้าง กรอบการบริหารจัดการที่เป็นระบบ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร สภาพนักเรียน สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา รวมถึงนโยบายและมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) โดยวางแผนปฏิบัติการที่สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทของนักเรียน กำหนดเป้าหมายความสำเร็จ และ วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผล เน้นการบริหารจัดการองค์กรที่มีวิธีการวัดประเมินที่ยืดหยุ่น และการเน้นคุณภาพ นักเรียนผ่านสถานการณ์จำลอง โดยมีผู้บริหารคอยให้คำปรึกษาและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญ ของการวัดและประเมินผล และส่งเสริมการพัฒนาครูผ่านอบรมและศึกษาดูงาน พร้อมทั้งติดตามและประเมินผล อย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณ วรรณสอน ที่ได้ศึกษาเรื่อง อนาคตภาพการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเพื่อรองรับการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 พบว่า อนาคตภาพการบริหาร งานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเพื่อรองรับการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ด้านการวัดและ ประเมินผลในอนาคตควรเปิดกว้างให้ผู้เรียนสามารถถ่ายโอนผลการเรียนจากแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบได้ เพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง (อรุณ วรรณสอน, 2563)

2. การประเมินแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

2.1 ด้านการใช้หลักสูตร มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 29 ตัวบ่งชี้ และแต่ละตัวบ่งชี้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติ และทุกตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนภาษาอังกฤษ ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้หลักสูตร โดยมีความเข้าใจในรายละเอียดของหลักสูตรและสามารถนำไปใช้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการใช้หลักสูตรควรนำผู้เรียนไปสู่จุดหมายที่สังคมและกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้โอกาสผู้เรียนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ รวมถึงมีความยืดหยุ่น ทั้งด้านเวลาและเนื้อหาการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เครือวัลย์ เผ่าผึ้ง ที่ได้ศึกษาเรื่อง อนาคตภาพ โรงเรียนนาคประสิทธิ์ มูลนิธิวัดบางช้างเหนือ ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2561 - 2570) พบว่า ตามฉันทามติของ ผู้เชี่ยวชาญปรากฏภาพอนาคตด้านหลักสูตรต้องมีความยืดหยุ่น ตอบสนองความต้องการและความสามารถของ

นักเรียนตามศักยภาพ ส่งผลให้นักเรียนรู้เท่าทันเทคโนโลยี มีทักษะการทำงาน และมีทักษะชีวิต และภาพที่เป็นไปได้มากที่สุด (Most Probable Scenario) คือ หลักสูตรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สามารถปรับลดเนื้อหาและเพิ่มความเข้มข้นให้เทียบเคียงกับมาตรฐานสากล (เครือวัลย์ เผ่าผิ้ง, 2563)

2.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 29 ตัวบ่งชี้ และแต่ละตัวบ่งชี้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทุกตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนภาษาอังกฤษมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านหลักการ กระบวนการ และการออกแบบการเรียนการสอน โดยสามารถนำหลักสูตรภาษาอังกฤษไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา ตลอดจนการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนทั้ง 4 สาระ ได้แก่ ภาษาเพื่อการสื่อสาร ภาษาและวัฒนธรรม ภาษากับความสัมพันธ์กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น และภาษากับความสัมพันธ์กับชุมชนและโลก สอดคล้องกับงานวิจัยของ คฑาวุธ บุญรัตน์ ที่ได้ศึกษาเรื่องอนาคตภาพของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี ในทศวรรษหน้า พบว่า ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างทักษะชีวิตและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียนมีความสำคัญสูงสุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวคิดร่วมกันที่ว่าจัดการจัดการเรียนการสอนในอนาคตต้องตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะรอบด้านของผู้เรียนให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ (คฑาวุธ บุญรัตน์, 2565)

2.3 ด้านครูผู้สอน มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 23 ตัวบ่งชี้ และแต่ละตัวบ่งชี้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทุกตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนภาษาอังกฤษมีสมรรถนะที่เหมาะสมต่อการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยสามารถพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และทักษะการจัดการเรียนการสอน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mohan, S. S. & Krishna K. M. ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาวิชาชีพของครูสอนภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษา พบว่า การพัฒนาวิชาชีพมีความสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการสอนและการติดตามแนวโน้มการศึกษาปัจจุบัน ครูภาษาอังกฤษจึงต้องการการสนับสนุนในระดับสถานศึกษา การสนับสนุนทางการเงิน สังคม และจิตวิทยา โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนา ได้แก่ การจัดสรรเวลาและทรัพยากรอย่างเพียงพอ โอกาสในการเข้าร่วมเวิร์กช็อป การปฏิบัติที่เท่าเทียมต่อบุคลากรทุกคน การร่วมมือ การสนับสนุน การให้กำลังใจ การมีแรงจูงใจ และการได้รับข้อเสนอแนะจากผู้บริหาร เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน (Mohan, S. S. & Krishna K. M., 2024)

2.4 ด้านสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 26 ตัวบ่งชี้ และแต่ละตัวบ่งชี้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทุกตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนภาษาอังกฤษตระหนักถึงความสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีให้มีมาตรฐานที่เหมาะสมกับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา และการเลือกใช้สื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีควรมี

ความสอดคล้องกับการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณและระดมทรัพยากร เพื่อจัดเตรียมสื่อและเทคโนโลยีที่มีคุณภาพ ทันสมัย และเพียงพอในการใช้จัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรนิษฐ์ แดงสี ที่ได้ศึกษาเรื่อง อนาคตภาพ การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571) พบว่า อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในทศวรรษหน้า ด้านสื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา 7 ตัวบ่งชี้มีความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ภัทรนิษฐ์ แดงสี, 2562)

2.5 ด้านการวัดและประเมินผล มีแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา จำนวน 26 ตัวบ่งชี้ และแต่ละตัวบ่งชี้มีความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ และเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และทุกตัวบ่งชี้มีความสอดคล้องกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ภาษาอังกฤษให้ความสำคัญกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นสภาพจริงและใช้วิธีการที่หลากหลาย เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการสอน แก้ไขปัญหา และพัฒนาผู้เรียนด้านภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาฬิกา พงศ์ภัทรานนท์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและอนาคตภาพของนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 พบว่า อนาคตภาพของนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการด้านการวัด ประเมิน มีความเหมาะสม และเป็นไปได้ในการบริหารงานวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลการทดลองใช้ พบว่า ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และยกระดับสถานศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานได้ (วาฬิกา พงศ์ภัทรานนท์, 2566)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง แนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า 1) แนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 5 ด้าน รวมทั้งหมด 132 ตัวบ่งชี้ โดยทุกตัวบ่งชี้มีแนวโน้มความเป็นไปได้ และมีความสอดคล้องกันทุกตัวบ่งชี้ ($Md. \geq 3.5$, $Mo-Md. \leq 1$, $I.R. \leq 1.5$) อย่างเป็นนัยทางสถิติ และ 2) การประเมินแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกตัวบ่งชี้ และมีความเป็นอิสระหรือความสอดคล้องกัน ($p\text{-value} > .05$) ทุกตัวบ่งชี้ จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษา ดังนี้ 1) สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลไปใช้บริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการให้กับผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ 2) ผู้บริหารและรองผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการบริหารสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ โดยใช้ในการวางแผนการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ในทศวรรษหน้าให้มีประสิทธิภาพ และ 3) ครูผู้สอนสามารถนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนจัดทำหลักสูตร จัดการเรียน

การสอน การสร้างสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี และการวัดและประเมินผล รายวิชาภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา ให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาแนวโน้มการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิค EDFR เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทั้งภาพรวมมากยิ่งขึ้น ควรมีการศึกษาเพื่อจัดทำคู่มือและประเมินผลการใช้คู่มือการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้การบริหารจัดการในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาเป็นไปในแนวทางเดียวกัน และควรมีการทดลองนำแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษาไปใช้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครจริง เพื่อประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของแนวทางการบริหารจัดการการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในระดับมัธยมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- กันยาทิพย์ ประเสริฐไทย. (2561). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คทาวัช บุญรัตน์. (2565). อนาคตภาพของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี ในทศวรรษหน้า. วารสารปัญญาปณิธาน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 7(2), 201-214.
- เครือวัลย์ เผ่าผึ้ง. (2563). อนาคตภาพโรงเรียนนาคประสิทธิ์ มุลินีวัดบางช้างเหนือ ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2561 - 2570). วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 8(32), 335-344.
- ภัทรนิษฐ์ แดงสี. (2562). อนาคตภาพการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2562 - 2571). วารสารมหาจุฬานาครพรรศน์, 6(10), 6034-6053.
- วาลิกา พงศ์ภัทรานนท์. (2566). แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศและอนาคตภาพของนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. Journal of Roi Kaensarn Academi, 8(12), 43-57.
- สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ. (2565). สรุปผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-Net). ปีการศึกษา 2565. กรุงเทพมหานคร: สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ.
- สัตยากร รัตนวิวัลย์. (2563). อนาคตภาพหลักสูตรภาษาอังกฤษของโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานครในทศวรรษหน้า (พ.ศ. 2563 - 2572). ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการทางการศึกษาและการจัดการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2563). แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2563 - 2565). เรียกใช้เมื่อ 19 ธันวาคม 2566 จาก <https://shorturl.asia/H3hA6>

- สุวรรณี กันทะปิง. (2562). แนวทางการบริหารการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนบ้านแม่กอนในอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- อรชร วรรณสอน. (2563). อนาคตภาพการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสังกัดเทศบาลเพื่อรองรับการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 2. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Jennifer, L. (2022). Teacher Leadership: A Delphi Study, Critical Leadership Skills and Personal Dispositions Necessary for Teacher Leaders to Effectively Lead Educational Change Initiatives in TK-12 Public Schools. Retrieved July 21, 2023, from https://digitalcommons.umassglobal.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1508&context=edd_dissertations
- Mohan, S. S. & Krishna K. M. (2024). Exploring the Factors Influencing the Professional Development of Secondary English Language Teachers. English Language Teaching PERSPECTIVES (A peer reviewed Open Access Research Journal), 4(1-2), 41-50.
- Philip, H. et al. (2025). A systematic review of instructional leadership research. Educational Management Administration & Leadership, 53(5), 878-900.

การพัฒนาแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร*

DEVELOPMENT OF A MODEL TO PROMOTE THE PARTICIPATION OF VILLAGE HEALTH VOLUNTEERS (VHVS) IN THE PREVENTION AND CONTROL OF HYPERTENSION IN PHICHIT PROVINCE

มยุรี เข้มทอง*, อมรเทพ พรหมเจียม

Mayuree Khemthong*, Amorntep Promjiam

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร พิจิตร ประเทศไทย

Phichit Provincial Public Health Office, Phichit, Thailand

*Corresponding author E-mail: mahwai2007@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและพัฒนาแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง 3) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง และ 4) ประเมินผลการสร้างและพัฒนาแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อสม. จังหวัดพิจิตร 420 คน อสม. ในพื้นที่ทดลอง 2 ตำบลและภาคีเครือข่าย 20 คน วิเคราะห์ข้อมูล ใช้ Stepwise Multiple Regression, Paired-Samples T-Test และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า อสม. มีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งผลและสามารถพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วม ของ อสม. ได้แก่ แรงจูงใจและความรอบรู้ด้านสุขภาพ รูปแบบที่สร้างและพัฒนาขึ้น ได้แก่ 1) จัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขและชมรม อสม. 2) พัฒนาศักยภาพ อสม. 3) สร้างแรงจูงใจ 4) พัฒนาการสื่อสารประชาสัมพันธ์ 5) ประสานความร่วมมือภาคีเครือข่าย 6) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมหรือเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และ 7) ค้นหา อสม. ต้นแบบ โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้รูปแบบมากกว่าก่อนการใช้รูปแบบข้อเสนอแนะควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. อย่างจริงจัง โดยประกาศเป็นนโยบายสำคัญ สร้างเครือข่ายความร่วมมือและนำรูปแบบที่สร้างและพัฒนาขึ้นไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียง

คำสำคัญ: การพัฒนาแบบ, การส่งเสริมการมีส่วนร่วม, อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, การป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง

Abstract

This research is a participatory action study with the objectives of 1) Creating and developing a model for promoting the participation of village health volunteers in the prevention and control of hypertension; 2) Studying the participation of village health volunteers (VHVs) in the prevention and control of hypertension; 3) Studying the factors affecting the participation of village health volunteers (VHVs) in the prevention and control of hypertension; and 4) evaluating the effectiveness of the created and developed model for promoting the participation of village health volunteers (VHVs) in the prevention and control of hypertension. The sample group consisted of 420 VHVs in Phichit Province, 20 VHVs in the experimental sub-districts, and 20 network partners. Data was analyzed using Stepwise Multiple Regression, Paired-Samples T-Test, and content analysis. The results showed that VHVs had a moderate level of participation in the prevention and control of hypertension. Factors that influenced and could predict the level of VHV participation included motivation and health literacy. The created and developed model included 1) Establishing a joint agreement between public health agencies and VHV associations. 2) Develop the capacity of Village Health Volunteers (VHVs), 3) Create motivation, 4) Improve communication and public relations, 5) Coordinate cooperation with partner networks, 6) Promote activities or forums for exchanging knowledge, and 7) Identify exemplary VHVs. The average score after implementing the model was higher than before implementing it. Recommendations: The participation of VHVs should be promoted more actively by declaring it a key policy, creating collaborative networks, and adapting the created and developed model to areas with similar contexts.

Keywords: Model Development, Participation Promotion, Village Health Volunteers, Hypertension Prevention and Control

บทนำ

โรคความดันโลหิตสูงนับเป็นหนึ่งในปัญหาสาธารณสุขสำคัญที่กำลังคุกคามทั่วโลก ซึ่งองค์การอนามัยโลกให้ความสำคัญในการป้องกันควบคุมโรคอย่างเร่งด่วน อีกทั้งยัง รายงานว่า ทั่วโลกมีผู้ที่มีความดันโลหิตสูงมากถึงพันล้านคน ซึ่งสองในสามของจำนวนนี้อยู่ในประเทศกำลังพัฒนาโดยประชากรวัยผู้ใหญ่ทั่วโลก 1 คน ใน 3 คน มีภาวะความดันโลหิตสูง ประเทศไทยมีแนวโน้มพบผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2564 มีผู้เสียชีวิตจากสาเหตุความดันโลหิตสูง เป็นจำนวน 4,256 คน ทั้งนี้หากได้รับการรักษาตั้งแต่เริ่มต้น และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิต พร้อมติดตามวัดความดันโลหิตด้วยตนเองที่บ้านอย่างสม่ำเสมอ จะสามารถควบคุมความดันโลหิตได้ดียิ่งขึ้น (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2565) จากรายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทย โดยการตรวจร่างกายครั้งที่ 6 (พ.ศ. 2562 - 2563) พบว่า ความชุกโรคความดันโลหิตสูงของประชาชนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 25.4 หรือประมาณ 14 ล้านคน จากร้อยละ 24.7 หรือประมาณ 13 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2557

และยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ข้อมูลจากระบบรายงานของกระทรวงสาธารณสุข ในปี 2567 พบว่ามีผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงที่ขึ้นทะเบียนรักษาเพียง 7.4 ล้านคน และผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาแต่ยังคงควบคุมระดับความดันโลหิตไม่ได้มีมากถึง 3.5 ล้านคน ถึงแม้โรคความดันโลหิตสูงจะไม่มีอาการแต่หากไม่สามารถควบคุมให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมได้ในระยะยาวจะส่งผลให้เกิดโรคแทรกซ้อนตามมา ได้แก่ โรคอัมพฤกษ์ อัมพาต โรคหัวใจขาดเลือด และโรคไตวายเรื้อรัง ส่งผลให้ผู้ป่วยพิการหรือเสียชีวิตได้ (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2567)

กระทรวงสาธารณสุข โดยกรมควบคุมโรค เล็งเห็นความสำคัญในการป้องกันควบคุมโรคความดันโลหิตสูง ได้มีนโยบายที่จะลดผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงรายใหม่ เพิ่มความครอบคลุมการตรวจติดตามยืนยันวินิจฉัยกลุ่มเสี่ยงป่วย และเพิ่มการควบคุมระดับความดันโลหิตของผู้ป่วยได้ดีขึ้น โดยมีมาตรการสำคัญ ได้แก่ การตรวจคัดกรอง การตรวจติดตามกลุ่มเสี่ยงป่วย กลุ่มป่วยได้รับการรักษาตามมาตรฐาน การสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อลดปัจจัยเสี่ยง และได้สนับสนุนให้มีเครื่องวัดความดันโลหิตในพื้นที่สาธารณะ เพื่อเพิ่มการเข้าถึงการวัดความดันโลหิตมากขึ้น สร้างความตระหนักและสร้างการรับรู้ต่อสุขภาพของตนเอง มุ่งเน้นให้ประชาชนวัดความดันโลหิตอย่างถูกวิธีและทราบระดับความดันโลหิตของตนเอง รวมถึงสามารถปฏิบัติตนเพื่อป้องกันโรคความดันโลหิตสูงได้ โดยใช้หลัก 3อ. 2ส. ได้แก่ 1) รับประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ลดอาหารหวาน มัน เค็ม เพิ่มผักผลไม้ (ไม่หวานจัด) 2) ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอวันละ 30 นาที 3) ทำจิตใจให้สงบเพื่อจัดการความเครียด 4) ไม่สูบบุหรี่ และ 5) ไม่ดื่มสุรา (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2567)

สถานการณ์โรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร ปี 2563 - 2566 พบอัตราป่วยและตายมีแนวโน้มสูงขึ้น กล่าวคือ มีผู้ป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูง ร้อยละ 17.00, 18.03, 19.04 และ 19.50 ตามลำดับ ตายด้วยโรคความดันโลหิตสูง คิดเป็นร้อยละ 2.09, 1.98, 1.94 และ 0.88 ตามลำดับ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร, 2567) ผลการคัดกรองโรคความดันโลหิตสูงในจังหวัดพิจิตร ปี 2563 - 2566 พบกลุ่มเสี่ยงปี 2563 ร้อยละ 1.35 ปี 2564 ร้อยละ 1.63 ปี 2565 ลดลงร้อยละ 1.35 และปี 2566 ร้อยละ 1.30 ยังคงพบว่า การเกิดโรคจากกลุ่มเสี่ยงเพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่าโรคความดันโลหิตสูงเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของจังหวัดพิจิตร ดังนั้นการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงให้ประสบความสำเร็จ เข้มแข็งและมีความต่อเนื่องยั่งยืนได้นั้น จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชน อสม. มีบทบาทที่สำคัญ ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพ (Change Agent) การสื่อสารสาธารณสุข การแนะนำเผยแพร่ความรู้ การวางแผนและประสานกิจกรรมพัฒนา ตลอดจนการให้บริการสาธารณสุขด้านต่าง ๆ การดำเนินงานป้องกันควบคุมโรคความดันโลหิตสูงต้องอาศัยความร่วมมือจาก ทุกภาคส่วนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งที่ปฏิบัติงานด้านสุขภาพในชุมชนเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการป้องกันและควบคุมโรคในระดับหมู่บ้านของกระทรวงสาธารณสุข (กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, 2565)

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การดำเนินงานการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง ในจังหวัดพิจิตร ของ อสม. พบว่า อสม. บางส่วนมีส่วนร่วมค่อนข้างน้อย หรือมีส่วนร่วมเป็นบางครั้งตอน เท่านั้น เช่น มีส่วนร่วมแค่การประชุมแต่ไม่ได้เข้าร่วมวางแผน หรือร่วมกิจกรรม หรือบางส่วนไม่มีส่วนร่วมใด ๆ เลย ตลอดจนขาดแรงจูงใจ การสนับสนุนหรือแรงกระตุ้นจากหน่วยงานต่าง ๆ จึงทำให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีส่วนร่วม

ในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงค่อนข้างน้อยและไม่ต่อเนื่องสม่ำเสมอ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร, 2567) ดังนั้น การศึกษาการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตรในครั้งนี้ จึงได้นำปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ความรอบรู้ด้านสุขภาพ ทักษะจิต แรงจูงใจของ อสม. มากำหนดเป็นตัวแปรสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของ อสม. ซึ่งเป็นการศึกษาสถานการณ์เพื่อนำมากำหนดเป็นรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. โดยศึกษาในกลุ่ม อสม. และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ในจังหวัดพิจิตรตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. ซึ่งได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งจะได้รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร อันจะทำให้การดำเนินงานการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงประสบผลสำเร็จ ยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนในพื้นที่ต่อไปในอนาคต (Cohen, J. M. & Uphoff, N. T., 1981)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนากระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร
4. เพื่อประเมินผลการสร้างและการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) เก็บรวบรวมข้อมูลแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ และคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน 2567 - สิงหาคม 2568 โดยการศึกษาวิจัยดำเนินการใน 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนากระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. โดยกระบวนการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย (Focus Group) เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ระยะที่ 3 ทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และระยะที่ 4 ประเมินผลใช้และเผยแพร่รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง เป็นการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 1 ได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในจังหวัดพิจิตร จำนวน 13,354 คน และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 374 คน เพื่อความคลาดเคลื่อน ร้อยละ 10 จำนวน 38 คน รวมเป็น 412 คน ปรับเป็น 420 คน เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่อาจเพิ่มขึ้น ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Random Sampling Technique) ตามสัดส่วน อสม. แต่ละอำเภอ ในจังหวัดพิจิตรมีเกณฑ์การคัดเข้า คือ เป็นผู้ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป สามารถพูด ฟัง เขียน สื่อสารภาษาไทยได้รู้เรื่อง และสมัครใจและยินยอมให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมวิจัย เกณฑ์การคัดออก คือ ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ขณะทำการศึกษาวิจัย มีอาการไม่สบายหรือเจ็บป่วยกระทันหันและต้องการยุติการเข้าร่วมการวิจัย

2.2 กลุ่มตัวอย่างในระยะที่ 2 ได้แก่ ภาควิชาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากหน่วยงานและภาควิชาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ อสม. ในจังหวัด พิจิตร ประกอบด้วย ผู้แทนบุคลากรสาธารณสุขระดับจังหวัด จำนวน 2 คน ผู้แทนบุคลากรสาธารณสุขระดับอำเภอ จำนวน 2 คน ผู้แทนบุคลากรสาธารณสุขระดับตำบล จำนวน 2 คน และประธาน อสม. จังหวัดพิจิตร และประธาน อสม. ทุกอำเภอ ผู้แทน อสม. อำเภอ เมืองพิจิตร จำนวน 1 คน ผู้แทน อสม. อำเภอ บางมูลนาก จำนวน 1 คน

2.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างระยะที่ 3 ได้แก่ อสม. ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร จำนวน 112 คน อสม. ตำบลวังสำโรง อำเภอ บางมูลนาก จำนวน 104 คน โดยการจับฉลากอำเภอแต่ละโซน (โซนเหนือและโซนใต้) โซนละ 1 อำเภอ และเลือก 1 ตำบลในแต่ละอำเภอ (อำเภอเมืองพิจิตรและอำเภอ บางมูลนาก) ที่พร้อมสมัครใจ เข้าร่วมวิจัยและกำหนด อสม. ทุกคนเป็นกลุ่มตัวอย่างในแต่ละตำบล

3. เครื่องมือที่ใช้การวิจัย

3.1 เครื่องมือที่ใช้การวิจัยในระยะที่ 1 และ ระยะที่ 3 ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล จำนวน 13 ข้อ ประกอบด้วย คำถามปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ของ อสม. คริวเรือน/หลังคาเรือนในความรับผิดชอบ การได้รับการฝึกอบรม การนิเทศงาน ได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ สาธารณสุข และการมีตำแหน่งอื่นในชุมชน ส่วนที่ 2 ความรอบรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 15 ข้อ ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความรอบรู้มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ส่วนที่ 3 ทักษะคิด จำนวน 15 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ส่วนที่ 4 แรงจูงใจ จำนวน 15 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบ ประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มีแรงจูงใจมากที่สุด มีแรงจูงใจมาก มีแรงจูงใจปานกลาง มีแรงจูงใจน้อยและมีแรงจูงใจ น้อยที่สุด ส่วนที่ 5 การมีส่วนร่วมของ อสม. จำนวน 20 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถาม เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มีส่วนร่วมมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และส่วนที่ 6 ปัญหาอุปสรรคและแนวทางส่งเสริม การมีส่วนร่วม เป็นคำถามปลายเปิดให้เติมข้อความ โดยส่วนที่ 2 ถึงส่วนที่ 5 มีเกณฑ์การให้คะแนนข้อคำถามเชิงบวก ให้คะแนน 5, 4, 3, 2 และ 1 คะแนนและข้อคำถามเชิงลบให้คะแนน 1, 2, 3, 4 และ 5 คะแนน การจัดระดับความรอบรู้ ด้านสุขภาพ ทักษะคิด แรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของ อสม. ในภาพรวม แบ่งออกเป็น 3 ระดับโดยใช้เกณฑ์ของ

Bloom, B. S. J. คือ อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 80.0 ขึ้นไป อยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 60.0 - 79.0 และอยู่ในระดับต่ำ น้อยกว่าร้อยละ 60 และส่วนที่ 8 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) จังหวัดพิจิตร เป็นคำถามปลายเปิดให้เติมข้อความ (Bloom, B. S. J., 1975)

3.2 เครื่องมือที่ใช้การวิจัยในระยะที่ 2 ได้แก่ แนวการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการนำเสนอสถานการณ์ การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ปัญหาอุปสรรค การสร้าง และพัฒนารูปแบบ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม.

4. การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำแบบสอบถามและแนวการสนทนากลุ่มไปปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและความครอบคลุมประเด็นที่ต้องศึกษา ได้ค่า IOC ของแบบสอบถาม อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 (Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K., 1977) นำข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม และแนวการสนทนากลุ่ม จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปกับทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ แต่มีสิ่งแวดล้อมและคุณลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยทดลองใช้ (Try Out) กับ อสม. อำเภอเมืองกำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 30 คน แล้วหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีการหาสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1951) หาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความรอบรู้ด้านสุขภาพ เท่ากับ 0.88 แบบสอบถามทัศนคติ เท่ากับ 0.86 แบบสอบถามแรงจูงใจ เท่ากับ 0.89 และแบบสอบถามการมีส่วนร่วมของ อสม. เท่ากับ 0.87 ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่สามารถนำมาใช้ได้

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดย 1) ทำบันทึกถึงนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดพิจิตรเพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล 2) ทำหนังสือถึงหน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อประสานการเก็บรวบรวมข้อมูล 3) ประชุมเพื่อเตรียมความพร้อมทีมผู้ช่วยนักวิจัย 4) ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่กลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือและยินยอมเข้าร่วมการศึกษา และ 5) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ระยะที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับ อสม. โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 420 คน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย เพื่อเป็นข้อมูลในการสนทนากลุ่มในระยะที่ 2 ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยกระบวนการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย (Focus Group) จำนวน 20 คน เพื่อเสนอสถานการณ์ปัญหา ระยะที่ 3 ทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบ โดยนำรูปแบบที่สร้างและพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับ อสม. ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร จำนวน 112 คน อสม. ตำบลวังสำโรง อำเภอบางมูลนาก จำนวน 104 คน และระยะที่ 4 ประกาศใช้และเผยแพร่รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร โดยนำรูปแบบที่สร้างและพัฒนาขึ้นเข้าที่ประชุมชมรม อสม. และเสนอต่อผู้บริหาร จากนั้นประกาศใช้รูปแบบและเผยแพร่

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติพรรณนาด้วยจำนวน ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด สูงสุด สถิติเชิงอนุมานใช้ Independent sample t test, Oneway ANOVA และ Multiple linear Regression โดยใช้ตัวแปรแบบขั้นตอน (Stepwise) และใช้สถิติ Paired-Samples T-Test วัดก่อนและหลังการใช้รูปแบบ

6.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่แยก รายประเด็นจากกิจกรรมสนทนากลุ่ม

7. จริยธรรมการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดพิจิตร เลขที่โครงการ 7/2567 อนุมัติเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2567 และผู้วิจัยได้อธิบายให้กลุ่มตัวอย่าง ทราบถึงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการทำวิจัย และสิทธิการปฏิเสธหรือถอนตัวจากการวิจัย โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้เข้าร่วมวิจัยและทำการลงชื่อยินยอมเข้าร่วมวิจัยก่อนการเก็บรวบรวมข้อมูลและการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 สำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร ผลวิจัยพบว่า

ปัจจัยส่วนบุคคลของ อสม. พบว่า เป็นเพศหญิง ร้อยละ 85.00 เป็นเพศชาย ร้อยละ 15.00 มีอายุเฉลี่ย 52.41 ส่วนใหญ่มีอายุ 51 - 60 ปี ร้อยละ 35.00 รองลงมาอายุ 41 - 50 ปี ร้อยละ 25.24 มีสถานภาพสมรส (คู่) ร้อยละ 58.81 รองลงมา โสด ร้อยละ 21.90 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา (ป.4/ป.6) ร้อยละ 37.62 และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6)/ปวช. ร้อยละ 30.95 ประกอบอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 40.95 รองลงมา รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 33.09 มีรายได้ของครอบครัวต่อเดือนเฉลี่ย 6,182.89 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้ ไม่เกิน 5,000 บาท ร้อยละ 57.38 รองลงมา 5,001 - 10,000 บาท ร้อยละ 35.24 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานเฉลี่ย ร้อยละ 13.49 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงาน ไม่เกิน 10 ปี ร้อยละ 50.00 รองลงมา 11 - 20 ปี ร้อยละ 29.29 มีครัวเรือน/หลังคาเรือนในความรับผิดชอบเฉลี่ย ร้อยละ 11.13 ส่วนใหญ่รับผิดชอบ ไม่เกิน 10 ครัวเรือน/หลังคาเรือน ร้อยละ 50.24 และ 11 - 20 ครัวเรือน/หลังคาเรือน ร้อยละ 46.43 ได้รับการอบรม ร้อยละ 97.62 และได้รับการนิเทศงาน ร้อยละ 94.52 ส่วนใหญ่ได้รับความรู้ข่าวสาร ร้อยละ 97.38 ได้รับคำแนะนำหรือข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ร้อยละ 97.14 รองลงมาการเข้าประชุมหรืออบรม ร้อยละ 50.24 มีตำแหน่งอาสาสมัครประจำครอบครัว (อศค.) ร้อยละ 38.81 และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน (กทบ.) ร้อยละ 23.57

ปัจจัยต่าง ๆ พบว่า อสม. มีความรอบรู้ด้านสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 54.76 รองลงมา ระดับสูง ร้อยละ 30.24 และระดับต่ำ ร้อยละ 15.00 มีทัศนคติ อยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 52.62 รองลงมา ระดับสูง ร้อยละ 37.62 และระดับต่ำ ร้อยละ 9.76 มีแรงจูงใจอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 53.57 รองลงมา ระดับสูง ร้อยละ 34.05 และระดับต่ำ ร้อยละ 12.38

การมีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง พบว่า อสม. มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 52.14 รองลงมา ระดับต่ำ ร้อยละ 26.90 และระดับสูง ร้อยละ 20.95 ดังตารางที่ 1 เมื่อพิจารณา รายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง อยู่ในระดับปานกลาง

($\bar{X}$ = 3.34, S.D. = 0.81) ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.54, S.D. = 0.71) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.73, S.D. = 0.72) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.37, S.D. = 0.53)

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร ในภาพรวม

(n = 420)

การมีส่วนร่วม	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำ	113	26.90
ปานกลาง	219	52.14
สูง	88	20.95
รวม	420	100

Mean = 69.59 S.D. = 11.45 Min = 48 Max = 98 คะแนนเต็ม 100 คะแนน

จากตารางที่ 1 เมื่อจัดระดับระดับการมีส่วนร่วมของ อสม. ในภาพรวม พบว่า อสม. มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 52.14 รองลงมา ระดับต่ำ ร้อยละ 26.90 และระดับสูง ร้อยละ 20.95 เมื่อนำมาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อหาปัจจัยร่วมกันที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของ อสม. ด้วย Stepwise Multiple Regression พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลและมีอำนาจพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง สูงที่สุดตามลำดับ คือ แรงจูงใจ (β = 0.361) และความรอบรู้ด้านสุขภาพ (β = 0.300) โดยสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 34.0 (R^2 adj = 0.340) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยพยากรณ์ที่มีผลและมีอำนาจพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง

(n = 420)

ปัจจัย	B	SE B	Beta	t	P-value
1. แรงจูงใจ	0.385	0.051	0.361	7.482	0.000*
2. ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	0.315	0.051	0.300	6.213	0.000*

*P-value < 0.05 Constant(a) = 0.408 R = 0. 586 R^2 = 0.343 R^2 adj = 0.340 SEE = 0.560

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลและมีอำนาจพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง สูงที่สุดตามลำดับ คือ แรงจูงใจ (β = 0.361) และความรอบรู้ด้านสุขภาพ (β = 0.300) โดยสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 34.0 (R^2 adj = 0.340) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ระยะที่ 2 สร้างและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร ผลวิจัยพบว่า

การสร้างและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยกระบวนการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย (Focus Group) กับภาคีเครือข่ายเพื่อเสนอสถานการณ์ปัญหา โดยนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 ซึ่งพบว่า อสม. มีส่วนร่วม

อยู่ในระดับปานกลางมากที่สุด ร้อยละ 52.14 รองลงมา ระดับต่ำ ร้อยละ 26.90 และระดับสูง ร้อยละ 20.95 ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมีส่วนร่วมน้อยกว่าด้านอื่น ๆ ประเด็นต่าง ๆ ที่พบว่ามีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ในการร่วมวางแผนงาน/โครงการ การเข้าร่วมประชุมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาที่จะทำให้เกิดความเสี่ยงต่าง ๆ ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินการเรื่องการจัดหาและสนับสนุน ทรัพยากร วัสดุ อุปกรณ์หรือกำลังคน จัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานหรือผู้รับผิดชอบ ด้านการรับผลประโยชน์เรื่องการได้รับสิ่งตอบแทนอย่างเหมาะสม เช่น ค่าตอบแทน ความดีความชอบ ความก้าวหน้าในหน้าที่การงานหรือค้ำยกย่อง ชมเชย และ อสม. ครอบครัวได้ใช้บริการสุขภาพจากหน่วยงานสาธารณสุข องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นอย่างดียิ่งขึ้น ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล เรื่องการให้ความคิดเห็นและนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนางาน

จากผลการวิจัยดังกล่าวได้มาเป็นประเด็นให้ภาคีเครือข่ายแสดงความคิดเห็นในการสร้างรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. เมื่อได้รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สร้างขึ้นจากภาคีเครือข่ายแล้วนำรูปแบบฯ เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน เพื่อให้ข้อเสนอแนะเป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีจำนวน 7 กิจกรรมหลัก ได้แก่ 1) จัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขและชมรม อสม. จังหวัดพิจิตร ในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ อสม. โดยจัดประชุมลงนามข้อตกลงในเดือนตุลาคม 2567 2) พัฒนาศักยภาพ อสม. ในเรื่องความรู้ด้านสุขภาพ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร รุ่นละ 2 วัน อสม. ในตำบลทดลอง 2 ตำบล ตำบลละ 2 รุ่น) อบรมในเดือนตุลาคม - เดือนพฤศจิกายน 2567 เน้นการฝึกฝนทักษะที่จำเป็น เช่น การเข้าถึงและประเมินข้อมูลสุขภาพตามกลุ่มวัย การเลือกแหล่งข้อมูลสุขภาพ การค้นหาข้อมูลสุขภาพ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ ความสามารถในการเล่าเรื่อง พูดคุย อ่านหรือเขียนข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพ การใช้เทคโนโลยี (เช่น สมาร์ทโฟน) ซึ่ง อสม. มีความรู้ต่ำกว่าเรื่องอื่น ๆ 3) สร้างแรงจูงใจแก่ อสม. โดยมอบหมายให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นที่ปรึกษา นิเทศติดตามงาน และแนะนำให้กำลังใจ อสม. อย่างใกล้ชิด อีกทั้งร่วมแก้ปัญหาอาจที่เกิดขึ้นในการส่งเสริมให้ประชาชนป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง เพื่อให้ อสม. มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในความสามารถในการมีส่วนร่วมส่งเสริมให้ประชาชนสามารถป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงได้ โดยให้ทีมสุขภาพออกไปเยี่ยม อสม. ทุกหมู่บ้านอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง พร้อมจัดทำงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกสนับสนุนให้เพียงพอและพร้อมใช้งาน ซึ่ง อสม. มีแรงจูงใจน้อยกว่าด้านอื่นๆ 4) พัฒนาการสื่อสารประชาสัมพันธ์โดยเพิ่มช่องทางสื่ออินเทอร์เน็ต จัดตั้งกลุ่มไลน์ อสม. หน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องและประชาชนเพื่อเผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานในชุมชน มีการไลฟ์สดระหว่างจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารแก่ อสม. 5) ประสานความร่วมมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั้งในด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์และการประเมินผล โดยบูรณาการข้อมูล แผนงาน/โครงการ/กิจกรรมและงบประมาณ โดยจัดประชุม อสม. และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ปัญหา วางแผนงาน/โครงการ การจัดหาและบูรณาการ งบประมาณ/ทรัพยากร ของแต่ละหน่วยงาน ในเดือนตุลาคม 2567 และจัดทีมงาน อสม. และภาคีเครือข่ายร่วมประเมินผลโครงการ ของแต่ละตำบลในเดือนพฤษภาคม 2568 6) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมหรือเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกันของ อสม. หน่วยงานและภาคีเครือข่ายเป็นแหล่งเรียนรู้ โรงเรียน ในเดือนพฤษภาคม 2568 และ 7) ค้นหา อสม. ต้นแบบที่สามารถเป็นตัวอย่างได้นำมาประกาศเกียรติคุณและเผยแพร่ผลงานในเดือนพฤษภาคม 2568

ระยะที่ 3 ทดลองและประเมินผลการใช้รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ผลวิจัยพบว่า ดำเนินการทดลองรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สร้างและพัฒนาขึ้น 7 กิจกรรมหลักกับ อสม. ตำบลวังสำโรง อำเภอบางมูลนาก จำนวน 104 คน อสม. ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร จำนวน 112 คน ใช้ระยะเวลา จำนวน 9 เดือน (ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2567 - เดือนมิถุนายน 2568) ดำเนินการประเมินก่อนดำเนินการเดือน กันยายน 2567 และประเมินหลังดำเนินการในเดือน กรกฎาคม 2568

ผลการประเมินผลลัพธ์ของรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สร้างและพัฒนาขึ้น พบว่า ผลการวิเคราะห์ทดสอบเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพ แรงจูงใจ และการมีส่วนร่วมของ อสม. ก่อนและหลังการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ 7 กิจกรรมหลัก ด้วยสถิติ Paired-Samples T-Test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังดำเนินการมากกว่าก่อนดำเนินการและแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$) ทั้ง 2 ตำบล ดังตารางที่ 3 และตารางที่ 4

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร กับ อสม. ตำบลวังสำโรง อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ปัจจัย	Mean Differences	s.d.	SE.	T	df	p-value
1. ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	-9.9231	3.4464	0.3379	-29.363	103	0.000*
2. แรงจูงใจ	-26.7212	5.8666	0.5753	-46.450	103	0.000*
3. การมีส่วนร่วมของ อสม.	-28.212	10.014	0.982	-28.729	103	0.000*

* $P\text{-value} < 0.05$

จากตารางที่ 3 เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพ แรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของ อสม. ตำบล วังสำโรง ก่อนและหลังการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ 7 กิจกรรมหลัก ด้วยสถิติ Paired-Samples T-Test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังดำเนินการมากกว่าก่อนดำเนินการและแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$)

ตารางที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตรกับ อสม. ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร

(n = 112)

ปัจจัย	Mean Differences	s.d.	SE.	t	df	p-value
1. ความรอบรู้ด้านสุขภาพ	-10.1250	3.4670	0.3276	-30.906	111	0.000*
2. แรงจูงใจ	-27.1161	5.5194	0.5215	-51.993	111	0.000*
3. การมีส่วนร่วมของ อสม.	-28.212	10.023	0.947	-30.508	111	0.000*

* $P\text{-value} < 0.05$

จากตารางที่ 4 พบว่า เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรอบรู้ด้านสุขภาพ แรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของ อสม. ตำบลหัวดง ก่อนและหลังการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ 7 กิจกรรมหลัก ด้วยสถิติ Paired-Samples T-Test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังดำเนินการมากกว่าก่อนดำเนินการและแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$)

ระยะที่ 4 ประกาศใช้และเผยแพร่รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร ผลวิจัยพบว่า เมื่อทดลองใช้รูปแบบพบว่า มีคะแนนเฉลี่ยของความรอบรู้ด้านสุขภาพ แรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของ อสม. หลังดำเนินการมากกว่าก่อนดำเนินการและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$) นำผลการสร้างและพัฒนารูปแบบฯ เข้าที่ประชุมชมรม อสม. จังหวัดพิจิตร และเสนอต่อผู้บริหารประกาศเป็นนโยบายเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้การสนับสนุนต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาสรุปและอภิปรายผล การสร้างและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร พบว่า อสม. มีส่วนร่วมในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง อยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของวารินเขื่อนแก้ว ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกัน และควบคุมโรค อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งผลและสามารถพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของ อสม. ได้แก่ แรงจูงใจและความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยสามารถพยากรณ์ได้ร้อยละ 34.0 สามารถอธิบายได้ว่า ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงนั้น จะต้องส่งเสริมให้ อสม. มีแรงจูงใจและมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (วาริน เขื่อนแก้ว, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฏฐา คัชมาตย์ ที่พบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ความรู้ การสนับสนุนทางสังคมและแรงจูงใจ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ตามลำดับ (ณัฏฐา คัชมาตย์, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ แร่ทอง ที่พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลางกับพฤติกรรมสุขภาพ 3 ข้อ 2 ข้อ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 (อารีย์ แร่ทอง, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพงษ์ เสงี่ยมกุล และยุทธนา แยกคาย ที่พบว่า ปัจจัยที่มีอำนาจทำนายการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเขตเมืองสูงที่สุด คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน การรับรู้บทบาท ประชานกรรมการชุมชนและแรงสนับสนุนทางสังคม ตามลำดับ ตัวแปรทำนาย ทั้ง 4 ตัวร่วม ทำนายการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเขตเมืองได้ร้อยละ 48.3 (ณัฐพงษ์ เสงี่ยมกุล และยุทธนา แยกคาย, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัตถ์ภัทร์ ภูโพธิ์ และวิราสิริรี วสิริวิริร์ ที่พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลและสามารถทำนายการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการป้องกันภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) ได้แก่ แรงจูงใจนโยบายด้านส่งเสริมสุขภาพ ทักษะชีวิต และความรู้ด้านสุขภาพ โดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 60.80 (ธนัตถ์ภัทร์ ภูโพธิ์ และวิราสิริรี วสิริวิริร์, 2567)

สำหรับรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สร้างและพัฒนาขึ้น ได้แก่ 1) จัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขและชมรม อสม. จังหวัดพิจิตร 2) พัฒนาศักยภาพ อสม. เพื่อเพิ่มทักษะความรู้ด้านสุขภาพ 3) สร้างแรงจูงใจ 4) พัฒนาการสื่อสารประชาสัมพันธ์ 5) ประสานความร่วมมือภาคีเครือข่ายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. 6) ส่งเสริมให้มีกิจกรรมหรือเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และ 7) ค้นหา อสม. ต้นแบบ ผลลัพธ์ของการทดลองใช้รูปแบบ ที่สร้างและพัฒนาขึ้น ก่อนและหลังการดำเนินการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของความรอบรู้ด้านสุขภาพ แรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของ อสม. หลังดำเนินการมากกว่าก่อนดำเนินการและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P\text{-value} < 0.05$) แสดงว่าปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ได้แก่ การมีจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขและชมรม อสม. จังหวัดพิจิตร การพัฒนาศักยภาพ อสม. เพื่อเพิ่มทักษะความรู้ด้านสุขภาพ การได้รับแรงจูงใจที่จะส่งเสริมให้ อสม. มีความมั่นใจและเชื่อมั่นในความสามารถ รวมทั้งการสนับสนุนทรัพยากรให้มีความพร้อม การพัฒนาการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข่าวสารกิจกรรมที่เข้าถึง อสม. และหน่วยงาน ภาคีเครือข่ายและประชาชน มีการประสานความร่วมมือภาคีเครือข่ายการจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ร่วมกัน และการค้นหา อสม. ต้นแบบเพื่อประกาศเกียรติคุณ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญา เกสรพิกุล และคณะ ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูงในอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านภาวะผู้นำ 2) การพัฒนาด้านภาคีเครือข่าย 3) การพัฒนาด้านทรัพยากร และ 4) การพัฒนาด้านการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ (กัญญา เกสรพิกุล และคณะ, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research Study) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อสม. และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัย พบว่า อสม. มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งผลและสามารถพยากรณ์ระดับการมีส่วนร่วมของ อสม. ได้แก่ แรงจูงใจและความรอบรู้ด้านสุขภาพ รูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สร้างและพัฒนาขึ้น 7 กิจกรรมหลัก ประกอบด้วย การจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขและชมรม อสม. การพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มทักษะความรู้ด้านสุขภาพ การสร้างแรงจูงใจ การพัฒนาการสื่อสารประชาสัมพันธ์ การประสานความร่วมมือภาคีเครือข่าย การส่งเสริมให้มีกิจกรรมหรือเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และการค้นหา อสม. ต้นแบบ โดยหลังการนำรูปแบบที่สร้างและพัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ อสม. 2 ตำบล พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังดำเนินการมากกว่าก่อนดำเนินการและแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ได้แก่ กำหนดและประกาศการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ในการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง เป็นนโยบายสำคัญของจังหวัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องถือปฏิบัติอย่างจริงจังพร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและจัดทำคำสั่งมอบหมายภารกิจผู้เกี่ยวข้องในการสนับสนุนชัดเจน ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ 1) สนับสนุนให้ทุกอำเภอและตำบลจัดทำแผนงานหรือโครงการการ ตามรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่สร้าง

และพัฒนาขึ้นใน 7 กิจกรรมหลัก 2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือทุกภาคส่วนให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ อสม. และ 3) เผยแพร่และนำรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ไปใช้ในทุกหมู่บ้านในจังหวัดพิจิตร ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อยอด ได้แก่ 1) ควรมีการศึกษาการเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพและการสร้างแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมของ อสม. ในแต่ละพื้นที่ เพื่อค้นหาส่วนขาดในการเพิ่มศักยภาพของ อสม. แต่ละด้านให้มีความเชี่ยวชาญมากขึ้นโดยบูรณาการกับเทคโนโลยีสารสนเทศด้านสุขภาพ และ 2) ควรสร้างและพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของ อสม. ในด้านอื่น ๆ เช่น การส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมสุขภาพอนามัยแม่และเด็กฯ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ นายแพทย์วิศิษฐ์ อภิสิทธิ์วิทยา นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดพิจิตร คณะผู้บริหารและบุคลากรจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร ผู้ทรงคุณวุฒิ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หน่วยงานและภาคีเครือข่ายที่มีส่วนทำให้การวิจัยครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2565). สถานการณ์โรคความดันโลหิตสูง. นนทบุรี: กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2567). นโยบายการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูง. นนทบุรี: กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข. (2565). คู่มือ อสม. “สมาร์ท อสม. และ อสม. หมอประจำบ้าน” ปีงบประมาณ 2565. นนทบุรี: กรมสนับสนุนบริการสุขภาพกระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และ สาระภูมิศาสตร์ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัญญา เกสรพิกุล และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีความดันโลหิตสูง ในอำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์), 12(2), 246-259.
- ณัชปภา คัชมาตย์. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านอำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร. ใน วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐพงษ์ เสงี่ยมกุล และยุทธนา แยกคาย. (2563). ปัจจัยทำนายการปฏิบัติงานตามบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านเขตเมือง จังหวัดสุโขทัย. วารสารการสาธารณสุข, 29(2), 314-322.
- ธนัตถ์ภักดิ์ ภูโพธิ์ และวิราสิริ วสิริสิริ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนใน การป้องกันภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตร. วารสาร มจร. การพัฒนาสังคม, 9(1), 177-187.

- วันวิสา พุทจิระ. (2559). การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิด Model Method เพื่อพัฒนาการคิดเชิงพีชคณิตของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย, 8(1), 328-343.
- วาริน เชื้อนแก้ว. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในการ
ป้องกันและควบคุมโรค อําเภอดอกคำใต้จังหวัดพะเยา. วารสารศาสตร์สุขภาพและการศึกษา, 1(2), 30-44.
- วิชณู นภาพันธุ์. (2551). การศึกษาลักษณะการให้เหตุผลเชิงพีชคณิตของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย.
กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2562). ผลการประเมิน PISA 2018: บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.
กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร. (2567). การดำเนินงานการป้องกันและควบคุมโรคความดันโลหิตสูงของ
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ในจังหวัดพิจิตร. พิจิตร: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร.
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร. (2567). สถานการณ์โรคความดันโลหิตสูง จังหวัดพิจิตรปี 2563 - 2566. พิจิตร:
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตร.
- อารีย์ แร่ทอง. (2562). ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพ 3อ 2ส ของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำ
หมู่บ้าน กรณีศึกษา ตำบลหินตก อำเภอรัตนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการกรมสนับสนุน
บริการสุขภาพ, 15(3), 62-70.
- Bloom, B. S. J. (1975). Taxonomy of educational objectives, handbook I: The cognitive domain. New York:
David Mckay.
- Booker, G. & Windsor, W. (2010). Developing algebraic thinking: Using problem-solving to build from
number and geometry in the primary school to the ideas that underpin algebra high school
and beyond. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 8, 411-419. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.12.057>
- Cai, J. (2004). Why do US and Chinese students think differently in mathematical problem solving?:
Impact of early algebra learning and teachers' beliefs. The Journal of mathematical behavior,
23(2), 135-167.
- Cohen, J. M. & Uphoff, N. T. (1981). Participation place in rural development: Seeking clarity through
specificity, world development. New York: Cornell University.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. Psychometrika, 16(3),
297-334.
- Driscoll, M. (1999). Fostering algebraic thinking: A guide for teachers, grades 6 - 10. London: Heinemann.
- Greenes, C. & Findell, C. (1999). Developing Students' Algebraic Reasoning Abilities. In Developing
Mathematical Reasoning in Grades K-12. Reston, Virginia: The National Council of Teachers
of Mathematics.

- Herbert, K. & Brown, R. H. (1997). Patterns as tools for algebraic reasoning. *Teaching Children Mathematics*, 3(6), 340-344.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Lee, L. (1997). Algebraic understanding: the search for a model in the mathematics education community = Lacomprehension algebrique: la recherche d'un modele dans la communaute d'education mathematique. Montréal: Université du Québec à Montréal.
- Lew, H. C. (2004). Developing algebraic thinking in early grades: Case study of Korean elementary school mathematics. *The Mathematics Educator*, 8(1), 88-106.
- Matos, A. S. & Ponte, J. P. (2009). Exploring functional relationships to foster algebraic thinking in grade 8. *Quaderni di Ricerca in Didattica*, 2(19), 1-9.
- National Council of Teachers of Mathematics. (2016). Background Paper and Brief for the development of a new Primary Mathematics Curriculum. Nonthaburi: NCCA.
- NCTM. (2000). Principles and standards for school mathematics. Reston: Virginia: NCTM.
- Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Tijdschrift voor Onderwijsresearch*, 2(2), 49-60.

การตรวจสอบมาตรวัดการวิจัยการศึกษาภัยพิบัติในสถาบันอุดมศึกษาพื้นที่ อ่าวเป๋อหู่ไหว*

SCALE VALIDATION FOR DISASTER EDUCATION RESEARCH IN UNIVERSITIES OF THE BEIBU GULF REGION

กัว จวน*, เหลียว ป๋อยอี้

Guo Juan*, Liao Boi-Yee

วิทยาลัยนานาชาติ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

International College, Kirik University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: 510716549@qq.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปริมาณนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบูรณาการแนวคิดอัตลักษณ์ทางสังคม อัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ ความเสี่ยง และความเชื่อในความสามารถของตนเอง เพื่อสร้างกรอบการวิเคราะห์สำหรับการศึกษาศึกษาภัยพิบัติของ นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ไหว และพัฒนาเครื่องมือมาตรวัดที่มีคุณภาพ พื้นที่อ่าวเป๋อหู่ไหวเป็น พื้นที่ชายฝั่งที่มีความเสี่ยงสูงจากพายุไต้ฝุ่นและน้ำท่วม การศึกษาศึกษาภัยพิบัติในสถาบันอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญ ต่อการเสริมสร้างความยืดหยุ่นของสังคม การวิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ และกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามหลักการวิเคราะห์เชิงสถิติ เก็บข้อมูลจากนักศึกษาระดับอุดมศึกษาของรัฐ 4 แห่งในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ไหว จำนวน 811 คน ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ โดยมีอัตราการตอบกลับที่ใช้ได้ร้อยละ 95.4 เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย มาตรวัด 4 ชุด ได้แก่ อัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ความเสี่ยง ความเชื่อในความสามารถของตนเอง และการศึกษาศึกษาภัยพิบัติ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์รายการ การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ผลการวิจัยพบว่า มาตรวัดทั้ง 4 ชุดมีความสอดคล้องภายในอยู่ในระดับดี ค่า Cronbach's α อยู่ระหว่าง 0.790 - 0.918 การวิเคราะห์ EFA แสดงโครงสร้างองค์ประกอบที่ชัดเจนและสอดคล้องกับกรอบแนวคิด โดยมีค่า KMO สูงกว่า 0.90 และอธิบายความแปรปรวนสะสมร้อยละ 56.4 - 58.0 ขณะที่การวิเคราะห์ CFA แสดงดัชนี ความสอดคล้องของแบบจำลองอยู่ในเกณฑ์ที่ดี การวิจัยนี้จึงให้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพสำหรับศึกษาผลกระทบทางจิต สังคมของการศึกษาศึกษาภัยพิบัติ และสนับสนุนการพัฒนาและประเมินการศึกษาศึกษาภัยพิบัติในบริบทท้องถิ่นของพื้นที่อ่าว เป๋อหู่ไหวและภูมิภาคที่คล้ายคลึงกัน

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ภูมิภาค, การรับรู้ความเสี่ยง, ความเชื่อในความสามารถของตนเอง, การศึกษาศึกษาภัยพิบัติ, การตรวจสอบมาตรวัด

Abstract

This quantitative study aims to integrate the concepts of social identity, regional identity, risk perception, and self-efficacy to construct an analytical framework for disaster education among university students in the Beibu Gulf area and to develop high-quality measurement instruments. The Beibu Gulf is a coastal region highly exposed to typhoons and flooding, making disaster education in higher education institutions essential for enhancing social resilience. Stratified sampling was employed, and the sample size was determined according to statistical analysis principles. Data were collected through an online questionnaire from 811 students at four public universities in the Beibu Gulf area, with a valid response rate of 95.4%. The research instruments consisted of four scales: regional identity, risk perception, self-efficacy, and disaster education. Content validity was examined by experts. Data analysis included item analysis, reliability analysis, exploratory factor analysis (EFA), and confirmatory factor analysis (CFA). The results indicated that all four scales demonstrated good internal consistency, with Cronbach's alpha coefficients ranging from 0.790 to 0.918. EFA results revealed clear factor structures consistent with the conceptual framework, with KMO values exceeding 0.90 and cumulative explained variance ranging from 56.4% to 58.0%. CFA results showed that the model fit indices were within acceptable standards. This study provides validated measurement instruments for examining the psychosocial mechanisms of disaster education and offers empirical support for the development and evaluation of disaster education in the local context of the Beibu Gulf area and in similar regions.

Keywords: Regional Identity, Risk Perception, Self-Efficacy, Disaster Education, Scale Validation

บทนำ

ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลกและความถี่ของภัยพิบัติจากสภาพอากาศรุนแรงที่เพิ่มสูงขึ้น การศึกษาภัยพิบัติได้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความยืดหยุ่นของสังคม โดยกรอบการดำเนินงานเช่นใดเพื่อลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ค.ศ. 2015 - 2030 ให้ความสำคัญต่อการยกระดับความรู้ การรับรู้ และศักยภาพของประชาชนผ่านการศึกษา (United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2015) สำหรับพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ไห่ ซึ่งเป็นพื้นที่ชายฝั่งที่มีพายุไต้ฝุ่น ฝนตกหนัก และน้ำท่วมเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ภัยพิบัติเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และความปลอดภัยสาธารณะในระยะยาว จึงจำเป็นต้องมีระบบการศึกษาเชิงรุกเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนขึ้นอย่างต่อเนื่อง

แม้ว่าการศึกษาด้านภัยพิบัติจะได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญในการลดความเสี่ยง แต่ในทางปฏิบัติพบว่า การจัดการเรียนรู้ในสถาบันอุดมศึกษายังคงมุ่งเน้นการบรรยายเชิงทฤษฎีหรือการฝึกซ้อมเป็นครั้งคราว ขาดการวางระบบที่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยเฉพาะลักษณะของภัยพิบัติในพื้นที่ชายฝั่งและ

บริบททางสังคมของนักศึกษา ส่งผลให้นักศึกษาจำนวนไม่น้อยมีความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ การรับรู้ความเสี่ยง และทักษะการปฏิบัติที่จำเป็นไม่เพียงพอ ซึ่งนำไปสู่ “ช่องว่างระหว่างความรู้กับพฤติกรรม” ดังมีผู้ศึกษาได้ชี้ให้เห็นไว้ (Shaw, R., 2011)

งานวิจัยระดับนานาชาติในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของปัจจัยทางจิตสังคม ต่อกระบวนการเรียนรู้ด้านภัยพิบัติมากขึ้น โดยชี้ให้เห็นว่าการศึกษาศาสตร์ภัยพิบัติไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้ หรือทักษะเชิงเทคนิคเท่านั้น แต่ควรบูรณาการมิติด้านจิตวิทยาและสังคมของผู้เรียนร่วมด้วย (Ronan, K. R. & Johnston, D. M., 2019) ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว การทำความเข้าใจการศึกษาศาสตร์ภัยพิบัติจึงไม่ควรมองเฉพาะ เนื้อหาความรู้หรือการจัดกิจกรรมเชิงเทคนิคเท่านั้น แต่ควรพิจารณาปัจจัยทางจิตสังคมของผู้เรียนร่วมด้วย

นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่เป็นทั้งกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ และเป็นกำลังสำคัญ ในการขับเคลื่อนสังคมในอนาคต ความสามารถของพวกเขในการป้องกันและลดผลกระทบจากภัยพิบัติส่งผลโดยตรง ต่อความยืดหยุ่นของภูมิภาค อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการศึกษาที่เพียงพอเกี่ยวกับกลไกทางจิตสังคม เช่น อัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ความเสี่ยง และความเชื่อในความสามารถของตนเอง ทั้งที่องค์ประกอบเหล่านี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีผลสำคัญ ต่อพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและการประเมินความเสี่ยง (Proshansky, H. M. et al., 1983); (Slovic, P., 1987); (Bandura, A., 1977) ส่งผลให้บริบทด้านภัยพิบัติของนักศึกษาในพื้นที่เฉพาะนี้ยังขาดความเข้าใจเชิงลึก

จากสภาพปัญหาข้างต้นเห็นได้ว่าการพัฒนาระบบมาตรวัดที่สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ ความเสี่ยง ความเชื่อในความสามารถของตนเอง และสมรรถนะด้านการศึกษาศาสตร์ภัยพิบัติอย่างรอบด้าน เป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่ง ทั้งเพื่อเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้และเพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการออกแบบหลักสูตรหรือมาตรการ ด้านการศึกษาศาสตร์ภัยพิบัติที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการสร้างกรอบทฤษฎีแบบบูรณาการ และตรวจสอบความเชื่อมั่นของมาตรวัดที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ เพื่อสนับสนุนการจัด การศึกษาศาสตร์ภัยพิบัติอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างกรอบทฤษฎีแบบบูรณาการ ที่ประกอบด้วย อัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ความเสี่ยง ความเชื่อ ในความสามารถของตนเอง และการศึกษาศาสตร์ภัยพิบัติ
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความเชื่อมั่นและความตรงของมาตรวัดทั้ง 4 ได้แก่ มาตรวัดอัตลักษณ์ภูมิภาค มาตรวัดการรับรู้ความเสี่ยง มาตรวัดความเชื่อในความสามารถของตนเอง และมาตรวัดการศึกษาศาสตร์ภัยพิบัติ สำหรับ นักศึกษาในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่
3. เพื่อจัดทำเครื่องมือวิจัยที่มีประสิทธิภาพ สามารถใช้ประเมินกลไกทางจิตสังคมและสมรรถนะด้านการศึกษาศาสตร์ภัยพิบัติของนักศึกษาในบริบทท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น โดยกำหนดประชากรเป็นนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ ซึ่งประกอบด้วย เมืองเป่ย์ไห่

ฉินโจว และฝางเจิงกั๋ง กลุ่มตัวอย่างได้มาจากสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ จำนวน 4 แห่ง การเลือกสถาบันของรัฐ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสอดคล้องในด้านโครงสร้างการกำกับดูแล การจัดสรรทรัพยากร และระบบการบริหารจัดการของสถาบัน อันช่วยควบคุมผลกระทบจากความแตกต่างด้านการบริหารต่อผลการวัด

การเก็บข้อมูลดำเนินการโดยการแจกแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแพลตฟอร์ม “Wenjuanxing” ให้แก่นักศึกษา จำนวน 850 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 835 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 98.2 หลังจากคัดกรองแบบสอบถามที่ใช้เวลาตอบสั้นเกินไปและมีข้อมูลขาดหายไป เหลือแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 811 ฉบับ คิดเป็นอัตราการตอบกลับที่ใช้ได้ร้อยละ 95.4 กลุ่มตัวอย่างครอบคลุมนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึง ชั้นปีที่ 4 โดยมีนักศึกษาชาย จำนวน 337 คน (ร้อยละ 41.55) และนักศึกษาหญิง จำนวน 474 คน (ร้อยละ 58.45) จากหลากหลายสาขาวิชา ได้แก่ การศึกษา มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ พยาบาล และการจัดการ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยนี้ใช้มาตรวัดหลักสี่มาตรวัด ดังต่อไปนี้

มาตรวัดอัตลักษณ์ภูมิภาค: อ้างอิงจากงานของ Proshansky, H. M. et al., Williams, D. & Vaske, J. J., Hernández, B. et al. โดยปรับเนื้อหาและถ้อยคำให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่อ่าวเป่ยปู้ไหว่ เพื่อใช้วัดระดับอัตลักษณ์ภูมิภาคของนักศึกษา มาตรวัด ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ ความผูกพันทางอารมณ์ การพึ่งพาเชิงหน้าที่ การรับรู้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเชื่อมโยงทางสังคม รวมทั้งสิ้น 20 ข้อ (Proshansky, H. M. et al., 1983); (Williams, D. R. & Vaske, J. J., 2003); (Hernández, B. et al., 2007)

มาตรวัดการรับรู้ความเสี่ยง: พัฒนาจากกระบวนการทัศนด้านการรับรู้ความเสี่ยงทางจิตวิทยา และแบบวัดการรับรู้ความเสี่ยงภัยธรรมชาติที่ปรับแก้ไขจากงานวิจัยเดิม โดยใช้เพื่อประเมินระดับการรับรู้ความเสี่ยงของนักศึกษาในบริบทของภัยพิบัติ มาตรวัดนี้ ประกอบด้วย สามมิติ ได้แก่ การรับรู้ อารมณ์ และสังคมวัฒนธรรม รวม 15 ข้อ (Slovic, P., 1987); (Wang, X., 2022)

มาตรวัดความเชื่อในความสามารถของตนเอง: ใช้มาตรวัดความเชื่อในความสามารถของตนเองแบบทั่วไป (Generalized Self-Efficacy Scale: GSES) ที่พัฒนาโดย Schwarzer, R. & Jerusalem, M. เพื่อประเมินระดับความเชื่อมั่นของนักศึกษาในการจัดการและรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 10 ข้อ (Schwarzer, R. & Jerusalem, M., 1995)

มาตรวัดการศึกษาภัยพิบัติ: อ้างอิงจากงานวิจัยของ Shaw, R. et al., Johnson, V. et al. โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทภายในประเทศ เพื่อใช้ประเมินสมรรถนะด้านการศึกษาภัยพิบัติของนักศึกษา ครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ทัศนคติ และระบบสถาบัน รวม 20 ข้อ (Shaw, R. et al., 2007); (Johnson, V. et al., 2014)

มาตรวัดทั้งหมดใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ Likert 5 ระดับ (1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง และ 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

3. การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา การวิจัยนี้ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ในสาขาการศึกษาภัยพิบัติ จิตวิทยา และการศึกษา เพื่อทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของมาตรวัดทั้ง 4 ชุด ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าโครงสร้างของมาตรวัดมีความเหมาะสมกับกรอบแนวคิดของการวิจัย มีการเสนอแนะให้ปรับแก้ถ้อยคำของบางรายการคำถามเพียงเล็กน้อยเพื่อเพิ่มความชัดเจนของความหมาย ผลการพิจารณายืนยันว่ามาตรวัดที่พัฒนาขึ้นมีความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ในระดับดี และเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์รายการ (Item Analysis): ใช้วิธีการเปรียบเทียบกลุ่มสุดขีดด้วยการทดสอบค่า t (t-test) ร่วมกับการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ โดยพิจารณาค่าสหสัมพันธ์ระหว่างรายการกับคะแนนรวมไม่ต่ำกว่า 0.30 และค่าสหสัมพันธ์ระหว่างรายการที่แก้ไขกับคะแนนรวมไม่ต่ำกว่า 0.40 รวมทั้งตรวจสอบค่าความเป็นส่วนร่วมของรายการไม่ต่ำกว่า 0.30 และน้ำหนักองค์ประกอบไม่ต่ำกว่า 0.45 เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกรายการคำถาม

4.2 การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability Analysis): คำนวณค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's α เพื่อประเมินความสอดคล้องภายในของมาตรวัด โดยกำหนดค่า $\alpha \geq 0.70$ เป็นเกณฑ์ที่ยอมรับได้

4.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA): ดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักร่วมกับการหมุนแกนแบบตั้งฉากด้วยวิธีแวนเดอร์ไกวทซ์ ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลด้วยค่า Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) และการทดสอบความเป็นทรงกลมของ Bartlett โดยสกัดองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่า 1

4.4 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA): ใช้โปรแกรม AMOS 26 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของแบบจำลองการวัด โดยพิจารณาดัชนีความสอดคล้อง ได้แก่ $\chi^2/df < 3$, RMSEA < 0.08 , GFI > 0.90 และ AGFI > 0.90

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์รายการ

ผลการวิเคราะห์รายการของมาตรวัดทั้ง 4 ชุด พบว่า รายการคำถามทั้งหมดผ่านเกณฑ์การเปรียบเทียบกลุ่มสุดขีด การตรวจสอบสหสัมพันธ์ และการตรวจสอบความเป็นเนื้อเดียวกัน โดยผลการทดสอบค่า t มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.001$) ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างรายการกับคะแนนรวมมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.30 และค่าสหสัมพันธ์ระหว่างรายการที่แก้ไขกับคะแนนรวมมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.40 นอกจากนี้ ค่าความเป็นส่วนร่วมของรายการทั้งหมดมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.30 และน้ำหนักองค์ประกอบมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.45 ไม่พบรายการคำถามที่ไม่เหมาะสม จึงเก็บรายการคำถามทั้งหมดไว้สำหรับการวิเคราะห์ในขั้นตอนถัดไป

2. การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของมาตรวัด

มาตรวัด	มิติ	จำนวนข้อ	Cronbach's α
อัตลักษณ์ภูมิภาค	ความผูกพันทางอารมณ์	5	0.821
	การพึ่งพาเชิงหน้าที่	5	0.823
	การรับรู้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม	5	0.806
	การเชื่อมโยงทางสังคม	5	0.817
	มาตรวัดรวม	20	0.918
การรับรู้ความเสี่ยง	การรับรู้	5	0.790
	อารมณ์	5	0.809

ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's α ของมาตรวัดทั้งหมดมากกว่า 0.79 แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องภายในที่ดี

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของมาตรวัด (ต่อ)

มาตรวัด	มิติ	จำนวนข้อ	Cronbach's α
ความเชื่อในความสามารถของตนเอง การศึกษาภัยพิบัติ	สังคมวัฒนธรรม	5	0.817
	มาตรวัดรวม	15	0.884
	-	10	0.901
	ความรู้	5	0.815
	ทักษะ	5	0.821
	ทัศนคติ	5	0.816
	ระบบสถาบัน	5	0.814
	มาตรวัดรวม	20	0.916

ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's α ของมาตรวัดทั้งหมดมากกว่า 0.79 แสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องภายในที่ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า มาตรวัด ทั้ง 4 ชุด มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดีถึงดีมาก โดยค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's α ของทุกมิติและของมาตรวัดรวมมีค่ามากกว่า 0.79 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่ยอมรับได้ตามหลักการวัดทางจิตวิทยา ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่ารายการคำถามภายในแต่ละมิติมีความสอดคล้องกันภายใน (Internal Consistency) อยู่ในระดับเหมาะสม และสามารถใช้ประเมินโครงสร้างเชิงแนวคิดของอัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ความเสี่ยง ความเชื่อในความสามารถของตนเอง และการศึกษาภัยพิบัติได้อย่างเชื่อถือได้

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจของมาตรวัดอัตลักษณ์ภูมิภาค พบว่า ค่า KMO เท่ากับ 0.950 และผลการทดสอบความเป็นทรงกลมของ Bartlett มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 6270.913$, $p < 0.001$) สามารถสกัดองค์ประกอบได้ 4 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนสะสมร้อยละ 58.001 โดยค่าไอเกนของแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ 7.822 (การเชื่อมโยงทางสังคม) 1.407 (การพึ่งพาเชิงหน้าที่) 1.223 (ความผูกพันทางอารมณ์) และ 1.148 (การรับรู้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม) น้ำหนักองค์ประกอบของรายการทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.60 แสดงให้เห็นถึงโครงสร้างองค์ประกอบที่ชัดเจน

สำหรับมาตรวัดการรับรู้ความเสี่ยง ค่า KMO เท่ากับ 0.927 และผลการทดสอบ Bartlett มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 4040.875$, $p < 0.001$) สามารถสกัดองค์ประกอบได้ 3 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนสะสมร้อยละ 56.376 โดยมีค่าไอเกนเท่ากับ 5.721 (สังคมวัฒนธรรม) 1.379 (อารมณ์) และ 1.356 (การรับรู้) น้ำหนักองค์ประกอบของรายการทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.65

มาตรวัดความเชื่อในความสามารถของตนเองแสดงโครงสร้างแบบมิติเดียว โดยมีค่า KMO เท่ากับ 0.918 และน้ำหนักองค์ประกอบของรายการทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.69

สำหรับมาตรวัดการศึกษาภัยพิบัติ ค่า KMO เท่ากับ 0.948 และผลการทดสอบ Bartlett มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 6180.800$, $p < 0.001$) สามารถสกัดองค์ประกอบได้ 4 องค์ประกอบ อธิบายความแปรปรวนสะสมร้อยละ 57.971 โดยมีค่าไอเกนเท่ากับ 7.711 (ทักษะ) 1.376 (ความรู้) 1.279 (ทัศนคติ) และ 1.228 (ระบบสถาบัน) น้ำหนักองค์ประกอบของรายการทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.64

4. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

ตารางที่ 2 ดัชนีความสอดคล้องของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

มาตรวัด	χ^2/df	RMSEA	GFI	AGFI
เกณฑ์การประเมิน	< 3	< 0.08	> 0.90	> 0.90
อัตลักษณ์ภูมิภาค	1.365	0.021	0.973	0.965
การรับรู้ความเสี่ยง	1.106	0.011	0.984	0.978
ความเชื่อในความสามารถของตนเอง	1.606	0.028	0.986	0.979
การศึกษาภัยพิบัติ	1.274	0.018	0.975	0.963

ดัชนีความสอดคล้องทั้งหมดบรรลุหรือเกินกว่ามาตรฐานที่แนะนำ แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองสอดคล้องกับข้อมูลเป็นอย่างดี

จากตารางที่ 2 พบว่า ดัชนีความสอดคล้องของแบบจำลองการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) ของมาตรวัดทั้ง 4 ชุดมีค่าผ่านเกณฑ์การประเมินที่แนะนำทุกตัว โดยค่า χ^2/df มีค่าต่ำกว่า 3 ค่า RMSEA ต่ำกว่า 0.08 และค่า GFI และ AGFI มีค่ามากกว่า 0.90 ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในระดับดี และสามารถยืนยันโครงสร้างของมาตรวัดอัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ความเสี่ยง ความเชื่อในความสามารถของตนเอง และการศึกษาภัยพิบัติได้อย่างเหมาะสม

อภิปรายผล

1. ความเชื่อมั่นและความตรงของมาตรวัด

มาตรวัดทั้ง 4 ที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยนี้แสดงคุณสมบัติทางจิตมิติที่อยู่ในระดับดี โดยผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่น พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's α ของมาตรวัดทั้งหมดมีค่ามากกว่า 0.79 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ตามหลักการวัดทางจิตวิทยา ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ามาตรวัดมีความสอดคล้องภายในที่เหมาะสม ขณะเดียวกัน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบที่สกัดได้มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี น้ำหนักองค์ประกอบของรายการคำถามมีค่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และไม่พบปัญหาน้ำหนักทับซ้อนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันยังยืนยันว่าแบบจำลองการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในระดับดี ซึ่งช่วยสนับสนุนความตรงเชิงโครงสร้างของมาตรวัด ทั้ง 4 ชุดอย่างเป็นระบบ (Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H., 1994)

2. บทบาทของอัตลักษณ์ภูมิภาคในการศึกษาภัยพิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า มาตรวัดอัตลักษณ์ภูมิภาค ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ ความผูกพันทางอารมณ์ การพึ่งพาเชิงหน้าที่ การรับรู้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเชื่อมโยงทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดอัตลักษณ์สถานที่ ในบริบทของนักศึกษาในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ อัตลักษณ์ภูมิภาคไม่ได้สะท้อนเพียงความผูกพันทางอารมณ์ต่อพื้นที่เท่านั้น หากแต่ยังครอบคลุมมิติด้านการใช้ประโยชน์เชิงหน้าที่ การรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม ผลการค้นพบนี้ช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของอัตลักษณ์ภูมิภาคในฐานะปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความเสี่ยงและพฤติกรรมการป้องกันภัยพิบัติของนักศึกษา (Proshansky, H. M. et al., 1983); (Hernández, B. et al., 2007)

3. โครงสร้างหลายมิติของการรับรู้ความเสี่ยง

โครงสร้าง 3 มิติ ของมาตรวัดการรับรู้ความเสี่ยง ได้แก่ การรับรู้ อารมณ์ และสังคมวัฒนธรรม สอดคล้องกับ กระบวนทัศน์ด้านการรับรู้ความเสี่ยงทางจิตวิทยา ผลการวิจัย ยังพบว่า มิติสังคมวัฒนธรรมมีส่วนการอธิบาย ความแปรปรวนสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยมทางวัฒนธรรม และการรับรู้ร่วมของกลุ่ม มีบทบาทสำคัญในการกำหนดการรับรู้ความเสี่ยงของนักศึกษาในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ไต้หวัน ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับ บริบทวัฒนธรรมแบบรวมหมู่ของสังคมตะวันออก และชี้ให้เห็นว่าการออกแบบการศึกษาภัยพิบัติควรคำนึงถึงมิติ ทางสังคมและวัฒนธรรมควบคู่กับการให้ความรู้เชิงเทคนิค (Slovic, P., 1987)

4 โครงสร้างมิติเดียวของความเชื่อในความสามารถของตนเอง

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่ามาตรวัดความเชื่อในความสามารถของตนเองมีโครงสร้างแบบมิติเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความเชื่อในความสามารถของตนเองแบบทั่วไป ค่าความเชื่อมั่นที่อยู่ในระดับสูงสะท้อนให้เห็นว่ามาตรวัดนี้สามารถประเมินการรับรู้สมรรถนะของนักศึกษาในการรับมือกับสถานการณ์ภัยพิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบริบทของการศึกษาภัยพิบัติ ความเชื่อในความสามารถของตนเองถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยง กับความพร้อมในการปฏิบัติและการตัดสินใจเชิงพฤติกรรม ซึ่งสนับสนุนความจำเป็นในการส่งเสริมองค์ประกอบ ดังกล่าวผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการจำลองสถานการณ์ (Schwarzer, R. & Jerusalem, M., 1995)

5. กรอบ 4 มิติของการศึกษาภัยพิบัติ

มาตรวัดการศึกษาภัยพิบัติที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยนี้ยืนยันความเหมาะสมของกรอบ 4 มิติ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ทศนคติ และระบบสถาบัน กรอบแนวคิดดังกล่าวขยายขอบเขตของการศึกษาภัยพิบัติจากรูปแบบดั้งเดิม ที่มุ่งเน้นเพียงความรู้และทักษะ ไปสู่การให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและการสนับสนุนเชิงระบบ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ามิติด้านทักษะมีบทบาทโดดเด่น ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการฝึกปฏิบัติจริงในการเสริมสร้างความพร้อมด้านภัยพิบัติ ขณะเดียวกัน ความเป็นอิสระของมิติระบบสถาบันยังเน้นย้ำบทบาทของโครงสร้างการศึกษา การสนับสนุนจากชุมชน และกลไกเชิงนโยบายในการพัฒนาความรู้เท่าทันภัยพิบัติอย่างยั่งยืน

6. การมีส่วนร่วมของการปรับให้เข้ากับบริบทท้องถิ่น

การวิจัยนี้ใช้มาตรวัดที่ได้รับการพัฒนาจากงานวิจัยระหว่างประเทศเป็นพื้นฐาน และปรับให้เหมาะสมกับ บริบทของพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ไต้หวัน โดยคำนึงถึงลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประเภทของภัยพิบัติ และบริบททางวัฒนธรรม ในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญและการวิเคราะห์เชิงประจักษ์ ผลลัพธ์ ที่ได้สะท้อนให้เห็นว่ามาตรวัดมีความเหมาะสมทางวัฒนธรรม และสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย การศึกษาภัยพิบัติในบริบทของจีน รวมทั้งเป็นฐานสำหรับการศึกษาเชิงเปรียบเทียบในอนาคต

7. ข้อจำกัดของการวิจัย

แม้ว่างานวิจัยนี้จะให้ข้อค้นพบที่มีคุณค่า แต่ยังมีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างจำกัดเฉพาะ นักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในพื้นที่อ่าวเป๋อหู่ไต้หวัน ซึ่งอาจจำกัดความสามารถในการอ้างอิงผลไปยังบริบทอื่น 2) การออกแบบการวิจัยแบบภาคตัดขวางไม่สามารถตรวจสอบความตรงเชิงทำนายและความมั่นคงของการวัด ในระยะยาวได้ 3) การใช้ข้อมูลแบบรายงานตนเองอาจได้รับอิทธิพลจากความเอนเอียงทางสังคม และ 4) งานวิจัยนี้

ยังไม่ได้รวมการวัดเชิงวัตถุประสงค์ของพฤติกรรมการรับมือกับภัยพิบัติจริง ดังนั้น การวิจัยในอนาคตควรขยายกลุ่มตัวอย่าง ใช้การออกแบบการวิจัยระยะยาว และการวัดหลายวิธี เพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของหลักฐานเชิงประจักษ์ของมาตรวัดที่พัฒนาขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้มุ่งพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของระบบมาตรวัดการศึกษาภัยพิบัติสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในพื้นที่อ่าวเปอูไห่ โดยประกอบด้วย มาตรวัดหลัก 4 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ความเสี่ยง ความเชื่อในความสามารถของตนเอง และการศึกษาภัยพิบัติ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามาตรวัดทั้งหมดมีคุณสมบัติทางจิตมิติอยู่ในระดับดี สามารถใช้เป็นเครื่องมือที่มีความน่าเชื่อถือในการประเมินองค์ประกอบสำคัญด้านจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภัยพิบัติของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสนับสนุนกรอบแนวคิดเชิงบูรณาการ “อัตลักษณ์ - การรับรู้ - ความเชื่อ - การศึกษา” ในการอธิบายกลไกทางจิตสังคมของการศึกษาภัยพิบัติในบริบทท้องถิ่นในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าสถาบันอุดมศึกษาควรบูรณาการอัตลักษณ์ภูมิภาคเข้ากับการออกแบบหลักสูตรด้านภัยพิบัติ เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมโยงของนักศึกษากับบริบทพื้นที่ ควบคู่กับการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่คำนึงถึงมิติของการรับรู้ความเสี่ยงทั้งด้านการรับรู้ อารมณ์ และสังคมวัฒนธรรม นอกจากนี้ การส่งเสริมความเชื่อในความสามารถของตนเองผ่านการฝึกทักษะและการจำลองสถานการณ์ รวมถึงการพัฒนากระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ครอบคลุมความรู้ ทักษะ ทักษะคิด และระบบสถาบัน จะช่วยยกระดับประสิทธิผลของการศึกษาภัยพิบัติในระดับสถาบันได้อย่างเป็นรูปธรรม ในระดับนโยบาย ควรเสริมสร้างระบบสนับสนุนเชิงสถาบันสำหรับการจัดการศึกษาภัยพิบัติอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาศักยภาพครูผู้สอน และการจัดทำกลไกการประเมินผลที่ชัดเจน เพื่อสนับสนุนการพัฒนาความรู้เท่าทันภัยพิบัติของนักศึกษาอย่างยั่งยืน สำหรับทิศทางการวิจัยในอนาคต ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่หลากหลายมากขึ้น ใช้การออกแบบการวิจัยระยะยาวเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงทำนายและความมั่นคงของมาตรวัด ตลอดจนศึกษากลไกอิทธิพลของอัตลักษณ์ภูมิภาค การรับรู้ความเสี่ยง และความเชื่อในความสามารถของตนเองต่อผลลัพธ์ด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ นอกจากนี้ การบูรณาการวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพและการพัฒนาโปรแกรมการแทรกแซงด้านการศึกษาภัยพิบัติตามกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยนี้ จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการทางจิตสังคมของนักศึกษาได้อย่างรอบด้านยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Hernández, B. et al. (2007). Place attachment and place identity in natives and non-natives. *Journal of Environmental Psychology*, 27(4), 310-319.

- Johnson, V. et al. (2014). Implementing disaster preparedness education in schools: A multi-level evaluation of a nationwide program. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 9, 107-123. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2014.05.002>.
- Nunnally, J. C. & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Proshansky, H. M. et al. (1983). Place-identity: Physical world socialization of the self. *Journal of Environmental Psychology*, 3(1), 57-83.
- Ronan, K. R. & Johnston, D. M. (2019). Disaster risk reduction, education, and resilience. In *Oxford Research Encyclopedia of Natural Hazard Science*. Oxford: Oxford University Press.
- Schwarzer, R. & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy Scale. In Weinman, J. et al. (Eds.), *Measures in health psychology: A user's portfolio* (pp. 35 - 37). Windsor: NFER-Nelson.
- Shaw, R. (2011). *Disaster education*. Bingley, United Kingdom: Emerald Group Publishing.
- Shaw, R. et al. (2007). Disaster education: An introduction. In Shaw, R. et al. (Eds.), *Disaster education* (pp. 1 - 22). Bingley: Emerald Group Publishing.
- Slovic, P. (1987). Perception of risk. *Science*, 236(4799), 280-285.
- United Nations Office for Disaster Risk Reduction. (2015). *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015 - 2030*. Geneva: United Nations Office for Disaster Risk Reduction.
- Wang, X. (2022). *Environmental risk perception and coping behaviors of urban residents in China*. Shanghai: Shanghai Academy of Social Sciences Press.
- Williams, D. R. & Vaske, J. J. (2003). The measurement of place attachment: Validity and generalizability of a psychometric approach. *Forest Science*, 49(6), 830-840.

ปัจจัยประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว
เชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี*

DEMOGRAPHIC AND TRAVEL BEHAVIOR FACTORS INFLUENCING THE CULTURAL
TOURISM DECISION-MAKING OF THAI TOURISTS IN UBON RATCHATHANI

ศุภชัย ชาญวรรณกุล

Suppachai Chanwanwakul

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Mahidol University, Nakhon Pathom, Thailand

Corresponding author E-mail: suppachai.cha@mahidol.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการเดินทาง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวชาวไทย 400 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบสะดวก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมาน กำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนสูงสุดร้อยละ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง กลุ่มอายุ 26 - 43 ปี (Generation Y) เดินทางเพื่อศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น เดินทางร่วมกับครอบครัวโดยใช้รถยนต์ส่วนตัว และรับข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ 2) ผลการประเมินระดับความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตชุมชน และ 3) ผลการเปรียบเทียบ พบว่า เพศ สถานภาพ อาชีพ รายได้ วัตถุประสงค์การเดินทาง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว และค่าใช้จ่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีที่โดดเด่นด้านศาสนา ประเพณี และความสัมพันธ์ของครอบครัว ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสะท้อนถึงรูปแบบการเดินทาง ความต้องการ และพฤติกรรมตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี

คำสำคัญ: ปัจจัยประชากรศาสตร์, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, พฤติกรรมท่องเที่ยว, การตัดสินใจ

Abstract

This study aimed: 1) Examine the cultural tourism behaviors of Thai tourists in Ubon Ratchathani Province; 2) Evaluate tourists' opinions about factors that affect their decision-making in cultural tourism; and 3) Compare how demographic characteristics and travel behaviors influence cultural tourism decision-making among Thai tourists. The research used a quantitative approach. Data were collected via a questionnaire administered to 400 Thai tourists selected through convenience sampling. Data analysis involved descriptive and inferential statistics, with a 95 percent confidence level and a maximum margin of error of 5 percent. The findings showed that: 1) Most cultural tourists were female and aged between 26 and 43 years (Generation Y). They traveled to learn about local culture and lifestyles, typically with family members using private vehicles. They mainly got travel information from social media; 2) Tourists rated their opinions on factors influencing cultural tourism decision-making as high, especially regarding religious attractions, local traditions, and community lifestyles; and 3) Gender, marital status, occupation, income, travel purpose, travel management style, and travel spending significantly affected cultural tourism decision-making at the 0.05 level. The results highlight the unique cultural tourism identity of Ubon Ratchathani Province. It features religious heritage, traditional practices, and strong family-oriented travel habits. These findings can serve as helpful information for developing and managing cultural tourism destinations in the province, reflecting the travel patterns, preferences, and decision-making behaviors of Thai tourists in the context of cultural tourism in Ubon Ratchathani Province.

Keywords: Demographic Factors, Cultural Tourism, Travel Behavior, Decision-Making

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และยกระดับมาตรฐานคุณภาพของประเทศไทย ผ่านการใช้ประโยชน์จากอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ภายใต้หลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) ให้ความสำคัญ แนวทางนี้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติที่มุ่งยกระดับประสบการณ์ของผู้เดินทางด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2566) ขณะที่จังหวัดอุบลราชธานีมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ตั้งแต่ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาไปจนถึงวิถีชีวิตอีสานใต้ จึงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สำคัญภายใต้นโยบายเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ซึ่งต่อยอดบทบาทของจังหวัดในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระดับภูมิภาค (กนกณิศ ธานีโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง, 2564)

ภาพรวมการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีในช่วงหลังการแพร่ระบาดโควิด-19 ชี้ให้เห็นความท้าทายใหม่ทั้งในด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่ลดลง จากการสำรวจของศูนย์วิจัยด้านการตลาดการท่องเที่ยว พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ของจังหวัดอุบลราชธานีเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 ถึง พ.ศ. 2562 โดยในปี พ.ศ. 2562 จังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากถึง 3.2 ล้านคน และมีรายได้ 7.9 พันล้านบาท ในขณะที่ปี พ.ศ. 2565 จังหวัดอุบลราชธานีมีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลงเหลือเพียง 1.96 ล้านคน และมีรายได้เพียง 4.5 พันล้านบาท รวมถึงการเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในพื้นที่อีสานใต้ที่มีอัตราการฟื้นตัวสูงกว่า (ชนิษฐา สร้อยทอง และคณะ, 2565) ทั้งที่อุบลราชธานีมีศักยภาพด้านวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด (นิชนันท์ อ่อนรัตน์, 2561) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนว่าปัจจัยด้านการรับรู้ข้อมูล พฤติกรรมการเดินทาง และลักษณะประชากรศาสตร์อาจมีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจของผู้เดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบจากงานวิจัยด้านการตลาดท่องเที่ยวที่ระบุว่าการเลือกจุดหมายปลายทางมิได้ขึ้นกับความน่าสนใจของพื้นที่เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับชุดประสบการณ์และข้อจำกัดเฉพาะของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มด้วย ส่งผลให้จังหวัดอุบลราชธานีได้รับการจัดกลุ่มอยู่ในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ โดยมุ่งเน้นการยกระดับอารยธรรมอีสานใต้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวและการเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านทางธุรกิจ (กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ พบว่า แม้นักท่องเที่ยวจำนวนมากมาจากกลุ่มจังหวัดเดียวกัน แต่หลายจังหวัดเลือกเดินทางไปนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษมากกว่าอุบลราชธานี สะท้อนว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีสัดส่วนผู้เดินทางลดลง ทั้งที่มีทรัพยากรและความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมไม่ต่างจากจังหวัดอื่นในพื้นที่เดียวกัน สถานการณ์นี้ชี้ให้เห็นว่าจังหวัดจำเป็นต้องเข้าใจความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง เพื่อกำหนดกลยุทธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมและตอบโจทย์มากที่สุด การศึกษาเป้าหมายด้านพฤติกรรมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จากการทบทวนข้อมูล พบว่า ยังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉพาะ การวิจัยนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว โดยมุ่งนำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถใช้สนับสนุนการกำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีในระยะยาว ตลอดจนเป็นฐานข้อมูลสำหรับการศึกษาต่อยอดในประเด็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอัตลักษณ์และการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวในบริบทพื้นที่เฉพาะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีของนักท่องเที่ยวชาวไทย
3. เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดอุบลราชธานีจำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 400 คน จากการใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran, W. G. โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนสูงสุดที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 (Cochran, W. G., 1997) สูตรที่ใช้ในการคำนวณการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ

$$n = \frac{Z^2}{4e^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

e คือ ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับให้เกิดขึ้น

ผู้วิจัยกำหนดไว้ร้อยละ 5 (ระดับ 0.05)

Z คือ ระดับความเชื่อมั่นที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ร้อยละ 95

$$\text{แทนค่าตามสูตร } n = \frac{(1.96)^2}{4(0.05)^2}$$

$$n = 384.16$$

จากสูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างในข้างต้น ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384.16 แต่เพื่อความสะดวกในการประเมินผล และสำรองการผิดพลาดของการตอบแบบสอบถาม จึงใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 400 คน และวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) โดยเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม 2566 - ธันวาคม 2566

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

จากการทบทวนข้อมูลทฤษฎี ได้แก่ เอกสาร หนังสือ งานวิจัย รายงาน และสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไป 2) พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) การตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร, 2561) ผลที่ได้ ค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกข้อ และการตรวจสอบความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งเป็นการประเมินความสอดคล้องภายในของข้อคำถามในแบบสอบถามที่ใช้มาตราประมาณค่าแบบ Likert scale ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร, 2561) ผลการทดสอบ พบว่า ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.852 เครื่องมือวิจัยมีความเชื่อมั่น

อยู่ในระดับดี และสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเหมาะสม และผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เลขที่รับรอง UTCCEC/Exem050/2566

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์เชิงอนุมาน (Inferential Statistics) โดยการทดสอบค่าความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มด้วยค่า Independent Samples T-Test และการทดสอบค่าความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวด้วยค่า One-Way ANOVA

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและพฤติกรรมทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติค่าความถี่และค่าร้อยละ โดยสรุปผลในตารางที่ 1 - 2 ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการเดินทาง ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) โดยแสดงผลในตารางที่ 3 - 4

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานีของผู้ตอบแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ตามวัตถุประสงค์ที่ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	140	35.00
	หญิง	220	55.00
	LGBT	40	10.00
อายุ	น้อยกว่าหรือเท่ากับ 25 ปี (Generation Z)	55	13.75
	26 - 43 ปี (Generation Y)	167	41.75
	44 - 58 ปี (Generation X)	143	35.75
	59 - 77 ปี (Baby Boomer Generation)	35	8.75
สถานภาพ	โสด	172	43.00
	สมรส	196	49.00
	หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	32	8.00
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	66	16.50

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

	ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพ	ปริญญาตรี	294	73.50
	สูงกว่าปริญญาตรี	40	10.00
	นักเรียน/นักศึกษา	53	13.25
	พ่อบ้าน/แม่บ้าน	66	16.50
	ค้าขาย	42	10.50
	พนักงานบริษัทเอกชน	112	28.00
	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	92	23.00
	อื่น ๆ (อาชีพอิสระ เจ้าของกิจการ)	35	8.75
รายได้ต่อเดือน	ไม่เกิน 15,000 บาท	38	9.50
	15,001 - 20,000 บาท	152	38.00
	20,001 - 25,000 บาท	122	30.50
	25,001 - 30,000 บาท	52	13.00
	มากกว่า 30,000 บาท	36	9.00
ภูมิลำเนา	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	227	56.75
	ภาคกลาง	65	16.25
	ภาคเหนือ	38	9.50
	ภาคใต้	40	10.00
	อื่น ๆ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก)	30	7.50

จากตารางที่ 1 ด้านข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 26 - 43 ปีมากที่สุด ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส มีการศึกษาระดับปริญญาตรีมากที่สุด อาชีพส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน รายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 15,001 - 20,000 บาท และส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานีของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
จำนวนครั้งที่เคยเดินทางท่องเที่ยว		
ครั้งแรก	140	35.00
2 ครั้ง	156	39.00
3 ครั้ง	60	15.00
มากกว่า 3 ครั้ง	44	11.00
วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยว		
เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ	112	28.00
เพื่อเยี่ยมชมอุทยานแห่งชาติ	60	15.00
เพื่อหาความรู้และประสบการณ์	36	9.00

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี
ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลพฤติกรรมทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพื่อศึกษาวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตท้องถิ่น	120	30.00
พบปะเพื่อน/ผู้คนใหม่ ๆ	40	10.00
อื่น ๆ (เข้าร่วมกิจกรรมเฉพาะทาง ทำงาน ธุรกิจ และโอกาสพิเศษ)	32	4.00
บุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในทางท่องเที่ยว		
ตนเอง	128	32.00
คู่อีก	88	22.00
ครอบครัว	116	29.00
เพื่อนสนิท	31	7.75
เพื่อนในที่ทำงาน	37	9.25
ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว		
คนเดียว	80	20.00
คู่อีก	115	28.75
ครอบครัว	128	32.00
เพื่อนสนิท	41	10.25
อื่น ๆ (เพื่อนจากชมรม เพื่อนออนไลน์ และสมาชิกกรุ๊ปทัวร์)	36	9.00
การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว		
สื่อโทรทัศน์	28	7.00
สื่อมีเดีย เช่น Facebook TikTok Instagram	148	37.00
สื่อสิ่งพิมพ์	40	10.00
งานประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยว	88	22.00
การบอกต่อจากคนรู้จัก	96	24.00
รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว		
จัดการท่องเที่ยวโดยตนเอง	130	32.50
จัดการท่องเที่ยวโดยตนเองร่วมกับเพื่อน	97	24.25
จัดการท่องเที่ยวโดยตนเองร่วมกับครอบครัว	125	31.25
อื่น ๆ (จัดการท่องเที่ยวโดยที่ทำงาน บริษัททัวร์)	48	12.00
ยานพาหนะที่ใช้เดินทางท่องเที่ยว		
รถยนต์ส่วนตัว	208	52.00
รถโดยสารสาธารณะ	159	39.75
อื่น ๆ (รถบริษัทนำเที่ยว รถเช่า)	33	8.25
ระยะเวลาในการท่องเที่ยว		
เต็มวัน	68	17.00
2 วัน 1 คืน	210	52.50
3 วัน 2 คืน	92	23.00

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี
ของผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อื่น ๆ (มากกว่า 3 วันขึ้นไป)	30	7.50
ช่วงเวลาที่เดินทางท่องเที่ยว		
วันธรรมดา (วันจันทร์ - วันศุกร์)	40	10.00
วันหยุดสุดสัปดาห์ (วันเสาร์ - อาทิตย์)	208	52.00
วันหยุดนักขัตฤกษ์	152	38.00
ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว		
ไม่เกิน 1,000 บาท	112	28.00
1,001 - 1,500 บาท	174	43.50
1,501 - 2,000 บาท	68	17.00
มากกว่า 2,000 บาท	46	11.50
สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เลือกเดินทางไปเยี่ยมชม		
สถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับศาสนา	232	58.00
สถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์	56	14.00
สถานที่ท่องเที่ยวเกี่ยวกับวิถีชีวิตท้องถิ่น	112	28.00
กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เข้าร่วม		
กิจกรรมด้านศาสนา	138	34.50
กิจกรรมด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ	95	23.75
กิจกรรมด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ	80	20.00
กิจกรรมด้านอาหาร	54	13.50
กิจกรรมด้านการแสดง ดนตรี	33	8.25
ถ้ามีโอกาสจะกลับมาท่องเที่ยวอีกหรือไม่		
มา	308	77.00
ไม่มา	60	15.00
ไม่แน่ใจ	32	8.00

จากตารางที่ 2 ด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นครั้งที่สอง โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่น ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด คือ ตนเอง และมักเดินทางร่วมกับครอบครัว โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นแหล่งข้อมูลหลัก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ใช้รถยนต์ส่วนตัว เดินทางในช่วงวันหยุดใช้เวลา 2 วัน 1 คืน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย 1,001 - 1,500 บาท สะท้อนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นความเรียบง่าย การเรียนรู้ และความผูกพันทางศาสนาและครอบครัว โดยนิยมเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวด้านศาสนา และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของการท่องเที่ยวในบริบทวัฒนธรรมอีสานใต้ของจังหวัดอุบลราชธานี และส่วนใหญ่มีแนวโน้มกลับมาเที่ยวอีกในอนาคต

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ และพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี สถิติที่ใช้ ได้แก่ สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ตามวัตถุประสงค์ที่ 2) เพื่อประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการเดินทาง

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้าน จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

ลักษณะทางประชากรศาสตร์	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
เพศ	ระหว่างกลุ่ม	8.136	2	4.068	37.135*	.000
	ภายในกลุ่ม	43.488	397	0.110		
	รวม	51.623	399			
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.542	3	0.181	1.400	.242
	ภายในกลุ่ม	51.082	396	0.129		
	รวม	51.623	399			
สถานภาพ	ระหว่างกลุ่ม	2.064	2	1.032	8.265*	.000
	ภายในกลุ่ม	49.560	397	0.125		
	รวม	51.623	399			
ระดับการศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	0.516	2	0.258	2.004	.136
	ภายในกลุ่ม	51.107	397	0.129		
	รวม	51.623	399			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	3.643	5	0.729	5.983*	.000
	ภายในกลุ่ม	47.981	394	0.122		
	รวม	51.623	399			
รายได้ต่อเดือน	ระหว่างกลุ่ม	4.509	4	1.127	9.451*	.000
	ภายในกลุ่ม	47.114	395	0.119		
	รวม	51.623	399			
ภูมิสำเนา	ระหว่างกลุ่ม	0.694	4	0.173	1.345	.252
	ภายในกลุ่ม	50.930	395	0.129		
	รวม	51.623	399			

*p < .05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศ สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้าน จำแนกตามพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
จำนวนครั้งที่เคยเดินทางท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.092	3	0.031	0.236	.871
	ภายในกลุ่ม	51.531	396	0.130		
	รวม	51.623	399			
วัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	1.842	5	0.368	2.915*	.013
	ภายในกลุ่ม	49.782	394	0.126		
	รวม	51.623	399			
บุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	2.160	4	0.540	4.313*	.002
	ภายในกลุ่ม	49.463	395	0.125		
	รวม	51.623	399			
ผู้ร่วมเดินทางท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.639	4	0.160	1.238	.294
	ภายในกลุ่ม	50.984	395	0.129		
	รวม	51.623	399			
การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.266	4	0.066	0.511	.728
	ภายในกลุ่ม	51.358	395	0.130		
	รวม	51.623	399			
รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	2.721	3	.907	7.346*	.000
	ภายในกลุ่ม	48.902	396	.123		
	รวม	51.623	399			
ยานพาหนะที่ใช้เดินทางท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	1.477	2	0.738	5.846*	.003
	ภายในกลุ่ม	50.147	397	0.126		
	รวม	51.623	399			
ระยะเวลาในการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	0.228	3	0.076	0.585	.625
	ภายในกลุ่ม	51.396	396	0.130		
	รวม	51.623	399			
ช่วงเวลาที่ใช้เดินทางท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	1.703	2	0.851	6.771*	.001
	ภายในกลุ่ม	49.921	397	0.126		
	รวม	51.623	399			
ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว	ระหว่างกลุ่ม	2.176	3	0.725	5.808*	.001
	ภายในกลุ่ม	49.448	396	0.125		
	รวม	51.623	399			
สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เลือกเดินทางไปเยี่ยมชม	ระหว่างกลุ่ม	0.345	2	0.172	1.334	.265
	ภายในกลุ่ม	51.279	397	0.129		
	รวม	51.623	399			

*p < .05

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้าน จำแนกตามพฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ต่อ)

พฤติกรรมการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
กิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เข้าร่วม	ระหว่างกลุ่ม	0.137	4	0.034	0.263	.902
	ภายในกลุ่ม	51.486	395	0.130		
	รวม	51.623	399			
ถ้ามีโอกาสจะกลับมาท่องเที่ยวอีกหรือไม่	ระหว่างกลุ่ม	0.117	2	0.058	0.450	.638
	ภายในกลุ่ม	51.507	397	0.130		
	รวม	51.623	399			

*p < .05

จากตารางที่ 4 พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์หลักในการเดินทางท่องเที่ยว บุคคลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการท่องเที่ยว รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ยานพาหนะที่ใช้เดินทางท่องเที่ยว ช่วงเวลาที่เดินทางท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ที่ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่าพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานีสะท้อนลักษณะการท่องเที่ยวที่ยึดโยงกับการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนเป็นสำคัญ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเยือนเป็นครั้งที่สอง โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตท้องถิ่น ผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเดินทางมากที่สุดคือ ตนเอง และมักเดินทางร่วมกับครอบครัว แหล่งข้อมูลสำคัญที่ใช้วางแผนท่องเที่ยว ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook TikTok และ Instagram นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะหลัก ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 วัน 1 คืน หรือ 3 วัน 2 คืน และนิยมท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยมีค่าใช้จ่ายประมาณ 1,001 - 1,500 บาท ลักษณะดังกล่าวสะท้อนรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริบทวัฒนธรรมอีสานใต้ที่เน้นความเรียบง่าย ความผูกพันของครอบครัว และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ผลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานของ นุชนารถ รัตนสูงส์ชัย และคณะ ซึ่งศึกษาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี และลพบุรี โดยพบว่า นักท่องเที่ยวมักเดินทางกับครอบครัว เดินทางเพื่อพักผ่อน ใช้รถยนต์ส่วนตัว และตัดสินใจด้วยตนเอง รวมทั้งมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยไม่สูง (นุชนารถ รัตนสูงส์ชัย และคณะ, 2563) นอกจากนี้ ยังมีความใกล้เคียงกับงานของ ศรีัญญา สรรพมิตร และศิวฤทธิ์ สุนทรเสถียร ที่ศึกษา นักท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งส่วนใหญ่เดินทางซ้ำ 3 ครั้งขึ้นไป ใช้รถยนต์ส่วนตัว เดินทาง 2 - 3 วัน และนิยมท่องเที่ยวช่วงวันหยุด ด้านแหล่งข้อมูลท่องเที่ยว (ศรีัญญา สรรพมิตร และศิวฤทธิ์ สุนทรเสถียร, 2563) ผลการศึกษาสอดคล้องกับ ศศิโสม ดวงรักษา ที่รายงานว่ามีนักท่องเที่ยวรู้จักแหล่งท่องเที่ยวผ่านอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์

เช่น Facebook และ Twitter เช่นเดียวกับ กรณีอุบลราชธานีซึ่งสื่อดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจท่องเที่ยว (ศศิโสม ดวงรักษา, 2558) นอกจากนี้ พฤติกรรมการเลือกแหล่งท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวมักเยี่ยมชมสถานที่เกี่ยวกับศาสนา รองลงมา คือ สถานที่ที่สะท้อนวิถีชีวิตและพิพิธภัณฑ์ อีกทั้งนิยมเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ชิดชนก อนันตมงคลกุล ที่ระบุว่านักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับกิจกรรมที่มีส่วนร่วม มีคุณค่า และเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตท้องถิ่น เช่น กิจกรรมทางศาสนา อาหารพื้นบ้าน และศิลปวัฒนธรรม ในด้านพฤติกรรมหลังการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีแนวโน้มกลับมาเที่ยวอุบลราชธานีอีกหากมีโอกาส รองลงมา คือ ไม่แน่ใจและไม่กลับมา (ชิดชนก อนันตมงคลกุล, 2562) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ เปมิกา ศรีสุกใส และสุเมธ ฐวาราตระกูล ที่ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวหลังการซื้อบริการท่องเที่ยวและพบความแตกต่างด้านพฤติกรรมหลังการใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (เปมิกา ศรีสุกใส และสุเมธ ฐวาราตระกูล, 2565)

จากวัตถุประสงค์ที่ 2) เพื่อประเมินระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เพื่อเปรียบเทียบการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทย จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์และพฤติกรรมการเดินทาง ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้าน จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศ สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในจังหวัดอุบลราชธานี รวมทุกด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ความแตกต่างดังกล่าวอาจสืบเนื่องจากลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่มที่มีความต้องการ ประสบการณ์ และข้อจำกัดในการเดินทางแตกต่างกัน ส่งผลให้กระบวนการรับรู้ข้อมูลและการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความแตกต่างกันตามเพศ สถานภาพ อาชีพ และระดับรายได้ สอดคล้องกับ พูนทรัพย์ เศษศรี และคณะ ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยและการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร (พูนทรัพย์ เศษศรี และคณะ, 2566) และ ชลพลกฤต รัตนราทร ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวเมืองรอง (ชลพลกฤต รัตนราทร, 2562) และ ณัฐพงศ์ วิชัยดิษฐ์ ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยากับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่พบว่า เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ณัฐพงศ์ วิชัยดิษฐ์, 2562)

ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวน พบว่า จากรูปแบบการเดินทางและทรัพยากรที่นักท่องเที่ยวเลือกใช้ ซึ่งสะท้อนระดับความคาดหวัง ประสบการณ์ และข้อจำกัดในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหลายด้าน ได้แก่ วัตถุประสงค์ในการเดินทาง บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว พาหนะที่ใช้ ช่วงเวลาเดินทาง และระดับค่าใช้จ่าย ส่งผลให้ความคิดเห็นต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานของ พิศมัย จัตุรัตน์ และชวลีย์ ณ ถลาง ซึ่งพบว่า ช่วงเวลาเดินทาง พาหนะ ค่าใช้จ่าย รูปแบบการเดินทาง ความถี่ในการเดินทาง และรายได้ต่อเดือน มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ในชุมชนกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญ (พิศมัย จัตุรัตน์ และชวลีย์ ณ ถลาง, 2565) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ วิภาดา เกษธรรมพิทักษ์ และคณะ ที่พบว่า แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวแตกต่างกันตามลักษณะประชากรศาสตร์ ในย่านเมืองเก่าสงขลา (วิภาดา เกษธรรมพิทักษ์ และคณะ, 2565) และงานของ ประภาศิริ ประสารสุข ที่รายงานว่า ความถี่ในการเดินทาง ผู้ร่วมเดินทาง และค่าใช้จ่าย ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน (ประภาศิริ ประสารสุข, 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยโดยภาพรวม พบว่า นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานีส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงอายุ 26 - 43 ปี (Generation Y) มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาวัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิตท้องถิ่น นิยมเดินทางร่วมกับครอบครัว ใช้รถยนต์ส่วนตัว และรับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์เป็นสำคัญ โดยนักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวในระดับสูง โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น และวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าคุณค่าทางวัฒนธรรมและความศรัทธาทางศาสนาเป็นแกนหลักของการตัดสินใจเดินทาง อีกทั้งยังพบว่า ปัจจัยด้านเพศ สถานภาพ อาชีพ รายได้ วัตถุประสงค์การเดินทาง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว และค่าใช้จ่าย ส่งผลให้การตัดสินใจท่องเที่ยวแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของบริบทส่วนบุคคลและรูปแบบการเดินทาง จากผลการศึกษาดังกล่าว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานี โดยมุ่งเน้นอัตลักษณ์ด้านศาสนา ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนอีสานใต้ เช่น วัดสายกรรมฐาน ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ควบคู่กับการออกแบบกิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยวที่เอื้อต่อการเดินทางแบบครอบครัวและการเรียนรู้ร่วมกัน รวมถึงการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อสื่อสารอัตลักษณ์ผ่านการเล่าเรื่องอย่างสร้างสรรค์ ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวกลุ่มวัยทำงานและครอบครัว ทั้งนี้ การพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวควรคำนึงถึงลักษณะและความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่ม Generation Y และกลุ่มครอบครัว เป็นสำคัญ โดยเน้นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างช่วงวัย สามารถเข้าถึงได้สะดวกด้วยการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว และเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรมหลายแห่งภายในพื้นที่เดียวกัน เพื่อยกระดับประสบการณ์การท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับพฤติกรรมการเดินทางที่พบจากผลการวิจัย นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำข้อมูลความแตกต่างของการตัดสินใจท่องเที่ยวตามลักษณะประชากรศาสตร์ และพฤติกรรมการเดินทางไปใช้ในการวางแผนการตลาดและการจัดการท่องเที่ยวแบบแบ่งกลุ่มเป้าหมาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การวิจัยในอนาคตควรศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริบทอีสานใต้เชิงลึกด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพหรือแบบผสมผสาน และเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในพื้นที่เดียวกัน เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กนกณิศ ธานีโชคพิสิษฐ์ และอลงกรณ์ อรรคแสง. (2564). แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศ, 8(6), 177-191.
- กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). เขตพัฒนาการท่องเที่ยว. เรียกใช้เมื่อ 7 ตุลาคม 2568 จาก https://anyflip.com/yyhdx/toof/?fbclid=IwAR3ntzYiE8Yng0NMVmjpeE4yyML_0wIwwROR7NF8HCZ4uNfz2YjPLho-pgs
- ชนิษฐา สร้อยทอง และคณะ. (2565). การจัดกลุ่มจังหวัดตามสถิติด้านการท่องเที่ยวรายภูมิภาคภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 6(2), 33-47.
- ชลพลกฤต รัตน์นราทร. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยวเมืองรอง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชิดชนก อนันตมงคลกุล. (2562). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดภูเก็ต. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 15(2), 1-20.
- ณัฐพงศ์ วิชัยดิษฐ์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยากับการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม. มหาวิทยาลัยพะเยา.
- นิชนันท์ อ่อนรัตน์. (2561). นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดอุบลราชธานี. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 4(2), 228-241.
- นุชนารถ รัตนสุวงศ์ชัย และคณะ. (2563). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดชัยนาท สิงห์บุรี และลพบุรี. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 19(1), 37-73.
- ประภาศิริ ประสารสุข. (2565). การพิจารณาองค์ประกอบและตามปกติที่คุณสามารถเลือกเลือกใช้นามบินสุวรรณภูมิและแลนด์ดอนเมืองของสภาชาวไทยวิจัยโควิด-19. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ปราณี มีหาญพงษ์ และกรรณิการ์ ฉัตรดอกไม้ไพร. (2561). การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยทางการแพทย์. วารสารพยาบาลทหารบก, 19(1), 9-15.
- เปมิกา ศรีสุกใส และสุเมธ ธูตารัตระกุล. (2565). บริการที่พักประเภทพูลวิลล่าในเขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตกของประเทศไทย. Rajapark Journal, 17(51), 66-78.
- พิศมัย จัตุรัตน์ และชวลีย์ ณ ถลาง. (2565). ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของกรุงเทพมหานคร. Dusit Thani College Journal, 16(2), 50-64.
- พูนทรัพย์ เศษศรี และคณะ. (2566). พฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยและการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมจังหวัดยโสธร. Management Sciences Valaya Alongkorn Review, 4(1), 57-73.
- วิภาดา เถาธรรมพิทักษ์ และคณะ. (2565). แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาย่านเมืองเก่าสงขลา จังหวัดสงขลา. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 17(2), 56-68.

- ศรัญญา สรรพมิตร และศิวฤทธิ์ สุนทรเสถียร. (2563). พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่. ใน การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 15 ปีการศึกษา 2563 (หน้า 415-423). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ศศิโสสม ดวงรักษา. (2558). เปรียบเทียบปัจจัยและพฤติกรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการโรงแรม ระดับ 4 - 5 ดาว ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ ในเขตเมืองพัทยาจังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- Cochran, W. G. (1997). Sampling techniques. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc.

การพัฒนาแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2*
DEVELOPING AN INNOVATIVE ORGANIZATION MODEL TO ENHANCE LEARNERS'
INNOVATION COMPETENCIES IN SCHOOLS UNDER THE NAKHON SI THAMMARAT
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

จิราภรณ์ เรืองรักษ์

Jiraporn Rueangrak

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2, Nakhon Si Thammarat, Thailand

Corresponding author E-mail: Jijeejiraporn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม 2) พัฒนารูปแบบ และ 3) ประเมินผลการใช้รูปแบบ การวิจัยมี 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร และครู กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 330 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือเป็นแบบบันทึกการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และการสนทนากลุ่ม กับผู้บริหาร และครู จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ระยะที่ 3 ประเมินผลการใช้รูปแบบ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ แบบประเมินคุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ ผู้ให้ข้อมูลเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 570 คน ผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 38 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.58) สภาพที่ต้องการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.48) 2) รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม พบว่ามี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) ปัจจัยนำเข้า 2.4) วิธีการดำเนินงาน 2.5) ผลผลิต และ 2.6) เงื่อนไขความสำเร็จ และ 3) การประเมินคุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน โดยภาพรวม พบว่า ก่อนทดลองใช้รูปแบบคุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง หลังทดลองใช้รูปแบบ

คุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ความพึงพอใจของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: องค์กรแห่งนวัตกรรม, นวัตกรรม, พัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม

Abstract

The purposes of this research were to: 1) Study the current conditions, desirable conditions, priority needs, and guidelines for becoming an innovative organization; 2) Develop an innovative organization model; and 3) Evaluate the implementation of the developed model. The research was conducted in three phases. Phase 1 examined the current and desirable conditions, priority needs, and guidelines for becoming an innovative organization. The population consisted of administrators and teachers, with a sample of 330 participants, and seven experts. The research instruments were questionnaires and interviews. Phase 2 focused on developing the model through an expert-based seminar with nine experts and focus group discussions with 12 administrators and teachers. Feasibility and usefulness evaluation forms were used. Phase 3 evaluated the implementation of the model using interviews, an assessment of students' innovator characteristics, and a satisfaction questionnaire. The informants included 570 students in grades 4 - 6 and 38 school administrators and heads of academic affairs. Data were analyzed using mean, standard deviation, and content analysis. The findings revealed that: 1) the overall current condition was at a high level ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.58), while the desirable condition was at the highest level ($\bar{X} = 4.56$, S.D. = 0.48); 2) the innovative organization model consisted of six components: principles, objectives, inputs, operational processes, outputs, and conditions for success; and 3) students' innovator characteristics were at a moderate level before implementation and improved to an excellent level after implementation. Overall satisfaction with the model and its implementation manual was at the highest level.

Keywords: Innovative Organization, Innovator, Developing Learners to Become Innovators

บทนำ

จากการศึกษากฎหมายว่าด้วยพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พบว่า แนวคิดสำคัญของพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 มุ่งเน้นการปฏิรูปการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ โดยเปิดโอกาสให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความยืดหยุ่นและอิสระในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างรอบด้าน กฎหมายดังกล่าวให้ความสำคัญกับการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา การขยายผลนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพไปสู่สถานศึกษาอื่น การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ตลอดจนการกระจายอำนาจให้แก่สถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการบริหารและการจัดการศึกษา

ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาร่วมกันระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างกลไกความร่วมมือที่เอื้อต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน ภายใต้บริบทของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สถานศึกษาที่มีความพร้อมและมีความประสงค์จะพัฒนาตนเองเป็นสถานศึกษานำร่อง จำเป็นต้องได้รับความเห็นชอบจากหน่วยงานต้นสังกัดและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องตามโครงสร้างการกำกับดูแลของแต่ละสังกัด (พระราชบัญญัติพื้นที่องค์กรนวัตกรรม พ.ศ. 2562, 2562) หลักการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดการบริหารจัดการศึกษาเชิงนวัตกรรมที่เน้นความร่วมมือ การกระจายอำนาจ และการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการวิจัยในครั้งนี้ที่มุ่งพัฒนารูปแบบหรือกระบวนการทางการศึกษาให้ตอบสนองต่อบริบทพื้นที่ และสามารถนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

สุบัน มุขธระโกษา และคณะ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีคุณสมบัติที่โดดเด่นเป็นกลไกหลักในการกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์และ พันธกิจและรับผิดชอบโดยตรงในการดูแลควบคุมกำกับและส่งเสริม สนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการทำงานในส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายที่ได้วางไว้ มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับงานที่ทำ มีคุณลักษณะที่ดี มีทักษะยุคใหม่ มีความเป็นผู้นำทางวิชาการบนพื้นฐานคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อนำสถานศึกษา ก้าวสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้และสามารถสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลง การแข่งขันและความทันสมัยในยุค Thailand 4.0 (สุบัน มุขธระโกษา และคณะ, 2561) ซึ่งการบริหารการศึกษา คือ การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารร่วมกับครูหรือบุคลากรในโรงเรียน หรือผู้บริหารร่วมกับคณาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ เพื่อร่วมกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพผ่านการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่การปกครองนักเรียนให้เป็นคนดีมีวินัย และอื่น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 เป็นองค์กรคุณภาพ ยึดหลักธรรมาภิบาล และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานสู่การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมการสร้างโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ ให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึง เท่าเทียม และมีคุณภาพ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีความจำเป็นในการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและตอบสนองต่อความท้าทายของโลกในศตวรรษที่ 21 จากการลงพื้นที่สังเกตสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 จำนวนหลายโรงเรียน ซึ่งครอบคลุมโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมทั้งโรงเรียนในบริบทพื้นที่ชนบทและกึ่งเมือง โดยอาศัยการนิเทศติดตาม การเยี่ยมชั้นเรียน การทบทวนเอกสารทางการศึกษา เช่น แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) แผนการจัดการเรียนรู้ และ ร่องรอยการดำเนินงานด้านการพัฒนาครูและผู้เรียน พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีความพยายามในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม ยังปรากฏประเด็นที่สะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาเชิงนวัตกรรมอย่างเป็นระบบหลายด้าน พบว่า สถานศึกษายังคงมีประเด็นที่ควรได้รับการพัฒนาเพื่อก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมในหลายด้าน อาทิ ความสามารถในการปรับตัวที่ยังไม่เต็มศักยภาพ ส่งผลให้การตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความต้องการของสังคม

ยังไม่คล่องตัวเพียงพอ ทรัพยากรบางส่วน เช่น งบประมาณ เทคโนโลยี และบุคลากร ยังมีข้อจำกัด ทำให้การขับเคลื่อนนวัตกรรมเป็นไปอย่างจำกัด ระบบการบริหารจัดการบางประการยังขาดความยืดหยุ่นเพียงพอที่จะสนับสนุนการพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง แนวทางการจัดการเรียนรู้ส่วนหนึ่งยังคงเน้นการถ่ายทอดความรู้แบบดั้งเดิมมากกว่าการส่งเสริมทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โอกาสในการพัฒนาครูยังไม่ทั่วถึง ทำให้ครูบางส่วนยังไม่ได้รับการสนับสนุนทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นต่อการสร้างนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กรด้านนวัตกรรมยังต้องการการส่งเสริมเพิ่มเติมเพื่อสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรการศึกษาระหว่างโรงเรียนยังมีอยู่ การขาดโครงสร้างที่ส่งเสริมนวัตกรรม ทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ช้าและไม่ทั่วถึง และยังพบปัญหาของการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม ที่ต้องได้รับการแก้ไข เช่น การขาดแคลนทรัพยากรและเครื่องมือที่จำเป็น ทำให้การฝึกฝนทักษะนวัตกรรมเป็นไปได้อย่างยาก วิธีการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นท่องจำ ส่งผลให้นักเรียนขาดทักษะการคิดสร้างสรรค์ ขาดหลักสูตรที่เน้นนวัตกรรม ซึ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาผู้เรียนให้พร้อมต่อความท้าทายใหม่ ๆ ข้อจำกัดของครูผู้สอน ที่ยังขาดทักษะในการส่งเสริมความคิดนวัตกรรม ขาดแรงบันดาลใจและต้นแบบ ทำให้นักเรียนขาดแรงจูงใจในการสร้างสรรค์ การขาดการบูรณาการกับภาคอุตสาหกรรม ทำให้ขาดโอกาสเรียนรู้จากประสบการณ์จริง สภาพแวดล้อมที่ไม่สนับสนุนการทดลอง ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนานวัตกรรม การวัดผลที่ไม่ครอบคลุมด้านนวัตกรรม ทำให้การประเมินทักษะนวัตกรรมไม่ชัดเจน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2, 2566)

ดังนั้น การยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงนวัตกรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาบทบาทสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ซึ่งสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ยังขาดรูปแบบการบริหารจัดการที่ชัดเจนและเป็นระบบในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ส่งผลให้การพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมยังไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรม การเรียนรู้หรือกิจกรรมเฉพาะด้าน ขณะที่การพัฒนารูปแบบองค์กรในภาพรวมเพื่อส่งเสริมผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม ยังมีอยู่อย่างจำกัด ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นเพื่อเป็นแนวทางเชิงระบบในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี และยกระดับศักยภาพผู้เรียนให้สามารถแข่งขันได้ในระดับประเทศและระดับสากล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อสร้างรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 188 โรงเรียน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 188 คน และครู จำนวน 2,137 คน รวมทั้งสิ้น 2,325 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ปีการศึกษา 2567 โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) นำข้อมูลจำนวนประชากรทั้งหมดกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W กำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 330 คน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของอำเภอ ได้กลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน ของจำนวนผู้บริหาร และครู ของแต่ละอำเภอ ดำเนินการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากแต่ละโรงเรียนโดยวิธีการจับสลาก

เครื่องมือการสร้างและหาคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน เท่ากับ .996 สภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ .997 2) แบบสัมภาษณ์แนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่ต้องการ การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แบบสัมภาษณ์แนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม โดยการใช้เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่ การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

1. การประเมินความถูกต้อง และความเหมาะสม ของรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์การบริหารการศึกษา การบริหารองค์กรแห่งนวัตกรรม จำนวน 9 คน ได้มาโดยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือการสร้างและหาคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบร่างรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยดำเนินการส่งหนังสือเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) พร้อมทั้งแจ้งกำหนดการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และแนบเค้าโครงการวิจัย ร่างรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม และประเด็นในการตรวจสอบเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาล่วงหน้าก่อนการประชุม และการดำเนินการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2568 เวลา 09.00 น. ณ ห้องประชุมชั้นลอย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 (ระบบ Onsite และ Online) ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้จดบันทึกผลการการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พร้อมกับผู้บันทึกการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบร่างรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. การประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร และหัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 9 โรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน จำนวน 18 คน

เครื่องมือการสร้างและหาคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์การสนทนากลุ่มตรวจสอบรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

2. วิเคราะห์ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ระยะที่ 3 ประเมินผลการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 19 โรงเรียน มีนักเรียนทั้งสิ้น จำนวน 5,558 และเลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 570 คน โดยการใช้แบบเจาะจง (Purposive Sampling) และผู้บริหารสถานศึกษา และหัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 38 คน

เครื่องมือการสร้างและหาคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้เป็น แบบประเมินการเป็นนวัตกรของผู้เรียน

ของสถานศึกษา มีค่าความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจัดประชุมชี้แจงการจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็น นวัตกร และสังเกตการเป็น นวัตกรของผู้เรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ผลการประเมินการเป็นนวัตกรของผู้เรียน โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น และแนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่ต้องการ และความต้องการจำเป็น การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกร ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยภาพรวม

การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม	ระดับความคิดเห็น						ความต้องการจำเป็น	
	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่ต้องการ			PNI _{modified}	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. วิสัยทัศน์และกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม	4.24	0.62	มาก	4.55	0.49	มากที่สุด	0.073	6
2. วัฒนธรรมและค่านิยมที่สนับสนุนนวัตกรรม	4.26	0.62	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	0.068	8
3. ภาวะผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ	4.30	0.64	มาก	4.58	0.52	มากที่สุด	0.065	9
4. โครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่นและสนับสนุนนวัตกรรม	4.27	0.63	มาก	4.57	0.51	มากที่สุด	0.070	7
5. บุคลากรที่มีศักยภาพและมีทักษะสำคัญ	4.26	0.60	มาก	4.59	0.50	มากที่สุด	0.077	4
6. การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร	4.20	0.61	มาก	4.54	0.51	มากที่สุด	0.081	2
7. บรรยากาศองค์กรที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	4.23	0.61	มาก	4.55	0.51	มากที่สุด	0.076	5
8. การสื่อสารที่คล่องตัวและเชื่อมโยงแบบดิจิทัล	4.22	0.60	มาก	4.56	0.50	มากที่สุด	0.081	3
9. กิจกรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรม	4.19	0.65	มาก	4.55	0.52	มากที่สุด	0.086	1
รวม	4.24	0.58	มาก	4.56	0.48	มากที่สุด	0.075	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม 1) สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ภาวะผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ โครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่นและสนับสนุนนวัตกรรม และกิจกรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2) สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ บุคลากรที่มีศักยภาพ และมีทักษะสำคัญ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ภาวะผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ และการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3) ความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) เรียงตามลำดับ คือ กิจกรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรม (0.086) มีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมา คือ การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร (0.081) และภาวะผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ (0.065) มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุด และ 4) แนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม แนวทาง คือ สถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมที่ชัดเจน โดยผู้บริหารทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง โปร่งใส และส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของครูและนักเรียนควบคู่กันไป ทั้งยังต้องสร้างค่านิยมการเรียนรู้ร่วมกัน มองความผิดพลาดเป็นโอกาส และยกย่องผู้มีผลงานดีเด่นเพื่อสร้างแรงจูงใจ องค์กรควรมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น เปิดพื้นที่ให้ริเริ่มนวัตกรรมร่วมกัน และสนับสนุนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมพัฒนาศักยภาพครูให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21

2. การพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่า รูปแบบ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ประกอบด้วย หลักการส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือและแลกเปลี่ยน หลักการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ หลักการประเมินผลที่ยืดหยุ่นและครอบคลุม หลักการบริหารเชิงคุณภาพ และหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม 2) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของครูและบุคลากรในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม 3) เพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม และ 4) เพื่อพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ การบริหารจัดการ นโยบายที่เกี่ยวข้อง และทรัพยากรทางการศึกษา

องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินงาน ประกอบด้วย 1) การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ได้แก่ วิสัยทัศน์และกลยุทธ์เชิงนวัตกรรม วัฒนธรรมและค่านิยมที่สนับสนุนนวัตกรรม ภาวะผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ โครงสร้างองค์กรที่ยืดหยุ่นและสนับสนุนนวัตกรรม บุคลากรที่มีศักยภาพและมีทักษะสำคัญ การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร บรรยายภาคองค์กรที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์การสื่อสารที่คล่องตัวและเชื่อมโยงแบบดิจิทัล และกิจกรรมที่ส่งเสริมนวัตกรรม 2) ขั้นตอนการพัฒนาสถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดหาบุคคลหรือเจ้าหน้าที่ (Staffing) การนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling)

องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต ได้แก่ คุณลักษณะการเป็นนวัตกรของผู้เรียน ประกอบด้วย ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแสวงหาความรู้ โดยใช้กิจกรรม ทักษะการคิดแก้ปัญหา ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ การทำงานแบบมีส่วนร่วม และทักษะการสื่อสาร

องค์ประกอบที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา การจัดการทรัพยากรและงบประมาณที่เหมาะสม การร่วมมือและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

3. การประเมินผลการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็น นวัตกรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

3.1 ผลการประเมินคุณลักษณะการเป็นนวัตกรของผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 คุณลักษณะการเป็นนวัตกรของผู้เรียนของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยภาพรวม

คุณลักษณะการเป็นนวัตกรของผู้เรียน	ก่อนทดลอง			หลังทดลอง		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ทักษะการคิดวิเคราะห์	3.22	1.01	ปานกลาง	4.63	0.47	ดีเยี่ยม
2. ทักษะการแสวงหาความรู้	2.97	0.94	ปานกลาง	4.53	0.45	ดีเยี่ยม
3. ทักษะการคิดแก้ปัญหา	3.11	0.88	ปานกลาง	4.62	0.36	ดีเยี่ยม
4. ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์	3.16	0.85	ปานกลาง	4.58	0.40	ดีเยี่ยม
5. ทักษะการเป็นผู้ประกอบการ	3.06	0.85	ปานกลาง	4.56	0.45	ดีเยี่ยม
6. ทักษะการทำงานแบบมีส่วนร่วม	3.12	0.77	ปานกลาง	4.52	0.35	ดีเยี่ยม
7. ทักษะการสื่อสาร	2.99	0.79	ปานกลาง	4.57	0.37	ดีเยี่ยม
เฉลี่ย	3.09	0.68	ปานกลาง	4.57	0.31	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณลักษณะการเป็นนวัตกรของผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบ คุณลักษณะการเป็นนวัตกรของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการทดลองใช้รูปแบบคุณลักษณะการเป็นนวัตกรของผู้เรียน อยู่ในระดับดีเยี่ยม

3.2 ความพึงพอใจของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็น นวัตกรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.39)

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษามีพื้นฐานด้านการบริหารจัดการและวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการพัฒนา นวัตกรรมอยู่แล้ว โดยเฉพาะภาวะผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันโครงสร้างองค์กรและบรรยากาศการทำงาน มีความยืดหยุ่นพอสมควร ทำให้งานครูสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมด้านนวัตกรรมได้ อย่างไรก็ตาม ความต้องการที่สูงขึ้นในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านบุคลากรที่มีศักยภาพและทักษะสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาตระหนักถึงความจำเป็นของการพัฒนาบุคลากรให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในอนาคต นอกจากนี้ลำดับความต้องการยังบ่งชี้ว่าการพัฒนาโครงสร้าง การสื่อสาร และวัฒนธรรมองค์กรยังต้องได้รับการส่งเสริมต่อเนื่อง เพื่อให้การก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมสามารถเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนและเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชูชาติ พ่วงสมจิตร ให้ความหมายไว้ว่า องค์กรนวัตกรรม หมายถึง การนำสิ่งใหม่ทั้งที่เป็นผลิตภัณฑ์ บริการ และกระบวนการมาปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคม ให้มีความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพ เจตคติ พฤติกรรม ค่านิยม และคุณธรรม ตามที่สังคมต้องการ (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2560) สอดคล้องกับแนวคิดของ จักรภัทรสรณ์ ไตรรัตน์ และสิรินธร สินจินดาวงศ์ กล่าวว่า ความสำคัญขององค์กรนวัตกรรม คือ การที่องค์กรมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น มีแนวคิด วิธีการใหม่ ๆ ทำให้องค์กรเกิดการพัฒนา ที่รวดเร็ว และทันต่อเหตุการณ์ ประหยัดเวลาและเพิ่มความสะดวกสบายในการดำเนินงาน องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น เกิดความแตกต่าง ได้เปรียบในการแข่งขันและตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการดีขึ้น (จักรภัทรสรณ์ ไตรรัตน์ และสิรินธร สินจินดาวงศ์, 2563)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต องค์ประกอบที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยได้นำผลจากการสังเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม พัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกร การพัฒนารูปแบบ รวมไปถึงการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่ต้องการ และแนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกร ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 และมีการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดการศึกษา ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ที่พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม มีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนคู่มือ การใช้รูปแบบ มีความถูกต้องและความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ทำให้ได้รูปแบบที่สามารถปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา ม่วงศรีจันทร์ ได้ศึกษา รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกร ของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา พบว่า

รูปแบบ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 2 ด้านกระบวนการ และองค์ประกอบที่ 3 ด้านผลผลิต (ชินขฐา ม่วงศรีจันทร์, 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธารารัตน์ เพชรสงศรีม ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า รูปแบบ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) วิธีการดำเนินการ 5) ผลผลิต และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ (ธารารัตน์ เพชรสงศรีม, 2566) รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจาก รูปแบบได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ทั้งในด้านทรัพยากร บุคลากร และ สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ อีกทั้งคู่มือมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งผลให้ครู และผู้บริหารเกิดความมั่นใจในการนำไปใช้ ทั้งนี้รูปแบบยังตอบสนองต่อความต้องการพัฒนาทักษะ นวัตกรรมของ ผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทำให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง อีกทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีทัศนคติเชิงบวกและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จึงยิ่งส่งเสริมให้รูปแบบมีความเหมาะสมและมีประโยชน์ต่อ การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนอย่างเด่นชัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญชนก แสงท้านง ได้ศึกษา รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พบว่า ผลการประเมิน รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่สถานศึกษาแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบมีความ เป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และผลการประเมินคู่มือรูปแบบการพัฒนา สถานศึกษาสู่สถานศึกษาแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด (ขวัญชนก แสงท้านง, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธารารัตน์ เพชรสงศรีม ได้ศึกษา การพัฒนารูปแบบการบริหาร สถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ที่พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ อยู่ในระดับ มากที่สุด และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก ส่วนคู่มือ การใช้รูปแบบ มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และ ความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด (ธารารัตน์ เพชรสงศรีม, 2566)

3. ผลการประเมินคุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมของผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยภาพรวม พบว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบ คุณลักษณะการ เป็นนวัตกรรมของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง และหลังการทดลองใช้รูปแบบคุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมของผู้เรียน อยู่ในระดับดีเยี่ยม ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิด โอกาสให้นักเรียนได้คิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ครูได้ปรับบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการ เรียนรู้อย่างเต็มที่ และได้รับการพัฒนาตามศักยภาพของตนเอง กิจกรรมที่หลากหลายและเน้นประสบการณ์ตรง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างนวัตกรรม ขณะเดียวกันสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมการเรียนรู้ เชิงนวัตกรรมในโรงเรียนก็สนับสนุนให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง จึงมีผลให้คุณลักษณะ การเป็นนวัตกรรมของผู้เรียนดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน ที่กล่าวว่า นวัตกรรมหรือนักประดิษฐ์ คือ ผู้ที่คิดทำ จัดทำ สร้างขึ้น แต่งขึ้นหรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดจากความต้องการใช้งานเพื่ออำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันและใช้ประโยชน์ของคนในสังคม ผู้สร้างสรรค์หรือค้นพบวิธีการ รูปแบบ เครื่องมือหรือสิ่งใดที่เป็นสิ่งใหม่ ๆ และเป็นประโยชน์ อาจเรียกสิ่งใหม่นั้นว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเชิงพาณิชย์เป็นนวัตกรรมได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา ม่วงศรีจันทร์ ได้ศึกษา รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม ของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่พบว่า คุณลักษณะความเป็นนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะ คือ 1) ทักษะการคิด 2) การทำงาน 3) บุคลิกภาพ 4) การเชื่อมโยงความรู้ (ขนิษฐา ม่วงศรีจันทร์, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรพร อยู่เย็น และคณะ ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นนวัตกรรม: กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ PUNN ที่พบว่า ปัจจัยการเป็นนวัตกรรม ได้แก่ มีความคิดที่แหวกแนว มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเปิดกว้างทางความคิด และการมีความคิดยืดหยุ่น (พชรพร อยู่เย็น และคณะ, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากการพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 พบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการดำเนินการวิจัยเป็นรูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 มีองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 4 วิธีการดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 5 ผลผลิต องค์ประกอบที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยการพัฒนารูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 แบ่งออกเป็น 3 ระยะ พบว่า 1) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม คือ สถานศึกษาควรมีวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์ด้านนวัตกรรมที่ชัดเจนโดยผู้บริหาร ทำหน้าที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง โปร่งใส และส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ของครูและผู้เรียนควบคู่กันไป ทั้งยังต้องสร้างค่านิยมการเรียนรู้ร่วมกัน มองความผิดพลาดเป็นโอกาส และยกย่องผู้มีผลงานดีเด่นเพื่อสร้างแรงจูงใจ องค์กรควรมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น เปิดพื้นที่ให้ริเริ่มนวัตกรรมร่วมกัน และสนับสนุนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมพัฒนาศักยภาพครูให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 2) รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นนวัตกรรม มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด และ 3) คุณลักษณะการเป็นนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และพัฒนานวัตกรรมของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

เอกสารอ้างอิง

- ชนิษฐา ม่วงศรีจันทร์. (2564). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาคุณลักษณะความเป็นนวัตกรรมของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ขวัญชนก แสงทอานั่ง. (2563). รูปแบบการพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม สำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาองค์กรแห่งนวัตกรรมสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- จักภัสร์ธัญย์ ไตรรัตน์ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์. (2563). การพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรนวัตกรรม กรณีศึกษา: โรงเรียนในสหวิทยาเขตวิภาวดี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2560). แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธารรัตน์ เพชรสงศรีม. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- พระราชบัญญัติพื้นที่องค์กรนวัตกรรม พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก หน้า 102-120 (30 เมษายน 2562).
- พัชรพร อยู่เย็น และคณะ. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นนวัตกรรม: กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ PUNN. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. (2566). สารสนเทศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ปีการศึกษา 2566. นครศรีธรรมราช: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). การพัฒนาผู้เรียนให้เป็นนักประดิษฐ์จากบทเรียนการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สร้างนักประดิษฐ์. กรุงเทพมหานคร: เอ็น 60 รัตนเทรตติง.
- สุบัน มุขธระโกษา และคณะ. (2561). ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษายุคไทยแลนด์ 4.0. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2), 453-461.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้
ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น*

UPGRADING WASTE-FREE COMMUNITIES ACCORDING TO BUDDHIST METHODS
FOR SUSTAINABLE URBAN DEVELOPMENT BY USING COMMUNITY-BASED
COMMUNITIES IN KHON KAEN MUNICIPALITY

พระครูปลัด ทวี ขำยมนิ^{1*}, สุทธิพงษ์ สายาพัฒน์¹, อัยยา เมตไธสง², มนูญชา พานิชถาวร³

Phrakrupalad Thawee Khaimanee^{1*}, Suttipong Sayapat¹, Attaya Merdthaisong², Mananchaya Panichthaworn³

¹คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ขอนแก่น ประเทศไทย

¹Faculty of Social Sciences, Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Khon Kaen, Thailand

²คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ร้อยเอ็ด ประเทศไทย

²Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University, Roi Et, Thailand

³นักวิชาการอิสระ ขอนแก่น ประเทศไทย

³Independent Scholar, Khon Kaen, Thailand

*Corresponding author E-mail: socio.2555@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาชุมชนปลอดขยะในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น 2) พัฒนาการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และ 3) ถ่ายทอดการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชน 398 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความตรงของเนื้อหาระหว่าง 0.80 - 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.875 และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 30 คน ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และประชาชน ในพื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การทดลอง One Group Pretest-Posttest Design โดยใช้สถิติ t-test (Dependent Samples) และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนมีความพร้อมสูงในการพัฒนาชุมชนปลอดขยะ โดยร้อยละ 89.2 มีความรู้ด้านการจัดการขยะ ร้อยละ 91.5 เห็นด้วยกับแนวคิดชุมชนปลอดขยะ และร้อยละ 95.0 ยินดีมีส่วนร่วม 2) รูปแบบการยกระดับชุมชนตามพุทธวิธี ประกอบด้วย การประยุกต์หลักสาราณียธรรม 6 และอปริหานียธรรม 7 บูรณาการกับหลักการ 3Rs และเทคโนโลยีสมัยใหม่ และ 3) ผลการทดลองใช้

รูปแบบ พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นเพิ่มขึ้นจาก 3.85 เป็น 4.63 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ข้อเสนอแนะคือ เสริมระบบจัดการขยะครบวงจร บูรณาการเทคโนโลยี สร้างผู้นำชุมชน และขยายเครือข่ายความร่วมมือ

คำสำคัญ: ชุมชนปลอดขยะ, พุทธวิธี, เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research article aimed to: 1) Study zero-waste communities in sustainable livable city development using a community-based approach in Khon Kaen Municipality, 2) Develop the upgrading of zero-waste communities according to Buddhist methods for sustainable livable city development using a community-based approach in Khon Kaen Municipality, and 3) Disseminate the upgrading of zero-waste communities according to Buddhist methods for sustainable livable city development using a community-based approach in Khon Kaen Municipality. This mixed-methods research collected quantitative data from 398 citizens using a 5-point Likert scale questionnaire with content validity between 0.80 - 1.00 and reliability of 0.875, and qualitative data from in-depth interviews with 30 stakeholders, including local leaders, community leaders, and citizens in Khon Kaen Municipality area. Data were analyzed using descriptive statistics including frequency, percentage, mean, and standard deviation, and One Group Pretest-Posttest Design using dependent samples t-test and descriptive content analysis. The research findings revealed that 1) Citizens demonstrated high readiness for zero-waste community development, with 89.2% having knowledge of waste management, 91.5% agreeing with the zero-waste community concept, and 95.0% willing to participate. 2) The Buddhist method-based community upgrading model comprised the application of the Six Saraniya Dhamma (Principles of Cordiality), and Seven Aparihaniyadhamma (Conditions of Welfare), integrated with the 3Rs principles and modern technology. and 3) The model implementation results showed that mean opinion scores significantly increased from 3.85 to 4.63 ($p < .05$). The recommendations are to strengthen comprehensive waste management systems, integrate technology, develop community leaders, and expand collaborative networks.

Keywords: Zero-Waste Community, Buddhist Methods, Sustainable Livable City, Community Participation

บทนำ

ขยะมูลฝอยเป็นขยะประเภทหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วย สิ่งของในชีวิตประจำวัน ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะพลาสติก ขยะอุตสาหกรรม และขยะพิษ ขยะทางการแพทย์ และขยะอิเล็กทรอนิกส์ กรมควบคุมมลพิษ เปิดเผยว่าในปี 2562 ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยราว 27.8 ล้านตัน เพิ่มขึ้น 1.64% เมื่อเทียบกับปี 2560 จากการขยายตัวของชุมชน การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมสู่สังคมเมือง การส่งเสริม การท่องเที่ยว และการเพิ่มขึ้นของประชากรอันส่งผลต่อการบริโภค โดยสัดส่วนของขยะอินทรีย์นั้น มีมากกว่า 60% และส่วนใหญ่ก็มาจากอาหาร

เหลือทิ้งทั้งสิ้น เมื่อประเมินในภาพรวมของทั้งโลกแล้ว พบว่า 33 - 50% ของอาหารทั้งหมดที่ผลิตออกมานั้นถูกทิ้งให้สูญเปล่า คิดเป็นตัวเลขสูงถึง 1,300 พันล้านตัน และมีมูลค่าสูงถึงเกือบ 1 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ อีกทั้งยังก่อให้เกิดก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้น 8% โดยมากกว่า ครึ่งหนึ่งของอาหารเหลือทิ้งจำนวนมหาศาลนี้ มาจากการบริโภคของมนุษย์แต่ละคน ในขณะที่คนกว่า 800 ล้านชีวิต กำลังหิวโหยหรือขาดสารอาหาร (ชัยณรงค์ ขาวเงิน, 2564) รัฐบาลได้สั่งการให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย โดยกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญกับปัญหาเรื่องขยะ โดยให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปรึกษาร่วมกับกระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” ระยะ 1 ปี (พ.ศ. 2559 - 2560) ภายใต้แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559 - 2564 เป็นแนวทาง เพื่อขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่การเป็นสังคมปลอดขยะ (Zero Waste Society) โดยวางอยู่บนแนวคิด 3Rs ที่มีการจัดการขยะมูลฝอยแบบผสมผสานเน้น การลด การคัดแยกและการใช้ประโยชน์จากขยะมูลฝอย ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วย Reduce (คิดก่อนใช้) Reuse (การใช้ซ้ำ) Recycle (นำกลับมาใช้ใหม่) ซึ่งการดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปตามหลักการดำเนินงานตามแนวทาง “ประชารัฐ” ซึ่งเป็นหลักการที่คำนึงถึงหลักความรับผิดชอบ และ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนทางสังคม ในการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตราย เพื่อความยั่งยืนในการบริหารจัดการในอนาคต (ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2562)

นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระยะ 20 ปี ให้ความสำคัญกับ 1) การคุ้มครองและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมือง 2) การลดปริมาณขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายด้วยระบบจัดการที่เป็นมาตรฐาน 3) การสร้างสังคมคาร์บอนต่ำ และ 4) การใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน ทั้งหมดจึงสะท้อนว่าการจัดการขยะในระดับชุมชนเป็นนโยบายสำคัญที่ต้องขับเคลื่อนสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ แม้ว่าจะมีนโยบายและแผนระดับชาติรองรับ การจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทยยังคงเผชิญปัญหาหลายประการ เช่น การคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางที่ยังไม่ครอบคลุม การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่ต่อเนื่อง ความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมในระดับครัวเรือนที่ยังไม่เข้มแข็ง รวมถึงปัญหาขยะล้นเมืองจากการขยายตัวของเขตเมืองที่รวดเร็ว งานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนว่า ความรู้และทัศนคติด้านสิ่งแวดล้อมไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างยั่งยืน หากไม่มีระบบสนับสนุน กลไกชุมชน และการสร้างจิตสำนึกในระยะยาว (ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2562); (พระศักดิ์ชัย จิรสีโล (วังแ่ง), 2564) ขยะมูลฝอยชุมชนได้เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2558 ประมาณ 26.85 ล้านตัน หรือ 73,560 ตันต่อวัน เป็นขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในกรุงเทพมหานคร 4.19 ล้านตัน (ร้อยละ 16) และเกิดขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ (76 จังหวัด) อีก 22.66 ล้านตัน (ร้อยละ 84) โดยมีจังหวัดที่มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นต่อวันมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ กรุงเทพมหานคร (11,500 ตันต่อวัน) ชลบุรี (2,487 ตันต่อวัน) นครราชสีมา (2,293 ตันต่อวัน) สมุทรปราการ (2,049 ตันต่อวัน) และขอนแก่น (1,870 ตันต่อวัน) โดยมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยต่อคนเพิ่มขึ้นจาก 1.11 เป็น 1.13 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ซึ่งยังเป็นปัญหาที่จะต้องดำเนินการแก้ไขอย่างเร่งด่วน จังหวัดขอนแก่นเป็นหัวเมืองใหญ่ของภาคอีสาน จึงมีผู้คนที่หลากหลายเข้าอยู่อาศัย ส่วนหนึ่งของปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ปริมาณขยะจำนวนมากที่ต้องจัดการ ซึ่งเทศบาลนครขอนแก่นเพียงลำพังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มที่ แนวคิด “ขยะเกิดที่ไหนกำจัดที่นั่น” โดยเทศบาลร่วมมือกับชุมชน เน้นให้มีการคัดแยกขยะ 4 ประเภทตั้งแต่ต้นทาง

คือ ชยะอินทรีย์ ชยะรีไซเคิล ชยะมูลฝอย และชยะมีพิษ ซึ่งได้ดำเนินการมานานกว่า 10 ปี จนมีชุมชนได้รับรางวัล โครงการชุมชนปลอดชยะ Zero Waste และเป็นต้นแบบเรียนรู้ด้านการจัดการชยะให้กับชุมชนอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม การจัดการชยะของเทศบาลนครขอนแก่น ยังคงมีปัญหาการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ถึงแม้จะมีความรู้ความเข้าใจ แต่ยังมีขาดวินัยและความตระหนักในการจัดการชยะ เพราะมองว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาล อีกทั้งมีกลุ่มประชากรแฝง ที่อาจไม่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนอยู่ด้วย (มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย), 2565) จึงมีความจำเป็น ในการที่จะศึกษาวิจัยโดยใช้หลักพุทธวิธีเข้าไปบูรณาการในการจัดการชยะในชุมชน ตามยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย มหาภูมิราชนครินทร์ที่เน้น “พระพุทธศาสนาได้ยกระดับและเคียงคู่ไปกับสรรพวิทยาของมวลมนุษยเพื่อให้องค์ภูมิ แห่งพุทธปรัชญา ปรากฏอยู่ท่ามกลางความเป็นเลิศของสรรพวิชา”

ในด้านทฤษฎี นักวิชาการชี้ว่าการจัดการชยะที่ยั่งยืนต้องพัฒนา 3 มิติ ได้แก่ ความรู้ (Knowledge) ทศคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Practice) หรือ KAP model เช่นเดียวกับแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) และการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ทั้งหมดเป็นฐานคิดสำคัญที่สนับสนุนงานวิจัยนี้ เมื่อพิจารณาบริบทของสังคมไทย ที่มีพุทธศาสนาเป็นฐานทางวัฒนธรรม แนวคิดพุทธวิธี เช่น หลักสารณียธรรม 6 ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนผ่านเมตตาการุณยธรรม วชิรธรรม และมโนกรรม ขณะที่ อปริหานิยธรรม 7 ช่วยวางระบบ การจัดการชุมชนให้เข้มแข็งและร่วมมือกันอย่างมีระเบียบ หลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนพุทธวิธีในการพัฒนา จิตสำนึกและจิตสาธารณะ แต่ยังสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการชยะที่ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนใน ชุมชนอย่างแท้จริง (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560); (มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งพื้นที่วิจัยของโครงการนี้มุ่งเน้นไปที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งเป็นเมือง ที่มีประชากรหนาแน่นและมีอัตราการผลิตชยะสูง พื้นที่กลุ่มเป้าหมายหลัก ประกอบด้วย ชุมชนที่มีความสำคัญ ต่อการดำเนินโครงการ ได้แก่ ชุมชนบ้านโนนชัย 1 เป็นชุมชนที่มีจำนวนครัวเรือนหนาแน่น มีการรวมกลุ่มเพื่อ จัดการชยะในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดกระบวนการที่เป็นระบบ ชุมชนการเคหะขอนแก่น เป็นชุมชนที่มีประชากรแฝง จำนวนมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อปริมาณชยะและพฤติกรรมการจัดการชยะที่หลากหลาย ชุมชนโนนหนองวัด 1 เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการชยะผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนบะขาม เป็นชุมชนที่มีแนวโน้มการจัดการชยะที่ดีและสามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ พื้นที่เหล่านี้ได้รับเลือก เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนปัญหาการจัดการชยะในเมืองใหญ่ของประเทศไทย การศึกษา ในพื้นที่เหล่านี้จะช่วยให้ได้แนวทางในการพัฒนาโมเดลการจัดการชยะที่เหมาะสมตามบริบทของแต่ละชุมชน และสามารถขยายผลไปยังพื้นที่อื่น ๆ ได้ในอนาคต การเลือกพื้นที่วิจัยยังคำนึงถึงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม ของชุมชน รวมถึงการบูรณาการแนวคิดพุทธวิธีเพื่อพัฒนาความร่วมมือในการจัดการชยะ โดยใช้หลักคำสอน ทางศาสนาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชนต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมโดยรวม

จากความเป็นมาทั้งหมดนี้สะท้อนว่า การพัฒนาชุมชนปลอดชยะในเขตเทศบาลนครขอนแก่นต้องอาศัย ทั้ง “นโยบาย - ระบบ - คน - จิตสำนึก” ทำงานร่วมกันอย่างเป็นองค์รวม การวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญ เพราะ มุ่งพัฒนา “รูปแบบการยกระดับชุมชนปลอดชยะตามพุทธวิธี” ซึ่งตอบโจทย์ทั้งนโยบายระดับชาติ ปัญหาในพื้นที่ และความต้องการของชุมชน โดยคาดว่าจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต ลดปัญหาสิ่งแวดล้อม และสร้างการพัฒนา เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาชุมชนปลอดภัยในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น
2. พัฒนาการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น
3. ถ่ายทอดการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาชุมชนปลอดภัยในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น 2) พัฒนาการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น และ 3) ถ่ายทอดการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่น อายุ 20 - 60 ปีขึ้นไป จำนวน 89,492 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์เยามาเน่ จำนวน 398 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงและการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ กลุ่มเป้าหมายเชิงคุณภาพ จำนวน 30 คน ประกอบด้วย 1) ผู้นำท้องถิ่น 10 คน 2) ผู้นำชุมชน 10 คน และ 3) ประชาชนทั่วไป 10 คน

เครื่องมือวิจัย

1. แบบสอบถาม แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบ ตอนที่ 2 ระดับพฤติกรรมการพัฒนาชุมชนปลอดภัย 4 ด้าน (ความรู้และความเข้าใจ ทศนคติ พฤติกรรม และการมีส่วนร่วม) ตอนที่ 3 ความคิดเห็นการยกระดับชุมชนตามพุทธวิธี 7 ด้าน (เมตตาการุณยธรรม เมตตาวิจิตรธรรม เมตตาโมกขธรรม สาธารณโภคีสีลสามัญญตา ทิฐีสามัญญตา และอปริหานิยธรรม) ใช้มาตรวัด 5 ระดับ และตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน มีค่า IOC 0.67 - 1.00 และค่าความเชื่อมั่น 0.875
2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้แนวคำถามตามกรอบแนวคิดการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธี
3. การสนทนากลุ่ม มีผู้เข้าร่วม 6 คน ประกอบด้วย ผู้แทนภาครัฐ ผู้แทนชุมชน และนักวิชาการ
4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในพื้นที่ชุมชนปลอดภัย

การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 จัดกระบวนการสนทนากลุ่มเพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธี นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อปรับปรุงรูปแบบให้สมบูรณ์

ระยะที่ 3 ถ่ายทอดและทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มตัวอย่าง 50 คน ใช้ One Group Pretest-Posttest Design วิเคราะห์ด้วย t-test (Dependent Samples) ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ดำเนินการทดลอง 1 วัน เวลา 08.30 - 16.30 น. ณ ศาลาร่วมใจ วัดโนนชัยวราราม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ประเมินผลด้วยแบบประเมินการสังเกต และการสอบถาม นำผลมาปรับปรุงและพัฒนารูปแบบให้มีประสิทธิภาพ

เครื่องมือวิจัยได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนเรียบร้อยแล้ว

เอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิเพื่อสร้างกรอบแนวคิด แนวทางวิเคราะห์ และเป็นหลักฐานประกอบการออกแบบเครื่องมือวิจัย

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ เนื่องจากงานวิจัยนี้เน้นการบูรณาการ “หลักพุทธวิธี” เพื่อพัฒนาชุมชนปลอดภัย ผู้วิจัยจึงศึกษาจากเอกสารพระพุทธศาสนาชั้นปฐมภูมิ ได้แก่

1.1 พระไตรปิฎก (ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย/ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น 1) สาราณียธรรม 6 และ 2) อปริหานิยธรรม 7 รวมถึงหลักธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันและพัฒนาชุมชนปลอดภัย

1.2 อรรถกถาและฎีกาที่อธิบายความหมาย ขอบเขต และการประยุกต์ใช้หลักธรรม เพื่อใช้ตีความเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดพุทธวิธี

1.3 คัมภีร์/คาถา/คำสอนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและความสามัคคี เช่น คาถาธรรมบท สาราณียธรรม 6 และอปริหานิยธรรม 7 เพื่อนำมาประกอบกรอบแนวคิดการพัฒนาจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ

2.1 งานวิจัยทางพระพุทธศาสนาและพุทธบูรณาการ เช่น พระศักดิ์ชัย จิริสโล (วังแง) ได้ศึกษาพัฒนาจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลสันสลี อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย (พระศักดิ์ชัย จิริสโล (วังแง), 2564) พระวรวิโรจน์ จันทปญโญ (ศิริโสตา) ได้ศึกษาพระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาขยะในตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (พระวรวิโรจน์ จันทปญโญ (ศิริโสตา), 2566) และ เกศิ์ จันทราประภาวัฒน์ และคณะ ได้ศึกษาพุทธบูรณาการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการขยะของเทศบาลนครลำปาง (เกศิ์ จันทราประภาวัฒน์ และคณะ, 2566)

2.2 งานวิจัยด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม เช่น ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร ได้ศึกษา แนวทางการส่งเสริมชุมชนปลอดภัยบ้านหัวช้าง ตำบลยางน้อย อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม (ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2562) และ เชาวลิต อยู่เกิด และคณะ ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแฮปปี้แลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม (เชาวลิต อยู่เกิด และคณะ, 2564)

2.3 ตำราและหนังสือ ด้านการพัฒนาชุมชน การจัดการขยะ และเศรษฐกิจหมุนเวียน

2.4 นโยบายและเอกสารทางราชการ เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนแม่บทการบริหารจัดการขยะ พ.ศ. 2559 - 2564 และแผนพัฒนาเทศบาลนครขอนแก่น

3. กระบวนการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

3.1 กำหนดประเด็นวิเคราะห์ ตามกรอบทฤษฎี 3 ชุดหลัก

3.2 สังเคราะห์สาระร่วม เพื่อคัดเลือกหลักธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้กับบริบทชุมชน

3.3 สร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ที่ผสมหลักธรรมกับกระบวนการจัดการขยะ (3Rs) และแนวคิดพัฒนาชุมชน

3.4 นำผลไปประยุกต์ใช้ ในการสร้างเครื่องมือวิจัย ออกแบบเนื้อหาการอบรม และตีความผลการศึกษา

การวิเคราะห์ผลการวิจัย มีดังนี้

1. หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความต้องการในการความคิดเห็นการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามทฤษฎีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จำแนกเป็นรายข้อ รายด้านและรวมทุกด้าน

2. จัดลำดับในการความคิดเห็นพัฒนาการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามทฤษฎีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยที่มีค่าสูงสุด เป็นเกณฑ์การพิจารณาในความคิดเห็นการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามทฤษฎีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

3. ใช้ Design ในการทดลอง One Group Pretest-Posttest Design โดยใช้สถิติ t-test (Dependent Samples) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยกำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออภิปรายผล และหาข้อสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การยกระดับชุมชนปลอดขยะตามทฤษฎีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ผู้วิจัยจะได้เสนอผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิจัยชุมชนปลอดขยะในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง 30 คน และสนทนากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 6 คน พบว่า การพัฒนาชุมชนปลอดขยะในเขตเทศบาลนครขอนแก่นสามารถขับเคลื่อนได้ดีเมื่อมีการประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น หลักสารณียธรรม 6 หลักอปริหานิยธรรม 7 และหลักอิทธิบาท 4 ในการสร้างจิตสำนึกและความร่วมมือของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนพฤติกรรมที่ต้องอาศัยแรงจูงใจภายในและการสนับสนุนจากสังคมอย่างเฝ้าระวัง การดำเนินงานยังประสบความท้าทายจากประชากรแฝง พฤติกรรมที่ไม่ต่อเนื่อง การสื่อสารไม่ทั่วถึง และข้อจำกัดด้านทรัพยากร ทำให้การมีส่วนร่วมยังไม่เต็มศักยภาพ ส่วนปัจจัยความสำเร็จสำคัญ ได้แก่ การปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก การมีแกนนำเข้มแข็ง ระบบจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ และความร่วมมือหลายภาคส่วน ซึ่งช่วยให้ชุมชนรักษาระบบปลอดขยะได้อย่างยั่งยืน ข้อมูลสถานการณ์ขยะของเมืองที่มีปริมาณผู้พักอาศัยจริงสูงกว่าทะเบียนราษฎรสะท้อนความจำเป็นของการจัดการที่ต้นทางเป็นหลัก โดยหลัก “เรียนให้รู้ ดูให้เห็น ทำให้เป็น”

เหมาะสมกับการสร้างการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ และยุทธศาสตร์ “คนรุ่นใหม่หัวใจสีเขียว” ที่แบ่งกลุ่มเป้าหมายตามช่วงวัย รวมทั้งการบูรณาการกับวัดและสถานศึกษา ช่วยเสริมความต่อเนื่องของจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมโดยภาพรวม ผลวิจัยชี้ว่าหากดำเนินการตามข้อเสนอเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง จะสามารถผลักดันสู่เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนได้ในระยะยาว โดยภาพรวม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนปลอดภัยจำเป็นต้องอาศัยทั้งการสร้างจิตสำนึก การมีส่วนร่วม และระบบจัดการที่ชัดเจน หากดำเนินการต่อเนื่องตามข้อเสนอเชิงนโยบายในระยะสั้น กลาง และยาว จะสามารถขยายผลสู่การบูรณาการในการพัฒนาเมืองและสร้างความยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

2. ผลการวิเคราะห์การยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยรวมและแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามความคิดเห็น พัฒนาการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น รวมทุกด้าน

ข้อ	ความคิดเห็นพัฒนาการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น รวมทุกด้าน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านเมตตาการุณกรรม (การกระทำทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา)	3.77	0.78	มาก
2	ด้านเมตตาวจีกรรม (การกระทำทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา)	3.73	0.81	มาก
3	ด้านเมตตามโนกรรม (การคิดดีต่อกัน)	4.04	0.74	มาก
4	ด้านสาธารณโภคี (การแบ่งปันสิ่งของซึ่งได้มาโดยชอบธรรม)	3.56	0.87	มาก
5	ด้านศีลสามัญญตา (มีศีลบริสุทธิ์เสมอกัน)	3.94	0.77	มาก
6	ด้านทิวฐิสามัญญตา (มีความเห็นชอบร่วมกัน)	4.00	0.77	มาก
7	ด้านหลักการบริหารนิยธรรม	3.91	0.75	มาก
รวม		3.85	0.67	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ในภาพรวมทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.67)

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเมตตามโนกรรม (การคิดดีต่อกัน) อยู่ในระดับสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.74) รองลงมา คือ ด้านทิวฐิสามัญญตา (มีความเห็นชอบร่วมกัน) ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.77) และด้านศีลสามัญญตา (มีศีลบริสุทธิ์เสมอกัน) ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.77) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านสาธารณโภคี (การแบ่งปันสิ่งของซึ่งได้มาโดยชอบธรรม) ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.87)

3. ผลการวิเคราะห์ถ่ายทอดการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น โดยรวม ดังนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมของการถ่ายทอดการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair t-test

ทดสอบ	M	S.D.	$\bar{D}$	$\overline{SD}$	t	p
- ก่อนทดลอง	3.85	.67				
- หลังทดลอง	4.63	.39				
			- .77	.43	-35.614	.000*

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองด้วย Paired t-test พบว่า คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกด้าน โดยภาพรวมเพิ่มจาก 3.85 เป็น 4.63 แสดงให้เห็นประสิทธิภาพของการถ่ายทอดตามพุทธวิธี

อภิปรายผล

1. การยกระดับชุมชนปลอดภัยในบริบทของเทศบาลนครขอนแก่น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าประชาชนในเขตเทศบาลนครขอนแก่นมีความพร้อมสูงในการพัฒนาเป็นชุมชนปลอดภัย โดยมีความรู้ ทักษะ และความตั้งใจที่จะมีส่วนร่วมในระดับดี ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ ที่สรุปว่า ชุมชนบ้านสวัสดิ์สามารถประสบความสำเร็จในการจัดการขยะได้เมื่อมีการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักรู้ที่ดี (ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ, 2563)

อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้พบความท้าทายเฉพาะของเมืองขอนแก่นที่แตกต่างจากชุมชนขนาดเล็ก คือ ปัญหาประชากรแฝงที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับที่ นายทัศนัย ประจวบมอญ ระบุว่า “ประชากรที่ใช้ชีวิตจริงในเมืองแต่ละวันสูงถึงประมาณ 300,000 คน แม้ว่าจะมีประชากรตามทะเบียนเพียง 110,000 คน” ปรากฏการณ์นี้สร้างความซับซ้อนในการจัดการขยะที่ไม่พบในชุมชนชนบทที่มีประชากรคงที่ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าแม้จะมีความรู้ในระดับดี ร้อยละ 89.2 ทราบวิธีการคัดแยกขยะ แต่การนำไปปฏิบัติยังมีช่องว่าง โดยเฉพาะความรู้เรื่องหลักการ 3Rs ที่อยู่ในระดับต่ำกว่า ร้อยละ 75.1 สะท้อนให้เห็นว่าการให้ความรู้ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระศักดิ์ชัย จิรสีโล (วังแสง) ที่สรุปว่า การพัฒนาจิตสำนึกต้องเริ่มต้นจากการให้ความรู้ที่ถูกต้องและต่อเนื่อง (พระศักดิ์ชัย จิรสีโล (วังแสง), 2564)

2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธวิธีในการจัดการขยะ การนำหลักพุทธวิธีมาประยุกต์ใช้ในการจัดการขยะเป็นนวัตกรรมที่สำคัญของการวิจัยนี้ ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมทางพุทธศาสนาสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืนได้มากกว่าการบังคับใช้กฎหมายหรือการให้ความรู้เพียงอย่างเดียว

หลักอริยบท 4 ที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดจากผู้ให้ข้อมูล โดยเฉพาะ “ฉันทะ” (ความพอใจ) ที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจในการคัดแยกขยะ “วิริยะ” (ความเพียร) ที่ทำให้เกิดความสม่ำเสมอในการปฏิบัติ “จิตตะ” (ความเอาใจใส่) ที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนา และ “วิมังสา” (ความไตร่ตรอง) ที่ช่วยปรับปรุงวิธีการอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ เกศิ จันทราประภาวัฒน์ และคณะ ที่สรุปว่า หลักอริยบท 4 มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการขยะของเทศบาลนครลำปาง (เกศิ จันทราประภาวัฒน์ และคณะ, 2566)

หลักสารณียธรรม 6 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความสามัคคีในชุมชน โดยเฉพาะในด้าน “เมตตาโมกกรรม” (การคิดดีต่อกัน) ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.04$) สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนเชื่อมั่นในพลังของความสามัคคีและการคิดดีต่อกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการทำงานร่วมกันในชุมชน อย่างไรก็ตาม “สาธารณโภคี” (การแบ่งปันสิ่งของ) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.56$) แสดงให้เห็นว่าการแบ่งปันยังเป็นเรื่องที่ท้าทาย ซึ่งอาจสะท้อนถึงวัฒนธรรมการเห็นแก่ตัวในสังคมเมืองที่ต้องได้รับการพัฒนา

หลักอุปทานียธรรม 7 มีความสำคัญในระดับองค์กรและการบริหารจัดการ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนให้ความสำคัญกับ “กิจกรรมรณรงค์ลดขยะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน” ($\bar{X} = 3.96$) มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าจัดการขยะไม่ใช่เพียงเรื่องของสิ่งแวดล้อม แต่เป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมที่ดีด้วยการที่ “มีการจัดประชุมหรือสัมมนาเกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างสม่ำเสมอ” มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{X} = 3.85$) สะท้อนถึงข้อจำกัดในการสื่อสารและการประชุมที่ยังไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

3. การเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการทดลอง ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นอย่างชัดเจน โดยค่าเฉลี่ยภาพรวมเพิ่มขึ้นจาก 3.85 เป็น 4.63 ซึ่งเป็นการเพิ่มขึ้นที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = -35.614, p < .05$) การเปลี่ยนแปลงนี้สามารถอธิบายได้จากหลายปัจจัย 1) การพัฒนาที่โดดเด่นของด้านสาธารณโภคี (เพิ่มขึ้น 1.17 คะแนน จาก 3.56 เป็น 4.73) เป็นผลมาจากกิจกรรมการแบ่งปันและการช่วยเหลือกันในชุมชนที่เกิดขึ้นจริง เช่น การแบ่งปันความรู้ การแบ่งปันวัสดุอุปกรณ์ และการช่วยกันทำปฎิหารณ์ ซึ่งสร้างประสบการณ์ตรงที่ทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าของการแบ่งปันมากขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งเรือง งามหอม และสุพรรณษา จิราภานุสรณ์ ที่สรุปว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริงช่วยสร้างความเข้าใจและการปฏิบัติที่ดีขึ้น 2) ด้านเมตตาโมกกรรม เพิ่มขึ้น 0.92 คะแนน (จาก 3.77 เป็น 4.69) แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีการปฏิบัติทางกายที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การร่วมกิจกรรมเก็บขยะ การช่วยเหลือเพื่อนบ้าน และการนำถุงผ้าไปซื้อของ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลจากการนำหลักการ “เรียนให้รู้ ดูให้เห็น ทำให้เป็น” ที่นายทัศนัย ประจวบมอญ เสนอมาใช้ในการฝึกอบรม 3) ด้านเมตตาวัจจกรรม เพิ่มขึ้น 0.95 คะแนน (จาก 3.73 เป็น 4.69) สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนมีการใช้วาจาที่สุภาพและให้กำลังใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากบรรยากาศของความสามัคคีที่เกิดขึ้นในชุมชนจากการทำกิจกรรมร่วมกัน 4) ด้านเมตตาตมโนกรรม แม้จะมีค่าเฉลี่ยสูงตั้งแต่แรก (4.04) แต่ก็ยังคงพัฒนาไปอีก (เป็น 4.77) (รุ่งเรือง งามหอม และสุพรรณษา จิราภานุสรณ์, 2559) แสดงให้เห็นว่าการคิดดีต่อกันเป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของชุมชนไทย และสามารถเสริมสร้างให้ดีขึ้นได้อีกผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน 5) ด้านศีลสามัญญตา และทฎฐิสามัญญตา เพิ่มขึ้นในระดับที่ดี (0.72 และ 0.45 คะแนน ตามลำดับ) แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความประพฤติที่ดีขึ้นและมีความเห็นที่สอดคล้องกันมากขึ้นในเรื่องการจัดการขยะ ซึ่งเป็นผลจากการสร้างกติกาชุมชนและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 6) ด้านหลักอุปทานียธรรม เพิ่มขึ้น 0.47 คะแนน (จาก 3.91 เป็น 4.39) แสดงให้เห็นว่าระบบการบริหารจัดการในชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น มีการประชุมที่สม่ำเสมอและมีการตัดสินใจร่วมกันมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งหมดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ที่ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนต้องเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะ และ การปฏิบัติ (Knowledge, Attitude, Practice: KAP) โดยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้ครอบคลุมทั้งสามมิติอย่างบูรณาการ

4. ความท้าทายและข้อจำกัด แม้ว่าผลการวิจัยจะแสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในหลายด้าน แต่ก็ยังคงมีความท้าทายที่สำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไข 1) ความท้าทายด้านประชากรแฝง เป็นปัญหาเฉพาะของเมืองขอนแก่นที่ไม่พบในงานวิจัยอื่น ๆ ที่ศึกษาในชุมชนขนาดเล็ก กลุ่มประชากรนี้มักอาศัยอยู่ในหอพักและคอนโดมิเนียม ไม่มีความผูกพันกับชุมชน และไม่เข้าร่วมกิจกรรม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “สิ่งที่ท้าทายในชุมชน คือ ประชากรแฝงที่อยู่อาศัยตามหอพัก คอนโด และเจ้าของกิจการที่ไม่ใช่คนในชุมชนตั้งแต่ดั้งเดิม” การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าของธุรกิจและการใช้กลไกทางกฎหมายควบคู่กัน 2) ความท้าทายด้านความต่อเนื่อง เป็นประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านกล่าวถึง โดยเฉพาะความกังวลว่ากิจกรรมจะกลายเป็นเพียง “วาระโมเมนต์” ที่ขาดความยั่งยืน ปัญหานี้สอดคล้องกับการวิจัยของ ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร ที่สรุปว่า การสร้างความยั่งยืนต้องอาศัยการพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่และการสืบทอดองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2562) 3) ความท้าทายด้านการบูรณาการ จากการสนทนากลุ่ม พบว่า “การขาดการบูรณาการเพราะแต่ละภาคส่วนทำงานแยกกัน” เป็นอุปสรรคสำคัญ แม้ว่าจะมีความร่วมมือในระดับหนึ่ง แต่ยังขาดระบบการประสานงานที่มีประสิทธิภาพและการแบ่งบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขาวลิต อยู่เกิด และคณะ ที่สรุปว่า การจัดการขยะที่ประสบความสำเร็จต้องมีการบูรณาการอย่างแท้จริง (เขาวลิต อยู่เกิด และคณะ, 2564) 4) ความท้าทายด้านพฤติกรรมและวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านเน้นว่า “การขาดจิตสำนึกของประชาชนที่ยังไม่ให้ความสำคัญและคิดว่าเป็นหน้าที่ของเทศบาล” เป็นอุปสรรคหลัก นอกจากนี้ “ความเชื่อและประเพณีที่ยังนิยมใช้ดอกไม้สดในงานบุญ” ยังเป็นความท้าทายที่ต้องใช้เวลาในการเปลี่ยนแปลง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวีโรจน์ จันทพลโย (ศิริโสตา) ที่สรุปว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมต้องอาศัยการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น (พระวีโรจน์ จันทพลโย (ศิริโสตา), 2566) และ 5) ความท้าทายด้านทรัพยากรและงบประมาณ แม้ว่าเทศบาลจะมีงบประมาณสนับสนุน แต่ “ข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ไม่เพียงพอต้องแบ่งสรรให้หลายชุมชน” ยังคงเป็นปัญหา การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยการพัฒนากลไกการสร้างรายได้จากขยะและการหาแหล่งทุนที่หลากหลาย

5. การบูรณาการเทคโนโลยีกับพุทธวิธี การผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับหลักพุทธวิธีเป็นนวัตกรรมที่น่าสนใจของการวิจัยนี้ ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่าเป็น “แนวทางที่ดี เป็นประโยชน์มาก และสามารถสร้างความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพได้” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับและความพร้อมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ การที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “เทคโนโลยีจะช่วยทำให้การจัดการขยะสามารถทำได้หลากหลายวิธี และหลักพุทธวิธีจะช่วยทำให้คนในสังคมมีจิตสำนึกมากขึ้น” แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้งว่าทั้งสองด้านมีบทบาทที่เสริมซึ่งกันและกัน เทคโนโลยีช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวก ขณะที่หลักพุทธวิธีช่วยสร้างรากฐานทางจิตใจที่ยั่งยืน การใช้สื่อออนไลน์ในการเผยแพร่ความรู้เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในยุคปัจจุบัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “คนยุคปัจจุบันอยู่กับโทรศัพท์เป็นส่วนมาก หากมีการนำการจัดการขยะมาเผยแพร่ในโลกออนไลน์ จะทำให้คนที่อยู่กับโลกเทคโนโลยีได้รับข่าวสารและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องวิธี”

อย่างไรก็ตาม การศึกษายังพบว่า “ควรมีการแนะนำ อบรม ให้มากกว่านี้ เพราะยังขาดความรู้ บางคน ยังไม่รู้วิธีการและการใช้เทคโนโลยีในการร่วม” ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะดิจิทัล โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุ การบูรณาการนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อรชร ไกรจักร์ และคณะ ที่สรุปว่า พัฒนารูขี้อยู่ในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการประชุมชนพลอดขยะวิถีพุทธ และพบว่า การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยขยายการเข้าถึงความรู้และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อรชร ไกรจักร์ และคณะ, 2566)

6. บทบาทของภาคีเครือข่าย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาทที่แตกต่างแต่เสริมซึ่งกันและกัน

6.1 บทบาทของภาครัฐ (เทศบาลนครขอนแก่น) ในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนทรัพยากร และถ่ายทอดความรู้ เป็นไปตามที่นายทัศนัย ประจวบมอญ อธิบายว่า “เทศบาลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน ด้านต่าง ๆ ทั้งการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ การสนับสนุนอุปกรณ์การทำปุ๋ยหมัก การสนับสนุนด้านองค์ความรู้ ผ่านการจัดอบรม” อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึงว่า “การที่ให้ชุมชนแยกขยะแล้ว ภาครัฐก็ควรจะมาเก็บขยะทุกอย่างให้ถูกต้อง ชาวบ้านแยกขยะแล้วแต่ภาครัฐมาเก็บก็ใช้รถคันเดียวกัน” ซึ่งสะท้อนถึงความไม่สอดคล้องของระบบที่ทำให้ประชาชนเสียขวัญและกำลังใจ

6.2 บทบาทของภาคศาสนา มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างจิตสำนึกและเป็นแหล่งเรียนรู้ พระครูประยุตสารธรรม ได้แสดงให้เห็นถึงการนำแนวคิด “ไม่มีถึงขยะในวัด” มาใช้เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ผู้มาวัด รับผิดชอบขยะของตนเอง และมีการรณรงค์ให้ใช้วัสดุที่ไม่สิ้นเปลืองแทนดอกไม้สดในงานศพ แม้ว่าจะยังมีความท้าทายในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่ก็แสดงให้เห็นถึงบทบาทของวัดในการเป็นผู้นำทางจิตใจของชุมชน การบูรณาการนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระวรวิโรจน์ จันทปญโญ (ศิริโสตา) ที่สรุปว่า การใช้หลักพุทธศาสนา ในการจัดการขยะช่วยสร้างจิตสำนึกที่ยั่งยืน (พระวรวิโรจน์ จันทปญโญ (ศิริโสตา), 2566)

6.3 บทบาทของสถานศึกษา ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญ ดังที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมของเทศบาล นครขอนแก่นท่านหนึ่ง กล่าวว่า “การที่เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ในโรงเรียนแต่เมื่อกลับบ้านกลับไม่แยกขยะ แสดงให้เห็นถึงการขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติ” สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาในโรงเรียนยังไม่เชื่อมโยงกับครอบครัว และชุมชนเพียงพอ ข้อเสนอของนายทัศนัยที่ว่า “ควรมีเงื่อนไขการสำเร็จการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ โดยไม่เน้นที่คะแนน แต่เน้นที่การมีจิตสำนึก” เป็นแนวทางที่น่าสนใจสำหรับสถาบันอุดมศึกษา

6.4 บทบาทของภาคเอกชน ยังไม่เด่นชัดเท่าที่ควร แม้ว่าจะมีการประสานงานกับบริษัทต่าง ๆ เช่น บริษัทโตโยต้า สถานีโทรทัศน์ และสถานีวิทยุ แต่การมีส่วนร่วมยังอยู่ในรูปของการสนับสนุนเท่านั้น ยังขาด การบูรณาการที่ลึกซึ้งในการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี

6.5 บทบาทของผู้นำชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในความสำเร็จ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “มีบทบาท สำคัญในการประสานงาน โดยการเป็นผู้นำจะให้ความร่วมมือทุกเครือข่าย” ผู้นำที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ และมุ่งมั่น เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนสู่ความสำเร็จ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สันชัย พรหมสิทธิ์ ที่สรุปว่า “ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรต้องมีนโยบายที่ชัดเจน มีการประสานการดำเนินงานทั้งภาครัฐและภาค ประชาสังคม” เป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ (สันชัย พรหมสิทธิ์, 2562)

7. กลยุทธ์การสร้างคนรุ่นใหม่หัวใจสีเขียว ยุทธศาสตร์ “การสร้างคนรุ่นใหม่หัวใจสีเขียว” ผู้อำนวยการส่วนส่งเสริมสาธารณสุขของเทศบาลนครขอนแก่น เสนอ เป็นแนวคิดที่สำคัญและมีนัยยะกว้างไกล การแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็นสามกลุ่ม คือ “ไม้แก่” (ผู้สูงอายุที่เป็นแกนนำ) “กลุ่มกลาง” (ที่อาจต้องปล่อยไปบางส่วน) และ “เมล็ดพันธุ์ใหม่” (เด็กและเยาวชน) แสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงในการทำงานพัฒนาชุมชน ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงทุกคนได้ในเวลาเดียวกัน

การเน้นที่ “เมล็ดพันธุ์ใหม่” สอดคล้องกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ระบุว่า การปลูกฝังตั้งแต่เด็ก จะสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนมากกว่าการพยายามเปลี่ยนแปลงผู้ใหญ่ที่มีพฤติกรรมตายตัวแล้ว การเปรียบเทียบกับเด็กญี่ปุ่นที่มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมสูง แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองน่าอยู่ในระยะยาว หลักการ “เรียนให้รู้ ดูให้เห็น ทำให้เป็น” ที่นายทัศนัยเสนอ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ของ David Kolb ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง การที่ต้อง “เอาไปสู่การปฏิบัติ” ในชีวิตประจำวันเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ยั่งยืน

8. ชุมชนปลอดภัยในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน โดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า “ชุมชนปลอดภัย” ในบริบทของเทศบาลนครขอนแก่นมิใช่เพียงแนวคิดเชิงสิ่งแวดล้อม แต่เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนที่อาศัยชุมชนเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อน ผลการสำรวจพบว่า ประชาชนมีความพร้อมและการมีส่วนร่วมสูง ร้อยละ 95 ยินดีร่วมพัฒนาชุมชนปลอดภัย และมีทัศนคติที่ดีต่อบทบาทของเทศบาลและบทบาทของตนเอง สะท้อนว่าการมีส่วนร่วม (Participation) เป็นหัวใจของการจัดการขยะเชิงพื้นที่อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ผลการศึกษาเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่า ชุมชนมีศักยภาพด้านทุนทางสังคมสูง เช่น ความสามัคคี ความเป็นผู้นำ และวัฒนธรรมการทำบุญที่เอื้อต่อการรวมกลุ่ม ทำให้การจัดการขยะมีความต่อเนื่องและสามารถพัฒนาเป็นระบบ เช่น การจัดตั้งธนาคารขยะ การทำปุ๋ยหมัก และการใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิด “ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Development)” ที่ระบุว่าชุมชนที่เข้มแข็งสามารถเป็นฐานพลังในการพัฒนาเมืองได้อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยยังพบข้อจำกัดเฉพาะพื้นที่ เช่น ปัญหาประชากรแฝง การขาดความต่อเนื่องของพฤติกรรมคัดแยก และการขาดระบบเก็บขยะที่สอดคล้องกับการแยกประเภทในระดับครัวเรือน ซึ่งเป็นจุดที่ยังต้องได้รับการพัฒนาให้ครบวงจรเพื่อให้ชุมชนปลอดภัยสามารถขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

9. การถ่ายทอดการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการถ่ายทอดรูปแบบการยกระดับชุมชนปลอดภัยตามพุทธวิธีแสดงถึงความสำเร็จอย่างชัดเจน โดยค่าเฉลี่ยภาพรวมเพิ่มขึ้นจาก 3.85 เป็น 4.63 (เพิ่มขึ้นร้อยละ 20.26) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่ากระบวนการถ่ายทอดสามารถสร้างการยอมรับและการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมได้จริง ความสำเร็จเกิดจากกระบวนการถ่ายทอดแบบมีส่วนร่วมที่ให้ชุมชนมีบทบาทตั้งแต่การเรียนรู้ ฐาน และลงมือปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb การบูรณาการหลักพุทธวิธี เช่น อิทธิบาท 4 สาราณียธรรม 6 และอปริหานียธรรม 7 ช่วยสร้างแรงจูงใจ ความสามัคคี และความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มั่นคงทั้งด้านพฤติกรรมและจิตสำนึก

นอกจากนี้ เครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชนต้นแบบกว่า 40 - 50 ชุมชนช่วยเสริมพลังแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนกันอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งการปรับใช้ให้เหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เช่น ขนาดชุมชน โครงสร้างประชากร และบทบาทของวัดหรือโรงเรียน การพัฒนาผู้นำและทีมแกนนำ รวมถึงการติดตามอย่างเป็นระบบ ในช่วง 3 - 6 เดือนแรก ทำให้ชุมชนมีความพร้อมในการพึ่งพาตนเอง ขณะเดียวกันการใช้สื่อและเทคโนโลยี เช่น คลิปวิดีโอ กลุ่มออนไลน์ และแอปพลิเคชัน ช่วยเสริมประสิทธิภาพของการถ่ายทอด แม้ยังต้องผสมผสานกับวิธีดั้งเดิม เพื่อรองรับผู้สูงอายุ

โดยสรุป ปัจจัยความสำเร็จสำคัญ ได้แก่ เนื้อหาที่เหมาะสม กระบวนการแบบมีส่วนร่วม การบูรณาการ หลักพุทธวิธี การสนับสนุนต่อเนื่อง และความยืดหยุ่นของรูปแบบ ทำให้การถ่ายทอดตามพุทธวิธีสามารถนำไป ปฏิบัติได้จริง และสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในชุมชนเมือง

10. การเปรียบเทียบกับงานวิจัยอื่น ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องและแตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ ในหลายมิติ เริ่มจากบริบทชุมชนขนาดเล็ก งานของ ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ ที่สรุปว่า ความสำเร็จขึ้นอยู่กับ ความสัมพันธ์ในชุมชนและจิตสำนึกร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานนี้ที่ประชาชนมีความรู้สูง แต่มีความท้าทายเพิ่มเติม ในบริบทเมือง เช่น ประชากรแฝงจำนวนมากและความผูกพันที่ต่ำ ทำให้ต้องใช้กลยุทธ์ใหม่ เช่น การทำงานผ่าน สถานประกอบการและการใช้เทคโนโลยีสื่อสาร ซึ่งให้เห็นถึงความซับซ้อนของชุมชนเมืองเมื่อเทียบกับชุมชนชนบท หรือชุมชนขนาดเล็ก (ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ, 2563)

เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ใช้หลักพุทธศาสนา เช่น งานของ พระศักดิ์ชัย จิริสโร (วังแ่ง) ที่สรุปว่า แม้จะ สอดคล้องกันในประเด็นความสำคัญของการให้ความรู้ แต่การวิจัยนี้ก้าวหน้าไปอีกขั้นด้วยการบูรณาการหลักธรรม หลายชุดและสามารถวัดผลเชิงปริมาณได้ชัดเจน นอกจากนี้ ยังพบข้อค้นพบใหม่ เช่น การพัฒนาด้านสาธารณโภคี ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ท้าทายในสังคมเมือง (พระศักดิ์ชัย จิริสโร (วังแ่ง), 2564)

เมื่อเทียบกับงานในระดับเทศบาล เช่น งานของ เกศิ จันทราประภาวัฒน์ ที่สรุปว่า แม้จะยืนยันบทบาทสำคัญ ของอิทธิบาท 4 เช่นเดียวกัน แต่การวิจัยนี้มีข้อได้เปรียบจากการทดลองก่อน - หลัง ซึ่งยืนยันผลเชิงสาเหตุได้ดีกว่า และชี้ว่าการบูรณาการหลักธรรมหลายชุดมีพลังมากกว่าการใช้หลักธรรมเพียงชุดเดียว (เกศิ จันทราประภาวัฒน์ และคณะ, 2566)

ในแง่การมีส่วนร่วม ผลของการวิจัยสอดคล้องกับงานของ รุ่งเรือง งาหอม และสุพรรณษา จิราภาณุสรณ์ แต่มีความลึกซึ้งกว่า เพราะได้ออกแบบระบบการมีส่วนร่วมแบบครบวงจรซึ่งส่งเสริมความรับผิดชอบและความ เป็นเจ้าของอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับงานด้านความยั่งยืน เช่น งานของ ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร ซึ่งว่าการสร้างผู้นำรุ่นใหม่เป็นหัวใจสำคัญ โดยงานนี้เสนอโมเดล “เมล็ดพันธุ์ใหม่” เป็นแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับสังคมเมืองมากกว่า (รุ่งเรือง งาหอม และสุพรรณษา จิราภาณุสรณ์, 2559); (ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร, 2562)

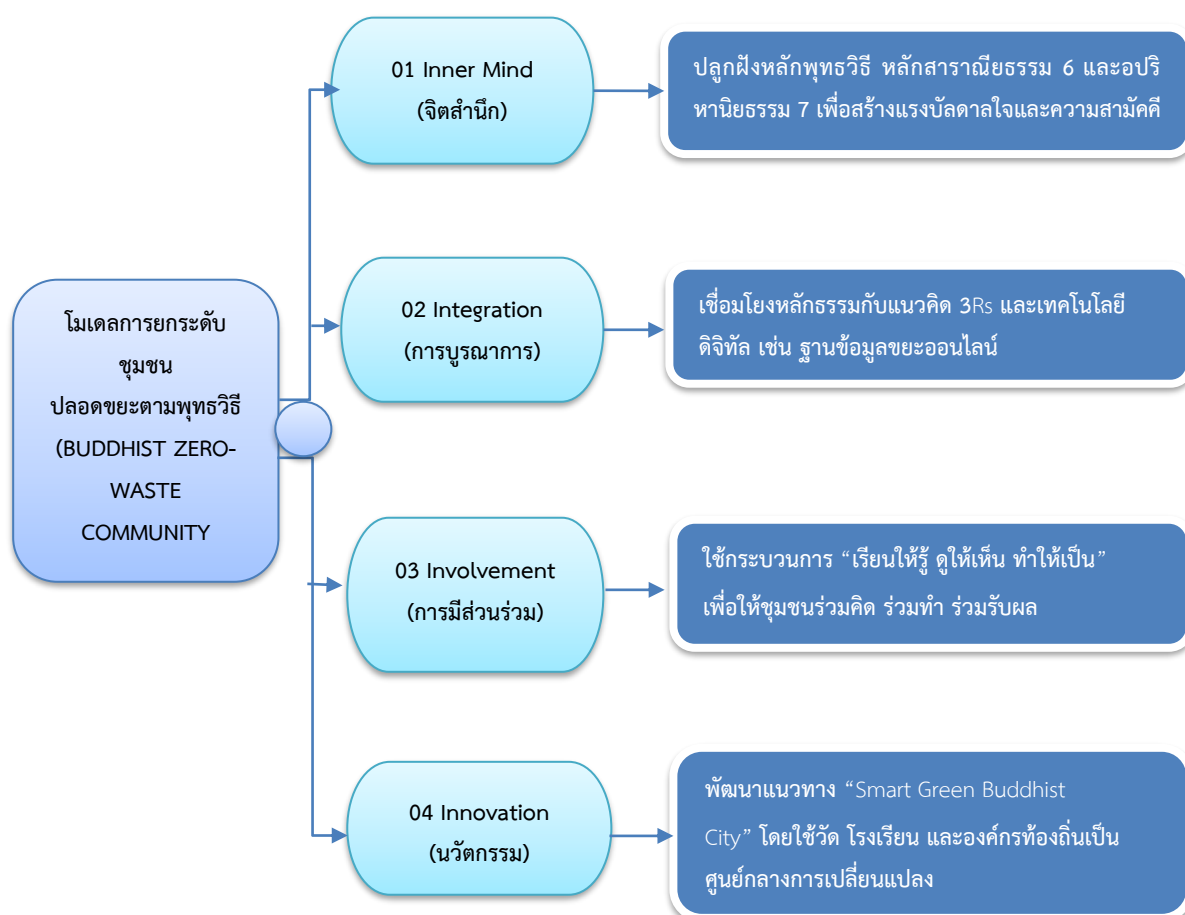
ด้านเทคโนโลยี งานของ อรชร ไกรจักร์ และคณะ สนับสนุนการใช้ดิจิทัล ซึ่งงานนี้เห็นด้วยแต่เสนอเพิ่มว่า การใช้เทคโนโลยีต้องผสมผสานกับการพัฒนาจิตสำนึกตามหลักพุทธวิธีจึงจะยั่งยืน (อรชร ไกรจักร์ และคณะ, 2566) นอกจากนี้ งานของ เชาวลิต อยู่เกิด และคณะ เกี่ยวกับการบูรณาการภาคี ก็สอดคล้องกับข้อค้นพบของ งานนี้ แต่การวิจัยนี้ระบุบทบาทของแต่ละภาคส่วนได้ชัดเจนและพบอุปสรรคของระบบ เช่น การเก็บขยะร่วมกัน

ที่กระทบความเชื่อมั่นของประชาชน (เขาวลิต อยู่เกิด และคณะ, 2564) ในส่วนของมิติพฤติกรรมและวัฒนธรรม การวิจัยของ พระวีโรจน์ จันทปญโญ (ศิริโสตา) ให้ภาพที่ใกล้เคียงกับความท้าทายด้านความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งงานนี้ นำเสนอวิธีแก้ไขผ่านบทบาทเชิงรุกของวัด (พระวีโรจน์ จันทปญโญ (ศิริโสตา), 2566) สุดท้ายงานของ สันชัย พรหมสิทธิ์ ที่กล่าวถึงบทบาทผู้นำ ก็สอดคล้องกับผลวิจัยของงานนี้ที่ชี้ว่าผู้นำชุมชน คือ ปัจจัยผลักดันสำคัญที่สุด ของความสำเร็จ (สันชัย พรหมสิทธิ์, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ว่าการบูรณาการหลักพุทธวิธี ได้แก่ สาราณียธรรม 6 และอปปริหานิยธรรม 7 เข้ากับหลักการจัดการขยะ 3Rs และเทคโนโลยีสมัยใหม่ สามารถยกระดับชุมชนสู่ความยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกระบวนการ “เรียนให้รู้ ดูให้เห็น ทำให้เป็น” ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงทั้งเชิงพฤติกรรมและจิตสำนึกของประชาชนอย่างยั่งยืน เกิด “โมเดลการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธี” ที่เน้นฐานชุมชนเป็นศูนย์กลาง พัฒนาจิตสำนึก - ระบบ - เครือข่ายอย่างบูรณาการ ส่งผลให้เกิดเมื่อนำอยู่ที่มีทั้งคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมสมดุลตามแนวทาง “Smart Green Buddhist City”

ผลลัพธ์ คือ ชุมชนปลอดขยะอย่างยั่งยืน ที่ผสาน “ธรรมะ - เทคโนโลยี - ชุมชน” เป็นหนึ่งเดียว

ภาพที่ 1 โมเดลการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธี

โมเดลการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธี (Buddhist Zero-Waste Community Upgrading Model) เป็นกรอบแนวคิดที่ผสมผสานหลักพุทธธรรมเข้ากับการจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมสมัย เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เป็นเมืองน่าอยู่และยั่งยืน โดยโมเดลนี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ จิตภายใน การบูรณาการ การมีส่วนร่วม และนวัตกรรม ซึ่งแต่ละส่วนมีความหมายและบทบาทที่แตกต่างแต่เกื้อกูลกัน

ประการแรก Inner Mind หรือจิตภายใน เป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชนตามแนวพุทธศาสนา จุดเริ่มต้นของการจัดการขยะอย่างยั่งยืนไม่ใช่เพียงการมีระบบหรืออุปกรณ์ที่ดี แต่ต้องเริ่มจาก “จิตสำนึก” ของคนในชุมชน การปลูกฝังหลักพุทธธรรม เช่น สาราณียธรรม 6 และอปปริหานิยธรรม 7 ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี และความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน เมื่อประชาชนมีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลสิ่งแวดล้อม การพัฒนาชุมชนปลอดขยะจึงเกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน

ประการที่สอง Integration หรือการบูรณาการ คือ การนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาผสานกับแนวคิดการจัดการขยะสมัยใหม่ เช่น 3Rs และเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้สื่อออนไลน์ การจัดเก็บข้อมูล หรือการสื่อสารผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ ทำให้ชุมชนสามารถจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการเช่นนี้ทำให้การพัฒนาชุมชนไม่เพียงเป็นกิจกรรมทางศาสนาหรือสิ่งแวดล้อมแยกส่วน แต่เป็นการประสานองค์ความรู้ทั้งสองด้านเพื่อสร้างผลลัพธ์สูงสุด

ประการที่สาม Involvement หรือการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่ทำให้คนในชุมชนมีบทบาททั้งในการคิดร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ การใช้หลัก “เรียนให้รู้ ดูให้เห็น ทำให้เป็น” ทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจที่แท้จริง และสามารถลงมือปฏิบัติได้ การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงช่วยให้ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการและพร้อมขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง ความร่วมมือเช่นนี้เป็นพลังสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สี่ Innovation หรือ นวัตกรรม เป็นการต่อยอดองค์ความรู้และกระบวนการเดิมให้เกิดสิ่งใหม่ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ แนวคิดการพัฒนาไปสู่ “Smart Green Buddhist City” เป็นเป้าหมายสำคัญที่มุ่งให้วัด โรงเรียน และองค์กรชุมชนทำงานร่วมกันเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี โดยใช้ทั้งเทคโนโลยี นวัตกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนจึงไม่เพียงเป็นผู้รับการเปลี่ยนแปลง แต่กลายเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และต้นแบบให้พื้นที่อื่น ๆ

กล่าวโดยสรุป โมเดลการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธีเป็นแนวทางที่ทำงาน “จากภายในสู่ภายนอก” โดยเริ่มจากการพัฒนาคน พัฒนาระบบ พัฒนาเครือข่าย และขยายผลด้วยนวัตกรรม องค์ประกอบทั้งสี่นี้ช่วยเสริมกันจนทำให้การจัดการขยะของชุมชนเกิดขึ้นอย่างจริงจัง มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนภายใต้ร่มเงาของหลักพุทธธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการยกระดับชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธีในการพัฒนาเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในเขตเทศบาลนครขอนแก่น สรุปได้ว่า ชุมชนมีความพร้อมสูงในด้านความรู้ ทัศนคติ และความตั้งใจเข้าร่วมกิจกรรม แต่ยังมีช่องว่างระหว่างความรู้กับพฤติกรรมจริง โดยเฉพาะทักษะการปฏิบัติตามหลัก 3Rs ที่ยัง

ไม่สม่ำเสมอ และปัญหาประชากรแฝงที่เป็นอุปสรรคสำคัญ การบูรณาการหลักพุทธวิธี สารานุกรม 6 และ อปทานิธรรม 7 เข้ากับหลักการจัดการขยะ 3Rs ผ่านกระบวนการ “เรียนรู้ ดูให้เห็น ทำให้เป็น” ช่วยเสริมสร้าง ทั้งจิตสำนึกและพฤติกรรมที่ยั่งยืน โดยพัฒนาพฤติกรรมด้านสาธารณโภคี เมตตาการุณยธรรม และเมตตาจริยธรรม อย่างเห็นผล ผลการทดลองพบว่า คะแนนความคิดเห็นและพฤติกรรมของประชาชนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทุกด้าน โดยเฉพาะด้านการแบ่งปัน การช่วยเหลือกัน และการสื่อสารที่ดี ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเน้นการพัฒนาระบบ ข้อมูลกลางด้านการจัดการขยะ สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อจัดการปัญหาประชากรแฝง และบูรณาการ แนวคิดพุทธวิธีในแผนพัฒนาเมืองสู่ “Smart Green Buddhist City” ด้านการพัฒนาชุมชนควรเสริมสร้างแกนนำ ท้องถิ่น จัดทำกติกาชุมชนด้านการคัดแยกขยะ และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ควรเชื่อมโยงการเรียนรู้กับครอบครัวและชุมชน ออกแบบกิจกรรมตามหลักพุทธวิธี และพัฒนาการประเมินด้าน จิตสำนึก ด้านเทคโนโลยีควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการคัดแยกและติดตามขยะ พัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ และใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการรณรงค์ ส่วนงานวิจัยในอนาคตควรติดตามผลระยะยาว ศึกษาความแตกต่างระหว่าง ชุมชนเมืองและชนบท และพัฒนาดัชนีวัดระดับความเป็นชุมชนปลอดขยะตามพุทธวิธีเพื่อยกระดับมาตรฐาน การประเมินต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). คู่มือชุมชนปลอดขยะ. กรุงเทพมหานคร: กองส่งเสริมและเผยแพร่ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- เกศิ์ จันทราประภาวัฒน์ และคณะ. (2566). พุทธบูรณาการส่งเสริมประสิทธิผลการจัดการขยะของเทศบาลนครลำปาง. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 6(1), 59-73.
- ชัยณรงค์ ขาวเงิน. (2564). การจัดการปัญหาขยะโดยคนในชุมชนตามแนวพุทธจิตวิทยา. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(3), 1240-1250.
- เชาวลิต อยู่เกิด และคณะ. (2564). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการแบบยั่งยืน: กรณีศึกษารูปแบบการจัดการขยะชุมชนตลาดสดแอปเปิ้ลแลนด์ใหม่ เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2), 713-726.
- พระวีโรจน์ จันทปญญ (ศิริโสตา). (2566). พระพุทธศาสนากับการแก้ไขปัญหาขยะในตำบลคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เชิงพุทธบูรณาการ. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 6(11), 83-194.
- พระศักดิ์ชัย จิรสีโล (วังแง). (2564). พัฒนาจิตสำนึกในการจัดการขยะมูลฝอยของตำบลสันสลี อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย). (2565). บทเรียนการจัดการขยะในเมืองขอนแก่น. เรียกใช้เมื่อ 22 ธันวาคม 2566 จาก <http://sathai.org/?p=2738>
- ระพีพัฒน์ วงษ์ภักดี และคณะ. (2563). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยของชุมชนบ้านสวัสดิ์ ตำบลกลันตา อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารปัญญา, 27(1), 59-68.
- รุ่งเรือง งาหอม และสุพรรณษา จิราภานุสรณ์. (2559). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการขยะของชุมชน บุลาดวนใต้ อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติ “ราชมงคลสุรินทร์วิชาการ ครั้งที่ 8” “วิจัยเพื่อประเทศไทย 4.0” (หน้า 107-113). สุรินทร์: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์.
- ศิริวรรณ พันธุ์ยางน้อย และจตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. (2562). แนวทางการส่งเสริมชุมชนปลอดขยะบ้านหัวช้าง ตำบลยางน้อย อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสังคมวิวัฒน์, 10(2), 76-85.
- สันชัย พรหมสิทธิ์. (2562). การจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดใหญ่ กลาง เล็ก ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 9(1), 67-81.
- อรชร ไกรจักร และคณะ. (2566). พัฒนฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการสู่ชุมชนปลอดขยะวิถีพุทธ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, 11(3), 1126-1142.

การพัฒนาแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อ
เสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครู
โรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล*

DEVELOPMENT OF A SYSTEMIC MANAGEMENT MODEL INTEGRATED WITH
THE PARTICIPATORY MANAGEMENT APPROACH TO ENHANCE TEACHERS'
ACTIVE LEARNING MANAGEMENT COMPETENCY AND INNOVATOR SKILLS AT
BAN HAN SCHOOL UNDER THE SATUN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

สุวรรณรัตน์ เจียยะหลิ

Suwanrat Jeayalee

โรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล สตูล ประเทศไทย

Ban Han School, The Satun Primary Educational Service Area Office, Satun, Thailand

Corresponding author E-mail: banhan.9101@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ 2) พัฒนารูปแบบ 3) ทดลองใช้ และ 4) ประเมินรูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ การวิจัยเป็นแบบวิจัยและพัฒนา โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ครูผู้สอน 6 คน คณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน 7 คน นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 จำนวน 59 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 13 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน และแบบบันทึก ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์เนื้อหา และการทดสอบ t-test เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 80 ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยประเด็นที่ควรพัฒนาเร่งด่วน ได้แก่ ทักษะนวัตกรรมครู การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ เป้าหมาย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต การวัดและประเมินผล และเงื่อนไขแห่งความสำเร็จ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินว่ามีความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้ พบว่าความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมของครูสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีคะแนนสูงสุด คือ ประโยชน์ต่อผู้เรียนและผลการประเมินความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

* Received 1 December 2025; Revised 18 December 2025; Accepted 21 December 2025

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหาร, การบริหารเชิงระบบ, การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ทักษะนวัตกรรมครู

Abstract

This research article aimed to: 1) Examine the current and desired conditions, 2) Develop the model, 3) Implement the model, and 4) Evaluate the systemic management model integrated with participatory management to enhance teachers' active learning competencies and innovator skills at Ban Han School. The research employed a research and development design using both quantitative and qualitative data. The sample consisted of six teachers, seven members of the School Board of Basic Education, fifty-nine students from Grades 1 - 6, and thirteen experts, all selected through purposive sampling. The research instruments included questionnaires, interviews, evaluation forms, and record forms, all of which were validated for content accuracy by experts. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, content analysis, and t-test compared with the 80-percent criterion. The findings revealed that: 1) The current condition was at a high level, while the desired condition was at the highest level. The urgent development areas were teachers' innovator skills, active learning management, and participatory management. 2) The developed model consisted of seven components: principles, objectives, inputs, processes, outputs, measurement and evaluation, and conditions for success. Experts evaluated the model as having the highest levels of feasibility, appropriateness, and usefulness. 3) The implementation results indicated that teachers' active learning competencies and innovator skills were significantly higher than the criterion at the .05 level. and 4) The usefulness of the model was rated at the highest level, with the highest scores in benefits for students, and the overall satisfaction with the model was also at the highest level.

Keywords: Management Model, Systemic Management, Participatory Management, Active Learning Management, Teachers' Innovator Skills

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี สังคม และ เศรษฐกิจ ส่งผลให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องมุ่งยกระดับคุณภาพผู้เรียนและสมรรถนะครูให้เท่าทันโลกยุคใหม่ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) ได้กำหนด การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เป็นยุทธศาสตร์สำคัญ เพื่อให้คนไทยมีทักษะการคิดวิเคราะห์ การสร้างนวัตกรรม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ขณะเดียวกัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (พ.ศ. 2562) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และคุณธรรม

โดยเน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไปใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

จากทิศทางการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว ทำให้การบริหารสถานศึกษายุคใหม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนจากการบริหารแบบสั่งการมาเป็น การบริหารเชิงระบบร่วมกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมุ่งบูรณาการองค์ประกอบของการบริหารให้เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ และเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ตั้งแต่วิสัยทัศน์ พันธกิจ การดำเนินงาน ไปจนถึงการประเมินผล เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูให้สามารถขับเคลื่อน Active Learning และเสริมสร้างทักษะนวัตกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม แนวทางดังกล่าวจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างระบบบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาครูในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

จากการศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์สภาพจริงของโรงเรียนบ้านหาญ ผู้วิจัยพบว่า การบริหารจัดการภายในโรงเรียนยังขาดความเป็นระบบ และการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนยังไม่เชื่อมโยงไปสู่พัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดที่จะคิดค้น ปรับเปลี่ยน พัฒนารูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยผสานแนวทางของการบริหารเชิงระบบเข้ากับการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิด “รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม” ที่สามารถนำมาใช้ในการเสริมสร้างความสามารถของครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและพัฒนาทักษะนวัตกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบที่คิดค้นขึ้นนี้ เป็นผลมาจากการวิเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยเดิม และประสบการณ์จากบริบทจริงของโรงเรียน ไม่ใช่เพียงการนำแนวทางจากภายนอกมาประยุกต์ใช้เท่านั้น แต่เป็นการออกแบบอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ตอบสนองต่อข้อจำกัดของโรงเรียนขนาดเล็ก โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร ชุมชน และภาคีเครือข่ายอย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการวางแผน พัฒนา และติดตามผลที่เป็นรูปธรรม ชัดเจน และเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่

ในบริบทของโรงเรียนพื้นที่นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้เชิงรุกถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน เนื่องจากมุ่งให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรง เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และการทำงานเป็นทีม (สุรเชษฐ์ เพ็ญพวง, 2560) อย่างไรก็ตาม โรงเรียนบ้านหาญ ยังประสบข้อจำกัดหลายประการ ทั้งด้านความเข้าใจของครูในการออกแบบกิจกรรม Active Learning การขาดทรัพยากรและเวลาสำหรับการพัฒนา ตลอดจนโอกาสในการเรียนรู้ร่วมทางวิชาชีพ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ครูส่วนใหญ่ยังขาดทักษะด้านการคิดเชิงระบบ การวิจัยเพื่อพัฒนาการสอน และการสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ จึงยังไม่สามารถทำหน้าที่นวัตกรทางการศึกษา ได้อย่างเต็มศักยภาพ (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2558)

ดังนั้น การเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมจำเป็นต้องอาศัยระบบบริหารจัดการที่มีความเป็นระบบ ควบคู่กับการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาจึงพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู และเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล
4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครูผู้สอน 6 คน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 คน และนักเรียนโรงเรียนบ้านหาญ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 59 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 13 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน และแบบบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และการวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบ

ขั้นตอน	ประเด็นที่ศึกษา	แหล่งข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย	วิเคราะห์ข้อมูล
1. ศึกษา ข้อมูลพื้นฐาน	1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และ เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	เอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง	แบบบันทึกข้อมูล	วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผล
	2. การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์	ครู 6 คน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 7 คน รวม 13 คน ได้มา โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)	แบบสอบถามสภาพ ปัจจุบัน - พึงประสงค์ ผ่านการตรวจสอบ IOC ≥ 0.50	1. ค่าเฉลี่ย 2. ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
	3. การศึกษาความสามารถ ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และทักษะนวัตกรรมครู	ครู 6 คน ได้มาด้วยวิธีการ เลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)	แบบประเมิน ความสามารถการจัดการ เรียนรู้เชิงรุกและทักษะ นวัตกรรมครู ผ่านการ ตรวจสอบ IOC = 1.00	1. ค่าเฉลี่ย 2. ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

ตารางที่ 1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและพัฒนาแบบ (ต่อ)

ขั้นตอน	ประเด็นที่ศึกษา	แหล่งข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย	วิเคราะห์ข้อมูล
			และผ่านการตรวจสอบ ความเชื่อมั่น โดยมี ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค .953 และ .962 ตามลำดับ	
	4. การสัมภาษณ์	ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คนคัดเลือก ตามเกณฑ์ มีประสบการณ์ ≥ 10 ปี	แบบสัมภาษณ์ ผ่านการ ตรวจสอบ IOC ≥ 0.50	วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผล
2. พัฒนา รูปแบบ	1. ยกร่างรูปแบบและคู่มือ โดยการประชุมระดมสมอง	นำประเด็นที่ศึกษาในชั้น ศึกษาข้อมูลพื้นฐานมา ยกร่างรูปแบบ ผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 13 คนโดยใช้วิธีการ เลือกแบบเจาะจง	แบบบันทึกข้อมูลร่าง รูปแบบและร่างคู่มือ ผ่านการตรวจสอบ IOC ≥ 0.50	วิเคราะห์เนื้อหา และสรุปผล
	2. การตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือรูปแบบ	ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง	แบบสอบถามสำหรับ ตรวจสอบรูปแบบและ คู่มือผ่านการตรวจสอบ IOC = 1.00 และ ผ่านการตรวจสอบ ความเชื่อมั่น โดยมี ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค .853	1. ค่าเฉลี่ย 2. ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
3. ทดลองใช้ รูปแบบ	นำรูปแบบไปใช้ใน ปีการศึกษา 2567 โดย ศึกษา ผลการประเมิน พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครู ทักษะ นวัตกรรม ครู ผลงานนวัตกรรมของครู และนักเรียน	ครู 6 คน คณะกรรมการ สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน นักเรียน จำนวน 59 คน โดยใช้ วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)	แบบประเมิน ผ่านการ ตรวจสอบ IOC ≥ 0.80 และ ผ่านการตรวจสอบ ความเชื่อมั่น โดยมีค่า สัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค .873	1. ค่าเฉลี่ย 2. ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน 3. ค่า t-test เทียบเกณฑ์ 80% 4. วิเคราะห์ เนื้อหาและสรุปผล
4. ประเมิน รูปแบบ	ประเมินประโยชน์และ ความพึงพอใจของรูปแบบ	ครู จำนวน 6 คน คณะกรรมการสถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน จำนวน 7 คน และนักเรียน จำนวน 27 คน รวมทั้งสิ้น 40 คน โดยใช้	1. แบบสอบถามประโยชน์ ของรูปแบบ ผ่านการ ตรวจสอบ IOC = 1.00 และผ่านการตรวจสอบ ความเชื่อมั่น โดยมี	1. ค่าเฉลี่ย 2. ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน

ตารางที่ 1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบ (ต่อ)

ขั้นตอน	ประเด็นที่ศึกษา	แหล่งข้อมูล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย	วิเคราะห์ข้อมูล
		วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียน บ้านหาญ	ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค .963 2. แบบสอบถามความ พึงพอใจของรูปแบบ ผ่านการตรวจสอบ IOC = 1.00 และ ผ่านการตรวจสอบ ความเชื่อมั่น โดยมีค่า สัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค .922	

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารอยู่ในระดับมาก โดยด้านหลักการ และนโยบายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารเชิงระบบ ขณะที่สภาพ ที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสูงสุด ค่าดัชนี ความต้องการจำเป็น (PNI modified) ด้านที่ควรพัฒนาเร่งด่วนที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การพัฒนาทักษะนวัตกร ครู การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการบริหารแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าแนวทางพัฒนา ที่เหมาะสมควรบูรณาการการบริหารเชิงระบบและการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เพื่อเสริมสร้างพลังความร่วมมือและการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2. ผลการพัฒนาการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อ เสริมสร้างความสามารถครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสตูล ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ เป้าหมาย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลิต การวัดและการประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์ ช่องว่างทางทักษะ 2) การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล 3) กระบวนการพัฒนา 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากชุมชนแห่งการปฏิบัติ และ 5) การประเมินผลการพัฒนาทางวิชาชีพ ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิประเมินว่ามีความเป็นไป ได้ ความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูล พบว่า ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูและทักษะนวัตกร โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมากที่สุด และผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิง รุกและทักษะนวัตกรของครูสูงกว่าเกณฑ์ทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการจัดกิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกกับเกณฑ์ร้อยละ 80

ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู	จำนวน ครู	คะแนน เต็ม	$\bar{x}$	S.D.	t	P
1. ด้านการออกแบบการเรียนรู้	6	5	4.84	0.36	5.71	< .05
2. ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ	6	5	4.86	0.35	6.01	
3. ด้านการใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้	6	5	4.85	0.36	5.78	
4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง	6	5	4.81	0.39	5.10	

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบค่า t พบว่า หลังการใช้รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ครูมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทุกด้าน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบระดับทักษะนวัตกรรมครูกับเกณฑ์ร้อยละ 80

ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู	จำนวนครู	คะแนนเต็ม 5	$\bar{x}$	S.D.	ค่าสถิติ (t)	P
1. ทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์	6	5	4.84	0.36	5.71	< .05
2. ทักษะการตั้งคำถาม	6	5	4.86	0.35	6.01	
3. ทักษะการสังเกต	6	5	4.85	0.36	5.78	
4. ทักษะการทดลอง	6	5	4.81	0.39	5.10	
5. ทักษะการสร้างเครือข่าย	6	5	4.84	0.37	5.56	

จากตารางที่ 3 ผลการทดสอบค่า t พบว่า หลังการใช้รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 ครูมีค่าเฉลี่ยทักษะนวัตกรรมครูทุกด้าน สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า ผลการประเมินความเป็นประโยชน์และความพึงพอใจของรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4 ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ

ด้าน	ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	ประโยชน์ต่อครู	4.70	0.46	มากที่สุด
2	ประโยชน์ต่อผู้เรียน	4.73	0.45	มากที่สุด
3	ประโยชน์ต่อสถานศึกษา	4.68	0.47	มากที่สุด
4	ประโยชน์ต่อชุมชน	4.63	0.49	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน		4.69	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า ความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อประโยชน์ของรูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 5 ผลการประเมินความพึงพอใจของรูปแบบ

ด้าน	ความความพึงพอใจของรูปแบบ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1	การบริหารจัดการรูปแบบ	4.70	0.46	มากที่สุด
2	ผลลัพธ์ต่อครูและนักเรียน	4.71	0.46	มากที่สุด
3	ผลลัพธ์ต่อสถานศึกษาและชุมชน	4.70	0.46	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน		4.70	0.46	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า ระดับความพึงพอใจของ ครู นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อการใช้รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครู ควรอิงแนวคิดระบบ (System Theory) ที่เน้นการเชื่อมโยงองค์ประกอบของการบริหาร ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต และข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นวงจร เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bertalanffy, L., Hoy, W. K. & Miskel, C. G. ที่อธิบายว่าการบริหารในลักษณะระบบเปิดจะช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนา ปรับปรุง และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bertalanffy, L., 1968); (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ วราภรณ์ สุทธา ที่ชี้ว่าการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดระบบจะช่วยให้การดำเนินงานทุกด้านมีความเชื่อมโยงและเกื้อหนุนกันอย่างสมดุล (วราภรณ์ สุทธา, 2561) การบูรณาการแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) เข้ากับการบริหารเชิงระบบที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหาร ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี, นวลจันทร์ จารุวัชรานนท์ ที่เน้นว่าการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมกัน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างพลังความร่วมมือในการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ทิศนา ขัมมณี, 2560); (นวลจันทร์ จารุวัชรานนท์, 2563) ผลการวิจัยภาคสนาม ที่พบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ จิตณรงค์ เอี่ยมสวาง, ชนากานต์ รักดีวานิช ที่ระบุว่า การบริหารสถานศึกษาที่เน้นการมีส่วนร่วมของครูและชุมชนจะช่วยพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง (จิตณรงค์ เอี่ยมสวาง, 2558); (ชนากานต์ รักดีวานิช, 2561) นอกจากนี้ การที่ผลการวิจัยชี้ว่าด้านที่ควรพัฒนาเร่งด่วนที่สุด คือ ทักษะนวัตกรรมครู การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ยังสอดคล้องกับแนวคิด

ของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, Day, C. ที่กล่าวว่าครูในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นครูนวัตกรรม (Innovative Teacher) ที่สามารถคิดริเริ่ม ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียนได้จริง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อพัฒนาการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2558); (Day, C., 2016)

2. ผลการพัฒนาการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร โดยประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ เป้าหมาย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต การวัดและการประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์ช่องว่างทางทักษะ (Skills Gaps Analysis) 2) การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล (Individual Development Plan) 3) กระบวนการพัฒนา (Professional Development Process) 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากชุมชนแห่งการปฏิบัติ (Professional Learning Community: PLC) และ 5) การประเมินผลการพัฒนาทางวิชาชีพ (Evaluation for Professional Development) โดยรวมรูปแบบและคู่มือการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร มีค่าเฉลี่ยด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy, W. K. & Miskel, C. G. ที่กล่าวว่าการบริหารเชิงระบบ (Systemic Management) ต้องมีองค์ประกอบที่สัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อให้เกิดวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013) ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ Bertalanffy, L. ที่เสนอว่า ระบบที่มีประสิทธิภาพ ต้องประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์ และข้อมูลย้อนกลับ ซึ่งแต่ละส่วนจะเกี่ยวพันกันในการขับเคลื่อนองค์กรให้บรรลุเป้าหมาย (Bertalanffy, L., 1968) ในด้านการบูรณาการแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) ผลการวิจัยนี้สนับสนุนแนวคิดของ ทิศนา ขัมมณี, นวลจันทร์ จารุวัชรานนท์ ที่ระบุว่าความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และชุมชนในทุกขั้นตอนของการบริหาร เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและเพิ่มประสิทธิภาพของการพัฒนาองค์กร (ทิศนา ขัมมณี, 2560); (นวลจันทร์ จารุวัชรานนท์, 2563) อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ วราภรณ์ สุทธา ที่มองว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้การตัดสินใจมีคุณภาพและเกิดความโปร่งใสในการดำเนินงาน (วราภรณ์ สุทธา, 2561) กระบวนการ 5 ขั้นตอนของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan, M. ที่เสนอว่าการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน ต้องประกอบด้วย การวิเคราะห์ความต้องการ (Needs Analysis) การพัฒนารายบุคคล (Individualized Development) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงต่อเนื่อง ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบของการบริหารในครั้งนี้ (Fullan, M., 2014) นอกจากนี้ การที่ผลการประเมินรูปแบบและคู่มืออยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุรเชษฐ์ เพ็ญพวง, จิตณรงค์ เอี่ยมสวาง ที่พบว่า รูปแบบการบริหารที่มีการบูรณาการระบบบริหารและการมีส่วนร่วมของครูส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง (สุรเชษฐ์ เพ็ญพวง, 2560); (จิตณรงค์ เอี่ยมสวาง, 2558)

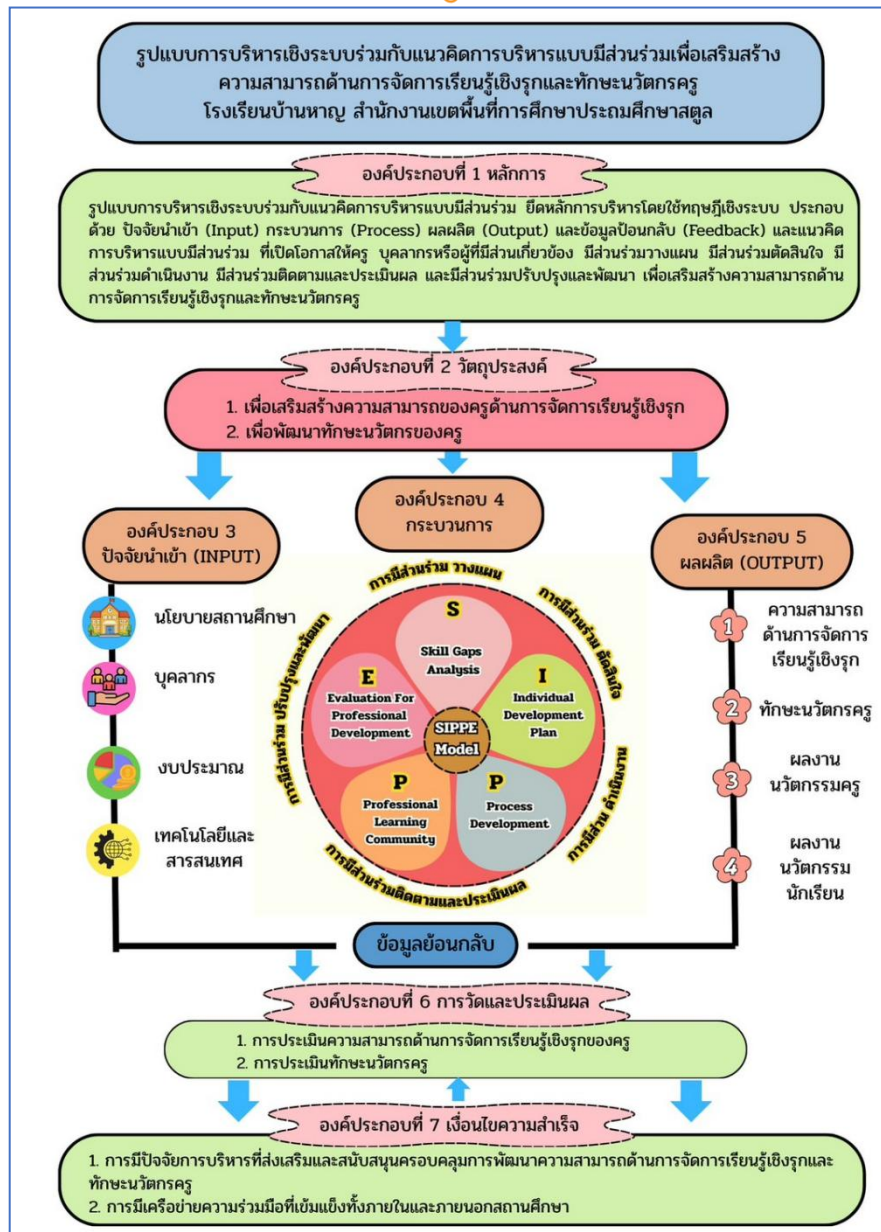
3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล พพบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูและทักษะนวัตกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้รูปแบบ พบว่า ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมของครูสูงกว่าเกณฑ์ทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลดังกล่าวเกิดจากกระบวนการบริหารที่เป็นระบบและเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ทำให้ครูได้พัฒนาโดยการปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการ Skills Gap Analysis IDP Process PLC Evaluation และ Reflection ซึ่งช่วยให้ครูเห็นจุดพัฒนา วางแผนรายบุคคล และได้รับการติดตามอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูปรับบทบาทเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้อย่างแท้จริง ขณะเดียวกันวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากผู้บริหารช่วยสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ครูกล้าทดลองและเกิดนวัตกรรมการสอน จึงนำไปสู่การยกระดับสมรรถนะและผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Bonwell, C. C. & Eison, J. A. ที่เสนอว่า Active Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริง โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน ผลการพัฒนาครูของโรงเรียนบ้านหาญที่สามารถออกแบบกิจกรรมเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นไปตามแนวคิดนี้อย่างชัดเจน (Bonwell, C. C. & Eison, J. A., 1991) นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ จิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง, ชนาภานต์ ภักดีวานิช ที่พบว่า ครูที่ได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนวิชาชีพ (PLC) จะสามารถออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ดียิ่งขึ้น (จิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง, 2558); (ชนาภานต์ ภักดีวานิช, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในรูปแบบนี้ที่มีการใช้ PLC เป็นกลไกหลักในการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านทักษะนวัตกรรมของครู ผลการวิจัย ที่พบว่า ครูมีทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การสังเกต และการสร้างเครือข่ายในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Dyer, J. et al. ที่ระบุว่า นวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องมีทักษะหลัก 5 ประการ ได้แก่ การตั้งคำถาม การสังเกต การสร้างเครือข่าย การทดลอง และการคิดเชื่อมโยง ซึ่งทั้งหมดเป็นทักษะที่ส่งเสริมการคิดนวัตกรรมทางการศึกษาโดยตรง (Dyer, J. et al., 2011) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, Day, C. ที่เน้นว่าครูนวัตกรรม คือ ผู้ที่สามารถคิดสร้างสรรค์และออกแบบนวัตกรรมการสอนได้ตรงตามบริบทของผู้เรียน ใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์, 2558); (Day, C., 2016) ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้สะท้อนว่าครูโรงเรียนบ้านหาญสามารถพัฒนาได้ตามแนวคิดดังกล่าวอย่างชัดเจน

4. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครูโรงเรียนบ้านหาญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกล พพบว่า ผลการประเมินความเป็นประโยชน์และความพึงพอใจของรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะรูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาการศึกษายุคใหม่ได้อย่างรอบด้าน เนื่องจากออกแบบบนฐานคิดเชิงระบบและการมีส่วนร่วม ทำให้การดำเนินงานมีทิศทางและเกิดผลจริงต่อผู้เรียน ครู และโรงเรียน ครูได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการ SIPPE Model จนสามารถออกแบบการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ผู้เรียนมีพัฒนาการชัดเจนจากกิจกรรมที่เน้นการคิด วิเคราะห์

และลงมือปฏิบัติ สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบนี้ช่วยเสริมพลังการบริหารและยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืนผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy, W. K. & Miskel, C. G. ที่กล่าวว่าระบบบริหารที่ดีต้องมีความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้าง กระบวนการ และผลลัพธ์อย่างสมดุล โดยเฉพาะเมื่อผสมผสานกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม จะช่วยให้เกิดการยอมรับในองค์กร เพราะบุคลากรทุกฝ่ายรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในความสำเร็จขององค์กร (Hoy, W. K. & Miskel, C. G., 2013) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี ที่ชี้ว่าการมีส่วนร่วมในการบริหาร จะช่วยสร้างแรงจูงใจ ความพึงพอใจ และความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของในกระบวนการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืน (ทิศนา ขัมมณี, 2560) ด้านความเป็นประโยชน์ของรูปแบบที่อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วราภรณ์ สุทธา ที่พบว่า รูปแบบการบริหารที่มีโครงสร้างชัดเจนและยืดหยุ่นสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาได้จริง โดยเฉพาะเมื่อบูรณาการแนวคิดระบบเข้ากับการมีส่วนร่วม จะช่วยให้เกิดผลลัพธ์ทางการบริหารที่เป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาศักยภาพครู การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน (วราภรณ์ สุทธา, 2561) ในส่วนของความพึงพอใจ ที่อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Fullan, M., Hallinger, P. ที่เน้นว่าการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและแรงจูงใจในการพัฒนา เมื่อบุคลากรได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะเกิดความพึงพอใจและความผูกพันกับองค์กรมากขึ้น (Fullan, M., 2014); (Hallinger, P., 2011) ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตณรงค์ เอี่ยมสวาง ที่พบว่า การบริหารโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการออกแบบและพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ส่งผลให้ครูมีความพึงพอใจต่อระบบบริหารมากขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ (จิตณรงค์ เอี่ยมสวาง, 2558) รวมทั้งงานวิจัยของ สุรเชษฐ์ เพ็ญพวง ที่ระบุว่าระบบบริหารที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Leadership) จะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นและความพึงพอใจต่อการทำงานในองค์กรสูงขึ้น (สุรเชษฐ์ เพ็ญพวง, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรม ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ เป้าหมาย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต การวัดและการประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การวิเคราะห์ช่องว่างทางทักษะ 2) การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรรายบุคคล 3) กระบวนการพัฒนา 4) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางชุมชนวิชาชีพ และ 5) การประเมินผลการพัฒนาทางวิชาชีพ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถ
 ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรครูโรงเรียนบ้านหาญ

โมเดลนี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 7 ด้าน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการ 5) ผลผลิต 6) การวัดและประเมินผล และ 7) เจาะใจแห่งความสำเร็จ โดยใช้กระบวนการพัฒนา SIPPE Model ซึ่งประกอบด้วย Skills Gaps Analysis Individual Development Plan Process Development Professional Learning Community และ Evaluation for Professional Development เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรอย่างเป็นระบบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาแบบการบริหารเชิงระบบร่วมกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมครู โรงเรียนบ้านหาญ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพสูง โดยครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการองค์ประกอบ 7 ด้าน และกระบวนการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน (การวิเคราะห์ช่องว่างทักษะ - แผนพัฒนารายบุคคล - การพัฒนา - PLC - ประเมินผล) สามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ของครูอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ 1) ขยายการใช้รูปแบบไปยังโรงเรียนอื่นในเขตพื้นที่การศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีบริบทและข้อจำกัดคล้ายคลึงกัน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและทักษะนวัตกรรม 2) ส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการพัฒนาเชิงระบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ Skills Gap Analysis IDP การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง PLC และการประเมินผล เพื่อสร้างการเรียนรู้เชิงลึกและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 3) จัดให้มีปัจจัยสนับสนุนอย่างเพียงพอ ทั้งด้านนโยบาย บุคลากร งบประมาณ เทคโนโลยี สารสนเทศ และเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้รูปแบบสามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว และ 4) สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง และชุมชนร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังโรงเรียนต่างขนาดและต่างบริบท เพื่อเปรียบเทียบผลการใช้รูปแบบ และตรวจสอบความยืดหยุ่น ความครอบคลุม และความเป็นไปได้ของรูปแบบในวงกว้าง 2) ทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษาผลของตัวแปรต้น เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร หรือระดับการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีผลต่อประสิทธิภาพของรูปแบบ 3) ศึกษาเชิงลึกด้านสมรรถนะนวัตกรรมของครูและผู้บริหาร ได้แก่ การออกแบบนวัตกรรมการสอน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการสร้างเครือข่ายวิชาชีพ เพื่อพัฒนากลไกส่งเสริมครูนวัตกรรมอย่างยั่งยืน และ 4) พัฒนาเครื่องมือประเมินที่หลากหลายกว่าเดิม โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง การสะท้อนผล และผลงานนวัตกรรมของครูและผู้เรียน เพื่อเพิ่มความแม่นยำของการวัดผลรูปแบบ

เอกสารอ้างอิง

- จิตณรงค์ เอี่ยมสำอาง. (2558). แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชนากานต์ ภักดีวานิช. (2561). การพัฒนาสมรรถนะครูเพื่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ทิตนา แคมมณี. (2560). ศิลปะการสอน: แนวทางสู่การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลจันทร์ จารุวิชานนท์. (2563). การบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรารักษ์ สุทธา. (2561). การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2558). การพัฒนาครูมืออาชีพและครูนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รายงานการศึกษาแนวโน้มการเรียนรู้เชิงรุกในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุรเชษฐ์ เพ็ญพวง. (2560). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- Bertalanffy, L. (1968). General system theory: Foundations, development, applications. New York: George Braziller.
- Bonwell, C. C. & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom. Washington: The George Washington University.
- Day, C. (2016). Successful school leadership. Berkshire: McGraw-Hill Education.
- Dyer, J. et al. (2011). The innovator's DNA: Mastering the five skills of disruptive innovators. Boston: Harvard Business Review Press.
- Fullan, M. (2014). The principal: Three keys to maximizing impact. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hallinger, P. (2011). Leadership for learning: Lessons from 40 years of empirical research. Journal of Educational Administration, 49(2), 125-42.
- Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2013). Educational administration: Theory, research, and practice. (9th ed.). New York: McGraw-Hill.

นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง*

POLICY FOR THE DEVELOPMENT OF THE CENTRAL CITY OF
THE MIDDLE NORTHEASTERN REGION

ปิยะนุช ปัญจพรค์*, สิบพงศ์ สุขสม

Piyanuch Punchaban*, Suebpong Suksom

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ปทุมธานี ประเทศไทย

Graduate School, Western University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: Piyanuchpanchapak@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และ 3) เสนอแผนการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยมุ่งเน้นการศึกษาจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นศูนย์กลางของกลุ่มจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 24 คน รวมทั้งการวิเคราะห์เอกสารและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า 1) นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางให้ความสำคัญกับการสร้างเมืองให้น่าอยู่ทันสมัย ภายใต้แนวคิด Smart City โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม 2) ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อพัฒนาเมืองศูนย์กลาง ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะบทบาทของจังหวัดขอนแก่นในฐานะศูนย์กลางด้านการศึกษา การคมนาคม และการลงทุน เช่น โครงการนิคมอุตสาหกรรมสีเขียว 3) แผนพัฒนาที่ผู้วิจัยเสนอ ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การเสริมสร้างบุคลากร เครื่องมือ และทรัพยากรที่จำเป็น 2) การบูรณาการภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการขับเคลื่อนการพัฒนา และ 3) การวางแผนที่มีความยืดหยุ่น รองรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทในอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับภูมิภาคและประเทศ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแบบจำลอง “PIYANUCH Model” เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง โดยเน้น 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การใช้นวัตกรรม 3) การพัฒนาเศรษฐกิจที่เพิ่มมูลค่า 4) ความยืดหยุ่น 5) ความเชื่อมโยงทางกายภาพ 6) ความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม 7) การส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และ 8) การเชื่อมโยงการดำเนินงานของภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

คำสำคัญ: การพัฒนาเมืองศูนย์กลาง, ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง, แนวคิด Smart City

Abstract

This research aims to 1) Study the development policy of the central city of the central northeastern region; 2) Study the factors affecting the development of the central city of the central northeastern region; and 3) Propose a development plan for the central city of the central northeastern region. The study focuses on Khon Kaen Province, the center of the Central Northeastern region. This qualitative research collected data through in-depth interviews with 24 key informants, document analysis, and relevant policies. The findings reveal that: 1) The central city development policy emphasizes creating livable and modern cities under the Smart City concept, emphasizing economic, social, and environmental development; 2) Key factors influencing the development of central cities include infrastructure, economics, society, and politics, particularly Khon Kaen Province's role as a center for education, transportation, and investment, such as the Green Industrial Estate project; and 3) The researcher's proposed development plan comprises three main aspects: 1) Strengthening personnel, tools, and necessary resources; 2) Integrating various sectors, including the public, private, and public sectors, to drive development; and 3) Flexible planning to accommodate future contextual changes. To achieve sustainable and competitive urban development at the regional and national levels, the researcher has also proposed the “PIYANUCH Model” as a mechanism to drive urban development, emphasizing 1) Participation of all sectors, 2) The use of innovation, 3) Value-added economic development, 4) Flexibility, 5) Physical connectivity, 6) Economic, social and environmental balance, 7) promotion of creative industries, and 8) Linking the operations of the public, private, and public sectors.

Keywords: Central City Development, Northeastern Region, Smart City Concept

บทนำ

การขยายตัวของสังคมเมือง เป็นหนึ่งในแนวโน้มและความท้าทายสำคัญ ที่โลกจะต้องเผชิญในคริสต์ศตวรรษที่ 21 โดยองค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2593 (ค.ศ. 2050) โลกจะมีประชากรเมืองประมาณ 2.4 พันล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 66 ของประชากรโลก โดยทวีปเอเชียและแอฟริกาจะมีอัตราการขยายตัวความเป็นเมืองมากที่สุด สำหรับประเทศไทยมีการขยายตัวความเป็นเมืองมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 ปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรเมืองประมาณร้อยละ 55 และคาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2593 ประเทศไทยจะมีสัดส่วนประชากรเมืองถึงร้อยละ 73 โดยแนวโน้มการกลายเป็นเมืองที่สำคัญในอนาคต คือ การเติบโตของเมืองขนาดกลางและขนาดเล็ก เมืองศูนย์กลางระดับภูมิภาคและเมืองขนาดกลางจะมีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด และเศรษฐกิจของเมืองในส่วนภูมิภาคหลายเมืองจะเติบโตในอัตราที่สูงกว่ากรุงเทพฯ และสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

การกลายเป็นเมืองนั้นเป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย สามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจเอื้อประโยชน์ในเชิงธุรกิจจากความหนาแน่นประชากร รวมถึงเป็นแหล่งรวมนวัตกรรมและเทคโนโลยี ในขณะเดียวกัน การกลายเป็นเมืองที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะการขยายตัวของเมืองอย่างไร้ทิศทาง ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม ความเหลื่อมล้ำทางสังคมและรายได้การบริการขั้นพื้นฐานที่ไม่ทั่วถึง และการขาดแคลนที่อยู่อาศัยจากการอพยพย้ายถิ่นฐานจำนวนมาก นอกจากนี้ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกและประเทศไทยได้ทำให้เกิดบริบทที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองในปัจจุบันและอนาคต อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความเสี่ยงต่อภัยพิบัติที่เพิ่มขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาวจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ แนวนโยบายของรัฐ และแผนพัฒนาในระดับชาติและระดับกระทรวง ทั้งยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็นพื้นที่และเมืองน่าอยู่อัจฉริยะ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาค เมือง และพื้นที่เศรษฐกิจ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืนสำหรับคนทุกกลุ่มในสังคม เมืองมีสิ่งแวดล้อมดี เศรษฐกิจเติบโต ระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการมีคุณภาพทั่วถึง มีการพัฒนาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความหลากหลายและศักยภาพของเมืองบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และการกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่โดยรอบ ในปี พ.ศ. 2563 สศช. ได้รับงบประมาณเพื่อดำเนินโครงการพัฒนาเมืองในอนาคตให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในการวางแผนการพัฒนาเมือง จังหวัดขอนแก่นมีเนื้อที่ประมาณ 10,885 ตารางกิโลเมตร หรือ 6,803,125 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 15 ของประเทศ มีพื้นที่อยู่ในเขตของลุ่มน้ำหลัก 2 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำมูลและลุ่มน้ำชี ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ภูเขาสูงทางทิศตะวันตก ในเขตของเขากุกระดิงและเทือกเขาเพชรบูรณ์ ส่วนทางทิศตะวันออกและทิศตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะสูงต่ำสลับกันเป็นลูกคลื่นลาดเทไปทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของจังหวัด พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลาง 100 - 200 เมตร มีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำชีและแม่น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ ที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่นอีกจังหวัดหนึ่งของภูมิภาค นอกจากจะมีทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อยู่ในบริเวณศูนย์กลางของภาคอีสานแล้ว ยังเป็นจังหวัดศูนย์กลางทางการศึกษาและเทคโนโลยีของภูมิภาค เนื่องจากเป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยขอนแก่น มีระบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในอำเภอเมืองครบครัน ทั้งที่พักหลายระดับและบริการต่างๆ จำนวนมาก มีทรัพยากรทั้งทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และด้านอื่นๆ หลากหลายรูปแบบ และที่สำคัญ คือ เป็นที่ตั้งของสนามบิน “เมืองขอนแก่น” ตั้งอยู่ใจกลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากตำแหน่งที่ตั้งทำให้ขอนแก่นกลายเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในด้านต่างๆ ทั้งศูนย์การศึกษาการเงิน/ธนาคารการปกครอง (ขอนแก่นยังเป็นศูนย์กลางราชการ มีหน่วยงานตั้งอยู่กว่า 200 แห่ง) การคมนาคมและเศรษฐกิจโดยเมืองขอนแก่นเริ่มพัฒนาในช่วงที่มีการนำนโยบาย “เมืองศูนย์กลางระดับรอง” (Secondary Urban Centers) มาพัฒนาประเทศนโยบายดังกล่าวมุ่งเสริมให้มีการผลักดันการกระจายการเติบโตของอุตสาหกรรมในเขตเมืองใหญ่และพัฒนาเมืองศูนย์กลางระดับสองขึ้นมาเพื่อลดความแออัดและมลพิษของเมืองหลักซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาเดียวกันกับการก่อตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่นขึ้นในปี พ.ศ. 2507 โดยมหาวิทยาลัยนั้นแสดงถึง “ขั้วการเติบโตใหม่” ของเมืองด้วยเหตุที่กล่าวมาทั้งหมด

ทำให้เมืองขอนแก่นมีการพัฒนาและเจริญเติบโตเรื่อยมา ปัจจุบันเมืองขอนแก่นมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรสูงที่สุดในภูมิภาค เป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ความเจริญ เศรษฐกิจ หน่วยงานราชการ และการคมนาคมที่สำคัญของภูมิภาคอีสาน (กมลทิพย์ ศิริกาญจนกุล, 2562)

การเพิ่มขึ้นของประชากรที่มีจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบัน เขตเมืองขอนแก่น (ในเขตเทศบาลนครรวมถึงพื้นที่ติดกับเขตเทศบาลซึ่งได้แก่ เทศบาลตำบลศิลา เทศบาลตำบลบ้านเป็ด เทศบาลตำบลเมืองเก่าและเทศบาลตำบลพระลับ) มีจำนวนประชากรจดทะเบียนรวมถึงประชากรแฝงรวมอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากและหนาแน่น เหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เมืองขอนแก่นการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ไม่จำกัดอยู่ในเขตพื้นที่ของเทศบาลเมืองขอนแก่นเพียงเท่านั้น หากแต่การขยายตัวของเมือง ยังส่งผลให้เกิดปรากฏการณ์การกลายไปเป็นเมืองของพื้นที่ที่อยู่รอบข้างเขตเทศบาลนครขอนแก่น ลักษณะทางกายภาพพื้นที่เมืองขอนแก่นจะมีพื้นที่ที่เป็นพื้นที่ที่สูงอยู่ทางตอนบนของพื้นที่เมืองขอนแก่น โดยมีถนนวงแหวนล้อมรอบเมืองขอนแก่น โดยที่มีลาดลุ่มและเป็นพื้นที่ระบายน้ำอยู่ทางตอนล่างของเมืองการกระจายตัวของเมืองจะน่าอยู่บริเวณพื้นที่เขตเศรษฐกิจ คือ พื้นที่เขตเทศบาลนครขอนแก่น และบริเวณทางตอนเหนือ คือ ที่ตั้งมหาวิทยาลัยขอนแก่น แนวโน้มในหลายปีที่ผ่านมา พบว่า การขยายตัวของเมืองขอนแก่นมีการขยายตัวที่สูงมาก โดยทิศทางการขยายตัวขยายไปทุกทิศทางของเขตพื้นที่เมืองขอนแก่น เนื่องมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจ ทำให้ความต้องการที่อยู่อาศัยในพื้นที่เขตเมืองขอนแก่นมีความต้องการในปริมาณที่สูงขึ้น โดยการขยายตัวดังกล่าวพื้นที่ที่ได้รับการขยายตัวจากความต้องการที่อยู่อาศัยมีการขยายไปทางทิศตะวันตกของเมือง คือ พื้นที่เทศบาลตำบลบ้านเป็ด มีการเพิ่มขึ้นของหมู่บ้านจัดสรรเป็นจำนวนมากในหลายปีที่ผ่านมา จึงทำให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านลบและด้านบวกต่อชุมชนที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่ อีกทั้งยังมีการจัดตั้งโครงการนิคมอุตสาหกรรมสีเขียวขึ้นในพื้นที่ อบต.ท่าพระ และ อบต.ดอนหัน ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองขอนแก่น การเข้ามาของนิคมอุตสาหกรรมย่อมส่งผลถึงการเจริญเติบโตและการขยายตัวของเมือง แม้การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมสีเขียวดังกล่าวยังอยู่ในขั้นเริ่มดำเนินการยังไม่ได้มีการสร้างสิ่งปลูกสร้าง แต่การศึกษาพื้นที่และการคาดการณ์ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการขยายตัวของเมืองที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง และปัจจัยที่ส่งเสริม สนับสนุนให้จังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง เพื่อที่จะได้นำผลการศึกษาไปพัฒนากระบวนการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
3. เพื่อเสนอแผนการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในกลุ่มตัวอย่างแล้วทำการกำหนดประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้รายละเอียดในประเด็นที่ต้องการตามวัตถุประสงค์การวิจัยในครั้งนี้

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มนักการเมืองหรือผู้กำหนดนโยบาย กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการ ผู้ปฏิบัติงาน กลุ่มภาคเอกชน และองค์กรอิสระ กลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 24 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักการเมืองหรือผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 7 คน ได้แก่ 1) สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรจังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 คน 2) สมาชิก สภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 3) สมาชิกสภาเทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 1 คน 4) ประธานสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 5) ประธานสภาเทศบาลนครขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 6) นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 7) นายกเทศมนตรีนครขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหาร ข้าราชการ ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 9 คน ได้แก่ 1) ผู้อำนวยการสำนักงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 2) ผู้อำนวยการสำนักงานสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ 10 จังหวัดขอนแก่น จำนวน 1 คน 3) นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 4) โยธาธิการและผังเมืองจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 5) ขนส่งจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 6) อุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 คน 7) พาณิชย์จังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 8) ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือผู้แทน จำนวน 1 คน และ 9) ผู้อำนวยการศูนย์เศรษฐกิจการลงทุนภาคที่ 3 (ขอนแก่น) หรือผู้แทน จำนวน 1 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มภาคเอกชน และองค์กรอิสระ จำนวน 8 คน ได้แก่ 1) ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 2) นายกสมาคมอสังหาริมทรัพย์จังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 3) ประธานสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่นหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 4) องค์กรสื่อมวลชนหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 5) นักวิชาการอิสระตัวแทนเกษตรกร จำนวน 1 คน 6) ผู้จัดการสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล สาขาภาคอีสานตอนกลางหรือผู้แทน จำนวน 1 คน 7) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยยุทธศาสตร์และประสานความร่วมมือเพื่อพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือผู้แทน จำนวน 1 คน และ 8) ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) หรือผู้แทน จำนวน 1 คน รวมทั้งหมด 24 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งจะใช้แบบสัมภาษณ์แบบกำหนดหัวข้อไว้แล้ว หรือเป็นแบบปลายปิด (Closed Form) เพื่อให้ง่ายต่อการเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ผสมผสานกับแบบปลายเปิด (Opened Form) เพื่อเปิดกว้างให้แสดงความคิดเห็นนอกเหนือจากประเด็นที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่มีความเหมาะสมภายใต้กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย กำหนดกลุ่มตัวอย่าง สร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทำหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลการวิจัยจากมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น เมื่อได้รับการอนุญาตแล้วจึงทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจนได้ข้อมูลครบ 24 ชุด และนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสอบถาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธีการแบบพรรณนา และวิเคราะห์ควบคู่กัน (Descriptive and Analytical Analysis) เพื่อที่จะตอบคำถามที่ตั้งไว้ โดยวิเคราะห์จากประวัติความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงปัญหา อุปสรรคและผลกระทบ นอกจากนี้ ยังได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างมาทำการสังเคราะห์ควบคู่กัน เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกที่ละเอียดมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางให้ความสำคัญกับการสร้างเมืองให้น่าอยู่ ทันสมัย และเติบโตอย่างยั่งยืน ภายใต้แนวคิด Smart City โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อาทิ การส่งเสริมเกษตรมูลค่าสูง พัฒนาระบบโลจิสติกส์อัจฉริยะ และสนับสนุนเศรษฐกิจสีเขียว
2. ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาเมืองศูนย์กลาง ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะบทบาทของจังหวัดขอนแก่นในฐานะศูนย์กลางด้านการศึกษา สาธารณสุข การคมนาคม และการลงทุน เช่น โครงการนิคมอุตสาหกรรมสีเขียวและระบบราง สำหรับ
3. แผนพัฒนาที่ผู้วิจัยเสนอ ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) การเสริมสร้างบุคลากร เครื่องมือ และทรัพยากรที่จำเป็น 2) การบูรณาการภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนในการขับเคลื่อนการพัฒนา และ 3) การวางแผนที่มีความยืดหยุ่น รองรับการเปลี่ยนแปลงของบริบทในอนาคต เพื่อให้เกิดการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนและแข่งขันได้ในระดับภูมิภาคและประเทศ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแบบจำลอง “PIYANUCH Model” เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง โดยเน้น 1) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 2) การใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และแนวคิดใหม่ 3) การพัฒนาเศรษฐกิจที่เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ 4) ความยืดหยุ่น และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง 5) ความเชื่อมโยงทางกายภาพสารสนเทศ และความร่วมมือระหว่างเมือง 6) ความสมดุลด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม 7) การส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 8) การเชื่อมโยงแผน นโยบาย และการดำเนินงานของภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

อภิปรายผล

1. การศึกษานโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในหลากหลายภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน นักการเมืองท้องถิ่น รวมถึงประชาชนทั่วไป ล้วนแสดงความเห็นในทิศทางเดียวกันว่า การพัฒนาเมืองศูนย์กลางจะต้องยึดบริบทของพื้นที่เป็นฐาน อาทิ ศักยภาพด้านทรัพยากร โครงสร้างทางสังคม ความพร้อมด้านการศึกษาและสาธารณสุข ตลอดจนเครือข่ายทาง

เศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาตามพื้นที่ (Place-based Development) McCann, P. & Rodríguez-Pose, A. ที่เน้นว่า การวางนโยบายแบบ “หนึ่งแนวทางใช้ได้ทุกที่” (one-size-fits-all) นั้นไม่สามารถตอบโจทย์ความหลากหลายของพื้นที่ได้ และในปัจจุบัน นักวางผังเมืองเริ่มจะใช้แนวคิดศูนย์กลางการพัฒนา Growth centers เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง (Greater Mekong Subregion Economic Cooperation: GMS) และเขตเศรษฐกิจพิเศษบริเวณชายแดนไทย และประเทศเพื่อนบ้านด้วย ซึ่งจะสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี – เจ้าพระยา – โขง (Ayeyarwady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงแนวทางการพัฒนาจากการมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ (Economic growth theory) ไปเป็นการมุ่งเน้นพัฒนาพื้นที่ (Spatial Organization Theory) ซึ่งประเด็นปัญหาที่สำคัญที่ควรนำมาพิจารณาในแนวทางการพัฒนาภายใต้ทิศทางดังกล่าวนี้ มีอยู่ 2 กรณี คือ เรื่องของขนาดเมืองที่เหมาะสม และผลกระทบในการพัฒนาเขตพื้นที่รอบนอก (McCann, P. & Rodríguez-Pose, A., 2012) ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีของ Friedmann, J. & Weaver, C เรื่อง “Territory and function: The evolution of regional planning” กล่าวว่า 1. ขนาดของเมืองที่เหมาะสม (optimum city size) ขนาดของเมืองใหญ่หรือเล็กจึงจะเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการเติบโต (Friedmann, J. & Weaver, C., 1979) ซึ่งตามทัศนะของ Neutze, G. M ได้ชี้ว่าขนาดของเมืองที่มีประชากรประมาณ 1 ล้านคนเป็นขนาดที่เหมาะสมในขณะที่เรื่องเหล่านี้ยังไม่มีข้อยุติในหมู่นักวางผังเมืองทั้งหลาย 2. ผลกระทบในการพัฒนาเขตพื้นที่รอบนอก (The Spatial Delusion of Growth) เนื่องจากประเด็นที่ว่าพัฒนาของ Growth poles ได้ก่อให้เกิดผลสองด้าน คือ ด้านที่เป็นลักษณะแพร่กระจาย (Spread Effects) และด้านที่เป็นผลในลักษณะดุดกลืน (backwash effects) ซึ่งในปัญหา 2 ด้านนี้ ยังมีลักษณะที่แตกต่างกันอยู่ว่า ด้านที่เป็นลักษณะแพร่กระจายจะมากกว่าด้านที่เป็นผลในลักษณะดุดกลืนหรือไม่ ยิ่งไปกว่านั้น (Neutze, G. M., 1965) Hinderink, J. & Titus, M. J. ได้กล่าวถึง Role of small centers กรอบความคิดของการพัฒนาพื้นที่ภาค (Regional Development) และบทบาทของศูนย์กลางขนาดเล็ก ไว้ว่า จากเดิมในแบบแผนทฤษฎีหรือกรอบเค้าโครงความคิด (Paradigm) เก่าที่เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่ภาค โดยเน้นที่บทบาทในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ (Hinderink, J. & Titus, M. J., 1988) ซึ่งมองเป็นกระบวนการของการพัฒนาที่เรียกว่า บทบาทหน้าที่ของการพัฒนาภาค จังหวัดขอนแก่นนั้นมีความพร้อมเชิงยุทธศาสตร์ในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแพทย์ การศึกษา และการคมนาคม โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขที่มีโรงพยาบาลศรีนครินทร์ และคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งได้รับการพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางทางการแพทย์ของภาคอีสาน นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการขับเคลื่อนเมืองให้กลายเป็น Medical Hub และ Education Hub ผ่านการยกระดับคุณภาพของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาและสถาบันอาชีวศึกษาในพื้นที่ ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการผลิตและพัฒนากำลังคนป้อนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับรายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเพื่อเป็นศูนย์กลางภูมิภาค (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2563) ผลการรายงานพบว่า แนวทางการพัฒนาเมืองขอนแก่นยังได้รับการสนับสนุนจากแนวคิด “เมืองนวัตกรรม” (Innovation City) และ “เมืองอัจฉริยะ” (Smart City) ที่เชื่อมโยงกับโมเดล BCG (Bio-Circular-Green Economy) ซึ่งรัฐบาลให้ความสำคัญในยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะการผลักดันให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว การวิจัยและพัฒนา

ในพื้นที่ และการสร้างเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและประชาชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า เมืองที่สามารถผนวกเทคโนโลยีและความรู้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นได้ จะมีแนวโน้มที่จะยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสภาพภูมิอากาศในระยะยาวได้ดีกว่าเมืองที่พึ่งพาโครงสร้างแบบเดิม อีกประเด็นที่พบจากการศึกษา คือ ความไม่สอดคล้องระหว่างศักยภาพของพื้นที่กับโครงสร้างพื้นฐานรองรับการพัฒนา เช่น แม้ขอนแก่นจะมีแนวโน้มเติบโตเป็นเมืองเศรษฐกิจและนวัตกรรม แต่ระบบขนส่งมวลชนยังขาดการเชื่อมโยงพื้นที่รอบนอกอย่างทั่วถึง ถนนบางเส้นทางชำรุด การจัดการจราจรยังไม่สอดคล้องกับความหนาแน่นของประชากร และระบบผังเมืองยังคงขาดการใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) ที่ทันสมัย ปัญหาเหล่านี้สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับระบบผังเมืองให้ยืดหยุ่นและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างทันท่วงที (องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ, 2563) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มานัด แซ่โง้ว และสืพงษ์ สุขสม ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการแรงงานต่างชาติของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโครงข่ายด้านการขนส่งดังกล่าวจะส่งผลดีในการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรสามารถส่งผลิตทางการเกษตรจากแหล่งผลิตเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมและการกระจายสินค้าถึงผู้บริโภคได้สะดวกรวดเร็วภายใต้ข้อจำกัดในการแข่งขันหรือความรู้ความสามารถของผู้ประกอบการต้นทุนการผลิตความรู้ความสามารถแรงงานฝีมือด้านทรัพยากรมนุษย์จะเป็นตัวชี้วัดความได้เปรียบเสียเปรียบหากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีเป้าหมายให้คนในชาติมีรายได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในกรอบภาพรวม การพัฒนาเมืองศูนย์กลางต้องตั้งอยู่บนฐานของ “การวางแผนร่วม” (Co-Planning) และ “การบริหารร่วม” (Co-Governance) ที่ภาคประชาชนมีบทบาทจริง ไม่ใช่เพียงผู้รับบริการ ดังนั้น แนวทางการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจะต้องอาศัยยุทธศาสตร์ที่ไม่เพียงแต่อิงกับโครงสร้างกายภาพ แต่ต้องเน้นไปที่การพัฒนาเชิงระบบ ความเชื่อมโยงนโยบายระหว่างระดับ และการกระจายอำนาจที่แท้จริง แนวคิดแบบ Bottom-up และความเป็นเจ้าของร่วมของประชาชน คือ หัวใจของความยั่งยืน การพัฒนาที่ขาดการมีส่วนร่วมย่อมก่อให้เกิดความต้านทาน และแผนพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงย่อมไม่สามารถนำพาภูมิภาคไปสู่การเติบโตอย่างสมดุลได้ในระยะยาว (มานัด แซ่โง้ว และสืพงษ์ สุขสม, 2563)

2. การศึกษาปัจจัยการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่า การพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” ซึ่งมีขอนแก่นเป็นกลางหลัก ถือเป็นกระบวนการที่มีความซับซ้อนสูง และจำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นสองมิติหลักที่สะท้อนศักยภาพและความพร้อมของพื้นที่ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ควบคู่กับการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและประเทศ สอดคล้องกับแผนพัฒนาพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) มิติด้านสังคมถือเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคที่แนวโน้มประชากรเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมสูงวัย (Aging Society) การออกแบบเมืองที่คำนึงถึงคุณภาพชีวิตของประชากรกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้มีรายได้น้อย เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ขอนแก่นในฐานะเมืองศูนย์กลาง มีข้อได้เปรียบด้านสาธารณสุขที่ชัดเจนจากการมีโรงพยาบาลศรีนครินทร์ และคณะแพทยศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งได้รับการยกระดับเป็นศูนย์กลางด้านการแพทย์ของภาคอีสาน อย่างไรก็ตาม การวิจัยชี้ว่าโครงสร้างพื้นฐานทางสาธารณสุขยังมีข้อจำกัด เช่น การขาดแคลนบุคลากร งบประมาณ และระบบส่งต่อระหว่างพื้นที่ ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการสนับสนุนจากภาครัฐและการบูรณาการภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพในระดับพื้นที่ ในพื้นที่ภาคอีสานตอนกลาง แม้จะมีสถานศึกษาคุณภาพ แต่การเข้าถึงระบบการศึกษาของกลุ่มเปราะบาง โดยเฉพาะเด็กนอกระบบยังคงเป็นปัญหาสำคัญ สอดคล้องกับรายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565 ของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ระบุว่าอัตราการเข้าเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษาของภาคอีสานยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการผลิตแรงงานทักษะสูงในระยะยาว สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการศึกษาที่ครอบคลุม เข้าถึงง่าย และสอดคล้องกับตลาดแรงงานยุคใหม่ อีกหนึ่งปัจจัยเชิงสังคมที่สะท้อนถึงความก้าวหน้าของเมือง คือ “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ในการออกแบบนโยบายสาธารณะและติดตามผลการดำเนินงานของรัฐ โครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อย่างรวดเร็วในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่เมืองศูนย์กลางต้องนำมาพิจารณาในการวางแผนพัฒนา ซึ่งให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรจะส่งผลกระทบทั้งในด้านแรงงาน การออกแบบบริการสาธารณะ และการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ หากเมืองไม่สามารถออกแบบระบบสาธารณูปโภคให้รองรับกลุ่มประชากรสูงวัยได้อย่างเหมาะสม จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและการงบประมาณในระยะยาว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์สรณ์ วรภัทร์ธระกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัญหาแรงงาน: เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาแรงงานในยุคสังคมผู้สูงอายุสมบูรณ์ การสร้างทุนมนุษย์เป็นประเด็นสำคัญทุกสถาบันต้องเตรียมความพร้อม คือ เริ่มจากสถาบันครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุ สถาบันการศึกษาเตรียมความพร้อมด้านทักษะความชำนาญเฉพาะด้านเพื่อช่วยเหลือตนเองหลังเกษียณ สถาบันสังคมสร้างเป็นโครงข่ายสังคมผู้สูงอายุ ในรูปแบบ ชุมชนภิบาล (Community Governance) สถาบันที่สำคัญ คือ หน่วยงานภาครัฐและรัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มผลผลิตของแรงงานโดยการฝึกอบรมแรงงานอย่างต่อเนื่อง และการวางแผนลงทุนทางด้านวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการเพิ่มผลผลิตภาพของแรงงานเพื่อรองรับผู้สูงอายุในประเทศที่มีจำนวนมากขึ้น ในขณะเดียวกันยังมีปัจจัยด้านอื่นที่ต้องพิจารณา การพัฒนาเมืองศูนย์กลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางควรดำเนินการอย่างบูรณาการปัจจัยในด้าน การบริหารจัดการเมือง (พงษ์สรณ์ วรภัทร์ธระกุล, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาเมืองอัจฉริยะสำหรับขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการเมือง (ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และคณะ, 2564) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นเมืองอันดับสองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับเมือง โดยเน้น การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเมือง วิเคราะห์การเติบโต ความท้าทาย และโอกาสของเมือง โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและการเปลี่ยนแปลงของสังคม (เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี, 2561) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อริสา จันทบุญญา และจิรัฐ เจริญพิพร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความเป็นเมือง (Urbanization) และนโยบายของไทย” ผลการวิจัยพบว่า

เราสามารถแบ่งพัฒนาการของเมืองตามนัยทางเศรษฐกิจเป็น 2 มิติ คือ 1) มิติการเติบโตด้านรายได้ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ภาครัฐมักเลือกลงทุนนาเพื่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ขึ้นในพื้นที่หนึ่ง ๆ ซึ่งจะดึงดูดผู้คนให้หลั่งไหลเข้ามาและกลายเป็นเมืองมากขึ้นเรื่อย ๆ อย่างไรก็ดี อัตราการเติบโตของเมืองกับการขยายตัวของรายได้ต่อหัวไม่มี จำเป็นต้องสัมพันธ์กันเสมอไปหากพื้นที่เมืองนั้น ๆ ขาดการบริหารจัดการเมืองที่ดี ซึ่งในทางกลับกันมักจะนำไปสู่ ความเหลื่อมล้ำที่มากขึ้นและคุณภาพชีวิตในเมืองที่แย่ลง 2) มิติการกระจายตัว เป็นแนวคิดเพื่อแก้ปัญหา ความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองกับชนบท โดยแผนพัฒนาฯ และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานนับแต่อดีตที่มักกระจุก ตัวอยู่ที่กรุงเทพและบางพื้นที่ของประเทศ ส่งผลให้โครงสร้างระบบเมืองของไทยในปัจจุบันไม่สมดุลในลักษณะของเมืองเอกนคร โดยมีกรุงเทพฯ เป็นเมืองหลักเพียงเมืองเดียวที่เติบโตสูงกว่าเมืองรองอันดับถัดไปอย่างมาก อีกทั้ง ยังพบว่า แนวโน้มความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ระหว่างจังหวัดเล็กและใหญ่ปรับเปลี่ยนขึ้นอย่างชัดเจน ดังนั้นการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะด้านสังคมและเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ เมืองจะต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลง ค่านิยมของคนรุ่นใหม่ และเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันต้องไม่ละเลยเศรษฐกิจฐานราก และต้องสร้างระบบการบริหารเมืองที่เน้นการมีส่วนร่วม ความยืดหยุ่น และความเป็นธรรมเชิงพื้นที่ (อริสา จันทรบุญทา และจิรัฐ เจนพิงพร, 2561)

3. การศึกษาเพื่อเสนอแผนการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง พบว่าการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยมีขอนแก่นเป็นเมืองแกนหลักในกลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” นั้น ถือเป็นแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายของแผนยุทธศาสตร์ชาติในการลดความเหลื่อมล้ำและกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาค การกำหนดบทบาทของขอนแก่นให้อยู่ในฐานะ “เมืองศูนย์กลาง” ต้องไม่เพียงแต่อิงกับศักยภาพในปัจจุบันเท่านั้น แต่ควรคำนึงถึงการวางโครงสร้างเพื่อขับเคลื่อนอนาคต โดยมุ่งสู่การเป็นเมืองที่มีความยืดหยุ่น ทันสมัย และตอบสนองต่อบริบทของการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี หนึ่งในแนวทางสำคัญ คือ การจัดทำ “แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองแบบบูรณาการ” ที่ครอบคลุมทุกมิติ โดยเฉพาะการสร้างเชื่อมโยงของบทบาทเมืองศูนย์กลางในระดับภูมิภาค สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิกันต์ ศรีจันทร์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีกับการพัฒนาประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า แผนพัฒนาที่มีประสิทธิภาพยังต้องบูรณาการ “กระบวนการมีส่วนร่วม” ของทุกภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะการออกแบบนโยบายที่เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยน ความเข้าใจ และสร้างความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของแผน ซึ่งเป็นหัวใจของการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (ธนิกันต์ ศรีจันทร์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลทิพย์ ศิริกาญจนกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางการวางแผนเมืองโดยใช้ฐานข้อมูลและการมีส่วนร่วมในเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการระหว่างข้อมูล (Data Integration) และการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนช่วยลดความต้านทานในการดำเนินนโยบาย และเสริมสร้างความร่วมมือจากประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญ การจัดทำแผนพัฒนาที่มีความยืดหยุ่น (Adaptive planning) เป็นอีกปัจจัยที่จำเป็นในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ ภูมิศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมืองศูนย์กลางที่มีบทบาทเป็นทั้ง “ศูนย์กลางเชิงกายภาพ” และ “ศูนย์กลางเชิงหน้าที่” ของภูมิภาค ควรสามารถ

รองรับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวต่อวิกฤตต่าง ๆ ได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ปัจจัยอีกประการที่มีบทบาทอย่างสำคัญต่อความสำเร็จของแผนพัฒนาเมืองศูนย์กลาง คือ การบริหารจัดการเชิงข้อมูล (Data-Driven Urban Management) การใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) ข้อมูลประชากร เศรษฐกิจ ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ตลอดจนข้อมูลเรียลไทม์จากระบบ IoT จะช่วยให้การตัดสินใจของหน่วยงานท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและตอบสนองความเปลี่ยนแปลงได้รวดเร็ว (กมลทิพย์ ศิริกาญจนกุล, 2562) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chourabi, H. et al. ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Understanding smart cities: An integrative framework” ผลการวิจัยพบว่า เมืองที่สามารถบูรณาการข้อมูลข้ามระบบ เช่น ด้านการขนส่ง สาธารณสุข และสาธารณูปโภค จะสามารถวางแผนและบริหารจัดการได้อย่างยืดหยุ่น (Urban Resilience) โดยเฉพาะในช่วงวิกฤต เช่น โรคระบาดหรือภัยพิบัติ อีกประเด็นที่ไม่ควรมองข้าม คือ มิติทางสังคมและวัฒนธรรม เมืองศูนย์กลางต้องไม่เพียงแต่เป็นจุดศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ต้องทำหน้าที่เชื่อมโยงความหลากหลายของประชาชน กลุ่มชาติพันธุ์ ความเชื่อ และรูปแบบการดำรงชีวิต (Chourabi, H. et al., 2012) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อารีย์ เยาว์วัศสกุล ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเมือง บทเรียนจากชุมชนเมืองข้ามวัฒนธรรม” ผลการวิจัยพบว่า เมืองที่มีการบริหารความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ดี จะมีเสถียรภาพทางสังคมสูงและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ในมิติสภาพแวดล้อม เมืองศูนย์กลางควรส่งเสริม การเติบโตแบบคาร์บอนต่ำ (Low-carbon Development) และมีนโยบายที่สอดคล้องกับการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน เช่น การใช้พลังงานทดแทน ระบบขนส่งมวลชนสีเขียว การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับเป้าหมาย SDG 11 ของสหประชาชาติ และสนับสนุนแนวคิด “Green and Just City” เมืองขอนแก่นซึ่งเป็นแกนกลางหลักของกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์มีแนวโน้มที่ดีในการเป็นต้นแบบของเมืองที่สามารถบูรณาการความร่วมมือได้ทุกภาคส่วน และพร้อมยกระดับตนเองจาก “Smart City” สู่ “Sustainable City” หากสามารถดำเนินตามแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะผ่านเครื่องมือด้านกฎหมายและกลไกนโยบายเชิงพื้นที่ที่ออกแบบมาเฉพาะ การเสนอแผนพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ต้องตั้งอยู่บนหลักของ “ความเชื่อมโยงและการบูรณาการ” ทั้งในด้านแผนงาน หน่วยงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การพัฒนาเมืองไม่ใช่เรื่องของโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่ต้องครอบคลุมทั้งมิติของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมืองการปกครอง หากการจัดทำแผนสามารถวางระบบให้มีวิสัยทัศน์ร่วม บูรณาการข้อมูล เปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม และสามารถเชื่อมโยงทุกระดับของการบริหารจัดการได้ (อารีย์ เยาว์วัศสกุล, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวัฒน์ สิทธิใหญ่ และสมเดช มุงเมือง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบ้านธิดสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ” พบว่า การกำหนดทิศทางขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะที่ชัดเจน การพัฒนาบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนและการบูรณาการทุกภาคส่วน จะส่งผลให้เมืองศูนย์กลางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลางจะสามารถเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภูมิภาคสู่การเติบโตที่เท่าเทียม ยั่งยืน และยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (ธนวัฒน์ สิทธิใหญ่ และสมเดช มุงเมือง, 2568)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากบทความวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

ภาพที่ 1 กรอบแนวทางการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นสู่เมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง
 ที่มา นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง

การวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อค้นพบองค์ความรู้ใหม่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง โดยผู้วิจัยขอเสนอกรอบแนวทางการพัฒนาจังหวัดขอนแก่นสู่เมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ดังนี้

เป้าหมายหลักของการพัฒนา “ขอนแก่น” ศูนย์กลางภูมิภาคที่น่าอยู่ ทันสมัย และยั่งยืนขับเคลื่อนกลุ่มจังหวัด (กาฬสินธุ์ ขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด) สู่การเป็น “Smart Cluster” ที่มีเศรษฐกิจแห่งอนาคต สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 มิติ

1. เศรษฐกิจแห่งอนาคต (Future Economy) เกษตรมูลค่าสูง (BCG + ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ศูนย์กลางโลจิสติกส์ภาคอีสาน การค้า การบริการดิจิทัล การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
2. สิ่งแวดล้อมยั่งยืน (Green Growth) เมืองสีเขียว พื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น ระบบจัดการน้ำ ของเสีย ฝุ่น ควัน พลังงานสะอาดและเทคโนโลยีเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. สังคมเป็นสุข (Social Sustainability) ยกระดับคุณภาพชีวิตทุกช่วงวัย เมืองน่าอยู่ ครอบคลุมบริการพื้นฐาน นวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ป่วย

ปัจจัยสนับสนุนหลัก โครงสร้างพื้นฐาน ระบบราง โลจิสติกส์ เทคโนโลยีสารสนเทศ การมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ภาครัฐ เอกชน ชุมชน สถาบันการศึกษา การบูรณาการนโยบาย ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด การพัฒนาทุนมนุษย์ การศึกษา วิจัย นวัตกรรม คนรุ่นใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัล การวางผังเมืองอัจฉริยะ Smart Governance

ผลลัพธ์ที่คาดหวัง ขอนแก่นเมืองศูนย์กลางมีความสามารถในการแข่งขันระดับภูมิภาค ระบบเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อมเติบโตควบคู่ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี เท่าเทียม เข้าถึงโอกาส เมืองมีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง นโยบายการพัฒนาเมืองศูนย์กลางของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง สะท้อนให้เห็นว่าเมืองศูนย์กลางมีบทบาทสำคัญในฐานะกลไกหลักของการพัฒนาภูมิภาค โดยรัฐใช้นโยบายและแผนพัฒนาเป็นเครื่องมือกำหนดทิศทางการเติบโตของเมืองผ่านการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบคมนาคม และสาธารณูปโภค เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจ การค้า การบริการ และการลงทุน ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านที่อยู่อาศัย การศึกษา สาธารณสุข และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การพัฒนาเมืองศูนย์กลางจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการแบบบูรณาการและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อกระจายความเจริญ ลดความเหลื่อมล้ำระหว่างพื้นที่ และนำไปสู่การพัฒนาเมืองและภูมิภาคอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการควรจัดตั้งคณะกรรมการกลางประกอบด้วยผู้แทนจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ภาควิชาการและภาคประชาชน เพื่อทำหน้าที่ในการกำกับติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ และสร้างกลไกที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและอุปสรรคได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพและจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาเมือง (Urban Development Action Plan) ที่มีรายละเอียดชัดเจน โดยการกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาเมือง ที่ตอบสนองต่อศักยภาพและบริบทท้องถิ่น เช่น เมืองอัจฉริยะ (Smart City) เมืองสีเขียว (Green City) เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy City) โดยระบุเป้าหมาย กิจกรรม ระยะเวลา มีหน่วยงานรับผิดชอบที่ชัดเจน และมีการติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำคัญ เช่น ระบบคมนาคม ระบบขนส่งมวลชน ระบบโลจิสติกส์ และระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานอื่น ๆ ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะการเร่งพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะเพื่อเชื่อมต่อกับเมืองบริวารและภูมิภาคโดยรอบอย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษา วิจัยเชิงเปรียบเทียบ ระหว่างเมืองศูนย์กลางในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น เมืองขอนแก่น เชียงใหม่ พิษณุโลก และหาดใหญ่ เพื่อวิเคราะห์แนวทางพัฒนาและบทเรียนความสำเร็จที่สามารถถอดบทเรียนไปใช้ได้ในระดับกลุ่มจังหวัด และควรศึกษาวิจัยด้านเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อ ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในการบริหารจัดการเมือง การให้บริการภาครัฐ และการพัฒนาเศรษฐกิจฐานดิจิทัลของเมืองศูนย์กลาง

เอกสารอ้างอิง

- กมลทิพย์ ศิริกาญจนกุล. (2562). แนวทางการวางแผนเมืองด้วยข้อมูลและการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น. วารสารการผังเมืองไทย, 17(2), 45-60.
- ธนวัฒน์ สิทธิใหญ่ และสมเดช มุงเมือง. (2568). การพัฒนาบ้านอิฐสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 10(2), 116-130.
- ธนิกานต์ ศรีจันทร์ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2566). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี กับการพัฒนาประเทศไทย. วารสารศูนย์พัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 8(1), 413-435.
- พัสสรณ์ วรภัทร์ธระกุล. (2561). ปัญหาแรงงาน: เมื่อประเทศไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อความเป็นเมืองอันดับสองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 4(1), 159-173.
- มานัด แซ่โง้ว และสืบพงศ์ สุขสม. (2563). แนวทางการจัดการแรงงานต่างชาติของธุรกิจรับเหมาก่อสร้างในประเทศไทย. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 9(4), 330-342.
- ศุภวัฒนากร วงศ์ชนวิสุ และคณะ. (2564). การพัฒนาเมืองอัจฉริยะขอนแก่น. ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2563). รายงานยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ จังหวัดขอนแก่นเพื่อเป็นศูนย์กลางภูมิภาค. ขอนแก่น: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาพื้นที่กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566 - 2570). ขอนแก่น: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). รายงานภาพรวมสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาเมืองของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ. (2563). แนวทางการจัดการพื้นที่เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://www.oecd.org/en/topics/urban-development.html>.
- อริสา จันทรบุนทุทา และจิรัฐ เจนพิงพร. (2561). ความเป็นเมือง (Urbanization) และนโยบายของไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 20 มกราคม 2568 จาก <https://content.botl.or.th/mm-info/BOTCollection/BOTFAQ/FAQ128.pdf>
- อารีย์ เยาววัศสกุล. (2560). การจัดการความหลากหลายทางวัฒนธรรมในเมือง: บทเรียนจากชุมชนเมืองข้ามวัฒนธรรม. วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 12(2), 1-13.
- Chourabi, H. et al. (2012). Understanding Smart Cities: An Integrative Framework. In Proceedings of the 45th Hawaii International Conference on System Sciences. America: Institute of Electrical and Electronics Engineers.

- Friedmann, J. & Weaver, C. (1979). *Territory and function: The evolution of regional planning*. California: University of California Press.
- Hinderink, J. & Titus, M. J. (1988). Paradigms of regional development and the role of small centres. *Development and Change*, 19(3), 401-423.
- McCann, P. & Rodríguez-Pose, A. (2012). The case for regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches. *Journal of Regional Science*, 52(1), 134-152.
- Neutze, G. M. (1965). *Economic policy and the size of cities*. Australian: Australian National University Press.

การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนสูตรเข้มข้นผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล

กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์

จากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช*

STRENGTHENING THE CAPACITY OF THAI RICE NOODLE PRODUCERS

THROUGH DIGITAL TECHNOLOGY A CASE STUDY OF A COMMUNITY ENTERPRISE

PROCESSING COCONUT PRODUCTS IN PAK POON MUNICIPALITY,

NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

จรูญ ถิ่นพระบาท, สุจินดา พรหมขำ*, สมภารณ์ นวลสุทธิ, เสกสรรค์ วีระสุข

Jaru Thinprabaht, Sujinda Promkum*, Samaporn Nualsut, Seksan Werasuk

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Management Science, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Sujinda_pro@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อวิเคราะห์ทางด้านความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตจากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เพื่อใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางการตลาดออนไลน์ การวิจัยใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโรงเหี่ยวยายศรี และกลุ่มกะสาวรวม 45 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ SWOT วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test ผลการวิจัยพบว่า วิเคราะห์ทางด้านความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตจากมะพร้าวจากการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.50) ซึ่งสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญในการผลิตน้ำยาขนมจีนที่มีคุณภาพคงที่ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทั้งสอง พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) แสดงว่า ทั้งสองกลุ่มมีระดับความเข้มแข็งที่ใกล้เคียงกันที่สามารถพัฒนาร่วมกันได้โดยให้แนวทางเดียวกัน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางการตลาดออนไลน์ พบว่า อยู่ในระดับปานกลางโดยรวม ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.50) โดยสมาชิกมีทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ($\bar{X} = 4.17$) แต่ยังขาดทักษะด้านการสร้างเนื้อหาออนไลน์ การวิเคราะห์ SWOT พบว่าทั้งสองกลุ่มมีโอกาสในการพัฒนาสูง เนื่องจากแนวโน้มตลาดออนไลน์ที่เติบโต มีความสามารถความสนใจในผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาครัฐแต่ต้องเร่งพัฒนาเพื่อรับมือกับคู่แข่งที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น

คำสำคัญ: การเสริมสร้างศักยภาพ, สื่อเทคโนโลยีดิจิทัล, วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์, กลุ่มผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนสูตรเข้มข้น

Abstract

This research aims to: 1) analyze the strengths of coconut producer groups in Pak Phun Municipality, Nakhon Si Thammarat Province, and 2) apply digital technology to develop online marketing. The research employs a mixed-methods approach, combining qualitative and quantitative methods. The sample group consists of 45 members from two community enterprises processing coconut products: the Yai Sri Sticky Rice Group and the Ka Sao Group, selected using purposive sampling. Research instruments include questionnaires, semi-structured interviews, focus group discussions, and SWOT analysis. Data were analyzed using SPSS to determine frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test. The results show that the overall strength of the coconut producer groups, as analyzed from the sample group, is high ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.50), reflecting their expertise in producing consistently high-quality rice noodle sauce. A statistically significant difference ($P > 0.05$) was found between the two groups, indicating similar levels of strength and the potential for collaborative development using similar approaches. The application of digital technology in online marketing development was found to be at a moderate level overall ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.50). Members had a positive attitude towards using digital technology ($\bar{X} = 4.17$) but lacked skills in online content creation. SWOT analysis revealed that both groups have high potential for development due to the growing online market trend, their ability and interest in local products, and government support, but they need to accelerate development to cope with competitors increasingly using digital technology.

Keywords: Capacity Building, Digital Technology, Community Enterprises, Concentrated Khanom Jeen Curry Sauce Producers

บทนำ

การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาททางธุรกิจ คือ กลยุทธ์ในการจัดระเบียบและประสานงานการจัดการเทคโนโลยีทั่วทั้งองค์กร ซึ่งประกอบด้วย แนวปฏิบัติด้านการจัดการ เครื่องมือ โครงสร้างองค์กร และการกำกับดูแลเทคโนโลยีที่ออกแบบมาเพื่อให้มั่นใจว่าการใช้เทคโนโลยีได้รับการปรับให้เหมาะสมที่สุดทั่วทั้งองค์กร โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้า ธุรกิจส่วนใหญ่เข้าใจดีว่าจำเป็นต้องทำหยาไม่เพียงแต่คู่แข่งเท่านั้น แต่ยังรวมถึงตัวธุรกิจเองด้วย เพื่อปรับปรุงมุมมองของลูกค้าและความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตลาดอย่างต่อเนื่อง เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่กำลังเร่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัล ซึ่งมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาธุรกิจและกระบวนการ รวมถึงการบริหารจัดการที่มองการณ์ไกล ศักยภาพทางธุรกิจผลรวมของกระบวนการและสินทรัพย์ทั้งหมด (ระบบและข้อมูล) ภายในบริษัท และประกอบขึ้นเป็นองค์กร

ธุรกิจทั้งหมด รวมถึงส่วนสนับสนุนต่าง ๆ ภายในองค์กร ศักยภาพทางธุรกิจ คือ ทุนสำคัญในการพัฒนาธุรกิจ และการใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ และกระบวนการต่าง ๆ ขององค์กรที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาศักยภาพทางธุรกิจ ลักษณะสำคัญของเทคโนโลยีประเภทนี้ คือ การมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า และเทคโนโลยีจะมุ่งเน้นไปที่ประสบการณ์ของลูกค้า เทคโนโลยีการเชื่อมต่อกับลูกค้า เน้นไปที่การนำกระบวนการและบริการที่ลูกค้าต้องเผชิญมาสู่ระบบดิจิทัล ดังนั้น การปรับปรุงหรือการนำเทคโนโลยีเหล่านี้มาใช้กระตุ้นให้เกิดการทบทวนเส้นทางของลูกค้าตั้งแต่ต้นจนจบ (มาตรฐานเทคโนโลยีธุรกิจ (BTS), 2568) เศรษฐกิจเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ การนำเอาเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในภาคธุรกิจจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีการเติบโตภายใต้โครงสร้างการพัฒนาที่เข้มแข็ง ส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาศักยภาพทางธุรกิจผ่านเทคโนโลยีจะช่วยให้สร้างนวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และขยายโอกาสทางเศรษฐกิจในระดับชาติ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 8 การงานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ เป้าหมายที่ 9 อุตสาหกรรม นวัตกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน และเป้าหมายที่ 12 การบริโภคและการผลิตอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่องค์การสหประชาชาติเพื่อการค้าและการพัฒนาได้ให้ความสำคัญ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์คุณค่าและนวัตกรรมใหม่ การพัฒนาประสบการณ์ลูกค้าผ่านช่องทางดิจิทัลที่สร้างสรรค์ และการสร้างระบบนิเวศทางธุรกิจที่เชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์กับเทคโนโลยี รวมทั้งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจผ่านการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และแนวทาง Thailand 4.0 ของรัฐบาลไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ที่เน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยี โดยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มและความคิดสร้างสรรค์ การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในธุรกิจจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาในระดับสากล

วิสาหกิจชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย โดยเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาเศรษฐศาสตร์ชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2562) วิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่ายผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เอง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการใช้ฐานทรัพยากรและอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นรากฐาน โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ การจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจฐานรากอย่างแท้จริง แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนาดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงต้นทุนของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อเกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาในด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด และด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน

ส่งผลให้ไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ผู้ประกอบการวิสาหกิจต้องกล้าที่จะแข่งขัน กล้าเปิดตัวนำสิ่งใหม่เข้าสู่ตลาดการแข่งขัน โดยประยุกต์ผลิตภัณฑ์หรือรูปแบบบริการให้เข้ากับสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มเป้าหมายของธุรกิจเพื่อการดำเนินกิจการของตนเองให้สำเร็จและได้เปรียบคู่แข่งในธุรกิจ

ขนมจีนเป็นอาหารที่อยู่คู่เมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่โบราณนานมาจวบจนกระทั่งปัจจุบัน และยังเป็นที่ยอมรับแพร่หลาย และเป็นอาหารที่คอยต้อนรับผู้มาเยือน นักท่องเที่ยว แขกบ้านแขกเมือง พร้อม ๆ กับการสร้างอาชีพ ด้วยการเปิดร้านขายขนมจีนแทบทุกพื้นที่ของจังหวัดนครศรีธรรมราช (มิชลิน ไกด์, 2565) ซึ่งหากพ่อค้าแม่ขายร้านขนมจีนต่าง ๆ คงเอกลักษณ์ของความเป็นขนมจีนเมืองนครศรีธรรมราชเอาไว้ด้วย “เส้นดี น้ำแกงอร่อย ผักหมวดยอดรส” พร้อมความเป็นมิตรในการให้บริการ มีบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติงดงาม เครื่องเคียงหลากหลาย ส่วนราคาที่เหมาะสม และในจังหวัดนครศรีธรรมราชยังมีการจำหน่ายกระบอกทองเหลืองที่ใช้ทำขนมจีนเป็นจำนวนมากในหลายพื้นที่ (จิระนาถ รุ่งช่วง และคณะ, 2563) ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าการผลิตขนมจีนยังอยู่คู่กับชาวนครศรีธรรมราชมาเป็นเวลายาวนาน ก็จะเป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้ขนมจีนเมืองนครศรีธรรมราชมีเสน่ห์ไม่รู้คลายและคงอยู่กับชาวนครสืบไป แต่อย่างไรก็ตามแม้ขนมจีนจะเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีศักยภาพสูง แต่กลุ่มผู้ผลิตและวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ยังคงประสบปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ไม่สนใจสืบสานภูมิปัญญาการทำขนมจีน ปัญหาการขาดความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และการรับรองคุณภาพ ปัญหาด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายที่จำกัด โดยเฉพาะการเข้าถึงกลุ่มตลาดออนไลน์และการสร้างแบรนด์ที่เข้มแข็ง รวมถึงปัญหาการขาดเครือข่ายและการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ปัจจุบันการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในหลายพื้นที่ที่หลายกลุ่ม ยังขาดการบูรณาการและการพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มมูลค่าและขยายช่องทางการตลาด

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงนำไปสู่การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนสูตรเข้มข้นผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเลือกกรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรมะพร้าวที่อุดมสมบูรณ์และเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตน้ำกะทิสำหรับน้ำยาขนมจีน การพัฒนานี้มุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้ด้านการขนส่ง การจัดจำหน่าย พร้อมทั้งทางด้านการสร้างช่องทางการขายผ่านตลาดออนไลน์ ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และการตลาดออนไลน์ การพัฒนาให้ทันสมัยและสื่อเอกลักษณ์ท้องถิ่น รวมถึงการสร้างเรื่องราวเพื่อเพิ่มมูลค่าทางวัฒนธรรมและดึงดูดกลุ่มลูกค้าใหม่ นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและอาหาร โดยพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนที่นำเสนอกระบวนการผลิตขนมจีนแบบดั้งเดิม การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม

ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นวิสาหกิจกลุ่มผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนสูตรเข้มข้นที่มีความสามารถในการผลิตน้ำยาขนมจีนมายาวนาน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนสูตรเข้มข้นผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งผลการวิจัยจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการบริหารจัดการ การทำตลาดออนไลน์ และการใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์และเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ทางด้านความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตจากมะพร้าว ในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางด้านการตลาดออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยโดยใช้ทั้งการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมและการวิเคราะห์ความเข้มแข็งของกลุ่ม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาการตลาดออนไลน์

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าว ประกอบด้วย จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเหินยวายศรี และกลุ่มกะสาว จำนวน 45 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้แบ่งตามรูปแบบการวิจัย สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโรงเหินยวายศรี จำนวนสมาชิก 25 คน และกลุ่มโรงเหินยวายศรี จำนวนสมาชิก 20 คน ทั้งสองกลุ่มตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ

3.1.1 แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิต

ส่วนที่ 3 ความพร้อมและศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ส่วนที่ 4 ความต้องการและข้อเสนอแนะในการพัฒนาการตลาดออนไลน์

3.2 เครื่องมือสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

3.2.2 แบบสังเกต สำหรับบันทึกข้อมูล

3.2.3 การสนทนากลุ่มกับสมาชิกแต่ละกลุ่ม

3.2.4 การวิเคราะห์ SWOT Analysis

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.3.1 การสร้างเครื่องมือ

3.3.1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.3.1.2 กำหนดกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะ

3.3.1.3 สร้างเครื่องมือตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3.3.1.4 นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา

3.3.2 การตรวจสอบด้านเนื้อหา

3.3.2.1 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ

3.3.2.2 คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับที่

ค่า $IOC \geq 0.5$

3.3.3 การตรวจสอบความเที่ยง

3.3.3.1 นำเครื่องมือไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับ

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

3.3.3.2 วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha)

โดยกำหนดเกณฑ์การยอมรับที่ค่า $\alpha \geq 0.7$

3.3.3.3 การปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและผล

การวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

4.1.1. ผู้วิจัยประสานงานกับผู้นำกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

4.1.2. ชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการตอบแบบสอบถามให้กับสมาชิกทั้ง 2 กลุ่ม

4.1.3. แจกแบบสอบถามให้กับสมาชิกทั้ง 2 กลุ่ม

4.1.4. เก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนและตรวจสอบความสมบูรณ์

4.1.5. คัดเลือกแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

4.2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

4.2.1. การสัมภาษณ์

4.2.2. การสังเกต

4.2.3. การสนทนากลุ่ม

4.2.4. การศึกษาเอกสาร

4.2.5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5. ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้

5.1 สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ และค่าร้อยละ สำหรับข้อมูลทั่วไปของสมาชิกทั้ง 2 กลุ่ม ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลระดับความเข้มแข็งและศักยภาพของแต่ละกลุ่ม

5.2 สถิติเชิงอนุมาน ค่า t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความความเข้มแข็งและศักยภาพระหว่างกลุ่มโรงเรียนยวยาศรี และกลุ่มกะสาว

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตนํ้ายาขมจีนสูตรเข้มข้นผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยโดยใช้ทั้งการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ และการวิจัยแบบเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลครอบคลุมและการวิเคราะห์ความเข้มข้นของกลุ่ม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนาการตลาดออนไลน์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อวิเคราะห์ทางด้านความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตจากมะพร้าว ในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช และ 2) เพื่อใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางการตลาดออนไลน์ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะพร้าวประกอบด้วย จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเหินยวายศรี และกลุ่มกะสาว กลุ่มตัวอย่าง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้แบ่งตามรูปแบบการวิจัย สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโรงเหินยวายศรี จำนวนสมาชิก 25 คน และกลุ่มกะสาว จำนวนสมาชิก 20 คน ทั้งสองกลุ่มตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ค่าค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างระดับความความเข้มแข็งและศักยภาพระหว่างกลุ่มโรงเหินยวายศรี และกลุ่มกะสาว การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์ SWOT การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อวิเคราะห์ทางด้านความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตจากมะพร้าว ในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเหินยวายศรี และกลุ่มกะสาว จำนวนรวมทั้งสิ้น 45 คน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลวิเคราะห์ทางด้านความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตจากมะพร้าว ในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช

ลำดับ	ด้านความเข้มแข็งของกลุ่ม	กลุ่มยวายศรี		กลุ่มกะสาว		รวมทั้ง 2 กลุ่ม		ระดับความเข้มแข็ง
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม	3.82	0.65	3.68	0.71	3.76	0.68	มาก
2.	ด้านการผลิตและคุณภาพผลิตภัณฑ์	4.15	0.58	4.02	0.62	4.09	0.60	มาก
3.	ด้านการเงินและการบัญชี	3.24	0.78	3.18	0.82	3.21	0.79	ปานกลาง
4.	ด้านการตลาดและการจำหน่าย	2.95	0.85	2.88	0.89	2.92	0.86	ปานกลาง
5.	ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก	4.28	0.52	4.12	0.58	4.21	0.55	มาก
รวม		3.69	0.48	3.58	0.53	3.64	0.50	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.50) โดยมีรายละเอียด ดังนี้ จุดแข็งที่สำคัญ ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก มีความเข้มแข็งสูงสุด ($\bar{X} = 4.21$) แสดงถึงความสามัคคี ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสมาชิก รองลงมา คือ ด้านการผลิตและคุณภาพผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 4.09$) ซึ่งสะท้อนถึงความเชี่ยวชาญในการผลิตนํ้ายาขมจีนที่มีคุณภาพคงที่ และด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ($\bar{X} = 3.76$) ที่มีโครงสร้างการจัดการที่ชัดเจน จุดอ่อนที่ต้องพัฒนา ด้านการตลาดและ

การจัดจำหน่ายที่มีความเข้มแข็งต่ำที่สุด ($\bar{X} = 2.92$) โดยเฉพาะการส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 2.62$) ซึ่งสะท้อนว่า กลุ่มยังพึ่งพาลูกค้าประจำและการขายในเขตพื้นที่ใกล้เคียงเป็นหลัก ด้านการเงินและบัญชี ($\bar{X} = 3.21$) ยังอยู่ในระดับปานกลาง โดยเฉพาะเงินออมและสำรองที่ไม่เพียงพอ ($\bar{X} = 2.80$)

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทั้งสอง พบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P > 0.05$) แสดงว่า ทั้งสองกลุ่มมีระดับความเข้มแข็งที่ใกล้เคียงกันที่สามารถพัฒนาร่วมกันได้โดยให้แนวทางเดียวกัน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางด้านการตลาดออนไลน์ จากการวิเคราะห์ความพร้อมและศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพร้อมและศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ลำดับ	ด้านความพร้อมและ ศักยภาพในการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล	กลุ่มชายศรี		กลุ่มกะสาว		รวมทั้ง 2 กลุ่ม		ระดับความพร้อมและ ศักยภาพในการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัล
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1.	ด้านความรู้และทักษะด้าน เทคโนโลยีดิจิทัล	2.84	0.72	3.02	0.68	2.92	0.70	ปานกลาง
2.	ด้านอุปกรณ์และโครงสร้าง พื้นฐาน	3.35	0.65	3.48	0.61	4.31	0.63	ปานกลาง
3.	ด้านทัศนคติต่อการ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล	4.12	0.58	4.24	0.54	4.17	0.56	มาก
รวม		3.44	0.52	3.58	0.48	3.50	0.50	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า อยู่ในระดับปานกลางโดยรวม ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.50) โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ทัศนคติที่เป็นจุดแข็งของสมาชิก สมาชิกมีทัศนคติต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$) โดยเชื่อมั่นว่าเทคโนโลยีช่วยเพิ่มยอดขาย ($\bar{X} = 4.41$) เห็นคุณค่าของตลาดออนไลน์ ($\bar{X} = 4.34$) และพร้อมเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ ($\bar{X} = 4.17$) ทักษะที่ต้องการพัฒนา ด้านความรู้และทักษะ ด้านเทคโนโลยีอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.92$) โดยสมาชิกใช้สมาร์ทโฟนพื้นฐานได้ ($\bar{X} = 3.77$) และใช้โซเชียลมีเดีย ($\bar{X} = 3.34$) แต่ยังขาดทักษะการสร้างเนื้อหาออนไลน์ ($\bar{X} = 2.43$) การขายสินค้าออนไลน์ ($\bar{X} = 2.44$) และการถ่ายภาพตัดต่อรูปภาพ ($\bar{X} = 2.64$)

แนวทางการพัฒนาที่เสนอแนะ ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการพัฒนาการตลาดดิจิทัลแบบ 3 ระยะ ประกอบด้วย 1) ระยะสั้น (1 - 3 เดือน) สร้างพื้นฐานการใช้โซเชียลมีเดีย ฝึกถ่ายภาพและสร้างเนื้อหา เป้าหมายมีผู้ติดตามเพิ่ม 200 - 300 คน 2) ระยะกลาง (4 - 6 เดือน) พัฒนาช่องทางขายออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ จัดทำระบบรับคำสั่งซื้อ ทดลองโฆษณาออนไลน์เป้าหมายยอดคำสั่งซื้อเพิ่มขึ้น 30% และ 3) ระยะยาว (7 - 12 เดือน) ขยายช่องทางไปทาง TikTok และ YouTube ระบบออนไลน์ต่าง ๆ การพัฒนาระบบชำระเงินออนไลน์ สร้าง Community ของลูกค้า เป้าหมายยอดขายออนไลน์ 40 - 50% ของยอดขายและรายได้เพิ่มขึ้น 50%

จากการวิเคราะห์ SWOT พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีโอกาสในการพัฒนาสูง เนื่องจากแนวโน้มตลาดออนไลน์ที่เติบโต มีความสามารถความสนใจในผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการสนับสนุนจากภาครัฐแต่ต้องเร่งพัฒนาเพื่อรับมือกับคู่แข่งที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น โดยการพัฒนาควรควรเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติที่เข้าใจง่าย มีที่ปรึกษาติดตามอย่างต่อเนื่องและใช้เครื่องมือที่มีความประหยัดค่าใช้จ่าย

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตน้ายาขมจินสูตรเข้มข้นผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ทางด้านความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตจากมะพร้าว ในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเหี่ยวยายศรี และกลุ่มกะสาว พบว่า ความเข้มแข็งของกลุ่มผู้ผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.50) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระพล ทองมา และคณะ ที่สรุปว่า ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน (วีระพล ทองมา และคณะ, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐภาณี บัวดี และอดิเรก พันเขียว สรุปว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วยในอำเภอแม่ระมาด จังหวัดตาก พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วย มีความเข้มแข็งของกลุ่มและมีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางของกลุ่มที่มีศักยภาพความเป็นผู้นำและความสามารถในการบริหารจัดการ (ณัฐภาณี บัวดี และอดิเรก พันเขียว, 2562)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางด้านการตลาดออนไลน์ จากการวิเคราะห์ความพร้อมและศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า อยู่ในระดับปานกลางโดยรวม ทิศนคติที่เป็นจุดแข็งของสมาชิก สมาชิกมีทัศนคติต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับมาก โดยเชื่อมั่นว่าเทคโนโลยีช่วยเพิ่มยอดขาย และเห็นคุณค่าของตลาดออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ รจนา เมืองแสน และอุมาวรรณ วาทกิจ สรุปว่า การส่งเสริมการตลาดออนไลน์ของวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาเทคโนโลยีตลาดดิจิทัลของผ้าทอของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มชาติพันธ์ มีผลต่อการพัฒนาสินค้า การพัฒนาศักยภาพการขายออนไลน์ (รจนา เมืองแสน และอุมาวรรณ วาทกิจ, 2564) ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาระบบที่ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศ์ศักดิ์ ชูติมากร ที่สรุปว่า การมีส่วนร่วมของผู้ใช้ในระบบการพัฒนาช่วยให้ระบบมีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นระบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ระบบบริหารจัดการข้อมูลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและระบบการตลาดออนไลน์ ซึ่งครอบคลุมความต้องการในการบริหารจัดการและการตลาดของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (พงศ์ศักดิ์ ชูติมากร, 2564) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางด้านการตลาดออนไลน์ ยังมีความสำคัญกับธุรกิจ ณ ปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิตา สุวรรณนิพนธ์ และคณะ ที่สรุปว่า ปัจจัยภายในควรกำหนดกลยุทธ์เชิงรุก ได้แก่ 1) พัฒนาตราสินค้าให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้บริโภค 2) เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านทางออนไลน์ และ 3) ขยายตลาดไปยังตลาดนอกชุมชนผ่านสื่อออนไลน์ เป็นแบบอย่างในการวางรากฐานการพัฒนาชุมชนและประเทศต่อไป (วณิตา สุวรรณนิพนธ์ และคณะ, 2564)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 โมเดลการเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

จากโมเดลการเสริมสร้างศักยภาพวิสาหกิจชุมชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล Digital Capacity Building for Community Enterprise Model (DCCE Model) สามารถอธิบาย ได้ดังนี้

1. ฐานรากความเข้มแข็งของกลุ่ม: รากฐานสำคัญที่ต้องมีความมั่นคงก่อนการพัฒนา ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของสมาชิก คุณภาพการผลิต และการบริหารจัดการกลุ่ม
2. ศักยภาพดิจิทัล: ความพร้อมในการรับและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ประกอบด้วย ทักษะคิดเชิงบวก ทักษะพื้นฐาน และความพร้อมของอุปกรณ์
3. กระบวนการพัฒนา 3 ระยะ: การพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไปตามศักยภาพ ได้แก่ ระยะสั้น (สร้างพื้นฐานโซเซียลมีเดีย) ระยะกลาง (พัฒนาช่องทางขายออนไลน์) และระยะยาว (ขยายช่องทางและสร้าง Community)
4. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง: ผลสัมฤทธิ์จากการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย เพิ่มช่องทางการตลาด เพิ่มยอดขาย พัฒนาทักษะสมาชิก และความยั่งยืนของกลุ่ม

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างศักยภาพกลุ่มผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนสูตรเข้มข้นผ่านสื่อเทคโนโลยีดิจิทัล กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ จากมะพร้าวในเขตเทศบาลเมืองปากพูน จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนมีความเข้มแข็งในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิก

และคุณภาพการผลิต ซึ่งเป็นรากฐานที่ดี แต่อย่างไรก็ตามยังมีจุดอ่อนที่สำคัญทางด้านการตลาดและการจำหน่ายที่ต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน สมาชิกมีทัศนคติที่ดีต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พร้อมเรียนรู้และเห็นคุณค่าของเทคโนโลยีดิจิทัล เพียงแต่ยังขาดทักษะการสร้างการถ่ายภาพและการขายออนไลน์ การพัฒนาจึงต้องเน้นการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติที่เข้าใจง่าย มีความอดทนและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ สำหรับวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำยาขนมจีน ควรนำโมเดล DCCE ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสร้างความมั่นคงของฐานรากกลุ่มก่อนขยายไปสู่การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล และมีการประเมินผลเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสม รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มโรงเรียนขยายศรีและกลุ่มกะสาวเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกัน ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ ด้านการพัฒนาทักษะดิจิทัล ควรจัดตั้งทีมงานการตลาดดิจิทัลภายในกลุ่ม โดยมีการแบ่งหน้าที่ที่ชัดเจน จัดอบรมภายในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ด้านการขายและการบริการออนไลน์ ควรจัดทำฐานข้อมูลของลูกค้าอย่างเป็นระบบ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย สวยงาม มีเอกลักษณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดออนไลน์ ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม ควรมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเป็นระบบ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ด้านการขยายขอบเขตการวิจัย ควรศึกษาเปรียบเทียบกับวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตน้ำยาขนมจีนในพื้นที่อื่น ๆ ของจังหวัดนครศรีธรรมราชหรือภาคใต้เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีและหาความแตกต่าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2562). ผลการดำเนินงานกรมการพัฒนาชุมชน ประจำปี 2562. เรียกใช้เมื่อ 29 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.cdd.go.th/th/content/category/detail/id/29/iid/141>.
- จิระนาถ รุ่งช่วง และคณะ. (2563). ความพึงพอใจต่อส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อร้านขนมจีนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์, 9(1), 9-19.
- ณัฐภาณี บัวดี และอดิเรก พันเขียว. (2562). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจ. วารสารศรีวนาลัยวิจัย, 9(1), 15-24.
- พงศ์ศักดิ์ ชุตินาคร. (2564). การมีส่วนร่วมของผู้ใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศสำหรับวิสาหกิจชุมชน. วารสารวิทยาการจัดการสมัยใหม่, 14(1), 117-130.
- มาตรฐานเทคโนโลยีธุรกิจ (BTS). (2568). เทคโนโลยีธุรกิจ. เรียกใช้เมื่อ 21 สิงหาคม 2568 จาก <https://www.managibt.org/book/introduction/introduction-to-business-technology>.
- มิชลิน ไกด์. (2565). ขนมจีน. เรียกใช้เมื่อ 2 ตุลาคม 2568 จาก <https://guide.michelin.com/th/th/th-phangnga-region/th-phang-nga/restaurant/khanom-chin-pa-son>.
- รจนา เมืองแสน และอุมาวรรณ วาทกิจ. (2564). แนวทางการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 9(2), 817-829.
- วนิดา สุวรรณนิพนธ์ และคณะ. (2564). ความสามารถในการแข่งขันบนฐานเศรษฐกิจดิจิทัลของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสินค้าท้องถิ่นในกรุงเทพมหานคร. Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University, 13(1), 1-21.

- วีระพล ทองมา และคณะ. (2566). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่ชนบทของประเทศไทย. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 15(2), 103-120.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). Thailand 4.0: โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 22 ตุลาคม 2568 จาก www.stabundamrong.go.th/web/download/newkm/thailand4.0.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580). เรียกใช้เมื่อ 23 ตุลาคม 2568 จาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 agenda for sustainable development. Retrieved October 28, 2025, from <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในระดับโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก เรื่อง หอยหอม*
DEVELOPING INTEGRATED LOCAL CURRICULA THROUGH COMMUNITY PARTICIPATION
AT THE ELEMENTARY SCHOOL LEVEL MUEANG NAKHON NAYOK DISTRICT,
NAKHON NAYOK PROVINCE ABOUT HOI HOM

ธวชนี โรจนาวี*, ธัทธฤต เทียมธรรม

Thawachinee Rodhawe*, Thattharit Thiamtham

วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Teacher Training College, Phra Nakhon Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: thawachinee.r@pnru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก 2) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา 3) ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม 4) ประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น และ 5) ประเมินสมรรถนะครูในการจัดทำหลักสูตรและออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การวิจัยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตร และการประเมินหลักสูตร การวิจัยเชิงปริมาณใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนหัวเขาแก้ว จำนวน 27 คน ในภาคเรียนที่ 2/2567 ใช้การเลือกแบบเจาะจง ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม ที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย หลักการ วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด แนวการจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งการวัดและประเมินผล โดยหลักสูตรมี 8 หน่วยการเรียนรู้ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนตามหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 82 สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80 มีทักษะในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.54$) มีเจตคติด้านความมีวินัยและความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) และมีเจตคติด้านการเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้ท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) ส่วนครูผู้สอนมีสมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับดี

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรท้องถิ่น, บูรณาการการเรียนรู้ใช้ชุมชนเป็นฐาน, การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to 1) Study basic information for developing an integrated local curriculum on Hoi Hom for primary school students in Mueang Nakhon Nayok District, Nakhon Nayok Province, 2) Develop a local curriculum through community participation in primary schools, 3) Implement the integrated local curriculum on Hoi Hom; 4) Evaluate and revise the developed curriculum; and 5) Assess teachers' competencies in curriculum development and the design of active learning management. The research was conducted in four stages: studying problems and needs for local curriculum development, designing and developing the curriculum, implementing the curriculum, and evaluating the curriculum. A quantitative research approach was employed using questionnaires as the research instrument. The target group consisted of 27 students in Grades 4 - 6 at Huakhaokaew School during the second semester of the 2024 academic year, selected through purposive sampling. The findings revealed that the developed local curriculum on Hoi Hom comprised the following components: principles, vision, objectives, key learner competencies, desirable characteristics, curriculum structure, course description, learning objectives, standards-based learning units, learning standards and indicators, guidelines for learning activities, instructional media and learning resources, as well as measurement and evaluation. The curriculum consisted of eight learning units. The students who participated in the activities achieved a post-learning achievement mean score of 82 percent, which was higher than the established criterion of 80 percent. Their practical skills were at the highest level ($\bar{x} = 4.54$). Attitudes toward discipline and learning commitment were at the highest level ($\bar{x} = 4.73$), and attitudes toward recognizing the value and importance of local learning were also at the highest level ($\bar{x} = 4.66$). In addition, the teachers demonstrated a good level of competency in local curriculum development and active learning management

Keywords: Curriculum Development, Local Curriculum, Integrated Learning Based on the Community as a Learning, Participatory Learning

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีแนวคิดในการจัดทำ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักการที่สำคัญ คือ เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล รวมทั้ง เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ดังนั้น หลักสูตรดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นหลักสูตรแม่บทที่กำหนดจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระต่าง ๆ ในลักษณะกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนทั่วทั้งประเทศได้เรียนรู้สิ่งเดียวกันใน ส่วนที่จำเป็นต้องเรียนรู้ เหมือนกัน เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพให้กับประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกันท้องถิ่นในสังคมไทยมีความแตกต่างกัน ความรู้บางอย่าง อยู่ใกล้ตัว สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และสามารถนำมาใช้ให้ เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและท้องถิ่นได้ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั่งาม ศิลปวัฒนธรรม สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม บุคคลสำคัญ แหล่งท่องเที่ยว อาชีพในท้องถิ่น อาหารประจำถิ่น การแต่งกาย และภูมิปัญญาของท้องถิ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ให้สืบทอดไปในท้องถิ่นนั้น ๆ ควรที่ผู้เรียนที่อยู่ในท้องถิ่น นั้นจะได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งเพิ่มมากขึ้น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง โดยผู้เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการ ศึกษา หลักสูตรท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญเพื่อเป็นตัวเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เข้ากับความต ้องการของท้องถิ่นสู่การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนไปสู่ มาตรฐานการเรียนรู้ ซึ่งเป็นเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันในระดับชาติ นอกจากนั้น จะต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็น สมาชิกที่ดีของชุมชน มีความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้การจัดการศึกษา ภายในท้องถิ่นบรรลุผลดังกล่าวจะต้องจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการจัดการ เรียนการสอนในเรื่องเกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น โดยดำเนินการให้ฝ่ายต่าง ๆ ที่ โรงเรียน ผู้ปกครอง ปราชญ์ใน ท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อให้ได้แนวคิด มุมมองที่ หลากหลาย ครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรเรียนรู้และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพแก่ผู้เรียนและชุมชนอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีแนวคิด หลักสูตรท้องถิ่นเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองต่อบริบท ชุมชน วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้เรียนในพื้นที่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การ เรียนรู้มีความสัมพันธ์กับสภาพจริง และสร้างโอกาสในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับ สังคมและชุมชนของตนเอง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) การจัดการศึกษาที่สอดคล้อง กับอัตลักษณ์และทรัพยากรท้องถิ่นช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้า เชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิตกับการ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การกำหนดหลักสูตร ท้องถิ่นยังเป็นกลไกสำคัญที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนและชุมชน โดยเปิดโอกาสให้หน่วยงานทางการ ศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง และปราชญ์ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้หลักสูตรมีความหลากหลายและตอบโจทย์การพัฒนาของพื้นที่อย่างแท้จริง เรียนรู้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการกระจายอำนาจทางการศึกษา ที่ส่งเสริมให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการ ออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทของตนเอง ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นภารกิจ สำคัญที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ เข้าใจชุมชนของตน และมีความสามารถในการ พัฒนาท้องถิ่นให้ยั่งยืน การจัดการศึกษาให้เกิดผลดี มีประสิทธิภาพตรงตามความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะผู้ปกครอง ต้องอาศัยการนำกระบวนการมีส่วนร่วมมาใช้ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 กล่าวถึง การมีส่วนร่วมไว้ในมาตรา 8 (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 58 ได้บัญญัติเรื่องการมีส่วนร่วมไว้ว่าบุคคล ย่อมมีสิทธิ มีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทาง ปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาทุกระดับจึงต้องปฏิบัติตามโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชน ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ทั้งนี้ เพราะเมื่อผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการ การศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครอง และชุมชน ช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับจากชุมชน ชุมชนรักและหวงแหนสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและชุมชนสนับสนุนทรัพยากรการศึกษาและให้ความ ร่วมมือกับสถานศึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย โรงเรียน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทุกฝ่าย จะช่วยกันกำหนดและพัฒนาหลักสูตร ขึ้นตอนความเหมาะสม และความต้องการของตน ผ่านการบริหารงาน ในรูปแบบคณะกรรมการโรงเรียน มีองค์กร หน่วยงานในท้องถิ่นเป็นผู้ช่วยในด้านการรวบรวมความรู้ท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ แนวคิดไว้ต่าง ๆ กัน ได้แก่ ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียนควรเปิดโอกาส ส่งเสริมให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง กับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนรู้มีชีวิตจริงของตนเอง ของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ทั้งจะต้องจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตาม เหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้โรงเรียนพัฒนาหลักสูตรและสื่อ การเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ตามความเหมาะสม (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, 2539) ในส่วน วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรจากส่วนกลาง ที่ได้เป็นหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางเป็น การกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับ สภาพปัญหาและความต้องการลักษณะกว้างของ ประชาชนทั้งประเทศ เนื้อหาสาระบางอย่างไม่สามารถประมวล รายละเอียดให้สอดคล้องกับท้องถิ่นแต่ละแห่ง บางอย่างอาจไม่ตรงกับความต้องการ จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนา หลักสูตรระดับท้องถิ่นให้ตรงกับสภาพเป็นจริง ตามหลักการว่าไม่มีผู้ใดจะรู้และเข้าใจได้ดีเท่ากับคนที่อยู่ใกล้ชิด ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งที่ จำเป็น ซึ่งควรให้ความสำคัญอย่างยิ่ง (วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์, 2542) ด้านกรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นกลวิธีที่จะทำให้การอยู่ในสังคมอย่าง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางการแข่งขัน ภายใต้ความร่วมมือและรู้จักใช้เทคโนโลยี เพื่อตอบสนองความต้องการ ในชีวิตของผู้เรียนอย่างแท้จริง นำไปสู่ เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่คาดหวัง (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2543) ในส่วน ปารณทัตต์ แสนวิเศษ ได้ กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ประถมศึกษา มีแนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษา มีทั้งหมด 12 ข้อ 2) กระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน 3) ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 ระดับ 4) ปัจจัยและ เงื่อนไขที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 5) ยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 6) ผลกระทบของการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 7) บทบาทของผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 8) การเข้ามา มีส่วนร่วมของชุมชน 4 ลักษณะ 9) วิธีการในการเข้ามามีส่วนร่วม และ 10) อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ปารณทัตต์ แสนวิเศษ, 2555) และ กรมวิชาการ ได้กล่าวถึง การขับเคลื่อนคุณภาพ

การจัดการศึกษาเป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดในระดับชาติ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของ ท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีภารกิจสำคัญ คือ กำหนดเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนา คุณภาพผู้เรียนในระดับท้องถิ่น พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และประเมินคุณภาพการศึกษาระดับท้องถิ่น ดังนั้น กรอบสาระหลักสูตรท้องถิ่นที่จัดทำขึ้นคงจะเป็นแนวทางให้สถานศึกษานำไปพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความ สอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพบรรลุตามมาตรฐานการ เรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติต่อไป (กรมวิชาการ, 2552)

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ โดยดึงชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งส่วนมากจะจัดการเรียนการสอน แบบรวมชั้น (สองระดับชั้นเรียนในห้องเรียนเดียวกัน เช่น ป.5 กับ ป.6) ให้สามารถบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดในแต่ละระดับชั้นอย่างเหมาะสมโดยมีเรื่องราวในท้องถิ่นเป็นหัวข้อเรื่องร่วมกัน โดยในตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านจะนิยมขึ้นเขาไปหาหอยหอมมาทำอาหาร รับประทานและจัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งได้ราคาดี ดังนั้น หากนักเรียนได้เรียนรู้และมีพื้นฐานเรื่องหอย หอม และเศรษฐกิจพอเพียงนำมาปรับใช้ตามบริบท ก็จะสามารถนำมาใช้ต่อยอดในการประกอบอาชีพต่อไปในอนาคตได้ และยังได้ประยุกต์ใช้ความรู้ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ทรัพยากรในท้องถิ่นอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในระดับโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
4. เพื่อประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
5. เพื่อประเมินสมรรถนะของครูในการจัดทำหลักสูตรและออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยมีมุ่งพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา และตรวจสอบผลการใช้หลักสูตรในสถานศึกษาจริง ดำเนินการตามกระบวนการ R&D 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (R1) 2) การพัฒนาหลักสูตร (D1) 3) การวิจัยเพื่อนำหลักสูตรไปทดลองใช้ (R2) และ 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร (D2)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 2) ครูและบุคลากรทางการศึกษา และ 3) ปราชญ์ชาวบ้านและผู้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนที่เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ณ โรงเรียนหัวเขาแก้ว ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 27 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่มีบริบทเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ฐานชุมชนและทรัพยากรท้องถิ่น

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ตรง รวมทั้งสิ้น 14 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

2.3.1 ครูวิชาการของโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านวิชาการของโรงเรียน จำนวน 1 คน

2.3.2 ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา จำนวน 8 คน

2.3.3 ครูภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความรู้และประสบการณ์ในการหาและทำอาหารจากหอยหอม ในหมู่บ้านสาริกา จำนวน 3 คน

2.3.4 นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาการประถมศึกษา วิทยาลัยการฝึกหัดครู จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับบริบทชุมชน ทรัพยากรท้องถิ่น และแนวทางการจัดการเรียนรู้

3.2 หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เรื่อง หอยหอม

3.3 แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น

3.4 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ)

3.5 แบบประเมินสมรรถนะของครูในการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

เครื่องมือทุกชนิดผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 และนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงเพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

4.2 พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้โดยการมีส่วนร่วมของครูและชุมชน

4.3 นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมเก็บข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะของครู

4.4 ประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์และการสังเกต วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายเพื่อสำรวจประเด็นและความคาดหวังของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทจริงของชุมชน ได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. ผู้บริหารและครูผู้สอน

1.1 ต้องการพัฒนหลักสูตรสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนแบบรวมชั้น เนื่องจากจำนวนนักเรียนในแต่ละห้องเรียนมีน้อย และจำนวนครูไม่เพียงพอต่อชั้นเรียน นักเรียนชั้น ป.4 อาจต้องเรียนพร้อมกับนักเรียนชั้น ป.5 หากได้เรียนด้วยหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดร่วมกัน เรียงลำดับเนื้อหาอย่างเป็นขั้นตอนจากง่ายไปยาก จะส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนได้เรียนรู้ไป พร้อม ๆ กันทั้งสองระดับชั้น

1.2 นักเรียนรุ่นพี่รุ่นน้องช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการทำงานร่วมกัน เกิดความสามัคคี สร้างภาวะผู้นำที่ดี

1.3 ครูผู้สอน 1 คน สอนมากกว่า 1 วิชา จึงต้องการหลักสูตรแบบบูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

1.4 โรงเรียนต้องการสอนเรื่องที่ทำให้ความรู้กับนักเรียน เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม อาชีพ สินค้าในท้องถิ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนจะได้กระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น

1.5 ครูให้ความสนใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ในการสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง

1.6 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ในชุมชน โรงเรียน ครูและนักเรียน

2. นักเรียน

2.1 ต้องการเรียนเรื่องที่สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ มีความสุขในการเรียน

2.2 ต้องการลงมือปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ เน้นการลงมือปฏิบัติมากกว่าการท่องจำ

2.3 ช่วยครอบครัวในการหารายได้จากหอยหอม

2.4 ได้เรียนร่วมกับเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน เกิดความสามัคคีกัน เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในโรงเรียน

3. ผู้ปกครองและชุมชน

3.1 นักเรียนสามารถนำความรู้ที่เรียนมาใช้ในการชีวิตประจำวัน เช่น การหารายได้เพิ่มเติม

3.2 นักเรียนช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นที่เป็นแหล่งที่อยู่ของ

หอยหอม

3.3 นักเรียนช่วยผู้ปกครองทำงานง่าย ๆ ในการหารายได้เพิ่มเติมในครอบครัว

3.4 ผู้ปกครอง ปรากฏชาวบ้านให้การสนับสนุนโรงเรียนในการจัดการศึกษา

3.5 ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน

3.6 สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ปกครอง ชุมชน และโรงเรียน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและบริบทพื้นที่ ข้อมูลที่ได้สะท้อนกระบวนการออกแบบ ปรับปรุง และจัดทำหลักสูตรให้มีความครบถ้วนและเหมาะสมต่อการนำไปใช้จริงในสถานศึกษาได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. คำอธิบายรายวิชา

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องหอยหอม อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 เวลา 16 คาบเรียน

ศึกษาลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศของภาคกลาง ลักษณะทางกายภาพ และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดนครนายก ศึกษาลักษณะ วงจรชีวิตและที่อยู่ของหอยหอม แต่งกายยานี 11 เกี่ยวกับ หอยหอม การแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ออกแบบท่าเต้นตามเพลงที่กำหนด ลงมือทำเมนูอาหารจากหอยหอม จัดทำเมนูรายการอาหารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษพร้อมทั้งนำเสนอเมนูอาหารให้ผู้สนใจและลูกค้า วิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการออกแบบวิธีการเพาะเลี้ยงหอยหอม

โดยใช้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการทำงาน แล้วนำมาวิเคราะห์วางแผน ค้นคว้า รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ กระบวนการทำงานกลุ่ม มีความรับผิดชอบ มุ่งมั่นในการทำงาน

ตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากร สามารถพึ่งพาตนเองและร่วมกันพัฒนาชุมชนโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

เมื่อเรียนจบหลักสูตรท้องถิ่นฉบับนี้แล้ว นักเรียนสามารถ

2.1 อธิบายลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติของจังหวัดนครนายก

2.2 อธิบายลักษณะ วงจรชีวิตและที่อยู่ของหอยหอม

2.3 ออกแบบท่าเต้นตามเพลงที่กำหนด

2.4 แต่งกายยานี 11 เกี่ยวกับหอยหอม

2.5 แสดงวิธีการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์

2.6 ลงมือทำเมนูอาหารจากหอยหอม

2.7 จัดทำเมนูรายการอาหารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.8 นำเสนอเมนูอาหารให้ผู้สนใจและลูกค้า

2.9 วิเคราะห์หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการออกแบบวิธีการเพาะเลี้ยงหอยหอม

2.10 เห็นคุณค่าการอนุรักษ์หอยหอม พร้อมเสนอแนวทางต่อชุมชน

3. โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนประถมศึกษา
ในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6
โรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

หน่วยการเรียนรู้	การบูรณาการ	สาระสำคัญ	เวลาเรียน (คาบเรียน)	น้ำหนัก (คะแนน)
1. นครนายก จังหวัดของเรา	- สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (ภูมิศาสตร์) - ศิลปะ	- ภูมิประเทศ ภูมิอากาศภาคกลาง - ลักษณะทางกายภาพในจังหวัดนครนายก - แหล่งทรัพยากรธรรมชาติในจังหวัด - การอ่านแผนที่ทางภูมิศาสตร์ สัญลักษณ์ในแผนที่ - จังหวัดใกล้เคียง	1 - 2	10
2. หอยหอม หอยภูเขา	- วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี - การงานอาชีพ	- วงจรชีวิตของหอยหอม - ลักษณะพิเศษของหอยหอม - แหล่งที่อยู่ของหอยหอม - การเจริญเติบโตของหอยหอม	3 - 4	10
3. ร้องเล่น เต้นตามจังหวะ	- ศิลปะ - สุขศึกษาและ พลศึกษา	- ร้องเพลงเกี่ยวกับหอยหอม - ออกแบบทำเต้นประกอบเพลง - เต้นตามจังหวะ - กิจกรรมนันทนาการ	5	10
4. ร้อยกรอง ร้อย ใจ	- ภาษาไทย - สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	- หลักการแต่งกาพย์ยานี 11 - แต่งกาพย์ยานี 11 เกี่ยวกับหอยหอม	6 - 7	15
5. คณิตฯ คิดเรื่อง หอยหอม	- คณิตศาสตร์ - ภาษาไทย	- การแก้โจทย์ปัญหาระคนจากนิทาน	8 - 9	15
6. ศิลปะ สร้างสรรค์	- ศิลปะ - คณิตศาสตร์	- ออกแบบของที่ระลึกจากหอยหอม - รูปทรงเรขาคณิต	10 - 11	15
7. เมนูอาหาร หอมอร่อย	- การงานอาชีพ - ภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ - คณิตศาสตร์ - สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	การลงมือทำเมนูอาหารจากหอยหอม - การทำเมนูทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ - การนำเสนอเมนูอาหาร - หลักโภชนาการ อาหารหลัก 5 หมู่ - บทบาทของผู้ผลิตและผู้บริโภค	12 - 14	15

ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนประถมศึกษาในอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก (ต่อ)

หน่วยการเรียนรู้	การบูรณาการ	สาระสำคัญ	เวลาเรียน (คาบเรียน)	น้ำหนัก (คะแนน)
8. เศรษฐกิจพอเพียง การเพาะเลี้ยง หอยหอม	- สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม - การงานอาชีพ	- หลักเศรษฐกิจพอเพียง - วิธีการเพาะเลี้ยงหอยหอม	15 - 16	10

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ได้ผลการวิจัย ดังนี้

ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย นักเรียนที่เข้าร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 82 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถส่งเสริมความรู้และความเข้าใจของผู้เรียนได้ตามเป้าหมายที่กำหนด

2. ด้านทักษะพิสัย นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม มีทักษะในการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการเรียนรู้ ได้คะแนนเฉลี่ย 4.54 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติจริงของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านจิตพิสัย นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม มีจิตพิสัยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยจำแนกเป็น ความมีวินัยและความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียน ได้ค่าเฉลี่ย 4.73 ส่วน การเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น ได้ค่าเฉลี่ย 4.66

ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ได้ผลการวิจัย ดังนี้

ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยพิจารณาจากผลการเรียนรู้ของผู้เรียนใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย ในด้านพุทธิพิสัย พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 82 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ร้อยละ 80 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และการเรียนรู้เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้านทักษะพิสัย พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม มีทักษะในการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับสูง โดยมีคะแนนเฉลี่ย 4.54 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติจริงของผู้เรียนผ่านกิจกรรมเชิงบูรณาการและการเรียนรู้จากประสบการณ์ได้เป็นอย่างดี สำหรับด้านจิตพิสัย

ผลการประเมินพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะด้านเจตคติและคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความมีวินัยและความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนมีค่าเฉลี่ย 4.73 และด้านการเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ย 4.66 ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการสามารถปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการอนุรักษ์ทรัพยากรท้องถิ่นให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 ผลการประเมินสมรรถนะครูด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จากการประเมินสมรรถนะครูด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ผลการวิจัย ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินสมรรถนะครูด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู	จำนวนครู ที่เข้าร่วมกิจกรรม	ค่าเฉลี่ยคะแนนจากการประเมิน สมรรถนะครู ($\bar{X}$)	การแปล ความหมาย
1. การสำรวจสภาพปัญหาชุมชน	8	8.45	ดี
2. การวิเคราะห์สภาพปัญหาและกำหนดความต้องการ	8	8.25	ดี
3. การจัดทำผังหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้	8	8.45	ดี
4. การออกแบบและเขียนแผนการจัดการเรียนรู้	8	9.25	ดีมาก
5. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	8	8.86	ดีมาก
6. การประเมินผลการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและ ภาคปฏิบัติ	8	8.52	ดีมาก
ค่าเฉลี่ยรวมทุกด้าน		8.63	ดีมาก

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีมาก ประกอบด้วย 1) การสำรวจสภาพปัญหาชุมชน เป็นการศึกษาความเป็นอยู่ของชุมชนและผู้เรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแท้จริง 2) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและกำหนดความต้องการของชุมชน 3) การจัดทำผังหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ โครงสร้างหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้โดยระบุมাত্রฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ 4) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบไปด้วย การกำหนดหัวข้อเรื่อง การเขียนสาระสำคัญ การกำหนดขอบเขตเนื้อหา การกำหนดจุดประสงค์ทั่วไปหรือจุดประสงค์ปลายทาง การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะหรือจุดประสงค์นำทาง การกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน การกำหนดสื่อการเรียนการสอน 5) การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning และ 6) การประเมินผลการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ที่เน้นการประเมินตามสภาพจริง

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในระดับโรงเรียน ประถมศึกษา อำเภอมะนัง นครนายก จังหวัดนครนายก เรื่อง หอยหอม สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ การ วิจัยทั้ง 5 ข้อ ดังนี้

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีความต้องการร่วมกันในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนแบบรวมชั้น ครูผู้สอนต้องรับผิดชอบหลายรายวิชา และมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคล การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการจึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม เนื่องจากสามารถบูรณาการมาตรฐานการเรียนรู้จาก หลายกลุ่มสาระ และจัดลำดับเนื้อหาให้ผู้เรียนต่างระดับชั้นสามารถเรียนรู้ร่วมกันได้ นอกจากนี้ นักเรียนมีความ ต้องการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง เรียนอย่างสนุกสนาน และสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ขณะที่ ผู้ปกครองและชุมชนคาดหวังให้นักเรียนสามารถนำองค์ความรู้ไปช่วยสร้างรายได้ เสริมอาชีพ และร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น โดยเฉพาะแหล่งที่อยู่อาศัยของหอยหอม ผลการศึกษาความต้องการดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรเชื่อมโยงโรงเรียน ชุมชน และการดำรงชีวิตจริงของผู้เรียน ซึ่งเป็น ฐานสำคัญของการจัดการเรียนรู้เชิงพื้นที่และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม ที่พัฒนาขึ้น มีโครงสร้างชัดเจน ครอบคลุมคำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ และหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ทางวิชาการกับบริบทท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ อาชีพ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และปราชญ์ ชาวบ้านในการออกแบบเนื้อหาและกิจกรรม ส่งผลให้หลักสูตรมีความเหมาะสมกับผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ได้ จริง หลักสูตรดังกล่าวยังส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การทำงานกลุ่ม การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้ฐานชุมชน

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตร พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้ในระดับดีมาก ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย โดยมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่า เกณฑ์ที่กำหนด แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรสามารถพัฒนาความรู้และความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในด้าน ทักษะพิสัย นักเรียนสามารถลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น การประกอบ อาหารจากหอยหอม การออกแบบผลงาน และการนำเสนอผลงาน ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ ที่เน้น การปฏิบัติจริง ส่วนด้านจิตพิสัย นักเรียนมีความมุ่งมั่น ความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียน และเห็นคุณค่าของ ทรัพยากร และเรื่องราวของท้องถิ่นในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิตพิพัทธ์ สุข เกษมศิลป์ และบุญชม ศรีสะอาด ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นสามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่าง รอบด้าน (ชิตพิพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ และบุญชม ศรีสะอาด, 2562) และมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เตือนเพ็ญพร ชัยภักดี โดยใช้ในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น และประเมินผลการทดลองใช้ หลักสูตรท้องถิ่น ตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของทาบ 4 ขั้นตอน คือ การศึกษาและสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาและประเมินคุณภาพโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่น การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น และการประเมินผลการ ทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการนำหลักสูตรไปทดลองใช้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปี การศึกษา 2557 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบเหมาะสมและสอดคล้อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจาก การทดสอบหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียน การประเมินผลกิจกรรมอยู่ในระดับดี และผลการสอบถามความคิดเห็นของ ผู้เรียน ปราชญ์ชาวบ้าน อยู่ใน ระดับมากและมากที่สุด (เตือนเพ็ญพร ชัยภักดี, 2559)

อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ผลการประเมินคุณภาพหลักสูตร พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ เรื่อง หอยหอม มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ โดยสามารถพัฒนาผู้เรียนทั้งด้าน ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ข้อเสนอแนะจากครูผู้สอนและผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง ถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรในด้านการจัดกิจกรรม การเชื่อมโยงเนื้อหา กับบริบทชุมชน และการ จัดลำดับ เนื้อหาให้เหมาะสมกับช่วงวัยของผู้เรียน ส่งผลให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นและสามารถนำไปใช้เป็น ต้นแบบ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในบริบทโรงเรียนขนาดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการจัดการเรียนรู้โดย ใช้หลักสูตร ท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า นักเรียนมีการประเมินผล สัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะปฏิบัติ และเจตคติในการเรียนอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ และ บุญชม ศรีสะอาด ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 16 ประการ คือความนำ วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์สาระและมาตรฐาน การเรียนรู้ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้การจัดการเรียนรู้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ โครงสร้าง อัตราเวลาเรียน การวัด และประเมินผล หน่วยการเรียนรู้ (ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ และบุญชม ศรีสะอาด, 2562)

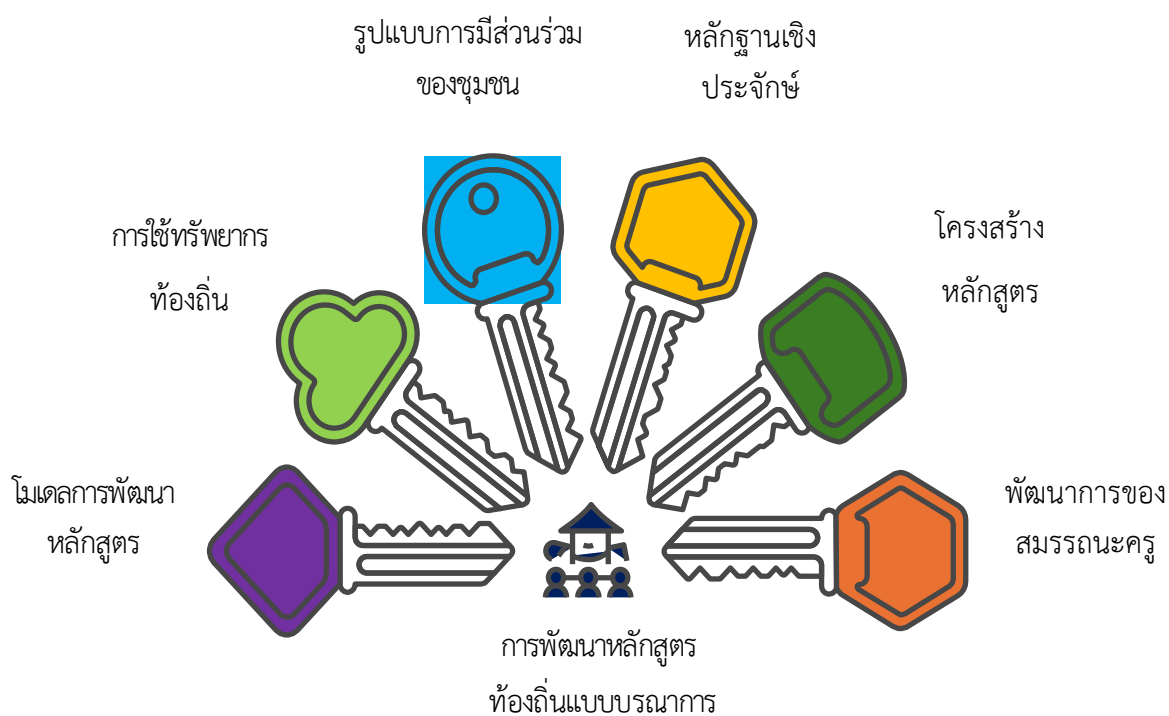
อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า จากผลการวิจัยด้านการพัฒนาสมรรถนะครู สอดคล้อง กับงานวิจัยของ ฉัตรชัย หวังมีจมี ได้ศึกษา สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21 ปรับการเรียน เปลี่ยนสมรรถนะ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของครูผู้สอนในปัจจุบันมี 2 ประการ คือ 1) ครูยังคงใช้รูปแบบการสอน แบบดั้งเดิม และ 2) ครูผู้สอนขาดจิตวิญญาณในความเป็นครู สำหรับสมรรถนะของครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานที่ควรมี ในศตวรรษที่ 21 มี 7 สมรรถนะ คือ 1) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง 2) สมรรถนะด้านการวัดประเมินผลเพื่อการพัฒนาและคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายระหว่างบุคคล 3) สมรรถนะ ด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีและการรู้เท่าทันสื่อ 4) สมรรถนะด้านคุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณในวิชาชีพ 5) สมรรถนะด้านการทำงานเป็นทีมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน 6) สมรรถนะด้าน การข้ามวัฒนธรรม และ 7) สมรรถนะด้านการเป็นผู้อำนวยความสะดวก (ฉัตรชัย หวังมีจมี, 2560) และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชา พรหมโชติ และคณะ ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้ส่วนใหญ่เป็นการจัดการ เรียนรู้แบบเดิม ครู ไม่จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการ ประเมินผลพัฒนาผู้เรียน ในแต่ละกิจกรรมไม่เป็น ปัจจุบัน ไม่ครบถ้วนตามตัวชี้วัด ส่วนปัญหาในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่ ไม่มีความรู้และเข้าใจไม่ถูกต้องในการออกแบบการเรียนรู้ การจัดการกิจกรรมเรียนรู้และ การวัดผลประเมินผล 2) การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ และนิเทศภายใน 3) ผลการพัฒนา สมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ดังนั้น การ พัฒนาสมรรถนะครูด้าน การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี โดยใช้การประชุมเชิง ปฏิบัติการและการนิเทศภายใน ส่งผลทำให้ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพมากขึ้น (วิชา พรหมโชติ และคณะ, 2564) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา ได้ศึกษา มาตรการฟื้นฟูภาวะ ถดถอยทางการเรียนรู้ พบว่า ผลกระทบของโควิด-19 ต่อระบบการศึกษา ไทย สำหรับด้านครูผู้สอน หลักสูตรและ การจัดการเรียนการสอน มีดังนี้ ด้านครูผู้สอน ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญใน การจัดการเรียนรู้อยู่ได้รับผลกระทบ

จากการเปลี่ยนรูปแบบ การเรียนการสอนในสถานการณ์โควิด-19 พบว่า ครู มีภาระงานเพิ่มมากขึ้นในการจัดการเรียนรู้และการดูแลผู้เรียน ครูมีความเสี่ยงในการปฏิบัติงานในสถานการณ์โรค ระบาด ครูมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่และกังวลว่าผลการเรียนของผู้เรียนจะตกต่ำลง ครูขาดขวัญกำลังใจในการจัดการเรียนรู้และการปฏิบัติงาน ซึ่งส่งผลให้คุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูลดลงเมื่อเทียบกับสถานการณ์ปกติ นอกจากนี้ การเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีมากขึ้น ยังส่งผลให้ครูต้องพัฒนาตนเองมากขึ้นในด้านการใช้สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อจัดการเรียนรู้และส่งผลให้ครูบางส่วนมีความเครียด เนื่องจากยังไม่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนมาก่อน มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยนี้สามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้น ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในระดับโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก เรื่อง หอยหอม

1. โมเดลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก งานวิจัยนี้ได้สร้าง รูปแบบ การบูรณาการสาระทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ภายใต้หัวข้อ หอยหอม ทำให้พบแนวคิดใหม่ว่า โรงเรียนขนาดเล็ก ที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบรวมชั้น สามารถใช้ หัวข้อท้องถิ่นเดียวกัน เพื่อเชื่อมโยงตัวชี้วัดหลายชั้นปีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ การบูรณาการแบบนี้ช่วยลดภาระครูผู้สอนที่ต้องสอนหลายวิชา พร้อมยกระดับคุณภาพการจัด กิจกรรมให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน ถือเป็น โมเดลการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก ที่นำไปขยายผลในบริบทอื่นได้

2. การใช้ หอยหอม เป็นฐานเรียนรู้ (Local Learning Base) ที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม งานวิจัยสร้างองค์ความรู้ใหม่ว่าท้องถิ่นสามารถพัฒนา หัวข้อการเรียนรู้ จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จริง เช่น หอยหอม ได้ โดยมีบทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านชีววิทยาท้องถิ่น เป็นทรัพยากรเกี่ยวกับอาชีพและรายได้ของชุมชน และเป็นสื่อเชื่อมโยงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการปลูกฝังเจตคติที่ดี จึงเป็นต้นแบบของการใช้ One Local Resource-Multi Learning Outcomes ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับการออกแบบกิจกรรมฐานท้องถิ่นเพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

3. รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ต่อคุณภาพหลักสูตร งานวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน มีความหมายลึกกว่าการให้ข้อมูลหรือทำกิจกรรมร่วมกัน แต่มีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญา กระบวนการหาและปรุงหอยหอม เป็นแหล่งเรียนรู้จริงของผู้เรียน และเป็นผู้ประเมินและให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงหลักสูตร สิ่งนี้สะท้อน โมเดลการมีส่วนร่วม 3 มิติ ได้แก่ ให้ข้อมูล - ร่วมสร้าง - ร่วมประเมิน ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่ ด้านการใช้ชุมชนเป็น หุ้นส่วนหลักสูตร (Curriculum Partner)

4. หลักฐานเชิงประจักษ์ว่าหลักสูตรท้องถิ่นช่วยเพิ่มสมรรถนะผู้เรียนแบบองค์รวม งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดข้อมูลใหม่ว่า สมรรถนะด้านพุทธิพิสัยสูงขึ้น (คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 82%) สมรรถนะด้านทักษะพิสัยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.54) สมรรถนะด้านเจตคติสูงมากทั้งด้านวินัยและด้านการเห็นคุณค่าท้องถิ่น องค์ความรู้ใหม่นี้ชี้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่มีความหมายกับบริบทชีวิตจริงสามารถพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมได้

5. โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น 16 องค์ประกอบที่ใช้งานได้จริงในพื้นที่ การพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้นำไปสู่ชุดองค์ประกอบหลักสูตร 16 องค์ประกอบ ที่สามารถนำไปใช้ได้ทันทีในโรงเรียน ซึ่งรวมถึง หลักการและวิสัยทัศน์ โครงสร้างหน่วยการเรียนรู้ การบูรณาการมาตรฐานทุกกลุ่มสาระ การวัดและประเมินผลตามสภาพจริงองค์ความรู้ใหม่นี้แสดงว่า โรงเรียนขนาดเล็กสามารถออกแบบหลักสูตรที่มีความครบถ้วนตามมาตรฐานระดับชาติได้ด้วยตนเอง เมื่อมีชุมชนและครูมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ

6. พัฒนาการของสมรรถนะครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น งานวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ว่าการออกแบบหลักสูตรจริงที่มีบริบทชุมชนเป็นฐาน ทำให้ครูเกิด “สมรรถนะเชิงลึก” ทั้งด้านการวิเคราะห์สถานการณ์ การออกแบบ Active Learning และการประเมินผล สมรรถนะรวมของครูอยู่ในระดับดีมาก (ค่าเฉลี่ย = 8.63) แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพครูอย่างเป็นระบบ

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก มีโครงสร้างของหลักสูตร ได้แก่ หลักการ วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ หน่วยการเรียนรู้อิงมาตรฐาน มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด แนวการจัดกิจกรรม สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล โดยประกอบด้วย 8 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) นครนายก จังหวัดของเรา 2) หอยหอม หอยภูเขา 3) ร้องเล่น เดินตามจังหวะ 4) ร้อยกรอง ร้อยใจ 5) คณิตคิดเรื่องหอยหอม 6) ศิลปะสร้างสรรค์ 7) เมนูอาหาร หอมอร่อย และ 8) เศรษฐกิจพอเพียง การเพาะเลี้ยงหอยหอม

ในส่วนของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนหลังเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม ได้ค่าเฉลี่ยร้อยละ 82 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ร้อยละ 80 ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม มีทักษะในการปฏิบัติงาน คะแนนทักษะได้ค่าเฉลี่ย 4.54 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม มีคะแนนเจตคติด้านที่ 1 ความมีวินัยและความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียน ค่าเฉลี่ย = 4.73 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หอยหอม มีคะแนนเจตคติด้านที่ 2 การเห็นคุณค่าและความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น ค่าเฉลี่ย = 4.66 ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ครูมีสมรรถนะในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระดับดีมาก ประกอบด้วย 1) การสำรวจสภาพปัญหาชุมชน เป็นการศึกษาความเป็นอยู่ของชุมชนและผู้เรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างแท้จริง 2) การวิเคราะห์สภาพปัญหาและกำหนดความต้องการของชุมชน 3) การจัดทำผังหลักสูตร ได้แก่ การกำหนดหลักการ จุดมุ่งหมาย คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ โครงสร้างหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้โดยระบุมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ 4) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 5) การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก Active Learning และ 6) การประเมินผลการเรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ สำหรับข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ ได้แก่ 1) ครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้จะต้องเตรียมความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ควรมีการนัดหมายกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้พร้อมก่อนดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนั้น ตารางสอนจึงต้องมีความยืดหยุ่นเพื่อเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3) โรงเรียนประสานงานครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในการวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน เนื่องจากเป็นหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ ในส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เป็นหน่วยงานในภาครัฐให้มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและเหมาะสมกับกิจกรรมในสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น ๆ และ 2) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบบูรณาการ สำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษา ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง 2560 และสำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะเป็นเนื้อหาสาระที่ลึก และกว้างขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2543). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.

- ฉัตรชัย หวังมีจมี. (2560). สมรรถนะของครูไทยในศตวรรษที่ 21: ปรับการเรียนรู้ เปลี่ยนสมรรถนะ. วารสารสถาบันเสริมศึกษาและทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 12(2), 47-63.
- ชิตพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ และบุญชม ศรีสะอาด. (2562). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนช้างบุญวิทยา. วารสารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 25(1), 93-104.
- เดือนเพ็ญพร ชัยภักดี. (2559). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น. วารสารวิจัยและนวัตกรรมท้องถิ่น, 11(พิเศษ), 173-182.
- ปารณทัตต์ แสนวิเศษ. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอร์รี่.
- วิชา พรหมโชติ และคณะ. (2564). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). มาตรการฟื้นฟูภาวะถดถอยทางการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัย
ในมณฑลกว่างซี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน^{*}
STRATEGIES FOR GOOD CORPORATE HEALTH MANAGEMENT UNIVERSITY
IN GUANGXI PROVINCE, PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

ฟาง หลูแดง, พัชรา เดชโฮม, นิรันดร์ สุธีนิรันดร์, จิตติวิสุทธิ์ วิมุตติปัญญา^{*}

Fang Ludong, Pachara Dejhome, Niran Suteeniran, Sarayut Setkajorn, Jittawisut Wimuttipanya^{*}

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand

^{*}Corresponding author E-mail: Jittawisut21@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างซี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และ 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างซี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และอาจารย์ประจำการ ของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างซี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยการสุ่มแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 234 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานค่า 5 ระดับ มีดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ .92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างซี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเข้มแข็งขององค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านขวัญในการปฏิบัติงาน ส่วนด้านอิทธิพลของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยมี กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี พบว่า ผู้นำมีวิสัยทัศน์ วัฒนธรรมการทำงานเชิงบวก สื่อสารโปร่งใส ส่งเสริมการมีส่วนร่วม พนักงานพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศบูรณาการ โดยในระยะยาวผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างซีส่งเสริมให้บุคลากรมีวิธีการ และการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย สนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลตามความสามารถ และความถนัดของแต่ละคน ส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรทำผลงานวิชาการ ผู้บริหารมีทัศนคติ ความตั้งใจ แรงจูงใจการกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรและนำไปสู่การยกระดับและพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กลยุทธ์, สุขภาพองค์กรที่ดี, มหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างซี

Abstract

The purpose of this research were to 1) Study the good organizational health management practices of university administrators in Guangxi Province, People's Republic of China, and 2) Study the strategies for good organizational health management. The research population consisted of universities in Guangxi Province, People's Republic of China. This research employed a mixed-methods approach. The sample comprised 234 administrators and faculty members from universities in Guangxi Province, People's Republic of China, selected using purposive sampling. The research instrument was a 5-level Likert scale questionnaire with a content validity index of 1.00 and a reliability coefficient of .92. Statistical analysis included percentages, means, and standard deviations. The results showed that, overall, the good organizational health management practices of universities in Guangxi Province, People's Republic of China, were at a high level. When considering individual aspects, organizational strength had the highest mean score, followed by morale. The influence of administrators had the lowest mean score. Strategies for good organizational health management included visionary leadership, a positive work culture, transparent communication, promotion of participation, and staff skill development using integrated information technology systems. In the long term, university administrators in Guangxi Province encouraged personnel to employ diverse problem-solving methods and supported human resources based on competence. Each individual's aptitudes are considered, encouraging and developing personnel to produce academic work. Management possesses the right attitude, intention, and motivation to motivate personnel to perform assigned tasks in order to achieve organizational goals and lead to the sustainable improvement and development of management quality.

Keywords: Strategies, Good Organizational Health, Universities In Guangxi Province

บทนำ

ปัจจุบัน โลกของเราก้าวเข้าสู่ยุคที่เรียกว่า โลกาภิวัตน์ (Globalization) การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ส่งผลให้องค์การต่าง ๆ ต้องปฏิรูปตนเองเพื่อให้อยู่รอด ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น องค์กรที่มีความสมบูรณ์ เติบโตและปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วเท่านั้น ที่จะสามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรจึงต้องการปรับตัว เพื่อให้อยู่รอดในสภาพสังคมปัจจุบัน ดังนั้นคุณค่าขององค์กรทุกองค์การจึงอยู่ที่การเป็นองค์กรที่สามารถสร้างประโยชน์และตอบสนองความต้องการของมนุษย์และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งขึ้น (Jean, S. B. et al., 2011) โดยผู้บริหารทุกระดับขององค์กรนั้น ๆ ที่จะทำให้องค์กรมีความสมบูรณ์มากที่สุด การทำให้องค์การมีคุณค่า มีคุณประโยชน์ต่อมนุษย์อย่างสมบูรณ์ จึงอยู่ที่จะต้องมุ่งสนใจหาวิธีการบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดผู้บริหารจึงควรพิจารณาแนวคิดและวิธีการที่จะทำให้้องค์การสามารถดำเนินให้บรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด สามารถปรับตัว

ให้เข้ากับกระแสโลกปัจจุบันได้ (Paul, H. H. et al., 1988) ซึ่งสภาวะการปฏิบัติงานในองค์กรตามภารกิจและการตอบสนองการกระทำตามหน้าที่สำคัญของระบบสังคมด้านการปรับตัว การทำให้บรรลุเป้าหมาย การบูรณาการ และการรักษาระเบียบแบบแผนขององค์กร ทำให้องค์กรมีความพร้อมที่จะคงอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมและสภาวะการณ์ต่าง ๆ ในระบบสังคมได้อย่างเหมาะสมและมีโอกาสที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้องค์กรมีพัฒนาการก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาน (Chad, H. et al., 2025)

การบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกวาสีเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาอุดมศึกษาอย่างยั่งยืน ผู้บริหารต้องเผชิญภาระงานสูงและความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องดูแลสุขภาพกายและใจควบคู่กับการบริหารงานการมีวิสัยทัศน์ด้านสุขภาพองค์กรช่วยสร้างทิศทางที่ชัดเจน วัฒนธรรมการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือช่วยลดความตึงเครียด การสื่อสารที่โปร่งใสสร้างความไว้วางใจในองค์กร การส่งเสริมสมดุระหว่างงานและชีวิตช่วยเพิ่มแรงจูงใจ ระบบสนับสนุนด้านสุขภาพจิตช่วยป้องกันความเครียดสะสม การพัฒนาทักษะผู้นำเชิงสุขภาพเพิ่มประสิทธิภาพการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมของบุคลากรทำให้องค์กรเข้มแข็ง (Lovey, I. & Nadkarni, M. S., 2018) การใช้ข้อมูลประเมินสุขภาพองค์กรช่วยปรับปรุงอย่างเป็นระบบ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยเอื้อต่อการสร้างสรรค์ ผู้บริหารที่มีสุขภาพดีเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุคลากร ช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารมหาวิทยาลัย ลดความเสี่ยงด้านทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาวโดยเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กร เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานโดยรวม และตอบสนองต่อการแข่งขันทางการศึกษาที่สูงขึ้นและนำพามหาวิทยาลัยในมณฑลกวาสีสู่ความยั่งยืนอย่างมั่นคงการบริหารการศึกษาเป็นการทำงานของผู้บริหารไม่ว่าจะเป็นสถานศึกษาที่มีขนาดเล็กหรือใหญ่ ผู้บริหารล้วนตระหนักถึงหลักในการบริหาร โดยมุ่งบริหารจัดการให้มีคุณภาพ (Gulick, L. & Lindon, U., 2023)

แนวคิดการแก้ปัญหาและพัฒนาองค์การสุขภาพดีซึ่ง Wiles, K. ได้เปรียบเทียบกับองค์กรเปรียบเหมือนกับร่างกายมนุษย์ที่รู้จักวิธีดูแลตนเอง ออกกำลังกายสม่ำเสมอ เลือกทานอาหารที่มีประโยชน์ พักผ่อนให้เพียงพอ ทำให้ร่างกายแข็งแรงอยู่เสมอ ก็จะสามารถต่อสู้ป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ ได้ องค์กรก็เช่นกัน หากมีการดูแล เตรียมพร้อมวางแผน กำหนดนโยบาย ปรับปรุง พัฒนาองค์การ ให้เหมาะสมอยู่เสมอ (Wiles, K., 1967) ก็จะสามารถเติบโตเข้มแข็ง เจริญก้าวหน้าได้อย่างยั่งยืน ถึงแม้จะมีอุปสรรคเข้ามาก็สามารถที่จะฟันฝ่าไปได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Taylor, F. W. กล่าวไว้ว่า องค์กรที่มีสุขภาพดี (Healthy Organization) นอกจากจะเป็นองค์กรที่สามารถดำรงอยู่ได้ แต่ยังสามารถเผชิญกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ดี จากการกำหนดนโยบาย ดำเนินการปรับเปลี่ยนให้สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนถาวร สร้างชื่อเสียงให้องค์การ สังเกตได้ในองค์กรที่สมบูรณ์ (Taylor, F. W., 1919) บุคลากรจะมีความสุข มีความพอใจในงาน มีความสามัคคีที่จะทำงาน ให้สำเร็จ มีการแก้ไขปัญหาเมื่อมีการขัดแย้งกัน สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับแนวคิดของ คาเมรอน Owens, R. กล่าวว่าสุขภาพองค์การสามารถดูได้จากชื่อเสียงขององค์กร นโยบายการบริหารภายในที่ราบรื่น พนักงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นมีช่องว่างระหว่างบุคคลน้อย มีความขัดแย้งน้อย พนักงานได้รับข้อมูล ข่าวสารเพื่อใช้ในการตัดสินใจอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ ความสุขในการทำงานเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง (Owens, R., 2011) และองค์ประกอบของแนวคิดองค์การสุขภาพดีขององค์การอนามัยโลก ได้แก่ สิทธิมนุษยชน มาตรฐานแรงงาน สภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัยซึ่งไม่เป็นอันตรายต่อลูกจ้างทั้งทางร่างกายและจิตใจ การกินดีอยู่ดี การต่อต้านคอร์รัปชัน และความรับผิดชอบต่อสังคม การใช้ในสถานที่ทำงานเกิดขึ้นจากการให้ความสำคัญกับพนักงาน

ซึ่งต้องอยู่ในสถานที่ทำงานหรือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ (Yannick, G. et al., 1997) โดยมีการจัดสถานที่ทำงานที่เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ของพนักงานทุกคน และจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่มีความเหมาะสมและปลอดภัยต่อคนทำงาน หรือถูกจ้างซึ่งจะเห็นได้ว่าการศึกษาดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข และพัฒนามหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน (Casio, W. F., 2015)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา เรื่อง กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เพื่อการพัฒนาและยกระดับกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเริ่มจากการมีวิสัยทัศน์และความตระหนักด้านสุขภาพองค์กรสร้างวัฒนธรรมการทำงานเชิงบวกและเอื้อต่อความร่วมมือ ส่งเสริมการสื่อสารที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมดูแลสมดุลระหว่างงานและชีวิตของบุคลากรสนับสนุนสุขภาพกายและสุขภาพจิตอย่างเป็นระบบพัฒนาทักษะผู้นำด้านการบริหารคนใช้ข้อมูลและการประเมินผลเพื่อปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ลดความเครียดและความเสี่ยงในองค์กรนำไปสู่ประสิทธิภาพและความยั่งยืนของมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเรื่อง กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งเป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research)

ประชากร ประชากรของการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหาร และอาจารย์ประจำการ ของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จากมหาวิทยาลัย 37 แห่ง รวมทั้งสิ้น 234 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พิจารณาได้จากองค์ประกอบ 7 ด้าน คือ 1) ด้านความเข้มแข็งขององค์กร 2) ด้านอิทธิพลของผู้บริหาร 3) ด้านมิตรสัมพันธ์ 4) ด้านกิจสัมพันธ์ 5) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร 6) ด้านขวัญในการปฏิบัติงาน 7) ด้านการมุ่งเน้นวิชาการ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ แบบสอบถามการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ด้านความเข้มแข็งขององค์กร 8 ข้อ ด้านอิทธิพลของผู้บริหาร 9 ข้อ ด้านมิตรสัมพันธ์ 10 ข้อ ด้านกิจสัมพันธ์ 8 ข้อ ด้านการสนับสนุนทรัพยากร 9 ข้อ ด้านขวัญในการปฏิบัติงาน 9 ข้อ ด้านการมุ่งเน้นวิชาการ 10 ข้อ รวม 63 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยเกณฑ์การให้คะแนน มีดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑล
กวางสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

ระดับ 5 หมายถึง มีกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตาม
ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาเป็นกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี
ของมหาวิทยาลัยในมณฑลกวางสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

2. นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ของมหาวิทยาลัย ในมณฑลกวางสี
ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

3. สร้างแบบสอบถามโดยพิจารณาได้จากองค์ประกอบ 7 ด้าน คือ 1) ด้านความเข้มแข็งขององค์กร
2) ด้านอิทธิพลของผู้บริหาร 3) ด้านมิตรสัมพันธ์ 4) ด้านกิจสัมพันธ์ 5) ด้านการสนับสนุนทรัพยากร 6) ด้านขวัญ
ในการปฏิบัติงาน และ 7) ด้านการมุ่งเน้นวิชาการ แบ่งออกเป็น 4 ตอน แล้วนำแบบร่างเสนอต่อกรรมการที่ปรึกษา
คณาจารย์ เพื่อพิจารณาตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุง ให้ถูกต้องเหมาะสม ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา
ของแต่ละข้อคำถามได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC, Index of Objective Congruence) มีค่าเท่ากับ 1.00

5. ทำการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเป็นฉบับสมบูรณ์

6. นำแบบสอบถามที่มีการปรับปรุง แก้ไขสมบูรณ์แล้ว ไปทดลองใช้กับมหาวิทยาลัยในมณฑลกวางสี
ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จำนวน 30 คน แล้วหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยวิธี
หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) อยู่ที่ระดับ .92

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตาม
ขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อทำการเก็บ
ข้อมูลจากผู้บริหาร และอาจารย์ประจำการ ของมหาวิทยาลัยในมณฑลกวางสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน
จากมหาวิทยาลัย 37 แห่ง รวมทั้งสิ้น 234 คน

2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับผู้บริหาร และอาจารย์ประจำการ ของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จากมหาวิทยาลัย 37 แห่ง รวมทั้งสิ้น 234 คน โดยมีแบบสอบถาม ทั้งหมด 234 ชุด ที่ได้รับการตอบกลับ ซึ่งมีอัตราการตอบกลับร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและจำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่ม โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลกับผู้บริหาร และอาจารย์ประจำการ มหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยได้จัดเก็บ และรวบรวมข้อมูล จากจำนวน 234 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์การวิเคราะห์การบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ปรากฏผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์การบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน		μ	σ	ระดับ	ลำดับ
1	ด้านความเข้มแข็งขององค์กร	3.74	0.72	มาก	1
2	ด้านอิทธิพลของผู้บริหาร	3.68	0.71	มาก	7
3	ด้านมิตรสัมพันธ์	3.72	0.76	มาก	3
4	ด้านกิจสัมพันธ์	3.70	0.77	มาก	5
5	ด้านการสนับสนุนทรัพยากร	3.70	0.82	มาก	5
6	ด้านขวัญในการปฏิบัติงาน	3.73	0.77	มาก	2
7	ด้านการมุ่งเน้นวิชาการ	3.71	0.74	มาก	4
รวม		3.71	0.76	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยรวมทั้ง 7 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\mu = 3.71$, $\sigma = 0.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเข้มแข็งขององค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 3.74$, $\sigma = 0.72$) รองลงมา คือ ด้านขวัญในการปฏิบัติงาน ($\mu = 3.73$, $\sigma = 0.77$) ด้านมิตรสัมพันธ์ ($\mu = 3.72$, $\sigma = 0.76$) ด้านการมุ่งด้านกิจสัมพันธ์และด้านการสนับสนุนทรัพยากร ($\mu = 3.70$, $\sigma = 0.77$, $\mu = 3.70$, $\sigma = 0.82$) ส่วนด้านอิทธิพลของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu = 3.68$, $\sigma = 0.71$) การบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและความยั่งยืนขององค์กร ประกอบด้วย ด้านความเข้มแข็งขององค์กร

ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และการบริหารจัดการที่เป็นระบบช่วยสร้างโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน มีเป้าหมายร่วมกันทำให้องค์กรมีความมั่นคง สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ดี และเกิดความเชื่อมั่นจากบุคลากรภายในองค์กร ด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน การดูแลเอาใจใส่บุคลากรอย่างเหมาะสม การยอมรับและให้คุณค่าต่อผลงานช่วยเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานทำให้บุคลากรเกิดความทุ่มเท ความรับผิดชอบและมีความสุขในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

3) ด้านมิตรสัมพันธ์ ผู้บริหารที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในองค์กรช่วยให้เกิดบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่นและเป็นกันเองลดความขัดแย้ง และเพิ่มความร่วมมือระหว่างบุคลากรนำไปสู่การทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการมุ่งด้านกิจสัมพันธ์และการสนับสนุนทรัพยากร การบริหารที่มุ่งเน้นภารกิจควบคู่กับการจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอและเหมาะสมช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์เทคโนโลยี และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร และด้านอิทธิพลของผู้บริหาร ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ มีคุณธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีย่อมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อทัศนคติและพฤติกรรมของบุคลากรสามารถสร้างแรงจูงใจ กระตุ้นการมีส่วนร่วม และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ปรากฏผล ดังนี้ กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า ผู้นำมีวิสัยทัศน์ วัฒนธรรม การทำงานเชิงบวก สื่อสารโปร่งใส ส่งเสริมการมีส่วนร่วม พนักงานพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศบูรณาการโดยในระยะยาวผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสีส่งเสริมให้บุคลากรมีวิธีการ และการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย สนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลตามความสามารถ และความถนัดของแต่ละคน ส่งเสริม และพัฒนาให้บุคลากรทำผลงานวิชาการ ผู้บริหารมีทัศนคติ ความตั้งใจ แรงจูงใจการกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรและนำไปสู่การยกระดับและพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน ซึ่งแนวคิดการบริหารองค์กรที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสีเริ่มจากการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มองเห็นทิศทางการพัฒนาองค์กรในระยะยาวและให้ความสำคัญกับการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเชิงบวก ซึ่งเอื้อต่อความร่วมมือ ความไว้วางใจ และการทำงานอย่างมีความสุขการสื่อสารที่โปร่งใส ชัดเจน และเปิดกว้างช่วยให้บุคลากรเข้าใจนโยบาย เป้าหมาย และบทบาทหน้าที่ของตนพร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจ ผู้บริหารยังสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแบบบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความถูกต้องในการทำงานในระยะยาว ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรมีวิธีคิดและการแก้ไขปัญหาที่หลากหลายเปิดโอกาสให้ใช้ศักยภาพ ความสามารถ และความถนัดของแต่ละบุคคลอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งสนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลอย่างตรงจุด นอกจากนี้ ยังส่งเสริมและพัฒนาให้บุคลากรสร้างผลงานทางวิชาการ เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนและงานวิจัย ผู้บริหารที่มีทัศนคติที่ดี ความตั้งใจ และแรงจูงใจในการกระตุ้นการทำงานจะช่วยให้บุคลากรปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กรที่เป็นเลิศ

อภิปรายผล

กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑล กวางสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ประกอบด้วย 1) การบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกวางสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า การบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความเข้มแข็งขององค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านขวัญในการปฏิบัติงาน ส่วนด้านอิทธิพลของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกวางสีสามารถกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อให้องค์กรพัฒนา ไปในทิศทางที่ถูกต้อง มีการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาต่าง ๆ ที่มีคุณภาพ ส่งเสริมให้บุคลากรมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนอื่น ๆ ผู้บริหารได้รับการสนับสนุนจากบุคลากร ในองค์กรเป็นอย่างดีทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Jean, S. B. et al. กล่าวว่า ลักษณะที่บ่งบอกถึงการเป็นองค์กรสุขภาพดี ได้แก่ ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายขององค์กรให้บุคลากรยอมรับและยินดีปฏิบัติตามเพื่อความก้าวหน้า มันคง บุคลากรในองค์กรไม่รู้สึกลำบากใจที่จะต้องส่งสัญญาณเมื่อพบปัญหา เพราะพวกเขามีความมั่นใจว่าสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ การแก้ปัญหา เป็นสิ่งที่ทุกคนในองค์กรให้ความสำคัญที่จะแก้ปัญหาอย่างจริงจัง บุคคลสามารถเผชิญกับปัญหาได้ดี มีการทำงานเป็นทีมอย่างเห็นได้ชัด เคารพการตัดสินใจของบุคลากรระดับล่าง และบุคลากรมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Jean, S. B. et al., 2011) และ 2) กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกวางสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า ผู้นำมีวิสัยทัศน์ วัฒนธรรม การทำงานเชิงบวก สื่อสารโปร่งใส ส่งเสริมการมีส่วนร่วม พนักงานพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานโดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศบูรณาการ โดยในระยะยาวผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในมณฑลกวางสี ส่งเสริมให้บุคลากรมีวิธีการ และการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย สนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลตามความสามารถและความถนัดของแต่ละคน ส่งเสริม และพัฒนาให้บุคลากรทำผลงานวิชาการ ผู้บริหารมีทัศนคติ ความตั้งใจ แรงจูงใจการกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายเพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรและนำไปสู่การยกระดับและพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดของ Wayne, K. et al. กล่าวว่า การบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องเริ่มจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ผู้นำต้องมองเห็นทิศทางการพัฒนาในอนาคตและสามารถถ่ายทอดเป้าหมายให้บุคลากรเข้าใจร่วมกัน เมื่อผู้นำมีความชัดเจน จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและแรงบันดาลใจในการทำงานควบคู่กับการปลูกฝังวัฒนธรรมการทำงานเชิงบวกที่ส่งเสริมความเคารพซึ่งกันและกัน การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้ร่วมกัน การสื่อสารอย่างโปร่งใสและเปิดเผยเป็นหัวใจสำคัญขององค์กรที่เข้มแข็งช่วยลดความเข้าใจคลาดเคลื่อนและสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้บริหารกับพนักงาน การเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจทำให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่าและมีความรับผิดชอบต่อเป้าหมายขององค์กร โดยการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานของพนักงานควรใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแบบบูรณาการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความแม่นยำในการทำงานเทคโนโลยียังเอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดเวลาและการทำงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งเมื่อผู้นำมีวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการใช้เทคโนโลยีทำงานสอดคล้องกันย่อมนำพาองค์กรไปสู่ความเข้มแข็งและการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Wayne, K. et al., 1992) และองค์กรสุขภาพดี แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะหลัก ๆ คือ 1) องค์กรที่สามารถตอบสนองได้ทันเวลา

(The Just-In-Time Organization) เป็นองค์กรที่สามารถเตรียมการสำหรับการเปลี่ยนแปลง สามารถจัดการกับเหตุการณ์เฉพาะหน้าได้ เมื่อมีความจำเป็น และต้องไม่ล้มการจัดการโดยภาพรวมทั้งหมดในองค์กร 2) องค์กรที่มีความแม่นยำแบบทหาร (The Military Precision Organization) เป็นองค์กรที่ตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่รอบด้าน และขับเคลื่อนองค์กรด้วยการทำงานเป็นทีม มีระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพและมีแนวทางการดำเนินงานตามที่เหมาะสมต่อบริบทขององค์กร 3) องค์กรที่มีความยืดหยุ่น (The Resilient Organization) เป็นองค์กรสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์การบริหารองค์กรที่มีความสอดคล้องกัน ในทุกด้าน (Paul, H. H. et al., 1988)

สรุปและข้อเสนอแนะ

กลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัย ในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสีส่งเสริมให้บุคลากรมีวิธีการ และการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย สนับสนุนด้านทรัพยากรบุคคลตามความสามารถ และความถนัดของแต่ละคน ส่งเสริม และพัฒนาให้บุคลากรทำผลงานวิชาการ ผู้บริหารมีทัศนคติ ความตั้งใจ แรงจูงใจการกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายขององค์กรและนำไปสู่การยกระดับและพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน โดยมีข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ควรจะสนับสนุนให้บุคลากรมีการศึกษารูปแบบกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มีการกำหนดขนาดขององค์กรที่แน่นอน ที่จะต้องกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานในอนาคต องค์กร และต้องมีการกำหนด มีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ที่จะนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ ๆ ทั้งภายนอก และภายในโดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายในอนาคตขององค์กร ในการนำ กระบวนการเข้าไปส่งเสริมตามกลยุทธ์ ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี ได้อย่างเป็นรูปธรรม 2) ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ควรจะมีการวิจัยการศึกษากลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน อย่างต่อเนื่องในองค์กรรูปแบบอื่น ๆ เช่น ในหน่วยงานอื่น ๆ และพัฒนาทุกสถานศึกษาให้ดำเนินการจัดการความเป็นผู้นำในกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดี และต้องการนำพาองค์กรสู่ความเป็นเลิศ และความยั่งยืนได้ และ 3) ผู้บริหารของมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ควรจะมีการนำผลวิจัยการศึกษากลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ไปพัฒนาจัดทำเป็นคู่มือการศึกษากลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีของผู้บริหารมหาวิทยาลัยในมณฑลกว่างสี ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน และให้สามารถนำกลยุทธ์ในการบริหารสุขภาพองค์กรที่ดีเข้าไปประยุกต์ตามบริบทขององค์กรในครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

Casio, W. F. (2015). Managing Human Resources: Productivity, Quality of work life, Profit. Boston: McGraw-Hill.

- Chad, H. et al. (2025). Do the People Make the Place? A 40-Year Review of Research on ASA Theory. *Journal of Management*, 52(1), 123-145.
- Gulick, L. & Lindon, U. (2023). *Paper on the Science of Administration*. Clifton: Augustus M. Kelley.
- Jean, S. B. et al. (2011). Modeling the Experience of Psychological Health at Work: The Role of Personal Resources, Social-Organizational Resources, and Job Demands. *American Psychological Association International Journal of Stress Management*, 18(4), 372-395.
- Lovey, I. & Nadkarni, M. S. (2018). *The Joyful Organization*. India: Sage Publications.
- Owens, R. (2011). *Organizational Behavior in Education*. New Jersey: Englewood Cliffs.
- Paul, H. H. et al. (1988). *Management of Organizational Behavior: Utilizing Human Resources*. Boston: PWS-Kent.
- Taylor, F. W. (1919). *The Principles of Scientific Management*. New York: Harper.
- Wayne, K. et al. (1992). *Open Schools/Healthy Schools: Measuring Organizational Climate*. Newbury Park: Corwin Press.
- Wiles, K. (1967). *Supervision for better schools*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Yannick, G. et al. (1997). Sustainable human resource management: The good, the bad, and making it work. *Journal of Organizational Dynamics*, 54(2), 11-17.

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยี
ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสาร
สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล*

DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL USING PHENOMENON BASED
LEARNING WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) TO ENHANCE COMMUNICATION
SKILLS FOR PRE-SERVICE TEACHER IN THE DIGITAL ERA

พรสุดา อินทร์सान

Pornsuda Insan

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ ประเทศไทย

Faculty of Education, Chiang Mai University, Chiang Mai, Thailand

Corresponding author E-mail: Pornsuda.i@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ และ 3) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาวิชาชีพครู ชั้นปีที่ 1 จำนวน 40 คน ได้มาจากการเลือกแบบอาสาสมัคร เครื่องมือวิจัย คือ 1) แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ 2) แบบประเมินทักษะการสื่อสาร และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ มี 4 องค์ประกอบ 5 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ได้แก่ 3.1) ขั้นศึกษาแนวคิด 3.2) ขั้นพินิจปรากฏการณ์ 3.3) ขั้นสานศิลป์ภาษาด้วย AI 3.4) ขั้นชวนไขวหาวิทยา และ 3.5) ขั้นตรวจตราประเมินผลการสื่อสาร และ 4) การวัดและประเมินผล ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($M = 4.53$, $S.D. = 0.16$) หลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ นักศึกษาวิชาชีพครูมีคะแนนทักษะการสื่อสารสูงกว่าร้อยละ 70 และมีทักษะการสื่อสาร ($M = 8.32$, $S.D. = 0.72$) สูงกว่าก่อนเรียน ($M = 6.25$, $S.D. = 0.74$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ ในระดับมากที่สุด ($M = 4.39$, $S.D. = 0.53$) เนื่องจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการใช้สถานการณ์ต่าง ๆ ในรูปแบบฯ ส่งเสริมและช่วยฝึกซ้อมทักษะการสื่อสารให้นักศึกษามีความมั่นใจในการใช้ภาษาและมีลีลาในการสื่อสารสูงขึ้น

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์เป็นฐาน, เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI), ทักษะการสื่อสาร, ครูในยุคดิจิทัล

Abstract

This research aims to: 1) Develop a learning management model using phenomenon-based learning integrated with artificial intelligence to promote communication skills for pre-service teachers in the digital era, 2) Examine the effects of using the learning management model, and 3) Evaluate and refine a learning management model. The participants were 40 first-year pre-service teachers selected through volunteer sampling. The research instruments included: 1) An appropriateness assessment form, 2) A communication skills evaluation form, and 3) A satisfaction questionnaire. Quantitative data were analyzed using mean, standard deviation, and percentage, paired sample t-test and content analysis. Research findings revealed that the learning management model consisted of 4 components and 5 instructional units: 1) Principles, 2) Objectives, 3) Learning activity procedures, consisting of 3.1) Concept study, 3.2) Phenomenon observation, 3.3) Language arts integration with AI, 3.4) Dialogic communication, and 3.5) Communication evaluation, and 4) Assessment and evaluation. The developed model was found to be highly appropriate ($M = 4.53$, $S.D. = 0.16$). After using the model, pre-service teachers had communication skills scores higher than 70 percent and their post-learning communication skills scores ($M = 8.32$, $S.D. = 0.72$) were significantly higher than their pre-learning scores ($M = 6.25$, $S.D. = 0.74$) at the .05 level. The satisfaction towards the learning management model was at the highest level ($M = 4.39$, $SD = 0.53$) which effectively the use of artificial intelligence technology and the designed situational activities, both of which played a crucial role in promoting and practicing communication skills improvements students increased confidence in language use and greater communicative expression.

Keywords: Phenomenon-Based Learning, Artificial Intelligence, Communication Skills, Teachers in the Digital Era

บทนำ

ในสังคมศตวรรษที่ 21 การสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อออนไลน์กลายเป็นทักษะสำคัญของทุกวิชาชีพ โดยเฉพาะนักศึกษวิชาชีพครูซึ่งต้องเผชิญกับพลวัตทางการศึกษาอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น ระบบการศึกษาไทยให้ความสำคัญกับสมรรถนะดิจิทัลและสมรรถนะการสื่อสารอย่างชัดเจน ทั้งในกรอบสมรรถนะครูของกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งเน้นให้ครูสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการสื่อสารเพื่อการจัดการเรียนรู้ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนในบริบทสังคมการเรียนรู้แห่งศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) และวิสัยทัศน์ของ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2567 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะขั้นสูงตามกรอบ ADRIK ซึ่งครอบคลุมการคิดวิเคราะห์ สมรรถนะดิจิทัล การวิจัยและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ คุณธรรมจริยธรรม และทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน อันเป็นฐานสำคัญเพื่อผลิตกำลังคนทางการศึกษาที่ตอบโจทย์ยุคดิจิทัล (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2567) นักศึกษาครูจึงจำเป็นต้อง

พัฒนาทักษะการสื่อสารยุคใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีสนับสนุนทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน และ การใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ การพัฒนาทักษะดังกล่าวจึงไม่เพียงเป็นความรู้พื้นฐานของครู แต่เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

แม้เทคโนโลยีจะพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านปัญญาประดิษฐ์ (AI) และสื่อดิจิทัล แต่การสื่อสารของ นักศึกษาครูกลับยังมีข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะทักษะการพูดซึ่งเป็นรากฐานของการจัดการเรียนการสอน การศึกษาของ สมร เจนจิจะ ระบุว่า “การพูดเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์” ที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ การฝึกฝน และการปรุงแต่งเชิงวาทศิลป์เพื่อให้เกิดความประทับใจ (สมร เจนจิจะ, 2548) ขนานไปกับความเปลี่ยนแปลงทาง เทคโนโลยีที่ทำให้โลกการสื่อสารไร้พรมแดน ผู้เรียนต้องมีทักษะคิดวิเคราะห์และสืบสอบเชิงลึก ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิด Phenomenon-Based Learning (PhBL) ที่ฟินแลนด์เสนอ และได้รับการสนับสนุนจาก Symeonidis, V. & Schwarz, J. F. ว่าส่งเสริมทักษะข้ามพหุและการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย การบูรณาการ เทคโนโลยี AI และ PhBL จึงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์ยุคดิจิทัลอย่างยิ่ง (Symeonidis, V. & Schwarz, J. F., 2016)

จากประสบการณ์ของผู้วิจัยในฐานะผู้สอนรายวิชา 067201 วาทวิทยาเพื่อการศึกษา ตลอด 6 ปีการศึกษา ที่ผ่านมา พบว่า ผลการวัดและประเมินการเรียนรู้ของนักศึกษาวิชาชีพรยังขาดทักษะการพูดสื่อสารในหลายด้าน ทั้งด้านการเลือกใช้ภาษา สติการพูด การควบคุมบุคลิกภาพ ตลอดจนการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ นักศึกษาจำนวนมากขาดความมั่นใจ ขาดประสบการณ์ในการนำเสนอ และไม่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อส่งเสริมวาทศิลป์ของตนเอง นอกจากนี้ ความเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี เช่น การเกิดขึ้นของ AI เครื่องมือ ออนไลน์ และแพลตฟอร์มการเรียนรู้ดิจิทัล ทำให้บทบาทของครูจำเป็นต้องขยายไปสู่การออกแบบกิจกรรม เชิงสร้างสรรค์ การเลือกใช้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์จริงมาสร้างหน่วยการเรียนรู้ และการสื่อสารกับผู้เรียน ทั้งในชั้นเรียนจริงและชั้นเรียนออนไลน์ ทักษะเหล่านี้ยังเป็น “ช่องว่าง” ที่นักศึกษาครูจำนวนมากจำเป็นต้องพัฒนา อย่างเร่งด่วน เพื่อเตรียมตัวสู่การเป็นครูในระบบการศึกษายุคใหม่ที่เน้นสมรรถนะ และ Active Learning

จากบริบทการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนผ่านสู่โลกดิจิทัล และข้อจำกัดด้านการสื่อสารของ นักศึกษาวิชาชีพร การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ร่วมกับการเรียนรู้โดยใช้ ปรากฏการณ์เป็นฐานจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งเพื่อแก้ปัญหาทักษะการสื่อสารด้านการพูดที่ยังบกพร่อง และ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ของคณะศึกษาศาสตร์ที่มุ่งพัฒนสมรรถนะขั้นสูงของกำลังคนทางการศึกษา ADRIK ที่สำคัญ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2567) ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการศึกษาในหลากหลายมิติ การวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่สามารถยกระดับวาทศิลป์ สมรรถนะการสื่อสาร และความมั่นใจของนักศึกษาวิชาชีพรให้สอดคล้องกับบริบทดิจิทัลยุคปัจจุบัน รวมถึงเพื่อผลิตครูที่สามารถ ประยุกต์ศาสตร์และศิลป์แห่งการพูดร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสอนอย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญ ของการพัฒนาผู้เรียนในยุคที่เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์มีบทบาทสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล
3. เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R & D) แบ่งการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ และระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ มีระยะดำเนินการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Research-R1: Analysis) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยทำการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาทวิศึกษาเพื่อการศึกษาและการส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับวิชาชีพครู

กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) นักศึกษา จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายในการเก็บข้อมูลความต้องการจำเป็น และ 2) นักศึกษา จำนวน 12 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบโควตาตามชั้นปีในการเก็บข้อมูลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการ

เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม และด้วยการสนทนากลุ่มเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม ความต้องการด้านรูปแบบการเรียนรู้และปัญหาทักษะการสื่อสารในปัจจุบัน จำนวน 1 ชุด และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 1 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การสังเคราะห์บทสัมภาษณ์ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จับประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development (D1): Design and Development) การออกแบบพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล แบ่งเป็น 3 ชั้น ดังนี้ ชั้นที่ 1 นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากขั้นแรกรวมกับการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่ประยุกต์ใช้

ในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และขั้นที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้ให้ข้อมูล ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน ด้านทักษะการสื่อสาร และด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการสอน

เครื่องมือ แบบตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยประยุกต์ใช้การประเมินตามมาตรฐานของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่พัฒนาโดย The Joint Committee on Standards of Educational Evaluation ภายใต้การดำเนินงานของ Stufflebeam และคณะ ที่ได้นำเสนอหลักการประเมินเพื่อเป็นบรรทัดฐานของการตรวจสอบรูปแบบหรือนวัตกรรมมา ประกอบด้วย มาตรฐาน 4 ด้าน (สุมิล ว่องวานิช, 2549) สำหรับเป็นกรอบการตรวจสอบคุณภาพของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

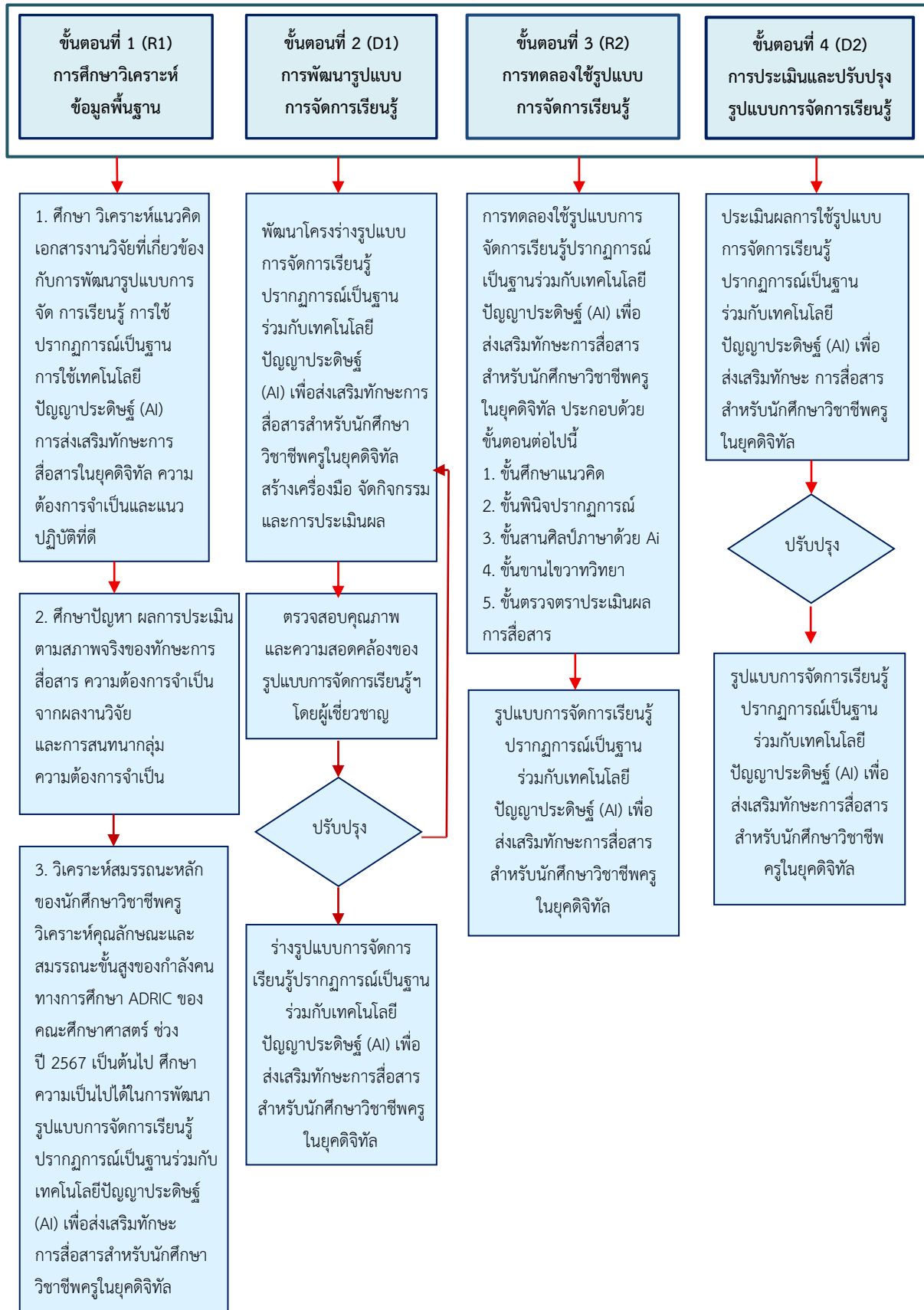
1. มาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards)
2. มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards)
3. มาตรฐานความเหมาะสม (Propriety Standards)
4. มาตรฐานความถูกต้อง (Accuracy Standards)

แบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งกำหนดเกณฑ์แปลความหมาย ดังนี้

- 4.50 - 5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- 3.50 - 4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก
- 2.50 - 3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- 1.50 - 2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย
- 1.00 - 1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานว่าต้องมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสม ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การสังเคราะห์ ลดทอนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จับประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่ม จัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบฯ ให้สมบูรณ์

ภาพที่ 1 แสดงขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 2 ขั้นตอนของการนำรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 1 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ (Research (R2): Implementation) ในขั้นนี้เป็นขั้นตอนของการนำรูปแบบฯ ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ตามหลักการ แนวคิดและแนวทางการปฏิบัติ

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 1 จำนวน 40 คน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา 067201 วาทยวิทยาเพื่อการศึกษา ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ซึ่งได้มาจากการรับสมัครนักศึกษาที่ต้องการพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัลแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ สถิติอ้างอิงด้วยการทดสอบค่าที (Paired-samples t-test)

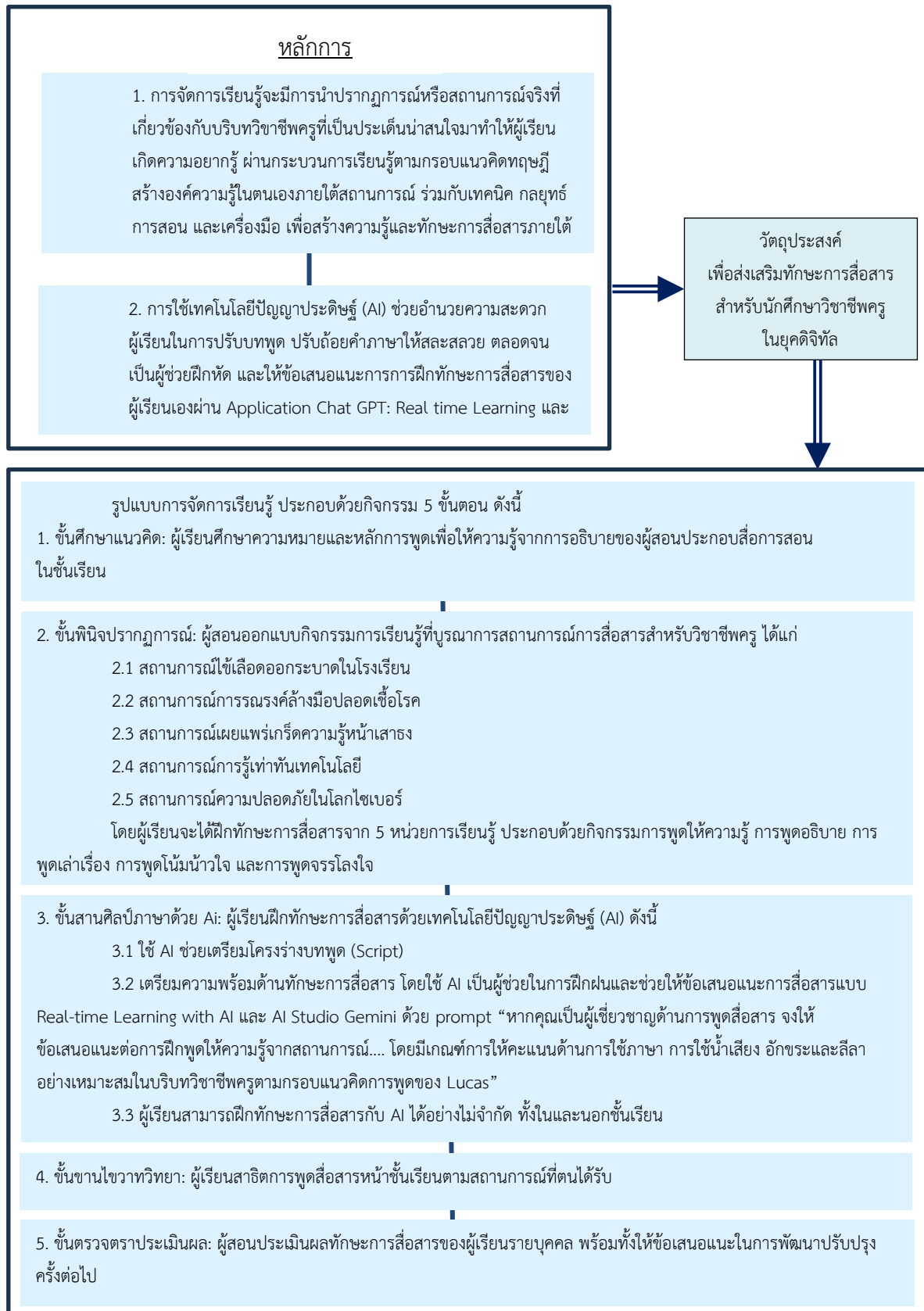
การวิจัยระยะที่ 3 การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล

ขั้นตอนที่ 1 การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development (D2): Evaluation) เป็นขั้นตอนของการนำผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล ไปทดลองใช้ในขั้นตอนที่ 3 ซึ่งประมวผล การปฏิบัติทุกองค์ประกอบเพื่อพิจารณาทบทวนและปรับปรุงรูปแบบฯ และตรวจสอบความสมบูรณ์จากการนำรูปแบบ ไปทดลองใช้จริงก่อนที่จะนำไปใช้เผยแพร่ต่อไป

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ชั้นปีที่ 1 จำนวน 40 คน ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2568

เครื่องมือ จำนวน 3 ชุด คือ 1) แบบทดสอบทักษะการสื่อสาร 2) แบบประเมินทักษะการสื่อสาร (Rubric Score) และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การสังเคราะห์ ลดทอนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จับประเด็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ จัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

ภาพที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล ตอนที่ 2 ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล ผลการวิจัยแต่ละตอนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ และตอนที่ 3 ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ๖ มี 4 องค์ประกอบจำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)

2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

- 2.1 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

- 2.2 เพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้

3. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นศึกษาแนวคิด 2) ขั้นพินิจปรากฏการณ์ 3) ขั้นสานศิลป์ภาษาด้วย AI 4) ขั้นชวนไขวหาวิทยา และ 5) ขั้นตรวจตราประเมินผลการสื่อสาร

4. การวัดประเมินผล ด้วยการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผลประเมินมาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มีค่าเฉลี่ย 4.44 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) มีค่าเฉลี่ย 4.33 มาตรฐานความเหมาะสม (Propriety Standards) มีค่าเฉลี่ย 4.55 และ มาตรฐานความถูกต้อง (Accuracy Standards) มีค่าเฉลี่ย 4.77 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.53$, $S.D. = 0.16$)

ตอนที่ 2 ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล หลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ นักศึกษาวิชาชีพครูมีคะแนนทักษะการสื่อสารสูงขึ้นกว่าร้อยละ 70 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการสื่อสารของนักศึกษาด้วยการทดสอบค่า t แบบ Paired Sample t -test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยที่คะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ๖ เท่ากับ 8.32 และคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการเรียนรู้ภาษาไทยก่อนการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ๖ เท่ากับ 6.25 แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สามารถส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารก่อนและหลังการใช้รูปแบบฯ

ประเด็นเปรียบเทียบ	คะแนนก่อนการใช้รูปแบบฯ		คะแนนหลังการใช้รูปแบบฯ		t	p
	(Pre-test)		(Post-test)			
	M	S.D.	M	S.D.		
ทักษะการสื่อสาร	6.25	0.74	8.32	0.72	10.877	<.001

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ผลการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล พบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษา รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และครอบคลุมประกอบกับการสำรวจความต้องการจำเป็นด้วยการสอบถามความต้องการด้านรูปแบบการเรียนรู้และปัญหาทักษะการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครู ผู้วิจัยได้ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ โดยทำการศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้รายวิชาพาณิชยการเพื่อการศึกษาและการส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับวิชาชีพครู จากกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย นักศึกษา จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย ในการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามความต้องการด้านรูปแบบการเรียนรู้และปัญหาทักษะการสื่อสาร ในปัจจุบันความต้องการจำเป็น และนักศึกษา จำนวน 12 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบโควตาตามชั้นปี ในการเก็บข้อมูลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการ ด้วยแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 1 ชุด เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R & D) โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ตามแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ ADDIE Models โดยมีแนวคิดพื้นฐานและสาระสำคัญขององค์ประกอบที่สะท้อนความสัมพันธ์ของทฤษฎีและการจัดการเรียนรู้ หลักการส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ มี 4 องค์ประกอบ จำนวน 5 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ มุ่งส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล จัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI)
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ
 - 2.1 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ
 - 2.2 เพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ
3. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ได้ 1) ขั้นศึกษาแนวคิด 2) ขั้นพินิจปรากฏการณ์ 3) ขั้นสนทนาภาษาด้วย AI 4) ขั้นชวนไขว่คว้าหาความหมาย และ 5) ขั้นตรวจตราประเมินผลการสื่อสาร
4. การวัดประเมินผล โดยพิจารณาองค์ประกอบด้านการใช้ภาษา น้ำเสียง อวัชระ และลีลาตามกรอบแนวคิดการพูดของ Lucas

โดยมีผลการประเมินคุณภาพความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ โดยผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผลประเมินมาตรฐานความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) มีค่าเฉลี่ย 4.44 มาตรฐานด้านความเป็นประโยชน์ (Utility Standards) มีค่าเฉลี่ย 4.33 มาตรฐานความเหมาะสม (Propriety Standards) มีค่าเฉลี่ย 4.55 และ มาตรฐานความถูกต้อง (Accuracy Standards) มีค่าเฉลี่ย 4.77 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.53$, $S.D. = 0.16$) ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิดการออกแบบการสอนของ ADDIE Model และ ทิศนา ขัมมณี ร่วมกับการประยุกต์กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวให้มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้วิเคราะห์และสังเคราะห์สาระต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน สะท้อนให้เห็นถึงการจัดเรียงองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสังเคราะห์ประเด็นปัญหา ความต้องการจำเป็น สาระสำคัญของแนวคิดการระบุวัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ ที่จะส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล (ทิศนา ขัมมณี, 2548) สอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี ที่กล่าวถึงการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่า จำเป็นต้องมีการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นระบบโดยคำนึงถึงทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เป็นผลจากการออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ADDIE Models ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนที่ได้รับคามนิยมอย่างมาก โดยมี 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ A (Analysis), D (Design), D (Development), I (Implementation) และ E (Evaluation) (ทิศนา ขัมมณี, 2547) สอดคล้องกับ กรนิษฐ์ ชายป่า และคณะ ที่พัฒนารูปแบบการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ โดยใช้กระบวนการ ADDIE ครบทั้ง 5 ขั้นตอน เพื่อให้ผู้เรียนต่างชาติสามารถใช้ภาษาไทยสื่อสารได้ดีขึ้น ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพรูปแบบการสอนสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน (ค่าประสิทธิภาพ $53.58/95.35$ สูงกว่าเกณฑ์ $80/80$ ที่ตั้งไว้) (กรนิษฐ์ ชายป่า และคณะ, 2565) สะท้อนให้เห็นว่า การเลือกพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วย ADDIE Model เป็นกระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจนและสามารถติดตามการพัฒนาได้ง่ายเหมาะสำหรับการพัฒนาหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนหรือระบบออนไลน์ ที่สามารถปรับปรุงกระบวนการสอนได้อย่างต่อเนื่องจากผลการประเมิน

นอกจากนี้ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวผู้วิจัยได้พัฒนามาจากแนวคิด ทฤษฎีที่นักการศึกษาและนักจิตวิทยาการศึกษาหลายท่านได้นำเสนอเอาไว้ ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ได้แก่ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน (Phenomenon-Based Learning) เป็นแนวคิดทางการศึกษาของประเทศฟินแลนด์หลังปฏิรูปการศึกษาแกนกลางขั้นพื้นฐาน ในปี ค.ศ. 2016 ภายใต้กรอบแนวคิดหลักที่ว่าผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (Constructivism) ผ่านการศึกษาปรากฏการณ์ตามสภาพจริงด้วยกระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นโมดูล มีการสอน แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student Center) โดยมีการจัดการเรียนการสอน ผ่านปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในประเด็นมุมมองที่หลากหลาย เป็นการเรียนแบบบูรณาการผ่านการตั้งคำถามนำไปสู่การหาคำตอบด้วยกระบวนการแก้ปัญหาแบบร่วมมือ ซึ่งเป็นการขยายขอบเขตการเรียนรู้ของผู้เรียนจากห้องเรียนปกติไปสู่โลกของเทคโนโลยี มีการแลกเปลี่ยนความคิดผ่านการใช้ระบบสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมความรู้ของผู้เรียนในโลกแห่งความจริง อีกทั้งแนวโน้มทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน (Technology Trend)

เข้ามามีบทบาทมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความก้าวหน้าและการพัฒนาทางเทคโนโลยีส่งผลให้ความเป็นอยู่ของชีวิตมนุษย์ดีขึ้น หนึ่งในเทคโนโลยีที่ถูกนำมาใช้ คือ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และจะมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อระบบการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้วิจัยจึงนำเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารของนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล ซึ่งทักษะการสื่อสารที่ใช้มากที่สุด คือ การพูด เป็นทักษะที่สร้างความเข้าใจให้กับผู้ส่งสารและผู้รับสารได้อย่างทันท่วงที เพราะฉะนั้นภาษาที่ใช้ในการพูดสื่อสาร จำเป็นต้องมีความเหมาะสมทั้งเวลา สถานที่ และบุคคล ซึ่งมีทั้งรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมด้านวาทยศิลป์และลดข้อบกพร่องด้านบุคลิกภาพในการสื่อสาร จึงส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัลได้

ตอนที่ 2 ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาวิชาชีพครู ชั้นปีที่ 1 จำนวน 40 คน ซึ่งได้มาจากการรับสมัครนักศึกษาที่ต้องการพัฒนาทักษะการพูดสื่อสารที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัลแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling) หลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบฯ นักศึกษาวิชาชีพครูมีคะแนนทักษะการสื่อสารสูงกว่าร้อยละ 70 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการสื่อสารของนักศึกษาด้วยการทดสอบค่า t แบบ Paired Sample t -test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยที่คะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ เท่ากับ 8.32 และคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการเรียนรู้ภาษาไทย ก่อนการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ฯ เท่ากับ 6.25 แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล ทำให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีคะแนนทักษะการสื่อสาร หลังการใช้รูปแบบ (Post Test) สูงกว่าร้อยละ 70 ทุกคน สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้แต่ละหน่วยของรูปแบบฯ ช่วยส่งเสริมให้นักศึกษามีทักษะการสื่อสารที่ดีขึ้น เนื่องจากผู้เรียนได้มีการฝึกทักษะการสื่อสารจากสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพครูในแต่ละกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ทั้ง 5 หน่วยการเรียนรู้ มีการออกแบบเนื้อหาและเรียงร้อยสาระของหลักการสื่อสารเข้ากับสถานการณ์ หรือ ปรากฏการณ์ (Phenomenon) ที่เลือกอย่างเหมาะสมทั้งเรื่องกระบวนการฝึกและการวางลำดับเนื้อหาสาระจากความซับซ้อนจากง่ายไปยาก จากทักษะการพูดระดับพื้นฐานสู่ระดับที่ความซับซ้อนขึ้น ประกอบด้วย กิจกรรมการพูดให้ความรู้ การพูดอธิบาย การพูดเล่าเรื่อง การพูดโน้มน้าวใจ และการพูดจรรโลงใจ สอดคล้องกับ สิริประภา อินทคง และคณะ ได้วิจัยพัฒนาความสามารถด้านการพูดของนักเรียน ม.2 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ “เทคนิคทีม - คู่ - เดี่ยว” โดยให้ฝึกพูดหลายประเภทอย่างเป็นลำดับ ได้แก่ พูดสรุปใจความจากเรื่องที่ฟังและดู พูดโน้มน้าวใจ พูดจรรโลงใจ และประเมินพัฒนาการ 4 ครั้ง พบว่า คะแนนการพูดเพิ่มขึ้นตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญ โดยเน้นการจัดลำดับทักษะและกิจกรรมเป็นขั้น ๆ และการออกแบบ rubrics ด้านเนื้อหา ภาษา ความคล่องแคล่ว บุคลิกภาพ และมารยาทการพูดอย่างชัดเจน (สิริประภา อินทคง และคณะ, 2567) นอกจากนี้ ผู้เรียนได้ฝึกทักษะด้วยตนเองโดยมีผู้ช่วยสำคัญ คือ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ที่คอยอำนวยความสะดวกด้านการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาในบทพูด อีกทั้งคอยให้คำแนะนำในการฝึกฝนทักษะอย่างต่อเนื่องไม่จำกัด เป็นกระบวนการ

ส่งเสริมให้รู้ได้เรียนรู้ ตกผลึกจากประสบการณ์ด้วยตนเองอย่างมีความหมาย ผลการเรียนรู้จากขั้นตอนการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ กล่าวถึงแนวการสอนและรูปแบบการเรียนการสอนที่อยู่บนฐานหรือสนับสนุนแนวคิด ตามหลักทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) เป็นหลัก โดยจำแนกเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ที่ใช้เสริมสร้าง ผลการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ ทักษะกระบวนการและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความรู้ (พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ, 2551) สอดคล้องกับ ชนาธิป พรกุล ได้กล่าวถึงทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ว่า ทฤษฎีดังกล่าว มีรากฐานมาจากพัฒนาการทางเขาวนปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) และวิกอตสกี (Vygotsky) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงการเรียนรู้ ว่าเกิดขึ้นในบริบทที่ผู้เรียนสร้างความรู้ในขณะที่ได้รับประสบการณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ ทฤษฎีนี้มีความเชื่อว่าผู้เรียนจะสามารถเข้าใจการจัด การเรียนรู้ ได้อย่างถ่องแท้ ก็ต่อเมื่อได้รู้จักสิ่งนั้นด้วยตนเอง (ชนาธิป พรกุล, 2554) จากผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการสื่อสารของนักศึกษาด้วยการทดสอบค่า t แบบ Paired Sample t-test พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) สูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยที่คะแนนเฉลี่ยทักษะการสื่อสารหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ เท่ากับ 8.32 และคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะการเรียนรู้ภาษาไทยก่อนการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ฯ เท่ากับ 6.25 แสดงให้เห็นว่า การคัดเลือกประเภทของการฝึกทักษะการพูดในแต่ละระดับนั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการสื่อสารในบริบทวิชาชีพครูปัจจุบันนั้นส่งผลสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจ ความร่วมมือ และการพัฒนาทางการเรียนรู้ โดยการสื่อสารนี้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างบรรยากาศที่ดีในการเรียนการสอน และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพทั้งการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด และความรู้สึกระหว่างครูกับนักเรียน ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน

ตอนที่ 3 ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล เป็นขั้นตอนของการพิเคราะห์ ทบทวนและปรับปรุงรูปแบบฯ และตรวจสอบความสมบูรณ์จากการนำรูปแบบไปทดลองใช้จริงก่อนที่จะนำไปใช้เผยแพร่ต่อไป ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นร่วมกับแบบบันทึกสะท้อนคิด ของนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงบรรยาย และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การสังเคราะห์ลดทอนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จับประเด็นที่ได้จากการเขียนบันทึกสะท้อนคิด จัดหมวดหมู่ข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า มีความพึงพอใจต่อรูปแบบฯ ในระดับมากที่สุด ($M = 4.39$, $S.D. = 0.53$) และข้อมูลจากบันทึกสะท้อนผลการเรียนรู้ นักศึกษามีความมั่นใจในการใช้ภาษา และมีลีลาในการสื่อสารสูงขึ้น เนื่องจากเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และการใช้สถานการณ์ต่าง ๆ ในรูปแบบฯ มีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมและช่วยฝึกซ้อมทักษะการสื่อสาร ดังที่ Symeonidis, V. & Schwarz, J. F. กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีการนำปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ ที่เป็นประเด็นน่าสนใจมาทำให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ในตนเองภายใต้ปรากฏการณ์ตามสภาพจริง (Authentic Phenomena) ถือเป็นรูปแบบการสอนถือได้ว่ามีส่วนสำคัญ ในการกระตุ้นนักเรียนให้เกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 ที่เรียกว่า Phenomenon Based Learning (PhBL) (Symeonidis, V. & Schwarz, J. F., 2016) สอดคล้องกับ ชลาธิป สมหิโต

ได้เสนอแนะไว้ว่า การจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานนั้น เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้หนึ่งที่ช่วยส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ สิ่งต่าง ๆ ร่วมกันอภิปราย แล้วนำไปศึกษาเพิ่มเติม จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ จนรู้แจ้ง (ชลธิป สมานิติ, 2564) อีกทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของคณะศึกษาศาสตร์ที่ มุ่งพัฒนาสมรรถนะขั้นสูงของกำลังคนทางการศึกษา ADRIC ที่สำคัญ ครอบคลุมประเด็นการนำปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2567) ประกอบกับความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการศึกษาในหลากหลายมิติ ส่งผลให้ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในปัจจุบัน จึงควรมีการออกแบบกลไกของการจัดการเรียนรู้บนฐานสมรรถนะเพื่อการผลิตบัณฑิตที่ส่งผลต่อการประกอบวิชาชีพครูในอนาคต โดยการวิจัยนี้มุ่งส่งเสริมสมรรถนะขั้นสูงด้านการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่สามารถออกแบบการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์รอบตัวของผู้เรียนร่วมกับพัฒนาสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยี ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิด Constructivism เป็นส่วนหนึ่งของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีความหมาย นั่นคือ การฝึกวางแผนโครงร่างบทพูด การฝึกพูดในสถานการณ์จากบริบทวิชาชีพครูจริง ซึ่งได้มาจากกำหนดสถานการณ์ตามแนวคิดจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ร่วมสร้างประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการสื่อสารของตนเอง ซึ่งในกระบวนการพัฒนาทักษะดังกล่าวจะมีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ช่วยอำนวยความสะดวกผู้เรียนในการปรับบทพูด ปรับถ้อยคำภาษาให้สละสลวย ตลอดจนเป็นผู้ช่วยฝึกหัด และให้ข้อเสนอแนะการฝึกพูดของผู้เรียนเองผ่าน Application Chat GPT: Real time Learning และ AI Studio Gemini ได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งหากว่าผู้เรียนเข้าใจในตนเองมองเห็นความสำคัญในสิ่งที่เรียนรู้ คือ การมุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารอันเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบวิชาชีพครู ก็จะเกิดการพัฒนามีประสิทธิภาพมากขึ้น และจากการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ไปใช้ พบว่า มีส่วนที่ต้องพัฒนาปรับปรุงเรื่องข้อจำกัดเกี่ยวกับจำนวนครั้งการเข้าถึง Application Chat GPT: Real time Learning เนื่องจากผู้เรียนสมัครใช้แบบธรรมดา ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงและพัฒนาโดยการใช้ AI Studio Gemini เพิ่มเติมเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียนและสามารถแก้ปัญหาข้อจำกัดเรื่องการเข้าถึง AI ข้างต้นได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูในยุคดิจิทัล ตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (R & D) โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐานร่วมกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) มี 4 องค์ประกอบ 5 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรม ได้แก่ 3.1) ขั้นศึกษาแนวคิด 3.2) ขั้นพินิจปรากฏการณ์ 3.3) ขั้นสนทนาภาษาด้วย AI 3.4) ขั้นชวนไขว่คว้าทบทวน และ 3.5) ขั้นตรวจตราประเมินผลการสื่อสาร และ 4) การวัดและประเมินผล ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมระดับมากที่สุด ($M = 4.53$, $S.D. = 0.16$) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฯ ที่พัฒนาขึ้นช่วยให้นักศึกษาวิชาชีพครูมีคะแนนทักษะการสื่อสารสูงกว่าร้อยละ 70 และมีทักษะการสื่อสารหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ผู้สอนควรให้เวลาผู้เรียนทำความเข้าใจกับการใช้ Prompt และทดลองใช้ AI ก่อนเริ่มบทเรียนจริง ระหว่างการวัด ประเมินผลทักษะการสื่อสาร ผู้สอนต้องให้ความสำคัญกับหัวข้อหรือประเด็นในการฝึกทักษะการสื่อสารที่เชื่อมโยงทั้ง เนื้อหา ศิลปะ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และสถานการณ์จากบริบทวิชาชีพ เนื่องจากมีผลต่อความรู้ความเข้าใจ ในเนื้อหาการฝึกทักษะการสื่อสารของผู้เรียนเป็นอย่างมาก 2) ควรปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรเพื่อการสื่อสารสำหรับ นักศึกษาวิชาชีพครูในสถาบันอุดมศึกษา โดยปรับหัวข้อสถานการณ์ของการฝึกให้เข้ากับบริบทของแต่ละสถาบัน และ 3) หัวข้อสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เช่น กลยุทธ์การพัฒนาทักษะการสื่อสารสำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษาในยุคดิจิทัล

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณเงินรายได้มหาวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

- กรนิษฐ์ ชายป่า และคณะ. (2565). การพัฒนารูปแบบการสอนภาษาไทยสำหรับชาวต่างชาติ โดย ADDIE MODEL. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 11(3), 53-64.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). กรอบมาตรฐานคุณวุฒิครูและมาตรฐานวิชาชีพครู. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2567). วิสัยทัศน์ มุ่งพัฒนาสมรรถนะขั้นสูงของกำลังคนทางการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 13 พฤศจิกายน 2568 จาก https://webmaster.edu.cmu.ac.th/assets/upload/files/2024/11/20241118161753_36710.jpg
- ชนาธิป พรกุล. (2554). การสอนกระบวนการคิด: ทฤษฎีและการนำไปใช้. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: วีพรีนธ์.
- ชลธิป สมาหิโต. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2547). การออกแบบการสอน: ศาสตร์และศิลป์ของการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2548). การจัดการเรียนรู้: ศาสตร์และศิลป์ของการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และคณะ. (2551). นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมร เจนจิยะ. (2548). การพูดเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สิริประภา อินททอง และคณะ. (2567). การพัฒนาความสามารถด้านการพูดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการ จัดการเรียนรู้เทคนิคทีม คู่ เดี่ยว. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 6(5), 1073-1084.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2549). การประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Symeonidis, V. & Schwarz, J. F. (2016). Phenomenon-based teaching and learning in teacher education programmes. *Journal of Education and Learning*, 5(2), 1-9.

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหา
ทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*
THE EFFECTS OF PROBLEM-BASED LEARNING ON SCIENTIFIC PROBLEM-SOLVING
THINKING AND SCIENTIFIC MIND OF GRADE 5 STUDENTS

ศักรินทร์ ชนะสงคราม*, อารี สาริปา, กิตติศักดิ์ ใจอ่อน

Sakkarin Chanasonghkham*, Aree Saripa, Kittisak Jai-on

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Education, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: 6555711002@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 2) เพื่อศึกษาจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ประจำปีการศึกษา 2568 โรงเรียนวัดทุ่งหล่อ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียนทั้งหมด 21 ราย โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่องสารในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 3) แบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การดำเนินการวิจัยใช้เวลาสอน 16 คาบ หลังจากการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนตอบแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ และทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คิดเป็นร้อยละ 78.97 และ 2) จิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในภาพรวมมีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.23)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, การใช้ปัญหาเป็นฐาน, ความสามารถในการคิด, การแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์, จิตวิทยาศาสตร์

Abstract

The purposes of this research were 1) To compare the scientific problem-solving thinking for grade 5 students after Problem Based Learning against a criterion of 70%. and 2) To study the scientific mind for grade 5 students after Problem Based Learning. The sample group consisted of 21 Primary 5 students from one classroom at Watthunglor School, which is under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 3, during the first semester of the 2025 academic year. Schools were used as the unit of sampling for selection. The research instruments consisted of 1) Problem Based Learning lesson plans on the topic of Substances in Daily Life for grade 5 students. 2) A scientific problem-solving thinking test on the topic of Substances in Daily Life for grade 5 students. and 3) A scientific mind scale for grade 5 students. The study was conducted over 16 instructional periods. After the implementation of the lessons, students completed the scientific mind questionnaire and the scientific problem-solving thinking test. The statistics for data analysis comprised percentage, mean, standard deviation, and the one-sample t-test. The results revealed that 1) The students' scientific problem-solving thinking after Problem-based Learning was significantly higher than the 70 percent criterion at the .05 level (78.97%). and 2) The students' scientific mind after Problem-based Learning was at a high level ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.23).

Keywords: Learning Management, Problem Based Learning, Thinking Skills, Scientific Problem-Solving Thinking, Scientific Mind

บทนำ

ทักษะการคิดแก้ไขปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เป็นทักษะที่สำคัญของการศึกษาและมีความจำเป็นในการคิดแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้และประสบการณ์เดิมทางด้านความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและเพื่อให้ได้คำตอบของปัญหาทางวิทยาศาสตร์ (Weir, J., 1974) หรือเป็นความสามารถในการเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ได้ให้ถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมาย โดยใช้กระบวนการหรือความรู้ทักษะต่าง ๆ และความเข้าใจในปัญหา ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของผู้แก้ปัญหา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566) โดยการคิดแก้ไขปัญหาเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา ซึ่งเป็นทักษะในหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มุ่งให้นักเรียนลงมือกระทำมากกว่าหลักการ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และปรับเปลี่ยนตามความต้องการของนักเรียน ผู้สอน และสังคม นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติเพื่อใช้แก้ไขสถานการณ์ที่นักเรียนเผชิญในชีวิตประจำวัน โดยมีเป้าหมายมุ่งไปที่สมรรถนะของนักเรียน จึงยึดความสามารถที่นักเรียนพึงปฏิบัติได้เป็นหลัก พัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่อง และเชื่อมโยงความรู้สู่ชีวิตประจำวันให้นักเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ได้กำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ที่นักเรียนจำเป็นต้องเรียนเป็นพื้นฐาน โดยจัดเรียงลำดับความยากง่ายของเนื้อหาแต่ละสาระ

ในแต่ละระดับชั้นให้มีการเชื่อมโยงความรู้กับกระบวนการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความคิด มีทักษะที่สำคัญทั้งทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และทักษะในศตวรรษที่ 21 ในการค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้สามารถแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลากหลายที่ตรวจสอบได้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากคุณภาพทางการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ของประเทศไทยที่ผ่านมาไม่บรรลุผลตามที่คาดหวัง ดังจากผลการประเมินโปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) รอบปี 2022 พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยในวิชาวิทยาศาสตร์ 409 คะแนน (ค่าเฉลี่ย OECD 485 คะแนน) จัดอยู่ในอันดับที่ 58 จากทั้งหมด 81 ประเทศ ได้คะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในการสอบส่งผลให้ด้านวิทยาศาสตร์ไม่มีการเปลี่ยนแปลงทางสถิติเมื่อเทียบกับรอบการประเมินที่ผ่านมา (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2565) ซึ่งเป็นผลกระทบจากการจัดการเรียนรู้ในช่วงที่มีวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้นักเรียนขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาในการทำข้อสอบจากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test: O-NET) ปีการศึกษา 2567 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ระดับประเทศได้คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 42.87 ระดับจังหวัด ได้คะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 45.65 และระดับกลุ่มเครือข่ายร่อนพิบูลย์ 2 อำเภอร่อนพิบูลย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 3 เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมวิชาวิทยาศาสตร์ในระดับกลุ่มเครือข่ายยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าทั้งระดับประเทศและจังหวัด และต้องได้รับการปรับปรุงอย่างมาก เพราะไม่ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 ที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากำหนดไว้ จากผลการทดสอบและการจัดการเรียนรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์ข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงนักเรียนไทยยังขาดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สืบเนื่องจากการจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ในปัจจุบัน ครูต้องจัดการเรียนรู้โดยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนมีสมรรถนะสำคัญ เปลี่ยนแปลงจากการบรรยายเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ครูต้องประเมินการเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งการเรียนรู้จะมีลักษณะที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ โดยใช้สื่อต่าง ๆ และให้ลงมือปฏิบัติจริงเพื่อสร้างทักษะต่าง ๆ ให้กับนักเรียน นำไปสู่การเรียนรู้ ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นักเรียนยังไม่เข้าใจในเรื่องของการแก้ปัญหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ครูหลายคนเชื่อว่า การจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์นั้นเป็นเรื่องยาก ดังนั้น ผู้สอนจะต้องจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นให้เหมาะสม โดยจัดกิจกรรมที่เน้นความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2556) นอกจากนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา รายงานการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ไม่ได้ฝึกฝนให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้า จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายกิจกรรมไม่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน และขาดการใช้สื่อและเทคโนโลยีอีกด้วย (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2556)

จากการศึกษาพบว่า แนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำมาพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาและจิตวิทยาศาสตร์ให้กับนักเรียน นักเรียนสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจากสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ นั่นคือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่นักเรียนต้องเรียนรู้จาก

การเรียนรู้ (Gallagher, S. A., 1997) โดยใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ และต้องการศึกษาค้นคว้าข้อมูล พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักเรียน เกิดการเรียนรู้ ตามเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ (สำนักงานเลขาธิการสภา การศึกษา, 2552) โดยวิธีการจัดการเรียนรู้จะใช้ปัญหาเป็นหลัก เน้นในสิ่งที่นักเรียนอยากเรียนรู้โดยนักเรียนจะเป็น ผู้แก้ปัญหาโดยการแสวงหาข้อมูลต่าง ๆ นำไปสู่การสืบค้นหาคำตอบหรือสร้างความรู้ใหม่ แนวคิดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการการเรียนรู้ นักเรียนจะได้เผชิญกับปัญหาในสถานการณ์จริง (ทิศนา แคมมณี, 2567) ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนจากการศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดปัญหา ขั้นที่ 3 ขั้นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล ขั้นที่ 4 ขั้นสังเคราะห์ความรู้ ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปผล และขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สามารถส่งเสริมความสามารถในการคิด แก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ โดยใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ เป็นเครื่องมือในการจัดการ เรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ และต้องการศึกษาค้นคว้าข้อมูล พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ตามเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการคิดแก้ปัญหา ของตนเอง โดยครูมีหน้าที่ในการเตรียมประสบการณ์ และบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างสมบูรณ์

ดังนั้น จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ปัญหาเป็นฐาน มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และจิต วิทยาศาสตร์ มุ่งเน้นให้นักเรียนมีโอกาสรู้และทำความเข้าใจกับปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้ง ช่วยกันระดม ความคิดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาอย่างหลากหลายผ่านการลงมือปฏิบัติ นำไปสู่การแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ ตลอดจนสามารถนำไปพัฒนาตนเอง สังคม และ ประเทศชาติ ให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 70
2. เพื่อศึกษาจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มทดสอบหลังเรียน (One Shot Case Study)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียน ที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนในเครือข่ายร่อนพิบูลย์ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3 จำนวน 7 โรงเรียน รวม 7 ห้องเรียน ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง โดยมีบริบทด้านการ จัดการเรียนรู้ และด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนใกล้เคียงกัน (สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 3, 2567) กลุ่มตัวอย่างใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1

ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนวัดทุ่งหล่อ จำนวน 1 ห้องเรียน นักเรียน 21 คน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และมาตรฐาน ตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง สารในชีวิตประจำวันเพื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จากตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.3 ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งใช้ในการจัดการเรียนการสอน 16 คาบ

1.4 นำแผนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน ที่ผู้วิจัยสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพด้านความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษา เนื้อหาสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้เวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ด้านนวัตกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้างสรรค์ ด้านการวัดและประเมินผล และการทำงานสอนวิชาวิทยาศาสตร์ ตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ความสอดคล้องของการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญเรียบร้อยแล้วไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 แผน นักเรียน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เรียบร้อย เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบพิจารณาอีกครั้ง เพื่อนำไปใช้ในการวิจัยกับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2.1 ศึกษาและวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้และมาตรฐาน/ตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง สารในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้

2.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ โดยนำแนวคิดการแก้ปัญหาของ Weir, J. เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียน (Weir, J., 1974)

2.3 สร้างตารางวิเคราะห์แบบทดสอบ จำนวน 24 ข้อ เป็น 2 เท่าของแบบทดสอบที่นำไปใช้จริง และเกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ เพื่อนำไปหาคุณภาพของข้อสอบและใช้ในการวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์

2.4 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ ที่ผู้วิจัยสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพด้านความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษา และเนื้อหาในการออกข้อสอบ และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ด้านนวัตกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้างสรรค์ ด้านการวัดและประเมินผล และการทำงานสอนวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อตรวจสอบเที่ยงตรงของแบบทดสอบกับจุดประสงค์ รวมถึงความครอบคลุมของคำถาม แล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

2.5 แบบทดสอบที่ผ่านการคัดเลือกแล้วไปใช้กับนักเรียน จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่ในกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบ ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่เคยเรียนในเนื้อหาดังกล่าวมาแล้ว

2.6 นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์เป็นรายข้อ เพื่อหาค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (R) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อสอบ จากนั้นคัดเลือกแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ คัดเลือกได้ จำนวน 24 ข้อ และตัดข้อที่มีความใกล้เคียงกันโดยคำนึงน้ำหนักชั่วโมงของเนื้อหา โดยคัดเลือก จำนวน 12 ข้อ มาใช้ในแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์

2.7 แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ที่คัดเลือกแล้วไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นักเรียน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient: α) (สมโภชน์ อเนกสุข, 2554) ซึ่งค่าความเชื่อมั่น มีค่าเท่ากับ 0.90 จากนั้นจัดทำแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. แบบวัดจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียน

3.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยาาสตร์

3.2 สร้างแบบวัดจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียนตามเป้าหมายที่กำหนด โดยใช้แบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 60 ข้อ

3.3 นำแบบวัดจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียนที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพด้านความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษา และความสอดคล้องกับจิตวิทยาาสตร์ที่ต้องการวัดว่าสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ด้านนวัตกรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสร้างสรรค์ ด้านการวัดและประเมินผล และการทำงานสอนวิชาวิทยาศาสตร์ เพื่อตรวจสอบเที่ยงตรงของแบบวัดมีความสอดคล้องกับจิตวิทยาาสตร์ที่ต้องการวัดว่าสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะหรือไม่ และความเหมาะสมในการใช้ภาษา แล้วนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ

3.4 นำแบบวัดจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียน แล้วไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมปีที่ 5 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่ในกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

3.5 นำผลการทำแบบวัดจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียน มาตรวจให้คะแนนวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 4 ระดับ ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

3.6 ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบวัดจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียน โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's alpha Coefficient: α) (สมโภชน์ อเนกสุข, 2554) ซึ่งเป็นค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด มีค่าเท่ากับ 0.85 จากนั้นจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอความอนุเคราะห์ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดทุ่งหล่อ ในการเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยการใช้เครื่องมือวิจัยในการเก็บข้อมูลกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง และผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง
2. เตรียมความพร้อมนักเรียนก่อนเริ่มเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน ในระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรมด้วยตนเอง ซึ่งคุณครูจะมีการถ่ายภาพบันทึกระหว่างทำกิจกรรมการเรียนรู้
3. ดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานของชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง โดยใช้เวลาสอน 16 คาบ จำนวน 2 คาบ/สัปดาห์ คาบละ 1 ชั่วโมง
4. เมื่อดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานครบแล้ว ให้นักเรียนทำแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียน
5. ทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) โดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ จำนวน 1 ชั่วโมง
6. ตรวจสอบให้คะแนนแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และแบบวัดจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียน นำคะแนนที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เปรียบเทียบทักษะการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70 วิเคราะห์โดยใช้สถิติ One sample t-test
2. การศึกษาจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน วิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแปลความหมายตามเกณฑ์การตัดสินของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผลการวิจัย

ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่มีต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหา และจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล เป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 70

ตารางที่ 1 ผลเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน กับเกณฑ์ร้อยละ 70

การทดสอบ	n	k	$\bar{x}$	ร้อยละ	S.D.	μ_0 70%	t
หลังทดลอง	21	36	28.43	78.97	4.06	25.2	3.68*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 28.43 คิดเป็นร้อยละ 78.97

ตอนที่ 2 ผลศึกษาจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

ตารางที่ 2 ผลศึกษาจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

รายการพฤติกรรมการแสดงออก	จิตวิทยาศาสตร์		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ความอยากรู้อยากเห็น	3.30	0.55	มาก
ความซื่อสัตย์	3.49	0.49	มาก
ความใจกว้าง	3.18	0.64	ปานกลาง
ความรอบคอบ	3.48	0.75	มาก
ความพยายาม	3.46	0.62	มาก
ความมีเหตุผล	3.32	0.65	มาก
ความรับผิดชอบ	3.54	0.55	มาก
ความร่วมมือช่วยเหลือ	3.47	0.60	มาก
ความคิดสร้างสรรค์	3.19	0.66	ปานกลาง
เจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์	3.32	0.73	มาก
รวม	3.37	0.23	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า จิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในภาพรวมมีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.23) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบ มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.54$, S.D. = 0.55) รองลงมา ด้านความซื่อสัตย์ มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.49) รองลงมา ด้านความรอบคอบ มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.48$, S.D. = 0.75) รองลงมา ด้านความร่วมมือช่วยเหลือ มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.60) รองลงมา ด้านความพยายาม มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46$, S.D. = 0.62) รองลงมา ด้านความมีเหตุผลมีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.65) และด้านเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.32$, S.D. = 0.73) รองลงมา ด้านอยากรู้อยากเห็น มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.30$, S.D. = 0.55) รองลงมา ด้านความคิดสร้างสรรค์ มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.19$, S.D. = 0.66) และด้านความใจกว้าง มีจิตวิทยาศาสตร์ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.18$, S.D. = 0.64)

อภิปรายผล

1. ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ทั้งนี้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ใช้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่นักเรียนต้องเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (ทิตนา แหมมณี, 2567)

โดยใช้ปัญหาหรือสถานการณ์ซึ่งเป็นเรื่อง ใกล้ตัวปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงปัญหาที่พบบ่อยปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบชัดเจน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีความสนใจ และต้องการศึกษาค้นคว้าข้อมูล พร้อมทั้งส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะมุ่งเน้นพัฒนานักเรียนในด้านทักษะการเรียนรู้มากกว่าความรู้ที่นักเรียนจะได้มาและพัฒนาให้นักเรียนสู่การเป็นผู้ที่สามารถเรียนรู้โดยชี้นำตนเองได้ (Gallagher, S. A., 1997) โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนจากการศึกษาเอกสาร ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน โดยพบว่า ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อมเป็นขั้นตอนที่ผู้สอนเตรียมบรรยากาศในการเรียนรู้ให้กับนักเรียน ผู้สอนทบทวนความรู้เดิม โดยใช้สื่อการเรียนรู้ เช่น เกมปากกาวิเศษ เกมปริศนาคำทาย เกมน้ำผลไม้ปริศนา สื่อวิดีโอ สถานการณ์จำลอง ที่เกี่ยวกับเนื้อหาการจัดการเรียนรู้และนักเรียนร่วมกันตอบคำถาม ในเรื่อง ที่ผ่านมาหรือความรู้เดิมที่มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่ต้องเรียนรู้ใหม่ให้กับนักเรียน พร้อมทั้งชี้แจงจุดประสงค์ ในการเรียนรู้ ส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจและความพร้อมในการเรียนสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัชญา นวนกระโทก และคณะ กล่าวว่า ผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ หรือนำนักเรียนไปพบกับสถานการณ์จริง และใช้คำถามระดับสูงเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่นักเรียนอยากรู้อยากเรียนและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบได้ ซึ่งนักเรียนกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนรู้และดำเนินการค้นคว้าด้วยตนเอง (จิรัชญา นวนกระโทก และคณะ, 2562) ขั้นที่ 2 ขั้นกำหนดปัญหาเป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหา และอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับปัญหาได้ โดยผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน อยู่ใกล้ตัวนักเรียนหรือใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนต้องการที่จะแก้ปัญหา และมองเห็นปัญหา เพื่อให้เกิดความสนใจที่ค้นหาคำตอบ ส่งผลให้นักเรียนมีความสนใจอย่างมาก เพราะได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันกำหนดปัญหา มีการแบ่งหน้าที่และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างสนุกสนาน ทำให้นักเรียนสามารถระบุปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดให้ไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษฎา หัตถร และคณะ กล่าวว่า การใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันในท้องถิ่นของนักเรียนมาสร้างสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสิ่งแวดล้อม สร้างความคุ้นเคยให้นักเรียน กระตุ้นความสนใจ ทำให้นักเรียนกระตือรือร้นที่จะเรียน มองเห็นปัญหาและบอกปัญหาที่พบจากสถานการณ์ในชีวิตประจำวันได้ตรงประเด็น (กฤษฎา หัตถร และคณะ, 2560) ขั้นที่ 3 ขั้นการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นที่นักเรียนจะช่วยกันค้นคว้าข้อมูลและดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่กำหนดไว้ จากการสืบค้นอินเทอร์เน็ตตามความต้องการอย่างอิสระ เพื่อวางแผนในการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลายจากการกำหนดปัญหา เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและสามารถค้นคว้าหาความรู้ เพื่อจะนำมาเลือกวิธีและออกแบบการแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล ซึ่งนักเรียนมีการแบ่งหน้าที่ในการทำงานอย่างชัดเจน ขั้นที่ 4 ขั้นสังเคราะห์ความรู้ เป็นขั้นที่นักเรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลที่ได้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน พร้อมทั้งระดมความคิดในการหาแนวทางการแก้ปัญหา อภิปรายผล และสังเคราะห์ความรู้ที่ได้มาจากการลงมือปฏิบัติในการแก้ไขสถานการณ์ปัญหาจากแผนผังความคิด ส่งผลให้นักเรียนสามารถตอบคำถามของปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดได้ถูกต้องและชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กล่าวว่า นักเรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้านั้นมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน อภิปรายผล และสังเคราะห์ความรู้ที่ได้มาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปผล เป็นขั้นที่นักเรียนนำผลที่ได้จากการแก้ไขปัญหามาสรุปเป็นองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหา ส่งผลให้นักเรียนสามารถสรุปสามารถสรุปคำตอบหรือคุณค่าอันเกิดจากการคิดแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่กำหนดได้ จากการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาและสามารถสรุปพร้อมตอบคำถาม ในใบกิจกรรมการทดลองได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาณุพล โสมูล กล่าวว่า นักเรียนนำความรู้ที่ได้ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล จากแหล่งการเรียนรู้ ด้วยวิธีการอันหลากหลาย มาแลกเปลี่ยนความรู้ ผ่านการอภิปรายและสังเคราะห์ เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน (ภาณุพล โสมูล, 2565) และขั้นที่ 6 ขั้นนำเสนอและประเมินผลงาน เป็นขั้นที่นักเรียน นำข้อมูลและนำเสนอเป็นผลงานที่สามารถตอบคำถามหรือแก้ปัญหาได้สำเร็จโดยใช้แผนผังความคิด โดยนักเรียน ทุกกลุ่มรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาร่วมกันประเมินผลงานในการสะท้อนผล โดยให้คำแนะนำส่งเสริม ดิชม เพื่อนำไป ปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไป ส่งผลให้นักเรียนสามารถนำเสนอวิธีการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ได้ตามกลุ่มของตนเองได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ทำให้นักเรียนมีทักษะการคิดแก้ปัญหา ทางวิทยาศาสตร์ และสอดคล้องกับงานวิจัย ของ อาณัติ ชันทจันทร์ และคณะ กล่าวว่า เป็นการนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา และผลงานของการเรียนรู้ตั้งแต่แรก จนตอบคำถามหรือแก้ปัญหาได้สำเร็จ โดยให้สมาชิกในกลุ่ม และกลุ่มอื่นได้มีส่วนในการสะท้อนผล ให้ผลย้อนกลับ โดยให้คำแนะนำส่งเสริม ดิชม เพื่อนำไปปรับปรุงการทำงานในครั้งต่อไป (อาณัติ ชันทจันทร์ และคณะ, 2561)

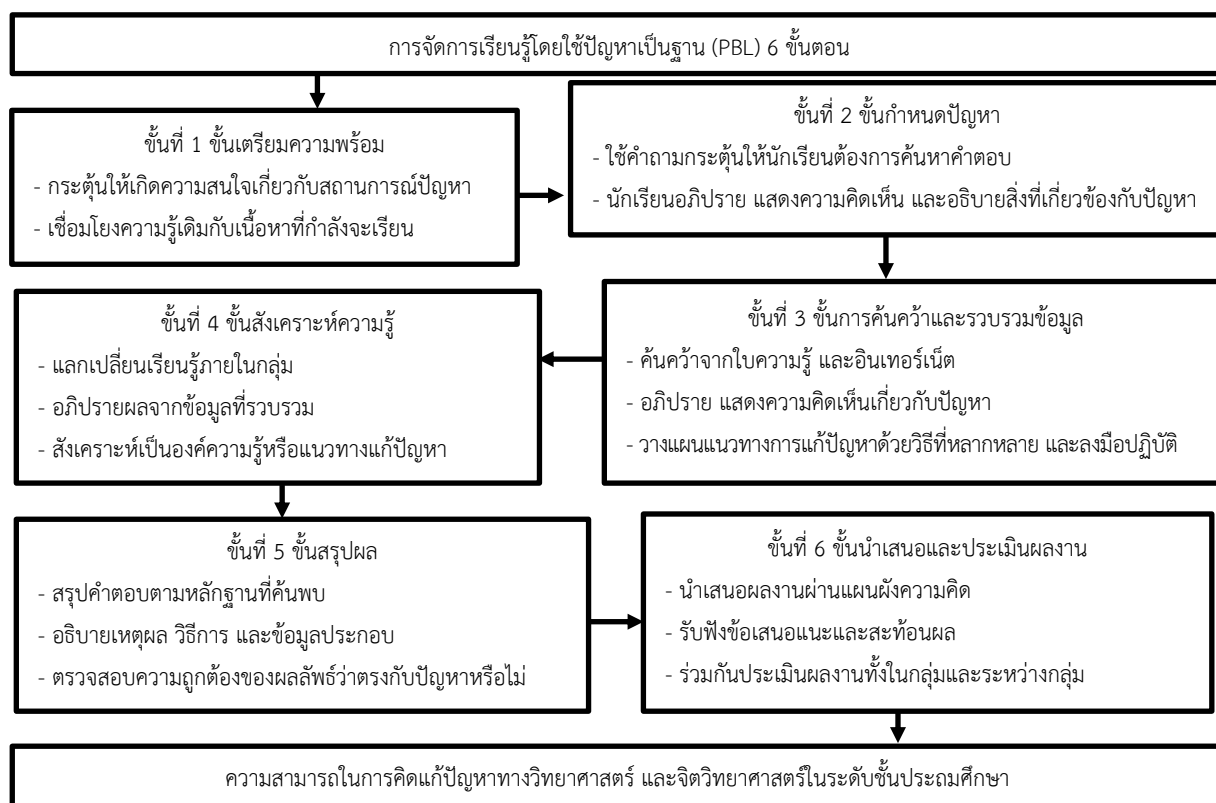
2. ผลศึกษาจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า จิตวิทยาาสตร์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งนักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยจิตวิทยาาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 3 อันดับสูงสุด คือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความรอบคอบ ตามลำดับ โดยเฉพาะในด้านความรับผิดชอบ พบว่า นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และมีการกำหนดสถานการณ์ปัญหา ที่เป็นเรื่องใกล้ตัวนักเรียนส่งผลให้เกิดความสนใจและอยากเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองทุกขั้นตอน โดยมีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก และคอยให้คำแนะนำ สอดคล้องกับงานวิจัย จิราภรณ์ เนาวงค์ และวาสนา กิรติจำเริญ พบว่า ความรับผิดชอบ มีคะแนนเฉลี่ยจิตวิทยาาสตร์สูงเป็นอันดับที่ 3 เนื่องจากจิตวิทยาาสตร์ เป็นคุณลักษณะ ที่ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อการคิด การกระทำ และการตัดสินใจในการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สามารถปรากฏเป็นพฤติกรรมที่สำคัญ ทำให้นักเรียนซึมซับธรรมชาติของวิทยาศาสตร์ และมีทัศนคติที่ดีต่อวิชา วิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ อย่างเต็มที่ โดยเน้นให้นักเรียนมีโอกาสใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อหาหนทางแก้ปัญหา ซึ่งจะช่วย พัฒนาจิตวิทยาาสตร์ไปในเวลาเดียวกัน การมอบหมายให้ทำกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อฝึก การทำงานร่วมกับผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ฝึกความรับผิดชอบต่องาน รับผิดชอบต่อสถานการณ์ปัญหาที่เป็นปัญหาสังคมในปัจจุบัน การหยิบยกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสามารถสร้าง จิตวิทยาาสตร์ได้ดี (จิราภรณ์ เนาวงค์ และวาสนา กิรติจำเริญ, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์เพชร ไปเจอะ และวาสนา กิรติจำเริญ พบว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ความรับผิดชอบมีคะแนนเฉลี่ยจิตวิทยาาสตร์มากที่สุด เนื่องจากนักเรียนมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนจะร่วมเสนอความคิดเห็นช่วยกัน และ รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองที่ได้รับมอบหมาย มีความมุ่งมั่นในการทำงาน และสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน (พิมพ์เพชร ไปเจอะ และวาสนา กิรติจำเริญ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สถาบันส่งเสริมการสอน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกล่าวว่า จิตวิทยาาสตร์เป็นความมุ่งมั่นภายในจิตใจที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ให้สำเร็จด้วยดี

และตระหนักถึงผลของงานที่จะส่งผลกระทบต่อสังคม มีความละเอียดรอบคอบในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความคาดหวังของ (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2555) สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กล่าวว่า จิตวิทยาศาสตร์ เป็นคุณลักษณะหรือลักษณะนิสัยของบุคคลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาหาความรู้ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551) สอดคล้องกับแนวคิดของ กระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่า นักเรียนจะมีบทบาทในการเรียนรู้ และถูกส่งเสริมผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เอื้อให้นักเรียน ได้กำหนดปัญหาเพื่อหาคำตอบ ทำการสืบค้น ค้นคว้าข้อมูล ทำให้นักเรียนได้พัฒนาจิตวิทยาศาสตร์ของตนเองในหลายด้าน เช่น ความรอบคอบ ความรับผิดชอบ ความสนใจใฝ่รู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฏิวัติ จันทนุกุลม และคณะ ผลการวิจัยพบว่า จิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าการเรียนรู้แบบปกติ (ปฏิวัติ จันทนุกุลม และคณะ, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

แบบจำลองการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) 6 ขั้นตอน ที่มีผลต่อความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และจิตวิทยาศาสตร์ในระดับชั้นประถมศึกษา โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขั้นตอนจากการศึกษาเอกสาร ดังนี้

ภาพที่ 1 แบบจำลองการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) 6 ขั้นตอน

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 28.43 คิดเป็นร้อยละ 78.97 และผลศึกษาจิตวิทยาาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 หลังการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ในภาพรวมมีจิตวิทยาาสตร์ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.23) ในภาพรวมมีจิตวิทยาาสตร์ในระดับมาก โดย 7 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความรอบคอบ ด้านความร่วมมือช่วยเหลือ ด้านความพยายาม ด้านความมีเหตุผล และด้านเจตคติที่ดีต่อวิทยาศาสตร์ มีจิตวิทยาาสตร์ในระดับมาก และ 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านอยากรู้อยากเห็น ด้านความคิดสร้างสรรค์ และด้านความใจกว้าง มีจิตวิทยาาสตร์ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ การนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีความสำคัญทุกขั้นตอน โดยเฉพาะ ขั้นตอนกำหนดปัญหา ซึ่งเป็นขั้นตอนเป็นขั้นที่นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหา และอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาได้ โดยผู้สอนจัดสถานการณ์ต่าง ๆ หรือใช้คำถามกระตุ้นให้นักเรียนต้องการที่จะแก้ปัญหา และมองเห็นปัญหา เพื่อให้เกิดความสนใจที่ค้นหาคำตอบ ซึ่งครูนำสถานการณ์ปัญหาที่น่าสนใจ ส่งผลให้นักเรียนเห็นความสำคัญของปัญหาและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรควบคุมเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนอย่างเหมาะสมเพื่อให้นักเรียนได้คิดและแสดงผลงานออกมาให้ดีที่สุด ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบแผนการทดลองเป็น One Shot Case Study ซึ่งยังมีข้อจำกัดไม่มีกลุ่มเปรียบเทียบชัดเจน โดยผู้วิจัยมีการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ การศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยาาสตร์พบว่า จิตวิทยาาสตร์ด้านความใจกว้างมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตวิทยาาสตร์ ในด้านนี้ และควรศึกษาว่าจะใช้นวัตกรรมสื่อเทคโนโลยีในการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ขนาดโรงเรียน หรือโรงเรียนที่อยู่ในเขตเมืองกับโรงเรียนที่อยู่นอกเขตเมือง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กฤษฎา หัตถพร และคณะ. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเรื่องสิ่งแวดล้อมที่มีต่อทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จังหวัดภูเก็ต. วารสารบริหารธุรกิจและภาษา, 5(2), 46-51.
- จิรัชญา นวนกระโทก และคณะ. (2562). ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการใช้คำถามระดับสูงที่มีต่อ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์และความสามารถในการคิดแก้ปัญหา เรื่องอาหารกับการดำรงชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(4), 93-106.

- จิราภรณ์ เนาวงค์ และวาสนา กิรติจำเริญ. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหน่วยการเรียนรู้ สารชีวโมเลกุล ความสามารถในการแก้ปัญหา และจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา) สาขามนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์, 7(3), 32-43.
- ทิตนา แหมมณี. (2567). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปวิวัติ จันทนกุลม และคณะ. (2563). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ความสามารถในการแก้ปัญหา และจิตวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานและการจัดการเรียนรู้แบบปกติ. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 22(1), 123-133.
- พิมพ์เพชร ไปเจอะ และวาสนา กิรติจำเริญ. (2563). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และจิตวิทยาศาสตร์ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด. วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 15(2), 239-251.
- ภาณุพล โสมูล. (2565). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศิลปากร (มัธยมศึกษา) (Problem-based Learning). วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 2(1), 18-29.
- สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2555). การวัดผลประเมินผลวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด มหาชน.
- _____. (2556). คู่มือการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- _____. (2565). การแถลงข่าวผลการประเมิน PISA 2022. เรียกใช้เมื่อ 6 ธันวาคม 2567 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/>
- _____. (2566). การจัดการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- สมโภชน์ อเนกสุข. (2554). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 3). ชลบุรี: กองบริการการศึกษา สำนักงานอธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา.
- สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. (2567). ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2567. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤษภาคม 2568 จาก http://www.nst3.go.th/?page_id=9874
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). หลักสูตรฐานสมรรถนะ. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- _____. (2552). ข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษา ในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552 - 2561). กรุงเทพมหานคร: บริษัท พริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- อาณัติ ชันทจันทร์ และคณะ. (2561). การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ เรื่อง สิ่งมีชีวิตในสิ่งแวดล้อม โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง. วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University, 11(1), 1157-1174.
- Gallagher, S. A. (1997). Problem Based Learning: Where Did It Come from, What Does It Do, and Where Is It Going?. Journal for the Education of the Gifted, 20(4), 332-362.
- Weir, J. (1974). Problem solving is everybody's Problem. The Science Teacher, 41(4), 16-18.

แนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา มณฑลกว่างสี*

GUIDELINES FOR MODERN ORGANIZATION MANAGEMENT OF VOCATIONAL COLLEGES, GUANGXI

เกา ฉวนโฮ่ยว, พัชรา เดชโฮม, นิรันดร์ สุธิ์นิรันดร์, สรายุทธ์ เศรษฐขจร, จิตติวิสุทธิ์ วิมุตติปัญญา*

Gao Chuanyou, Pachara Dejhome, Niran Suteeniran, Sarayut Setkajorn, Jittawisut Wimuttipanya*

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Jittawisut21@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาของมณฑลกว่างสี 2) กำหนดแนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาของมณฑลกว่างสี การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยทำการศึกษาจากผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 248 คนจาก 10 วิทยาลัยอาชีวศึกษาของมณฑลกว่างสี โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มและการสุ่มอย่างง่ายในการเลือกตัวอย่างจากวิทยาลัยอาชีวศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ .87 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาของมณฑลกว่างสีอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu = 3.04$, $\sigma = 1.16$) ใน 6 ด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเป็นพันธมิตรระหว่างวิทยาลัยและอุตสาหกรรม ตามด้วยบริการทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรการศึกษา ความสามารถดิจิทัลของอาจารย์ การพัฒนานักศึกษา และระบบหลักสูตรซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการพัฒนา 1) การปรับปรุงการจัดสรรทรัพยากรการศึกษา 2) การพัฒนาระบบหลักสูตรที่มีวิทยาศาสตร์ 3) การเสริมสร้างความสามารถดิจิทัลของอาจารย์ 4) การพัฒนาความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยและอุตสาหกรรม 5) การปรับปรุงการพัฒนานักศึกษา และ 6) การปรับปรุงบริการทางสังคม ซึ่งมีทั้งหมด 6 แนวทาง รวม 34 มาตรการ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษาผ่านการมีส่วนร่วมและยกระดับคุณภาพองค์กรที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกสู่ความยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่, วิทยาลัยอาชีวศึกษา, แนวทางการบริหารจัดการองค์กร, กว่างซี

Abstract

This study aimed to 1) Examine the level of modern organizational management in vocational colleges in Guangxi Province and 2) Identify guidelines for modern organizational management in vocational colleges in Guangxi Province. The research employed a mixed-methods approach, surveying 248 middle-level managers from 10 vocational colleges in Guangxi Province. Stratified random sampling and simple random sampling were used to select the sample. The research instrument was a questionnaire with a content validity index of 1.00 and a reliability coefficient of .87. Data was analyzed using percentages, means, and standard deviations. The results showed that the level of modern organizational management in vocational colleges in Guangxi Province was moderate ($\mu = 3.04$, $\sigma = 1.16$) across six areas. The areas with the highest to lowest means were: college-industry partnership (highest mean), followed by social services, educational resource allocation, teachers' digital capabilities, student development (lowest mean), and curriculum system (lowest mean). The researchers propose six development approaches comprising 34 measures: 1) Improving the allocation of educational resources 2) Developing a science-based curriculum system 3) Enhancing the digital capabilities of faculty 4) Developing collaboration between colleges and industry 5) Improving student development, and 6) Improving social services. The assessment of the appropriateness and feasibility of these approaches showed a high level of effectiveness, reflecting the management of educational resources through participation and the enhancement of organizational quality to keep pace with the changing global society towards sustainability.

Keywords: Modern Organizational Management, Vocational Colleges, Organizational Management Guidelines, Guangxi

บทนำ

การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่เป็นการปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคดิจิทัล องค์กรต้องให้ความสำคัญกับนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การสื่อสารภายใน ต้องโปร่งใส รวดเร็ว และเปิดโอกาสให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้นำองค์กรควรมีวิสัยทัศน์ เปิดรับความคิดเห็น และสามารถปรับกลยุทธ์ได้อย่างยืดหยุ่น นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะของบุคลากรอย่างต่อเนื่องถือเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้องค์กรแข่งขันได้ในระยะยาว องค์กรสมัยใหม่ยังต้องให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคมควบคู่ไปกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกัน แนวทางเหล่านี้จะทำให้องค์กรเติบโตอย่างมั่นคงในยุคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งการศึกษาด้านการอาชีวศึกษาซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการศึกษาทั่วโลก ได้รับความสนใจจากชุมชนระหว่างประเทศในด้านการพัฒนาและวิวัฒนาการ การศึกษาด้านอาชีวศึกษามีการเริ่มต้นขึ้นในช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรมและได้พัฒนาขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามการพัฒนาเทคโนโลยีที่รวดเร็ว หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศที่พัฒนาในตะวันตกได้ให้ความสำคัญ

กับการศึกษาด้านอาชีวศึกษาเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการด้านการศึกษาและการพัฒนาเศรษฐกิจ และเร่งรัดการพัฒนาการศึกษาด้านอาชีวศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั่วโลกมีวิทยาลัยอาชีวศึกษาที่สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของตนเอง เช่น วิทยาลัยชุมชนในสหรัฐอเมริกาและแคนาดา วิทยาลัยเทคนิคหลายสาขาและสถาบันวิจัยการศึกษาด้านเทคนิคในสหราชอาณาจักร วิทยาลัยเทคนิคระยะสั้นในฝรั่งเศส และโรงเรียนอาชีวศึกษาระดับสูงในรัสเซีย องค์การเหล่านี้มีเป้าหมายในการฝึกอบรมบุคลากรที่มีทักษะสูงในด้านเทคโนโลยี การศึกษาด้านอาชีวศึกษามี 2 รูปแบบหลักในประเทศตะวันตกที่พัฒนาแล้ว รูปแบบแรก คือ ระบบการศึกษาด้านอาชีวศึกษาและเทคนิคระดับสูง ซึ่งเป็นการศึกษาเต็มเวลา รูปแบบที่สอง คือ วิธีการฝึกอบรมระยะสั้น ซึ่งมักจะเป็นการศึกษาอาชีวศึกษาและเทคนิคที่ไม่เป็นทางการ (Yuqiang, L., 2025) ระบบการศึกษาด้านอาชีวศึกษาในเยอรมนีผสมผสานการศึกษาจากโรงเรียนและการฝึกอบรมในสถานประกอบการ ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้รับการฝึกทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้ทันที และส่งเสริมการใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีและการถ่ายโอนความรู้เพื่อพัฒนาและยกระดับคุณภาพองค์กรสู่ความเป็นเลิศ และถือเป็นรูปแบบที่ประสบความสำเร็จในด้านการศึกษาอาชีวศึกษา ในรูปแบบการศึกษาด้านอาชีวศึกษาที่ประสบความสำเร็จ การร่วมมือระหว่างรัฐบาล ธุรกิจ และสถาบันการศึกษามีความสำคัญ ตัวอย่างเช่น โครงการ Skills Future ของสิงคโปร์ ส่งเสริมให้บุคคลพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของการพัฒนาเศรษฐกิจโดยการให้โอกาสและทรัพยากรในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Xianghui, J., 2024) การพัฒนาอาชีวศึกษาในหลายประเทศทั่วโลกได้แสดงให้เห็นถึงแนวโน้มการกระจายตัวและนวัตกรรม ผ่านการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมการฝึกอบรมทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความก้าวหน้าของสังคมได้อย่างยั่งยืน

ในบริบททางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การบริหารจัดการองค์กรของวิทยาลัยอาชีวศึกษากำลังเผชิญกับความท้าทายและโอกาสที่ไม่เคยมีมาก่อน การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ระบบหลักสูตรที่มีนวัตกรรม ความสามารถดิจิทัลของอาจารย์ที่เพิ่มขึ้น การพัฒนานักศึกษาทั้งในด้านวิชาชีพและส่วนบุคคล ความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยและอุตสาหกรรม และบริการทางสังคมที่กระตือรือร้นเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับความสำเร็จของการศึกษาอาชีวศึกษา มิติการบริหารจัดการเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพากัน แต่ยังเสริมสร้างซึ่งกันและกันและสร้างระบบนิเวศการศึกษาที่มีพลศาสตร์และเชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรมีผลโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของโรงเรียน ตามที่ Ying, L. et al. กล่าวว่ากลยุทธ์การจัดสรรทรัพยากรที่เหมาะสมสามารถเพิ่มผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญ วิทยาลัยอาชีวศึกษาควรใช้ระบบการจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้แน่ใจว่ามีการจัดสรรทุน สิ่งอำนวยความสะดวก เทคโนโลยี และทรัพยากรมนุษย์อย่างเหมาะสม (Ying, L. et al., 2021) เพื่อสนับสนุนการบริการการศึกษาที่มีคุณภาพ ในด้านการออกแบบระบบหลักสูตร Billett เน้นความสำคัญของการบูรณาการอย่างใกล้ชิดกับความต้องการของอุตสาหกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาควรปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ แนะนำการสอนที่เน้นการปฏิบัติและรูปแบบการศึกษาใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงาน (Tianzuo, Y. et al., 2024) นอกจากนี้ การจัดตั้งหลักสูตรสหวิทยาการสามารถช่วยให้นักเรียนพัฒนาความสามารถโดยรวมและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งจะวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับอาชีพในอนาคตของพวกเขา ความสามารถด้านดิจิทัลของอาจารย์มีความสำคัญเป็นพิเศษในการศึกษาสมัยใหม่ ด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรวดเร็ว อาจารย์จำเป็นต้องเรียนรู้เครื่องมือและวิธีการสอนใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสอน

วิทยาลัยอาชีวศึกษาควรจัดการฝึกอบรมวิชาชีพเพื่อกระตุ้นให้อาจารย์เรียนรู้และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน การพัฒนานักศึกษาอย่างครบวงจรเป็นเป้าหมายหลักของการศึกษาอาชีวศึกษา นอกเหนือจากการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาควรให้ความสำคัญกับการเติบโตส่วนบุคคล ความรับผิดชอบต่อสังคม และความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักเรียน (Guo, R. S., 2018) โดยการให้กิจกรรมนอกหลักสูตร โอกาสฝึกงาน และการฝึกฝนทางสังคม วิทยาลัยสามารถช่วยให้นักเรียนสร้างความมั่นใจและพัฒนาความสามารถโดยรวม การร่วมมือระหว่างวิทยาลัยและอุตสาหกรรมเป็นลักษณะสำคัญของการศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งให้เวทีสำหรับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและส่งเสริมความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างเนื้อหาการศึกษาและความต้องการงาน (Roxanne, B. D., 2023) ผ่านความร่วมมือกับธุรกิจ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสามารถปรับหลักสูตรให้ทันเวลา ให้โอกาสฝึกงานและการจ้างงาน และเพิ่มความสามารถทางวิชาชีพของนักเรียน บริการทางสังคมสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในการพัฒนาสังคม โดยการเข้าร่วมบริการชุมชน การฝึกอบรมทักษะ และโครงการสวัสดิการสาธารณะ วิทยาลัยอาชีวศึกษาสามารถเสริมสร้างอิทธิพลทางสังคมของตนและช่วยให้นักเรียนสร้างความรับผิดชอบทางสังคมและส่งเสริมการพัฒนาสังคมที่มีความสามัคคี (Zhang, H. et al., 2023) สรุปได้ว่า การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาจำเป็นต้องพิจารณาหลายมิติอย่างครบถ้วน เช่น การจัดสรรทรัพยากร ระบบหลักสูตร ความสามารถของอาจารย์ การพัฒนานักศึกษา ความร่วมมือกับอุตสาหกรรม และบริการทางสังคม ผ่านการนวัตกรรมและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การศึกษาอาชีวศึกษาสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับนักเรียน และสร้างบุคลากรที่มีทักษะสูงที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมในอนาคต

ในระดับชาติ นโยบายการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่สำหรับวิทยาลัยอาชีวศึกษาควรปรับให้สอดคล้องกับทิศทางของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งเน้นที่การเพิ่มขีดความสามารถของแรงงานและเตรียมพร้อมนักเรียนให้พร้อมรับความท้าทายในโลกของการทำงาน นโยบายเหล่านี้ควรครอบคลุมการพัฒนาหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรม สร้างความสามารถดิจิทัลให้กับผู้สอน และจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน โดยมีแนวทางการทำงานร่วมกันระหว่างรัฐบาลและธุรกิจเพื่อส่งเสริมการพัฒนาอาชีวศึกษาที่ยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาของมณฑลกว่างซี
2. กำหนดแนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาของมณฑลกว่างซี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาความมุ่งเน้นไปที่ผู้บริหารระดับกลางในวิทยาลัยอาชีวศึกษาของมณฑลกว่างซี โดยศึกษาระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ และจัดทำและประเมินแนวทางในการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซี

ประชากร ประชากรของการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับกลาง 248 คน จากวิทยาลัยอาชีวศึกษาระดับสูง 10 แห่ง ในภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก ตะวันตกและภาคกลางของกว่างซี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามแบ่งออกเป็นหลายส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สํารวจข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกตามพื้นฐานการศึกษา ตำแหน่ง และแผนก

ส่วนที่ 2 สํารวจระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซี เกณฑ์ในการตีความข้อมูลโดยใช้มาตรวัด 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ที่สูงสุด
- 4 หมายถึง ระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ที่สูง
- 3 หมายถึง ระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ที่ปานกลาง
- 2 หมายถึง ระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ที่ต่ำ
- 1 หมายถึง ระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ที่ต่ำที่สุด

การตีความข้อมูลค่าคะแนนเฉลี่ยจะใช้ตามหลักการของ Rensis Likert ดังนี้

- 4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับสูงสุด
- 3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับสูง
- 2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง
- 1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับต่ำ
- 1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับต่ำที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา
2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซี จากนั้นนักวิจัยได้ส่งเค้าร่างของแบบสอบถามไปให้ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อทบทวนและปรับปรุงเนื้อหาตามข้อเสนอแนะ
3. การตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (IOC) ของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่าเท่ากับ 1.00
4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
5. แจกแบบสอบถามให้กับผู้บริหารระดับกลาง 30 คน ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซีเพื่อทดสอบ (Try-out) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามโดยใช้ค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha Coefficient มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ .87
6. ใช้แบบสอบถามกับผู้บริหารระดับกลาง 248 คนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซี ซึ่งมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) ระดับอธิการบดี 2) รองอธิการบดี 3) ผู้ช่วยอธิการบดี 4) คณบดี 5) รองคณบดี 6) ผู้อำนวยการสำนักงาน 7) รองผู้อำนวยการสำนักงาน และ 8) หัวหน้าวิชาการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อทำการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารระดับกลาง 248 คนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกวางซี

2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับผู้บริหารระดับกลาง 248 คนในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกวางซี โดยมีแบบสอบถามทั้งหมด 248 ชุดที่ได้รับการตอบกลับ ซึ่งมีอัตราการตอบกลับ 100%

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและจำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่มโดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์วัตถุประสงค์ของการวิจัยในเรื่องแนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกวางซี มีดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการองค์กรในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกวางซี 2) เพื่อจัดทำแนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกวางซี

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอ ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหารที่เข้าร่วมในการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา จะถูกจัดหมวดหมู่ตามโรงเรียน เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งวิชาชีพ และปีของประสบการณ์การทำงาน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหารที่เข้าร่วมในการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา จะถูกจัดหมวดหมู่ตามโรงเรียน เพศ, อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งวิชาชีพ และปีของประสบการณ์การทำงาน

N = 248			
ด้าน	ข้อมูลส่วนบุคคล	ความถี่	ร้อยละ
ชื่อสถานศึกษา	วิทยาลัยอาชีวศึกษาอุ้งโจว	23	9.27
	วิทยาลัยอาชีวศึกษาจางซาน	19	7.66
	วิทยาลัยอาชีวศึกษาเป่ย์ไห่	27	10.89
	วิทยาลัยเกษตรกรรมหยู่หลิน	22	8.87
	วิทยาลัยอาชีวศึกษาป๋ายเซ่อ	24	9.68
	วิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคสมัยใหม่กว่างซี	27	10.89
	วิทยาลัยเกษตรกรรมกู่หลิน	23	9.27
	วิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิควิศวกรรมสิ่งแวดล้อมกว่างซี	28	11.29
	วิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิคกว่างซี	30	12.10
	วิทยาลัยอาชีวศึกษาและเทคนิควิศวกรรมเกษตรกว่างซี	25	10.08
รวม		248	100.00
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี	30	12.10
	ปริญญาโท	165	66.53
	ปริญญาเอก	53	21.37
รวม		248	100.00

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหารที่เข้าร่วมในการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา จะถูกจัดหมวดหมู่ตามโรงเรียน เพศ, อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งวิชาชีพ และปีของประสบการณ์การทำงาน (ต่อ)

N = 248

ด้าน	ข้อมูลส่วนบุคคล	ความถี่	ร้อยละ
อายุ	25 ปี หรือต่ำกว่า	6	2.42
	26 - 35 ปี	41	16.53
	36 - 45 ปี	76	30.65
	46 - 55 ปี	83	33.47
	รวม	248	100.00
ตำแหน่งวิชาชีพ	ผู้ช่วยสอน	24	9.68
	อาจารย์หรือตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์	59	23.79
	รองศาสตราจารย์	110	44.35
	ศาสตราจารย์	55	22.18
	รวม	248	100.00
ประสบการณ์ในการทำงาน	ไม่เกิน 5 ปี	9	3.63
	5 - 10 ปี	21	8.47
	11 - 15 ปี	58	23.39
	16 - 20 ปี	98	39.52
	มากกว่า 20 ปี	62	25.00
	รวม	248	100.00

จากตารางที่ 1 จากการสำรวจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเพศชาย มีจำนวน 111 คน คิดเป็น 44.76% และผู้ตอบแบบสอบถามเพศหญิง มีจำนวน 137 คน คิดเป็น 55.24%

ในด้านระดับการศึกษา ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 30 คน หรือคิดเป็น 12.10% สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 165 คน หรือคิดเป็น 66.53% สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท และผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 53 คน หรือคิดเป็น 21.37% สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก

การกระจายตามช่วงอายุของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายละเอียด ดังนี้ 6 คน หรือ 2.42% มีอายุ 25 ปี หรือน้อยกว่า 41 คน หรือ 16.53% มีอายุระหว่าง 26 - 35 ปี 76 คน หรือ 30.65% มีอายุระหว่าง 36 - 45 ปี 83 คน หรือ 33.47% มีอายุระหว่าง 46 - 55 ปี 42 คน หรือ 16.94% มีอายุ 56 ปีขึ้นไป

ในด้านตำแหน่งทางวิชาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม 24 คน หรือ 9.68% เป็นผู้ช่วยสอน 59 คน หรือ 23.79% เป็นอาจารย์หรือตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ 110 คน หรือ 44.35% เป็นรองศาสตราจารย์ 55 คน หรือ 22.18% เป็นศาสตราจารย์

ในด้านประสบการณ์การทำงาน 9 คน หรือ 3.63% มีประสบการณ์ทำงานน้อยกว่า 5 ปี 21 คน หรือ 8.47% มีประสบการณ์ทำงาน 5 - 10 ปี 58 คน หรือ 23.39% มีประสบการณ์ทำงาน 11 - 15 ปี 98 คน หรือ 39.52% มีประสบการณ์ทำงาน 16 - 20 ปี 62 คน หรือ 25.00% มีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 20 ปี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการองค์กรในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซี

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาระดับการบริหารจัดการองค์กรในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซี

N = 248

การวิเคราะห์ระดับการจัดการองค์กรสมัยใหม่ ในวิทยาลัยอาชีวศึกษา	μ	σ	แปลผล
การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา	3.16	1.17	ปานกลาง
ระบบหลักสูตร	2.66	1.18	ปานกลาง
ความสามารถด้านดิจิทัลของอาจารย์	2.98	1.20	ปานกลาง
ความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยและอุตสาหกรรม	3.33	1.10	ปานกลาง
การพัฒนานักศึกษา	2.86	1.19	ปานกลาง
บริการสังคม	3.27	1.13	ปานกลาง
รวม	3.04	1.16	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ระดับการจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว่างซีอยู่ในระดับปานกลางในทั้ง 6 ด้าน ($\mu = 3.04$, $\sigma = 1.16$) เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดไปจนถึงต่ำสุด ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยและอุตสาหกรรม ($\mu = 3.33$, $\sigma = 1.10$) บริการสังคม ($\mu = 3.27$, $\sigma = 1.13$) การจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา ($\mu = 3.16$, $\sigma = 1.17$) ความสามารถด้านดิจิทัลของอาจารย์ ($\mu = 2.98$, $\sigma = 1.20$) การพัฒนานักศึกษา ($\mu = 2.86$, $\sigma = 1.19$) ระบบหลักสูตร ซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\mu = 2.66$, $\sigma = 1.18$)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซี ปรากฏผล ดังต่อไปนี้

แนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาในมณฑลกว่างซี ประกอบด้วย 1) การปรับปรุงการจัดสรรทรัพยากรการศึกษา 2) การพัฒนาระบบหลักสูตรที่มีวิทยาศาสตร์ 3) การเสริมสร้างความสามารถดิจิทัลของอาจารย์ 4) การพัฒนาความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยและอุตสาหกรรม 5) การปรับปรุงการพัฒนานักศึกษา และ 6) การปรับปรุงบริการทางสังคม ซึ่งมีทั้งหมด 6 แนวทาง รวม 34 มาตรการ ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางอยู่ในระดับสูง ซึ่งสะท้อนการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษาผ่านการมีส่วนร่วมและยกระดับคุณภาพองค์กรที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกสู่ความยั่งยืน โดยการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่นั้นเป็นกระบวนการที่ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เทคโนโลยี และความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย องค์กรในยุคปัจจุบันควรเน้นการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความซ้ำซ้อนของงาน การสื่อสารภายในองค์กรต้องโปร่งใส เปิดกว้าง และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรี ผู้นำองค์กรต้องมีทักษะการบริหารที่ยืดหยุ่น มีวิสัยทัศน์ และสามารถขับเคลื่อนทีมงานให้ก้าวไปสู่เป้าหมายร่วมกัน

ซึ่งองค์กรควรสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สอดคล้องกับความต้องการในอนาคต การสร้างวัฒนธรรมที่เน้นความคิดสร้างสรรค์และการทำงานเป็นทีมช่วยกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ การให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมภาพลักษณ์และค่านาเชื่อถือขององค์กรที่นำไปสู่องค์กรสมัยใหม่บนมาตรฐานการรับมือกับความท้าทายที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้การพัฒนาและเจริญเติบโตได้อย่างมั่นคงในระยะยาว

อภิปรายผล

การวิจัยแนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา มณฑลกลวงสี่ มีพบว่า ระดับของการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษามณฑลกลวงสี่อยู่ในระดับปานกลาง ระบบหลักสูตรโดยรวมอยู่ในระดับต่ำ มีเหตุผลเชิงปฏิบัติที่สะท้อนอยู่ในสามด้านหลัก ๆ ดังนี้ 1) ลักษณะของระบบหลักสูตรไม่ชัดเจน ระบบวิชาทางเทคนิคของหลักสูตรไม่มีความโดดเด่น ขาดการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติ และเนื้อหาหลักสูตรมีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม่เพียงพอ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะที่แท้จริงของนักศึกษาและแนวทางอาชีพของพวกเขา 2) การบูรณาการระหว่างระบบหลักสูตรกับอุตสาหกรรมไม่แน่นแฟ้น ระดับของความสอดคล้องระหว่างทรัพยากรการเรียนการสอนกับการพัฒนาอุตสาหกรรมอยู่ในระดับต่ำ ความต้องการบุคลากรการสอนและผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรมไม่สอดคล้องกัน และโครงการความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการยังไม่แน่นแฟ้นเพียงพอ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะที่แท้จริงและความสามารถในการแข่งขันในการจ้างงานของนักศึกษา 3) กลยุทธ์การพัฒนาของระบบหลักสูตรมีข้อบกพร่อง การละเลยแนวโน้มการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างหลักสูตรกับความต้องการทางอาชีพที่แท้จริง การออกแบบโมดูลของหลักสูตรไม่มีความสมเหตุสมผล และขาดความเชื่อมโยงระหว่างโมดูล ปัญหาเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาอาชีพของนักศึกษา ผลการวิเคราะห์ทั้งชี้ว่าการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ในวิทยาลัยอาชีวศึกษามณฑลกลวงสี่ยังคงต้องได้รับการส่งเสริมและปรับปรุงเพิ่มเติม ซึ่งมุมมองเหล่านี้สอดคล้องกับ Liu, M. & Xu, E. กล่าวว่า การพัฒนาการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพของการพัฒนาทักษะทางปฏิบัติของนักศึกษา การขาดการออกแบบดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของนักศึกษาและแนวโน้มการพัฒนาอาชีพในสถานที่ทำงาน เนื้อหาของหลักสูตรต้องตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรม มิฉะนั้นจะทำให้นักศึกษาประสบปัญหาในการหางานที่เหมาะสมหลังจากสำเร็จการศึกษา เพื่อปรับปรุงคุณภาพของระบบหลักสูตร จำเป็นต้องเสริมสร้างการออกแบบหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติ และให้แน่ใจว่าเนื้อหาหลักสูตรมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับความต้องการที่แท้จริงของอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการจ้างงานและโอกาสในการพัฒนาอาชีพของนักศึกษา (Liu, M. & Xu, E., 2024) ชี้ให้เห็นว่าการทำให้ทรัพยากรการเรียนการสอนสอดคล้องกับการพัฒนาอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมในปัจจุบันเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้แน่ใจว่าการพัฒนาทักษะทางปฏิบัติและความสามารถในการแข่งขันในการจ้างงานของนักศึกษาด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี อุตสาหกรรมต่าง ๆ มีการปรับปรุงกระบวนการทำงาน มาตรฐานทางเทคนิค และเครื่องมือต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง หากทรัพยากรการเรียนการสอนไม่สามารถตามการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ทัน นักศึกษาจะไม่สามารถเชี่ยวชาญเทคโนโลยีและเครื่องมือล่าสุด ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันในตลาดงาน

ความต้องการของอุตสาหกรรมสมัยใหม่ที่มีต่อพนักงานมีความเป็นสหวิทยาการมากขึ้น เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล ปัญญาประดิษฐ์ เป็นต้น หากเนื้อหาหลักสูตรไม่ครอบคลุมหรือไม่สอดคล้องกับด้านเหล่านี้ นักศึกษาจะสูญเสียความได้เปรียบในการแข่งขันในสาขาสำคัญเหล่านี้ นอกจากนี้ ความต้องการของอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ยังต้องการให้ทรัพยากรการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและปรับตัวได้ มิฉะนั้น จะส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพและโอกาสในการจ้างงานของนักศึกษา (Loogma, K., 2016) ซึ่งการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของเทคโนโลยีและอุตสาหกรรม ความต้องการของอุตสาหกรรมและมาตรฐานทางเทคนิคก็มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นในการพัฒนาระบบหลักสูตร จำเป็นต้องติดตามแนวโน้มของอุตสาหกรรมอย่างใกล้ชิด อัปเดตเนื้อหาหลักสูตรและวิธีการสอนอย่างทันทั่วถึง เพื่อให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับข้อกำหนดทางอาชีพที่แท้จริง เมื่อออกแบบโมดูลของหลักสูตร จำเป็นต้องคำนึงถึงความสอดคล้องและตรรกะของโมดูล เพื่อให้ให้นักศึกษาสามารถเข้าใจและนำเนื้อหาที่เรียนไปใช้ได้อย่างราบรื่น และสร้างระบบความรู้และโครงสร้างทักษะที่สมบูรณ์ สถาบันการศึกษาควรใช้กลยุทธ์การพัฒนาที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรม ติดตามแนวโน้มการพัฒนาอุตสาหกรรมและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างใกล้ชิด และปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตร และวิธีการสอนอย่างทันทั่วถึง จำเป็นต้องออกแบบโมดูลหลักสูตรอย่างสมเหตุสมผล เพื่อให้มั่นใจว่ามีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกันอย่างดี เพื่อพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้และแนวทางอาชีพของนักศึกษา (Yong, Y. et al., 2025) และแนวทางการบริหารองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว้างซี สะท้อนแนวทางการบริหารองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว้างซี จำนวน 34 แนวทาง ซึ่งประกอบด้วย 5 แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา 4 แนวทางในการพัฒนาระบบหลักสูตรทางวิทยาศาสตร์ 6 แนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถด้านดิจิทัลของครู 6 แนวทางในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยกับอุตสาหกรรม, 7 แนวทางในการพัฒนาศักยภาพนักศึกษา และ 6 แนวทางในการปรับปรุงบริการทางสังคม (Xianghui, J., 2024) และปัญหาที่พบในทางปฏิบัติในการบริหารองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในกว้างซี สามารถสะท้อนออกมาใน 3 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้ 1) การจัดทำระเบียบข้อบังคับสำหรับความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยกับอุตสาหกรรมยังค่อนข้างล่าช้า ซึ่งอาจเพิ่มความเสี่ยงทางกฎหมาย จำกัดขอบเขตและความลึกซึ้งของโครงการความร่วมมือ ส่งผลกระทบต่อการสนับสนุนทรัพยากรความร่วมมือ และเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงและการประยุกต์ใช้ผลลัพธ์ของความร่วมมือ 2) การขาดแพลตฟอร์มการสอนเชิงปฏิบัติแบบดิจิทัลสำหรับครู อาจส่งผลให้ประสิทธิภาพการสอนไม่ดี บริหารจัดการทรัพยากรการเรียนการสอนไม่สะดวก และเนื้อหาการสอนล้าสมัย 3) นักศึกษามีโอกาสในการบริหารจัดการตนเองและทำกิจกรรมเชิงปฏิบัติค่อนข้างจำกัด ส่งผลให้ขาดความเป็นอิสระและความกระตือรือร้น มีความสามารถในการแก้ปัญหาไม่เพียงพอ และขาดการตระหนักรู้และการพัฒนาตนเอง

สรุปและข้อเสนอแนะ

แนวทางการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ของวิทยาลัยอาชีวศึกษา มณฑลกว่างซี สะท้อนการจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) การสำรวจอุตสาหกรรมที่เป็นจุดแข็งของท้องถิ่นและทรัพยากรที่มีเอกลักษณ์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาวิทยาลัยอาชีวศึกษา 2) ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคธุรกิจเพื่อกำหนดนโยบายพัฒนาร่วมกัน เชื่อมโยงทรัพยากรการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น 3) จัดตั้งกลไกการบูรณาการอุตสาหกรรมและการศึกษา เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยอาชีวศึกษาและภาคธุรกิจ 4) ส่งเสริมแนวคิด

การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ และพัฒนาทีมบริหารให้มีทักษะด้านกลยุทธ์และนวัตกรรม 5) เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างอุตสาหกรรมและการศึกษา เพื่อให้หลักสูตรตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน 6) พัฒนารูปแบบการสอนที่หลากหลาย เช่น การบูรณาการข้ามศาสตร์ และการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นของหลักสูตร 7) พัฒนาศักยภาพของครูให้สามารถสอนและออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับภาคอุตสาหกรรมได้ดียิ่งขึ้น 8) จัดอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลให้ครู เพื่อเพิ่มความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในการสอน 9) ส่งเสริมการใช้เครื่องมือและแพลตฟอร์มการสอนดิจิทัล เพื่อปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการสอนให้ทันสมัย 10) จัดทำคลังสื่อการสอนดิจิทัลที่มีคุณภาพ เพื่อสนับสนุนครูในการเตรียมการสอน 11) สร้างระบบแรงจูงใจ เช่น รางวัลหรือการยกย่องครูที่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนแบบดิจิทัล 12) ส่งเสริมบทบาทของภาครัฐในการให้คำแนะนำและกำกับดูแลความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม 13) พัฒนากลไกความร่วมมือให้มีความชัดเจน ทั้งในด้านหน้าที่และสิทธิของแต่ละฝ่าย เพื่อให้เกิดความร่วมมือที่ยั่งยืน และ 14) ปรับปรุงประสิทธิภาพในการประสานงานระหว่างภาครัฐ วิทยาลัย และภาคอุตสาหกรรม เพื่อลดปัญหาและข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ 1) ควรเสริมสร้างทักษะด้านมนุษยศาสตร์ จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้ทางวัฒนธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม 2) ควรจัดทำแผนงานอาชีพ เพื่อช่วยให้นักศึกษามีความเข้าใจเกี่ยวกับเส้นทางอาชีพของตนเองและพัฒนาทัศนคติที่เหมาะสมต่อการทำงาน 3) ควรส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ โดยให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะจริงผ่านการฝึกงานและกิจกรรมเสริมหลักสูตร 4) ควรสร้างแพลตฟอร์มแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารและสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน 5) ควรกำหนดแผนความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม โดยระบุหน้าที่และเป้าหมายของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน และ 6) ควรมีการพัฒนากลไกการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- Guo, R. S. (2018). Chinese College English Teachers' Ability to Develop Students' Informationized Learning in the Era of Big Data: Status and Suggestions. *Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 14(6), 2719-2729.
- Liu, M. & Xu, E. (2024). Research Progress on Strategies for Improving Digital Literacy of Teachers in the Digital Era. *Journal of Advances in Education*, 14(8), 930-935.
- Loogma, K. (2016). Europeanization in VET Policy as a Process of Reshaping the Educational Space. *International Journal for Research in Vocational Education and Training*, 3(1), 16-28.
- Roxanne, B. D. (2023). Writing with "Academic Style": Theoretical considerations and preliminary findings on the new frontiers of EAP. *Journal of EuroAmerican Journal of Applied Linguistics and Languages*, 10(2), 78-94.
- Tianzuo, Y. et al. (2024). Vocational Education in China. *Education in China and the World*, (1), 361-418. <https://doi.org/10.1007/978-981-97-7415-9>

- Xianghui, J. (2024). Research on Construction and Application of Network Learning Space for Logistics Information Technology Specialized Courses on Higher Education Resource Platforms. *Applied Mathematics and Nonlinear Sciences*, 9(1), 1-15.
- Ying, L. et al. (2021). Research on the reform of management system of higher vocational education in China based on personality standard. *Journal of Current Psychology*, 42(8), 94-100.
- Yong, Y. et al. (2025). Visual application analysis of artificial intelligence in engineering education field based on CiteSpace. *Journal of Research Square*, 28(10), 1-21.
- Yuqiang, L. (2025). Dilemmas and Pathways in the Construction of Industrial Colleges in Vocational Institutions from the Stakeholder Perspective. *Journal of Advanced Research in Education*, 4(5), 18-20.
- Zhang, H. et al. (2023). Higher Education Talents Strategy in the Context of Regional Talent Hub Construction: Textual Analysis and Endosymbiotic Cooperation Model. *Sage Journal*, 13(1), 53-61.

การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและ วัฒนธรรม ในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*

APPLICATION OF GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEM TO PROMOTE ECOTOURISM AND CULTURAL TOURISM IN LANSKA DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

พรพิมล สมหมาย, ณวิสาร จุลเพชร, หยดฟ้า ราชมณี, มโนรส บริรักษ์อราริน*

Phornphimon Sommai, Nawisa Jullapech, Yodfah Ratmanee, Manorot Borirakarawin*

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Faculty of Science and Technology, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: manorot_bor@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) สำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช 2) เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม 3) ออกแบบและนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม และ 4) ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) สำรวจภาคสนามและเก็บพิกัดทางภูมิศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมถ่ายภาพประกอบ 2) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง 3) จัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยโปรแกรม ArcGIS Pro และ Google Maps การนำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลดำเนินการผ่านแพลตฟอร์ม Google Sites และ 4) เก็บข้อมูลความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบ และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่าอำเภอลานสกามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 11 แห่ง และเชิงวัฒนธรรม จำนวน 9 แห่ง ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย มีแผนที่เชิงโต้ตอบและแผนภาพข้อมูลที่ช่วยวางแผนเส้นทางท่องเที่ยว ทั้งนี้ สามารถออกแบบและนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวได้ 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เส้นทางบูรณาการเชิงนิเวศ - วัฒนธรรม ผลการประเมินความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 1.01) สรุประบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพในการรวบรวม จัดเก็บ และนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์, การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยว, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This study aimed to: 1) Survey and compile information on ecotourism and cultural tourism sites in Lan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province, 2) Develop a geographic information system (GIS) to promote ecotourism and cultural tourism, 3) Design and propose ecotourism and cultural tourism routes, and 4) Evaluate user satisfaction with the system. A mixed methods approach was employed, combining qualitative and quantitative methods. The population consisted of Thai tourists visiting Lan Saka District, with a sample size of 385 participants. Data collection included: 1) Conducting field surveys and recording GPS coordinates of tourism sites in Lan Saka District, Nakhon Si Thammarat Province, along with taking photographic documentation, 2) Reviewing related documents, research, and websites, 3) A spatial database was developed using ArcGIS Pro and Google Maps for data visualization, information presented and disseminated through the Google Sites platform, and 4) The collection of user satisfaction data, which were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation. The results revealed that Lan Saka District contains 11 ecotourism sites and 9 cultural tourism sites. The developed GIS enabled tourists to easily access tourism information and provided interactive maps and infographics that supported effective travel planning. Based on the spatial analysis and the characteristics of tourism sites, three tourism routes were designed and proposed: 1) An ecotourism route, 2) A Cultural tourism route, and 3) An integrated eco-cultural route. Overall user satisfaction was high level (Mean = 3.84, S.D. = 1.01). In conclusion, the developed GIS effectively collects, stores, and presents information, meets the needs of tourists, and supporting sustainable tourism development.

Keywords: Geographic Information System, Tourism Route Development, Ecotourism, Cultural Tourism

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเน้นการมีปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติ รวมถึงการเรียนรู้ระบบนิเวศ พืชพรรณ สัตว์ และภูมิทัศน์ ตลอดจนมรดกทางวัฒนธรรมอันโดดเด่นของแต่ละภูมิภาค (Amadu, F. O. et al., 2025) ดังนั้น ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นรูปแบบสำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เนื่องจากมีศักยภาพในการสร้างรายได้โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และสามารถส่งเสริมพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ธรรมชาติที่ได้รับการคุ้มครอง โดยการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

และความเป็นอยู่ที่ดีควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับกระแสโลกที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นดั้งเดิม (Aswani, S. et al., 2018) ทำให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมได้รับความนิยมและกำลังเติบโตในปัจจุบัน

สำหรับในประเทศไทยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศ เป็นเครื่องมือในการกระจายรายได้ และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การพัฒนารากฐานของชุมชนและเพิ่มมูลค่าให้สินค้าในท้องถิ่นหรือวัฒนธรรม โดยใช้เอกลักษณ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและยั่งยืน เป็นการยกระดับคุณภาพของการท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในประเด็น ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยใช้อัตลักษณ์ท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่ม (High Value) และยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาค โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกกระจายรายได้สู่ชุมชนฐานรากเพื่อลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2568), 2561) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ในประเด็น สอดคล้องกับหมวดหมู่ที่ 2 ที่มุ่งเน้นพลิกโฉมสู่การท่องเที่ยวคุณภาพสูงและยั่งยืน โดยใช้อัตลักษณ์ท้องถิ่นสร้างมูลค่าเพิ่ม และสอดคล้องกับหมวดหมู่ที่ 9 ที่ใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกกระจายรายได้สู่เศรษฐกิจฐานรากเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและแก้ปัญหาความยากจน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570), 2565) และนโยบาย Thailand 4.0 ที่เชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับระบบเศรษฐกิจดิจิทัลและนวัตกรรม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในหลายเป้าหมาย เช่น เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการจ้างงานและสร้างรายได้ เป้าหมายที่ 1 ช่วยลดความยากจน เมื่อรายได้กระจายสู่ชุมชน เป้าหมายที่ 11 พัฒนาพื้นที่ของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และเป้าหมายที่ 12 มีแนวทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

แนวโน้มการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก นั่นคือ นักท่องเที่ยวเน้นการเดินทางที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่น และสนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความยั่งยืนมากขึ้น ส่งผลให้การบริหารจัดการข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมผ่านการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงเข้ามาช่วยจัดการการท่องเที่ยว เช่น การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) ร่วมกับระบบแผนที่ภูมิศาสตร์ Google Maps API และฐานข้อมูล MySQL เป็นต้น เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในหลายพื้นที่ เช่นในการศึกษาของ รสลิน เพตะกร และคณะ มีการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (รสลิน เพตะกร และคณะ, 2562) การศึกษาของ กิตติพงศ์ แซ่ล้อยเลื่อน และร่มฉัตร ขุนทอง มีการพัฒนาระบบสำหรับการท่องเที่ยวเสมือนจริงในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ (กิตติพงศ์ แซ่ล้อยเลื่อน และร่มฉัตร ขุนทอง, 2565) และการศึกษาของ อาริรัตน์ ชูพันธ์ และเสาวคนธ์ ชูบัว ทำการพัฒนาระบบเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอหนอง จันทนนครศรีธรรมราช (อาริรัตน์ ชูพันธ์ และเสาวคนธ์ ชูบัว, 2565) โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เป็นระบบคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการรวบรวม จัดเก็บ จัดการ วิเคราะห์ แสดงภาพ และนำเสนอข้อมูลเชิงพื้นที่ เพื่อให้สามารถรวบรวม ดีความ และแสดงภาพข้อมูลเกี่ยวกับตำแหน่งเฉพาะบนแผนที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อำเภอหลานสกา นับเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพโดดเด่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราชที่สำคัญแห่งหนึ่ง (ภฤศธร ฤทธิมนตร์ ชีมีค และคณะ, 2566) ด้วยความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าไม้เขียวขจี ลำธารใสบริสุทธิ์ และน้ำตกที่งดงามหลายแห่ง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของคนในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงและในภาพรวมของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยในปี 2567 พบว่า มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวมากถึง 4,288,606 คน สร้างรายได้ให้กับจังหวัดนครศรีธรรมราชมูลค่ากว่า 15,169.57 ล้านบาท (ระบบบัญชีข้อมูล จังหวัดนครศรีธรรมราช, 2567) นอกจากนี้ อำเภอหลานสกายังคงรักษาไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า วิถีชีวิตเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม และประเพณีท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความผูกพันอันลึกซึ้งระหว่างผู้คนกับธรรมชาติและภูมิปัญญาดั้งเดิม (สำนักงานอำเภอหลานสกา, 2566) ถึงแม้จะมีต้นทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มั่งคั่ง แต่อำเภอหลานสกายังคงต้องการการพัฒนาบริหารจัดการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวให้ก้าวไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และแก้ไขปัญหาขาดการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว (ธารรงค์ดี ดำรงค์ศิริ, 2565) ดังนั้น การประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จึงถูกนำมาใช้ในงานวิจัย โดยนำเสนอผ่านระบบการวิเคราะห์เชิงลึก (ArcGIS) เพื่อนำมาใช้ในการจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่และการสร้างแผนที่ที่มีคุณภาพสูง และระบบการวิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียมขนาดใหญ่ (Google Earth Engine) เพื่อใช้สำหรับประมวลผลภาพถ่ายแผนที่ผ่านดาวเทียม ซึ่งทั้งสองระบบเป็นเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญในการพัฒนาระบบแผนที่แหล่งท่องเที่ยวและออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในชุมชน นอกจากนี้ ในด้านเศรษฐกิจ ระบบยังช่วยลดข้อจำกัดให้กับนักท่องเที่ยว สนับสนุนการวางแผนและจัดการเส้นทางรวมทั้งช่วยลดต้นทุน ระยะทาง และเวลาในการเดินทาง

ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม พัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ตลอดจนออกแบบและนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอหลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมทั้งประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบ ซึ่งคาดว่าจะระบบที่พัฒนาขึ้นจะช่วยให้การจัดการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวมีความครบถ้วน เป็นระบบเข้าถึงได้สะดวกและรวดเร็ว เพิ่มความหลากหลายของเส้นทางท่องเที่ยว และสร้างความพึงพอใจแก่ผู้ใช้ อันจะเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของอำเภอหลานสกาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอหลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอหลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อออกแบบและนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอหลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจในการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอหลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร (Population) คือ นักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปี พ.ศ. 2567 ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่ชัดได้

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ นักท่องเที่ยวที่ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 385 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามสูตรของ Cochran, W. G. ในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรที่แท้จริง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Cochran, W. G., 1991)

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เทคโนโลยีการประมวลผลกลุ่มเมฆ (Cloud Computing) เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดเก็บ จัดการ และวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือที่ใช้ ดังนี้

1. เทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ใช้สำหรับการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ และจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยใช้ Google Maps ในการระบุพิกัดภูมิศาสตร์ สำรวจเส้นทาง และจัดทำฐานข้อมูลเชิงภูมิศาสตร์ของพื้นที่ศึกษา
2. แพลตฟอร์มการนำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลบนเว็บไซต์ ใช้แพลตฟอร์ม Google Sites ในการออกแบบและเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว เส้นทางท่องเที่ยว และแผนที่เชิงโต้ตอบ เพื่อให้ผู้ใช้งานเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างสะดวก
3. ระบบจัดเก็บ วิเคราะห์ และแสดงผลข้อมูลเชิงสถิติ ข้อมูลเชิงตัวเลข เช่น จำนวนผู้เข้าชมและระดับความพึงพอใจ ถูกจัดเก็บและวิเคราะห์ผ่าน Google Sheets เพื่อสรุปผลและแสดงข้อมูลในรูปแบบกราฟอย่างเป็นระบบ
4. การเก็บข้อมูลความพึงพอใจจากผู้ใช้งาน การสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น ใช้ Google Forms เป็นเครื่องมือในการจัดทำแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานแบบออนไลน์เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) จำนวน 12 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเนื้อหาของระบบ จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย ความถูกต้อง ความครบถ้วน และความเหมาะสมของข้อมูล 2) ด้านการออกแบบระบบ จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย ความสวยงาม ความชัดเจน และความเหมาะสมขององค์ประกอบ 3) ด้านการใช้งานระบบ จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย ความสะดวก ความรวดเร็ว ความทันสมัยของข้อมูล และ 4) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย การช่วยวางแผนการเดินทาง การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน และคุณค่าที่ได้รับจากการใช้ระบบ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อให้แบบสอบถามมีความถูกต้องเชิงวิชาการและมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินคุณภาพเครื่องมือใน ดังต่อไปนี้

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แบบสอบถามฉบับร่างได้นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อคำถามแต่ละข้อ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นจึงคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งพบว่า ทุกข้อมีค่า IOC ระหว่าง 0.67 - 1.00 ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม และแบบสอบถามได้รับการปรับปรุงให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริง

2. ความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ก่อนการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มนักร้อง จำนวน 30 คน เพื่อประเมินความเข้าใจของผู้ตอบ ความชัดเจนของถ้อยคำ ระยะเวลาในการตอบ รวมถึงความสอดคล้องของโครงสร้างแบบสอบถาม ทั้งนี้เมื่อนำแบบสอบถามมาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha พบว่า ทั้งฉบับมีค่า Cronbach's Alpha เท่ากับ 0.91 ซึ่งจัดอยู่ในระดับความเชื่อมั่นสูง เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในการวิจัยจริง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยนี้กำหนดตัวแปรหลัก 2 ตัวแปร ได้แก่

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม ประกอบด้วยข้อมูลพิกัดเชิงพื้นที่ ภาพถ่าย รายละเอียดเชิงคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เชิงโต้ตอบ และเว็บไซต์เผยแพร่ข้อมูล

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านการออกแบบระบบ ด้านการใช้งาน และด้านประโยชน์ที่ได้รับ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและพัฒนาข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ครอบคลุม 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลเขาแก้ว ตำบลลานสกา ตำบลท่าดี ตำบลกำโลน และตำบลขุนทะเล โดยใช้ Handy GPS บันทึกพิกัดภูมิศาสตร์ระบบ UTM พร้อมถ่ายภาพประกอบแหล่งท่องเที่ยว

2. ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านประวัติ ลักษณะพื้นที่ เส้นทาง การเดินทาง เวลาเปิด - ปิดบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก ภาพถ่าย และข้อมูลเชิงวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว

3. นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วย ArcGIS Pro และ Google Earth Pro เพื่อการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ การกำหนดชั้นข้อมูล และการวิเคราะห์เชิงพื้นที่สำหรับออกแบบเส้นทางการท่องเที่ยว โดยใช้ Google Earth Pro ตรวจสอบความถูกต้องของพิกัดและลักษณะภูมิประเทศ ก่อนจัดทำแผนที่ฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่ผ่าน Google Maps และ Google Sites

ทั้งนี้ การออกแบบฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ อาศัยหลักการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) ออกแบบโครงสร้างฐานข้อมูล (Schema Design) โดยกำหนดชั้นข้อมูลและฟิลด์ข้อมูลที่จำเป็น เช่น ประเภทแหล่งท่องเที่ยว รายละเอียดพิกัด ภาพถ่าย และข้อมูลประกอบอื่น ๆ 2) การนำเข้าข้อมูล และกำหนดตำแหน่ง (Data Input & Geocoding) โดยนำข้อมูลพิกัดจาก Handy GPS เข้าสู่ระบบ ArcGIS Pro และตรวจสอบตำแหน่งให้ตรงกับพื้นที่จริง 3) การประมวลผลและวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (Spatial Analysis) เช่น การวิเคราะห์โครงข่ายเส้นทางและการจัดกลุ่มแหล่งท่องเที่ยว และ 4) การออกแบบและนำเสนอแผนที่ (Cartographic Design & Visualization) โดยคำนึงถึงความชัดเจนของสัญลักษณ์ ความเหมาะสมของสี และการจัดวางองค์ประกอบแผนที่ ได้แก่ ชื่อแผนที่ คำอธิบายสัญลักษณ์ แถบมาตราส่วน และลูกศรทิศเหนือ ก่อนส่งออกข้อมูลไปยัง Google Maps เพื่อจัดทำแผนที่เชิงโต้ตอบ และเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ Google Sites

4. ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบจากนักท่องเที่ยวที่เข้าชมเว็บไซต์ ด้วยแบบประเมินออนไลน์ผ่าน Google Forms เป็นระยะเวลา 4 เดือน (พฤษภาคม - สิงหาคม 2568) จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล กำหนดรหัส และนำไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis) แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ประกอบด้วย ข้อมูลแผนที่เชิงตัวเลข (Digital Map) และฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ (Attribute Database) ครอบคลุมชื่อแหล่งท่องเที่ยว รายละเอียด ลักษณะเด่น ภาพถ่าย และพิกัดภูมิศาสตร์ของแต่ละแห่ง หลังจากจัดทำฐานข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของผลการพัฒนาโดย 1) เปรียบเทียบพิกัดในระบบกับข้อมูลจากการสำรวจภาคสนามและภาพถ่ายดาวเทียมจาก Google Earth เพื่อยืนยันความถูกต้องเชิงพื้นที่ 2) ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลเชิงคุณลักษณะจากแหล่งข้อมูลต้นทาง 3) ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลระหว่างชั้นข้อมูลและระบบ ArcGIS Pro กับ Google Maps และ 4) ทดสอบการใช้งานระบบกับผู้ใช้กลุ่มทดลองก่อนนำไปเผยแพร่ใช้งานจริง

2. การประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ดำเนินการโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และตีความผลลัพธ์ตามเกณฑ์การประเมินของมาตราส่วนลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยอ้างอิงเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของ บุญชม ศรีสะอาด ในหนังสือ การวิจัยเบื้องต้น (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง พึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

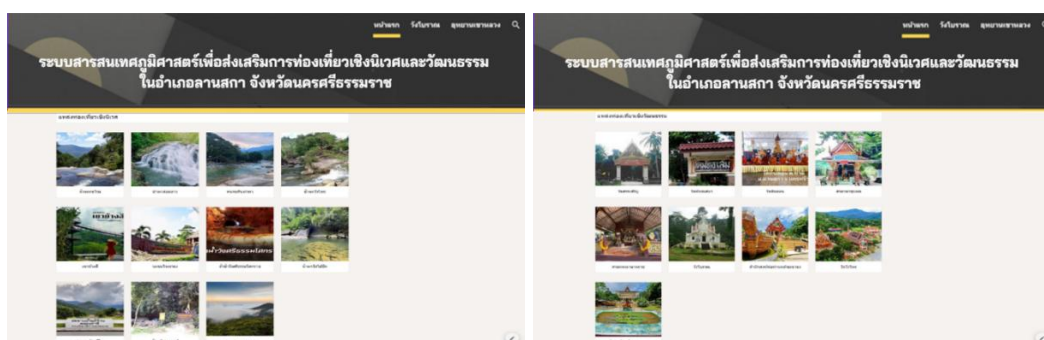
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง พึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

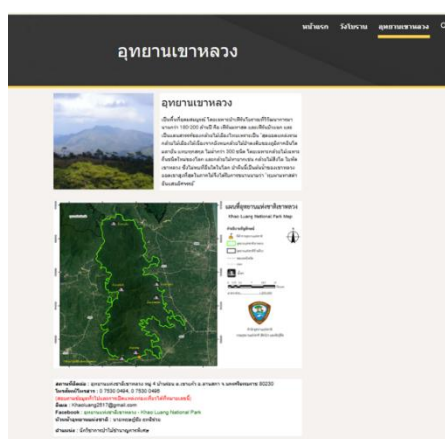
ผลการวิจัย

ผลการศึกษาส่วนที่ 1 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ในพื้นที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ โดยสามารถจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 11 แห่ง ได้แก่ น้ำตกกะโรม น้ำตกสอยดาว น้ำตกวังไทร น้ำตกวังไม้ปัก หนานหินท่าหา เขาช้างสี จุดชมวิวยางเฒ่า ถ้ำน้ำวังศรีธรรมโศกราช ถ้ำแก้วสุรกานต์ สะพานคีรีวง และอุทยานแห่งชาติเขาลง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 9 แห่ง ได้แก่ วัดสรรเสริญ วัดพัทธเสมา วัดดินดอน วัดวังไทร ศาลาตาขุนพล ศาลเทวดานาคราช วังโบราณ สำนักสงฆ์พ่อท่านคล้ายเขางู และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์พ่อท่านคล้าย ซึ่งข้อมูลดังกล่าวได้รับการตรวจสอบความถูกต้องจากการสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ ทั้งนี้ ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทั้ง 20 แห่งได้รับการตรวจสอบความถูกต้องผ่านการสำรวจภาคสนาม การบันทึกพิกัดจริงด้วย Handy GPS การตรวจสอบภาพถ่ายดาวเทียมจาก Google Earth รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น เพื่อยืนยันสถานที่ตั้ง ลักษณะเด่น ความเป็นมาทางวัฒนธรรม และเส้นทางการเข้าถึงของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ทำให้ข้อมูลที่น่าไปจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศมีความถูกต้องและเชื่อถือได้

ผลการศึกษาส่วนที่ 2 การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา พบว่า ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดได้ถูกบันทึกและจัดเก็บไว้ในฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะด้วยโปรแกรม Google Sheet ซึ่งประกอบด้วย ชื่อแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะเด่น รายละเอียดประกอบ ภาพถ่าย และพิกัดภูมิศาสตร์ จากนั้นจึงนำข้อมูลดังกล่าวไปพัฒนาเป็นเว็บไซต์เผยแพร่สารสนเทศด้วย Google Site เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกและเป็นระบบ โดยเว็บไซต์นำเสนอเนื้อหาในรูปแบบที่เข้าใจง่าย ประกอบด้วยข้อมูลภาพรวมของโครงการและแผนที่รวมของอำเภอลานสกา รายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ลักษณะทางธรรมชาติ ภาพถ่าย และพิกัดเชื่อมโยงกับ Google Maps ตลอดจนข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติและความเป็นมา ภาพถ่าย และตำแหน่งที่ตั้งอย่างชัดเจน นอกจากนี้ เว็บไซต์ยังบูรณาการแผนที่เชิงโต้ตอบเชื่อมโยงกับ Google Maps API เพื่อแสดงตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด ผู้ใช้งานสามารถเลือกดูรายละเอียดของแต่ละจุดได้โดยตรง อีกทั้งยังมีการนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวที่แบบไว้ในรูปแบบแผนที่และแผนภาพข้อมูล (Infographic) เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถวางแผนการเดินทางได้อย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ ภายในเว็บไซต์ยังมีลิงก์ไปยังแบบประเมินความพึงพอใจผ่าน Google Forms เพื่อใช้เป็นช่องทางในการรวบรวมความคิดเห็นของผู้ใช้งานระบบ เผยแพร่ผ่าน URL (<https://sites.google.com/nstru.ac.th/lansakagis>) เพื่อให้ประชาชน นักท่องเที่ยว และผู้เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างกว้างขวางและใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในภาพที่ 1 - 2

ภาพที่ 1 ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์นำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

ภาพที่ 2 ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์นำเสนอรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

ผลการศึกษาส่วนที่ 3 การออกแบบและนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา พบว่า ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่จริงได้ถูกจัดเก็บในรูปแบบพิกัด UTM โดยนำค่าพิกัดละติจูดและลองจิจูดมาประมวลผลและสร้างแผนที่ด้วย Google Map ซึ่งมีระบบแผนที่มาตรฐานสากลและสามารถเชื่อมโยงข้อมูลผ่านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเสนอผลลัพธ์อยู่ในรูปแบบแผนที่เชิงโต้ตอบและแผนภาพข้อมูล เพื่อเพิ่มความเข้าใจและความน่าสนใจในการนำเสนอสารสนเทศ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่และคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้ออกแบบและนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมด 3 เส้นทางหลัก เพื่อรองรับความสนใจและพฤติกรรมการเดินทางที่แตกต่างกันของนักท่องเที่ยว ได้แก่

1. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism Route) เป็นเส้นทางที่รวบรวมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่โดดเด่น จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ น้ำตกกะโรม น้ำตกสอยดาว น้ำตกวังไทร เขาช้างสี จุดชมวิวเขาธง และสะพานศิรีวง โดยมีจุดเด่นด้านความงดงามของภูมิทัศน์ธรรมชาติ ความหลากหลายของระบบนิเวศ และความสะดวกในการเดินทางเชื่อมต่อกันในลักษณะเส้นทางวงรอบ เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบกิจกรรมกลางแจ้ง และต้องการสัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิดภายในหนึ่งวัน

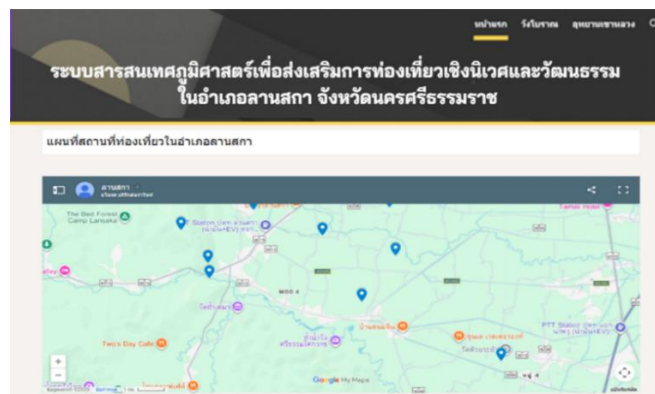
2. เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism Route) มุ่งเน้นการเรียนรู้รากเหง้าและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนลานสกา ประกอบด้วย สถานที่สำคัญ 7 แห่ง ได้แก่ วัดสรสรเจริญ วัดพัทธเสมา วัดดินดอน วัดวังไทร ศาลาตาขุนพล ศาลาเวดานาคราช และบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์พ่อท่านคล้าย เส้นทางนี้โดดเด่นด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเชื่อทางศาสนา และพิธีกรรมดั้งเดิม ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสคุณค่าเชิงจิตวิญญาณและความผูกพันของชุมชนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. เส้นทางบูรณาการเชิงนิเวศ - วัฒนธรรม (Integrated Eco-Cultural Route) เป็นเส้นทางที่ผสมผสานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม 7 แห่ง ได้แก่ น้ำตกวังไม้ปัก หนานหินท่าหา ถ้ำแก้วสุรกันต์ ถ้ำน้ำวัง ศรีธรรมโศกราช อุทยานแห่งชาติเขาลง วังโบราณ และสำนักสงฆ์พ่อท่านคล้ายเขาธง ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน จุดเด่นของเส้นทางนี้ คือ การเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสธรรมชาติควบคู่กับการเรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน และงานหัตถกรรม ทำให้เป็นเส้นทางที่เหมาะสมสำหรับครอบครัว นักเรียน นักศึกษา และผู้ที่ต้องการประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ครบมิติภายในพื้นที่เดียว

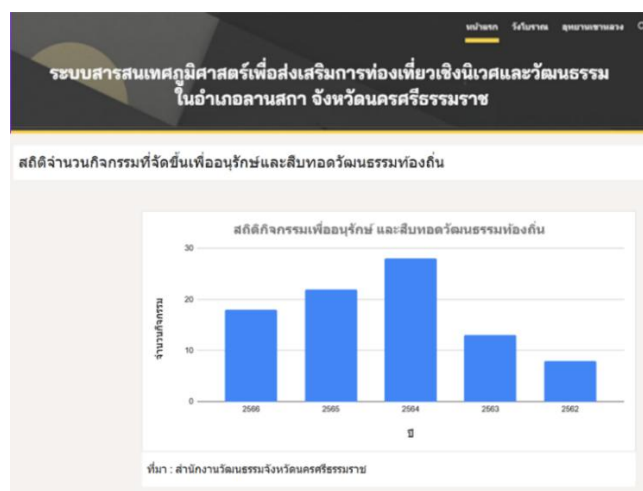
เส้นทางท่องเที่ยวทั้งสามได้รับการนำเสนอผ่านแผนที่เชิงโต้ตอบบนเว็บไซต์ ผู้ใช้งานสามารถเลือกดูเส้นทาง ตรวจสอบพิกัด ระยะทาง เวลาเดินทาง และรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการวางแผนการเดินทางและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ในอำเภอลานสกาให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว ดังแสดงในภาพที่ 3 - 5

ภาพที่ 3 ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์นำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม 3 เส้นทางหลัก

ภาพที่ 4 ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์แสดงแผนที่แหล่งท่องเที่ยวอำเภอลานสกาด้วย Google Map

ภาพที่ 5 ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์แสดงกราฟสถิติจำนวนกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น

ผลการวิเคราะห์ส่วนที่ 4 การประเมินความพึงพอใจในการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของคะแนนประเมินระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

รายการ	Mean	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหาของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	4.32	0.81	มากที่สุด
1. ความถูกต้องของข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	4.39	0.78	มากที่สุด
2. การจัดเส้นทางท่องเที่ยวมีความเหมาะสม	4.28	0.82	มากที่สุด
3. ข้อมูลการท่องเที่ยวครอบคลุมตามความต้องการ	4.28	0.82	มากที่สุด
ด้านการออกแบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	3.86	1.00	มาก
1. องค์ประกอบภาพ และเนื้อหาครบถ้วน	4.25	0.94	มากที่สุด
2. ความสวยงาม และความเหมาะสมของรูปแบบเว็บไซต์	3.63	0.99	มาก
3. สีและขนาดของตัวอักษรมีความชัดเจน และเหมาะสม	3.69	0.95	มาก
ด้านการใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	3.63	1.00	มาก
1. ข้อมูลมีความถูกต้อง และทันสมัย	3.55	1.00	มาก
2. การนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม	3.72	1.02	มาก
3. ความรวดเร็วในการแสดงผล	3.61	0.98	มาก
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์	3.58	1.04	มาก
1. การเป็นสื่อเพื่อเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว	3.58	1.01	มาก
2. ข้อมูลมีประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้	3.56	1.12	มาก
3. สามารถเป็นแหล่งความรู้ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชน	3.59	1.00	มาก
ความพึงพอใจภาพรวม	3.84	1.01	มาก

จากตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนประเมินระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ของผู้ใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ สำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านเนื้อหาของระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.32, S.D. = 0.81) ด้านการออกแบบระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.86, S.D. = 1.00) ด้านการใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (Mean = 3.63, S.D. = 1.00) และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้งานระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มีระดับความพึงพอใจอยู่ระดับมาก (Mean = 3.58, S.D. = 1.04) ในขณะที่ระดับความพึงพอใจในภาพรวมของคะแนนประเมินระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์อยู่ในระดับมาก (Mean = 3.84, S.D. = 1.01)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า พื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน จำนวนแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 11 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอีก 9 แห่ง แสดงถึงฐานทรัพยากรที่สมบูรณ์และมีเอกลักษณ์ ทั้งนี้ ความหลากหลายเชิงภูมิทัศน์ เช่น น้ำตก ป่าเขา ถ้ำธรรมชาติ ตลอดจนความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น วัด และแหล่งศรัทธาของชุมชน ล้วนสอดคล้องกับแนวคิด Ecotourism & Cultural Asset Integration ของ Phil, T. M. ที่มุ่งเน้นการนำศักยภาพเชิงนิเวศและวัฒนธรรมมาผสานกันเพื่อสร้างคุณค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Phil, T. M., 2022) ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรวัสดิ นวกัณห์วรกุล และคณะ ที่ระบุว่าอำเภอลานสกาเป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์นิเวศ - วัฒนธรรมสูง หากได้รับการจัดการอย่างมีระบบก็สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพที่รองรับการท่องเที่ยวเชิงยั่งยืนได้ (ศรวัสดิ นวกัณห์วรกุล และคณะ, 2568) ตลอดจนสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรดาภา พันธุ์เพ็ง ที่เสนอว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับชุมชนต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับทุนทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างจุดขายที่แตกต่างและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ (วรดาภา พันธุ์เพ็ง, 2568) ซึ่งสะท้อนลักษณะของอำเภอลานสกาอย่างชัดเจน

ในด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Google Sheet และ Google Site ช่วยให้การจัดเก็บและเผยแพร่ข้อมูลมีโครงสร้างและเข้าถึงง่าย การนำเสนอข้อมูลในรูปแบบแผนที่เชิงโต้ตอบสอดคล้องกับงานวิจัยของ Šoltésová, M. et al. ที่ระบุว่าการประยุกต์ใช้ GIS ไม่เพียงเป็นการจัดการเชิงพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสื่อสารและถ่ายทอดคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวสู่ผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Šoltésová, M. et al., 2025) รวมถึงสนับสนุนกระบวนการตัดสินใจในการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานของ มณีกาญจน์ เขียวรัตน์ และวันทกาญจน์ สิมารุทธิ์ การ์ด ที่เสนอว่าฐานข้อมูล GIS เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการวางแผนเส้นทางการท่องเที่ยวและการตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยว เนื่องจากสามารถทำให้ข้อมูลมีความเข้าใจง่ายและน่าสนใจมากขึ้น (มณีกาญจน์ เขียวรัตน์ และวันทกาญจน์ สิมารุทธิ์ การ์ด, 2567)

ในส่วนของการออกแบบและนำเสนอเส้นทางการท่องเที่ยว การประยุกต์ใช้แผนที่เชิงโต้ตอบและแผนภาพข้อมูล ทำให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงพื้นที่ได้สะดวกและเข้าใจง่าย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการสื่อสารเชิงภาพ (Visual Communication Theory) ของ Kujur, F. & Singh, S. ที่ระบุว่ารูปแบบข้อมูลที่ผสมผสานแผนที่ ภาพ และสัญลักษณ์ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้และการจดจำของผู้ใช้งาน (Kujur, F. & Singh, S., 2020) งานวิจัยของ Wimolsittichai, N. ยืนยันว่าการใช้แผนภาพข้อมูล (Infographic) สามารถเพิ่มความสนใจและการรับรู้ข้อมูลของผู้ใช้ได้ดีกว่าการใช้ข้อความเพียงอย่างเดียว ทำให้การนำเสนอข้อมูลท่องเที่ยวในรูปแบบภาพมีผลเชิงบวกต่อประสบการณ์ของผู้ใช้ (Wimolsittichai, N., 2024) ในด้านการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งาน ผลการประเมินพบว่า ผู้ใช้มีความพึงพอใจต่อเนื้อหาของระบบในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะด้านเนื้อหาและความถูกต้องของข้อมูล ซึ่งสะท้อนความสำเร็จของระบบในการตอบสนองความคาดหวังของผู้ใช้ ปัจจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดคุณภาพ

ระบบสารสนเทศ (Information System Quality Model) ของ Salam, M. & Farooq, M. S. ที่เน้น 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความถูกต้อง ความทันสมัย และความง่ายในการใช้งาน (Salam, M. & Farooq, M. S., 2020) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Abd Aziz, A. et al. ที่ระบุว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของระบบสารสนเทศด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) ความถูกต้องและความทันสมัยของข้อมูล 2) ความง่ายในการใช้งาน และ 3) การออกแบบที่เหมาะสมและดึงดูดผู้ใช้ ถึงอย่างไรก็ตามผลการประเมินด้านการออกแบบและการใช้งานในงานวิจัยนี้ยังมีข้อจำกัด เช่น ความสวยงาม ความชัดเจนของการแสดงผล และความรวดเร็วในการประมวลผล (Abd Aziz, A. et al., 2024) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ Lopes, P. et al. ที่ระบุว่า ระบบสารสนเทศท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีความเป็นมิตรต่อผู้ใช้ (User-Friendly) และได้รับการอัปเดตข้อมูลอย่างต่อเนื่องเพื่อคงความน่าเชื่อถือและความทันสมัย (Lopes, P. et al., 2019) ผลการศึกษานี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการบูรณาการ GIS ร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ไม่เพียงเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ที่ช่วยสร้างความน่าสนใจและเข้าถึงผู้ใช้เท่านั้น แต่ยังเป็นฐานข้อมูลเชิงวิชาการที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อในด้านการวางแผนและการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ด้วย ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับงานวิจัยในต่างประเทศ เช่น งานของ Li, W. et al., Rahman, M. A. & Jyoti, S. N. พบว่าปัจจัยด้านความทันสมัยของข้อมูล การออกแบบที่ยืดหยุ่น และการให้ผู้ใช้มีส่วนร่วมในระบบ ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาต่อไปในอนาคต (Li, W. et al., 2020); (Rahman, M. A. & Jyoti, S. N., 2022)

โดยสรุป เมื่อพิจารณาผลการวิจัยทั้งหมดร่วมกับทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่าอำเภอลานสกามีความพร้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงยั่งยืน ระบบ GIS ที่พัฒนาขึ้นสามารถทำหน้าที่เป็นทั้งฐานข้อมูลและสื่อกลางในการสื่อสารคุณค่าของพื้นที่สู่ผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวสมัยใหม่ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเสริมศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ การพัฒนาในอนาคตควรมุ่งเน้นการปรับปรุงการออกแบบ การเพิ่มประสิทธิภาพการแสดงผล และการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ที่ยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

จากกระบวนการสำรวจพื้นที่ พัฒนาแผนที่เชิงโต้ตอบ และประเมินผลความพึงพอใจของผู้ใช้งาน งานวิจัยนี้นำไปสู่การพัฒนา “โมเดล Cloud-GIS เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมชุมชน” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการจัดทำฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ ระบบเผยแพร่ข้อมูลบนแพลตฟอร์มออนไลน์ และการรับข้อมูลสะท้อนกลับจากผู้ใช้งานเพื่อพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่อง โดยโมเดล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่

1. ฐานข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Database) การจัดเก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมด้วยการสำรวจภาคสนาม บันทึกพิกัด GPS จัดทำฐานข้อมูลเชิงคุณลักษณะ และสร้างแผนที่เชิงโต้ตอบบน Google Map
2. แพลตฟอร์มสารสนเทศบนระบบคลาวด์ (Cloud-Based Information Platform) การนำเสนอข้อมูลผ่านเว็บไซต์ Google Site ทั้งในรูปแบบรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยว แผนที่เชิงโต้ตอบ และเส้นทางท่องเที่ยวที่ออกแบบไว้ 3 เส้นทาง พร้อมแผนภาพข้อมูล (Infographic) เพื่อเพิ่มความเข้าใจของผู้ใช้

3. การรับข้อมูลสะท้อนกลับและพัฒนาระบบ (User Feedback & System Improvement) การเก็บแบบประเมินความพึงพอใจผ่าน Google Forms วิเคราะห์ผลความพึงพอใจทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ เนื้อหา การออกแบบการใช้งาน และประโยชน์ที่ได้รับ เพื่อนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้งาน

โมเดลนี้สรุปสาระสำคัญของงานวิจัย คือ การบูรณาการ “ข้อมูลพื้นที่ - เทคโนโลยีคลาวด์ - ความพึงพอใจผู้ใช้งาน” เพื่อสร้างระบบสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เข้าถึงง่าย มีข้อมูลถูกต้อง และสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง บนต้นทุนที่ต่ำและเครื่องมือที่ชุมชนสามารถใช้ได้จริง ดังแสดงในภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แผนภาพโมเดล Cloud-GIS เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่า อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีศักยภาพสูงในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เนื่องจากมีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตชุมชนอย่างชัดเจน ทั้งนี้ จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกาสามารถจำแนกเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ จำนวน 11 แห่ง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 9 แห่ง ซึ่งได้รับการจัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่และเชิงคุณลักษณะอย่างเป็นระบบ มีการบันทึกพิกัด GPS และการตรวจสอบภาพถ่ายดาวเทียมจาก Google Earth รวมถึงการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในพื้นที่ เพื่อยืนยันความถูกต้องก่อนนำไปจัดทำฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ ในการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ร่วมกับเทคโนโลยี Cloud Computing เพื่อจัดทำฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้ได้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพและใช้งานได้ง่าย เนื่องจากมีแผนที่เชิงโต้ตอบ และแผนภาพข้อมูลช่วยสำหรับการวางแผนเส้นทางท่องเที่ยว โดยมีการเชื่อมโยงแผนที่เชิงโต้ตอบเข้ากับ Google Maps เพื่อแสดงตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยว และมีการนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกบันทึกและจัดเก็บในโปรแกรม Google Sheet ด้วยแพลตฟอร์ม Google Sites ออกเผยแพร่สู่สาธารณะ ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล

ของนักท่องเที่ยว สำหรับการออกแบบและนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมในอำเภอลานสกา หลังจากสำรวจพื้นที่ จัดเก็บข้อมูล ประมวลผล และสร้างแผนที่ เชื่อมโยงข้อมูลผ่านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่และคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว สามารถออกแบบและนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมได้ จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ 1) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) เส้นทางบูรณาการเชิงนิเวศ - วัฒนธรรม ในรูปแบบแผนที่เชิงโต้ตอบและแผนภาพข้อมูล ซึ่งช่วยสนับสนุนการวางแผนการเดินทางของนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามทางผู้วิจัยมีความคาดหวังว่าระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นจะช่วยในการจัดการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบและครบถ้วน นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว ดังนั้น จึงมีการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้งานระบบพบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจโดยภาพรวมของผู้ใช้งานระบบอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านเนื้อหาและความเหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยว เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของอำเภอลานสกาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ 1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนในพื้นที่ควรนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่พัฒนาขึ้นไปบูรณาการใช้เป็นเครื่องมือหลักในการวางแผน บริหารจัดการ ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถเข้าถึง ปรับปรุงข้อมูลแหล่งข้อมูลได้ด้วยตนเอง เพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ความเป็นเจ้าของ และความยั่งยืนของการจัดการท่องเที่ยวในระดับพื้นที่ รวมถึงควรบูรณาการข้อมูลเข้ากับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระดับจังหวัดหรือระดับภาค เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างอำเภอหรือพื้นที่ใกล้เคียง และเพิ่มโอกาสทางการท่องเที่ยวในภาพรวม นอกจากนี้ ควรใช้ข้อมูลจากการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้งานเป็นฐานข้อมูลประกอบการปรับปรุงคุณภาพเส้นทางท่องเที่ยวและบริการด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งจะช่วยให้คุณค่าเชิงประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว และสร้างรายได้ที่กระจายสู่ชุมชนอย่างเหมาะสม 2) ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ คือ ประการที่ 1 ควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางที่นำเสนอ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ในการดูแล อนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชน ประการที่ 2 ควรพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ให้มีฟังก์ชันการใช้งานเพิ่มเติม รวมถึงการปรับปรุงและอัปเดตฐานข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และ ประการที่ 3 ควรนำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ไปใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของอำเภอลานสกา เพื่อเพิ่มการรับรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยว 3) ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการวิจัยในอนาคต คือ ควรมุ่งขยายฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศให้ครอบคลุมกิจกรรมการท่องเที่ยว ข้อมูลวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพิ่มเติม รวมถึงศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เพื่อนำไปใช้ในการออกแบบเส้นทางและบริการที่ตอบสนองได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรมีการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนจากการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระยะยาวอย่างเป็นรูปธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กิตติพงศ์ เช่งลอยเลื่อน และร่มฉัตร ขุนทอง. (2565). ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการท่องเที่ยวเสมือนจริงในสามจังหวัดชายแดนใต้. วารสารสารสนเทศศาสตร์, 40(4), 12-30.
- อัครศักดิ์ ดำรงศิริ. (2565). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 27(2), 249-256.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10 ฉบับปรับปรุงใหม่). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570). (2565). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 36 (1 พฤศจิกายน 2565).
- ภฤศพร ฤทธิมนตร์ ชีมิค และคณะ. (2566). ศักยภาพชุมชนในการจัดการประสบการณ์การท่องเที่ยวบนฐานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 20(2), 79-91.
- มณีกาญจน์ เขียวรัตน์ และวันทากาญจน์ สีมารุฤทธิ์ การ์ด. (2567). ระบบสนับสนุนข้อมูลการท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกินข้าว เขาเขื่อนชะอ้อมโฮมสเตย์ จังหวัดอุบลราชธานี. วารสารศิลปการจัดการ, 8(3), 111-127.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2568). (2561). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก หน้า 27 (13 ตุลาคม 2561).
- รสลิน เพตะกร และคณะ. (2562). ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่เทศบาลเมืองเมืองแกนพัฒนา อำเภอมะเข่ จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี, 16(2), 80-89.
- ระบบบัญชีข้อมูล จังหวัดนครศรีธรรมราช. (2567). รายงานสรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวประจำเดือนธันวาคม ปี 2567. เรียกใช้เมื่อ 12 ธันวาคม 2568 จาก <https://nakhonsithammarat.gdcatalog.go.th/dataset>
- วรดาภา พันธุ์เพ็ง. (2568). นวัตกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: การผสมผสานแนวคิดชุมชนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. วารสารครุศาสตร์ปัญญา, 4(3), 202-213.
- ศราวาสดี นวกัณห์วรกุล และคณะ. (2568). ความต้องการประสบการณ์การท่องเที่ยวบนฐานทรัพยากรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน, 7(1), 50-64.
- สำนักงานอำเภอลานสกา. (2566). แผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570) ฉบับปรับปรุงประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. เรียกใช้เมื่อ 2 ตุลาคม 2568 จาก https://www.lansakadistrict.go.th/news/doc_download/a_050822_152937.
- อารีรัตน์ ชูพันธ์ และเสาวคนธ์ ชูบัว. (2565). การพัฒนาระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวในชุมชนอำเภอนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ, 8(1), 19-30.
- Abd Aziz, A. et al. (2024). Factors Influencing Information Quality of Information Systems: A Systematic Literature Review. JOIV:International Journal on Informatics Visualization, 8(3-2), 1923-1931.
- Amadu, F. O. et al. (2025). Application of Geographic Information System in Ecotourism: A Global Bibliometric Analysis. Cogent Social Sciences, 11(1), 2460711. <https://doi.org/10.1080/23311886.2025.2460711>.

- Aswani, S. et al. (2018). Global trends of local ecological knowledge and future implications. PLOS ONE, 13(4), e0195440. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0195440>.
- Cochran, W. G. (1991). Sampling Techniques. (3rd ed.). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Kujur, F. & Singh, S. (2020). Visual communication and consumer-brand relationship on social networking sites-uses & gratifications theory perspective. Journal of theoretical and applied electronic commerce research, 15(1), 30-47.
- Li, W. et al. (2020). Real-time GIS for smart cities. International Journal of Geographical Information Science, 34(2), 311-324.
- Lopes, P. et al. (2019). Open Tourist Information System: a platform for touristic information management and outreach. Information Technology & Tourism, 21(4), 577-593.
- Phil, T. M. (2022). Ecotourism: A sustainable development connect to nature and a strategy for balancing economic growth, socio-cultural development and conservation. Asia Pacific Journal of Advanced Education and Technology, 1(1), 64-72.
- Rahman, M. A. & Jyoti, S. N. (2022). A Systematic Literature Review of User-Centric Design in Digital Business Systems: Enhancing Accessibility, Adoption, and Organizational Impact. Review of Applied Science and Technology, 1(4), 1-25.
- Salam, M. & Farooq, M. S. (2020). Does sociability quality of web-based collaborative learning information system influence students' satisfaction and system usage? International Journal of Educational Technology in Higher Education, 17(1), 1-39.
- Šoltésová, M. et al. (2025). Application of GIS Technologies in Tourism Planning and Sustainable Development: A Case Study of Gelnica. ISPRS International Journal of Geo-Information, 14(3), 120. <https://doi.org/10.3390/ijgi14030120>.
- Wimolsittichai, N. (2024). Values of Infographics for Promoting Cultural Learning Resources and Tourist Attractions: A Case of Patum Village in Thailand. Journal of Information Science Theory and Practice, 12(1), 21-38.

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา

ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ*

EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATION MODEL USING DIGITAL TECHNOLOGY OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION UNDER SAMUTPRAKAN SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

ณัฐวุฒิ เกษมสุตร, นรินทร์ สุธีนรินทร์, พัชรา เดชโฮม, จิตติวิสุทธิ์ วิมุตติปัญญา*

Nattawut Paosut, Niran Suteeniran, Pachara Dejhome, Jittawisut Wimuttipanya*

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Jittawisut21@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อพัฒนารูปแบบ และการประเมินความเหมาะสมของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 335 คน ใช้วิธีการสุ่มโดยการเทียบอัตราส่วนตาม ขนาดสถานศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และ ค่าความเชื่อมั่น .94 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ จากผลการวิจัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา ผลการวิจัยรายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการบริหาร ด้านภาวะผู้นำดิจิทัล ด้านทักษะยุคดิจิทัล ด้านการสนับสนุน ส่วนด้านด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 2) รูปแบบการบริหารสถานศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะยุคดิจิทัล 2) ด้านเทคโนโลยี 3) ด้านการบริหาร 4) ด้านทรัพยากรมนุษย์ 5) ด้าน การสนับสนุน และ 6) ด้านภาวะผู้นำดิจิทัล และ 3) ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ การบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ พบว่า ส่วนที่ 1 ส่วนนำ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ส่วนที่ 2 ตัวแบบ มีความเหมาะสม โดยรวมในระดับมากที่สุด ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ซึ่งมีจุดเน้นด้านการบริหารสถานศึกษาด้วยระบบ เทคโนโลยีดิจิทัล

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, เทคโนโลยีดิจิทัล, เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

Abstract

The objectives of this research were to study the desired conditions for school administration using digital technology, model development, and suitability assessment of schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Samut Prakan. The sample consisted of 335 school administrators using a random sampling method by comparing ratios according to the size of the educational institution. The research instruments used a questionnaires, with a consistency index of 1.00 and a reliability of .94. Data were analyzed using percentages, means, standard deviations, and content analysis. The results revealed: 1) The desired conditions for school administration using digital technology in schools under the Office of the Secondary Education Service Area, based on the overall research results, were at a high level. When considering the results by area, human resources had the highest mean score, followed by administration, digital leadership, digital skills, and support. Technology had the lowest mean score. 2) School administration models using digital technology in schools under the Office of the Secondary Education Service Area. Samut Prakan covers 6 aspects 1) Digital skills 2) Technology 3) Management 4) Human resources 5) Support and 6) Digital leadership. and 3) The results of the assessment of the appropriateness and feasibility of the educational administration model using digital technology of schools under the Office of the Secondary Education Service Area, Samut Prakan, found that Part 1, Introduction, is most appropriate overall, Part 2, Model, is most appropriate overall, Part 3, Implementation Steps, is most appropriate overall, and Part 4, Success Conditions, is most appropriate overall which has a focus on educational administration using digital technology systems.

Keywords: Educational Administration, Digital Technology, Samut Prakan Secondary Educational Service Area

บทนำ

การขับเคลื่อนบริบทของภาครัฐเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบาย “โมเดลประเทศไทย 4.0” หรือ “ไทยแลนด์ 4.0” มาใช้เพื่อผลักดันประเทศให้หลุดพ้นจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง ซึ่งการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคประเทศไทย 4.0 ตามนโยบายของรัฐบาลเน้นผู้เรียนต้องสามารถนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่งบนโลกนี้มาบูรณาการเชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ มาตอบสนองความต้องการของตนเองและของสังคมได้ตามความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับแผนพัฒนาการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษาว่า ยุทธศาสตร์ที่ 5 ส่งเสริมและพัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษาที่มุ่งหวังให้คนไทยได้รับ

โอกาสในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งตอบสนองการพัฒนาในด้านการเข้าถึง การให้บริการด้านความเท่าเทียมและด้านประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ได้ส่งผลกระทบต่อการบริหาร จัดการสถานศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสถานศึกษาขนาดเล็กซึ่งขาดความพร้อมในด้านต่าง ๆ ทั้งบุคลากร วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล จึงเป็นการจัดการศึกษา ที่ต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 วรรค 3 กล่าวถึง การดำเนินการของรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้ง ส่งเสริม ให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนในการจัด การศึกษาทุกระดับโดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล ทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับ การจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติและการดำเนินการและตรวจสอบการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนการศึกษา แห่งชาติ (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) ซึ่งในความท้าทายใหม่ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของบริบทในการจัดการศึกษา ในยุคดิจิทัลที่มีเทคโนโลยีเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและแตกต่างไปอย่างมากจากอดีตที่ผ่านมาของโลกยุคดิจิทัล ซึ่งส่งผลกระทบต่อการบริหารองค์การ ทุกรูปแบบ โดยเฉพาะสถานศึกษาที่ต้องรับมือกับการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองดิจิทัลอย่าง สมบูรณ์แบบ มีความเป็นผู้เชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ เป็นอย่างดี ในขณะที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษา ยังคงเป็นผู้อำนวยการทางเทคโนโลยีที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องเข้าใจความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และมีวิสัยทัศน์ทางด้านเทคโนโลยีเป็นอย่างดีเพื่อสนับสนุนส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการศึกษาโดยบูรณาการไปใช้ ในห้องเรียนเพื่อประโยชน์สูงสุด (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2560)

การบริหารจัดการด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการองค์กรสู่ เป้าหมายความสำเร็จ ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ มีหน้าที่ในการขับเคลื่อนการศึกษา ในจังหวัดโดยอำนาจการ ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการศึกษาแบบร่วมมือและบูรณาการกับหน่วยงานในสังกัด กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานอื่นหรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งจากการสำรวจการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศที่ส่งผลกระทบต่อการบริหารงานของสถานศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ครูในสถานศึกษาของจังหวัด สมุทรปราการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงานในระดับมาก และปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ การบริหารงานของผู้บริหาร สภาพแวดล้อมเพื่อนร่วมงาน ทัศนคติ ต่อการใช้เทคโนโลยี ตลอดจน ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ล้วนส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการปฏิบัติงาน (วานิช อินคองาม, 2561) แต่จากการประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ ยังพบว่า ในด้านเทคโนโลยีมีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ไม่ค่อยมีความเสถียร (สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ, 2566) อีกทั้ง สถานศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่ประสบปัญหาด้าน งบประมาณที่จัดสรรตามรายหัวทำให้ขาดแคลนอุปกรณ์การเรียนรู้ การขาดแคลนครูครบชั้นและครูเฉพาะทาง รวมถึง ชุมชนที่มีข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่มีประสิทธิภาพเทียบเท่าสถานศึกษาขนาดใหญ่ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ, 2566) โดยสะท้อนผลในด้านประสิทธิภาพของการบริหาร จัดการสถานศึกษา ทำให้ขาดผู้บริหาร สถานศึกษาและจะเปิดรับการบรรจุแต่งตั้งผู้บริหารสถานศึกษาใหม่ ทำให้

ผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดทักษะในการบริหารจัดการสถานศึกษาและปัญหาด้านการเรียนการสอนพบว่า ครูไม่ครบชั้นเรียน และครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบูรณาการการเรียนหลายชั้นเรียน ครูไม่สามารถสอนเต็มเวลา เต็มความสามารถ เนื่องจากมีภารกิจด้านการส่งเสริมการจัดการศึกษาเทียบเท่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดใหญ่ ขาดสื่อเทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอน และแหล่งเรียนรู้เนื่องจากมีงบประมาณจำกัดตามจำนวนนักเรียน (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, 2559)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้รับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ จึงมีความประสงค์ที่จะศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการเพื่อนำไปจัดทำเป็นรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และนำไปประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบโดยผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพ (อัศวิน เสนีย์ชัย, 2560) และการที่จะพัฒนาแนวทางการบริหารการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการ บริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและให้มีความสมดุลเหมาะสม ซึ่งต้องมีการวางแผนการเนินงานการประสานงานการควบคุมดูแลการนิเทศงานการติดตามและการประเมินผลงานด้านวิชาการ ตลอดจนการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สามารถทำหน้าที่บริหารจัดการในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ
3. เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ มีขั้นตอนดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากร ประชากรใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ จำนวน 2,600 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ, 2566)

กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ ที่ได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. จำนวน 335 คน กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มโดยการเทียบอัตราส่วนตามขนาดสถานศึกษา และสุ่มจำนวนผู้บริหารและครูในแต่ละสถานศึกษาใช้การสุ่มอย่างง่าย ตามลำดับ (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สอบถามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา มีลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 สอบถามการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ

เกณฑ์การตีความข้อมูลตามมาตราส่วนลิเคิร์ต 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาอยู่ในระดับสูงสุด

4 หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาอยู่ในระดับสูง

3 หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาอยู่ในระดับต่ำ

1 หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาอยู่ในระดับต่ำสุด

ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย 5 หมายถึง มากที่สุด 4 หมายถึง มาก 3 หมายถึง ปานกลาง 2 หมายถึง น้อย 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 - 4.50 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 - 3.50 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 - 2.50 หมายถึง น้อย

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาสร้างแนวการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา

1. ทบทวนและวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา

2. จัดทำแบบสอบถามเกี่ยวกับ “การบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษา” จากนั้นส่งโครงร่างแบบสอบถามให้ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและแก้ไขเนื้อหาตามข้อเสนอแนะ

3. ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (Index of Objective Congruence: IOC) ของแบบสอบถาม โดย ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00

4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

5. ทดลองใช้แบบสอบถามกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

6. นำแบบสอบถามไปใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ จำนวน 335 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ จำนวน 335 คน จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

2. ผู้วิจัยแจกจ่ายและเก็บรวบรวมแบบสอบถามจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ 335 คน โดยสามารถรวบรวมแบบสอบถามคืนได้ทั้งหมด 335 ชุด คิดเป็น 100%

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและจำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่มโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

การวิจัยสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในหัวข้อต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

n = 335

ด้าน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านทักษะยุคดิจิทัล	4.33	0.85	มาก
2. ด้านเทคโนโลยี	4.30	0.78	มาก
3. ด้านการบริหาร	4.37	0.84	มาก
4. ด้านทรัพยากรมนุษย์	4.44	0.79	มาก
5. ด้านการสนับสนุน	4.31	0.84	มาก
6. ด้านภาวะผู้นำดิจิทัล	4.35	0.74	มาก
รวมเฉลี่ย	4.35	0.81	มาก

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ พบว่า สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ

โดยภาพรวมทั้ง 6 ด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.44$) รองลงมา คือ ด้านการบริหาร ($\bar{X} = 4.37$) ส่วนด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.30$)

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ ปรากฏผลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ

ด้าน	รูปแบบของการบริหารสถานศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
ด้านทักษะยุคดิจิทัล	ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
ด้านเทคโนโลยี	ผู้บริหารมีการกำหนดพันธกิจ เป้าประสงค์ หรือกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยี
ด้านการบริหาร	ผู้บริหารเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน
ด้านทรัพยากรมนุษย์	ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี
ด้านการสนับสนุน	ผู้บริหารมีกระบวนการติดตามและประเมินผลการใช้ เทคโนโลยีในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และเป็นระบบ

จากตารางที่ 2 ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ ประกอบด้วย 1) ด้านทักษะยุคดิจิทัล ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารมีการกำหนดพันธกิจ เป้าประสงค์ หรือกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยี 3) ด้าน การบริหาร ผู้บริหารเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงาน 4) ด้านทรัพยากรมนุษย์ ผู้บริหารส่งเสริมให้ ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี และ 5) ด้านการสนับสนุน ผู้บริหารมีกระบวนการ ติดตามและประเมินผลการใช้ เทคโนโลยีในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ

ตอนที่ 3 การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ ปรากฏผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการประเมิน
ส่วนที่ 1 ส่วนนำ	4.71	0.81	มากที่สุด
ส่วนที่ 2 ตัวแบบ	4.51	0.86	มากที่สุด
ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้	4.53	0.73	มากที่สุด
ส่วนที่ 4 เสร็จสิ้นความสำเร็จ	4.73	0.82	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดย ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ พบว่า การประเมิน

ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ พบว่า ส่วนที่ 1 ส่วนนำ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$) และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$) ส่วนที่ 2 ตัวแบบ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$) ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.53$) และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.31$) และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.73$) และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$)

การประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ ปรากฏผล ดังนี้

องค์ประกอบการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ได้แก่

- 1) ด้านนโยบายและการบริหาร (Policy & Management) ประกอบด้วย ความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษา และยุทธศาสตร์ดิจิทัล วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โครงสร้างการบริหารที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการกำหนดแผน กลยุทธ์ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน
- 2) ด้านเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน (Technology & Infrastructure) ประกอบด้วย ความพร้อมของระบบเครือข่ายและอินเทอร์เน็ตอุปกรณ์ดิจิทัล และซอฟต์แวร์ที่ใช้ในการบริหาร ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา (MIS/School Management System) และความมั่นคงปลอดภัยของข้อมูล (Data Security & Privacy)
- 3) ด้านบุคลากร (Human Resources) ความรู้ความสามารถ และทักษะดิจิทัลของผู้บริหาร ครู และบุคลากร ทักษะคิดและการยอมรับต่อการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาศักยภาพและการฝึกอบรมด้านดิจิทัล และการทำงานเป็นทีมและวัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล
- 4) ด้านงบประมาณและทรัพยากร (Budget & Resources) ประกอบด้วย ความเพียงพอของงบประมาณในการจัดหาและพัฒนาเทคโนโลยี ความคุ้มค่าในการลงทุน (Cost-Benefit) การจัดสรรและบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และความต่อเนื่องและความยั่งยืนของการใช้งบประมาณ
- 5) ด้านกระบวนการบริหาร (Administrative Process) ประกอบด้วย การวางแผน การตัดสินใจ และการสื่อสารผ่านระบบดิจิทัล การบริหารงานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานทั่วไปด้วยเทคโนโลยี การใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารเชิงกลยุทธ์ การติดตามตรวจสอบ และรายงานผลแบบดิจิทัล
- 6) ด้านผลลัพธ์และประสิทธิผล (Outcomes & Effectiveness) ประกอบด้วย ประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาคุณภาพการให้บริการทางการศึกษา ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการยกระดับคุณภาพการศึกษาและภาพลักษณ์องค์กร
- 7) ด้านความคุ้มค่าและความยั่งยืน (Value & Sustainability) ประกอบด้วย ความสามารถในการพัฒนาและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์สูงสุด การสร้างนวัตกรรมการบริหารสถานศึกษา และความยั่งยืนของระบบดิจิทัลในระยะยาว

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของ สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ ผู้วิจัยได้สรุปและอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับดังนี้

1. สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ จากผลการวิจัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาผลการวิจัยรายด้าน พบว่า ด้านทรัพยากรมนุษย์ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการบริหาร ด้านภาวะผู้นำดิจิทัล ด้านทักษะยุคดิจิทัล ด้านการสนับสนุน ส่วนด้านด้านเทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด และครรชิต มาลัยวงศ์ กล่าวว่า การดำเนินการด้านทรัพยากรมนุษย์ โดยใช้กลยุทธ์ในการสรรหา คัดเลือก พัฒนา จัดการผลการปฏิบัติงาน จัดการค่าตอบแทน แรงงานสัมพันธ์ สุขภาพและความปลอดภัย การบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ การใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ (ครรชิต มาลัยวงศ์, 2557) ในการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์โดย ประกอบด้วยการสรรหา คัดเลือก พัฒนาบุคลากร จัดการผลการปฏิบัติงาน บริหารค่าตอบแทน แรงงานสัมพันธ์ การดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย ซึ่ง จินณวัตร ปะโคทั้ง กล่าวว่า การบริหารคน เป็นระบบการจัดการทรัพยากรบุคคลในสถานศึกษา เพื่อส่งผลให้ผู้ปฏิบัติงาน ได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและปฏิบัติงานการจัดการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย การจัดการทรัพยากรในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา เป็นการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ ให้บังเกิดประสิทธิภาพและคุ้มค่า ลดการสูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์ มีระบบวิธีการจัดการข้อมูลข่าวสารที่มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา (จินณวัตร ปะโคทั้ง, 2561)

2. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านทักษะยุคดิจิทัล 2) ด้านเทคโนโลยี 3) ด้านการบริหาร 4) ด้านทรัพยากรมนุษย์ 5) ด้านการสนับสนุน และ 6) ด้านภาวะผู้นำดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิด จินณวัตร ปะโคทั้ง กล่าวว่า ผู้บริหารเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องผู้บริหารเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ข้อมูลจากเทคโนโลยีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา การบริหารจัดการองค์การหรือสถาบันต่าง ๆ ที่หมายรวมถึงสถานศึกษาและสถานศึกษาต้องกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนในการสร้างความพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการเรียนรู้แบบภควันตภาพ (จินณวัตร ปะโคทั้ง, 2561) โดยประกาศเป็นนโยบายที่ต้องทราบและ เป็นที่เข้าใจตรงกันของทุกฝ่ายต่อการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลเป็นการดำเนินการต่าง ๆ ตามภารกิจของสถานศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิผลทั้งในเรื่องการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนรู้อยู่ระดับคุณภาพ การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา กล่าวว่า แนวทางการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศกับการศึกษานั้นควรยึดหลักธรรมาภิบาลในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ซึ่งประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนที่หลายประการ ประการสำคัญ

ที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ การจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและธรรมาภิบาล (Good Governance Principles In the Constitution of the Kingdom of Thailand BE2560) ทั้งนี้ ต้องเกิดการรับรู้และร่วมมือดำเนินการกระบวนการในการบริหารสถานศึกษา สร้างความพึงพอใจในการปฏิบัติงานทำให้เกิดความร่วมมือและความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา ครู ผู้เรียนผู้ปกครอง และองค์การที่เกี่ยวข้องการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนอกจากต้องดำเนินตามหลักการดังกล่าวนี้แล้วควรต้องมีการบริหารการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา การบริหารเทคโนโลยีสำหรับสถานศึกษา และการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีไปพร้อมกัน (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา, 2563)

3. ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ พบว่า การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ “ร่าง” รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ส่วนที่ 1 ส่วนนำ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ส่วนที่ 2 ตัวแบบ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิด วานิช อินคังงาม กล่าวว่า ผู้บริหารมีกระบวนการติดตามและประเมินผล การใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบผู้บริหารมีการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีผู้บริหาร (วานิช อินคังงาม, 2561) มีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยี การสนับสนุน หมายถึง ความเชื่อและความคิดของพนักงานที่มีต่อองค์กร หัวหน้างาน ผู้บริหารหรือตัวแทนองค์กร ผ่านนโยบายหรือการกระทำใด ๆ ที่แสดงถึงการยอมรับ เห็นคุณค่าและให้ความสำคัญตลอดจนให้การดูแลเอาใจใส่พนักงาน และตอบสนองความต้องการของพนักงานในด้านต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิด สุกัญญา แซ่ม้อย กล่าวว่า ขอบข่ายการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศของสถานศึกษายุคดิจิทัลไว้ ดังนี้ ต้องเลือกใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่รองรับหรือสามารถใช้ในการขับเคลื่อนเป้าหมาย ต้องให้การสนับสนุนผู้ใช้งานทางเทคนิค (Technical Support) อย่างเหมาะสมและเพียงพอต่อความต้องการต้องมีการกำหนดนโยบายทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศโดยพิจารณา ร่วมกันในระดับองค์การ (Organizational Consideration) ต้องมีการนำเสนองบประมาณและการเงิน (Budget and Financial Matters) ที่เป็นรูปธรรมต่อการจัดสรรทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศ (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2560)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ ประกอบด้วย 1) ด้านทักษะยุคดิจิทัล ผู้บริหารควรจะมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการได้ ควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านเทคโนโลยี ผู้บริหารควรจะมีการกำหนดพันธกิจ เป้าประสงค์ หรือกลยุทธ์ด้านเทคโนโลยีมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และมีการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการสื่อสารระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้เรียนให้สะดวกและรวดเร็ว ควรปรับตัวชี้วัดความสำเร็จให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยเฉพาะตัวชี้วัดเชิงปริมาณ ควรระบุเกณฑ์ที่ชัดเจน 3) ด้านการบริหาร ผู้บริหารควรที่จะเป็นตัวอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยี

ในการปฏิบัติงานให้มีความสำคัญกับการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และควรเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ข้อมูลจากเทคโนโลยีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา

4) ด้านทรัพยากรมนุษย์ ผู้บริหารควรมีส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีจริยธรรมใน การใช้เทคโนโลยี อีกทั้งควรส่งเสริมให้ครูนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน และควรมีการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดหา อุปกรณ์สื่อเทคโนโลยีสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงและพัฒนาการจัดการ โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ แบบเปิด ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ฟรีและตลอดเวลาทางออนไลน์ ซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้แบบเปิด 5) ด้านการสนับสนุน ผู้บริหารควรมีกระบวนการติดตามและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบ มีการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยีควรมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และ การใช้เทคโนโลยี เสนอให้มองภาพรวมของระบบสนับสนุน ซึ่งเป็นระบบนิเวศการเรียนรู้ดิจิทัล เพื่อให้การดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ สอดคล้องและองค์รวมเป็นระบบนิเวศเดียวกัน และ 6) ด้านภาวะผู้นำดิจิทัล ผู้บริหารจะต้องสื่อสาร และควรส่งเสริมให้ครูและบุคลากรภายในองค์กรให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัล มีวิสัยทัศน์ในการนำเทคโนโลยี ดิจิทัลมาพัฒนาสถานศึกษา ควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัล และควรเพิ่มตัวชี้วัดความสำเร็จในเชิง คุณภาพสำหรับภาวะผู้นำ โดยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ผู้บริหารควรมีการนำรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สมุทรปราการ เพื่อประเมินประสิทธิผลและความคุ้มค่าในการนำไปใช้จริงในบริบทที่หลากหลาย 2) ควรมีการศึกษา ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อทำความเข้าใจถึงอุปสรรค และตัวแปรที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนนโยบายด้านนี้อย่างลึกซึ้ง และ 3) ควรมีการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษา โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาขึ้นไปใช้กับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ หรือในระดับ เขตตรวจราชการที่สูงขึ้นไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). แผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2563 - 2565. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- ครรชิต มัลลียงศ์. (2557). เทคโนโลยีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยี.
- จิณณวัตร ปะโคทั้ง. (2561). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพ. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560). แนวทางการบริหารโรงเรียนขนาดเล็กยุคดิจิทัลสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท. วารสารวิจัยและพัฒนาวิจัยลดภาระในพระบรมราชูปถัมภ์, 14(1), 22-30.
- วานิช อินคองาม. (2561). ปัจจัยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลต่อการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

- วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒนา. (2563). ภาวะผู้นำทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา: กรณียุทธศาสตร์ต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: หจก. ทิพย์วิสุทธิ์.
- สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. (2559). รายงานของคณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ เรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก”. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. (2566). ข้อมูลพื้นฐานสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรปราการ. วารสารวิชาการ, 5(2), 32-36.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2560). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- อัศวิน เสนิชัย. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

พฤติกรรมและความต้องการด้านการสัญจรของผู้อยู่อาศัย

บริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย*

MOBILITY BEHAVIOR AND DAILY TRANSPORTATION NEEDS OF
COMMUNITIES ALONG THE WONGWIAN YAI-MAHACHAI RAILWAYชาย สัญญาวิวัฒน์¹, พุทธ แสงกล้า^{1*}, เทอดพงศ์ บุญพันธ์², เยาวลักษณ์ ดารา¹, จารุพรรณ รทอง¹Chai Sunyavivat¹, Puttha Sangkla^{1*}, Therdpong Boonphan², Yaowaluk Dara¹, Charupan Rodthong¹¹คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย¹School of Architecture and Design, King Mongkut's University of Technology Thonburi, Bangkok, Thailand²คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปทุมธานี ประเทศไทย²Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University, Pathum Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: puttha.san@kmutt.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม รูปแบบการสัญจร และความต้องการของผู้ที่อาศัยในบริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการเดินทางทางเลือกที่หลากหลาย โดยเฉพาะการเดินทางและการใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนและแนวทางการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน การวิจัยดำเนินการผ่านการสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลภาคสนามและการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายในพื้นที่กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเดินทาง ความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อม และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้วิธีการเดินทางหรือจักรยานเป็นวิธีหลักในการสัญจร รวมถึงการวิเคราะห์อุปสรรคและข้อจำกัดที่ประชาชนต้องเผชิญ เช่น ความไม่ปลอดภัยของเส้นทาง คุณภาพพื้นผิวทางเดินที่ไม่เหมาะสม และการขาดการเชื่อมต่อกับระบบขนส่งสาธารณะ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในพื้นที่ที่มีแนวโน้มใช้การเดินทางและจักรยานในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แต่ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับอย่างเพียงพอ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น การปรับปรุงคุณภาพทางเดินเท้าและทางจักรยานให้มีความกว้างและพื้นผิวที่ดี การติดตั้งไฟส่องสว่างและป้ายสัญลักษณ์เพื่อเสริมสร้างความปลอดภัย ตลอดจนการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและพื้นที่พักผ่อน จะช่วยส่งเสริมให้การเดินทางและการใช้จักรยานเป็นทางเลือกที่สะดวกและปลอดภัยมากขึ้น นอกจากนี้ ยังพบว่า การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐ มีความสำคัญต่อการผลักดันให้การสัญจรทางเลือกตอบสนองความต้องการของประชาชนได้จริง ข้อเสนอเชิงพัฒนา จึงประกอบด้วย การบูรณาการโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพเข้ากับการส่งเสริมพฤติกรรมการเดินทางและการใช้จักรยานอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างระบบสัญจรที่ยั่งยืน ลดมลภาวะ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

คำสำคัญ: การสัญจรทางเลือก, การเดินทาง, การใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน, พฤติกรรมผู้ใช้งาน, พื้นที่เลียบทางรถไฟ

Abstract

This research article aims to explore the travel behaviors, commuting patterns, and transportation needs of residents living along the Wongwian Yai-Mahachai railway corridor, with a focus on developing diverse alternatives for everyday mobility-particularly walking and cycling. The objective is to align local transportation options with the community's lifestyle and broader goals for sustainable urban development. Data collection was carried out through field surveys using structured questionnaires, complemented by interviews with target groups in the Northern Thonburi area. The research gathered insights into travel behavior, perceptions of the built environment, and key factors influencing the choice of walking or cycling as a primary travel mode. It also analyzed obstacles commonly encountered, including unsafe pathways, poor surface conditions, and a lack of connection to public transit systems. Findings show that many residents already integrate walking and cycling into their daily lives, especially for short trips. However, the absence of sufficient infrastructure limits the potential of these modes. Enhancing facilities-such as widening and improving sidewalks and bike lanes, adding lighting and signage to improve safety, and providing green spaces and resting points-can significantly encourage active travel. The study also highlights the importance of collaboration between communities, local authorities, and government agencies to ensure that development efforts genuinely address local needs. As a result, the proposed development strategy emphasizes the integration of physical infrastructure with continuous promotion of walking and cycling habits. Such a multi-layered approach can support the creation of a sustainable transport system, help reduce pollution, and enhance the quality of life for residents in the area.

Keywords: Alternative Transportation, Walking, Cycling, User Behavior, Railway Corridor

บทนำ

เส้นทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัยเป็นเส้นทางคมนาคมทางรางที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 116 ปี มีระยะทางประมาณ 31.2 กิโลเมตร เปิดให้บริการตั้งแต่ พ.ศ. 2447 เพื่อรองรับการคมนาคม การค้าขาย และขนส่งสินค้าเกษตรกรรม เช่น ผัก ผลไม้ และอาหารทะเล เส้นทางนี้มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรสาคร อีกทั้งยังสะท้อนการพัฒนากระบวนกรในยุครแรกของประเทศไทย นอกจากนี้ยังเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าแล้ว ยังเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวัฒนธรรมและธรรมชาติของชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งอยู่ตลอดสองฝั่งทางรถไฟ

ในระบบการพัฒนากระบวนกรในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โครงการระบบรถไฟชานเมืองสายสีแดง (The S.R.T. Red Line Mass Transit System Project) ดำเนินการโดยการรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) ถือเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายระบบขนส่งมวลชนทางราง ในกรุงเทพมหานครและพื้นที่ต่อเนื่อง มีเป้าหมายในการให้บริการแก่ประชาชนในเขตชานเมืองให้สามารถเดินทางเข้าสู่ศูนย์กลางกรุงเทพฯ ได้อย่างรวดเร็ว และเชื่อมต่อกับระบบ

รถไฟฟ้าสายอื่น เช่น MRT, BTS และ Airport Rail Link การบูรณาการระบบเหล่านี้เป็นกลยุทธ์สำคัญของการสร้างความสามารถในการแข่งขันของเมืองในระยะยาว พื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย จึงมีศักยภาพสูงในพัฒนาเป็นพื้นที่รองรับการพักอาศัยและการสัญจรในอนาคต โดยพบว่า ประชากรในพื้นที่มีพฤติกรรมการเดินทางสัญจรภายในพื้นที่ด้วยการเดินเท้าและจักรยานในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แต่ยังขาดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมต่อการใช้งาน เช่น ทางเดินเท้าที่ไม่ต่อเนื่อง เส้นทางจักรยานไม่ชัดเจน การขาดไฟส่องสว่าง รวมถึงการเชื่อมต่อที่ไม่สะดวกกับระบบขนส่งสาธารณะ ให้มีความปลอดภัย ความสะดวก และความเป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน โครงการนี้มีความสำคัญในการเสนอแนวทางพัฒนาเชิงรูปธรรมเพื่อผลักดันให้การเดินเท้าและจักรยานเป็นทางเลือกการเดินทางในชีวิตประจำวันของชุมชนพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย โดยเฉพาะกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ที่แม้มีพฤติกรรมการใช้จริงแต่ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานรองรับ โดยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม (ยุทธศาสตร์ที่ 4) ในประเด็นการกระจายศูนย์กลางความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพื้นที่จะมีศักยภาพและมีความพยายามในการพัฒนาระบบราง แต่ปัญหาหลักที่พบ คือ “วัฒนธรรมการสัญจรที่พึ่งพารถยนต์ส่วนบุคคล” แม้จะมีการขยายโครงข่ายถนนหรือระบบราง แต่ก็ยังไม่สามารถรองรับปริมาณความต้องการได้อย่างเพียงพอ ทางออกที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนผ่านสู่ “เมืองแห่งการสัญจรหลากหลายทางเลือก” (Multi-Optional Transportation Modes) ที่มุ่งเน้นการเดินทางที่ยั่งยืน เช่น การเดินเท้าและการใช้จักรยาน จากการสำรวจพฤติกรรมการเดินทางในพื้นที่กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร พบข้อสถิติที่น่าสนใจว่า ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 70.1 นิยมใช้การ “เดินเท้า” เป็นวิธีหลักในการเดินทางภายในพื้นที่ โดยเฉพาะในระยะทางที่ไม่เกิน 400 เมตร นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมการใช้จักรยานเพื่อซื้อของหรือออกกำลังกายในชีวิตประจำวันอยู่แล้ว แต่ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา คือ สภาพทางกายภาพที่ไม่ได้มาตรฐานและขาดความปลอดภัย พื้นที่เลียบทางรถไฟในปัจจุบันยังขาดโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม เช่น คุณภาพพื้นผิวทางเดินเท้าที่ไม่สม่ำเสมอ เส้นทางจักรยานที่ไม่ชัดเจน การขาดแคลนแสงสว่าง และขาดการเชื่อมต่อที่มีประสิทธิภาพกับระบบขนส่งสาธารณะหลัก, ปัญหาเหล่านี้ทำให้ประชาชนยังต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากอุบัติเหตุและความล่าช้าในการเดินทาง

เพื่อให้การศึกษานี้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการสัญจรหลากหลายทางเลือก (Multi-Optional Transportation) ซึ่งหมายถึง ระบบที่มีทางเลือกหลากหลายให้ผู้เลือกใช้ตามความสะดวก การส่งเสริมการเดินและจักรยานไม่เพียงแต่ช่วยลดความแออัดของการจราจรและก๊าซเรือนกระจกเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้าง “เมืองน่าเดินน่าปั่น” (Walkable City) และ “เมืองคาร์บอนต่ำ” (Low-Carbon City)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ที่อาศัยในบริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ที่ต้องการพัฒนาเส้นทางจักรยานเพื่อการเดินทางสัญจรในชีวิตประจำวัน: กรณีศึกษาพื้นที่กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการสัญจรหลากหลายทางเลือกเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันที่ตอบสนองพฤติกรรมและความต้องการของผู้ที่อาศัยในบริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย พื้นที่กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่ฝั่งธนบุรี ที่ตั้งอยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่มีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจมาแต่เดิม และจากคนที่เคยอยู่ในพื้นที่ฝั่งพระนครหรือฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นผลพวงมาจากโครงการขยายเส้นทางคมนาคมต่าง ๆ เช่น ทางถนน และระบบราง ทำให้การเดินทางสัญจรเข้าออกในเมือง-นอกเมืองสะดวกเร็วขึ้น ทำให้เกิดโครงการที่พักอาศัยระดับกลางจนถึงระดับบนเข้าไปพัฒนาเพื่อรองรับกำลังซื้อของลูกค้าจำนวนมากในพื้นที่ฝั่งธนบุรี จึงมีผลกระทบให้เกิดความแออัดของการจราจร การส่งเสริมการสัญจรหลากหลายทางเลือก หรือ Multi-Optional Transportation Modes ช่วยให้ผู้สัญจรสามารถเลือกใช้วิธีการเดินทางได้ตามความเหมาะสม โดยงานวิจัยนี้จะกล่าวถึงเฉพาะ จักรยาน และการเดินเท้า ซึ่งสามารถเชื่อมต่อการเดินทางสัญจรรูปแบบอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (เทอดพงศ์ บุญพันธ์ และคณะ, 2566) การสัญจรหลากหลายทางเลือกช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการเดินทาง ส่งเสริมการใช้ระบบขนส่งสาธารณะ ช่วยลดความแออัดของการจราจรได้ โดยการศึกษาพื้นที่ในงานวิจัยนี้ครอบคลุมพื้นที่เลียบทางรถไฟในกลุ่มเขตกรุงธนเหนือ รวมถึงเขตธนบุรีและเขตจอมทองเท่านั้น

เมืองแห่งการสัญจรหลากหลายทางเลือก

A City of Multi-Optional Transportation Modes การสัญจรหลากหลายทางเลือก หรือ Multi-Optional Transportation Modes (Litman, T., 2022); (Banister, D., 2008) หมายถึง ระบบการเดินทางที่มีตัวเลือกในการเดินทางหลากหลายรูปแบบให้ผู้สัญจรสามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมและความสะดวกสบายของตนเอง ตัวเลือกเหล่านี้อาจรวมถึงการเดินทางด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล การขนส่งสาธารณะ เช่น รถไฟฟ้า รถเมล์ เรือ จักรยาน การเดินเท้า หรือแม้กระทั่งการแชร์พาหนะ (Carpooling) หรือการใช้บริการยานพาหนะร่วมกัน (Ride-sharing Services) (Rodrigue, J. et al., 2017)

งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า การสัญจรหลากหลายทางเลือกช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการเดินทาง ลดความแออัดของการจราจร และส่งเสริมการใช้ระบบขนส่งสาธารณะเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Banister, D., 2008); (Litman, T., 2022) อีกทั้งยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยให้ตัวเลือกที่เหมาะสมกับเวลาและจุดหมายปลายทาง

อย่างไรก็ตาม แม้การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนรวม ทั้งระบบราง ทางด่วนพิเศษ ระบบรถเมล์ ร่วมกับการขนส่งทางน้ำหรือแม้แต่การขยายผิวจราจรและเพิ่มจำนวนเส้นทางถนน แต่ก็ไม่สามารถรองรับปริมาณจราจรได้เพียงพอต่อความต้องการได้ เนื่องจากนโยบายสาธารณะและวัฒนธรรมการสัญจรส่วนบุคคลเป็นหลัก เป็นแบบพึ่งพารถยนต์ส่วนบุคคล ทำให้เมืองใหญ่ทั่วประเทศกลายเป็นเมืองที่ไม่น่าอยู่ และคุณภาพชีวิตของประชาชนลดลง (Banister, D., 2008)

ทางออกของปัญหาที่เป็นโอกาสในการสร้างเมืองที่น่าอยู่ยิ่งขึ้น คือ “เมืองแห่งการสัญจรหลากหลายทางเลือก” ทำให้เป็นเมืองเคลื่อนไหวช้าลง (Slow-life City) เป็นเมืองเพื่อคนทั้งมวล (City for All) เป็นเมืองแห่งความพอเพียง (Self-sufficiency City) เป็นเมืองนำเดินนำปั่น (Walkable City) เป็นเมืองกระชับ (Compact City) และเป็นเมืองคาร์บอนต่ำ (Low-Carbon City) นั้น โดยมีกลยุทธ์ที่สำคัญในการลดจำนวนรถยนต์ส่วนบุคคลลง คือการส่งเสริมและพัฒนาให้เมืองเป็น “เมืองแห่งการเดินและจักรยาน” เพื่อให้ทางเลือกในการเดินและจักรยานเป็นองค์ประกอบหลักของระบบสัญจรหลากหลายทางเลือก ควบคู่กับการพัฒนาการขนส่งสาธารณะระบบราง และการขนส่งมวลชนรวม

รูปแบบอื่น ๆ ดังตัวอย่างประเทศเนเธอร์แลนด์ที่ร่วมกันเสนอแผนกลยุทธ์ “The White Bicycle Plan” ที่มีจุดประสงค์เพื่อลด และห้ามทั้งรถยนต์และมอเตอร์ไซค์เข้าในย่านกรุงอัมสเตอร์ดัม ซึ่งคาดว่าจะเพิ่มการใช้บริการขนส่งสาธารณะได้มากกว่าร้อยละ 40 องค์ประกอบของการส่งเสริมและพัฒนาระบบการสัญจรหลากหลายทางเลือกนั้น ต้องมีการจัดการทั้งในเชิงภาพรวมของเมือง และความเหมาะสมในระดับเขตย่าน เพื่ออำนวยความสะดวกสำหรับการเดินทางภายในเมืองเป็นสำคัญ ซึ่งแต่ละเมืองจะมีบริบทเฉพาะของตน เช่น บางเมือง เหมาะที่จะวางระบบรถราง (Tram/Streetcar) บางเมืองเหมาะที่จะเป็นระบบรถไฟฟ้าลอยฟ้า (Skytrain) ขณะที่บางเมืองเหมาะที่จะเป็นระบบรถไฟใต้ดิน (Subway) ขณะที่บางเขตย่านอาจเหมาะที่จะส่งเสริมพัฒนาการสัญจรทางน้ำ (เรือเมล์) เป็นต้น

การสัญจรหลากหลายทางเลือกเป็นแนวคิดสำคัญในการพัฒนาเมืองที่มีความยั่งยืน โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีทางเลือกในการเดินทางหลายรูปแบบ เช่น การเดินเท้า การขี่จักรยาน การใช้ขนส่งสาธารณะ หรือการใช้รถยนต์ส่วนบุคคล การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ที่อาศัยในพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย จะช่วยให้เข้าใจถึงความต้องการและแนวโน้มในการใช้การสัญจรหลากหลายทางเลือกในพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนพัฒนาเมืองและระบบการสัญจรที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนในชีวิตประจำวัน

ทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย

สถานีรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย เดิมมีสถานีด่านทางที่คลองสาน และเป็นรถไฟลำดับที่ 5 ของไทย เปิดดำเนินการตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในปี พ.ศ. 2447 โดยบริษัทรถไฟแม่กลองและบริษัทรถไฟท่าจีนทุนจำกัด ได้รับสัมปทาน 40 ปี (กิตติกร นาคทอง, 2563) ในการเดินรถไฟสายนี้ จากปากคลองสาน กรุงเทพฯ ถึงมหาชัย จ.สมุทรสาคร ระยะทาง 33.13 กิโลเมตร การดำเนินงานประสบความสำเร็จจนมีการเพิ่มเส้นทางจากบ้านแหลมถึงแม่กลอง ทำให้เกิดการควบรวมกิจการของบริษัทรถไฟท่าจีน และบริษัทรถไฟแม่กลอง และดำเนินกิจการรถไฟสายนี้จนถึงปี พ.ศ. 2489 เมื่อสัมปทานสิ้นสุดลง รัฐบาลไทยได้เข้าซื้อกิจการและโอนให้การรถไฟแห่งประเทศไทยดูแล

ปัจจุบัน รถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ถือเป็นหนึ่งในเส้นทางคมนาคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพื้นที่กรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรสาคร เนื่องจากเป็นเส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างเมืองหลวงกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของประเทศ การดำเนินงานของเส้นทางนี้มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 116 ปี เป็นเส้นทางสำคัญเพื่อเชื่อมต่อเส้นทางการเดินทางสัญจร การค้าขาย และการท่องเที่ยว ระหว่างกรุงเทพฯ - สมุทรสาคร - สมุทรสงคราม โดยมีการสร้างสถานี “ป้ายหยุดรถวุฒากาศ” (ผู้จัดการออนไลน์, 2562) เพื่อเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้ามหานครสายสีส้มและโครงการรถไฟฟ้ามหานครสายสีแดง รถไฟสายนี้ใช้ในการดูแลของการรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) มีระยะทางรวม 66.9 กิโลเมตร ประกอบด้วย เส้นทาง 2 ช่วง ได้แก่

- สถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ ถึง สถานีรถไฟมหาชัย มีระยะทาง 31.2 กิโลเมตร มีสถานี ทั้งหมด 19 สถานี เช่น วงเวียนใหญ่ ตลาดพลู วุฒากาศ คลองตันไทร จอมทอง วัดไทร วัดสิงห์ บางบอน การเคหะรางสะแก รางโพธิ์ สามแยก พรหมแดน พุ่งสีทอง บางน้ำจืด คอกควาย บ้านขอม คลองจาก และสิ้นสุดที่มหาชัย

- สถานีรถไฟบ้านแหลม ถึง สถานีรถไฟแม่กลอง มีระยะทาง 33.57 กิโลเมตร มีสถานี ทั้งหมด 15 สถานี เช่น บ้านแหลม ท่าฉลอม บ้านชีผ้าขาว คลองนกเล็ก บางสีต บางกระเจ้า บ้านบ่อ บางโหนด บ้านกาหลง บ้านนาขวาง บ้านนาโคก เขตเมือง ลาดใหญ่ บางกระบูน และสิ้นสุดที่แม่กลอง

โดยระหว่างสถานีมหาชัยกับสถานีบ้านแหลม จะไม่มีเส้นทางเชื่อมถึงกัน การต่อรถไฟอีกขบวนหนึ่ง โดยผู้โดยสารจะต้องลงจากขบวนรถ ไปข้ามแม่น้ำท่าจีน โดยเรือข้ามฟาก ไปยังฝั่งท่าฉลอม ไปขึ้นรถไฟสายบ้านแหลม – แม่กลอง

พื้นที่ศึกษาของโครงการวิจัยนี้จะครอบคลุมสถานีวงเวียนใหญ่ สถานีตลาดพลู สถานีวุฒากาศ ในเขตธนบุรี และสถานีคลองตันไทร สถานีจอมทอง สถานีวัดไทร สถานีวัดสิงห์ ในเขตจอมทอง เป็นพื้นที่กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร

ในอนาคต การรถไฟแห่งประเทศไทย (รฟท.) ร่วมกับกรมการขนส่งทางราง จะทำการย้ายสถานีต้นทางหลักของกรุงเทพมหานคร จากสถานีหัวลำโพง มาที่ชุมทางบางซื่อ และรวมเส้นทางรถไฟฟ้ามหานครสายสีแดง รถไฟทางไกล รถไฟความเร็วสูง (สายกรุงเทพ - นครราชสีมา) และรถไฟฟ้าเชื่อมท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เข้าไว้ที่สถานีกลางบางซื่อ (การรถไฟแห่งประเทศไทย, 2564) เป็นสถานีหลักแห่งเดียวของกรุงเทพมหานคร พร้อมจัดเส้นทางใหม่จากบางซื่อไปนครปฐมเป็นสายตะวันตก และจากบางซื่อไปหัวลำโพง ลดระดับลงใต้ดินเข้าสู่วงเวียนใหญ่ ไปตามแนวทางรถไฟสายแม่กลอง และส่วนต่อขยายจากสถานีปลายทางที่แม่กลองไปยังปากท่อ ตลอดจนทุกสถานีหลังจากนี้ นับเป็นเส้นทางใหม่ของสายใต้ ซึ่งจะช่วยให้ประสิทธิภาพในการเดินทางและเชื่อมโยงพื้นที่กรุงเทพมหานครกับภูมิภาคอื่น

ทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัยเป็นเส้นทางคมนาคมที่มีความสำคัญในพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยเชื่อมต่อระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดสมุทรสาคร การศึกษาในครั้งนี้จะเน้นไปที่การวิเคราะห์ความสำคัญของเส้นทางรถไฟสายนี้ต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว และศึกษาว่าการสัญจรหลากหลายทางเลือกสามารถเสริมสร้างความสะดวกสบายและประสิทธิภาพในการเดินทางได้อย่างไร

การพัฒนาพื้นที่เลียบทางรถไฟเพื่อการเดินและจักรยาน

การพัฒนาพื้นที่เลียบทางรถไฟเพื่อรองรับการเดินและจักรยานถือเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างเมืองที่ยั่งยืน โดยการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ทางเดินเท้า ทางจักรยาน และระบบเชื่อมต่อกับขนส่งสาธารณะ จะช่วยเพิ่มความปลอดภัยและความสะดวกในการใช้งาน (Pucher, J. & Buehler, R., 2012)

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) กรณีศึกษา โดยใช้วิธีการสำรวจผ่านการทำแบบสอบถามและการเก็บข้อมูลภาคสนาม รวมทั้งมีการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการศึกษาเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Secondary Data) และการสำรวจปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและความต้องการด้านการสัญจรของผู้ใช้อาศัยบริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย มีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องและปัญหาที่เกิดขึ้นด้านการเดินทางสัญจรภายในพื้นที่ศึกษา บริเวณพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัยที่อยู่ในบริเวณกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร โดยมีการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น การรถไฟแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร และสำนักงานสถิติแห่งชาติ ฯลฯ การสำรวจและเก็บข้อมูลการสัญจรในพื้นที่ศึกษา และข้อมูลการใช้พื้นที่ที่ส่งผลต่อการสัญจรอ้างอิงเกณฑ์การศึกษาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง (Cervero, R., 1997) ในปัจจัย Density และ Diversity และจัดบันทึกลงในแผนที่ ดังนี้

- การใช้ประโยชน์ที่ดิน และพื้นที่ว่าง
- การใช้ประโยชน์อาคารปัจจุบัน

ภาพที่ 1 พื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ในกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร

การสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม เพื่อศึกษาความต้องการ พฤติกรรม ปัญหา และความคิดเห็นที่มีต่อการเดินทางสัญจรในชีวิตประจำวัน และการพัฒนาการสัญจรทางเลือกภายในพื้นที่ศึกษา จำนวน 500 ชุด มีรายละเอียด ดังนี้

ขนาดตัวอย่าง (Sample Size)

1. ประชากร ได้แก่ ผู้ที่พักอาศัยในพื้นที่พื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ในกลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เขตธนบุรี และเขตจอมทอง มีอายุ 18 - 59 ซึ่งจากข้อมูล สถิติ จำนวนประชากรแยกตามอายุที่อยู่ในเขตดังกล่าว ประจำปี 2563 พบว่า มีประชากรที่พักอาศัยในเขตธนบุรี และเขตจอมทอง ที่มีอายุ 18 - 59 ปี จำนวน 78,815 คน

2. ขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้สูตรของทาร์โร ยามาเน ที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และที่ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 ดังนี้

$$N$$

$$n = 1 + Ne^2$$

$$n = \text{ขนาดของกลุ่มประชากร}$$

$$N = \text{จำนวนประชากร}$$

$$e = 0.05 \text{ ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95}$$

จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่างโดยแทนค่าในสูตร เมื่อ $N = 78,815$ พบว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในครั้งนี้ มีจำนวน 397.98 ตัวอย่าง หรือ จำนวน 398 ตัวอย่างโดยประมาณ ดังนั้น ผู้วิจัยจะสำรวจโดยการแจกแบบสอบถามรวม 500 ฉบับ เพื่อการคัดออกตามเกณฑ์

3. เกณฑ์การคัดเลือกผู้ร่วมวิจัย/อาสาสมัคร (Inclusion Criteria)

- ผู้พักอาศัย ศึกษา หรือทำงานระแวกพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ในเขตธนบุรี และเขตจอมทอง มากกว่า 6 เดือน

- อายุ 18 - 59 ปี

4. เกณฑ์การคัดออกผู้ร่วมวิจัย/อาสาสมัคร (Exclusion Criteria)

- ผู้ที่ไม่ปฏิเสธการให้สัมภาษณ์
- ผู้ที่ไม่ได้ทั้งอยู่อาศัย ศึกษา หรือทำงานในพื้นที่ศึกษา
- ผู้พักอาศัย ศึกษา หรือทำงานในพื้นที่ศึกษา ไม่ถึง 6 เดือน
- ผู้มีอายุน้อยกว่า 18 ปี และมากกว่า 59 ปีขึ้นไป
- ผู้ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน
- ผู้ที่พิการ ทุพพลภาพ

การสำรวจข้อมูลดำเนินการในวันธรรมดา ระหว่างเวลา 08.00 - 19.00 น. เพื่อสะท้อนพฤติกรรม การเดินทางไปทำงานและการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งเกิดขึ้นสัปดาห์ละ 5 - 6 วัน การสำรวจครอบคลุมพื้นที่ เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัยในเขตกรุงเทพมหานคร รวม 6 ส่วน ใช้เวลาเก็บข้อมูลทั้งหมด 3 วัน โดยใช้แบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลด้านปัจจัยพื้นฐาน ความต้องการ พฤติกรรม ปัญหา และความคิดเห็นที่มีต่อการเดินทางสัญจร รวมถึงแนวทางการพัฒนาการสัญจรทางเลือกในพื้นที่ศึกษา

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ครอบคลุม สถานีวงเวียนใหญ่ ตลาดพลู วัฒนาภาศ คลองตันไทร จอมทอง วัดไทร และวัดสิงห์ ผู้มีอายุระหว่าง 18 - 59 ปี โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสูตรของทาร์ ยามาเน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าคลาดเคลื่อน 5% เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม รวมทั้งสิ้น 400 คน

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อรับฟังความคิดเห็น เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาการสัญจรทางเลือกในชีวิตประจำวัน โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมจากกลุ่มที่เคยตอบ แบบสอบถามและสมัครใจเข้าร่วมการสัมภาษณ์

กลุ่มเป้าหมายการสัมภาษณ์ (แบ่งเป็น 4 กลุ่ม)

1. ผู้พักอาศัยในพื้นที่ - ผู้ที่อาศัยอยู่ตามแนวเส้นทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย

- 1.1. บุคคลทั่วไป อายุ 18 - 59 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน
- 1.2. ผู้ปกครอง อายุ 18 - 59 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน
- 1.3. นักเรียน นักศึกษา อายุ 18 - 25 ปี จำนวน 1 คน
- 1.4. ผู้ที่กำลังเข้าสู่ช่วงเกษียณอายุ อายุ 51 - 59 ปี จำนวน 1 คน

2. ผู้ที่ทำงานในพื้นที่ - ผู้ที่เดินทางเข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร อายุ 18 - 59 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน

3. ผู้ใช้บริการรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย - ผู้ที่เดินทางด้วยรถไฟเป็นประจำ อายุ 18 - 59 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน

4. ผู้ที่เคยใช้จักรยานในพื้นที่ - ผู้ที่มีประสบการณ์ใช้จักรยานเพื่อการเดินทางหรือสัญจรในพื้นที่ศึกษา อายุ 18 - 59 ปีขึ้นไป จำนวน 1 คน

สรุปผลการศึกษา การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเชิงโครงสร้าง ซึ่งผ่านการตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์

Cronbach's Alpha ก่อนนำไปใช้จริง ข้อมูลที่ได้ถูกตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนก่อนการวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics): ใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น อายุ รายได้ และรูปแบบครัวเรือน และใช้สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics): ใช้ t-test, ANOVA และการวิเคราะห์การถดถอย (Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานและหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยอ้างอิงแนวทางการวิเคราะห์จาก Creswell, J. W. และ Kerlinger, F. N. โดยมีตัวแปรอิสระ (Independent Variables): อายุ รายได้ ระดับการศึกษา ลักษณะครัวเรือน ตัวแปรตาม (Dependent Variables): พฤติกรรมการอยู่อาศัย ความต้องการด้านสาธารณูปโภค ความพึงพอใจต่อสิ่งแวดล้อม และการเดินทาง และตัวแปรแทรกแซง (Intervening Variables): ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ความสะดวกในการเดินทาง และการเข้าถึงบริการสาธารณะ โดยมีขอบเขตการศึกษา คือ ผู้ที่อาศัยในบริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย เขตกรุงเทพมหานคร อายุ 18 - 59 ปี (Creswell, J. W., 2014); (Kerlinger, F. N., 2000)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีลักษณะประชากรศาสตร์ เช่น อายุ รายได้ และรูปแบบครัวเรือน ที่สะท้อนถึงกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา โดยพฤติกรรมการอยู่อาศัย พบว่า ผู้ที่อาศัยมีความต้องการด้านสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชัดเจน เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ ความปลอดภัย และพื้นที่สีเขียว มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ได้แก่ ความสะดวกในการเดินทางและคุณภาพสิ่งแวดล้อม ต้องการพื้นที่สาธารณะเพื่อการพักผ่อนและกิจกรรมชุมชน ต้องการการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ทางเดิน และระบบน้ำเสีย

จากการวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต และการสนทนากลุ่ม พบว่า ความคิดเห็นของชุมชนสอดคล้องกับแนวคิด Sustainable Mobility Paradigm (Banister, D., 2008)

และแนวคิด City Cycling (Pucher, J. & Buehler, R., 2012) ที่เน้นการส่งเสริมการเดินทางและการใช้จักรยาน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ขณะเดียวกันปัญหาที่พบ เช่น ทางเท้าที่ไม่สมบูรณ์และระบบขนส่งสาธารณะที่ไม่ครอบคลุม สอดคล้องกับแนวคิด 3Ds: Density, Diversity, and Design (Cervero, R., 1997) และการจัดการพื้นที่เมือง (Rodrigue, J. et al., 2017)

ผลการวิจัย

เส้นทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ซึ่งเปิดให้บริการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2447 เป็นระบบขนส่งสำคัญที่เชื่อมโยงชุมชนกับศูนย์กลางกรุงเทพฯ ทั้งยังสามารถเชื่อมต่อกับรถไฟฟ้าบีทีเอสและโครงการรถไฟฟ้าชานเมืองสายสีแดงในปัจจุบัน พื้นที่เลียบทางรถไฟจึงมีศักยภาพในการพัฒนาระบบสัญจรทางเลือก เช่น การเดินเท้าและการใช้จักรยาน ซึ่งประชาชนใช้อยู่แล้วในชีวิตประจำวัน แม้ยังขาดโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้อยู่อาศัยในพื้นที่กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเส้นทางสัญจรที่ตอบโจทย์การใช้งานจริง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในการส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคมและการกระจายความเจริญอย่างยั่งยืน โดยคณะวิจัยฯ ได้สรุปผลการศึกษาไว้ ดังนี้

1. คณะวิจัยฯ เก็บข้อมูลจากประชาชนที่อาศัยในพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย (กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร) ด้วยแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและทดสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์

Cronbach's Alpha โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ตอบ และใช้สถิติเชิงอนุมานในการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เดินเท้าและใช้จักรยานในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะในระยะทางไม่เกิน 800 เมตร และต้องการเส้นทางที่ปลอดภัย สะดวก และเชื่อมต่อพื้นที่สาธารณะ สะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการสัญจรให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตชุมชน

2. การวิเคราะห์พฤติกรรมและความต้องการของผู้ที่อาศัยในบริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย พบว่า พฤติกรรมการเดินทางภายในพื้นที่ศึกษา “เดินเท้า” เป็นวิธีที่ใช้มากที่สุด (ร้อยละ 70.1) รองลงมา คือ รถไฟ และรถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว ดังตาราง ที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีการเดินทางที่เคยใช้

วิธีการเดินทางที่เคยใช้	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด	จำนวนผู้เลือกตอบ	ร้อยละ
1. เดินเท้า	525	368	70.1
2. รถไฟ	525	347	66.1
3. รถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว	525	332	63.2

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์การใช้วิธีการเดินทางด้วยการเดินเท้ามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 70.1 รองลงมา คือ การเดินทางด้วยรถไฟ คิดเป็นร้อยละ 66.1 และการใช้รถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 63.2 ของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด

ตารางที่ 2 การใช้ยานพาหนะในการเดินทาง

ยานพาหนะ	การเดินทางในระยะไม่เกิน 400 ม.		การเดินทางในระยะ 400 - 800 ม.		การเดินทางในระยะ มากกว่า 800 ม.	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รถยนต์ส่วนตัว	36	6.9	78	14.9	130	24.8
รถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว	162	30.9	215	41.0	192	36.6
รถแท็กซี่หรือสามล้อรับจ้าง	18	3.4	26	5.0	39	7.4
รถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง	62	11.8	57	10.9	69	13.1
เรียกรถผ่านแอป (Grab, LINE Taxi)	3	0.6	5	1.0	4	0.8
รถไฟ	76	14.5	92	17.5	125	23.8
รถไฟฟ้า BTS	7	1.3	7	1.3	11	2.1
รถไฟใต้ดิน MRT	-	-	1	0.2	3	0.6
รถไฟฟ้า Airport Link	2	0.4	4	0.8	3	0.6
รถโดยสารประจำทาง	74	14.1	111	21.1	162	30.9
รถโดยสารประจำทางปรับอากาศ	26	5.0	33	6.3	43	8.2
รถสองแถว/รถกระบะป๊อ	34	6.5	42	8.0	43	8.2
เรือโดยสารสาธารณะ	1	0.2	-	-	4	0.8

ตารางที่ 2 การใช้ยานพาหนะในการเดินทาง (ต่อ)

ยานพาหนะ	การเดินทางในระยะไม่เกิน 400 ม.		การเดินทางในระยะ 400 - 800 ม.		การเดินทางในระยะ มากกว่า 800 ม.	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
จักรยาน	24	4.6	27	5.1	13	2.5
เดินเท้า	330	62.9	127	24.2	43	8.2

จากตารางที่ 2 การใช้ยานพาหนะในการเดินทาง พบว่า ระยะทางมีผลต่อการเลือกวิธีเดินทาง โดยระยะไม่เกิน 400 เมตร นิยมเดินเท้า ส่วนระยะมากกว่า 800 เมตร นิยมใช้รถมอเตอร์ไซด์ ชุมชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการพัฒนาให้มีการสัญจรหลากหลายทางเลือก เช่น รถไฟฟ้าและรถไฟใต้ดินและการเชื่อมต่อสถานีรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัยกับสถานีรถไฟฟ้ามหานคร การสร้างพื้นที่สาธารณะในรูปแบบ Mixed-use ที่รองรับกิจกรรมหลากหลายได้รับการสนับสนุนสูง นอกจากนี้ คนในชุมชนอยากเห็นการปรับปรุงระบบระบายน้ำ เพิ่มแสงสว่างในชุมชน และพัฒนาสินค้าชุมชนให้โดดเด่นขึ้นสำหรับความคิดเห็นในการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะและการเดินเท้า

การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการสัญจรหลากหลายทางเลือกเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันที่ตอบสนองความปลอดภัยและความต้องการของผู้อยู่อาศัยในบริเวณเลียบรินทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย

การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ที่อาศัยในบริเวณเลียบรินทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัยในพื้นที่กลุ่มเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการสัญจรหลากหลายทางเลือกที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาที่ชุมชนสนับสนุนและตอบสนองต่อพฤติกรรมและความต้องการ ได้แก่

1. การสร้างพื้นที่สาธารณะแบบ Mixed-use เพื่อรองรับกิจกรรมหลากหลาย เช่น การเดิน วิ่ง ปั่นจักรยาน และพักผ่อน ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมการเดินทางและการใช้จักรยานในระยะสั้นที่พบจากการศึกษา
2. การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะโดยเน้นความสะดวก ความปลอดภัย และการเข้าถึงง่าย โดยเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ
3. การส่งเสริมสินค้าชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควบคู่กับการปรับปรุงระบบระบายน้ำและโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาเมือง และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่อยากเห็นคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น

พฤติกรรมและความต้องการของผู้ที่อาศัยอยู่บริเวณเลียบรินทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัยในประเด็นหลักและประเด็นรองต่าง ๆ ดังนี้

ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) กิจกรรมที่ชอบทำในเวลาว่าง 2) ประสบการณ์ในการใช้จักรยานเป็นพาหนะในการเดินทาง 3) เหตุผลที่เลือกใช้ระบบขนส่งสาธารณะ จักรยาน หรือเดินเท้าเป็นวิธีการเดินทาง 4) จุดประสงค์ในการใช้จักรยาน และ 5) อุปสรรคหรือปัญหาที่ทำให้ไม่อยากจะใช้ระบบขนส่งสาธารณะ จักรยาน หรือการเดินเท้า

ประเด็นรอง ได้แก่ 1) กิจกรรมย่อยในเวลาว่าง 2) เหตุผลในการเลือกใช้การเดินทาง 3) จุดประสงค์ในการใช้จักรยาน และ 4) อุปสรรคหรือปัญหาที่ทำให้ไม่อยากจะใช้ระบบขนส่งสาธารณะ จักรยาน หรือการเดินเท้า

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ที่อาศัยในพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัยมีความต้องการด้านสาธารณูปโภคและสิ่งแวดลอม เช่น ระบบขนส่งสาธารณะ ความปลอดภัย และพื้นที่สีเขียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Sustainable Mobility Paradigm” ที่เน้นการพัฒนาระบบการสัญจรเพื่อความยั่งยืนและคุณภาพชีวิตของประชาชน (Banister, D., 2008)

พฤติกรรมทางเลือกใช้การเดินทางและจักรยานในระยะสั้นสะท้อนถึงความสำคัญของปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมและความสะดวกในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Pucher, J. & Buehler, R. ที่ระบุว่า การส่งเสริมการเดินทางและการใช้จักรยานในเมืองสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตและสุขภาพของประชาชนได้ ขณะเดียวกันยังช่วยลดการพึ่งพารถยนต์ส่วนบุคคล (Pucher, J. & Buehler, R., 2012)

ปัญหาที่พบ เช่น ทางเท้าที่ไม่สมบูรณ์ การขาดไฟฟ้าส่องสว่าง และระบบขนส่งสาธารณะที่ยังไม่ครอบคลุมสอดคล้องกับแนวคิด “3Ds: Density, Diversity, and Design” ของ Cervero, R., ที่ชี้ว่าการออกแบบพื้นที่เมืองและระบบการสัญจรที่ไม่เหมาะสมจะส่งผลกระทบต่อความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทางของประชาชน นอกจากนี้ความแออัดของชุมชนและการขาดพื้นที่สีเขียวสะท้อนถึงข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อม (Cervero, R., 1997) ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Rodrigue, J. et al. ที่อธิบายว่าโครงสร้างทางภูมิศาสตร์และการจัดการพื้นที่ที่มีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและรูปแบบการเดินทางของประชาชน (Rodrigue, J. et al., 2017)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย พื้นที่กลุ่มเขตกรุงธนเหนือ พบว่า รูปแบบการสัญจรหลากหลายเป็นสิ่งจำเป็น และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะการเดินทางและการใช้จักรยานในการเดินทางระยะสั้น เช่น ไปทำงานหรือออกกำลังกาย และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเลือกวิธีการสัญจร ได้แก่ ความสะดวก ปลอดภัย และการเข้าถึง อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบ ได้แก่ ทางเท้าที่ไม่สมบูรณ์ การขาดไฟฟ้าส่องสว่าง เส้นทางจักรยานที่ไม่ชัดเจน และระบบขนส่งสาธารณะที่ยังไม่ครอบคลุมเพียงพอ ทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาพาหนะส่วนตัวมากขึ้น ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาระบบการสัญจรในพื้นที่ควรเน้นการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานพัฒนาทางเดินเท้าและทางจักรยานให้มีความปลอดภัยและต่อเนื่อง ติดตั้งไฟฟ้าส่องสว่างและเพิ่มจุดพักระหว่างทาง เพื่อให้การเดินทางของประชาชนมีความปลอดภัยและสะดวกสบายมากขึ้น และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ควรพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะ โดยขยายเส้นทางและเพิ่มความครอบคลุมของระบบขนส่งสาธารณะ มีการเชื่อมต่อระบบขนส่งให้สะดวกและเข้าถึงง่าย ควรส่งเสริมการเดินทางและการใช้จักรยานเพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และจัดการพื้นที่และสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาความแออัดเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเดินทางและการพักผ่อน

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของผู้ที่อาศัยในบริเวณเลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ต่อการพัฒนาการสัญจรหลากหลายทางเลือกเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน (กรณีศึกษาพื้นที่กลุ่มเขตกรุงธนเหนือ)

ได้รับทุนสนับสนุนจากงานวิจัยพื้นฐาน (Fundamental Fund) ประจำปีงบประมาณ 2567 กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกว.) ภายใต้รหัสโครงการ FRB670016/0164 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ สกว. ที่ให้การสนับสนุนทุนวิจัย ผู้ที่อาศัยในพื้นที่ที่ให้ข้อมูลอย่างดียิ่ง และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี รวมถึงคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ที่สนับสนุนบุคลากรในการดำเนินงานวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2564). โครงการสถานีกลางบางซื่อและการพัฒนาระบบราง. กรุงเทพมหานคร: การรถไฟแห่งประเทศไทย.
- กิตติกร นาคทอง. (2563). เสวนา 116 ปี รถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย. เรียกใช้เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <http://www.sakhoonline.com/news/2017/?p=13694>
- เทอดพงศ์ บุญพันธ์ และคณะ. (2566). การศึกษาด้านการใช้พื้นที่ที่ส่งผลต่อการสัญจรในพื้นที่เลียบทางรถไฟสายวงเวียนใหญ่ - มหาชัย ในกลุ่มเขตกรุงธนเหนือ. วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 14(2), 76-89.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562). เล็งสร้าง “ป้ายหยุดรถดูอากาศ” เชื่อม “บีทีเอส” กับรถไฟวงเวียนใหญ่ - มหาชัย. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2568 จาก <https://mgronline.com/online/section/detail/9620000062636>
- Banister, D. (2008). The sustainable mobility paradigm. *Transport Policy*, 15(2), 73-80.
- Cervero, R. (1997). Travel demand and the 3Ds: Density, diversity, and design. *Transportation Research Part D: Transport and Environment*, 2(3), 199-219.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (4th ed.). California: Sage Publications.
- Kerlinger, F. N. (2000). *Foundations of behavioral research*. (4th ed.). Texas: Harcourt College Publishers.
- Litman, T. (2022). *Evaluating public transit benefits and costs: Best practices guidebook*. Retrieved December 21, 2020, from <https://www.vtpi.org>
- Pucher, J. & Buehler, R. (2012). *City cycling*. Cambridge: MIT Press.
- Rodrigue, J. et al. (2017). *The geography of transport systems*. (4th ed.). London: Routledge.

กลยุทธ์ในการเสริมสร้างทักษะวิชาชีพของทีมนักบริหารกิจการนักศึกษา

ในมหาวิทยาลัยใน Guangxi*

STRATEGIES FOR ENHANCING PROFESSIONAL SKILLS OF STUDENT AFFAIRS

MANAGEMENT TEAM IN UNIVERSITIES IN GUANGXI

เผย อี้หมิง, พัชรา เดชโฮม, นรินทร์ สุธีนิรันดร์, สรายุทธ์ เศรษฐขจร, จิตติวิสุทธิ์ วัฒนปัญญา*

Pei Yiming, Pachara Dejhome, Niran Suteeniran, Sarayut Setkajorn, Jittawisut Wimuttipanya*

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Jittawisut21@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของทีมนักบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย Guangxi และ 2) เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมนักบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย Guangxi การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสาน ประชากร ได้แก่ ครู 291 คน จากมหาวิทยาลัยของรัฐ 10 แห่งใน Guangxi เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ .92 การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ปัจจุบันของทีมนักบริหารกิจการนักศึกษาของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย Guangxi อยู่ในระดับสูง ($\mu = 3.89$, $\sigma = 0.68$) ใน 6 ด้าน 38 มาตรการ โดยกลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมนักบริหารเป็นการสร้างโครงสร้างความรู้ที่ครอบคลุม การสร้างระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การสร้างช่องทางการฝึกอบรมที่กว้างขวาง การจัดให้มีระบบการฝึกทักษะ การสร้างกลไกงานใจในการทำงานที่ดี และการสร้างกลไกการประเมินที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างโครงสร้างความรู้ที่ครอบคลุม ประกอบด้วย 5 มาตรการ การสร้างระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 8 มาตรการ การสร้างช่องทางการฝึกอบรมที่กว้างขวาง ประกอบด้วย 6 มาตรการ การจัดให้มีระบบการฝึกทักษะ ประกอบด้วย 5 มาตรการ การสร้างกลไกงานใจในการทำงานที่ดี ประกอบด้วย 7 มาตรการ และการสร้างกลไกการประเมินที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 มาตรการ สำหรับการบังคับใช้และความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมนักบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย Guangxi มีการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างความร่วมมือในเครือข่ายการมีส่วนร่วมเพื่อการสร้างแผนงานและกลยุทธ์สู่ความสำเร็จขององค์กร

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การเสริมสร้างทักษะวิชาชีพ, ทีมนักบริหารกิจการนักศึกษา

Abstract

The purpose of this research were to 1) Examine the current situation of student affairs management teams in Guangxi universities and 2) Investigate strategies for improving the level of student affairs management teams in Guangxi universities. This research employed a mixed-methods approach. The population consisted of 291 teachers from 10 public universities in Guangxi. The research instrument was a questionnaire with a content validity index of 1.00 and a reliability coefficient of .92. Data analysis was performed using percentages, means, and standard deviations. The results showed that the current situation of student affairs management teams in Guangxi colleges and universities was at a high level ($\mu = 3.89$, $\sigma = 0.68$) across 6 areas and 38 measures. Strategies for improving the management team level included establishing a comprehensive knowledge structure, creating an effective management system, establishing extensive training channels, providing a skills training system, creating a good work incentive mechanism, and establishing an effective evaluation mechanism. The creation of a comprehensive knowledge structure comprises 5 measures; the establishment of an effective management system comprises 8 measures; the creation of extensive training channels comprises 6 measures; the provision of a skills training system comprises 5 measures; the creation of a good work incentive mechanism comprises 7 measures; and the creation of an effective evaluation mechanism comprises 6 measures. For the enforcement and feasibility of strategies to improve the student affairs management team level at Guangxi University, information technology is integrated and collaborative networks are established to develop plans and strategies for organizational success.

Keywords: Strategies, Enhancing Professional Skills, Student Administration Team

บทนำ

ทีมบริหารกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยถือเป็นส่วนสำคัญของทรัพยากรบุคคลในมหาวิทยาลัย เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาบัณฑิต เป็นผู้นำทางให้กับนักศึกษาในการเติบโตและพัฒนา และเป็นทีมงานมืออาชีพที่ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา การบริหาร และการบริการ นับตั้งแต่ต้นศตวรรษใหม่ (Yin, R. K., 2018) โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่คณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ออกเอกสารฉบับที่ 16 ในปี 2004 พรรคและรัฐบาลจีนได้ให้ความสำคัญมากขึ้นกับการสร้างทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย และเพิ่มความพยายามในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และในเดือนกรกฎาคม ปี 2006 กระทรวงศึกษาธิการได้ออก “ระเบียบว่าด้วยการสร้างทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยทั่วไป” ซึ่งกำหนดสถานะ บทบาท คุณสมบัติ ความรับผิดชอบ การคัดเลือก การฝึกอบรม การบริหาร และการประเมินของเจ้าหน้าที่บริหารกิจการนักศึกษาอย่างชัดเจน ต่อมาในเดือนมีนาคม ปี 2014 ได้มีการออก “มาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพสำหรับผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย (ฉบับเบื้องต้น)”

ซึ่งเป็นสัญญาณว่าระบบบุคลากรด้านบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของจีนได้เข้าสู่ช่วงพัฒนาวิชาชีพที่เป็นระบบ โดยผู้บริหารกิจการนักศึกษาเป็นผู้รักษาระเบียบในมหาวิทยาลัยโดยตรง เป็นผู้แนะแนวทางแก่นักศึกษา (Fang, F., 2017) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างวินัยทางวิชาการของมหาวิทยาลัย และเป็นผู้ดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการปลูกฝังค่านิยม ซึ่งการบริหารกิจการนักศึกษา หมายถึง โครงสร้างองค์กรและหน่วยงานทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยที่รับผิดชอบด้านการศึกษานอกหลักสูตรของนักศึกษา และโดยทั่วไปแล้ว การบริหารกิจการนักศึกษาหรือการปฏิบัติงานด้านนี้ถือเป็นแนวคิดครอบคลุมสำหรับสาขาวิชาชีพนี้ ทั้งนี้ Wu, C. ระบุว่า ความเป็นมืออาชีพของการบริหารกิจการนักศึกษา ประกอบด้วย สองด้านหลัก ด้านแรก คือ มาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งรวมถึงเกณฑ์การประเมินความเป็นมืออาชีพของการบริหารกิจการนักศึกษา เช่น ความรู้เฉพาะทาง บรรทัดฐานวิชาชีพ มาตรฐานการประเมินเฉพาะทาง และโครงสร้างการบริหาร ด้านที่สอง คือ ความเป็นมืออาชีพของบุคลากร ซึ่งหมายถึง การพัฒนาความเชี่ยวชาญของเจ้าหน้าที่บริหารกิจการนักศึกษาโดยการเสริมสร้างแนวคิดทางวิชาชีพ ยึดมั่นในจรรยาบรรณ พัฒนาความรู้และทักษะ และขยายขอบเขตการวิจัยทางวิชาการ (Wu, C., 2018) โดยในปี 2005 กระทรวงศึกษาธิการได้ออก “ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างการสร้างทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย” ซึ่งระบุว่าเจ้าหน้าที่บริหารกิจการนักศึกษาเป็นส่วนสำคัญของทีมการสอน เป็นกระดูกสันหลังของการปลูกฝังคุณธรรม และเป็นแนวทางในการเติบโตของนักศึกษา นอกจากนี้ ในปี 2006 ได้มีการประกาศ “ระเบียบว่าด้วยการสร้างทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยทั่วไป” ซึ่งเป็นเอกสารแนะนำสำคัญที่กำหนดขอบเขตหน้าที่และแนวทางการพัฒนาของบุคลากรด้านนี้อย่างชัดเจน (Yin, R. K., 2018) ซึ่งบทบาทและภารกิจของผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีการพัฒนาและขยายขึ้นอย่างมาก ตั้งแต่ยุค 1950 ซึ่งเน้นเพียงงานด้านการเมือง ไปจนถึงยุคปัจจุบันที่มีความรับผิดชอบครอบคลุม 5 ด้านหลักและ 8 ภารกิจสำคัญ ได้แก่ การให้ศึกษาด้านอุดมการณ์และจริยธรรม การแนะแนวสุขภาพจิต การจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและความปลอดภัยในมหาวิทยาลัย การช่วยเหลือทางการเงินแก่นักศึกษาที่ขาดแคลน การให้คำปรึกษาด้านอาชีพ การสร้างวัฒนธรรมในมหาวิทยาลัย และการฝึกอบรมผู้นำนักศึกษา และบทบาทของเจ้าหน้าที่บริหารกิจการศึกษามีการพัฒนาไปสู่ความเป็นมืออาชีพอย่างต่อเนื่อง จากการทำงานที่เน้นประสบการณ์ไปสู่แนวทางที่มีระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ สะท้อนถึงความต้องการของมหาวิทยาลัยในการสร้างทีมบริหารกิจการนักศึกษาที่มีความสามารถสูง มีจริยธรรม และสามารถตอบสนองความต้องการของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับการพัฒนาเหล่านี้ ในปี 2014 กระทรวงศึกษาธิการได้ออก “มาตรฐานสมรรถนะวิชาชีพสำหรับผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย” (Wu, C., 2018) เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาและประเมินบุคลากรด้านนี้ โดยทุกมหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินงานตามมาตรฐานการบริหารกิจการนักศึกษา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรและยกระดับคุณภาพของงานบริหารกิจการนักศึกษาให้สูงขึ้น

Hu, Z. ได้ศึกษาการบริหารกิจการนักศึกษาในสหรัฐ ฯ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยจีน โดยระบุปัญหาต่าง ๆ เช่น ภาระงานที่มากเกินไป ขอบเขตหน้าที่ไม่ชัดเจน และขาดการจัดการแบบมืออาชีพ และเสนอให้มีการพัฒนาแนวทางเฉพาะทาง เช่น การแบ่งแยกบทบาทตามเนื้อหา งาน สร้างตำแหน่งเฉพาะด้าน (Hu, Z., 2021) กล่าวว่า การจัดระบบการฝึกอบรมทางวิชาชีพ Jiang, S. เสนอว่าแนวคิดการพัฒนาบุคลากรด้านบริหารกิจการนักศึกษาควรเน้นที่ 3 มิติหลัก ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรรายบุคคล

เจ้าหน้าที่ควรมีความรู้ทางวิชาชีพ มีจรรยาบรรณ และมีทักษะที่จำเป็น การพัฒนาทีมงานควรมีโครงสร้างอายุที่เหมาะสม (Jiang, S., 2021) ระบบการฝึกอบรมที่สมบูรณ์ วัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง และสถานะทางสังคมที่ชัดเจน และการพัฒนาวิธีการทำงานต้องปรับเปลี่ยนจากการพึ่งพาประสบการณ์ไปสู่แนวทางที่มีพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ Cao, G. ระบุว่ามหาวิทยาลัยในกว่างซีได้พัฒนาทีมบริหารกิจการนักศึกษาผ่าน 3 แนวทางหลัก ได้แก่ การให้ความสำคัญกับบทบาทของงานบริหารกิจการนักศึกษา การสร้างแพลตฟอร์มสำหรับการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ การปรับปรุงกลไกการคัดเลือก ฝึกอบรม บริหาร และประเมินผลบุคลากรผ่านการสร้างทีมบริหารกิจการนักศึกษา (Cao, G., 2018)

จากดังกล่าวข้างต้นได้สะท้อนถึงปัญหาหลายประการในการสร้างทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย เช่น โครงสร้างวิชาชีพที่กระจุกกระจาย ความรับผิดชอบที่ไม่ชัดเจน ข้อกำหนดของงานที่คลุมเครือ ระบบองค์กรที่ไม่มีความราบรื่น ขาดการแบ่งงานอย่างมืออาชีพ และขาดการพัฒนาด้านวิชาชีพ ทั้งระบบงานนักศึกษาและความสามารถทางวิชาชีพของทีมบริหารกิจการศึกษายังไม่สอดคล้องกับแนวโน้มและข้อกำหนดของการพัฒนาทางด้านนักศึกษาในเชิงวิชาชีพ (Chen, C., 2013) ดังนั้น การศึกษาสำรวจและพิจารณาสถานะปัจจุบันและแนวโน้มของการพัฒนาวิชาชีพของทีมบริหารกิจการนักศึกษาจึงมีความสำคัญทางวิชาการอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเปรียบเทียบและศึกษาลักษณะและประสบการณ์ของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศเกี่ยวกับการบริหารกิจการนักศึกษา เพื่อให้สามารถเข้าใจความขัดแย้งระหว่างโครงสร้างวิชาชีพ ขอบเขตงาน ข้อกำหนดของงาน ระบบการทำงาน และการพัฒนาด้านวิชาชีพของทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของจีนอย่างครอบคลุม และนำไปสู่การเสนอแนวทางเพื่อส่งเสริมความเป็นมืออาชีพของทีมบริหารกิจการนักศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์ในการเสริมสร้างทักษะวิชาชีพของทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในกว่างซี โดยกลยุทธ์ในการเสริมสร้างทักษะวิชาชีพของทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในกว่างซีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการนักศึกษาและการพัฒนาการอุดมศึกษาโดยรวม เนื่องจากกว่างซีเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ในการเชื่อมโยงความร่วมมือด้านการศึกษากับประเทศอาเซียน การพัฒนาศักยภาพของทีมบริหารกิจการนักศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนมหาวิทยาลัยให้ตอบสนองต่อบริบทดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ ประการแรก กลยุทธ์ดังกล่าวช่วยยกระดับสมรรถนะวิชาชีพของทีมบริหารกิจการนักศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและนโยบายการอุดมศึกษาในประเทศจีน ผู้บริหารที่มีทักษะวิชาชีพสูงจะสามารถวางแผน บริหารจัดการ และให้บริการนักศึกษาได้อย่างเป็นระบบ มีคุณภาพ และทันสมัย ส่งผลให้การดำเนินงานด้านกิจการศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจน ประการที่สอง การเสริมสร้างทักษะวิชาชีพช่วยให้ทีมบริหารสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายและซับซ้อนของนักศึกษาในกว่างซีได้ดียิ่งขึ้น ทั้งในด้านการดูแลนักศึกษาชนกลุ่มน้อย การส่งเสริมคุณภาพชีวิต การแนะแนวอาชีพ และการพัฒนาทักษะชีวิต ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนและการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยของนักศึกษา และประการที่สาม กลยุทธ์ในการพัฒนาทักษะวิชาชีพยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างภาพลักษณ์และความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัยในกว่างซี ทีมบริหารกิจการนักศึกษาที่มีความเป็นมืออาชีพสามารถสร้างระบบบริการนักศึกษาที่มีคุณภาพ เป็นมิตร และมีมาตรฐานสากล ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักศึกษา ผู้ปกครอง และสังคม ตลอดจนสนับสนุนการพัฒนา

มหาวิทยาลัยสู่ความเป็นสากล ซึ่งการมีกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการเสริมสร้างทักษะวิชาชีพของทีมนักบริหารกิจการนักศึกษาเอื้อต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนขององค์กร ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง และการสร้างวัฒนธรรมการทำงานเชิงคุณภาพภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งจะช่วยให้มหาวิทยาลัยในกว้างสามารถปรับตัวและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของการอุดมศึกษาในอนาคตได้อย่างมั่นคง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของทีมนักบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยกว้างซี
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมนักบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยกว้างซี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง กลยุทธ์ในการเสริมสร้างทักษะวิชาชีพของทีมนักบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในกว้างซี ผู้วิจัยได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากร ประชากร ได้แก่ ครู จำนวน 291 คน จากมหาวิทยาลัยของรัฐ 10 แห่งในกว้างซี ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นครูซึ่งผ่านการสอบบรรจุเป็นครูประจำการที่มีอายุงานและประสบการณ์ผ่านการประเมินของมหาวิทยาลัยมากกว่า 2 ปี ขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามแบ่งออกเป็นหลายส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สํารวจข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยพิจารณาจากเพศและระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 สํารวจเกี่ยวกับสถานะทักษะวิชาชีพในปัจจุบันของทีมนักบริหารงานกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในกว้างซี

เกณฑ์การแปลความหมายของข้อมูลอ้างอิงจากมาตราส่วน 5 ระดับของ Likert, R. มีดังนี้

5 หมายถึง ทีมนักบริหารงานกิจการศึกษามีทักษะวิชาชีพในระดับสูงสุด

4 หมายถึง ทีมนักบริหารงานกิจการศึกษามีความเป็นมืออาชีพในระดับสูง

3 หมายถึง ทีมนักบริหารงานกิจการศึกษามีความเป็นมืออาชีพในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ทีมนักบริหารงานกิจการศึกษามีความเป็นมืออาชีพในระดับต่ำ

1 หมายถึง ทีมนักบริหารงานกิจการศึกษามีความเป็นมืออาชีพในระดับต่ำที่สุด (Likert, R., 1967)

การแปลความหมายของค่าคะแนนเฉลี่ยอ้างอิงจาก Likert, R. ดังนี้

4.50 - 5.00 หมายถึง ระดับสูงสุด

3.50 - 4.49 หมายถึง ระดับสูง

2.50 - 3.49 หมายถึง ระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 หมายถึง ระดับต่ำ

1.00 - 1.49 หมายถึง ระดับต่ำที่สุด (Likert, R., 1967)

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารระบบการศึกษาและการสืบทอดความไม่เท่าเทียมกัน
2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานะการพัฒนาด้านวิชาชีพของทีมนิเทศงานกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในเขตปกครองตนเองกว่างซี จากนั้นส่งร่างแบบสอบถามไปยังอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและปรับแก้ไขเนื้อหาตามข้อเสนอแนะ
3. ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (IOC) ของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการองค์กร จำนวน 2 ท่าน และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารงานบุคคล จำนวน 1 ท่าน ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 สอดคล้องกับคำนิยามเชิงปฏิบัติการ
4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
5. แจกแบบสอบถามให้กับผู้บริหารงานกิจการนักศึกษา 30 คนในมหาวิทยาลัยในกว่างซี เพื่อตรวจสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ .92
6. ดำเนินการสำรวจแบบสอบถามกับผู้บริหารงานกิจการนักศึกษา จำนวน 291 คน ในมหาวิทยาลัยในกว่างซี

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อทำการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารงานกิจการนักศึกษา 291 คนในมหาวิทยาลัยในกว่างซี
2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับผู้บริหารงานกิจการนักศึกษา 291 คน โดยมีแบบสอบถาม ทั้งหมด 291 ชุด ที่ได้รับการตอบกลับ ซึ่งมีอัตราการตอบกลับร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและจำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่มโดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาวิชาชีพของทีมนิเทศงานกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในกว่างซี และเพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้องและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง นักวิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยหลายรูปแบบในการศึกษาปัญหาหลักซึ่ง โดยเริ่มจากการเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานะของทีมนิเทศงานกิจการนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในกว่างซีผ่านการแจกแบบสอบถาม จากนั้นนักวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมาอย่างลึกซึ้ง และมีความเข้าใจอย่างครอบคลุมถึงสถานการณ์จริงและปัญหาหลักของทีมนิเทศงานกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในกว่างซี ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอ ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน

ด้าน	ข้อมูลส่วนบุคคล	ความถี่	ร้อยละ
สถานศึกษา	มหาวิทยาลัยกว้างซี	44	15.12
	มหาวิทยาลัยกว้างซีมินซู	40	13.75
	มหาวิทยาลัยกว้างซีวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	38	13.06
	มหาวิทยาลัยอ่าวเบ่ปู	36	12.37
	มหาวิทยาลัยโพลีเทคนิคกว้างซี	21	7.22
	มหาวิทยาลัยน่านหนิง	18	6.19
	มหาวิทยาลัยกุ้ยหลินเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์	26	8.93
	มหาวิทยาลัยกุ้ยหลินเทคโนโลยี	25	8.58
	วิทยาลัยน่านหนิงสำหรับเทคโนโลยีวิชาชีพ	21	7.22
	วิทยาลัยและเทคโนโลยีอาชีวศึกษากว้างซี	22	7.56
รวม		291	100.00
เพศ	ชาย	169	58.10
	หญิง	122	41.90
รวม		291	100.00
อายุ	25 - 30 ปี	73	25.10
	31 - 35 ปี	100	34.40
	36 - 40 ปี	76	26.10
	41 - 50 ปี	35	12.00
	51 - 60 ปี	7	2.40
	มากกว่า 15 ปี	19	6.5
รวม		291	100.00
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	0	0
	ปริญญาตรี	268	92.10
	ปริญญาโท	15	5.20
	ปริญญาเอก	8	2.70
รวม		291	100.00
ตำแหน่งวิชาชีพ	ตำแหน่งระดับปฏิบัติการและอื่น ๆ	57	19.60
	ตำแหน่งระดับกลาง	205	70.40
	ตำแหน่งรองอาวุโส	25	8.60
	ตำแหน่งอาวุโส	4	1.40
รวม		291	100.00

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม แยกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงาน (ต่อ)

ด้าน	ข้อมูลส่วนบุคคล	ความถี่	ร้อยละ
ประสบการณ์ ในการทำงาน	1 - 5 ปี	65	22.3
	6 - 10 ปี	129	44.3
	11 - 15 ปี	72	24.7
	16 - 20 ปี	18	6.2
	20 ปีขึ้นไป	7	2.4
รวม		291	100.0

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ประชากรประกอบไปด้วยผู้ตอบแบบสอบถามจาก 10 มหาวิทยาลัย ในกว่างซี ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากนักบริหารงานกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในภูมิภาคดังกล่าว โดยรวมแล้วมีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 291 คน แบ่งตามลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งวิชาชีพ และประสบการณ์การทำงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความหลากหลายและครอบคลุมความเป็นจริงในแต่ละกลุ่มในด้านของเพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 58.10 ในขณะที่เพศหญิงมีจำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 41.90 การกระจายตามเพศนี้สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้บริหารในด้านกิจการนักศึกษาทั้งชายและหญิง ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงการเปิดโอกาสให้กับทั้งสองเพศในกระบวนการบริหารงานในมหาวิทยาลัย ในส่วนของอายุ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 31 - 35 ปี จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 34.40 ขณะที่กลุ่มอายุ 25 - 30 ปี มีจำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 25.10 สำหรับอายุ 36 - 40 ปี มีจำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 26.10 ซึ่งหมายความว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีช่วงอายุที่มีประสบการณ์พอสมควรในการทำงาน ในสายงานนี้ โดยเฉพาะในช่วงอายุที่มีการสะสมประสบการณ์และการพัฒนาในตำแหน่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับปริญญาตรี จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 92.10 ขณะที่ระดับปริญญาโทมีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 5.20 และระดับปริญญาเอก มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.70 การกระจายของระดับการศึกษานี้บ่งชี้ว่า ผู้บริหารงานกิจการนักศึกษาส่วนใหญ่มีพื้นฐานการศึกษาที่เหมาะสมในการทำงาน แต่ก็ยังมีส่วนที่มีการศึกษาระดับสูงขึ้นไป ซึ่งสามารถสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองในสาขาวิชาชีพนี้ ในส่วนของตำแหน่งวิชาชีพ พบว่า มีจำนวนมากที่สุด คือ กลุ่มที่ถือตำแหน่งระดับ Intermediate หรือระดับกลาง จำนวน 205 คน คิดเป็นร้อยละ 70.40 รองลงมา คือ กลุ่มที่มีตำแหน่ง Junior หรือระดับเริ่มต้น จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 19.60 และตำแหน่ง Associate Senior มีจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 8.60 ส่วนตำแหน่ง Senior หรือระดับสูงสุด มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.40 จากข้อมูลนี้ สามารถสังเกตได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีตำแหน่งวิชาชีพในระดับกลาง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์และความเชี่ยวชาญที่มากขึ้นในงานที่ทำอยู่ เมื่อพิจารณาจากประสบการณ์การทำงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานในช่วงระยะเวลา 6 - 10 ปี จำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 44.30 ขณะที่กลุ่มที่มีประสบการณ์ 1 - 5 ปี มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 22.30 และกลุ่มที่มีประสบการณ์ 11 - 15 ปี มีจำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 24.70 การกระจายนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบ

แบบสอบถามส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานที่เพียงพอในการดำเนินงานด้านกิจการนักศึกษาภายในมหาวิทยาลัย โดยมีช่วงอายุและประสบการณ์ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาทักษะการบริหารงานในลักษณะที่มีความเชี่ยวชาญมากขึ้น

จากข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นถึงลักษณะการกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างในหลากหลายด้าน เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งวิชาชีพ และประสบการณ์การทำงาน ซึ่งทุกด้านนี้มีความสำคัญในการสะท้อนให้เห็นถึงสถานะและศักยภาพของผู้บริหารงานกิจการนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในภูมิภาคกว้างซี การพิจารณาข้อมูลเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยในการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาวิชาชีพในอนาคต เพื่อให้มีการพัฒนาและปรับปรุงการทำงานให้ตรงกับความต้องการและแนวโน้มการพัฒนาของสังคมและระบบการศึกษาในปัจจุบัน

2. ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของความเชี่ยวชาญของทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในภูมิภาคกว้างซี

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของความเชี่ยวชาญของทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในภูมิภาคกว้างซี

N = 291

“โครงสร้างความรู้” ของทีมบริหารกิจการนักศึกษา	μ	σ	แปลผล
การศึกษาแนวคิดและการเมือง	4.88	0.32	สูง
การศึกษาและการจัดการ	4.02	0.74	สูง
จิตวิทยา สังคมวิทยา จริยธรรม	3.63	0.72	สูง
วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ	3.55	0.63	สูง
ประวัติศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์	3.40	0.66	สูง
ความคุ้นเคยกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องของประเทศ	3.81	0.83	สูง
ความคุ้นเคยกับนโยบายและกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย	4.24	0.44	สูง
ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแนะแนวอาชีพ รวมถึงการวางแผนอาชีพ นวัตกรรมและ	3.80	0.79	สูง
การประกอบการ ทักษะการจ้างงาน ฯลฯ			
การจัดการเหตุฉุกเฉินและการป้องกันความปลอดภัย	3.85	0.76	สูง
การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ	3.76	0.80	สูง
ทักษะการเขียนและการใช้คำ	3.82	0.78	สูง
รวม	3.89	0.68	สูง

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า สถานการณ์ปัจจุบันของ “โครงสร้างความรู้” ของทีมบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยในมณฑลกว้างซีใน 11 ด้าน อยู่ในระดับสูง ($\mu = 3.89$, $\sigma = 0.68$) โดยค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ “การศึกษาแนวคิดและการเมือง” ($\mu = 4.88$, $\sigma = 0.32$) รองลงมา คือ “ความคุ้นเคยกับนโยบายและกฎระเบียบของมหาวิทยาลัย” ($\mu = 4.24$, $\sigma = 0.44$) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ “ประวัติศาสตร์การพัฒนาวิทยาศาสตร์” ($\mu = 3.40$, $\sigma = 0.66$)

3. กลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยกว้างซี ปรากฏผล ดังนี้

กลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยกว้างซี มีองค์ประกอบของกลยุทธ์ การปรับปรุงระดับทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ (Vision & Leadership) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ร่วมของทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษา ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์และภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง การกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน การเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมและจริยธรรม 2) ด้านโครงสร้างทีมและบทบาทหน้าที่ (Team Structure & Roles) ประกอบด้วย โครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน และยืดหยุ่น การกำหนดบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของทีม การกระจายอำนาจการตัดสินใจอย่างเหมาะสม และการทำงานร่วมกันแบบบูรณาการ 3) ด้านสมรรถนะและศักยภาพผู้บริหาร (Managerial Competency) ประกอบด้วย ความรู้ด้านการบริหารกิจการนักศึกษาทักษะการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการตัดสินใจ สมรรถนะ ด้านดิจิทัลและการใช้ข้อมูลสารสนเทศ การพัฒนาทักษะเชิงอารมณ์และมนุษยสัมพันธ์ 4) ด้านการพัฒนาทีมและการเรียนรู้ (Team Development & Learning) ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพทีมอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ ร่วมกันและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การโค้ช การให้คำปรึกษา และการพี่เลี้ยง (Mentoring) การสร้างทีมงาน สมรรถนะสูง (High Performance Team) 5) ด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม (Communication & Participation) ประกอบด้วย ระบบการสื่อสารภายในที่มีประสิทธิภาพ การรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรและนักศึกษา การทำงาน ร่วมกับหน่วยงานภายในและภายนอก การสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอุดมศึกษา 6) ด้านระบบบริหารและ กระบวนการทำงาน (Management System & Process) ประกอบด้วย การบริหารงานกิจการนักศึกษาเชิงระบบ การใช้ข้อมูลและสารสนเทศในการตัดสินใจ การบริหารความเสี่ยงและการแก้ปัญหาเชิงรุก การติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง 7) ด้านคุณภาพบริการนักศึกษา (Student Service Quality) การพัฒนาคุณภาพ การให้บริการนักศึกษา การตอบสนองความต้องการและความหลากหลายของนักศึกษา การส่งเสริมสวัสดิการ ความปลอดภัย และคุณภาพชีวิตนักศึกษา และการสร้างประสบการณ์ที่ดีของนักศึกษา (Student Experience) และ 8) ด้านวัฒนธรรมองค์กรและธรรมาภิบาล (Organizational Culture & Governance) วัฒนธรรมการทำงาน เชิงบวกและการทำงานเป็นทีม ธรรมาภิบาล ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ การยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และความเสมอภาค การสร้างความเชื่อมั่นต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

อภิปรายผล

งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยกว้างซี ในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพของทีมบริหาร และประเมินความเป็นไปได้ของกลยุทธ์เหล่านี้ ซึ่ง ผลการวิจัยได้ให้ข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาทางวิชาชีพและความท้าทายที่ทีมบริหารกิจการนักศึกษา ต้องเผชิญในปัจจุบัน ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันของทีมบริหารกิจการนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ทีมบริหารกิจการ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยกว้างซีมีผลการดำเนินงานอยู่ในระดับสูงใน 6 ด้านหลัก โดยระบบฝึกอบรมทักษะได้รับ คะแนนสูงสุด รองลงมา คือ โครงสร้างความรู้ ส่วนช่องทางการฝึกอบรมได้รับคะแนนต่ำสุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่า แม้ทีมบริหารจะมีฐานความรู้และทักษะที่แข็งแกร่ง แต่ยังต้องปรับปรุงด้านโอกาสในการฝึกอบรมและการพัฒนา วิชาชีพให้เข้าถึงได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Sheng, T. กล่าวว่า การบริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

เป็นกระบวนการจัดการและพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความพร้อมทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะชีวิต และความเป็นพลเมืองที่ดี ควบคู่ไปกับการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาแบบองค์รวมการดำเนินงานครอบคลุมด้านการพัฒนาการศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร การแนะแนวและให้คำปรึกษา การดูแลสวัสดิการและทุนการศึกษา การส่งเสริมวินัยและจริยธรรม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกและยกระดับคุณภาพชีวิตนักศึกษา ทั้งนี้ การบริหารกิจการนักศึกษาควรยึดนักศึกษาเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม และดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล การบริหารกิจการนักศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้นักศึกษา มีความสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อันนำไปสู่การเป็นบัณฑิตที่มีคุณภาพ และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม (Sheng, T., 2022) และด้านกลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยกว่างซี พบว่า การสร้างทีมบริหารกิจการศึกษามีกลยุทธ์ในการเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพ จำนวน 5 กลยุทธ์หลักในการพัฒนาและเพิ่มพูนทักษะของทีมบริหารกิจการนักศึกษา ซึ่งมีทั้งหมด 38 มาตรการ ประกอบด้วย การสร้างโครงสร้างความรู้ที่ครอบคลุม ขยายขอบเขตความรู้ทางวิชาการและวิชาชีพ รวมถึงการบูรณาการสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น กฎหมาย จิตวิทยา และการจัดการ เพื่อสนับสนุนงานบริหารกิจการนักศึกษา การพัฒนาระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ สร้างระบบบริหารที่เป็นมาตรฐาน เพื่อช่วยให้การดำเนินงานด้านกิจการนักศึกษา มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การขยายช่องทาง การฝึกอบรม สอดคล้องกับแนวคิดของ Zhou, C. กล่าวว่า กลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้บริหารให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบท การศึกษาและความต้องการของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการเสริมสร้างภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม และการมีวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ โดยแนวทางสำคัญ ประกอบด้วย การพัฒนาความรู้และทักษะด้านการบริหารสมัยใหม่ การใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการตัดสินใจ การสื่อสารและประสานงานระหว่างหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมและนวัตกรรม นอกจากนี้ ยังควรมีการประเมินผลการทำงานและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การดำเนินกลยุทธ์ดังกล่าวจะช่วยยกระดับสมรรถนะของทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษา ทำให้สามารถบริหารจัดการงานด้านนักศึกษาได้อย่างเป็นระบบ เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนานักศึกษาและคุณภาพของมหาวิทยาลัย (Zhou, C., 2015) โดยรวมเพิ่มโอกาสในการพัฒนาความรู้ผ่านช่องทางที่หลากหลาย เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนา และแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ การเสริมสร้างระบบฝึกอบรมทักษะ จัดทำโปรแกรมฝึกอบรมเฉพาะทางเพื่อให้บุคลากรมีความสามารถที่ทันสมัยและสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การพัฒนาจิตใจในการทำงาน กำหนดแนวทางการให้รางวัลและการพัฒนาสายอาชีพที่ชัดเจน เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและกระตุ้นให้บุคลากรทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Brundrett, M., 1998) การประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ ผลการวิจัยระบุว่ากลยุทธ์ที่เสนอมีความเหมาะสมและเป็นไปได้สูง โดยได้รับคะแนนเฉลี่ย 4.33 และ 4.18 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากลยุทธ์เหล่านี้สามารถนำไปใช้ได้จริง และมีโอกาสประสบความสำเร็จสูง โดยการดำเนินการให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้นอยู่กับการสนับสนุนด้านทรัพยากรและการจัดการที่มีประสิทธิภาพของมหาวิทยาลัย (Bi, X., 2010)

สรุปและข้อเสนอแนะ

กลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย สามารถแบ่งออกเป็น 5 ด้านรวม 38 มาตรการ ประกอบด้วย การสร้างโครงสร้างความรู้ที่ครอบคลุม การสร้างระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การสร้างช่องทางการฝึกอบรมที่กว้างขวาง การจัดให้มีระบบการฝึกทักษะ การสร้างกลไกจูงใจในการทำงานที่ดี และการสร้างกลไกการประเมินที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การสร้างโครงสร้างความรู้ที่ครอบคลุม ประกอบด้วย 5 มาตรการ การสร้างระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 8 มาตรการ การสร้างช่องทางการฝึกอบรมที่กว้างขวาง ประกอบด้วย 6 มาตรการ การจัดให้มีระบบการฝึกทักษะ ประกอบด้วย 5 มาตรการ การสร้างกลไกจูงใจในการทำงานที่ดี ประกอบด้วย 7 มาตรการ และการสร้างกลไกการประเมินที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 6 มาตรการ สำหรับการบังคับใช้และความเป็นไปได้ของกลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยกว้างขึ้นอยู่ในระดับสูง และค่าความเป็นไปได้เฉลี่ยอยู่ซึ่งบ่งชี้ว่ากลยุทธ์เหล่านี้สามารถนำไปใช้ได้จริงและมีความเป็นไปได้ในระดับสูง โดยมีข้อเสนอแนะในการสร้างกลยุทธ์ในการปรับปรุงระดับทีมผู้บริหารกิจการนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ควรปรับปรุงการเข้าถึงการฝึกอบรม โดยเพิ่มช่องทางการฝึกอบรมให้มีความหลากหลายและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะสำหรับบุคลากรที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลสามารถเสริมสร้างอัตลักษณ์วิชาชีพ เพื่อเป็นแนวทางการสร้างเส้นทางการเติบโตทางอาชีพที่ชัดเจนและส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความภาคภูมิใจในบทบาทของตนเอง มีกระบวนการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และมีการติดตามผลการดำเนินงานของกลยุทธ์เหล่านี้อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถปรับปรุงแนวทางที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และการสร้างความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญภายนอก ซึ่งควรเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภาคอุตสาหกรรมหรือมหาวิทยาลัยอื่น ๆ มาร่วมให้คำแนะนำและแบ่งปันแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ

เอกสารอ้างอิง

- Bi, X. (2010). The Enlightenment of the Differences in Student Affairs Management between China and the United States on the Professionalization and Specialization of Student Affairs Administrators in China. *Commodity and Quality*, 10(7), 125-126.
- Brundrett, M. (1998). What Lies Behind Collegiality, Legitimation or Control. *Educational Management and Administration*, 26(3), 305-316.
- Cao, G. (2018). A Review of the Research Concept of College Student Affairs from 2000 to 2018. *Journal of Kaifeng Institute of Education*, 39(10), 130-131.
- Chen, C. (2013). Research on the Management Model of College Student Affairs in the New. *Wuhan University*, 15(2), 99-101.
- Fang, F. (2017). Comparison of Student Affairs Management Concepts and Role Positioning of Student Affairs Administrators in Chinese and British Universities. *Modern Commerce and Trade Industry*, 17(27), 151-153.
- Hu, Z. (2021). Research Progress on Student Affairs Management in American Universities (2010 - 2019). *Zhengzhou University*, 5(1), 123-128.

- Jiang, S. (2021). Research on the Development Process, Current Situation and Characteristics of Student Affairs Management in Taiwan Universities. *Soochow University*, 11(5), 156-177.
- Likert, R. (1967) *New Patterns of Management*. New York: McGraw-Hill.
- Sheng, T. (2022). The Experience, Dilemma and Approach of the Construction of the Team of Student Affairs Administrators in Universities in China. *Journal of Hubei Open Vocational College*, 35(23), 94-96.
- Wu, C. (2018). The Content, Characteristics and Enlightenment of Student Affairs Management in American Universities. *Forum on Higher Education*, 228(10), 115-118.
- Yin, R. K. (2018). *Applications of case study research*. Sage: Publications.
- Zhou, C. (2015). Research Status and Enlightenment of Teachers' Professional Competence. *Journal of Huaihai Institute of Technology (Humanities and Social Sciences)*, 13(6), 123-126.

อิทธิพลของความพึงพอใจในการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาล
ส่งเสริมสุขภาพตำบล: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี*

THE INFLUENCE OF SERVICE SATISFACTION ON USER LOYALTY AT
SUBDISTRICT HEALTH PROMOTING HOSPITALS: A CASE STUDY OF
THE SURAT THANI PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

ระพีพันธ์ เป่าชู*, พงษ์ศิริ แจ่งเศษ, ศุภณัฐ เสืออินโท

Rapeepan Paochoo*, Phongsiri Jaengset, Supphanat Suenintho

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี สุราษฎร์ธานี ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts and Management Science, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, Surat Thani, Thailand

*Corresponding author E-mail: rapeepan.p@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจในการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสุขภาพปฐมภูมิให้แก่ประชาชนในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะบริบทของการกระจายอำนาจด้านสาธารณสุขสู่ท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการ รพ.สต. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 374 คน สุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย ระดับความพึงพอใจในการใช้บริการ และระดับความภักดีของผู้ใช้บริการ มีค่าความเชื่อมั่น 0.79 ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 15 - 24 ปี การศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า อาชีพนักเรียน นักศึกษา และมีความถี่ในการใช้บริการเฉลี่ย 1 - 2 ครั้งต่อเดือน ระดับความพึงพอใจต่อการบริการของ รพ.สต. อยู่ในระดับมากทุกด้าน เช่นเดียวกับ ระดับความภักดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการทดสอบพบว่า ความพึงพอใจ 4 ด้านสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีได้ร้อยละ 59.9 โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีอิทธิพลสูงสุด รองลงมา คือ ขั้นตอนการให้บริการ ช่องทางการให้บริการ และเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ตามลำดับ โดยสรุป ความพึงพอใจด้านการบริการมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีของผู้ใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์ที่ดี รพ.สต. จึงควรมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เพิ่มความคล่องตัวของกระบวนการบริการ ขยายช่องทางการบริการที่ทันสมัย และยกระดับศักยภาพบุคลากร เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการทุกช่วงวัย

คำสำคัญ: ความพึงพอใจในการบริการ, ความภักดีของผู้ใช้บริการ, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล, องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

This study aimed to examine the influence of service satisfaction on customer loyalty among users of Subdistrict Health Promoting Hospitals (SHPHs) under the supervision of the Surat Thani Provincial Administrative Organization, which plays a crucial role in delivering primary health care services at the community level, particularly within the context of health sector decentralization to local governments. The sample consisted of 374 SHPH service users in Surat Thani selected through convenience sampling. The research instrument was a structured questionnaire covering levels of service satisfaction and customer loyalty, with a reliability coefficient of 0.79. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The findings indicated that most respondents were female, aged 15 - 24 years, had an education level below a bachelor's degree or equivalent, were students, and used SHPH services on average 1 - 2 times per month. Overall service satisfaction was at a high level across all dimensions, and the overall level of customer loyalty was also high. The regression results showed that satisfaction in four dimensions-service procedures, service channels, service personnel, and facilities-could explain 59.9% of the variance in customer loyalty. Among these factors, facilities exerted the strongest influence, followed by service procedures, service channels, and service personnel, respectively. In conclusion, service satisfaction had a statistically significant positive effect on customer loyalty, with facilities emerging as the most critical determinant of a positive service experience. The results highlight the importance of strengthening physical infrastructure and the service environment, streamlining service processes, expanding modern and accessible service channels, and enhancing personnel capacity and competencies. These improvements are essential for increasing service effectiveness, building public trust, and ensuring that SHPHs can respond appropriately to the diverse health needs of people across all age groups. The findings provide empirical evidence for policy formulation and strategic planning under decentralization.

Keywords: Service Satisfaction, Customer Loyalty, Health-Promoting Hospital, Provincial Administrative Organization

บทนำ

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) เป็นหน่วยบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิที่มีบทบาทสำคัญในระบบสุขภาพของประเทศไทย โดยมีภารกิจหลักในการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค และให้บริการรักษาพยาบาลเบื้องต้นแก่ประชาชนในชุมชนภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ในปัจจุบันมี รพ.สต. กว่า 9,800 แห่งทั่วประเทศ ให้บริการประชาชนกว่า 60 ล้านคน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของ รพ.สต. ในฐานะเป็นหน่วยบริการสุขภาพที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด รองรับ

ผู้ให้บริการทุกช่วงวัยตั้งแต่ 1) เด็กและวัยรุ่น ที่ต้องการบริการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันและตรวจคัดกรอง 2) วัยทำงาน ที่ต้องการบริการรักษาโรคทั่วไปและดูแลโรคเรื้อรัง และ 3) ผู้สูงอายุ ที่ต้องการบริการเชิงรุก การติดตามถึงบ้าน และสภาพแวดล้อมบริการที่เอื้อต่อการเข้าถึง ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) รับผิดชอบ ดูแล รพ.สต. จำนวน 156 แห่ง ครอบคลุม 19 อำเภอ ให้บริการประชาชนกว่า 1 ล้านคน (องค์การบริหารส่วน จังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2566) ภายใต้นโยบายกระจายอำนาจตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอน การกระจายอำนาจ พ.ศ. 2542 บริบทของสุราษฎร์ธานีมีความโดดเด่น ทั้งพื้นที่กว้างใหญ่ ประชากรหลากหลาย ชุมชน เมือง ท้องทะเล และพื้นที่ชนบท ซึ่งมีความต้องการด้านสุขภาพที่แตกต่างกัน จึงทำให้คุณภาพการบริการ ระดับปฐมภูมิเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการลดความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ

ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเป็นตัวชี้วัดคุณภาพการให้บริการที่สำคัญ (Parasuraman, A. et al., 1988) โดยความพึงพอใจเกิดจากการประเมินเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังกับประสบการณ์จริงที่ได้รับจากการใช้ บริการ ตามทฤษฎีการยืนยันความคาดหวัง (Expectancy-Disconfirmation Theory) อธิบายว่า เมื่อผู้รับบริการ รับรู้ผลลัพธ์ที่ได้รับเกินกว่าความคาดหวังจะนำไปสู่ความพึงพอใจในระดับสูง ในทางกลับกันหากผลลัพธ์ต่ำกว่า ความคาดหวังจะส่งผลให้เกิดความไม่พึงพอใจ ในการวัดคุณภาพการบริการที่นำไปสู่ความพึงพอใจนั้น (Oliver, R. L., 1980) และ Parasuraman, A. et al. ได้พัฒนาแนวคิด SERVQUAL ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดคุณภาพการบริการ ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในระดับสากล โดยแบ่งคุณภาพการบริการออกเป็น 5 มิติ ได้แก่ 1) ความเป็น รูปธรรม (Tangibles) คือ สิ่งที่สามารถมองเห็นได้ เช่น อาคารสถานที่ อุปกรณ์ และบุคลากร 2) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) คือ ความสามารถในการให้บริการได้อย่างถูกต้องแม่นยำตั้งแต่ครั้งแรก 3) การตอบสนอง (Responsiveness) คือ ความเต็มใจช่วยเหลือและให้บริการอย่างรวดเร็ว 4) การให้ความมั่นใจ (Assurance) คือ ความรู้ ความสามารถ และความน่าเชื่อถือของบุคลากร และ 5) ความเอาใจใส่ (Empathy) คือ ความเอาใจใส่ดูแลผู้รับบริการเป็น รายบุคคล (Parasuraman, A. et al., 1988) แนวคิด SERVQUAL นี้ได้ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาคุณภาพ การบริการสาธารณสุขอย่างแพร่หลาย (Mosadeghrad, A. M., 2014) และพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับ ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ในบริบทของ รพ.สต. ในประเทศไทย การประยุกต์ใช้แนวคิด SERVQUAL จำเป็น ต้องปรับให้เหมาะสมกับลักษณะการให้บริการและความต้องการของผู้ใช้บริการ เมื่อผู้ให้บริการมีความพึงพอใจ ในระดับสูง มักจะนำไปสู่ความภักดีต่อองค์กรหรือการบริการนั้น ๆ (Oliver, R. L., 1999); (Anderson, E. W. & Sullivan, M. W., 1993)

ความภักดีของผู้ใช้บริการถือเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าต่อองค์กร เนื่องจากสามารถลดต้นทุนในการหา ผู้ใช้บริการใหม่ เพิ่มการใช้บริการซ้ำ และสร้างการบอกต่อในเชิงบวก ซึ่งช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและเพิ่มความน่าเชื่อถือ ขององค์กร (Reichheld, F. F. & Schefter, P., 2000) และ Dick, A. S. & Basu, K. ได้เสนอกรอบแนวคิดความภักดี ของผู้ให้บริการที่บูรณาการมิติพฤติกรรม (Behavioral Loyalty) และมิติทัศนคติ (Attitudinal Loyalty) โดยความภักดี ที่แท้จริงต้องประกอบด้วยทั้งการใช้บริการซ้ำและทัศนคติเชิงบวกต่อผู้ให้บริการ (Dick, A. S. & Basu, K., 1994) ซึ่งต่อมาได้ขยายแนวคิดนี้ว่าความภักดีสามารถวัดได้จากพฤติกรรมการบอกต่อ (Word-of-Mouth) ความตั้งใจ ใช้บริการซ้ำ (Repurchase Intention) และความไวต่อราคา (Price Sensitivity) (Zeithaml, V. A. et al., 1996)

งานวิจัยที่ผ่านมาในบริบทการบริการสาธารณสุข พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความภักดี (Han, H. & Hyun, S. S., 2015) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสาธารณสุข ได้แก่ คุณภาพการให้บริการ ความสะดวกในการเข้าถึงบริการ ทักษะและความสามารถของเจ้าหน้าที่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และความเหมาะสมของค่าใช้จ่าย (Mosadeghrad, A. M., 2014) อย่างไรก็ตาม การศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจและความภักดีของผู้ใช้บริการ รพ.สต. ในบริบทของไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อยู่ภายใต้การดูแลของ อบจ. ยังมีจำนวนจำกัด การศึกษาส่วนใหญ่มุ่งเน้นที่ รพ.สต. ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงสาธารณสุขโดยตรง ในขณะที่ รพ.สต. ที่อยู่ภายใต้การดูแลของ อบจ. อาจมีบริบทการบริหารจัดการ โครงสร้างงบประมาณ และลักษณะการให้บริการที่แตกต่างกัน ซึ่งอาจส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของผู้ใช้บริการ นอกจากนี้ การทำความเข้าใจว่าปัจจัยด้านความพึงพอใจใดมีอิทธิพลมากที่สุดต่อความภักดีจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหารในการจัดลำดับความสำคัญ จัดสรรทรัพยากร และพัฒนาคุณภาพการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และยังมีงานวิจัยจำกัดมากที่ศึกษาผลกระทบของบริบทชุมชนหรือพื้นที่ต่อประสบการณ์การใช้บริการในระดับตำบล รวมถึงการเชื่อมโยงผลลัพธ์ความพึงพอใจและความภักดีเข้ากับการพัฒนานโยบายและการจัดสรรทรัพยากรในระดับ อบจ.

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจในการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยศึกษาความพึงพอใจใน 4 ด้านที่ประยุกต์จากแนวคิด SERVQUAL ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการให้บริการ 2) ช่องทางการให้บริการ 3) เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และ 4) สิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งศึกษาความภักดีในด้านความตั้งใจใช้บริการซ้ำและการแนะนำบอกต่อ ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหาร รพ.สต. และ อบจ.สุราษฎร์ธานี ในการวางแผนและพัฒนาคุณภาพการให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและสร้างความภักดีอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในการบริการของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาระดับความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจในการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่อยู่ภายใต้การดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงพยากรณ์ (Predictive Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้ที่เคยใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ในจังหวัดรวมทั้งสิ้น 166 แห่ง ประชากร จำนวน 1,072,464 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี, 2565)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ที่เคยใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายในช่วงเวลา 1 ปีที่ผ่านมา

การคำนวณขนาดตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% (Yamane, T., 1973) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาที่สมบูรณ์และใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จำนวน 374 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 93.5

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำถามคัดกรอง เป็นคำถามเกี่ยวกับพื้นที่ที่พักอาศัยและประสบการณ์การใช้บริการ รพ.สต. ภายใน 1 ปีที่ผ่านมา เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) จำนวน 2 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมการใช้บริการ ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ สถานภาพ และความถี่ในการใช้บริการ เป็นคำถามแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) และคำถามปลายเปิด (Open-ended Question) จำนวน 6 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจในการใช้บริการ เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ใน 4 ด้าน คือ 1) ขั้นตอนการให้บริการ จำนวน 6 ข้อ 2) ช่องทางการให้บริการ จำนวน 4 ข้อ 3) เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ จำนวน 5 ข้อ และ 4) สิ่งอำนวยความสะดวก จำนวน 3 ข้อ รวมทั้งหมด 18 ข้อ ใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด ถึง 5 = เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 4 ความภักดีของผู้ใช้บริการ เป็นคำถามเกี่ยวกับความภักดีใน 2 ด้าน คือ 1) ความตั้งใจใช้บริการซ้ำ จำนวน 6 ข้อ และ 2) การแนะนำหรือบอกต่อ จำนวน 2 ข้อ รวมทั้งหมด 8 ข้อ ใช้มาตรวัดแบบ Likert Scale 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 = เห็นด้วยน้อยที่สุด ถึง 5 = เห็นด้วยมากที่สุด

เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง ระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง ระดับมาก และค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2547)

คุณภาพของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ 2 ด้าน คือ

1. ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน อาจารย์ด้านการตลาด รัฐประศาสนศาสตร์ และการจัดการธุรกิจ ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความถูกต้อง ความครอบคลุม และความเหมาะสมของคำถาม จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่างจริง ซึ่งเป็นผู้ให้บริการ รพ.สต.นอกเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่าแบบสอบถามความพึงพอใจในการใช้บริการ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 และความภักดีของผู้ใช้บริการ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.79 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2568 โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) ขออนุญาตจากโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 2) ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ รพ.สต. เพื่อกำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล 3) ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยที่ผ่านการอบรมแล้วทำการแจกแบบสอบถามให้กับผู้ใช้บริการที่มารับบริการ ณ รพ.สต. ในช่วงเวลาทำการ โดยอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัยและขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม 4) ผู้ตอบแบบสอบถามใช้เวลาประมาณ 10 - 15 นาที ในการตอบแบบสอบถาม และ 5) ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์

การดำเนินการด้านจริยธรรมการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยผู้วิจัยได้ขออนุญาตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ รวมถึงสิทธิของผู้เข้าร่วมวิจัยให้ทราบอย่างชัดเจน ผู้ให้ข้อมูลเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ และสามารถยกเลิกการเข้าร่วมได้ตลอดเวลาโดยไม่ส่งผลกระทบต่อค่าบริการ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะถูกเก็บเป็นความลับ ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น และนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมโดยไม่เปิดเผยตัวตนของผู้ให้ข้อมูลแต่อย่างใด

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ในการอธิบายข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ระดับความพึงพอใจในการใช้บริการ และระดับความภักดีของผู้ใช้บริการ

2. การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้ในการทดสอบอิทธิพลของความพึงพอใจใน 4 ด้าน (ขั้นตอนการให้บริการ ช่องทางการให้บริการ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และสิ่งอำนวยความสะดวก) ที่มีต่อความภักดีของผู้ใช้บริการ โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และ 0.01

ทั้งนี้ ก่อนการวิเคราะห์ได้มีการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติถดถอย ได้แก่ ความเป็นเส้นตรง ความเป็นอิสระของค่าคลาดเคลื่อน ความแปรปรวนคงที่ ความเป็นปกติของค่าคลาดเคลื่อน และปัญหาความสัมพันธ์กันของตัวแปรอิสระ โดยพิจารณาจาก Scatter Plot Normal P-P Plot ค่า Durbin-Watson ค่า Tolerance และค่า VIF พบว่า ข้อมูลเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นทุกประการ จึงเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ระดับความพึงพอใจในการบริการ 3) ระดับความภักดีของผู้ใช้บริการ และ 4) อิทธิพลของความพึงพอใจในการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 223 (ร้อยละ 59.6) รองลงมา เป็นเพศชาย จำนวน 151 (ร้อยละ 40.4) อายุอยู่ระหว่าง 15 - 24 ปี จำนวน 179 คน (ร้อยละ 47.9) รองลงมา อายุ 45 ปีขึ้นไป จำนวน 78 คน (ร้อยละ 20.9) อายุ 25 - 34 ปี จำนวน 74 คน (ร้อยละ 19.8) และอายุ 35 - 44 ปี จำนวน 43 คน (ร้อยละ 11.5) ตามลำดับ การศึกษาดำรงระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 208 คน (ร้อยละ 55.7)

รองลงมา เป็นระดับปริญญาตรี จำนวน 162 คน (ร้อยละ 43.3) และสูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 4 คน (ร้อยละ 1.0) ตามลำดับ สำหรับอาชีพ ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษา จำนวน 154 คน (ร้อยละ 41.2) รองลงมา ประกอบธุรกิจส่วนตัว อาชีพอิสระ จำนวน 107 คน (ร้อยละ 28.6) ข้าราชการ พนักงานของรัฐ จำนวน 38 คน (ร้อยละ 10.2) พนักงานบริษัทเอกชน พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 29 คน (ร้อยละ 7.8) พ่อบ้าน แม่บ้าน เกษียณอายุ จำนวน 26 คน (ร้อยละ 7.0) และอื่น ๆ จำนวน 20 คน (ร้อยละ 5.3) ตามลำดับ และมีความถี่ในการใช้บริการเฉลี่ย 1 - 2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 227 คน (ร้อยละ 60.7) รองลงมา เป็น 3 - 4 ครั้งต่อเดือน จำนวน 103 คน (ร้อยละ 27.5) มากกว่า 6 ครั้งต่อเดือน จำนวน 27 คน (ร้อยละ 7.2) และ 5 - 6 ครั้งต่อเดือน จำนวน 17 คน (ร้อยละ 4.5) ตามลำดับ

2. ระดับความพึงพอใจในการบริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ความพึงพอใจในการบริการของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = .593) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่ผู้ให้บริการมีความพึงพอใจสูงสุด คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = .651) รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = .593) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = .635) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และด้านช่องทางการให้บริการ ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = .710) ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจในการบริการ จำแนกเป็นรายด้านของผู้ใช้บริการ รพ.สต. (n = 374)

ความพึงพอใจในการบริการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านขั้นตอนการให้บริการ (PROCESS)			
1. การให้บริการเป็นระบบและขั้นตอน มีความคล่องตัว ไม่ยุ่งยากซับซ้อน	4.24	.773	มากที่สุด
2. มีป้ายแสดงขั้นตอนการให้บริการอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย	4.19	.765	มาก
3. มีระยะเวลาการให้บริการรวดเร็วเหมาะสมกับกิจกรรม/สภาพงาน	3.84	.947	มาก
4. มีการให้บริการเป็นไปตามลำดับก่อน - หลัง อย่างยุติธรรมเสมอภาคเท่าเทียม	4.04	.920	มาก
5. การรับบริการแต่ละขั้นตอน มีความสะดวกรวดเร็ว	3.82	.956	มาก
6. มีคำแนะนำ/เอกสาร/เจ้าหน้าที่/ป้ายประกาศ อย่างชัดเจนและเหมาะสม	3.93	.861	มาก
โดยรวม	4.01	.593	มาก
ด้านช่องทางการให้บริการ (CHANNEL)			
1. มีช่องทางเลือกใช้ในการติดต่อประสานงานหลากหลายและเพียงพอ เช่น โทรศัพท์ โทรสาร อีเมล และเว็บไซต์	3.93	.905	มาก
2. มีการเผยแพร่ข้อมูล ช่องทางการติดต่อสอบถามเกี่ยวกับการรับบริการ เช่น แจ้งรายชื่อและเบอร์ติดต่อของผู้รับผิดชอบ เพื่อให้ประสานงานหรือติดต่อสอบถามได้สะดวกรวดเร็ว	3.87	.957	มาก
3. ในการขอรับบริการตามช่องทางต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์ โทรสาร อีเมล เว็บไซต์ มีความสะดวก คล่องตัว	3.89	.933	มาก
4. เปิดรับฟังข้อคิดเห็นต่อการให้บริการ เช่น กล้องรับความคิดเห็น แบบสอบถาม และเว็บไซต์	3.75	.978	มาก
โดยรวม	3.86	.710	มาก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจในการบริการ จำแนกเป็นรายด้านของผู้ใช้บริการ รพ.สต. (n = 374) (ต่อ)

ความพึงพอใจในการบริการ	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ (STAFF)			
1. มีความรู้ความสามารถในงานที่ให้บริการเป็นอย่างดี	4.00	.864	มาก
2. ให้บริการด้วยความยิ้มแย้ม แจ่มใส สุภาพ และมีอัธยาศัยดี ให้คำแนะนำหรือช่วยตอบข้อซักถามได้เป็นอย่างดี	3.95	.928	มาก
3. ให้บริการด้วยความเอาใจใส่กระตือรือร้น มีความเต็มใจและมีความพร้อมในการให้บริการ	3.92	.932	มาก
4. ให้บริการอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ด้วยความเสมอภาคตามลำดับก่อน - หลัง	3.97	.911	มาก
5. มีความซื่อสัตย์สุจริต ในการปฏิบัติหน้าที่การให้บริการ	3.95	.902	มาก
โดยรวม	3.96	.635	มาก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (FACILITIES)			
1. สถานที่ตั้งของโรงพยาบาลมีบรรยากาศที่เหมาะสม โปร่ง โล่ง สะอาด และสะดวกในการเดินทางมารับบริการ	4.16	.892	มาก
2. มีสิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสม สะอาด และเพียงพอ เช่น ที่จอดรถ ที่นั่ง บริเวณรอรับ บริการน้ำดื่ม ห้องน้ำ	4.03	.883	มาก
3. การจัดสถานที่และอุปกรณ์/ป้ายประชาสัมพันธ์/ป้ายจุดบริการมีความชัดเจนและเข้าใจง่าย	4.02	.881	มาก
โดยรวม	4.07	.651	มาก
รวมความพึงพอใจทุกด้าน (SATISFACTION)	4.01	.593	มาก

3. ระดับความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = .555) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความตั้งใจใช้บริการซ้ำ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = .585) รองลงมา คือ ด้านการแนะนำบอกต่อ ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = .700) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยระดับความภักดี จำแนกเป็นรายด้านของผู้ใช้บริการ รพ.สต. (n = 374)

ระดับความภักดี	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ด้านความตั้งใจใช้บริการซ้ำ (REVISIT)			
1. ท่านจะกลับมาใช้บริการ รพ.สต. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีอีกแน่นอน แม้ว่า รพ.อื่น ๆ จะให้บริการดีกว่า	4.03	.797	มาก
2. รพ.สต. ที่ท่านใช้บริการ สามารถให้บริการได้ดีกว่าโรงพยาบาลอื่น ๆ	3.84	.901	มาก
3. ท่านพิจารณาแล้วว่า การใช้บริการ รพ.สต. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะทำให้ได้รับประโยชน์สูงสุด	3.91	.879	มาก
4. หากต้องการใช้บริการโรงพยาบาลในอนาคต ท่านจะเลือกใช้บริการ รพ.สต. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานีเท่านั้น	3.74	.913	มาก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยระดับความภักดี จำแนกเป็นรายด้านของผู้ใช้บริการ รพ.สต. (n = 374) (ต่อ)

ระดับความภักดี	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
5. พิจารณาแล้วว่าการเลือกใช้บริการ รพ.สต. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความสะดวก และเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด	3.99	.890	มาก
6. ท่านยังคงกลับมาใช้บริการจาก รพ.สต. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ถึงแม้ว่าจะมีราคาบริการที่สูงขึ้น	3.74	.919	มาก
โดยรวม	3.87	.585	มาก
ด้านการแนะนำบอกต่อ (WOM)			
1. ท่านจะเล่าประสบการณ์ความประทับใจในการใช้บริการ รพ.สต. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ให้แก่ผู้ใกล้ชิดฟัง	3.99	.853	มาก
2. ท่านยินดีแนะนำ ให้เพื่อนญาติ/คนรู้จักให้มาใช้บริการ รพ.สต. ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เช่นเดียวกัน	3.95	.840	มาก
โดยรวม	3.97	.700	มาก
โดยรวมความภักดีทุกด้าน (Loyalty)	3.90	.555	มาก

4. อิทธิพลของความพึงพอใจในการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ พบว่า ความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ มีอิทธิพลเชิงบวก ต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรตามได้ร้อยละ 59.9 ($R^2 = .599$) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 โดยที่ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้ใช้บริการมากที่สุด รองลงมา เป็นด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ และด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ตามลำดับ โดยมีอิทธิพลต่อความภักดีในทิศทางเดียวกัน สามารถเขียนเป็นสมการถดถอย ได้ดังนี้ ความภักดีของผู้ใช้บริการ = $0.834 + 0.262$ (สิ่งอำนวยความสะดวก) + 0.251 (ขั้นตอนการให้บริการ) + 0.231 (ช่องทางการให้บริการ) + 0.149 (เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ ความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ตัวพยากรณ์	b	S.E.	β	t	P-Value
ค่าคงที่	.834	.000		6.158	.000**
ด้านขั้นตอนการให้บริการ (PROCESS)	.235	.000	.251	4.552	.000**
ด้านช่องทางการให้บริการ (CHANNEL)	.181	.000	.231	4.364	.000**
ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ (STAFF)	.130	.010	.149	2.601	.010**
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (FACILITIES)	.224	.000	.262	5.776	.000**

$R^2 = 0.599$ $F = 137.732$ $P\text{-Value } 0.000$ * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจในการบริการต่อความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยที่ได้สามารถนำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

1. ระดับความพึงพอใจของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า รพ.สต. ภายใต้การดูแลของ อบจ. สุราษฎร์ธานีสามารถให้บริการที่ตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้ใช้บริการได้ในระดับที่น่าพอใจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการยืนยันความคาดหวัง (Expectancy-Disconfirmation Theory) ที่อธิบายว่า เมื่อผู้รับบริการรับรู้ว่าประสบการณ์ที่ได้รับจากการใช้บริการสอดคล้องหรือเกินกว่าความคาดหวังจะนำไปสู่ความพึงพอใจในระดับสูง (Oliver, R. L., 1980) ซึ่งในกรณีของ รพ.สต. แห่งนี้ ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการให้บริการสามารถตอบสนองความคาดหวังของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด SERVQUAL ในมิติด้านความเป็นรูปธรรม (Tangibles) ที่เน้นความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ผู้ให้บริการสามารถสัมผัสและรับรู้ได้โดยตรง (Parasuraman, A. et al., 1988) ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากการที่ อบจ.สุราษฎร์ธานีได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกของ รพ.สต. โดยมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่ จัดหาอุปกรณ์ และพัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีความสะอาด โปร่ง โล่ง และเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาที่ทำการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ พบว่า มิติด้านความเป็นรูปธรรมเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ผู้ป่วยใช้ในการประเมินคุณภาพบริการโรงพยาบาลในอินเดีย และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจและความภักดีของผู้ใช้บริการ (Divya, D. et al., 2025) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาในกานา ที่พบว่า มิติทั้ง 5 ด้านของ SERVQUAL รวมถึงด้านความเป็นรูปธรรมมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและความภักดีของผู้ป่วยอย่างมีนัยสำคัญ (Bentum-Micah, G. et al., 2020)

ด้านขั้นตอนการให้บริการมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจรองลงมา ซึ่งสะท้อนมิติความน่าเชื่อถือ (Reliability) และการตอบสนอง (Responsiveness) ตามแนวคิด SERVQUAL ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า รพ.สต. มีการจัดระบบและกระบวนการให้บริการที่มีความเป็นระเบียบ มีความคล่องตัว และไม่ซับซ้อนเกินไป อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ประเด็นเรื่องความรวดเร็วในการให้บริการยังได้คะแนนค่อนข้างต่ำ และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูง แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างของความคิดเห็นในหมู่ผู้ให้บริการ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความไม่สม่ำเสมอในการให้บริการในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงที่มีผู้รับบริการจำนวนมากหรือขาดแคลนบุคลากร ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาในบริบทของเวียดนาม พบว่า มิติด้านการทำงาน (Function) ซึ่งรวมถึงความรวดเร็วและประสิทธิภาพของกระบวนการให้บริการ มีอิทธิพลสำคัญต่อคุณค่าที่รับรู้และความพึงพอใจของผู้ป่วย

ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจอยู่ในลำดับที่สาม ซึ่งสะท้อนมิติการให้ความมั่นใจ (Assurance) และความเอาใจใส่ (Empathy) ตามแนวคิด SERVQUAL แม้ว่าค่าเฉลี่ยจะยังอยู่ในระดับมาก แต่ต่ำกว่าด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและขั้นตอนการให้บริการ ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น ภาระงานของบุคลากรที่มากเกินไป การขาดแคลนบุคลากร หรือการที่บุคลากรบางท่านอาจยังขาดทักษะในการสื่อสารหรือการให้บริการ

ที่เป็นเลิศ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายชื่อ พบว่า ผู้ใช้บริการให้คะแนนความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่สูงที่สุดในกลุ่มนี้ แสดงให้เห็นว่า รพ.สต. มีบุคลากรที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญในงานที่รับผิดชอบ ซึ่งสอดคล้องกับ นโยบายการพัฒนาศักยภาพบุคลากรสาธารณสุขของกระทรวงสาธารณสุข ที่มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรในระดับปฐมภูมิอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Dinur, R. A. et al. เน้นว่า พฤติกรรมที่เป็นมิตรและความเอาใจใส่ของบุคลากรสาธารณสุขมีอิทธิพลอย่างมากต่อความพึงพอใจและความภักดีของผู้ป่วย รวมถึงการบอกต่อในเชิงบวก (Dinur, R. A. et al., 2025)

ด้านช่องทางการให้บริการมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำสุด แม้จะยังอยู่ในระดับมาก แต่ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งสะท้อนมิติการตอบสนอง (Responsiveness) และความเป็นรูปธรรม (Tangibles) ในแง่ของความหลากหลายและความสะดวกในการเข้าถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารผลการวิจัยนี้อาจสะท้อนถึงข้อจำกัดในการพัฒนาช่องทางดิจิทัลและเทคโนโลยีสารสนเทศในการให้บริการ โดยเฉพาะในยุคที่ผู้ใช้บริการคาดหวังความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อสื่อสารและเข้าถึงข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์ เช่น แอปพลิเคชัน เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย หรือระบบนัดหมายออนไลน์ การศึกษาของ Han, H. & Hyun, S. S. ชี้ให้เห็นว่าในยุคดิจิทัล ความหลากหลายและความสะดวกของช่องทางการให้บริการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของผู้ใช้บริการ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี (Han, H. & Hyun, S. S., 2015) นอกจากนี้ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ค่อนข้างสูงในด้านช่องทางการให้บริการ เมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างของความคิดเห็นในหมู่ผู้ใช้บริการค่อนข้างมาก ซึ่งอาจเป็นผลมาจากความแตกต่างของกลุ่มอายุและความคุ้นเคยกับเทคโนโลยี โดยผู้ใช้บริการที่เป็นกลุ่มวัยทำงานหรือคนรุ่นใหม่อาจคาดหวังช่องทางดิจิทัลที่ทันสมัยมากกว่า ในขณะที่ผู้ใช้บริการที่เป็นผู้สูงอายุอาจพอใจกับช่องทางการให้บริการแบบดั้งเดิม เช่น การมาติดต่อด้วยตนเองหรือโทรศัพท์

2. ระดับความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ผลการวิจัยพบว่า ความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้บริการมีความผูกพันและความตั้งใจที่จะกลับมาใช้บริการและแนะนำบอกต่อในระดับที่น่าพอใจ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับทฤษฎีความภักดีของลูกค้า ที่เน้นว่าความภักดีที่แท้จริงต้องประกอบด้วยทั้งมิติพฤติกรรม (Behavioral Loyalty) ซึ่งแสดงออกผ่านการใช้บริการซ้ำ และมิติทัศนคติ (Attitudinal Loyalty) ซึ่งแสดงออกผ่านความรู้สึกเชิงบวก และการบอกต่อ โดยในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้ใช้บริการมีความภักดีทั้งสองมิติอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดีต่อความยั่งยืนของ รพ.สต. ในการรักษารฐานผู้ใช้บริการและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในชุมชน (Dick, A. S. & Basu, K., 1994) เช่นเดียวกับการศึกษาในบริบทของจีน พบว่า ความไว้วางใจของผู้ป่วยมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างความพึงพอใจกับความภักดี โดยความไว้วางใจมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการบอกต่อ (Word-of-Mouth) (Liu, S. et al., 2021) นอกจากนี้ การศึกษาในผู้ป่วยฟอกไตในจีนโดยใช้แนวคิด SERVQUAL พบว่า คุณภาพการบริการมีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความภักดี และความพึงพอใจเป็นตัวแปรคั่นกลางที่สำคัญระหว่างคุณภาพการบริการกับความภักดี (Meng, L. & Chen, C., 2025)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการแนะนำบอกต่อ (Word-of-Mouth) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านความตั้งใจใช้บริการซ้ำ ผลการวิจัยที่น่าสนใจนี้สะท้อนลักษณะเฉพาะของพฤติกรรมผู้ใช้บริการสาธารณสุขในบริบทไทย ที่มีวัฒนธรรมการช่วยเหลือและแนะนำกันและกันในชุมชน การบอกต่อในเชิงบวก (Positive Word-of-Mouth)

เป็นสัญญาณที่แสดงถึงความพึงพอใจและความมั่นใจในคุณภาพการบริการ (Zeithaml, V. A. et al., 1996) เช่นเดียวกับ การศึกษาในชาอูดีอาระเบีย พบว่า ความพึงพอใจของผู้ป่วยเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความภักดีและการบอกต่อในบริการทันตกรรมระดับปฐมภูมิ (Fairaq, M. et al., 2025) โดยเฉพาะในสังคมที่มีวัฒนธรรมการช่วยเหลือและแนะนำกันและกันในชุมชน การบอกต่อในเชิงบวกถือเป็นเครื่องมือการตลาดที่มีประสิทธิภาพสูงและไม่มีค่าใช้จ่าย (Reichheld, F. F. & Schefter, P., 2000) อย่างไรก็ตาม ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของด้านการแนะนำบอกต่อสูงกว่าด้านความตั้งใจใช้บริการซ้ำ แสดงให้เห็นว่ามีความแตกต่างของความคิดเห็นในหมู่ผู้ใช้บริการมากกว่า ซึ่งอาจเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่แตกต่างกันในแต่ละครั้งที่ใช้บริการ หรือความแตกต่างของลักษณะส่วนบุคคล เช่น บุคลิกภาพ ค่านิยม และพฤติกรรมการสื่อสาร โดยผู้ใช้บริการบางคนอาจมีแนวโน้มที่จะแบ่งปันประสบการณ์มากกว่า ในขณะที่บางคนอาจไม่ชอบพูดถึงเรื่องการใช้บริการสาธารณสุข

เมื่อพิจารณาจากความตั้งใจใช้บริการซ้ำ พบว่า อยู่ในระดับมาก แต่ต่ำกว่าด้านการแนะนำบอกต่อเล็กน้อย ผลการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้หลายประการ ประการแรก ในบริบทของ รพ.สต. ซึ่งเป็นหน่วยบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิที่ให้บริการตามเขตพื้นที่รับผิดชอบ ผู้ใช้บริการมักจะใช้บริการ รพ.สต. ที่ใกล้บ้านหรือในชุมชนของตน และมีทางเลือกจำกัดในการเปลี่ยนไปใช้บริการที่อื่น โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีข้อจำกัดในการเดินทางหรือผู้สูงอายุ ดังนั้น ความตั้งใจใช้บริการซ้ำอาจได้รับอิทธิพลจากปัจจัยความจำเป็นและความสะดวกในการเข้าถึงมากกว่าความภักดีที่แท้จริง โดยความภักดีที่แท้จริงควรเกิดจากความพึงพอใจและความไว้วางใจ มากกว่าความจำเป็นหรือข้อจำกัดในทางเลือก (Reichheld, F. F. & Schefter, P., 2000) ประการที่สอง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ได้คะแนนต่ำสุดในด้านความตั้งใจใช้บริการซ้ำ คือ “ท่านยังคงกลับมาใช้บริการจาก รพ.สต. ถึงแม้ว่าจะมีราคาบริการที่สูงขึ้น” และ “หากต้องการใช้บริการโรงพยาบาลในอนาคต ท่านจะเลือกใช้บริการ รพ.สต. เท่านั้น” ผลการวิจัยนี้สะท้อนถึงข้อจำกัดของความภักดีในบริบทของบริการสาธารณสุข โดยผู้ใช้บริการยังคงมีความไวต่อราคา (Price Sensitivity) และพร้อมที่จะพิจารณาทางเลือกอื่นหากมีบริการที่ดีกว่าหรือเหมาะสมกว่า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในบริการสาธารณสุข ผู้ใช้บริการมักจะพิจารณาหลายปัจจัยในการตัดสินใจ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความภักดีเพียงอย่างเดียว โดยเฉพาะเมื่อเกี่ยวข้องกับสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของตนเองและครอบครัว (Han, H. & Hyun, S. S., 2015) ประการที่สาม ผลการวิจัยนี้ยังสะท้อนถึงลักษณะเฉพาะของ รพ.สต. ที่เป็นหน่วยบริการระดับปฐมภูมิที่ให้บริการเบื้องต้น ซึ่งอาจมีข้อจำกัดในการรักษาโรคที่ซับซ้อนหรือต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง ดังนั้น แม้ผู้ใช้บริการจะมีความพึงพอใจและความภักดีต่อ รพ.สต. แต่ในกรณีที่มีอาการป่วยหนักหรือต้องการบริการเฉพาะทาง ผู้ใช้บริการอาจจำเป็นต้องไปใช้บริการที่โรงพยาบาลระดับที่สูงขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องปกติในระบบบริการสาธารณสุขที่มีการจัดระดับของหน่วยบริการตามความซับซ้อนของการรักษา ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Mosadeghrad, A. M. ที่อธิบายว่า การรับรู้ถึงขอบเขตและความสามารถในการให้บริการของหน่วยบริการมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการและความภักดี (Mosadeghrad, A. M., 2014)

ในทางกลับกัน ด้านการแนะนำบอกต่อมีค่าเฉลี่ยสูงกว่า แสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้บริการมีความเต็มใจที่จะเล่าประสบการณ์ความประทับใจและแนะนำให้ผู้อื่นมาใช้บริการในระดับสูง การที่ผู้ใช้บริการเต็มใจที่จะแนะนำบอกต่อยังสะท้อนถึงความมั่นใจในคุณภาพการบริการ ความไว้วางใจ และความรู้สึกเชิงบวกที่มีต่อ รพ.สต. ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของความภักดีที่แท้จริง ตามแนวคิดของ Oliver, R. L. ที่อธิบายว่า ความภักดีระดับสูงสุด

เกิดขึ้นเมื่อผู้ใช้บริการไม่เพียงแต่มีความตั้งใจจะใช้บริการซ้ำ แต่ยังกลายเป็น “ผู้สนับสนุนแบรนด์” (Brand Advocates) ที่เต็มใจจะแนะนำและส่งเสริมบริการให้แก่ผู้อื่น (Oliver, R. L., 1999) ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า รพ.สต. ภายใต้การดูแลของ อบจ. สุราษฎร์ธานีสามารถสร้างประสบการณ์เชิงบวกที่ทำให้ผู้ใช้บริการเต็มใจที่จะเป็นผู้สนับสนุนและประชาสัมพันธ์ให้แก่บริการ

3. อิทธิพลของความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อความภักดีของผู้ใช้บริการ

ผลการวิเคราะห์ถดถอยเชิงเส้นแบบพหุคูณ พบว่า ความพึงพอใจทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สามารถร่วมกัน อธิบายความแปรปรวนของความภักดีของผู้ใช้บริการได้ร้อยละ 59.9 ($R^2 = .599$, $F = 137.732$, $p < .001$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรทั้ง 4 ด้านนี้มีความสามารถในการทำนายความภักดีของผู้ใช้บริการได้ในระดับปานกลางถึงสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ศึกษาในโรงพยาบาลเอกชนในกานา พบว่า มิติทั้ง 5 ด้านของ SERVQUAL สามารถอธิบายความแปรปรวนของความพึงพอใจและความภักดีของผู้ป่วยได้อย่างมีนัยสำคัญ (Bentum-Micah, G. et al., 2020) เช่นเดียวกับการศึกษาในผู้ป่วยฟอกไตในจีน พบว่า คุณภาพการบริการตามแนวคิด SERVQUAL มีอิทธิพลต่อความภักดีอย่างมีนัยสำคัญ โดยความพึงพอใจเป็นตัวแปรคั่นกลางที่สำคัญ (Meng, L. & Chen, C., 2025) ผลการวิจัยนี้สนับสนุนทฤษฎีคุณภาพการบริการที่เสนอว่า คุณภาพการบริการในมิติต่าง ๆ มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและความภักดีของลูกค้า (Parasuraman, A. et al., 1988) รวมทั้งสอดคล้องกับทฤษฎีความภักดีของลูกค้าที่อธิบายว่า ความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความภักดี โดยเฉพาะความภักดีที่แสดงออกผ่านทัศนคติเชิงบวกและพฤติกรรมการใช้บริการซ้ำและการแนะนำบอกต่อ (Dick, A. S. & Basu, K., 1994); (Oliver, R. L., 1999)

เมื่อพิจารณาอิทธิพลของความพึงพอใจแต่ละด้านต่อความภักดี พบว่า ความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีอิทธิพลสูงสุดต่อความภักดี ($\beta = .262$, $t = 5.776$, $p < .001$) แสดงให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการสร้างความผูกพันและความภักดีของผู้ใช้บริการ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาอย่างเป็นระบบในอินเดีย พบว่า มิติด้านความเป็นรูปธรรม (Tangibles) ซึ่งรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจและความภักดีของผู้ป่วยอย่างมีนัยสำคัญ (Divya, D. et al., 2025) การที่สิ่งอำนวยความสะดวกมีอิทธิพลสูงสุดสามารถอธิบายได้หลายประการ ประการแรก สภาพแวดล้อมทางกายภาพเป็นสิ่งที่ผู้ใช้บริการสามารถรับรู้และประเมินได้ทันทีตั้งแต่ก้าวเข้าสู่ รพ.สต. ไม่ว่าจะเป็นความสะอาด ความโปร่งโล่งที่จอดรถ ที่นั่งรอบริการ หรือห้องน้ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างความประทับใจแรกพบและมีผลต่อการประเมินโดยรวมของผู้ใช้บริการ (Kotler, P. & Keller K. L., 2016) ประการที่สอง ในบริบทของ รพ.สต. ซึ่งอยู่ในชุมชนและให้บริการประชาชนทั่วไป รวมถึงผู้สูงอายุและผู้พิการ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ดีจะช่วยลดอุปสรรคในการเข้าถึงบริการและเพิ่มความสะดวกสบายในการใช้บริการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อประสบการณ์โดยรวมและความตั้งใจที่จะกลับมาใช้บริการอีก ประการที่สาม การศึกษาในเวียดนาม พบว่า สภาพแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อคุณค่าที่รับรู้และความพึงพอใจของผู้ป่วย ซึ่งนำไปสู่ความภักดี นอกจากนี้ ในบริบทของประเทศกำลังพัฒนา ผู้ใช้บริการมักให้ความสำคัญกับคุณภาพของโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็น

ตัวชี้วัดที่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนของมาตรฐานการให้บริการ ประการที่สี่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่สะท้อนถึงการลงทุนและความใส่ใจของผู้บริหารต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ใช้บริการ ซึ่งสร้างความรู้สึกถูกเอาใจใส่และมีคุณค่า นำไปสู่ความผูกพันทางอารมณ์และความภักดีในระยะยาว

ความพึงพอใจด้านขั้นตอนการให้บริการมีอิทธิพลรองลงมา ($\beta = .251, t = 4.552, p < .001$) แสดงให้เห็นว่า กระบวนการให้บริการที่มีความเป็นระบบ มีความคล่องตัว รวดเร็ว และเป็นธรรม มีความสำคัญอย่างมากต่อการสร้างความภักดี ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับมิติความน่าเชื่อถือ (Reliability) และการตอบสนอง (Responsiveness) ในแนวคิด SERVQUAL ที่เน้นว่า ความสามารถในการให้บริการได้อย่างถูกต้องแม่นยำและรวดเร็วเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดี (Parasuraman, A. et al., 1988) เช่นเดียวกับการศึกษาในเวียดนาม พบว่า การจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management) และคุณภาพการบริการที่รับรู้มีอิทธิพลโดยตรงต่อความพึงพอใจของผู้ป่วย ซึ่งนำไปสู่ความภักดี (Nguyen, T. L. H., 2023)

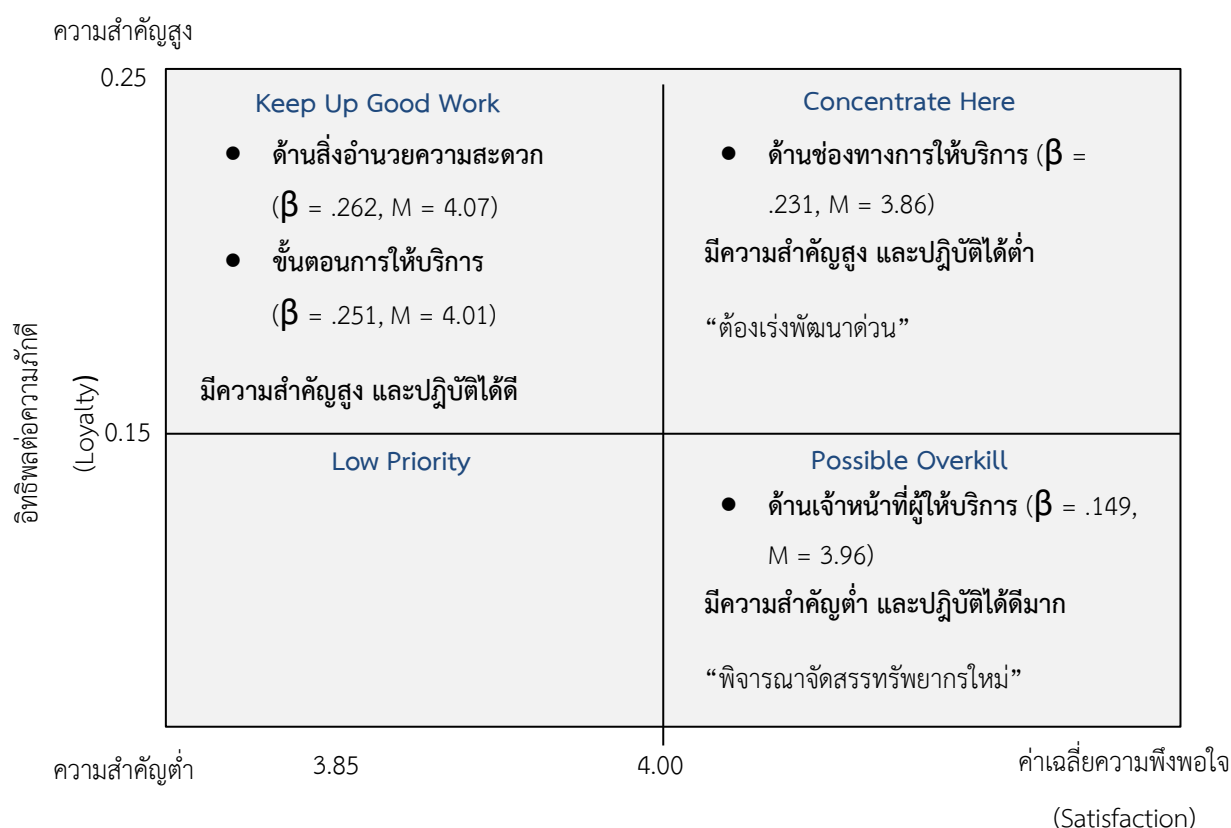
ความพึงพอใจด้านช่องทางการให้บริการมีอิทธิพลในลำดับที่สาม ($\beta = .231, t = 4.364, p < .001$) แม้ว่าด้านนี้จะมีความพึงพอใจต่ำสุด แต่ก็ยังมีอิทธิพลต่อความภักดีอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยนี้สะท้อนความสำคัญของความหลากหลายและความสะดวกในการเข้าถึงช่องทางการติดต่อสื่อสารและการให้บริการ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้ใช้บริการคาดหวังความสะดวกรวดเร็วในการเข้าถึงข้อมูลและบริการผ่านช่องทางต่าง ๆ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับมิติการตอบสนอง (Responsiveness) ในแนวคิด SERVQUAL ที่พบว่า ความสะดวกในการเข้าถึงบริการเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของผู้ใช้บริการสาธารณสุข (Han, H. & Hyun, S. S., 2015) แม้ว่าปัจจุบัน รพ.สต. อาจยังมีข้อจำกัดในการพัฒนาช่องทางดิจิทัล แต่อิทธิพลที่มีนัยสำคัญของปัจจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การลงทุนในการพัฒนาช่องทางการให้บริการที่หลากหลายและทันสมัยจะสามารถเพิ่มความภักดีของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ใช้บริการที่เป็นคนรุ่นใหม่ที่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี

ความพึงพอใจด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีอิทธิพลต่ำสุด ($\beta = .149, t = 2.601, p < .01$) แม้จะยังมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการวิจัยนี้เป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจและต้องการการพิจารณาอย่างรอบคอบ เนื่องจากขัดแย้งกับความคาดหวังทั่วไปที่มักเชื่อว่า คุณภาพของบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการบริการสาธารณสุข และขัดแย้งกับผลการวิจัยที่พบว่า ด้านนี้มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.96) เมื่อเทียบกับด้านอื่น ๆ การที่ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจระดับมาก แต่กลับมีอิทธิพลต่อความภักดีต่ำสุด สามารถอธิบายได้ด้วยหลักการหลายประการ ประการแรก ตามทฤษฎีสองปัจจัย (Two-Factor Theory) โดยปัจจัยบางอย่างเป็น “ปัจจัยจำเป็น” (Hygiene Factors) ที่เมื่อมีอยู่ในระดับดีจะไม่ก่อให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มมากนัก แต่หากขาดหายไปจะสร้างความไม่พึงพอใจอย่างมาก (Herzberg, F., 1966) ในขณะที่ปัจจัยอื่น ๆ เป็น “ปัจจัยจูงใจ” (Motivators) ที่สามารถสร้างความพึงพอใจและความผูกพันในระดับสูง การที่คุณภาพการบริการของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับสูงอย่างสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ย = 3.96) อาจทำให้คุณภาพนี้กลายเป็นสิ่งที่ผู้ใช้บริการคาดหวังและถือเป็นมาตรฐานขั้นพื้นฐาน มากกว่าเป็นปัจจัยที่สร้างความแตกต่างหรือความประทับใจพิเศษที่นำไปสู่ความภักดี ประการที่สอง เมื่อคุณภาพการบริการของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับสูงและมีความสม่ำเสมอทั่วทุก รพ.สต. (ค่าเฉลี่ย = 3.96, S.D. = .635 ซึ่งต่ำกว่าด้านอื่น ๆ) ปัจจัยด้านอื่น ๆ เช่น ความสะดวกสบายของสถานที่ ความคล่องตัวของขั้นตอน และความหลากหลายของช่องทาง จึงกลายเป็นปัจจัยที่สร้างความแตกต่างและมีอิทธิพลต่อความภักดี

มากขึ้น ตามแนวคิด Kano, N. et al. ที่อธิบายว่า คุณลักษณะบางอย่างของผลิตภัณฑ์หรือบริการเมื่อถึงจุดหนึ่งจะกลายเป็น “คุณลักษณะพื้นฐาน” (Must-be Quality) ที่ผู้บริโภคคาดหวังอยู่แล้ว และการพัฒนาเพิ่มเติมจะไม่เพิ่มความพึงพอใจมากนัก ในขณะที่คุณลักษณะอื่น ๆ เป็น “คุณลักษณะที่สร้างความพึงพอใจ” (Attractive Quality) ที่สามารถสร้างความประทับใจและความรักได้มากกว่า (Kano, N. et al., 1984) ประการที่สาม ผลการวิจัยไม่ได้หมายความว่าพัฒนาบุคลากรไม่สำคัญ แต่แสดงให้เห็นว่าในบริบทที่คุณภาพการบริการของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับดีอยู่แล้ว การปรับปรุงปัจจัยด้านอื่น ๆ จะช่วยเสริมสร้างความรักได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ประการที่สี่ ในบริบทของประเทศไทย การศึกษาของกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2565 ชี้ให้เห็นว่าบุคลากรสาธารณสุขในระดับปฐมนิเทศได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้มีมาตรฐานการให้บริการที่ค่อนข้างสม่ำเสมอทั่วประเทศ (กระทรวงสาธารณสุข, 2565) ดังนั้น เมื่อคุณภาพของบุคลากรอยู่ในระดับดีโดยทั่วไป ปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความแตกต่างระหว่าง รพ.สต. มากกว่า เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก ขั้นตอนการให้บริการ และช่องทางการให้บริการ จึงกลายเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการและความรักมากกว่า

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 แผนที่ตำแหน่งเชิงกลยุทธ์ (Importance-Performance Matrix)

จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูง และมีอิทธิพลต่อความรักที่สูง ดังนั้น รพ.สต. ควรรักษาระดับและพัฒนาต่อเนื่อง ขณะเดียวกันด้านช่องทางการให้บริการ ค่าเฉลี่ยความ

พึงพอใจสูง และมีอิทธิพลต่อความภักดีต่ำ รพ.สต. ควรเร่งพัฒนามิตินี้เป็นลำดับแรก (Quick Win) ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงและความภักดีต่ำ รพ.สต. อาจจัดสรรทรัพยากรบางส่วนไปพัฒนาด้านอื่น ๆ เช่น พัฒนาช่องทางดิจิทัล ระบบนัดหมายออนไลน์ (ด้านช่องทางการให้บริการ) หรือนำไปปรับปรุงระบบ workflow ลดเวลารอคอยในด้านขั้นตอนการให้บริการ (ด้านขั้นตอนการให้บริการ) เป็นต้น นอกจากนี้ ยังจำแนกนัยสำคัญได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. นัยสำคัญทางทฤษฎี ผลการวิจัยนี้สนับสนุนและขยายทฤษฎีคุณภาพการบริการ (Service Quality Theory) และทฤษฎีความภักดีของลูกค้า (Customer Loyalty Theory) โดยแสดงให้เห็นว่า ในบริบทของบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิในประเทศกำลังพัฒนา มิติด้านความเป็นรูปธรรม (Tangibles) มีบทบาทสำคัญกว่าที่คาดการณ์ไว้ ซึ่งอาจแตกต่างจากการศึกษาในบริบทของประเทศพัฒนาแล้วที่มักให้ความสำคัญกับมิติด้านความเอาใจใส่ (Empathy) และการให้ความมั่นใจ (Assurance) มากกว่า นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับความภักดีเป็นความสัมพันธ์เชิงซ้อนที่ได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย และไม่ใช่มิติของความพึงพอใจจะมีอิทธิพลต่อความภักดีในระดับเดียวกัน

2. นัยสำคัญทางการปฏิบัติ ผลการวิจัยนี้ให้ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหาร รพ.สต. และ อบจ. สุราษฎร์ธานีในการจัดลำดับความสำคัญและจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรให้ความสำคัญสูงสุดกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ รองลงมา คือ การปรับปรุงขั้นตอนการให้บริการให้มีความคล่องตัวและรวดเร็ว การพัฒนาช่องทางการให้บริการที่หลากหลายและทันสมัย และการรักษามาตรฐานการให้บริการของบุคลากรในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง การให้ความสำคัญกับปัจจัยเหล่านี้ตามลำดับความสำคัญจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสร้างและรักษาความภักดีของผู้ใช้บริการได้สูงสุดภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีความพึงพอใจต่อการให้บริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความพึงพอใจสูงสุด รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านช่องทางการให้บริการ ตามลำดับ สำหรับความภักดีของผู้ใช้บริการอยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านการแนะนำบอกต่อมีค่าสูงกว่าด้านความตั้งใจใช้บริการซ้ำเล็กน้อย ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า ความพึงพอใจทั้ง 4 ด้านสามารถอธิบายความแปรปรวนของความภักดีได้ร้อยละ 59.9 ($R^2 = .599$, $p < .001$) โดยด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีอิทธิพลต่อความภักดีสูงสุด รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ และด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ตามลำดับ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการสร้างความภักดีของผู้ใช้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหารในการจัดลำดับความสำคัญและจัดสรรทรัพยากรในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ 1) การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ควรให้ความสำคัญสูงสุดโดยปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การจัดที่นั่งรอให้เพียงพอและเหมาะสมสำหรับทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้พิการและผู้สูงอายุ การปรับปรุงพื้นที่นั่งรอให้สะอาด โปร่ง โล่ง และสะดวกสบาย

การจัดห้องน้ำให้ถูกสุขลักษณะและเพียงพอต่อความต้องการ และการติดตั้งป้ายบอกทางและป้ายประชาสัมพันธ์ที่ชัดเจนเข้าใจง่าย รวมทั้งการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ เช่น น้ำดื่ม จุติรถ และพื้นที่พักผ่อนที่เหมาะสม

2) การปรับปรุงขั้นตอนและช่องทางการให้บริการ ควรพัฒนาระบบการจัดการคิวที่มีประสิทธิภาพเพื่อลดเวลารอคอย ปรับปรุงขั้นตอนการให้บริการให้มีความคล่องตัวและไม่ซับซ้อนเกินไป จัดเจ้าหน้าที่คอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือผู้ใช้บริการในจุดต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรพัฒนาช่องทางการให้บริการที่หลากหลายและทันสมัย โดยพัฒนาระบบนัดหมายออนไลน์ แอปพลิเคชันสำหรับสืบค้นข้อมูล การใช้โซเชียลมีเดีย (LINE Facebook) ในการประชาสัมพันธ์และรับฟังความคิดเห็น และจัดช่องทางการให้ข้อเสนอแนะและร้องเรียนที่ได้รับการตอบกลับอย่างรวดเร็ว โดยคำนึงถึงความเหมาะสมกับกลุ่มผู้ให้บริการที่หลากหลาย และ 3) การรักษามาตรฐานและพัฒนาศักยภาพบุคลากร แม้ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการจะมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงและมีอิทธิพลต่อความภักดีต่ำกว่าด้านอื่น แต่จำเป็นต้องรักษามาตรฐานการให้บริการในระดับสูงอย่างต่อเนื่อง โดยจัดอบรมทักษะการให้บริการที่เป็นเลิศ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และจริยธรรมในการบริการสาธารณสุข รวมทั้งจัดสวัสดิการและสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมเพื่อรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพและลดอัตราการลาออก ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานีควรกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลอย่างเป็นระบบ ดังนี้ 1) จัดสรรงบประมาณตามลำดับความสำคัญ งบประมาณร้อยละ 40 สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐาน ร้อยละ 30 สำหรับระบบและขั้นตอนบริการ ร้อยละ 20 สำหรับช่องทางบริการและเทคโนโลยี ร้อยละ 10 สำหรับพัฒนาศักยภาพบุคลากร 2) กำหนดมาตรฐานและระบบประเมินผล ใช้มาตรฐานขั้นต่ำและแบบจำลองวิจัยเป็นเครื่องมือประเมิน จัดระบบรางวัลและยกย่องหน่วยงานดีเด่น และ 3) บุคลากรและพัฒนานวัตกรรม ส่งเสริมความร่วมมือระหว่าง อบจ. กระทรวงสาธารณสุข และท้องถิ่นอื่น สนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัลและศูนย์ข้อมูลกลางสำหรับวิเคราะห์ความพึงพอใจและความภักดีเพื่อการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ขยายตัวแปรและแบบจำลอง ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เช่น ภาพลักษณ์องค์กร ความไว้วางใจ คุณค่าที่รับรู้ คุณภาพการรักษา และต้นทุนการเปลี่ยนผู้ให้บริการ รวมถึงพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุ (SEM) 2) ขยายขอบเขตการศึกษาใช้วิจัยเชิงยาวติดตามความพึงพอใจและความภักดีระยะยาว ขยายพื้นที่ไปยังจังหวัดอื่น ๆ และเปรียบเทียบระหว่างรพ.สต. ภายใต้หน่วยงานต่าง ๆ และ 3) ศึกษาเชิงลึกและกลุ่มเฉพาะ ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกหรือสนทนากลุ่มทำความเข้าใจประสบการณ์และความต้องการของผู้ใช้บริการ รวมถึงศึกษาความแตกต่างในกลุ่มประชากรย่อย เช่น อายุ เขตเมือง - ชนบท หรือผู้มีโรคเรื้อรัง เพื่อวางกลยุทธ์สร้างความภักดีที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2565). รายงานสถิติการให้บริการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2547). ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2565). บรรยายสรุปจังหวัดสุราษฎร์ธานี 13 สถานีอนามัย ปี 2566. สุราษฎร์ธานี: สำนักงานสถิติจังหวัดสุราษฎร์ธานี.

องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2566). ข้อมูลสถิติโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. สุราษฎร์ธานี: อบจ.สุราษฎร์ธานี.

Anderson, E. W. & Sullivan, M. W. (1993). The antecedents and consequences of customer satisfaction for firms. *Marketing Science*, 12(2), 125-143.

Bentum-Micah, G. et al. (2020). Perceived service quality, a key to improved patient satisfaction and loyalty in healthcare delivery: The SERVQUAL dimension approach. *Journal of Health and Medical Sciences*, 3(2), 185-195.

Dick, A. S. & Basu, K. (1994). Customer loyalty: Toward an integrated conceptual framework. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 22(2), 99-113.

Dinur, R. A. et al. (2025). Role of friendly health personnel behavior in patient satisfaction and loyalty. *The Journal of Academic Science*, 2(5), 1529-1542.

Divya, D. et al. (2025). Unveiling excellence in Indian healthcare: A patient-centric PRISMA analysis of hospital service quality, patient satisfaction and loyalty. *International Journal of Pharmaceutical and Healthcare Marketing*, 19(3), 874-914.

Fairaq, M. et al. (2025). Patient satisfaction and loyalty: Key drivers of positive word-of-mouth in dental primary care within Jeddah First Health Cluster, Saudi Arabia. *Journal of Patient Experience*, 12. <https://doi.org/10.1177/23743735251360574>.

Han, H. & Hyun, S. S. (2015). Customer retention in the medical tourism industry: Impact of quality, satisfaction, trust, and price reasonableness. *Tourism Management*, 46, 20-29. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.06.003>.

Herzberg, F. (1966). *Work and the nature of man*. New York: World Publishing Company.

Kano, N. et al. (1984). Attractive quality and must-be quality. *Journal of the Japanese Society for Quality Control*, 14(2), 39-48.

Kotler, P. & Keller K. L. (2016). *Marketing Management*. (15th global ed.). Edinburgh: Pearson Education.

Liu, S. et al. (2021). The impact of patient satisfaction on patient loyalty with the mediating effect of patient trust. *The Journal of Health Care Organization, Provision, and Financing*, 58. <https://doi.org/10.1177/00469580211007221>.

Meng, L. & Chen, C. (2025). Study on satisfaction and loyalty of inpatient dialysis patients based on SERVQUAL model. *Nimitmai Review Journal*, 8(2), 62-79.

Mosadeghrad, A. M. (2014). Factors influencing healthcare service quality. *International Journal of Health Policy and Management*, 3(2), 77-89.

Nguyen, T. L. H. (2023). On patient satisfaction: Total quality management and perceived service quality. *International Healthcare Review*. <https://doi.org/10.56226/55>.

- Oliver, R. L. (1980). A cognitive model of the antecedents and consequences of satisfaction decisions. *Journal of Marketing Research*, 17(4), 460-469.
- _____. (1999). Whence consumer loyalty? *Journal of Marketing*, 63, 33-44. <https://doi.org/10.2307/1252099>.
- Parasuraman, A. et al. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12-40.
- Reichheld, F. F. & Scheffer, P. (2000). E-loyalty: Your secret weapon on the web. *Harvard Business Review*, 78(4), 105-113.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed.). New York: Harper and Row.
- Zeithaml, V. A. et al. (1996). The behavioral consequences of service quality. *Journal of Marketing*, 60(2), 31-46.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลาง ในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง*

MODEL FOR IMPROVING THE INFORMATION LEADERSHIP OF MIDDLE-LEVEL ADMINISTRATORS OF PUBLIC UNIVERSITIES IN ZHEJIANG

จาง เหวินหมิง, พัชรา เดชโฮม, นรินทร์ สุธิ์นรินทร์, สรายุทธ์ เศรษฐขจร, จิตติวิสุทธิ์ วิมุตติปัญญา*

Zhang Wenming, Pachara Dejhome, Niran Suteeniran, Sarayut Setkajorn, Jittawisut Wimuttipanya*

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Graduate School, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: Jittawisut21@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง และ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง ประชากรของการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 205 คน จากมหาวิทยาลัยในมณฑลเจ้อเจียง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามซึ่งมีดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) สถานการณ์ปัจจุบันของภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางใน 5 ด้าน อยู่ในระดับสูง ($\mu = 3.76$, $\sigma = 1.22$) โดยเมื่อพิจารณาตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า วิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ความฉลาดทางสารสนเทศ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินผลที่อิงกับสารสนเทศ 2) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางใน 5 ด้าน ประกอบด้วย มาตรการทั้งหมด 32 มาตรการ ได้แก่ มาตรการในการพัฒนาความฉลาดทางสารสนเทศ 6 มาตรการ มาตรการในการส่งเสริมวิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศ 7 มาตรการ มาตรการในการเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการสารสนเทศ 7 มาตรการ มาตรการในการเสริมสร้างการประเมินผลที่อิงกับสารสนเทศ 6 มาตรการ และมาตรการในการพัฒนาบรรยากาศขององค์กร 6 มาตรการ และ 3) ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหาร โดยควรเน้นการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย การส่งเสริมการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนข้อมูล และการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและสร้างความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัลต่อการพัฒนา แห่งอนาคตที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ, สารสนเทศ, ผู้บริหารระดับกลาง, มหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง

Abstract

The purpose of this research were to 1) Examine the current state of information leadership among middle-level managers in public universities in Zhejiang Province, and 2) Develop a model for improving information leadership among middle-level managers in public universities in Zhejiang Province. The research population consisted of 205 middle-level managers from universities in Zhejiang Province. The research instrument was a questionnaire with a content validity index of 1.00 and a reliability coefficient of .98. Statistical analysis included percentages, means, and standard deviations. The results showed that 1) The current state of information leadership among middle-level managers in five areas was at a high level ($\mu = 3.76$, $\sigma = 1.22$). When considering the means from highest to lowest, information vision had the highest mean, followed by information literacy. The aspect with the lowest average score was information-based evaluation. The findings are as follows: 2) A model for improving information leadership of middle-level managers in 5 areas, comprising a total of 32 measures: 6 measures for developing information intelligence, 7 measures for promoting information vision, 7 measures for strengthening information construction and management, 6 measures for strengthening information-based evaluation, and 6 measures for developing the organizational climate; and 3) The appropriateness of the model for improving information leadership of managers, which should emphasize developing up-to-date information technology skills, promoting the use of data for decision-making, creating a culture of information exchange, and personnel training to enhance management efficiency and build competitiveness in the digital age for sustainable future development.

Keywords: Model of Leadership Development, Information, Middle-Level Administrators, Public Universities in Zhejiang

บทนำ

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 21 เทคโนโลยีสารสนเทศมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อการเมือง เศรษฐกิจ กองทัพ วัฒนธรรม การศึกษา และอื่น ๆ ทั่วโลก สังคมมนุษย์ได้ก้าวเข้าสู่ยุคสารสนเทศอย่างรวดเร็ว และอนาคตก็มาถึงแล้ว กระแสข้อมูลที่เกิดจากเทคโนโลยีสารสนเทศมีอยู่ทุกที่ ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการผลิตและการดำเนินชีวิตของผู้คน แต่ยังส่งผลกระทบอย่างลึกซึ้งต่อโครงสร้างและวิธีการบริหารจัดการองค์กรในด้านการบริหารจัดการของสังคมอีกด้วย Zhao, L. & Dai, R. H. เชื่อว่า เราไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ที่ผู้นำทุกคนจะต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมการเป็นผู้นำข้อมูล และผู้นำที่เติบโตในสภาพแวดล้อมข้อมูลนั้น กลายเป็นความต้องการจริงของผู้นำในยุคปัจจุบันในการเปลี่ยนแปลงวิธีการบริหารจัดการและความเป็นผู้นำแบบดั้งเดิม กล่าวคือ ในยุคข้อมูลเกือบทุกผู้นำจำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำข้อมูลของตนเอง (Zhao, L. & Dai, R. H., 2016) ตามที่ Xero x Corporation ทำนายไว้ว่า “ในช่วงปี 2020 และ 2030 จะไม่มีความจำเป็นต้องเพิ่มตัว E ในคำว่า e-leadership เพราะผู้นำ ก็คือ e-leadership”

ปัจจุบัน ด้วยการผสมผสานอย่างลึกซึ้งระหว่าง “ผู้นำ” และ “ข้อมูล” รูปแบบการเป็นผู้นำกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีคุณภาพ และการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการเป็นผู้นำนี้จะต้องนำไปสู่การเกิดทฤษฎีการเป็นผู้นำใหม่และความต้องการใหม่สำหรับการใช้ทฤษฎีการเป็นผู้นำในทางปฏิบัติ แต่เมื่อเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งในทฤษฎีและการปฏิบัติของการเป็นผู้นำ นักวิจัยด้านผู้นำแบบดั้งเดิมบางคนดูเหมือนจะไม่ได้ตามทันยุคสมัยและยังไม่สามารถทำการวิจัยเกี่ยวกับทฤษฎีผู้นำที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลได้ทันเวลา Yu, T. & Zhang, X. เชื่อว่า การทบทวนวรรณกรรมด้านภาวะผู้นำและกลยุทธ์การบริหารจัดการองค์นั้นนักวิจัยได้สังเกตว่าการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำที่ใช้ข้อมูลยังมีสัดส่วนค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับผลงานการวิจัยทั้งหมดในด้านผู้นำ และยังไม่ได้มีการพัฒนาให้เป็นระบบที่ครอบคลุมการบริหารจัดการองค์ที่เป็นเลิศ (Yu, T. & Zhang, X., 2020a)

Arvey, R. D. et al. กล่าวว่า ในประเทศจีน การพัฒนาข้อมูลการศึกษาได้ถูกยกระดับเป็นระดับยุทธศาสตร์ของชาติและกลายเป็นความหวังในการส่งเสริมการพัฒนาในด้านการศึกษาศูนย์ใหม่ โดยการพัฒนาที่มีความคาดหวังและความหวังในหลายด้าน เช่น การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาระบบการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาที่ยั่งยืน (Arvey, R. D. et al., 2006) และการทำให้การศึกษามีความเท่าเทียมกัน เมื่อย้อนกลับไปดูการพัฒนาข้อมูลการศึกษาในประเทศจีน ก็ไม่ยาก ที่จะพบว่า ข้อมูลการศึกษาในความหมายที่แท้จริงในประเทศเรามีต้นกำเนิดตั้งแต่ช่วงกลางและปลายศตวรรษที่ 20 ซึ่งมีสัญลักษณ์หลัก คือ การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานของวิทยาเขตดิจิทัลและอัจฉริยะขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างพื้นฐานเครือข่ายวิทยาเขตและการรวมระบบข้อมูลเป็นแกนหลัก และค่อย ๆ พัฒนาไปสู่การรวมแอปพลิเคชันและการบริหารจัดการข้อมูลที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมข้อมูลในวิทยาเขตเป็นหลัก ซึ่งเมื่อโครงการ “สามลิงค์และสองแพลตฟอร์ม” (พื้นที่การเรียนรู้ออนไลน์ “ทุกคน” ทรัพยากรคุณภาพ “คลาส” เครือข่ายบรรดแบนด์ “มหาวิทยาลัย” และแพลตฟอร์มบริการสาธารณะในการจัดการการศึกษาและแพลตฟอร์มบริการสาธารณะทรัพยากรการศึกษา) เสร็จสมบูรณ์และเริ่มใช้งานทั่วประเทศ การก่อสร้างข้อมูลการศึกษาของจีนได้เข้าสู่ช่วงการเปลี่ยนแปลงและช่วงสำคัญที่การเปลี่ยนแปลงหลายประการเกิดขึ้นพร้อมกัน ตั้งแต่การสร้างอุปกรณ์ฮาร์ดแวร์ไปจนถึงการพัฒนาทรัพยากรซอฟต์แวร์ จากการใช้งานเบื้องต้นของข้อมูลการศึกษาถึงการปฏิรูปการศึกษาที่ลึกซึ้ง และจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระดับบุคคลไปสู่การปฏิรูปโครงสร้างองค์กรในสภาพแวดล้อมที่มีเทคโนโลยีสารสนเทศ (Ng, D. & Ho, J., 2012) ซึ่ง Wang, S. et al. กล่าวว่า การพัฒนาข้อมูลการศึกษาที่ลึกซึ้งขึ้นทำให้เกิดปัญหาเล็ก ๆ ในด้านโครงสร้าง สถาบัน และตรรกะเริ่มเผยให้เห็นและบางประเด็นกลายเป็นอุปสรรคที่รุนแรงต่อการพัฒนาข้อมูลการศึกษาในประเทศจีน ภายใต้บริบททางประวัติศาสตร์ดังกล่าว กระบวนการข้อมูลการศึกษาระดับสูงในประเทศจีนจึงต้องเผชิญกับทางเลือกหลายทาง ทั้งในระดับภายนอกที่ได้รับอิทธิพลจากการกำหนดนโยบายที่ระดับชาติ ความต้องการของอุตสาหกรรม และการสนับสนุนทางเทคนิคจากสังคม และในระดับภายในโดยการพัฒนาผู้บริหารมหาวิทยาลัยและการปฏิรูปวิธีการสอนในห้องเรียนของอาจารย์ (Wang, S. et al., 2020) ตามที่นักวิจัย Shu-hua, W. กล่าวว่า การปฏิรูปข้อมูลการศึกษาระดับสูงในมหาวิทยาลัยต้องพึ่งพาผู้นำระดับกลางในกระบวนการพัฒนา การเป็นผู้นำข้อมูลในกลุ่มนี้จึงกลายเป็นพื้นที่การวิจัยและการปฏิบัติที่สำคัญและจำเป็น (Shu-hua, W., 2022)

จากดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหาร การพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารยังคงประสบกับปัญหาหลายด้าน เช่น การขาดทักษะการใช้เทคโนโลยี ผู้บริหารบางท่านยังไม่คุ้นเคยกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารองค์กร ส่งผลให้การตัดสินใจไม่เป็นไปตามข้อมูลที่ทันสมัย การขาดวิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศ ผู้บริหารบางคนยังมองข้ามความสำคัญของการใช้ข้อมูลและสารสนเทศในการวางแผนหรือการตัดสินใจ ทำให้การบริหารองค์กรไม่เป็นไปตามแนวทางที่มีข้อมูลรองรับ การขาดระบบการจัดการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ระบบข้อมูลในหลายองค์กรไม่สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น ข้อมูลบางส่วนไม่ถูกจัดเก็บหรือประมวลผลอย่างมีประสิทธิภาพ การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารบางคนอาจต่อต้านการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีหรือการใช้ข้อมูลในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาระบบการบริหารจัดการสารสนเทศได้อย่างเต็มที่ ซึ่งความสำคัญของภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการในองค์กรหลายประการ เช่น การตัดสินใจที่มีข้อมูลรองรับ การใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีสามารถช่วยให้ผู้บริหารตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น (Yu, T. & Zhang, X., 2020b) โดยอาศัยข้อมูลที่ทันสมัยและมีความถูกต้อง การเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร การมีระบบสารสนเทศที่ดีจะช่วยลดข้อผิดพลาดในการบริหารจัดการ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรในองค์กร การสร้างความสามารถในการแข่งขัน องค์กรที่สามารถใช้สารสนเทศในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานได้ จะสามารถแข่งขันในตลาดได้ดีขึ้น โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน การใช้สารสนเทศในการบริหารจะช่วยให้สามารถพัฒนาองค์กรไปในทิศทางที่มีความยั่งยืนในระยะยาว โดยการติดตามผลและปรับปรุงกระบวนการได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำด้านสารสนเทศ ซึ่งมีทฤษฎีหลายทฤษฎีที่สามารถใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศได้ ได้แก่ ทฤษฎีการนำโดยวิสัยทัศน์ (Transformational Leadership) ทฤษฎีนี้เน้นการสร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้ผู้บริหารใช้สารสนเทศเพื่อเปลี่ยนแปลงองค์กรในทิศทางที่ดีขึ้น โดยการพัฒนาวิสัยทัศน์ที่สามารถกระตุ้นให้ทีมงานใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการทำงาน ทฤษฎีการนำตามสถานการณ์ (Situational Leadership) ผู้บริหารต้องปรับวิธีการบริหารและการใช้สารสนเทศตามสถานการณ์ โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความสามารถของทีมงาน หรือความพร้อมในการใช้เทคโนโลยี ทฤษฎีการนำแบบบริการ (Servant Leadership) การใช้ภาวะผู้นำแบบบริการจะทำให้ผู้บริหารเน้นการช่วยเหลือและสนับสนุนทีมงานในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด ทฤษฎีการนำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทีมงานในการตัดสินใจและใช้สารสนเทศร่วมกัน จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหาร ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ผู้บริหารต้องพัฒนาความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้สามารถใช้เครื่องมือที่ทันสมัยในการจัดการข้อมูลและตัดสินใจ การสร้างวิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศ ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศในองค์กร เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการใช้ข้อมูลในองค์กร การเสริมสร้างระบบข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาระบบการจัดการสารสนเทศให้มีความทันสมัยและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็วจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน การส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากร ผู้บริหารควรส่งเสริมการอบรมและการพัฒนาทักษะ

ด้านสารสนเทศให้กับบุคลากร เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีในการตัดสินใจและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลและการแลกเปลี่ยนข้อมูล การส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมในการใช้และแลกเปลี่ยนข้อมูลจะช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น (Lewin, K. & Lippitt, R., 1983)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง เพื่อการพัฒนภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารมีความสำคัญในการสร้างองค์กรที่มีประสิทธิภาพและสามารถแข่งขันได้ในยุคดิจิทัล โดยการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ การสร้างวิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศ การเสริมสร้างระบบข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ การฝึกอบรมบุคลากร และการสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนข้อมูลจะช่วยให้การบริหารองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาองค์กรในทิศทางที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัจจุบันของภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากร ประชากรของการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 205 คน จากมหาวิทยาลัยในมณฑลเจ้อเจียง ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารระดับกลางของมหาวิทยาลัย ได้แก่ คณบดี รองคณบดี ผู้ช่วยคณบดี ผู้อำนวยการสำนักงานคณะ รองผู้อำนวยการสำนักงานคณะ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานคณะ หัวหน้าสำนักงาน รองหัวหน้าสำนักงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การสำรวจข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งตามเพศ อายุ ระยะเวลาการทำงาน พื้นฐานวิชาชีพ และระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 การสำรวจสถานการณ์ปัจจุบันของความเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในเจ้อเจียง มีคำถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจด้านข้อมูล วิสัยทัศน์ด้านข้อมูล การสร้างและการจัดการข้อมูล การประเมินผลแบบข้อมูล และบรรยากาศองค์กร การตีความข้อมูลใช้เกณฑ์ตามแบบ Likert 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ระดับความเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในระดับสูงสุด
- 4 หมายถึง ระดับความเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในระดับสูง
- 3 หมายถึง ระดับความเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ระดับความเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในระดับต่ำ

1 หมายถึง ระดับความเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในระดับต่ำสุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับระดับความเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลาง
2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของระดับความเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในเจ้อเจียง จากนั้นส่งโครงร่างแบบสอบถามให้ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและแก้ไขเนื้อหาตามข้อเสนอแนะ
3. การตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (IOC) ของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญสามท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1.00
4. ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ
5. แบบสอบถามได้ทดลองใช้กับผู้บริหาร จำนวน 30 คน ในมหาวิทยาลัยของรัฐในเจ้อเจียงเพื่อทดลองใช้งาน โดยมีความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามได้รับการคำนวณโดยใช้สัมประสิทธิ์ของ Cronbach's alpha มีค่า 0.98
6. แบบสอบถามถูกนำไปใช้กับผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 205 คน ในมหาวิทยาลัยของรัฐในเจ้อเจียง

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมเครื่องมือ ในการวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อทำการเก็บข้อมูลจากผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 205 คน ในมหาวิทยาลัยของรัฐในเจ้อเจียง
2. ผู้วิจัยแจกแบบสอบถามให้กับผู้บริหารระดับกลาง จำนวน 205 คน ในมหาวิทยาลัยของรัฐในเจ้อเจียง โดยมีแบบสอบถามทั้งหมด 205 ชุดที่ได้รับการตอบกลับ ซึ่งมีอัตราการตอบกลับ 100%

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลและจำแนกข้อมูลออกเป็นกลุ่ม โดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยภาครัฐในมณฑลเจ้อเจียง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอ ได้ดังนี้

1. การนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ผลลัพธ์จากการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสามารถนำเสนอ ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหารระดับกลางที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำข้อมูล แบ่งตามมหาวิทยาลัย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งวิชาชีพ และจำนวนปีที่ทำงานในตำแหน่งผู้บริหารระดับกลาง

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหารระดับกลางที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้นำข้อมูล แบ่งตามมหาวิทยาลัย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งวิชาชีพ และจำนวนปีที่ทำงานในตำแหน่งผู้บริหารระดับกลาง

N = 205

ข้อมูลส่วนบุคคล		ความถี่	ร้อยละ
สถานศึกษา	มหาวิทยาลัยลิซุ่ย	47	22.93
	มหาวิทยาลัยเจ้อเจียงเกษตรและป่าไม้	47	22.93
	มหาวิทยาลัยทะเลเจ้อเจียง	41	20.00
	มหาวิทยาลัยปกติเจ้อเจียง	34	16.59
	มหาวิทยาลัยเหวินโจว	36	17.56
รวม		205	100
เพศ	ชาย	122	59.51
	หญิง	83	40.49
รวม		205	100
อายุ	อายุไม่เกิน 30 ปี	0	0
	อายุ 31 - 35 ปี	10	4.88
	อายุ 36 - 40 ปี	46	22.44
	อายุ 41 - 45 ปี	67	32.68
	อายุ 46 - 50 ปี	57	27.80
	อายุ 51 ปีขึ้นไป	25	12.20
รวม		205	100
ระดับการศึกษา	ปริญญาตรีหรือต่ำกว่า	40	19.51
	ปริญญาโท	156	76.10
	ปริญญาเอก	9	4.39
รวม		205	100
ตำแหน่งวิชาชีพ	ผู้ช่วยสอน	0	0
	อาจารย์หรือผู้ช่วยศาสตราจารย์	112	54.63
	รองศาสตราจารย์	77	37.56
	ศาสตราจารย์	16	7.80
รวม		205	100
ประสบการณ์ในการทำงาน	1 - 5 ปี	57	27.80
	6 - 10 ปี	84	40.98
	11 - 15 ปี	40	19.51
	16 - 20 ปี	24	11.71
	20 ปีขึ้นไป	2	0.98
รวม		205	100

จากตารางที่ 1 จากการสำรวจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามกระจายอยู่ในภาคตะวันออก ภาคใต้ ภาคตะวันตก ภาคเหนือ และภาคกลางของเจ้อเจียง และจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามค่อนข้างจะสมดุล

จากข้อมูลเพศของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบชาย จำนวน 112 คน คิดเป็น 59.51% และมีผู้ตอบหญิง จำนวน 83 คน คิดเป็น 40.49% จำนวนผู้ตอบชายสูงกว่าผู้ตอบหญิงเล็กน้อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารระดับกลางชายในเจ้อเจียงมีมากกว่าผู้บริหารระดับกลางหญิง

ตามข้อมูลอายุของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ไม่มีผู้ตอบอายุ 30 ปีหรือต่ำกว่า คิดเป็น 0% ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุด และมีผู้ตอบอายุระหว่าง 41 - 45 ปี จำนวน 67 คน คิดเป็น 32.68% ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า การกระจายอายุของผู้บริหารระดับกลางในเจ้อเจียงส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปี และโครงสร้างอายุมากเกินไป

ตามระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 156 คน คิดเป็น 76.10% ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุด และมีผู้ตอบที่เป็นนักศึกษาปริญญาเอก จำนวน 9 คน คิดเป็น 4.39% แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารระดับกลางในเจ้อเจียงส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างสูง

ตามตำแหน่งทางวิชาการของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ไม่มีผู้ตอบที่ตำแหน่งผู้ช่วยวิทยากร คิดเป็น 0% ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยที่สุด และมีผู้ตอบที่ตำแหน่งอาจารย์หรือผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 112 คน ซึ่งเป็นจำนวนมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารระดับกลางในเจ้อเจียงส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับสูงขึ้นไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าตำแหน่งทางวิชาการถูกนำมาพิจารณาเป็นเงื่อนไขสำคัญในการเลือกผู้บริหารระดับกลางในเจ้อเจียง

ตามจำนวนปีการทำงานของผู้บริหารระดับกลางจากผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบที่ทำงานระหว่าง 6 - 10 ปี จำนวน 84 คน คิดเป็น 40.98% ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด และมีผู้ตอบที่ทำงานเกิน 20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็น 0.98% ซึ่งมีจำนวนต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารระดับกลางในเจ้อเจียงทำงานในตำแหน่งบริหารระดับกลางในระยะเวลาที่ไม่ยาวนานนัก

ตอนที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบันของการเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยรัฐในมณฑลเจ้อเจียง

ตารางที่ 2 สถานการณ์ปัจจุบันของการเป็นผู้นำข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยรัฐในมณฑลเจ้อเจียง

N = 205

“โครงสร้างความรู้” ของผู้บริหารระดับกลาง	μ	σ	แปลผล
ข้อมูลความรู้ด้านสารสนเทศ	3.77	1.22	สูง
วิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศ	3.79	1.21	สูง
การสร้างและการจัดการสารสนเทศ	3.75	1.24	สูง
การประเมินผลโดยใช้ข้อมูล	3.73	1.23	สูง
บรรยากาศภายในองค์กร	3.77	1.20	สูง
รวม	3.76	1.22	สูง

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การนำสารสนเทศในมหาวิทยาลัยรัฐบาลอยู่ในระดับสูง ($\mu = 3.76$, $\sigma = 1.22$) โดยพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้านจากค่าเฉลี่ยสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ ด้านวิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\mu = 3.79$, $\sigma = 1.21$) ตามด้วยข้อมูลความรู้ด้านสารสนเทศ ($\mu = 3.77$, $\sigma = 1.22$) บรรยากาศภายในองค์กร ($\mu = 3.77$, $\sigma = 1.20$) การสร้างและการจัดการสารสนเทศ ($\mu = 3.75$, $\sigma = 1.24$) และการประเมินผลโดยใช้ข้อมูลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\mu = 3.73$, $\sigma = 1.23$)

ตอนที่ 3 รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง ปรากฏผล ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง ใน 5 ด้าน ประกอบด้วย มาตรการทั้งหมด 32 มาตรการ ได้แก่ มาตรการในการพัฒนาความฉลาดทางสารสนเทศ 6 มาตรการ มาตรการในการส่งเสริมวิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศ 7 มาตรการ มาตรการในการเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการสารสนเทศ 7 มาตรการ มาตรการในการเสริมสร้างการประเมินผลที่อิงกับสารสนเทศ 6 มาตรการ และมาตรการในการพัฒนาบรรยากาศขององค์กร 6 มาตรการ และ 3) ความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าด้านสารสนเทศของผู้บริหาร โดยควรเน้นการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย การส่งเสริมการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การสร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนข้อมูล และการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและสร้างความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัลต่อการพัฒนาแห่งอนาคตที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาก้าวหน้าด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยที่มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 1) การพัฒนาความฉลาดทางสารสนเทศ: ผู้บริหารต้องสามารถใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปตามข้อมูลที่แม่นยำและทันสมัย 2) การส่งเสริมวิสัยทัศน์ด้านสารสนเทศ: ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศในองค์กร เช่น การสร้างระบบข้อมูลที่ช่วยในการตัดสินใจและการพัฒนาองค์กร 3) การเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการสารสนเทศ: ผู้บริหารต้องสร้างและจัดการโครงสร้างระบบสารสนเทศที่เหมาะสม เช่น ระบบฐานข้อมูลและเครื่องมือการจัดการสารสนเทศที่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) การเสริมสร้างการประเมินผลที่อิงกับสารสนเทศ: การประเมินผลการดำเนินงานต้องอิงกับข้อมูลและสารสนเทศที่มีความน่าเชื่อถือ เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนาองค์กรได้อย่างต่อเนื่อง 5) การพัฒนาบรรยากาศขององค์กร: การสร้างบรรยากาศที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศภายในองค์กร จะช่วยให้ผู้บริหารและบุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 6) รูปแบบการพัฒนาก้าวหน้าด้านสารสนเทศ: เน้นการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัย การใช้ข้อมูลในการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ และการส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากรให้สามารถใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ และสร้างความสามารถในการแข่งขันในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาผู้นำด้านสารสนเทศในมหาวิทยาลัยจะนำไปสู่การพัฒนาแห่งอนาคตที่ยั่งยืนในระบบการศึกษา

อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบันของภาวะผู้นำด้านข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยรัฐบาลในมณฑลเจ้อเจียง ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์ปัจจุบันของภาวะผู้นำด้านข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางใน 5 ด้านนั้นอยู่ในระดับสูง โดยพิจารณาจากผลการวิจัยในด้านต่าง ๆ ที่มีค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด ดังนี้ ภาวะผู้นำด้านข้อมูลของมหาวิทยาลัยรัฐบาลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยในด้านต่าง ๆ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วิสัยทัศน์ด้านข้อมูล ตามด้วย ความรู้ด้านสารสนเทศ บรรยากาศภายในองค์กร การสร้างและการจัดการสารสนเทศ และการประเมินผลโดยใช้ข้อมูลซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านวิสัยทัศน์ด้านข้อมูลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อาจเป็น เพราะวิสัยทัศน์ด้านข้อมูลมีความสำคัญอย่างมากในการกำหนดทิศทางที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำด้านข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางไม่เพียงแต่ช่วยชี้ทิศทางให้กับบุคคลและทีมงาน แต่ยังช่วยกระตุ้นแรงจูงใจ เพิ่มประสิทธิภาพ และส่งเสริมการเติบโต ประการแรก วิสัยทัศน์ด้านข้อมูลช่วยให้ทิศทางชัดเจน วิสัยทัศน์ที่ดีสามารถให้พนักงานเห็นภาพชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งที่พวกเขา กำลังทำ ซึ่งช่วยลดความรู้สึกสับสนในการทำงาน และทำให้มั่นใจว่าแต่ละคนกำลังทำงานไปในทิศทางเดียวกัน (Lewin, K. & Lippitt, R., 1983) ประการที่สอง วิสัยทัศน์ด้านข้อมูลสามารถปรับปรุงการจัดสรรทรัพยากร การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนช่วยให้ผู้บริหารสามารถจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เช่น เวลา บุคลากร และงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้มั่นใจว่าภารกิจที่สำคัญจะได้รับความสำคัญก่อน และหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรไปกับกิจกรรมที่ไม่สำคัญ ประการสุดท้าย วิสัยทัศน์ด้านข้อมูลช่วยเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม เมื่อสมาชิกในทีมมีเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกัน จะช่วยส่งเสริมการสื่อสารและความร่วมมือที่ดีขึ้น เป้าหมายร่วมช่วยให้สมาชิกในทีมสนับสนุนกันและทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุความสำเร็จโดยรวม (Arvey, R. D. et al., 2006) ข้อสรุปของการศึกษานี้สอดคล้องกับข้อสรุปของ Jameson, J. เกี่ยวกับภาวะผู้นำด้านข้อมูล การตั้งวิสัยทัศน์ที่ดีเป็นรากฐานของการวางแผนและการบริหารงาน ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและความสามัคคีในทีม แต่ยังช่วยกระตุ้นศักยภาพของบุคคลและขับเคลื่อนองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้า (Jameson, J., 2013) และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยของรัฐในมณฑลเจ้อเจียง สะท้อนการพัฒนาภาวะผู้นำด้านข้อมูลของผู้บริหารระดับกลางในมหาวิทยาลัยรัฐบาลในมณฑลเจ้อเจียงใน 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วย มาตรการ จำนวน 32 ข้อ โดยมี 6 มาตรการในการพัฒนาความรู้ด้านข้อมูล 7 มาตรการในการส่งเสริมวิสัยทัศน์ด้านข้อมูล 7 มาตรการในการเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการข้อมูล 6 มาตรการในการเสริมสร้างการประเมินผลตามข้อมูล และ 6 มาตรการในการปรับปรุงบรรยากาศขององค์กร มาตรการในการเสริมสร้างวิสัยทัศน์ด้านข้อมูลและการเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการข้อมูลมีมากที่สุด โดยมีเจ็ดมาตรการ ประการแรก แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาวิสัยทัศน์ด้านข้อมูลและการเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการข้อมูลเป็นข้อกำหนดที่หลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับผู้บริหารมหาวิทยาลัย และผู้บริหารให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้อย่างมาก ประการที่สอง แสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างวิสัยทัศน์ด้านข้อมูลและการเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการข้อมูลสามารถมีการพัฒนาและการขยายตัวมากขึ้น และมีการปฏิบัติที่สูงและมีศักยภาพในการพัฒนาที่ดี ประการสุดท้าย การพัฒนาวิสัยทัศน์ด้านข้อมูลและการเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการข้อมูลยังเป็นข้อกำหนดที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนาของยุคสมัยและส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาให้ทันสมัย (Bennis, W. G., 2020) สอดคล้องกับมุมมองของ Bennis, W. G. ที่กล่าวว่าการเสริมสร้างวิสัยทัศน์

ด้านข้อมูลและการเสริมสร้างการก่อสร้างและการจัดการข้อมูลโดยผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีผลกระทบอย่างลึกซึ้งในการส่งเสริมการนวัตกรรมการศึกษา การปรับปรุงคุณภาพการศึกษา การส่งเสริมความเสมอภาคในการศึกษา และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของมหาวิทยาลัย (Bennis, W. G., 2020)

สรุปและข้อเสนอแนะ

สถานการณ์ปัจจุบันของภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางใน 5 ด้าน อยู่ในระดับสูง โดยเมื่อพิจารณาตามค่าเฉลี่ยจากสูงสุดไปต่ำสุด พบว่า วิทยาลัยด้านสารสนเทศมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ความฉลาดทางสารสนเทศ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การประเมินผลที่อิงกับสารสนเทศ และรูปแบบการปรับปรุงภาวะผู้นำด้านสารสนเทศของผู้บริหารระดับกลางใน 5 ด้าน ประกอบด้วย มาตรการทั้งหมด 32 มาตรการ โดยมีข้อเสนอแนะประกอบด้วย 1) เสริมสร้างการฝึกอบรมด้านความรู้ข้อมูลควรจัดหลักสูตรการฝึกอบรมด้านเทคโนโลยีข้อมูลที่ทันสมัยรวมถึงการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น การประมวลผลข้อมูล คลาวด์คอมพิวติ้ง ปัญญาประดิษฐ์ และเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเสริมสร้างทักษะการตัดสินใจและการคิดเชิงนวัตกรรมในสภาพแวดล้อมข้อมูล 2) ดำเนินโครงการพัฒนาวิทยาลัยผู้นำด้านข้อมูล ควรจัดโครงการพัฒนาวิสัยทัศน์ผู้นำด้านข้อมูล เช่น การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การแชร์กรณีศึกษาสำเร็จ หรือการเล่นบทบาทจำลอง เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะการใช้เทคโนโลยีในงานจริงและการนำทีมเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัล 3) ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติจริงในการบริหารโครงการข้อมูล สนับสนุนผู้บริหารให้มีส่วนร่วมในโครงการที่เกี่ยวข้องกับการนำผู้นำด้านข้อมูล เช่น การอ็อปเกรดระบบการสอน หรือการวางแผนสร้างวิทยาเขตอัจฉริยะ ผ่านการฝึกปฏิบัติจริงที่ช่วยให้ผู้บริหารมีประสบการณ์ในการวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล 4) นำกลไกการประเมินผลผู้นำด้านข้อมูลมาใช้ ควรออกแบบระบบประเมินผลที่มีเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสม เช่น ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล และการพัฒนาความรู้ข้อมูลในทีม เพื่อให้สามารถประเมินผลและพัฒนาผู้นำด้านข้อมูลได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และ 5) สร้างบรรยากาศองค์กรที่สนับสนุนข้อมูล สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เปิดกว้าง เช่น ฟอรัมภายใน ชุมชนออนไลน์ หรือการจัดงานเสวนาข้อมูล เพื่อส่งเสริมการแบ่งปันประสบการณ์ ความท้าทาย และความสำเร็จในการพัฒนาผู้นำด้านข้อมูลระหว่างทีม

เอกสารอ้างอิง

- Yu, T. & Zhang, X. (2020b). The Internal mechanism of information leadership in university management team. *Modern Educational Technology*, 12(6), 100-107.
- Arvey, R. D. et al. (2006). The determinants of leasership role occupancy: Genetic and personality factors. *The Leadership Quarterly*, 32(17), 1-20.
- Bennis, W. G. (2020). Leadership theory and administrative behavior: The problem of authority. *Administrative science quarterly*, 11(5), 259-301.
- Jameson, J. (2013). E-Leadership in higher education, the fifth “age” of educational technology research. *British journal of educational technology*, 44(6), 889-915.

- Lewin, K. & Lippitt, R. (1983). An experimental approach to the study of autocracy and democracy: Apreliminary note. *Sociometry*, 18(34), 292-300.
- Ng, D. & Ho, J. (2012). How leadership for an ICT reform is distributed within a university. *International Journal of Educational Management*, 26(6), 529-549.
- Shu-hua, W. (2022). university principal information leadership core factors affecting research .Ph.D. Dissertation, northeast normal university, 11(12), 142-149.
- Wang, S. et al. (2020). A study on the influence of principal's leadership style on Principal's information-based leadership from the perspective of transformational leadership Theory. *Journal of Educational Science, Hunan Normal University*, 31(2), 105-112.
- Yu, T. & Zhang, X. (2020a). The effect of teachers' information technology leadership on information-based teaching effectiveness: An empirical analysis based on structural equation model. *Teacher education research*, 5(2), 48-56.
- Zhao, L. & Dai, R. H. (2016). Principals' information-based leadership and leadership effectiveness: Connotation, characteristics and enlightenment. *Teacher education research*, 42(5), 49-56.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นวารสารวิชาการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และคณะครู ในมิติทางด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะ ปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ พัฒนาสังคม พัฒนาชุมชน บริหารการศึกษา และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่างพิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียด

ของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

- 2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก
- 3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน
- 4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 300 คำ
- 5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3 - 5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3 - 5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด
- 7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ ดังนี้ (Student Centred Learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 6) **องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)** ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย
- 7) **สรุปและขอเสนอแนะ (Conclusion and Recommendation)** ระบุข้อสรุปที่สำคัญและขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป
- 8) **เอกสารอ้างอิง (References)** ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด - ปิด แล้วระบุชื่อ - นามสกุล ของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาศักยภาพคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่างเช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอนัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีร์รักษา และอัจฉริมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ - นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎีก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สองและตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S. et al., 2005)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุหิตย์ อาภากร. (2548). เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณจุวงศ์. (2556). ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่).// เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสถาพร ปุณณนโนโท (ร่ำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ ชื่อสารานุกรม, // (เล่มที่อ้าง, เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์:// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย**รูปแบบ :**

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์/ สาขา.// ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
 นายมนัส ภาควง. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์**รูปแบบ:**

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อรรถพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริ่งจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsocmoc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/ (วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2558). คู่มือเฝ้าระวังและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย Developmental Surveillance and Promotion Manual (DSPM) Promotion Manual (DSPM). เชียงใหม่: สยามพิมพ์นานาชาติ.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมนุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็ก พัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.
- พระสุตริภักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13
- พระสถาพร ปุณณนนโท (ร่าจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์. (2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPM ปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.
- Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helping practices and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม ได้ที่ <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบ ด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่าน หรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลังค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16.pt).....ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

.....

.....

.....

.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับ
 ผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

..(16 pt) ระบุองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สักระยะหรือออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

สรุปและข้อเสนอแนะ (18 pt)

..(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของ
ผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน², ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³, ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน³ (ภาษาไทย) (14 pt)
 Author's name-surname¹, Author's name-surname¹, Author's name-surname², Author's name-surname³, Author's name-surname³, (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

¹Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

²หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

²Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

³หน่วยงานต้นสังกัด จังหวัด ประเทศ (ภาษาไทย) (14 pt)

³Affiliation, Province and Country (ภาษาอังกฤษ) (12 pt)

¹Corresponding author E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3 - 5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt)

.....

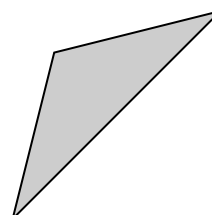
.....

.....

.....

.....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

.....(16 pt).....